Proprietatea Bibliotecii
Universităţii Iaşi
X-2925
3012946
Periodice

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

A 4773

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR
SECȚIA FILOLOGIEI

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

ESIP

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Anul VI IANUARIE 1931 [illegible]

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII
ORGANUL SOCIETĂŢII DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FILOSOFICE

COMITETUL DE REDACŢIE

Sect. 3567
6 3 AUG. 1957

SUMAR

Noua lege fundamentală a R.P.R. şi Academia R.P.R. [illegible]
Academia de Ştiinţe a U.R.S.S. şi Academia de Ştiinţe Pedagogice a U.R.S.S. [illegible]
I. PETROVICI: Limba literară şi dezvoltarea ei [illegible]
M. STEMPOVSKI: Limba şi literatura [illegible]
Pentru o [illegible]
Întâlnire cu [illegible]
V. CRISTEA: [illegible]
O [illegible]
V. H. DRĂGHICI: [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ANUL III IANUARIE 1951 Nr. 1

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂŢII DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FOLCLOR

HOTĂRÎREA SESIUNII UNITE A SECŢIUNII DE LITERATURĂ ŞI LIMBĂ A ACADEMIEI DE ŞTIINŢE A U.R.S.S. ŞI A ACADEMIEI DE ŞTIINŢE PEDAGOGICE A R.S.F.S.R. CU PRIVIRE LA PROBLEMELE PREDĂRII LIMBILOR ÎN ŞCOALĂ

I

Genialele opere ale lui I. V. Stalin cu privire la problemele de bază ale lingvisticii, opere care au determinat o restructurare radicală a întregii munci de studiere a limbilor, au asigurat un nou elan creator în toate domeniile cunoaşterii şi au avut o uriaşă influenţă asupra desvoltării viitoare a ştiinţelor. Nu există nicio ştiinţă, niciun domeniu de cercetare ştiinţifică care să nu fi simţit influenţa prielnică şi rodnică a genialelor idei staliniste.

Lucrările tovarăşului Stalin au o însemnătate cu totul excepţională pentru şcoala sovietică. Cauza măreaţă şi plină de răspundere a educării tinerei generaţii, chemate să desăvârşească construirea comunismului în ţara noastră, dobândeşte, prin aceste lucrări, noi baze teoretice marxiste. Aceasta se referă în deosebi la studierea în şcoala medie a limbii, care este cel mai însemnat mijloc de comunicare, armă de luptă şi unealtă de desvoltare a societăţii (Stalin).

În lumina genialelor lucrări ale tovarăşului Stalin, în programele şi în metodica predării limbilor în şcoala medie s'au descoperit foarte mari lipsuri. Stagnarea şi confuzia teoretică din lingvistică, ca rezultat al tezelor antiştiinţifice şi nemarxiste ale lui N. I. Marr şi ale discipolilor săi şi a regimului aracceevist împotriva ştiinţei sovietice înaintate, au influenţat în chipul cel mai negativ metodica şi practica studierii limbilor în şcoală. În loc de a da elevilor bazele cunoaşterii ştiinţifice a structurii gramaticale şi a vocabularului limbii studiate, urmaşii lui N. I. Marr în domeniul studierii limbii (E. N. Petrova, V. I. Lebedev şi alţii) au introdus, cu încăpăţânare fanatică, în predarea limbilor „ideile" antiştiinţifice de proiectare, care au dus la reducerea rolului gramaticii — şi, în primul rând, al morfologiei — în predarea limbii. Urmaşii lui Marr au admis greşeli grosolane în metodica predării limbii: ei au căutat să stabilească o legătură nemijlocită între formele gramaticale şi conţinutul ideologic al textului, au rupt studierea lexicului de gramatică şi de citirea literară, s'au ocupat de „gruparea pe cuiburi" a cuvintelor, au pus pe primul plan sintaxa în dauna morfologiei şi, în

legătură cu aceasta, au dăunat desvoltarea unor deprinderi ortografice şi gramaticale.

S-au făcut încercări pentru a restructura, în spiritul teoriei lui N. I. Marr, şi predarea limbilor străine în şcoală. S-a subapreciat importanţa gramaticii; faptele gramaticale studiate nu primeau o suficientă consolidare în textele de citit şi analizat; în centrul atenţiei nu era însăşi limba însăşi, cât conţinutul textelor.

Lucrările tovarăşului Stalin cu privire la problemele lingvisticii indică drumul către lichidarea greşelilor şi rezolvă cele mai importante probleme ale predării disciplinelor arătate.

II

Discutând rapoartele expuse, Sesiunea Unită a Secţiunii de literatură şi limbă a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. şi a Academiei de Ştiinţe Pedagogice a R.S.F.S.R., în scopul îmbunătăţirii predării limbii în şcoală, consideră necesar să se conducă după următoarele principii:

1. La baza cursului şcolar de limba rusă trebue să fie pusă gramatica, deoarece „...tocmai datorită gramaticii limba capătă posibilitatea de a îmbrăca gândurile umane în învelişul material al limbii" (Stalin). Morfologia şi sintaxa sunt două părţi egale ale gramaticii. Ele sunt legate între ele, dar au fiecare specificul său. Problema raporturilor dintre aceste părţi trebue să fie rezolvată concret, în funcţie de treptele deosebite ale instrucţiei şi pe capitolele diferite ale cursului. La studierea morfologiei în clasele V—VI trebue să se arate elevilor că schimbările cuvintelor sunt determinate de îmbinarea cuvintelor în propoziţii. În acelaş timp, elevii trebue să dobândească noţiuni precise şi asupra sistemului formelor de flexiuni, proprii părţilor de cuvânt. Pentru aceasta este necesar să se concentreze atenţia elevilor şi asupra formelor însăşi, luate în afara propoziţiei, folosindu-se în special, tabelele de declinare şi conjugare. În studierea morfologiei trebue să se acorde o atenţie specială analizei morfologice, iar analiza sintactică, în raport cu aceasta, trebue să aibă un rol subordonat. În studierea sintaxei, situaţia se inversează.

2. În cursul de limba rusă se include şi fonetica elementară, a cărei cunoaştere este necesară pentru studierea morfologiei, pentru însuşirea normelor de bază ale pronunţării literare, pentru înţelegerea relaţiilor dintre pronunţare şi scrierea corectă, ceeace are o mare însemnătate pentru însuşirea ortografiei.

3. Gramatica şcolară, expunând regulile schimbării cuvintelor şi ale îmbinării cuvintelor în propoziţii, serveşte şi ca bază pentru formarea deprinderilor ortografice şi de punctuaţie. Studierea teoriei gramaticale este, în acelaş timp, un mijloc pentru îmbogăţirea şi precizarea vorbirii elevilor. În acest fel, în lecţiile de limbă teoria este indisolubil legată de practică. Pentru a asigura un număr suficient de exerciţii pentru desvoltarea deprinderilor, este necesar să se elibereze

cursul teoretic de limba rusă de tot ceeace nu are o însemnătate instructivă sau practică esențială.

4. „Vocabularul — spune tovarășul Stalin — reflectă starea unei limbi: cu cât vocabularul este mai bogat și mai variat, cu atât limba este mai bogată și mai desvoltată."

Subliniind rolul conducător al gramaticii în cursul de limba rusă, trebue să subliniem necesitatea studierii vocabularului în școală. Elevii trebue să cunoască bogăția vocabularului rus și a izvoarelor de completare a vocabularului rus. Este necesar să se introducă, în manualul de limba rusă pentru clasele V—VII, un capitol consacrat lexicului limbii ruse. În acelaș timp, trebue să se organizeze în școală studierea vocabularului, studiu care trebue să aibă în vedere însușirea vocabularului limbii ruse literare de către elevi. Această muncă trebue să fie dusă, în special, la lecțiile de citire explicativă și literară. Și profesorii care predau alte discipline trebue să acorde o suficientă atenție desvoltării vocabularului elevilor. Este necesar să se determine numărul de cuvinte pe care trebue să și le însușească elevii, în special minimumul de vocabular ortografic pe clase. În afară de aceasta, este necesară editarea unui dicționar explicativ pentru școală.

Formele de muncă în privința vocabularului (actul explicarea cuvintelor neînțelese de elevi, alegerea cuvintelor lurudite ca cuvinte dat, alcătuirea unor dicționare tematice de cuvinte „grele" etc. În studierea vocabularului nu trebue să aibă un caracter de sine stătător, nu trebue să se rupă de studierea gramaticii și a ortografiei, a literaturii și a altor obiecte: ea trebue să fie subordonată sarcinilor mai bune însușiri a materiilor de învățământ de către elevi și desvoltării deprinderilor de citire, vorbire și scriere corectă.

5. La lecțiile de limbă, elevii trebue să lămurească însemnătatea fenomenelor de limbă studiate. Cercetând sensurile gramaticale generale, profesorul va atrage atenția elevilor și asupra unor sensuri gramaticale particulare, a căror analiză contribue la înțelegerea mai precisă a gândului exprimat, sau este importantă în scopul desvoltării deprinderilor de vorbire și de scriere corectă. La lecțiile de gramatică trebue să se atingă și problemele sinonimiei gramaticale, fără însă a se concentra atenția asupra unor deosebiri de sens prea subtile între sinonime, atunci când aceste deosebiri sunt puțin accesibile elevilor.

6. În cadrul analizei gramaticale, analiza conținutului real al vorbirii trebue să aibă un rol dependent în raport cu sarcinile studierii bazelor gramaticii și ale desvoltării deprinderilor: dacă o idee nu este înțeleasă de elevi, trebue să se obțină ca ei s'o înțeleagă. Elementele de formare a cuvintelor trebue să fie analizate din punct de vedere al sensului în cazul când aceasta ajută la o mai bună lămurire a sensului cuvintelor neînțelese sau la însușirea scrierii corecte. La analiză se va arăta și însemnătatea diferitelor forme gramaticale.

Analiza gramaticală trebue eliberată de complicații nejustificate și subordonată în întregime problemelor unei însușiri temeinice și conștiente a cunoștințelor și deprinderilor.

La analiza sintactică, propoziția trebuie să fie împărțită în părți de propoziție, care pot fi exprimate atât prin cuvinte separate, cât și prin îmbinări de cuvinte (idiotisme, nume proprii și alte câteva indicate în manuale). Elevii trebuie să știe să arate și construcțiile sintactice cu părțile secundare desvoltate), a căror studiere este legată de însușirea regulilor de punctuație. Nu trebuie să se concentreze atenția elevilor asupra cazurilor grele de distingere a părților secundare — complementele și complementele circumstanțiale, complementele și atributele — sau de distingere a sintagmelor întâmplătoare și constante.

7. Fenomenele limbii trebuie studiate, în măsura posibilităților, în perspectiva istorică. Istorismul în predarea limbii ruse în școală trebuie să se manifeste, în primul rând, în delimitarea elementelor vii de cele în curs de dispariție. Este important să se arate elevilor perfecționarea treptată a limbii, persistența structurii ei gramaticale și a fondului ei principal de cuvinte, legătura dintre desvoltarea limbii și istoria poporului căruia îi aparține această limbă.

— În ceace privește izvoarele istorice, este bine să se folosească, în special, acele care explică existența, în limba rusă actuală, a faptelor care se deosebesc radical de normele de bază ale limbii și, totuși se întâlnesc foarte des, precum și acele care ajută la însușirea scrierii corecte.

8. Învățând pe elevi limba rusă, trebuie să li se dea câteva date despre limbă ca fenomen social, pe baza lucrărilor tovarășului Stalin cu privire la lingvistică. Este deosebit de important să se arate elevilor însemnătatea limbii în viața societății. Elevii trebuie să primească, deasemenea, noțiuni despre măreția și forța limbii ruse. Trezirea dragostei față de poporul rus va avea un mare rol în educarea patriotismului sovietic al elevilor noștri și va crea condiții favorabile pentru o mai bună însușire a limbii.

Este necesar ca întreg studiul limbii să fie organizat în așa fel încât elevii să simtă măreața forță activă a cuvântului omenesc. În această privință, alegerea unor exemple vii și expresive la lecțiile de limba rusă va avea un rol însemnat.

9. În studierea limbii ruse în școlile neruse este necesar să se acorde o deosbită atenție însușirii practice a limbii ruse, deoarece limba rusă în condițiile Uniunii Sovietice multinaționale este un mijloc de comunicare internațională a popoarelor din U.R.S.S. Pentru aceasta, elevii trebuie să cunoască atât structura gramaticală cât și vocabularul limbii ruse.

Studierea limbii ruse în școlile neruse trebuie să se sprijine pe cunoașterea limbii materne de către elevi și să fie însoțită de compararea necesară a fenomenelor gramaticale ale ambelor limbi.

Trebuie să se acorde o deosebită atenție studierii faptelor care sunt proprii numai limbii ruse și lipsesc din limba maternă. Deaceea profesorul de limba rusă din școala nerusă trebuie să cunoască bine bazele teoretice ale gramaticii limbii materne.

10. Principiile enumerate mai sus se referă în linii mari și la pre-

darea limbilor materne în școlile popoarelor din U.R.S.S. Este bine necesar să se ia în considerare particularitățile specifice ale fiecărei limbi, ținându-se seama, de exemplu, de insuficienta prelucrare a problemelor de gramatică a limbilor diferitelor popoare, care au primit un sistem de scriere abia după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.

11. Sarcina principală a predării limbilor străine este aceea de a învăța pe elevi să citească să înțeleagă și să traducă un text străin în original, precum și de a consolida bazele vorbirii și scrierii acestor limbi.

În predarea limbilor străine trebue să se aplice pe larg metoda comparativă. Compararea structurii gramaticale a limbii străine cu structura gramaticală a limbii ruse (în școlile naționale cu cea a limbii materne) va contribui la înțelegerea mai precisă a specificului limbii străine, și în același timp, va adânci cunoașterea limbii materne.

Pentru rezolvarea problemelor indicate mai sus, Sesiunea Unită a limbilor materne și a celor străine, trebuie revizuiască metodicile acestor materii, trebue să se lichideze greșelile făcute sub influența teoriei vulgarizatoare a lui N. I. Marr și să se elaboreze noi metodici, pe baza lucrărilor geniale ale tovarășului Stalin cu privire la lingvistică.

Pentru rezolvarea problemelor indicate mai sus, Sesiunea Unită consideră necesară organizarea unei munci de cercetare științifică în privința unor probleme actuale.

Cu privire la metodica limbii ruse

1. În primul rând trebue să fie rezolvate concret problemele care decurg direct din lucrările tovarășului Stalin cu privire la lingvistică:

a) relațiile dintre morfologie și sintaxă în predarea limbii ruse (în special la analiza gramaticală) în tot cursul școlii de cultură generală;

b) studierea vocabularului și în special determinarea numărului de cuvinte care trebue să fie însușite de elevi;

c) analiza sensului cuvintelor, a expresiilor și a categoriilor gramaticale și rolul acestei analize în studierea gramaticii și desvoltarea deprinderilor;

d) realizarea principiului istorismului în predarea limbii ruse;

e) desvoltarea gândirii și a vorbirii elevilor într'o legătură indisolubilă, cu aplicare la diferitele obiecte de predare.

2. Pe baza lucrărilor tovarășului Stalin și a hotărîrilor C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. cu privire la școala elementară și medie trebue să fie rezolvate și problemele care privesc conținutul și structura cursului de limba rusă în școala de cultură generală și anume:

a) stabilirea unui cerc precis determinat de cunoștințe și deprinderi în ceeace privește limba rusă;

b) structura cursului de limba rusă (ce trebue să se dea elevilor în clasele elementare? Ce studii de limbă trebue făcute în clasele V—VII?)

Cu privire la metodica limbii ruse în şcolile neruse şi la metodica limbilor materne

1. Studierea comparativă a limbii ruse şi a celor materne în scopul stabilirii unor relaţii juste între gramatica limbii ruse şi a celei materne la diferite trepte de învăţământ.

2. Stabilirea minimumului de vocabular, în special ortografic, la limba rusă, care trebue să fie studiat în diferite clase ale şcolii.

3. Elaborarea metodicilor de predare a limbilor materne, ţinându-se în considerare specificul lor. Punerea de acord a procedeelor de predare a limbilor materne cu procedeele de predare a limbii ruse.

4. Stabilirea unei terminologii gramaticale ştiinţifice coordonate în şcolile neruse.

5. Stabilirea unui cerc precis determinat de cunoştinţe şi deprinderi pentru limbile materne şi limba rusă în şcolile neruse.

Cu privire la metodica limbilor străine

1. Stabilirea unui cerc precis determinat de cunoştinţe şi deprinderi la limbile străine, pentru studierea receptivă şi reproductivă a limbilor străine.

2. Revizuirea minimumului lexical şi stabilirea minimumului frazeologic în lumina învăţăturii tovarăşului Stalin despre fondul principal de cuvinte şi vocabular.

3. Elaborarea unei gramatici, a unei fonetici şi a unei lexicologii comparative a limbilor studiate în şcoală: ruso-engleză, ruso-franceză şi ruso-germană.

4. Elaborarea metodicii de predare a traducerii.

III

Sesiunea Unită a Secţiunii de literatură şi limbă a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. şi a Academiei de Ştiinţe Pedagogice a R.S.F.S.R. consideră necesar să se stabilească o strânsă legătură în munca între Institutul metodelor de predare, Institutul şcolilor naţionale de pe lângă Academia de Ştiinţe Pedagogice şi Institutul de lingvistică de pe lângă Academia de Ştiinţe a U.R.S.S. Unele probleme ale metodicii de

predare a limbilor și anume, relațiile dintre morfologie și sintaxă, îmbogățirea vocabularului, realizarea principiului intuitiv, nu pot fi rezolvate fără o cercetare teoretică premergătoare.

IV

Sesiunea Unită a Secțiunii de literatură și limbă a Academiei de Științe a U.R.S.S. și a Academiei de Științe Pedagogice a R.S.F.S.R. notărăște:

Să însărcineze Prezidiul Academiei de Științe Pedagogice a R.S.F.S.R. și Secțiunea de literatură și limbă a Academiei de Științe a U.R.S.S. să elaboreze, în acord cu Ministerul Învățământului R.S.F.S.R., un plan de cercetări științifice în scopul îmbunătățirii radicale a predării limbii ruse și a limbilor materne și străine în școlile elementare și medii, prevăzând în acest plan:

a) munca de revizuire a programelor și a manualelor;

b) alcătuirea unor manuale ajutătoare pentru profesori asupra problemelor limbii și a metodicii ei de predare, în special editarea unor dicționare explicative, etimologice, ortografice și sinonimice;

c) munca de revizuire a mostenirii metodice și de folosire critică a tot ceeace este mai bun din metodica prerevoluționară și sovietică de predare a limbilor în școală;

d) desvoltarea largă a muncii experimentale de verificare prin experiența școlilor, a noilor manuale pentru limba rusă și pentru limbile materne și străine;

e) studierea sistematică a experienței școlii sovietice în predarea limbilor, generalizarea și extinderea experienței celor mai buni profesori.

* * *

Sesiunea Unită cheamă toate cadrele științifice și toate cadrele didactice din institutiile de învățământ superior, care lucrează în domeniul limbii ruse și al limbilor materne și străine să desvolte creator, în munca lor, marea învățătură a tovarășului Stalin despre limbă.

Sesiunea Științifică Unită punând bazele colaborării creatoare a cadrelor științifice și a cadrelor didactice care lucrează în practică pentru prelucrarea problemelor lingvistice și a predării limbilor în școală, își exprimă convingerea că această colaborare va crește și se va întări.

Sesiunea Unită face un apel pentru aplicarea creatoare a învățăturii tovarășului Stalin la predarea limbilor în școală și subliniază deosebita însemnătate a generalizării experienței înaintate a cadrelor didactice pentru desvoltarea metodicii științifice a predării limbilor.

Originalul rusesc a fost publicat în revista *Russkii iazîk v școle* nr. 1, an. 1951, p. 88 și urm.

LEGEA STALINIANĂ A DESVOLTĂRII INEGALE A ELEMENTELOR LIMBII

Una dintre tezele staliniene despre limbă stabileşte desvoltarea inegală a diferitelor elemente ale limbii. Limba, în totalitatea ei, în toate părţile ei, este în necontenită schimbare, în neîntreruptă desvoltare. Rostirea unei limbi, fonetica ei, sistemul fonemelor şi funcţia lor în deosebirea cuvintelor şi a formelor gramaticale (fonologia), procedeele de derivare şi de formare a cuvintelor, morfologia, sintaxa, vocabularul, totul în limbă se schimbă neîncetat în cursul veacurilor. N. I. Marr şi continuatorii săi, crezând că construiesc o teorie marxistă a limbii, au susţinut că desvoltarea limbii se face prin salturi, prin explozii bruşte, prin distrugerea unei limbi mai vechi şi apariţia unei limbi cu totul noi. După Marr fonetica, gramatica, vocabularul limbii vechi dispar brusc datorită dispariţiei bazei care le-a creat, iar nouă bază construieşte o gramatică şi un vocabular nou, o limbă nouă, întocmai cum ea construieşte o suprastructură nouă. Şcoala lui Marr presupunea deci că toate părţile limbii (fonetica, fonologia, formarea cuvintelor, morfologia, sintaxa, vocabularul) se schimbă simultan şi brusc trecând dintr'un „stadiu" în altul.

I. V. Stalin a dovedit cu exemple evidente că desvoltarea limbii nu se face brusc datorită schimbării revoluţionare a bazei. „În realitate, desvoltarea limbii nu s'a făcut pe calea distrugerii limbii existente şi a construirii uneia noi, ci pe calea desvoltării şi perfecţionării elementelor fundamentale ale limbii existente. Trecerea dela o stare calitativă a limbii la o altă stare calitativă nu s'a făcut pe calea exploziei, pe calea nimicirei dintr'odată a vechiului şi a construirii noului, ci pe calea acumulării treptate şi îndelungate a elementelor noii calităţi, a noii structuri a limbii, pe calea dispariţiei treptate a elementelor calităţii vechi" [1]).

Iar această necontenită schimbare, această desvoltare treptată nu prezintă acelaşi ritm în diferitele compartimente ale limbii. Cel mai sensibil la schimbări este vocabularul. El „se află într'o stare de schimbare aproape neîntreruptă" [2]).

În vocabular se oglindesc imediat şi cele mai mici schimbări în mijloacele de producţie, în modul de producţie, orice progres în ştiinţă şi tehnică. Căci „limba este legată nemijlocit de activitatea de producţie a omului, şi nu numai de activitatea de producţie, ci şi de oricare altă activitate a omului, în toate sferele muncii sale..." [3]) O unealtă nou inventată primeşte imediat un nume, de asemenea şi diferitele părţi din care e constituită, precum şi acţiunile pe care le necesită mânuirea ei. Noţiunile legate de noile teorii, de noile descoperiri ştiinţifice, de desvoltarea industriei, tehnicii, agriculturii, comerţului, transporturilor trebue numite în momentul apariţiei lor. Noile instituţii po-

1) I. V. Stalin, *Marxismul şi problemele lingvisticii*, ed. P.M.R., 1950, pag. 16. („Cum vorbim", II, 6-10, pag. 13-14.)
2) Ibid., pag. 35. („Cum vorbim", pag. 12.)
3) Ibid., pag. 11. („Cum vorbim", pag. 4.)

iffice, juridice etc.,
și cuvinte noi, fie primesc și ele nume. Se naște necontenit expresii
tate din alte l derivate din fondul existent de cuvinte, fie împrumu-
cuvintele și ex noi, din nevoia pe care o simte vorbitorul de a înlocui
prin altele p spresiile vechi, uzate, banalizate, lipsite de expresivitate,
patia, ant noi, proaspete, expresive, mai apte să exprime afecte, sim-
demnul spatia, gingășia, bucuria, mânia, iubirea, ura, indignarea, în-
după la acțiune și la luptă etc. Căci limba este o unealtă de inițiă-
sem definiția dată de I. V. Stalin. În același timp cuvintele care de-
di nează ființele învechite și păreșite, instituțiile, concepțiile jur-
ce, politice, religioase etc. dispărute, dispar și ele. Dispar și cuvin-
tele și expresiile uzate, golite de orice conținut afectiv.

În felul acesta se primenește necontenit vocabularul oricărei limbi. Dar reînnoirea vocabularului nu se desfășoară în toate părțile lui, în întregimea lui, cu aceeași intensitate. O parte a lexicului, mai puțin cuprinzătoare decât restul vocabularului, dar constituind partea lui esențială, numită de I. V. Stalin fondul principal al lexicului, cuprinzând cuvintele care desemnează noțiunile fundamentale indispensabile vieții, obiectele cele mai comune care-l înconjoară pe om, fenomenele cele mai obișnuite ale naturii, acțiunile cele mai elementare, cele mai frecvente întrebuințate de oameni în practica socială, se primenește mult mai încet, rămânând în esență același de-a-lungul veacurilor [1].

Dar partea cea mai stabilă a limbii este structura gramaticală a. „Elaborată în decursul epocilor și intrată în carnea și sângele lim structura gramaticală se schimbă și mai încet decât fondul prin de cuvinte. Cu timpul ea suferă, desigur, schimbări,... dar principa structurii gramaticale se păstrează în decursul unei perioade de timp foarte îndelungat, deoarece ele — după cum arată istoria — pot servi cu succes societatea în decursul unui șir de epoci.

Astfel, structura gramaticală a limbii și fondul ei principal de cuvinte alcătuiesc temelia limbii, esența specificului ei." [2]

Prin urmare vocabularul luat în totalitatea lui este cel mai supus schimbărilor, fondul principal de cuvinte mai puțin, iar gramatica rezistă secole de-a-rândul fără a suferi schimbări esențiale. Constatarea aceasta e valabilă și în cazul amestecului de limbi, al „încrucișărilor", al influenței unei limbi asupra alteia. Căci nu se cunosc cazuri de încrucișări între două limbi, în care să se fi amestecat, să se fi „încrucișat" în proporții egale elementele gramaticale și lexicale ale celor două limbi, rezultatul fiind o a treia limbă, încrucișată, hibridă, metisată [3].

În realitate, cu ocazia încrucișării, una dintre limbi iese de obicei

1) Ibid., pag. 26, 26. („Cum vorbim", pag. 11-12.)
2) Ibid., pag. 26-27. („Cum vorbim", pag. 13.)
3) Termenii de limbă încrucișată, hibridă, metisată sunt des întrebuințați de N. I. Marr în lucrările sale. Marr înțelege însă încrucișarea a două limbi în sensul că toate cuvintele limbii celei noi, rezultate din încrucișare, sunt compuse din două elemente, unul provenind din prima limbă, iar celălalt din limba a doua. E ca și când am presupune că cuvântul românesc *casă* ar fi compus din două elemente, ca și *să- sa* provenind dintr-o limbă, iar *să* din altă limbă. Absurditatea acestei teorii e evidentă.

învingătoare, își păstrează structura gramaticală, își păstrează fondul principal de cuvinte și continuă să se dezvolte potrivit legilor interne ale dezvoltării sale, în timp ce cealaltă limbă își pierde treptat proprietățile calitative și dispare treptat"[1].

„E drept că cu acest prilej are loc o oarecare îmbogățire a vocabularului limbii învingătoare pe seama limbii învinse, dar aceasta nu o slăbește, ci, dimpotrivă, o întărește"[2].

Prin urmare, după I. V. Stalin, vocabularul unei limbi poate prezenta în grad mai mare sau mic, un caracter amestecat, mixt. În ce privește fondul principal de cuvinte și gramatica, unii sunt înclinați să atribue lui I. V. Stalin afirmația că ele se păstrează neatinse de influențele străine. Într-adevăr, și când se referă la exemplul limbii ruse, I. V. Stalin susține că limba rusă, încrucișându-se cu limbile mai multor popoare, a împrumutat cuvinte din acestea, dar specificul ei național a ieșit învingător, „menținându-și structura gramaticală și fondul principal de cuvinte"[3].

A interpreta însă aceste enunțări ale lui I. V. Stalin în sensul că gramatica și fondul principal de cuvinte ale unei limbi nu sunt supuse deloc influenței limbilor străine înseamnă a nu pătrunde esența problemei.

I. V. Stalin s'a referit la ceea ce se întâmplă „de obicei" cu prilejul încrucișărilor dintre limbi, fără a intra în amănunte, mulțumindu-se cu exemplul limbii ruse. Este sarcina lingviștilor de a stabili în fiecare caz special gradul de influență a unei limbi asupra celeilalte.

Este adevărat că cuvintele aparținând fondului principal al vocabularului trec foarte greu dintr-o limbă într-alta, iar gramatica, îndeosebi morfologia (declinarea și conjugarea), nu se împrumută deloc o limbă la alta, cum se împrumută de pildă cuvintele. Totuși influențele străine pătrund și în alte compartimente ale limbii decât vocabularul, deci și în fondul principal de cuvinte, și în fonetică, și în sintaxă, ba chiar și în morfologie, dar în măsură proporțional mai mică decât nu se șterge între ele specificul național al unei limbi.

Însăși limba românească poate servi ca exemplu pentru ilustrarea acestei teze. Astfel vocabularul limbii românești este compus din elemente de origini diferite, în mare parte însă de origine slavă. În ce privește însă fondul principal de cuvinte, el este compus mai ales din elemente de origine latină, dar și de origine necunoscută, ceea ce ne face să presupunem că sunt resturi din limba care a servit de substrat limbii latine populare din care s'a desvoltat limba română, anumegrupul traco-ilir. În sfârșit fondul principal de cuvinte conține și multe elemente slave. Trecând mai departe la sintaxa, fonetica, declinarea, morfologia limbii române, elementul latinesc este tot mai puternic reprezentat, pe când elementul autohton, al substratului, și elementul slav sunt tot mai slab reprezentate, astfel încât morfologia

1) Ibid. pag. 31 („Cum vorbim", pag. 15.)
2) Loc. cit.

este aproape pe de-a-ntregul de origine latină, fără ca să lipsească nici aici elementele autohtone şi slave.

După gradul de stabilitate şi rezistenţă la influenţele limbii străine, diferitele elemente ale limbii trebue înşirate în ordinea următoare: morfologia (flexiunea), derivaţia (formarea cuvintelor), sistemul fonetic şi fonologic, sintaxa, fondul principal de cuvinte şi vocabularul.

Vocabularul în general constitue deci stratul cel mai tânăr al unei limbi, cuprinzând cuvintele cele mai recent formate, fiind cel mai amestecat cu împrumuturi făcute din limbi străine, pe când gramatica şi fondul principal de cuvinte se păstrează aproape neschimbate secole de-a rândul, prezentând o oarecare „impermeabilitate"[1]) pentru influenţele străine. Am spus că sintaxa, sistemul fonetic şi fonologic se schimbă mai repede şi sunt mai accesibile influenţelor străine decât morfologia, care constitue „scheletul" limbii, ceea ce în primul rând caracterizează o limbă[2]).

Stabilitatea multiseculară a gramaticii, îndeosebi a morfologiei, a făcut în primul rând cu putinţă naşterea studiului comparativ-istoric al limbilor şi stabilirea, cu ajutorul lui, a diferitelor familii şi ramuri lingvistice. De aceea la baza caracterizării, a definirii tipului unei limbi, a stabilirii gradului de înrudire a ei cu alte limbi stă gramatica.

Dacă două sau mai multe limbi prezintă oarecare asemănări în lexic, aceasta încă nu ne îndreptăţeşte să presupunem o legătură genealogică, o înrudire între ele, căci cuvintele pot fi împrumutate recent dintr'o limbă într'alta. Corespondenţele şi asemănările trebue să se refere la cuvintele care exprimă noţiunile fundamentale şi, mai ales, asemănările trebue să fie constatate în structura gramaticală a limbilor. Numai atunci putem vorbi de originea comună, de înrudirea dintre limbile respective. Căci structura gramaticală a unei limbi în primul rând — pe lângă fondul principal de cuvinte, care totuşi e mai accesibil influenţelor străine — îese învingătoare cu ocazia încrucişărilor dintre limbi.

În ce priveşte limba română, structura gramaticală latină a fost aceea care a fost adoptată cu prilejul celor două mari amestecuri de elemente etnice şi încrucişări de limbi întâmplate în decursul istoriei limbii române, anume încrucişarea dintre limba latină populară de pe cursul inferior al Dunării cu graiurile autohtone traco-ilire, şi încrucişarea mai recentă cu graiurile slave vorbite odinioară pe teritoriul Republicii Populare Române. Limba română a păstrat o structură gramaticală de tip romanic, trăgându-şi obârşia din gramatica latină, pe când vocabularul e amestecat cu foarte multe elemente nelatine, în primul rând slave. De aceea limba română, cu toată importanţa elementului slav, a rămas o limbă romanică.

E. PETROVICI

1. L. A. Bulahovski, *Problemele evoluţiei istorice a limbilor în lumina învăţăturilor lui I. V. Stalin despre lingvistică*, în revista „Limba rusă în şcoală", 1950, Iaşi, 6, p. 2.
2. Ibid., pag. 4.

VERSURI DE BUCURIE

Volumul de poezii *Bucurie* al Mariei Banuş cuprinde două cicluri: *Cântec suo tancuri* scris între 1940 şi 1944, şi *Vânt de Martie* scris între 1944 şi 1948.

În primul ciclu, tributar încă poeziei decadente, alături de un ton umanitarist şi uneori chiar de revoltă, cu imagini încă relativ opace, de exemplu: *...usile potopite de vis (Belşug)*, găsim o formă destul de puternic influenţată de decadentism.

Bucuria zice:
Sânt ceea care sânt
Sunt grea,
sunt pământ.
Din peşteri mă ridic
duh animal,
mă opintesc,
şi sunt val.

Cânt
Mă frământ
Şi rareori,
rareori
din inimi
din frunză,
cânt.

Fondului poeziei de mai sus nu-i corespunde forma întrebuinţată de scriitoare. Numai o acţiune rapidă şi care nu se împotmoleşte în repetiţii ca: *sânt ceea care sânt*, sau *Şi rareori (rareori)*, cere o astfel de formă. Sistemul acesta de construcţie (fraze scurte uneori eliptice de subiect) corespunde întocmai fondului în *Somnul comis-voiajorului*, a cărui acţiune se petrece într-un tren.

Moale îmi saltă
capul pe arcuri.
Trena de frunze
roşii în parcuri.
Moale. Vreo haltă?

sau, în *Joc nou*

Cegreă paşii
Nu puiuţii,
învăţaţii
nu gingaşii

de unde reiese clar imaginea ritmului imprimat de joc. În ambele poezii, forma aceasta capătă o valoare onomatopeică.

În ciclul al doilea *Vânt de Martie*, scris între 1944 şi 1948, poezia este adânc ancorată în realitate prevestind uneori chiar viitorul. Toate marile evenimente prin care a trecut statul nostru apar în versurile acestea. Munca creatoare începe să ocupe un loc important; republica, eroii ceferişti, tovarăşa Ana, soarele ca izvor de viaţă nouă, 1 Mai, apărarea păcii, viziunea socialismului: iată noile ei subiecte. Universul poeziei, considerabil mărit prin atâtea teme noi, cere o nouă formă de expresie. Forma decadentă dispare complet, făcând loc unei forme noi, organic legată de conţinutul nou, sănătos. La atâtea teme noi pricepe înţeles că şi vocabularul va fi mai bogat. Mai ales întâlnim sunt termeni onomatopeici care colorează în mod pitoresc fraza.

Au pornit să chiuie
Pluguri strungi şi roţi de car
Şi-au pus flori în pălării
Şi năzdrăvănii lui,

(Republica în sărbătoare)

Cuvintele din vorbirea țărănească, care în primul ciclu apar sub raport de realitate, în cel de al doilea ciclu apar ca o necesitate a acțiunii.

Grădino, caminile
și dulce, se pierde;
din horboia verde

se rupe și geme,
potecile gheme
în sânt le desirame.

(Somnul semințelor)

În exemplul de mai sus, cuvântul *horboiă* creează într'adevăr sinoziseră, dar nu apare ca o necesitate imediată a fondului. Dar iată într'o poezie din ciclul al doilea (*La masa verde*) în care ni se arată lupta femeilor noastre dela țară pentru pace:

Intr'un ceaun o mamă-și faie
Copilul gol peste-o copaie

Aici înlocuirea cuvintelor *faie* și *copaie*, pline de conținut, ar deplasa acțiunea din locul dorit de scriitoare, dându i un alt caracter și ar roiu alt colorit afectiv.

În problema neologismelor observăm același lucru. În primul ciclu neologismele sunt în majoritatea lor cuvinte prețioase întrebuințate în special de clasele exploatatoare și necunoscute poporului.

Țipă uriașele falii
Geme pământul lovit

Luceaș peste vitralii
Chipul uman regăsit

(Cântec sub lanțuri)

Sau:

Flașcă,
deschisă,

o gură
spre vise

(Somnul somnoroșilor)

În ciclul al doilea, scris în urma atâtor schimbări structurale prin care a trecut țara noastră, poeta se apleacă mai mult asupra limbii vorbite de popor, întrebuințând neologisme care capătă o circulație din ce în ce mai mare. Astfel, cuvinte care au devenit scumpe oamenilor muncii.

Ana, Luca și Dol
avangardă de luptă

(Ana)

Dau limbajul întrebuințat în muncă:

Ascultă, ascultă bătăi de ciocane,
Aceleași bolțite, adânci, adânci sbatoje.
Niți gândul nu iese din sisturi prin vraje.
Și noi am pornit după ascunse filoane

(Cântecul cresăi)

Destul de frecvente sunt și serie de cuvinte și construcții familiare:

Cumfor cu un sub tălbaș

(Bucureștii copilăriei)

Sau:

Ei fuga lor de sânge e pătată,
Iar ochii văd cum ne urcăm spre jet,
Şi când ne-e greu, un zâmbet bun ne'ndeamnă:
„Hai, copacel, voinicel, copăcel!"

(Eroilor celeriştii)

Sau construcţiile:

Horă muncii, horă mare,
S'o jucăm pe rupte-le

(Republica în sărbătoare)

La vârsta mea-le
Crezi că e frumos?"

(Copii! Vineţi-vă Mai?)

În versurile:

„Acum pot să-nvăţ şi pe voi,
eu călăţu, copilul
cum fuge drumu-ntre munţi
drumul îngust dintre două ţărâmuri

(Teroare)

Observăm alternanţa *călăţu: copilul*. Forma *călăţu* este explicată prin intenţia scriitoarei de a reda în scris limba vorbită; or, în limba vorbită, de cele mai multe ori consoana finală dela articol cade. Scriem *omul, dulapul*, dar spunem *omu, dulapu*.

Şi în morfologie observăm tendinţa de a se apropia tot mai mult de vorbirea populară. Astfel, în locul formei obişnuite *ei* apare forma *oi*:

Oii fi voi locomi neam de corbi
Dar n'oii găsit nici surzi, nici orbi

Oii fi voi neam nesăturat
Dar n'avem soţi nici fii de dat

Interesante sunt o serie de forme prescurtate:

Ochiul de lup în zăpadă
Străluce, înnie

(Vis cu Transnistria)

Străluce formă scurtă expresivă înlocueşte forma obişnuită *străluceşte*, fenomen întâlnit destul de des în poezie.

În versurile:

Vetre sărmane, răzleţe copii şi femei
somn năduşit, spăimânţilor, înfrigoraţi în pădurile lumii,
trupuri uşor de rănit, uşor de străpuns,
cine vă apără?

observăm formele scurte *năduşit, spăimânţi*.

Sau:

Din pieptul mulţimii zbucneşte un strigăt
repetat, oglindit, înflorit
în mii de ecouri.

(Anii)

Poeta preferă forma *zbucneşte*, care e mai expresivă şi redă mai bine decât forma obişnuită *izbucneşte* explozia de bucurie.

Un procedeu afectiv observăm în versurile:

Un procedeu afectiv observăm în versuri
Noi cum-i vrem pe cei dragi ocrotiți de lumina ochilor

(Cântecul soldatului)

Forma *luminile ochiului* înlocuește *lumina ochiului* pentru a scoate în evidență valoarea ochilor care dau raze de lumină și de afecțiune de unde reiese mai puternică simpatia față de cei dragi.

În lopică remarcăm o serie de inversiuni:

Cum i-am putea cuprinde pe-ăi ei
pe cari ăiștii i-a nins și cătcera?

(Prietenilor noștri)

Vom spune dar cât de frumoasă-i lumea,
Soarele, cântul, pulpitrea vieții...
Așa să fie pomenirea celor
Ce'n mijlocul muncii sânt și'n mijlocul vieții

(Eroilor celorlalți)

Stilul Mariei Banuș se caracterizează prin repetiții, epitete și uneori prin invective. Cele mai des întrebuințate sunt repetițiile care întăresc ideea:

Pământ de țăran în zăvoaie bătut
Cântec cum ce'n sat se-aude,
Ceva neștiut și mare
Ca cântul care chip nu are
Dar sună, sună și te chiamă...

(Din țărănime)

Ne place cântecul nou, ne place
Cum umblă sub ape, priviri și mișcări,
Cum bate cu Marșie negre ogrări
Și fluieră tainic și nu se întoarce...

(Ne place cântecul nou)

La versurile:

Cu zorbele mamei
care'n fiece zi
își trezește copiii
care le pune fruntea fierbinte,
care le caută ochii,
care-i mușcă de bucile durdulii
ca o tigroaică în joacă.

(Cheiuțe)

găsim epitetul cel mai sugestiv, poate, din întreg volumul.

Invective împotriva stăpânitorilor de ieri găsim în versul *Arzu-i mintea focului* din *Republica în sărbătoare*.

În concluzie, poezia Mariei Banuș, dela o formă decadentă și un vocabular care nu strălucește prin bogăție, în primul ciclu, din cauza unui fond încă neprecizat, ajunge, în cel de al doilea ciclu, la un vocabular bogat și pitoresc și la o stăpânire a mijloacelor de expresiune, datorită unui fond sănătos, inspirat din realitatea zilnică, făcând astfel din limbă o armă de luptă.

MICHEL STERNBERG

PENTRU O LINGVISTICĂ MARXISTĂ

Izvestia Academiei de ştiinţe a U.R.S.S. secţia literatură şi limbă, Tom. IX fasc. 5 (1950)

B. A. SEREBRENNIKOV: Cu privire la neajunsurile metodei istorico-comparative în lingvistică pag. 177—185.

În acest articol prof. Serebrennikov discută principalele lipsuri ale metodei istorico-comparative. Această metodă este de un real folos în studiul istoriei limbilor şi a popoarelor care le vorbesc, despre al căror trecut n'avem suficiente date.

Proclamată în mod nejust de N. I. Marr şi de elevii lui ca „idealistă" şi „antiistorică", metoda istorică-comparativă este un mijloc ştiinţific de cercetare, care poate satisface metoda materialisto-dialectică. Bazele acestei metode sunt constituite în primul rând de faptul că cuvintele şi formele gramaticale reprezintă „generalizări proprii fiecărei limbi şi, prin urmare, atunci când găsim în mai multe limbi fie cuvinte asemănătoare pentru aceeaşi noţiune, fie forme morfologice asemănătoare, putem să le comparăm şi să deducem existenţa unui izvor comun al lor. Comparaţia mai este posibilă şi datorită faptului că limbile şi părţile lor constitutive nu se desvoltă într'un fluviu identic şi deci diferitele forme înrudite existente reprezintă etape în timp ale unui prototip comun.

În aplicarea acestei metode, cercetătorii trebue să ţină seama de unele lipsuri ale ei. Prof. Serebrennikov discută în primul rând o serie de lipsuri obiective, inerente materiei. Astfel adesea lipsesc date asupra etapelor intermediare de desvoltare dintre un arhetip comun reconstruit şi forma existentă într'o limbă dată. Apoi, de cele mai multe ori, istoria unui cuvânt nu poate fi legată de istoria poporului, fiindcă lipsesc documentele.

Unele forme reconstruite nu au o bază suficientă şi se construesc ipotetic. Alteori se pun alături cuvinte cu forme asemănătoare, dar care diferă mult în ceea ce priveşte înţelesul. În sfârşit, pe baza comparaţiei cuvintelor înrudite din diferite limbi, se reconstruesc arhetipuri care aparţin unor perioade diferite, dar care sunt puse pe acelaşi plan cronologic. Procedându-se astfel, se ridică la rangul de arhetipuri împrumuturi, forme locale sau formaţii paralele independente. Mai există o categorie de lipsuri rezultate din modul în care a fost aplicată această metodă de comparatiştii apuseni. Aceştia nu şi-au pus problema cercetării stărilor lingvistice anterioare limbii indoeuropene. De asemenea ei nu au ţinut seama de posibilitatea existenţei unor dialecte în sânul limbii indoeuropene. Nici principiile metodologice ale metodei istorico-comparative nu au fost adâncite în mod suficient. Nu există criterii obiective de apreciere a vechimii unui cuvânt, fenomenele lingvistice nu au fost legate de istoria popoarelor, nu s'a acordat importanţa influenţei limbilor învecinate. Evoluţia fenomenelor lingvistice a fost privită simplist, ca o desvoltare în linie dreaptă, fără reveniri, deşi faptele arată uneori contrariul. În spa-

viția unor forme nu s'a ținut suficient seama de rolul analogiei și de unitatea legilor desvoltării interne a limbii.

În concluzie, prof. Serebrennikov arată că metoda istorică comparativă aplicată în mod critic și îmbunătățită poate aduce încă foloase lingviștilor.

Aducând o serie de importante precizări lingviștilor de toate specialitățile, articolul prof. Serebrennikov semnalează principalele lipsuri ale metodei istorice-comparative, indicând totodată și posibilitățile de a le înlătura. În felul acesta se exclud unele concluzii fantaziste, bazate uneori pe simple coincidențe formale sau pe desvoltări paralele, independente.

LUCIA WALD

VOPROSI ISTORII

P. TRETIAKOV: Unele probleme privind etnogeneza, în lumina lucrărilor lui I. V. Stalin cu privire la limbă și lingvistică.

Lucrările lui I. V. Stalin sunt, după cum arată autorul, extrem de importante pentru domeniul formării popoarelor, care e în strânsă legătură cu lingvistica. Teoriile lui N. I. Marr nu puteau contribui cu nimic la rezolvarea justă a problemelor de etnogeneză, în special a popoarelor slave. Unii din istoricii sovietici (Udalțov, Tolstov și în special acad. Derjavin) și-au însușit aceste teorii greșite, aplicându-le la studiile lor de etnogeneză.

Sursa tuturor confuziilor în problema etnogenezei a fost așa numita teorie a stadialității: elevii lui Marr motivau contradicțiile evidente din teoria stadialității prin faptul că ea nu era definitiv elaborată.

Dintre toți istoricii sovietici, acad. Derjavin a fost acela care a folosit cel mai mult în lucrările sale teoria stadialității (în special în ultima sa lucrare *Istoria Bulgariei*). Iată care sunt faptele în legătură cu istoria Bulgarilor dela Dunăre. Teritoriul Bulgariei actuale a fost odinioară triburilor trace. În acest teritoriu au pătruns chiar începând cu sec. I al erei noastre, și alte popoare de dincoace de Dunăre, printre care și popoarele slave. În sec. VI și VII, în timpul luptelor îndelungate cu Bizanțul, populații slave au trecut în Bulgaria și au slavizat acest teritoriu. În sec. VII trece Dunărea și una din populațiile bulgare, sub conducerea lui Asparuh, care înființează primul regat bulgar. Acești Bulgari s'au slavizat în mijlocul Slavilor, astfel că în limba de astăzi a Bulgarilor nu se găsește nicio urmă de elemente turce din vechea bulgară.

Acad. Derjavin, aplicând teoria stadialității, nu acordă colonizării slave decât un rol cu totul secundar. El acordă o importanță primordială unei transformări stadiale a Tracilor în Slavi, arătând că Tracii (care formau dimpreună cu Scitii și cu Veneții o grupă înrudită și care atunci se aflau în stadiul desvoltării culturale înfloritor)

reprezintă pe strămoşii Slavilor. În privinţa Bulgarilor lui Asparuh, Derjavin emite teoria că şi ei sunt iafetizi, aparţinând unei grupe din cele mai vechi ale popoarelor Europei orientale, şi formând un grup caucazat dimpreună cu Ciuvaşii, Sarmaţii, Horvaţii şi Hazarii. Această populaţie bulgară dela Marea Azovului se transformă în indo-europeni şi devine slavă, într'o epocă istorică, după Derjavin. Rezultă din teoria stadialităţii, aplicată de acad. Derjavin la istoria Bulgarilor, că la procesul etnogonic al transformării lor în Slavi au luat parte atât Traci (amestecaţi cu Sciţii şi cu Veneţii) cât şi Bulgarii (amestecaţi cu Ciuvaşii şi cu Sărmaţii). Acad. Derjavin nu poate însă arăta ce reprezintă stadiul iafetit al desvoltării culturale la Traci şi ce reprezintă aceasta la Bulgari.

Autorul arată că teoria lui Derjavin este absolut greşită. Singura cauză a Slavizării Balcanilor a fost apariţia, în acest teritoriu, a unor mari mase de Slavi, care au devenit aici o forţă dominantă, politică şi economică. În acest mediu slav au fost asimilaţi Traci locali şi apoi Bulgarii năvălitori. Aceeaşi teoria artificială a stadialităţii îşi găseşte o aplicare şi în alte lucrări ale lui Derjavin, de ex. *Originea poporului rus*, apărută în 1949.

I. V. Stalin a arătat, spune mai departe autorul, că una din greşelile lui Marr a fost şi greşita apreciere a rolului încrucişării în procesul desvoltării limbilor. Această teorie a influenţat şi cercetările istorice dedicate problemelor etnogenezei. Astfel, în lucrările istoricului Udalţov, ca şi în acele ale lui Tretiakov, încrucişările în desvoltarea etnică a popoarelor au fost considerate ca una din condiţiile saltului stadial. Apariţia Slavilor, în special, era considerată drept rezultatul unei încrucişări de scurtă durată şi al transformării calitative a unei serii de vechi populaţii din Europa centrală şi cea de răsărit, care reprezintă pe strămoşii Slavilor. Imaginea procesului etnogonic a mai fost falsificată, pe de o parte de supraestimarea importanţei încrucişării şi, pe de altă parte, de subestimarea fărâmiţării şi a separării unor popoare înrudite.

I. V. Stalin a arătat că în epoca societăţii împărţite în clase, în condiţiile încrucişării, una din limbi iese învingătoare, pecând cealaltă dispare treptat. De aceea, în societăţile bazate pe clase antagoniste, o încrucişare se termină prin asimilarea unui trib sau popor şi prin victoria altuia. Astfel în mileniul I al erei noastre, în urma expansiunii popoarelor turceşti, limba turcă s'a extins în curs de câteva secole peste teritorii mari, locuite de diferite popoare din Asia şi Europa.

În perioada capitalismului însă, când au apărut naţiunile şi limbile naţionale, asimilarea a devenit un fenomen destul de rar. În lucrarea sa *Problema naţională şi leninismul*, I. V. Stalin a arătat că limbile naţionale se disting printr'o excepţională stabilitate şi forţă de opunere faţă de încercări de asimilare. Astfel s'a întâmplat că asupritorii turci n'au fost în stare să asimileze popoarele balcanice, cu toate străduinţele lor timp de mai multe secole. Deasemenea nici asupritorii ruşi, din perioada ţarilor, şi nici prusacii n'au reuşit să asimileze naţiunea polonă. Victoria Marii Revoluţii socialiste din Octombrie,

exemplu politica de asimilare în Uniunea Sovietică, a deschis în schimb o eră nouă de dezvoltare pentru naţiunile socialiste.

Revenind la problema originii grupurilor etnice, autorul se întreabă care era situaţia lingvistică în epoca comunei primitive, când existau ginţi şi triburi şi când de abia se puneau bazele limbilor contemporane. La această întrebare, autorul răspunde, arătând că în această epocă îndepărtată, când legăturile dintre ginţi şi triburi erau slabe, încrucişarea şi asimilarea erau probabil fenomene rare. Abia în urma creşterii numărului populaţiei, după fărâmiţarea triburilor, s-au creat dialecte noi, bazele unor limbi noi. Mai târziu, odată cu apariţia creşterii vitelor, a agriculturii şi a metalurgiei, datorită legăturilor dintre triburi, limbile sunt creaţia unor grupe de triburi învecinate.

★

I. V. Stalin a arătat că limba ca mijloc de comunicare între oameni, a fost întotdeauna comună tuturor claselor unui popor. Oprindu-se la caracterul marilor imperii ale antichităţii, I. V. Stalin arată că aceste imperii nu puteau să aibă o limbă comună a imperiului, care să fie înţeleasă de toate popoarele lui. Aceste imperii reprezentau un conglomerat de popoare care-şi trăiau viaţa lor proprie şi aveau limba lor proprie.

Această caracteristică a marilor imperii din antichitate (imperiul lui Cirus, al lui Alexandru cel Mare sau imperiile din Asia Centrală şi altele), este foarte importantă pentru lămurirea originii şi dezvoltării popoarelor, dat fiind că în lucrările istoricilor sovietici se atribuia acestor imperii aproape caracteristica unor state naţionale.

Observaţiile lui I. V. Stalin privind marile imperii ale antichităţii se referă în special la imperiul scit, unul din cele mai vechi imperii de pe teritoriul Europei de răsărit, a cărui importanţă pentru istoria Rusiei încă nu este pe deplin lămurită. În epoca lui Herodot, pela mijlocul mileniului I înainte de era noastră, popoarele dela nordul Mării Negre, făceau parte dintr'o uniune în fruntea căreia se aflau aşa numiţii Sciţi „imperiali" dela Marea Azovului. Prin sec. III înainte de era noastră, Sciţii dela Marea Azovului şi cei dela Nistrul inferior au format un stat primitiv cu centrul în Crimeea. În componenţa acestui imperiu intrau triburi nomade şi de agricultori care formau un conglomerat de popoare. În partea de vest a imperiului locuiau triburi care se ocupau de agricultură şi care erau numiţi Sciţi. Aceştia apar după cercetările din ultimele decenii drept strămoşi ai Slavilor de răsărit, adică „protoslavi", vorbind probabil deja o limbă „protoslavă". În partea de răsărit a Sciţiei locuiau mai cu seamă triburile nomade scite propriu zise; aceşti Sciţi constituiau aripa apuseană a masivului de nomazi care se întindea până în stepele Asiei Centrale. Populaţiile nomade au jucat un rol important în viaţa politică a Sciţiei şi datorită lor s'au păstrat o serie de cuvinte scite care dovedesc apartenenţa Sciţilor la grupa de limbi iraniene. Mai târziu, triburile nomade de limbă iraniană din Asia Centrală, din re-

UCITELSKAIA GAZETA

ACAD. V. V. VINOGRADOV: Însemnătatea lucrărilor tovarășului I. V. Stalin pentru desvoltarea lingvisticii sovietice, (nr. 95 din 29 Nov. 1950), traducerea românească în *Gazeta Învățământului*, a. II, nr. 90 și 91 din 22 și 29 dec. 1950.

Folosind lucrările lui I. V. Stalin, acad. V. V. Vinogradov analizează câteva din problemele cele mai importante ale lingvisticii marxiste: problema relațiilor dintre limbă, producție și baza economică a societății, problema schimbărilor calitative în limbă (în raport cu cele petrecute în bază și suprastructură), problema limbii și a literaturii artistice (în special, a raportului dintre stilul scriitorului și limba națională), problema legilor interne de desvoltare ale limbii considerate paralel cu desvoltarea istorică a societății etc.

I. V. Stalin a arătat că limba e un fenomen foarte complex, cu structură și particularități specifice care o deosebesc fundamental de suprastructură. Pornind dela această constatare, V. V. Vinogradov insistă asupra faptului că schimbările din limbă sunt independente de starea bazei și au alt ritm și altă calitate decât schimbările din suprastructură.

Autorul subliniază că, din cauza caracterului specific al diferitelor părți componente ale sistemului unei limbi se observă că transformările în sânul acestui sistem sunt neomogene, inegale, atingând diverse domenii ale limbii, care, în acest fel, nu au același ritm de desvoltare. În această privință legea pe care a formulat-o I. V. Stalin

este concludentă: „vocabularul se schimbă neîncetat, fondul principal de cuvinte se schimbă foarte încet, iar structura gramaticală se schimbă şi mai încet". Se ştie că, dintre toate părţile componente ale limbii, vocabularul ei general este cel mai sensibil la schimbări. Fără îndoială că aceste schimbări nu hotărăsc soarta limbii, pentru că, aşa după cum a arătat I. V. Stalin, „însemnă esenţa, specificul unei limbi nu este vocabularul ei general, ci fondul principal de cuvinte şi structura ei gramaticală, care se păstrează fără modificări esenţiale, de-a lungul unui întreg şir de epoci.

Din constatarea că limba nu se încadrează în categoria suprastructurii nu se poate scoate concluzia,—ne atrage atenţia V. V. Vinogradov, într'un alt capitol al raportului său — că legătura dintre limbă şi suprastructură este cu totul indiferentă pentru studiul limbii. Faptul că o serie de cuvinte ca *mirozdanie* „zidirea lumii", *tvorcestvo* „creaţie", *intelligheniia* „intelectualitate", *grajdanin* „cetăţean" au supravieţuit suprastructurii care le-a dat naştere, fiind însă supuse unei prelucrări semantice, dovedeşte că cercetătorii istoriei limbii au sarcina de a studia modul în care se reflectă în terminologie şi, în general, în vocabular, concepţiile politice, juridice, religioase şi artistice ale societăţii la un moment dat.

Socotind-o deosebit de actuală pentru lingvistica sovietică, V. V. Vinogradov tratează într'un alt capitol, problema raporturilor dintre limbă şi literatura artistică, insistând în special asupra relaţiilor dintre stilul individual al scriitorului şi limba naţională: „Înainte de apariţia lucrărilor lui I. V. Stalin, filologilor sovietici, care considerau atât limba cât şi literatura ca o suprastructură, le plăcea să scrie şi să vorbească despre limba aristocrată a lui Karamzin, a lui Turgheniev, despre limba orăşenească mic burgheză a lui Dostoievski, despre limba proletară a lui Gorki... confundând fără milă în fel de fel de socoteală noţiunile de limbă şi de stil artistic individual". Pentru a înlătura confuziile teoriei şcolii marriste, lingvistica sovietică, arată acad. Vinogradov, are datoria să cerceteze în adânc şi să definească cu precizie noţiunile în discuţie.

Până la apariţia lucrărilor lui I. V. Stalin lingvisticii sovietice, dominate de „noua teorie a limbii", îi lipsea înţelegerea clară a raporturilor dintre limbă şi societate. I. V. Stalin a arătat că istoria limbii nu poate fi înţeleasă fără a pătrunde adânc în istoria societăţii poporului care o foloseşte. Adevărul acesta nu ştirbeşte însă cu nimic caracterul pe deplin independent pe care îl are limba în rândul ştiinţelor sociale, în urma faptului că ea se desvoltă după legi interne proprii, specifice, deosebite de legile cărora le sunt supuse celelalte fenomene sociale.

Insistând asupra sarcinii lingvisticii de a studia aceste legi, V. V. Vinogradov analizează procesul de formare al cuvintelor noi, prin pătrunderea în vocabular, în urma schimbărilor sociale, a unor cuvinte care reflectă noile condiţii de viaţă. Pătrunzând în limbă, aceste cuvinte se încadrează în categoriile gramaticale active, ţinând seamă de legile gramaticale în vigoare. În măsura în care toate aceste cu-

sens și sensuri noi devin bunuri ale poporului întreg, vocabularul unei limbi se perfecționează și îmbogățește.

Pentru o deplină și aprofundată cercetare a vocabularului unei limbi, este necesară studierea fondului principal de cuvinte, care, după cum a arătat I. V. Stalin, conține rădăcinile care dau naștere la tot felul de cuvinte și se încadrează apoi în vocabularul general. V. V. Vinogradov dă câteva exemple din limba rusă: *koi-ta* „pieliță", *koi-ah* „cojoc", *koi-nîi* „de piele au avut la bază cuvântul *koja*, „piele" (asemenea exemple se pot cita și în limba română: *copil*, care face parte din fondul principal de cuvinte, a servit ca punct de plecare pentru formarea derivatelor: *copil-aș, copil-andru, copil-aros, copil-arie*). V. V. Vinogradov arată că formarea unor astfel de cuvinte noi din fondul principal de cuvinte se desfășoară după anumite legi interne care nu acționează la fel în tot cursul istoriei limbii. Așa se explică de ce în limba rusă de azi nu se mai formează cuvinte de la rădăcini verbale, cu ajutorul sufixului *-et* (care să desemneze numele de agent) de tipul *borec* „luptător", *grebeț* „vâslaș"; cauza este că azi acest sufix nu mai e productiv. Autorul analizează, în ultima parte a raportului său, rezultatele dezastruoase pe care le-a dat așa numita „noua teorie a limbii", în domeniul studiului gramaticii. Plecând dela definiția clară și precisă dată de I. V. Stalin, Vinogradov insistă asupra felului cum ar trebui studiat sistemul gramatical, care este centrul organizatoric al limbii. Lingvistica sovietică trebuie să înceapă cu curaj studierea problemelor de gramatică istorică a unei limbi, luată în parte, și a gramaticii comparativ-istorice a grupurilor sau familiilor de limbi înrudite.

Raportul academicianului V. V. Vinogradov subliniază încă odată importanța învățăturii staliniste pentru desvoltarea studiului limbii și trasează cu precizie și competență sarcinile mărețe care stau de acum înainte în fața lingvisticii sovietice.

AL. NICULESCU

V. A. DOBROMÂSLOV: Despre metodica predării limbii ruse (nr. 96, 2 dec. 1950)

Sub acest titlu, V. A. Dobromâslov, membru corespondent al Academiei de Științe Pedagogice a R.S.F.S.R., a prezentat un referat în cadrul recentei sesiuni științifice a Academiei de Științe a U.R.S.S. din Moscova. Cu acest prilej, referentul a expus punctul său de vedere cu privire la metodica și practica predării limbii ruse în școala sovietică.

Precizând legătura care există între teorie și practică în tot ciclul predării limbii ruse, V. A. Dobromâslov a indicat cum trebuie împărțit acest curs, ce materii cuprinde și care sunt metodele de aplicat în predarea fiecărui obiect de studiu din subdiviziunea respectivă, arătând totodată și formele studiului practic: expunerea referentului, în concordanță cu principiile învățăturii staliniste despre limbă, a avut drept scop remedierea abaterilor reflectate în metodologia și

practica predării limbii ruse în școlile sovietice ca o consecință a gnoseii teoriei marxiste.

1. Astfel, la baza predării limbii ruse se așează gramatica, compusă din morfologie și sintaxă, ca două părți de sine stătătoare, dar strâns legate între ele, păstrând fiecare specificul ei. Referentul precizează că raportul între morfologie și sintaxă se schimbă după gradul de învățământ. Astfel, în cursul elementar, separarea morfologiei de sintaxă este imperceptibilă, dar specificul lor se precizează pe măsură ce elevul avansează spre cursul mediu; în acest ciclu se aplică și metodele adecvate analizelor gramaticale respective, și anume: în studiul morfologiei, analiza sintactică se subordonează celei morfologice; în studiul sintaxei, dimpotrivă.

2. Manualele de limbă rusă trebue să cuprindă un capitol aparte, consacrat lexicului, în care să se trateze problemele legate de forța creatoare a fondului principal de cuvinte în limba rusă, de bogăția ei sinonimică, de abundența de metafore, de sursele de formare a cuvintelor noi, de îmbogățirea vocabularului limbii ruse pe socoteala altor limbi, etc., — toate acestea subordonate în întregime scopului principal și anume: asimilarea materialului didactic în vederea citirii, pronunțării și scrierii corecte a limbii literare ruse contemporane. Referentul propune, de asemenea, ca în alcătuirea cursului să intre și studii teoretice despre problemele de limbă, în spiritul învățăturii lui I. V. Stalin.

3. Pentru ilustrarea regulelor gramaticale, V. A. Dobromâslov recomandă ca exemplele să corespundă în totul scopului propus, iară să se neglijeze desvoltarea gustului pentru exprimarea clară, expresivă și corectă.

4. În sfârșit, referentul preconizează metoda cercetării istorice a fenomenelor limbii. După V. A. Dobromâslov, istorismul, în studiul limbii, înseamnă o metodă de cercetare prin separarea aspectelor productive ale limbii de cele neproductive, menite dispariției. Bineînțeles, această delimitare se va face ținându-se seamă de legile evoluției limbii și a structurii ei gramaticale în decursul timpului, precum și de legătura ei directă cu desvoltarea societății.

Ar fi de dorit ca problemele metodicii limbii ruse, expuse de V. A. Dobromâslov în referatul său, să intre și în preocupările specialiștilor noștri; folosind concluziile lui, aplicându-le în practica noastră școlară, vom contribui la ridicarea nivelului de studiu al limbii ruse în țara noastră.

RAISA COSMOVICI

INOSTRANNAE IAZĂKI V ŞKOLE

I. V. RAHMANOV: Problemele metodologice curente în lumina lucrărilor lui I. V. Stalin despre limbă, pag. 3—9.

Articolele lui I. V. Stalin despre limbă, arată I. V. Rahmanov, conțin o serie de principii importante pentru metodologia predării limbilor străine. Pornind dela învățăturile lui I. V. Stalin, autorul

arată că studierea aprofundată a unei limbi contribuie la o temeinică stăpânire a ei, ceea care răspunde funcției sociale a limbii, aceea de mijloc de comunicare între oameni. Deaceea, spune autorul, munca instructivă în domeniul limbii trebue să constea în studiul fondului principal de cuvinte și al structurii gramaticale, care dau posibilitatea să se cunoască legile interne de desvoltare ale limbii.

Conform principiului stabilit de I. V. Stalin, arată autorul, posibilitatea pe care o are limba de a îmbrăca ni formă concretă gândirea se datorește gramaticii; de aici decurge importanța gramaticii în studiul oricărei limbi și rolul ei instructiv, care dă elevilor posibilitatea să înțeleagă structura limbii și să-și însușească legile ei de desvoltare, să-și desvolte gândirea, să se obișnuiască să observe fenomenele, să le analizeze și să tragă concluzii generale.

În domeniul lexicului, după părerea lui L. V. Kalmanov, munca instructivă constă în studiul fondului principal de cuvinte, care dă posibilitatea să se cunoască legile interne de desvoltare ale limbii. Un rol deosebit în această privință joacă formarea cuvintelor, recunoașterea părților stabile ale limbii, cât și a schimbărilor care se produc în ea în legătură cu desvoltarea gândirii și producției — trecerea părților de cuvânt de sine stătătoare în categoria celor ajutătoare, dispariția cuvintelor vechi și apariția altora noi, lărgirea ori restrângerea sensurilor în legătură cu întreaga activitate de producție a omului. Caracterul de stabilitate al limbii se poate ilustra în timpul citirii textelor din literatura clasică și cea contemporană, arătându-se că, cu toată diferența de timp, fondul principal de cuvinte și structura gramaticală a limbii studiate au rămas aceleași.

În altă ordine de idei autorul atrage atenția asupra faptului că în studiul limbilor străine nu trebue să se exagereze partea teoretică, în dauna stăpânirii practice a limbilor. Este nevoie să se ajungă la o temeinică stăpânire a gramaticii limbilor, mai ales a morfologiei. O muncă intensă trebue desfășurată și pentru studiul literaturii străine, în special a aceleia care reflectă desvoltarea societății, istoria poporului, a cărui limbă se studiază. Trebue să se aibă în vedere atât literatura clasică, cât și literatura contemporană (de ex.: Goethe, Heine, Balzac, Maupassant, Daudet, Dickens, Jack London, Kellermann, Romain Rolland, Barbusse, etc).

Alt principiu metodologic care se poate desprinde din tezele staliniste e acela al aplicării metodei comparative în studiul limbilor străine. Trebue să se compare fenomenele din limba maternă cu acele din limba studiată. În această privință, un rol important are, desigur, retroversiunea, care contribue la înțelegerea justă, adâncă, a textului studiat de către elevi. Cu ajutorul metodei comparative elevii pătrund în formele și esența limbii studiate, în logica, sensul și conținutul de idei al textului. În retroversiune un rol foarte important trebue să-l joace analiza lexico-gramaticală, care constitue un mijloc important pentru înțelegerea sensului și conținutului de idei al textului. Dar analiza gramaticală a unui text într'o limbă străină trebue să se deosebească de analiza unui text în limba maternă: în cazul unui text în

limba maternă analiza are drept sarcină în bună măsură însușirea de către elevi a mijloacelor lexicale și morfologice cu ajutorul cărora este exprimată gândirea. Conținutul de idei al unui text în limba maternă i se desvăluie elevului în procesul cititului. Dimpotrivă, într-un text în limbă străină, sensul textului este necunoscut și de aceea cel care studiază trebuie să pornească dela formele de ordin lexical și morfologic ale textului: ordinea cuvintelor, afixele, flexiunea, etc.

Altă deosebire între modul cum se analizează gramatical un text în limba maternă și unul într-o limbă străină e următoarea: în limba maternă, pentru a afla de ex. o parte de propoziție, recurgem la diferite întrebări; într-o limbă străină, părțile de propoziție pot fi deosebite, mai întâi de toate, după caractere formale: topică, sufixe, flexiune, etc. Prin urmare, analiza gramaticală este una dintre cele mai importante metode pentru înțelegerea unui text într-o limbă străină. De aceea este necesar ca, la începutul studiului unei limbi străine, textele folosite să reprezinte o bună ilustrare a noțiunilor gramaticale studiate.

După părerea lui I. V. Rahmanov, analiza unui text într-o limbă străină nu se poate mărgini la analiza morfologică, ci trebuie să fie și o analiză de sens și una stilistică, căci fără aceasta nu poate fi înțeleasă o operă literară. La analiza stilului trebuie să se cerceteze acele mijloace esențiale de ordin lexical, gramatical și stilistic, de care se folosește un autor. În ce privește analiza sensului frazelor, ea este strâns legată de cea gramaticală, deoarece nici un fenomen gramatical nu poate fi desprins de sensul general al propozițiilor.

Datorită lucrărilor lui I. V. Stalin, subliniază în încheiere autorul, morfologia și-a recâștigat drepturile în lingvistică, preocupările în acest domeniu nemaifiind considerate drept manifestări ale formalismului, cum susținea „noua teorie a limbii".

IRINA GANE

DICȚIONARUL ACADEMIEI R.P.R.

ÎNTREBĂRI

Baistruc-ă s. m. și f. În afară de „copil din flori" mai cunoaștești și al sens? Cititorii din Moldova sunt rugați să ne spună dacă există prin părțile lor un singular *baistrus* și cu ce înțeles.

Bălăncănie s. f. Ce înseamnă?

Bănduci (la plural). Ce înseamnă? Există și singular? Ce gen are cuvântul (*două bănduci* sau *doi bănduci*)?

Bărbătaie s. f. Termen folosit în unele locuri pentru a denumi o operație la tăierea porcului. Ce operație? Are plural?

Barbor. În „Texte dialectale", publicate de E. Petrovici, există următorul text în care se descrie un obicei popular: „La o văduvă pun un moș acolo în vârful casei, și la un văduvoi fi pun o babă. Strigă din deal la *barbor*: strigă feciorii dintr'un deal în celălalt deal:...". Cine poate lămuri înțelesul cuvântului?

ÎNVĂȚĂTURA

Lumea rurală, după cum are poezia și istoria sa, are tot așa și filosofia sa orală, expresie a unei experiențe milenare. Forma ei este sentința, proverbul, parimia (ca singură susceptibilă de transmisiune orală). Cine deschide însă o colecție de proverbe este izbit de incoerența conținutului. Este vădit că s'ar putea alcătui cu un astfel de material cel puțin două caracterizări, violent contradictorii, ale acestei lumi.

Explicația stă de bună seamă în faptul că țărănimea nu are un conținut de clasă omogen, este alcătuită dintr'un proletariat rural și o mică burghezie rurală. În plus aceste straturi erau în raporturi respectiv determinate cu celelalte clase și în particular cu marii proprietari funciari. Aceștia erau cu țărănimea în raporturi directe ca proprietari, și în raporturi mai ocolite, ca deținători (în exclusivitate sau în coaliție cu burghezia) a aparatului de Stat. Interesul lor este să creeze marilor mulțimi țărănești o anume stare de spirit, destinată să întrețină în ele pasivitatea, mirajul unei lumi de dincolo de materie și marea umbră a ignoranței.

Când studiem mentalitatea țărănească trebue să ținem seama deci de neomogenitatea social-economică a ei și de influența morală a claselor dominante. Astfel incoerența unei colecții de proverbe va surprinde mai puțin, chiar dacă în fapt nu se va putea determina totdeauna cu vigoare sistemul de referințe.

Iată un număr de proverbe raportându-se la educație în general și în special la învățătură. Ele pot fi împărțite în două serii, perfect constante. Unele afirmă neputința oricărei educații, persistența în orice condiții a predispozițiilor naturale:

Lupul părul schimbă, dar năravul ba.
Năravul din fire n'are lecuire.

sau, considerând educația posibilă, o socotesc zadarnică, fie pentru interesul individual:

N'am învățat carte și tot am mâncat sărat.

fie în economia întregii societăți:

Dacă toți ar fi cărturari, cine să mai fie văcari.

(cu alte cuvinte: cărturarii să rămână „cărturari" iar văcarii, văcari). Mai ales că:

Cine ce învață, moartea îl desvață.

Învățătura poate fi chiar dăunătoare:

Unde e învățătură multă, e și nebunie multă.

E preferabilă inteligența, chiar necultivată, „minții":

Decât un sac de carte și o mână de minte, mai bine un sac de minte și o mână de carte.

Insfârșit, o apreciere de metodă pedagogică, foarte instructivă:

Bătaia e rupta din rai.

De pildă bătaia în armată.

S'ar putea crede că timp de sute de generații, milioane de oameni ai acestui pământ au fost făcuți să se complacă în ignoranță și întuneric în mizerie și să ajungă să laude ignoranța, „prefăcând, până la urmă, datina în sânge" cum spune un proverb. Dar iată și altă „descoperire". Și oricine va fi înclinat să creadă că aceasta reprezintă mai bine și mai credibil gândirea țăranilor, de vreme ce nimeni nu avea interesul să le-o inculce. Ba, chiar dimpotrivă, cum s'a văzut.

Învățătura e posibilă și încă la orice vârstă:

A învăța, niciodată nu e târziu.
Nu e omul niciodată bătrân, când e vorba de învățătură.

Dimpotrivă, numai ea conferă omului plinătatea omeniei sale (chiar natura fiind perfectibilă):

Școala face omul, om
Și altoiul pomul, pom.

În schimb:

De cine nu învață, rele s'agață.

și

Omul neînvățat, ca un lemn nelndreptat.

Iar metaforele care ilustrează avantajele culturii sunt inepuizabile:

Cine știe carte are sită în frunte, patru ochi, sau e o pasăre cu ciocul de fier și îi curge miere din gură sau, neavând o palmă de loc, toată lumea e tată lui, etc.

Nici opinia respectivă asupra metodei nu lipsește:

Cine de cuvânt nu înțelege, nici de ciomege.

Iată deci că țărănimea muncitoare a știut să opună defetismului cultural și pedagogic o credință viguroasă și limpede în rostul și posibilitatea învățăturii.

P. CRETIA

O INTERJECȚIE CONJUGATĂ

Interjecția noastră *haide*, fiind luată drept un imperativ, a ajuns să fie conjugată: s'a format persoana a II-a a pluralului *haideți* (după modelul *prinde: prindeți*), apoi și întâia, *hâdem*. O coincidență curioasă face să apară același fenomen în rusa populară: în *Buletinul Sectorului Dialectologic* al Institutului de limba rusă, al Academiei de Științe a URSS, fasc. I, pag. 50, se arată că în satul Mosolovka, raionul Saraktaski, regiunea Cikalov, deci foarte departe de țara noastră, pluralul dela *aidá* este *aidát'*. Aceeași situație a dus la același rezultat.

ESENȚA REACȚIONARĂ A TEORIEI UNIVERSALITĂȚII LIMBII ANGLO-SAXONE

IV

Sterilitatea și spiritul reacționar al „teoriei universalității" limbii anglo-saxone

Am desvăluit, în ce privește esența lor politică, spiritul reacționar al ideilor care stau la baza limbii „universale". E necesar să ne oprim și asupra „bazei teoretice" pe care se sprijină creatorii limbii „universale". Este vorba de curentul semantic anglo-american care reprezintă o varietate a idealismului subiectiv și constituie o degradare completă a gândirii filozofice a culturii burgheze în putrefacție.

„Basic" este „semantică aplicată", cum o definește unul din reprezentanții acestui curent, Walpole. Doar cel de-al treilea scop al lui „basic english" este de a servi de „revelator al înțelesului". După părerea lui Walpole, cel care știe „basic" are totdeauna o scară gata, o măsurătoare, cu ajutorul căreia poate să încerce calitatea fiecărei expresii de care nu este sigur. În aceasta constă folosul lui „basic english" și pentru cei care au limba engleză ca limbă natală, deoarece, susțin apologeții ei, „basic" este o limbă mai rațională decât engleza și cunoașterea ei ajută ca exercițiu pentru însușirea teoriei semantice [1]). În ce constă însă esența acestei teorii? Considerând drept ficțiune, provenită din imperfecția limbii, orice raționament care se ridică oricât de puțin deasupra nivelului cunoștințelor senzoriale, semanticiștii anglo-americani prefac în cele din urmă și perceperea obiectelor în ceva aparent, întrucât singurul criteriu al veracității ei este senzația subiectivă. Partizanii filozofiei semantice americane stau în esență pe aceleași poziții ca și idealiștii subiectivi Berkeley, Hume, Mach și Avenarius. Ei toți neagă realitatea obiectivă a lumii exterioare, a naturii, a diverselor obiecte, reducându-le la senzații și percepții ale subiectului care ia cunoștință de ele. Tot ce a spus Lenin despre machiști se poate aplica pe deplin și semanticiștilor, deoarece și ei, ca și machiștii, stau în întregime pe pozițiile idealismului subiectiv al lui Berkeley și Hume.

Drept exemplu de raționament sălbatec al unor astfel de filozofi poate servi declarația unuia dintre ei, B. Russel: „Eu zic: „Stau la masă", — scrie Russel, — dar n'ar trebui să zic astfel. Ar trebui să zic: o anumită serie de fapte, legate cauzal în așa fel încât compun un întreg care se numește *persoana*, se află într'un anumit raport spațial față de altă serie de fapte, legate între ele în mod cauzal în alt chip și având configurația spațială denumită cu cuvântul *masă*".

Filozofii care aparțin curentului semantic reduc obiectele particulare la percepții subiective și trec particularul de general. Noțiunile generale exprimate prin cuvintele: *distanță, timp, raport*, după părerea

1. Vezi Walpole, Semantics. New-York, 1941, p. 195.

ca lor, sunt numai cuvinte goale, rezultat al imperfecției limbii. Așa susțin Walpole, Carnap și alții. În rezumat ei rup limba de gândire și reduc gândirea la operații logice deșarte.

Dar limba și gândirea sunt dela început strâns legate între ele. Limba și gândirea prezentându-se ca o unitate dialectică își au fiecare particularitățile ei, dar se găsesc întotdeauna în legătură indestructibilă a unui întreg nedespărțit. În definiția clasică a limbii, Karl Marx și Friedrich Engels scriau: „Limba este tot atât de veche ca și conștiința; limba este însăși conștiința practică existentă și pentru alți oameni, și numai prin aceasta existentă și pentru mine; întocmai ca și conștiința, limba apare numai din necesitate, din nevoia imperioasă de a comunica cu alți oameni"[2].

Idealiștii anglo-americani rupând limba de gândire neagă și legătura limbii și a gândirii cu realitatea obiectivă. Pentru ei, limba este un sistem de simboluri care se mențin datorită coeziunii lor. Walpole scrie: „Simbolul nu are semnificație în afara contextului său"[3]. Cuvintele la semanticiști se prefac în simple semne care nu înseamnă nimic tocmai din cauză că ei rup limba și gândirea de viață. Pe poziții diametral opuse stă lingvistica sovietică, care conform definiției date de Marx și Engels consideră și limba și normele conștiinței active ca fiind condiționate în geneza și desvoltarea lor de viață socială.

Curentul semantic renaște nominalismul scolastic medieval, care de asemenea nega existența noțiunilor generale, recunoscând realitatea numai obiectelor, luate fiecare în parte. Neonominalismul, adică curentul semanticist, mai întâi reduce obiectele particulare la percepții subiective, iar apoi rupe particularul de general, empiricul de logic, trecând cu totul în lumea abstracțiilor lingvistice și declarând că structura gândirii se definește prin structura limbii.

Iată pe ce fel de teorie filozofică se bazează „semantica aplicată", „basic english" care, fiind pe de o parte limba „supranațională" și pregătind, după cum am văzut, drumul limbii engleze ca limbă „mondială", este în același timp limba filozofică: prin definirea cuvintelor, ea ajută, după părerea semanticiștilor, la analiza și transmiterea cu ajutorul unor simboluri mai elementare a noțiunilor cuprinse într'un cuvânt. Construit pe baza unei concepții viciate, idealiste, asupra limbii și gândirii, acest sistem de cuvinte-semne, ca și teoria filozofică de care este hrănit, servește de armă ideologică în mâinile imperialiștilor anglo-americani.

Știm că printre partizanii săi activi „basic" numără pe Winston Churchill, dar nu este întâmplător că tocmai în USA „basic english" se bucură de o deosebită popularitate și sprijin. Tocmai imperialismul american se prezintă astăzi ca pretendent la stăpânirea lumii. Cu ajutorul propagandei cosmopolitismului, imperialismul american face astăzi pregătiri pentru realizarea planurilor lui expansioniste, hrăpărețe. Ațâțătorii la un nou război, sforțându-se să realizeze ideea absur-

2. K. Marx și Fr. Engels. Opere, vol. IV, p. 20-21.
3. Walpole, lucrarea citată, p. 105.

ga a scăpătării întregii lumi se străduiește în zadar să se ascundă în ocean de vorbărie mincinoase cosmopolite despre inevitabilitatea stabilirii „cetățeniei mondiale", a guvernului universal, a folosirii în practică a „limbii mondiale".

Concepția asupra limbii engleze și asupra soartei ei viitoare reflectă exact politica fluctuantă a Statelor Unite. După războiul pentru independență, un număr de filologi americani, ridicându-se împotriva părerii Englezilor că limba engleză din America este o „engleză stricată", au început să dovedească spontaneitatea și independența „limbii americane", susținând pe de o parte că ea a păstrat mai curate trăsăturile cele mai bune ale limbii engleze din epoca lui Shakespeare, și pe de altă parte, prezicând că deosebirile dintre limba engleză din Marea Britanie și „limba americană" vor deveni tot mai mari. Deși deosebirile dintre limba engleză din Marea Britanie și limba engleză din USA nu depășesc limitele deosebirilor dialectale redactorul revistei șoviniste-reacționare „American Mercury" H. Menken, sub titlul semnificativ de „Limba americană" s'a străduit în 1919 să dovedească îndepărtarea tot mai mare a „limbii americane" de cea engleză și independența deplină a „limbii americane", ceea ce corespundea poziției burgheziei imperialiste din USA, care își ducea politica sub steagul „izolaționismului". Actuala tendință deschisă a USA spre expansiune a avut influență și asupra problemei raporturilor dintre limba engleză și „limba americană". Același Menken, în cartea sa editată în 1945, se străduește să dovedească americanizarea actuală a limbii engleze și afirmă ca un fapt neîndoielnic că în viitorul apropiat nu vor exista două limbi independente cum susținea tot el mai înainte „americana" și engleza ci numai una singură, comună și pentru USA și pentru Marea Britanie, dar bazată pe tipul american. Lingvistul american Robertson, în cartea „Desvoltarea limbii engleze contemporane" "), stăruind asupra raporturilor reciproce dintre limba engleză din Marea Britanie și cea din USA, scrie că o problemă mai esențială decât legătura dintre „limba americană" și cea engleză este problema rolului universal al limbii engleze. „Trecerea în revistă a limbii engleze contemporane, scrie el, se cuvine s'o terminăm cu considerații asupra temei „Limba engleză, limbă mondială". După cum s'a arătat mai sus, nu întâmplător tema „Limba engleză, limba mondială" figurează în toate lucrările de lingvistică anglo-americane. Sistemul „basic english", prezentat în chip propagandistic de partizanii săi ca model de limbă „supranațională", este numai una dintre metodele de introducere a limbii engleze în calitate de limbă mondială. Argumentele aduse de apărătorii „drepturilor" limbii engleze la întâietatea mondială sunt întotdeauna stereotipe și tot așa de stereotipe sunt și plângerile prin care de obicei se termină aceste teorii asupra complicațiilor ortografiei engleze, care împiedică, după părerea savanților englezi, răspândirea ei. Ortografia engleză, rămasă fără modificări serioase din secolul al XV-lea, este extrem de conservativă și nu corespunde pro-

4. S. Robertson. The Developement of Modern English. 1936.

mondială de astăzi. Dacă această împrejurare nu deranja clasele conducătoare din Anglia și U.S.A, cât timp era vorba de a învăța să scrie propriile popoare, în schimb imediat ce s'a declarat că greutățile scrierii engleze împiedică răspândirea „universală" a acestei limbi, a început să se dea atenție serioasă problemei scrierii. La congresul limbii engleze ținut la Philadelphia, în 1926, a cărui temă centrală a fost „limba engleză ca limbă internațională auxiliară" conținutul esențial al discursurilor au fost plângerile că ortografia complicată reprezintă cea mai serioasă piedică în calea răspândirii limbii engleze ca limbă mondială. Tocmai acesta este argumentul principal pentru diferite proiecte de reformă a ortografiei, propuse de diverse societăți și persoane izolate. În raportul Societății pentru simplificarea ortografiei adresat Ministerului britanic al învățământului în 1932 propunerea de a se schimba ortografia se baza pe afirmația că întrebuințarea crescândă a limbii engleze pe scară mondială este împiedicată mai ales de scrierea ei „grea și inconsecventă". Comitetul american pentru simplificarea ortografiei arată în broșurile editate de el că introducerea unei ortografii simplificate va înlătura cea mai importantă piedică și pentru americanizarea străinilor din U.S.A și pentru răspândirea limbii engleze ca limbă internațională. Președintele Societății limbii universale Robert Owen a prezentat acum câțiva ani la o ședință a comisiei senatoriale a U.S.A o comunicare despre „alfabetul universal" (Global Alphabet). Un proiect de alfabet unitar, pe baza limbii engleze, pentru toate limbile lumii a fost prelucrat de americanul Jack Purcel. Astfel în mâinile burgheziei din U.S.A, problemele reformei ortografice nu au ca scop ridicarea nivelului cultural al populației, nici accesibilitatea instrucțiunii pentru popor, ci în primul rând ușurarea expansiunii limbii engleze. Proiectele de sistem ortografic pentru toate limbile lumii, creat pe baza limbii engleze, sunt de asemenea propuse pentru apropierea tuturor limbilor de cea engleză, cel puțin pe planul scrierii, și prin urmare pentru ușurarea învățăturii limbii engleze și trecerii la aceasta.

Astfel, vedem că „teoria" limbii „mondiale" anglo-saxone „este reacționară și viciosă în asnabiul și în toate părțile ei. Acoperindu-și cu fraze cosmopolite natura șovinistă, această teorie propune să se creeze o limbă „supranațională", luând ca bază pentru aceasta limba engleză, ca cea mai răspândită, dar este clar că aceasta este o urmare a expansiunii imperialiste a țărilor anglo-saxone. Această teorie pornește dela savanți burghezi care promovează limba engleză ca fiind cheia cea mai „ușoară", dar am văzut că această idee se bazează pe glorificarea analizei ca oglindire a „gândirii sănătoase" și a filosofiei „ireze", a Anglo-saxonilor, ceea ce provine din rasism deschis. Bazându-se pe filozofia idealistă, acest sistem lingvistic artificial este chemat să servească drept unul dintre mijloacele de luptă în pretențiile Anglo-saxonilor la dominația mondială. În aceasta constă rostul politic al acestei idei reacționare, demascată în mod consecvent de lingvistica sovietică.

V. N. ȚARTEVA

SOLDAȚI ȘI OSTAȘI

Cuvântul *soldat* este numele purtat la început de mercenarii care se aflau *în solda* șefilor de armate din Europa apuseană. Odată cu desvoltarea statului burghez român, care a adus după sine și desvoltarea unei armate naționale organizată după modelul armatelor statelor burgheze mai înaintate, în special al armatei franceze, au pătruns în limba noastră o seamă de termeni militari, printre care și *soldat*. Sub puternica influență franceză din secolul trecut, *soldat* s'a impus ca termen general, reușind să scoată din circulație, aproape total, pe *ostean* din Muntenia și Moldova, după cum, venind pe altă cale, el a înlocuit și pe *cătană* în Ardeal. *Soldatul*, anexă prețioasă a statului burghez, educat în spiritul vătămăturilor ai naționalismului, a tras în frații săi muncitori și țărani, a luat parte la războiul imperialist contra Uniunii Sovietice.

În prezent însă, cuvântul *soldat*, la fel cu celelalte cuvinte din aceeași familie, dispare sau pierde din conținut în favoarea cuvântului *ostaș* și a cuvintelor care derivă din acest termen. Reintră astfel în circulație un cuvânt creat în vremurile când *ostile* strămoșești, formate din *oșteni* sau *ostași*, însuflețite de un înalt patriotism, luptau pentru libertatea și independența patriei noastre. Bravii *panduri* ai Diviziei de voluntari „Tudor Vladimirescu" au fost cei dintâi care au renunțat la termenul *soldat*, adoptând numele celor care în 1821 au contribuit prin lupta lor la producerea saltului calitativ înregistrat de istoria poporului nostru.

Astăzi, în timp ce *ostașii* Armatei R.P.R., urmând exemplul glorioșilor *ostași sovietici*, se instruiesc temeinic pentru a impune pacea, *soldații* francezi sunt trimiși să înăbușe mișcarea de eliberare națională din colonii, iar *soldații* americani, sau mai bine zis mercenarii americani, iau parte la războiul criminal împotriva eroicului popor coreean. Dacă în prezent cuvântul *soldat* se mai menține în armată ca simplă denumire a unei trepte din ierarhia militară, în schimb adjectivul *soldătesc* a dispărut din vorbirea ostașilor, locul său fiind luat de adjectivul *ostășesc*. Ținuta *soldătească* ne amintește de hainele grosolane și rupte ale *soldaților* din armata burghezo-moșierească, comportarea *soldătească* exprima purtarea unui om lipsit de educație; ele nu au nimic comun cu Armata R.P.R., al cărei ostași au o frumoasă ținută *ostășească* și o sănătoasă educație *ostășească*, în spirit marxist-leninist stalinist.

Termenul *soldat* face parte din grupul de cuvinte care sărăcesc în conținut, sau care dispar total, în urma distrugerii orânduirii sociale care le-a creat și odată cu încetarea influenței politice, economice și culturale a statelor apusene, care au impus limbii noastre cuvinte din limba lor „superioară", de cele mai multe ori chiar în detrimentul termenilor autohtoni care ar fi fost mai potriviți.

Sergent DIMACHE GHEORGHE

RĂSPUNSURI ŞI O ÎNTREBARE

În mai multe numere trecute ale revistei noastre am pus întrebări la care aşteptam să răspundă cititorii. La unele dintre ele am primit răspunsuri, care au şi fost publicate. Au rămas însă unele întrebări fără răspunsuri, şi credem că se cuvine să arătăm noi care este soluţia justă.

Ce fel de propoziţie este *în loc să muşte* din fraza: *Mojoc îi sărută mâna, asemenea câinelui care, în loc să muşte, linge mâna care-l bate?* („Cum vorbim", I/6, pag. 14).

Este destul de greu de răspuns la această întrebare, care de altfel nu se adresează numai limbii române, ci şi multor altora care cunosc expresii analoage. Dacă neglijăm partea de formă şi ne referim numai la fond, ajungem la răspunsul care urmează. Să lăsăm la o parte restul frazei şi să ne concentrăm atenţia numai la partea care ne priveşte aici. Presupunem deci o frază mai simplă: *câinele, în loc să muşte, linge*. Această frază este perfect echivalentă cu *câinele nu muşcă, (ci) linge*. Avem aici două propoziţii coordonate, între care se stabileşte un raport adversativ (ele sunt deci amândouă principale). La fel sunt coordonate, în fond, cele două propoziţii din fraza lui Negruzzi: *...câinelui care, în loc să muşte, linge...) : care linge* este o propoziţie atributivă, dar acest lucru este un amănunt neesenţial pentru problema noastră (dacă am zice, cu acelaşi înţeles, *câinele care linge, care nu muşcă*, n'ar fi nici o dificultate să admitem că avem două atributive coordonate). Dacă însă vrem să examinăm cu precădere forma, atunci răspunsul va fi diferit: între cele două propoziţii în discuţie este un raport adversativ, prin urmare *în loc să muşte* trebue socotită în acest caz propoziţie adversativă.

În fraza: *O femeie, fie ea frumoasă ca Diana, vorbească ea şapte limbi, funcţioneze-i perfect glanda suprarenală...*, primul verb e bine întrebuinţat, al doilea discutabil, al treilea categoric greşit. De ce? („Cum vorbim", I/7, pag. 32). Pentru că subjonctivul fără *să* este un arhaism şi de aceea este admis numai în întorsături tradiţionale: *fie ea frumoasă* este o expresie moştenită şi păstrată fără să o mai analizăm; *vorbească ea şapte limbi* nu este o expresie uzuală, dar toate cuvintele care o compun sunt vechi şi de aceea construcţia arhaică nu ne surprinde prea mult; *funcţioneze-i perfect glanda suprarenală* este o propoziţie formată exclusiv din neologisme, de aceea construcţia arhaică nu se potriveşte de loc şi ne face să rădem.

Iată acum şi o nouă întrebare, la care aşteptăm să ne răspundă cititorii: într-o traducere găsim fraza următoare: *...pentru a frânge împotrivirea burgheziei, muncitorii îi dau statului o formă revoluţionară*. De ce întrebuinţarea lui *îi* este greşită aici şi trebue *muncitorii dau statului*?

A PLASA COPILUL

Într-o hotărâre judecătorească dată publicității prin presă am văzut un termen care îți dă de gândit, mai ales întrucât se presupune că termenul respectiv este generalizat în limbajul judecătoresc. Astfel din hotărârea înregistrată în Dosarul 4656/1949 aflăm că „Judecătoria populară urbană Timișoara... pronunță divorțul în favoarea soției, căreia îi *plasează copilul*"...

Verbul *a plasa* ne e cunoscut dintr-o serie de expresii ca *a plasa o mobilă, a plasa un blanc, a plasa mingea, a plasa o marfă, a plasa un capital, a plasa pe cineva într-un serviciu*, dar niciunul din sensurile pe care le ia în aceste împrejurări nu justifică întrebuințarea lui cu acest complement direct: *copilul*. Judecătorul *plasează* copilul soției! Ca și cum copilul ar fi un pachet care se aruncă în brațele cuiva, ca să scapi de el!

A existat la noi o societate cu anumite categorii sociale în care prezența copiilor îi încurca pe cei mari și de aceea se lăcea apel la singurul colac de salvare potrivit, adică la pensionatele burgheze, unde puteau fi „plasați" copiii, scăpându-i astfel pe părinți de această „belea". Pentru asemenea cazuri termenul de *plasare* nu numai că nu e condamnabil, ci e chiar singurul nimerit, singurul în stare să redea situația epocii, încât fraza „domnul și-a adus copilul sore *a o plasa* într-un pension" (Al. Vlahuță „Dan" partea I-a, pag. 14) e un document care ne vorbește.

În aceeași societate statul nu avea nicio grijă de creșterea noilor generații, copiii erau desconsiderați — mai ales când ei aparțineau unor părinți din clase exploatate — împreună cu mamele lor. În aceste condiții, într-un divorț, judecătorul putea pronunța „plasarea" copilului la unul din soți: îi găsea pur și simplu un loc de creștere, fără a ține seama de alte considerente.

În Republica Populară Română, a cărei constituție spune clar „Mama și copilul se bucură de protecție deosebită, stabilită prin lege" (art. 26), ca în toate țările de democrație populară, unde interesul general pentru copii dovedește pătrunderea afirmației tovarășului Stalin „Copiii sunt cel mai prețios capital din lume" și însușirea exemplului dat de Uniunea Sovietică, atunci când în cinstea copiilor s-a ales și o zi internațională a lor la 1 Iunie, tratarea copilului în hotărârile de divorț ca un obiect nefiresc nu poate fi permisă și termenul de *plasare* a copilului este cu totul nepotrivit la locul lui.

Sunt mult mai potrivite formulele *copilul revine mamei* sau *este încredințat mamei*, formule care apar ici și colo în unele publicații și care ar trebui generalizate.

MIOARA GRIGORESCU

REGIUNEA TELEORMAN.
RAIONUL ROȘIORII DE VEDE

(Satele din jurul orașului Roșiorii de Vede)

Acima v. = „Iuna *acimă*" (*acinează*) aiecă răsare tot mai târziu în fiecare seară, întârzie. „De ce-o fi *acimat* luna așa de mult astă seară?"

Alestea s. n. = ciestea.

Amiți v. = a întârzia să apară vorbind de lună (același înțeles cu *acima*): „Aoiștește luna."

Aralie s. f. = furtună mare, puternică, cu vârteiuri, care precede ploaia în timp de vară. „Da dracu de *aralie*, ne-a luat fierul de pe casă. Vezi o *arălie* și ară aprope să-mi la acoperișul casei."

Aramie, *arămie* s. f. = căldare mare de aramă în care se fierb rufele sau apa pentru cules. (Bulg. *aramic.*)

Arzinte adj. = fierbinte; ceea ce frige. „Nu pot să beau laptele că e *arzinte*." „Când un câine mănâncă ouă din cuibar, ca să-l dezveți se recomandă „să fierbi un ou și să-i dai *arzinte*."

Azăvadă s. f. = adăpost în general. „Bagă lemnele la *azăvada* să nu le ude ploaia." Când sunt la câmp și bate vântul, țăranii fac adăpost ca să poată face foc pentru mămăligă; alteori sprijină roțile de car în partea de unde bate vântul, ca să poată sta la vatră să mănânce fără ca vântul să le ia fumul. Acest adăpost se numește o. *sapodă*. „Am făcut *azăvada* și au mâncat boii (sau: am făcut mămăliga)." Când bătea vântul într-o dimineață am zis: „Să nu ieșim în curte, că e mai *azăvadă*."

Bălăi v. = a bâjbâi, a izbuci în afară (lacăra din sobă). „Vezi să nu te *bălăie* soba. A *bălăit* soba."

Bâtcă s. f. = o grupiță la jocurile de copii.

Bobâlcă s. f. = oală de pământ mică și rotundă care se folosește la luat apă sau la fiert mâncare. „Să bag o *bobâlcă* de fasole la foc." Fiind copii: „A cui e *bobâlca* asta?"

Bozeă s. f. = bordei pentru păstrarea zarzavaturilor de iarnă. „Fac o *boacă* pentru puiuțile de varză."

Botălcă, *tobâlcă* s. f. = o sticlă mică și rotundă, sferică; o oală de pământ de mărime potrivită în care se fierb vin, țuică...

Bujor, *-ă* adj. = culoarea gălbenă de nuanță mare deschis a blănii de miel. Se zice „miel *bujor*", „ciocoi *bujor*."

Caiastică, *caiastră*, *caiastrică*, *caiastrică*, *caiastrică* s. f. = sapă mică pentru săpat șanțurile de scurgere, ogoare...

Căstrăjuri v. refl. = a se îmbolnăvi, a se simți. „Ce te tot *căstrăjești* așa?"

Ceaclău, *ciocă*, *ciocă* s. n. = ciocârlig, roată care servește la trecerea firelor de pe ghem sau din acul de țesut.

Clochie s. f. = broscuță cu o singură limbă, pe care-l poartă cioban. „Ai *clochia* la tine?"

Cloț s. n. = mătură încâlcită din care a rămas numai coțarul. „Ia ieși-o de mături și-aruncă-l!"

Cleină s. f. = 1) numărul locurilor de arătură dintre două grănuri. „Am lucrat două *cleițe*." — 2) drumurile care despart locurile de arătură. „Am mers pe *cleina* a șasea și am ieșit la Lacul Chingului."

Cosoaie s. f. pl. = cusături mari, urâte. „Ai tras niște *cosoaie*, ca Păcală în butoi!" Se zice că lui Păcală i-a dat stăpânul o haină să i-o coasă cu petec, recomandându-i să-l coasă ascuns, adică să nu fie văzută cusătura; Păcală s'a ascuns el într'un butoi și a făcut o cusătură urâtă.

Cosobăr s. n. = un fel de coteț în care nu pot intra decât pui mici, nu și păsările mari. Se pune acolo mâncare pentru pui dela cloșcă.

Cută s. f. = bucată de zahăr. „Dă-mi câteva *cute* de zahăr!"

Crinariu adj. = violet, mov, de culoarea „crinului" („crin" se numește aici stănjenelul, *Iris germanica*).

Dărod s. f. = ciomag lung și gros. „A dat cu *dărod* în mine."

Dedejos adv. = dedesubt. „Cuțitul nu-i pe laviță, e înfipt *dedejos*."

Ghicturi s. n. pl. = porumbi mici și cu boabe care, necrescuți din cauza secetei sau din cauză că firele de porumb au fost dese în cuib.

Giogozeni s. f. pl. = 1) resturi rămășițe de lemne, paie, ceceni, foi de porumb. „Strânsei niște *giogozeni* și băgai în sobă." — 2) vorbe goale,

fără rost fără noimă, fără sens. „Spune *ghiu-ghiu*."

Gruiere s. m. pl. = porumbi mici. Are același sens cu *guiculi*.

Iăleag = în expresia „*m'am dat d'a iăleagu*" = m'am dat în leagăn, leagănul fiind primitiv: o funie legată de crengile unui pom, de o grindă sau de stâlpii unei porți.

Înzărîia v. = a lua mieii deja oi pentru a le mulge. „Am *înzărîiat* oile."

Jâltă s. f. = ceartă, scandal, gâlceavă. „Vine noaptea târziu, îi scoală pe toți, face *jâltă*."

Jar s. n. = o linie la jocurile de copii care trebue respectată de jucători. Din ele două sabere: cercul pe care sunt așezate *bîrdile* în jocul de-a purcarea; uneori chiar groapa, mai mare decât *bîrca*, în care trebue scoasă purcarea.

Jâsâitoare s. f. = 1) un adaos construit lângă casă pentru a păstra hambarele și diferite unelte. — 2) hârtul de care se servesc femeile ca să tie fotinsa firele de urzeală când se termină de pe sulul din urmă și trebue aruncate de jte.

Lumină s. f. = lună (de pe cer). „A răsărit *lumina*. Nu e bine să pomenim *lumina* în casă, îi zicem sfântă."

Măgar s. m. = o claie o grămadă de snopi, nouă sau zece snopi (mai des cinci sau zece snopi).

Mănoi s. m. = mănuș mic pentru... arșit. „Am un *mănoi* de mănuș."

Merdeneș, mîțîneș s. f. = vergea pentru întins foile de plăcintă.

Nătăle s. f. pl. = oameni de nimic, nemernici supărători. „Ce *lușeră*? — *Niște nătăle*."

Odreag s. m. (numai singular) = gunoaie, petice, resturi de lemne, ceea ce se poate strânge prin curte. „Strânsei niște *odreag* de pe jos."

Onadni v. = a umbla fără rost.

Ozdroncul s. n. = un joc de copii în care unul stă rezemat de zid sau de un pom, iar alții stau îndoiți de mijloc și prinși cu mâinile de cei din față, formând un lanț de trei-patru copii; copii din ceealaltă ceată sar călare pe cei dintâi până ce unul din ei strânge pământul cu piciorul. Atunci se schimbă rolurile.

Pârlidă s. f. = prăjină lungă și subțire cu care umblă oamenii să se pună de câini.

Perus s. m. = popândău.

Perosat, -ă adj. = pătat, pătat vorbind de blana animalelor, apoi de diferite obiecte.

Pica v. = a lovi. „M'a *picat* cu o piatră în cap. L-am *picat* bine."

Pâlnic s. n. = are același sens cu *puiet*.

Pârgus s. n. = un lemn ascuțit la un cap și puțin îndoit la celălalt de unde se prinde cu mâna. Servește la pusul răsadurilor.

Pleteri s. m. pl. = crengi lungi și de grosime potrivită, provenind din curățirea copacilor; copaci lungi de 5—6 m. și nu prea groși, tăiați pentru a rări pădurile tinere.

Puiate s. f. = un fel de coteț în care se dă mâncare puilor de găină; cușcă... în așa fel construită încât să nu poată intra decât pui. „Pui *mănâncă în puiate*."

Puier s. n., *puierniță* s. f. = coteții în care se dă mâncare puilor. „Am făcut un *puier* de dăm la pui să mănânce."

Purcăr v. = a ține mereu la pândă, adică nu la bătaie, în jocurile de copii, ca oina, țurca etc. „Az, v'am *purcărit* noi pe voi."

Purecei s. m. pl. = mămăliguță rece tărâmată mărunt și prăjită în untură în loc de mămăliguță se poate folosi mălai (turtă din făina de porumb) tărâmat mărunt.

Putea v. refl. = a se supăra pentru lucruri de nimic, pentru o mucă de șervețe etc. „I-am spus ca a înțărcat și din astă i s'a *pârut*."

Răsare s. f. sing. = floarea soarelui. „S'a copt *răsarea*."

Roză s. f. sing. = floarea soarelui. „Ați cules *roza* de pe câmp? Au rămas bețele de *roză* pe câmp."

Rusca s. f. = deal rar (cu pământ roșu, de unde se ia lut pentru lipit sobele) arătul care coboară pe o coastă spălată de ape. „Ia-o pe *rusca* în sus. Mă duc pe *rusca* lui Dinu Ion."

Sadinjă s. f. = lemnul ascuțit la un cap cu care se sădește zarzavatul.

Salamel, în expresia „a ieși la *salamel*" = la sfârșit, la capăt, la fel... „Cu mine nu ieși la *salamel*." Despre cineva care a început o negustorie și i-a mers rău și a pierdut se zice: „A făcut o negustorie d'a ieșit la *salamel*."

Sarghie s. f. = pânză de sac rară din care se fac sălile umplute cu

gată", petece de sac pusă la prag pentru ziua încălțăminte. „Unde este *sergata* dela ușă?"

Sirad adj. = cale lăsată cărei i s'a luat mierul. „Am cinci oi *sirde*".

Soreacă, soriță s. f. = floarea soarelui.

Șeriuri s. n. pl. = scânduri de brad tăiate din marginea bușteanului, din care cauză au o față plană, iar alta rotundă; nici lățimea nu este aceeași pe toată lungimea scândurii.

Șoroacă s. f. = pălărie mare de floarea soarelui.

Șoșoacă s. f. = paporniță, soc de pasără.

Știchaie (știchetă) s. m. = țipce, știrbe din care se fac garduri. „Am făcut ulucă de *știchetă*."

Stepiegă s. f. = resturile rămase după ce s'a tăiat grâul, porumbul, floarea soarelui. „Mi-a dat o *stepiegă* în picior".

Stepleți s. m. pl. = stepiegă.

Stremeiegu, stremeiegă s. n. = tulpinile de tutun, porumb, floarea soarelui rămase fără frunze din diferite cauze, cum ar fi căderea frunzelor la tutun, vântul de toamnă care rupe frunzele porumbului sau grindina. „A bătut piatra de au rămas numai *stremeiegele* din porumb."

Tăcută s. f. = clonț mic de fier care se pune în gâtul oilor. „*Tăcuța* se aude de departe".

Tăurodie s. f. sing. = tiezătoarea fragostei la vaci. „Vaca are *tăurodie*." Adverbial se întrebuințează cu „sensul de „grămadă". „multime de vite, de copii". Se zice: „Se fu *tăurodie*".

Teceșu s. f. = *stepiegă*.

Toac, toac s. n. sing. = gunoaie, resturi de paie. „Azi am strâns toacul din curte".

Trbonoc s. m. sing. = *toac*.

Vinețiu, -ie adj. = culoare galbenie ca untdelemnul; culoare ducrucie vopsită cu foi de nuc.

Uscocune s. f. = oftică, tuberculoză. „Sunt toți bolnavi de *uscocune*."

Vătrilă s. f. = umbrelă.

Vitacă s. f. = pui de bivol.

Zugură s. f. = blană de miel dela guierul paltonului. „Are paltonu cu *zugure*."

Zambac s. n. = *zgrin (Ulmus campestris)*.

Zbânț s. n. = joacă copilărească. „Fu dat din colț în colț și lui îi arde de *zbânț*!"

Zbârnâi s. f. = nuieluș, vergea sau pieruță în jocurile de copii.

GH. I. NEAGU

REG. VALCEA

Comunele Stoenești, Bunești, Dobrocenî, Bârbătești.

Agârnă v. = a jindui.

Bățoveniе s. f. = secătură.

Bățăliе s. f. = zeflemea.

Bonjoi adj. = supărat.

Borlogi s. m. = boscorodi mult.

Boșlorog s. m. = bătrân, bosorog, rablegit.

Bulibășeală s. f. = dezordine.

Bulibonț adj. = golan.

Cimfiorea s. m. = aiura galben.

Cină s. f. = boala gălbinei.

Cotârți v. = a lovi.

Dorioară s. f. = om de nimic.

Dezbumbă v. = a desfunda, a curăța.

Durduzeu s. n. = pânză groasă și deasă de cânepă.

Fleștie s. n. = scurtătură.

Hârțoapă s. f. = lemeie necinstită.

Hâță s. f. = cal slab.

Năuită s. f. = viță.

Poarcă s. f. = pălărie sau căciulă uzată.

Pochia v. = a lovi grav.

Scorobane s. f. = scoarță de dovleac (după ce i s'a mâncat mierea).

Tâlâș adj. = dezordonat.

Tărăleșcă adj. = necordonat, târâș-brâu.

Tonțoroș s. n. = prima floare de primăvară.

Zăvârni v. = a trece peste.

GH. N. STEFANESCU
Com. Stoenești, jud. Vâlcea.

REG. BĂRLAD
RAIONUL VĂSLUI

Buzuroi s. n. = stup de albine pomul atunci când e făcut dintr'o scorbură sau dintr'un lemn gros de esență slabă.

Prăstini v. = a pune prăstini (mreje) pe o casă sau șură (învelitoare de paie).

Târtaică s. f. = pepene verde. „În grădină am să sămân nișce *târtăcă*."

Trămoăli v. = a începe activitatea, a începe lucrările în așa fel ca să se întârzie executarea unei sarcini sau luarea unei hotărâri. „Dacă ne-om *trămoăli* așa nu mai sfârșim secerișu niciodată."

Caporal N. A. URSU

„IZVORUL... CU PRETENȚII"

În nr. 4 din aprilie 1950 al revistei a apărut un răspuns referitor la corectitudinea expresiei: **în fiecare sticlă e un izvor al sănătății**. Concluzia articolului este justă, dar argumentarea nu pare satisfăcătoare. Dacă articolul posesiv *al* arată dependența „izvorului precedent" față de „*al fiecăra*", ler propoziția de, probabil, inversă, atunci folosind raționamentul autorului, am spune: nu se zice **Ministru al Sănătății**, deoarece nu ministrul deține de sănătate publică; nu se zice: **diplomă de sănătate**, pentru că nu sănătatea depinde de conținutul certificatului. Autorul nu a sesizat just corespondența dintre raportul sintactic al cuvintelor și raportul între lucruri din cadrul realității obiective. Deasemenea, pentru a înțelege **ce fel de, al** cui este contrariul arată în aceste cazuri, deoarece pronumele întrebător ne ajută să descifrăm construcția: vom întreba ce **fel de izvor?**, dacă se spune **izvor de sănătate**, și **izvor al cui?**, dacă se spune **izvor al sănătății**.

Explicația valabilă este aceea pe care autorul o și dă de fapt în cuprinsul articolului, dar pentru că o formulare hotărîtoare, anume că propoziția dată nu privește sănătatea ca ceva unic, determinat, ci vrea să arate **continuitul izvorului**, adică sănătate în general, nedeterminat: deci dacă cum se poate găsi undeva izvor de țiței, de apă minerală de **băgătie**, etc., tot așa bine stabilă cu apă minerală se găsește un izvor de sănătate. Înțelegîndu-se că, cu cât va bea cineva mai multe sticle, va avea mai multă sănătate.

Asta nu înseamnă însă că **un izvor al sănătății** nu poate sta undeva nocerct. Această expresie înseamnă că sănătatea este determinată (deaceea substantivul este articulat) fie prin ea însăși, ca fiind una, fie prin unul din atributele ei (de exemplu sănătatea publică, omenească, etc.), mai înseamnă că ea are mai multe izvoare dintre care propoziția amintește de unul. Dar în acest caz „izvoare" înseamnă factori care o condiționează: curățenia, hrana rațională, exercițiul fizic, etc. Deaceea s'ar putea spune: **apa minerală este un izvor al sănătății**, sau **apa minerală este una dintre izvoarele sănătății**, dar în nici un caz nu în fiecare sticlă este un izvor al sănătății, din cauză că toate sticlele nu conțin altceva decât tot apă minerală. („Acum vorbim", nr. 7 octombrie).

Se pare, însă că discuția asupra acestei chestiuni nu a avut efectul scontat, căci iată că a apărut o broșură tradusă în limba Cel mai însemnat izvor de desvoltare e Societatea Sovietică. Privată traducătorul ori nu citește revista „Cum vorbim", ori a făcut concesia greșite, citind în treburea din numărul 5 (1949), Căci, în cazul acesta, genetivul din limba rusă trebuia tradus ai **desvoltării**, întrucât desvoltarea nu mai poate fi înțeleasă decât ca un proces unic, determinat de legile materialismului istoric, iar autorul nu urmărește să arate că societatea sovietică se desvoltă înaintează pe drumul comunismului, deoarece este cunoscut acolo ci el vrea să ne arate **izvorul** acestei desvoltări și anume izvorul cel mai însemnat, adică de acolo provine în cea mai mare măsură desvoltarea vertiginoasă a societății sovietice. Acest izvor este perfecta concordanță între forțele de producție și relațiile de producție din Uniunea Sovietică. Deci trebuia: **Cel mai însemnat izvor al desvoltării societății sovietice.**

Chestiunea alegerii între **al sănătății, al desvoltării**, etc. și **de sănătate, de desvoltare**, etc. se reduce, de fapt, la alegerea între forma articulată determinată a substantivului și cea nearticulată, nedeterminată. Folosirea în text din urmă, a prepoziției *de* cred că înseamnă existența unui alt fel de formă de genetiv în limba română, așa cum ar rezulta și din expresiile rață de copii, coperță de carte, blană de iepure, mână de om, etc. Cercetări mai amănunțite ar putea spune mai mult în această chestiune.

Bacău.

GH. ALEXANDRESCU

ȘI SAU CI

Conjuncția *și* leagă două părți de propoziție sau două propoziții de același fel. De exemplu: **Organizația revoluționară a tineretului muncitor deschisă și sate se numește Uniunea Tineretului Muncitor**, sau: **U.T.M. cultivă în rândurile tineretului vigilența și ura nemărginită împotriva dușmanului de clasă și educă mereu tineretul în spiritul internaționalismului proletar.**

Pentru a marca opoziția se folosește *ci*. Engels deosebește nu două forme ale marii lupte a social-democrației (luptă politică și cea economică) — cum e obiceiul să se facă la noi — ci trei, punând alături de ele și lupta teoretică (Lenin, Ce-i de făcut ?).

Ci este mai puțin popular și mai puțin frecvent decât *și*. De aceea se face confuzie între ele și de multe ori ei e înlocuit, în mod greșit, de *și*: **Nu trebuie să stei acasă și să vii la Facultate; Nu e unu și unu doi.** Această confuzie trebuie evitată, căci o propoziție adversativă nu poate fi înlocuită cu o copulativă, fără a se trece neînțeles.

FLORICA DEMETRESCU

IN CE PRIVESTE

O expresie cunoscută și mereu folosită este: **în ceea ce privește**. Auzim mereu: **în ceea ce privește aceste chestiuni sau în ceea ce privește problemele de literatură.** Aceeași expresie ar putea fi și în forma: **în privește astfel de probleme**, etc.

În ceea ce privește aceste probleme este o construcție corectă, pentrucă respectă acordul dintre subiectul ce (echivalent cu *care*) și predicatul *privește*, pe *locul* care stă ca determinant complementul **aceste probleme**. De altfel, expresia a fost luată sub această formă și nu se mai simt clar elementele care o compun. Tocmai de aceea se produc adesea greșeli supărătoare: se spune de exemplu **în ceea ce privesc aceste chestiuni**. Dacă am analiza această construcție, am vedea că s'a pus predicatul la plural, privesc, acordându-se nu cu subiectul său *ce*, ci cu complementul **aceste probleme**, de unde rezultă o dublă greșeală: întâi că predicatul nu are același număr ca subiectul, și al doilea că se consideră complementul drept subiect.

LILIANA GRECU

FĂRĂ SĂ NU

Negația se poate reda în limba română prin adverbul *nu*: **Nu toți membrii adunării avem aceleași păreri.** Dacă două feluri negative sunt în contradicție, ele se pot exprima în mod tradițional negația, fie înșiruindu-se 2 dintre negații prin adverbul *nu*, fără ca conținutul ideii de bază: **Nu poate exista mișcare revoluționară, dacă nu există teorie revoluționară**; sau: **Nu poate exista mișcare revoluționară, fără să existe teorie revoluționară.**

Uneori însă vorbitorul nu dă seama de sensul negativ al lui *fără* și atunci îl folosește în fraze ca: **nu se poate face un studiu al limbii fără să nu se țină seama de influența factorului social.** Dar, fără să-și dea seama, cel ce folosește astfel pe *fără* spune tocmai contrariul celor ce a vrut să spună, căci cine dorea astfel *fără* el *nu* dau locului o afirmație. Pentru a exprima ideea negativă, în astfel de cazuri, trebuie să se renunțe la *nu*, folosindu-se numai *fără*: **nu se poate face un studiu al limbii, fără să se țină seama de influența** factorului social.

ELENA GAVE

EXCLUSIV

Excluzând înseamnă „excluzând orice altă posibilitate", de exemplu *ieșirea exclusiv pe ușa din față* înseamnă că orice altă posibilitate de ieșire este interzisă, deci exclusă. S'ar putea *zice și numai: ieșirea numai pe ușa din față*. Cu toate acestea vedem adesea scris *greșit exclusiv numai*: *în acest magazin se vinde exclusiv numai la instituții*. Pleonasmul este evident.

ACTIVITATEA LINGVIȘTILOR SOVIETICI

Publicarea articolelor lui I. V. Stalin cu privire la aplicarea marxismului în științele de limbă a pus în fața lingviștilor sovietici o serie de probleme noi de rezolvat și a adus totodată o schimbare fundamentală în activitatea acestora.

Date concrete asupra noii orientări, atît pe plan științific cît și pe cel didactic, a lingviștilor sovietici, ne oferă cronica apărută în *Izvestia Academiei de Științe a U.R.S.S.*, secția literatură și limbă, t. IX, fasc. III, pag. 144—148. Cronica cuprinde o dare de seamă asupra rapoartelor și a dezbaterilor ținute cu prilejul consfătuirii unionale a membrilor corpului didactic din învățămîntul superior, în legătură cu problemele de lingvistică: scurte prezentări ale prelegerilor ținute în cadrul seminarului de lingvistică, pentru cercul didactic al universităților și institutelor științifice ale facultăților de filologie a universității de stat din Moscova.

Cu prilejul consfătuirii amintite mai sus s'au ținut următoarele rapoarte:

A. M. Samarin: Despre situația actuală didactică și științifică în domeniul lingvisticii în institutele de învățămînt superior și despre măsurile în vederea îmbunătățirii ei. Raportorul a subliniat neajunsurile fundamentale existente în predarea disciplinelor lingvistice, trasînd totodată sarcinile care decurg pentru lingvistica sovietică, în urma publicării articolelor lui I. V. Stalin.

Acad. V. V. Vinogradov: Discuția liberă din „Pravda" în legătură cu problemele de lingvistică și însemnătatea ei pentru desvoltarea ulterioară a lingvisticii sovietice. Acad. Vinogradov a arătat mai întîi însemnătatea discuției din „Pravda" pentru întreaga știință sovietică; recunoscînd că înțelegerea lui I. V. Stalin a pus în lumină esența antimarxistă a teoriei lui N. I. Marr și a îndreptat lingvistica sovietică pe un drum nou, raportorul a subliniat faptul că desvoltarea cu succes a lingvisticii sovietice depinde de rezolvarea justă, marxistă, a problemelor fundamentale din acest domeniu al științei.

Rapoartele au fost urmate de dezbateri. Cu prilejul acestor dezbateri a luat cuvîntul, între altii, staloricul adversar al teoriilor marriste A. S. Cikobava, care a arătat că aracseevismul în lingvistică a fost în legătură organică, în esență materialist-vulgară a teoriei lui N. I. Marr. Un alt punct desvoltat de Prof. Cikobava a fost cu privire la necesitatea combaterii idealismului în lingvistică.

În încheiere a luat cuvîntul, descoperindu-și raportul, ministrul învățămîntului superior S. V. Kaftanov, care a insistat asupra rolului disciplinei lingvistice în formația ideo-politică a studenților sovietici.

În cadrul seminarului de lingvistică s'au ținut următoarele prelegeri:

Acad. V. V. Vinogradov: Restructurarea cursurilor disciplinelor lingvistice în lumina lucrărilor fundamentale cu privire la lingvistica ale lui I. V. Stalin. După ce a insistat asupra necesității restructurării cursurilor disciplinelor lingvistice (în special cursurile de veche slavă și de gramatică istorică a limbii ruse au fost de urgență datorită antiistorismului „noii teorii a limbii"), V. V. Vinogradov a atras atenția asupra însemnătății cursului de „Introducere în lingvistică", ale cărui date ar trebui să constituie baza metodologică a tuturor celorlalte cursuri de lingvistică.

Trecînd apoi la diversele cursuri de lingvistică rusă, Vinogradov arată că un loc însemnat îl deține cursul de limba rusă contemporană (dat fiind că el e singurul care prezintă un tablou al întregului sistem al limbii). În legătură cu acest curs și care cere subordonată lui sînt cursurile de veche slavă, de gramatică istorică a limbii ruse, de dialectologie rusă și de istoria limbii literare ruse.

În continuare, Vinogradov a stabilit principiile de bază în vederea restructurării programului pentru cursul de limbă rusă contemporană, și anume:

1) orientarea după tezele staliniste cu privire la gramatică și la lexic;

2) Stăpînirea rămăşiţelor marriste, eliberarea de greşelile lui N. I. Marr;

3) Introducerea istorismului în examinarea şi explicarea faptelor din limba contemporană;

4) Tendinţa de a utiliza ceea ce e bun din lingvistica rusă dinaintea revoluţiei.

În încheiere, Vinogradov a arătat că „totalitatea cursurilor de lingvistică rusă trebue să aibă drept scop de a pregăti filologi cu un orizont larg în domeniul lingvisticii ruse şi cu o clară perspectivă în înţelegerea marxistă a naturii sociale a limbii, precum şi a legilor ei istorice de desvoltare".

Prof. A. S. Cikobava: *Învăţătura lui I. V. Stalin despre limbă ca fenomen social.* Analizînd limba ca fenomen social, prof. Cikobava a considerat că funcţia de comunicare a limbii (limba mijloc de comunicare şi de înţelegere între oameni), constitue funcţia de bază a limbii. Funcţia de exprimare a limbii (limba mijloc de redare şi realizare a ideilor) depinde de funcţia de comunicare. Studierea limbii din punctul de vedere al funcţiei ei comunicative înseamnă examinarea ei dintr'un punct de vedere mai larg. Prof. Cikobava a arătat că o astfel de înţelegere a limbii se opune interpretării individualiste date fenomenelor lingvistice de către Vossler şi asemănătoare teorii lui F. de Saussure, care opune „vorbirea" (fenomen individual) „limbii" (produs social şi activităţii vorbirii).

Prof. R. I. Avanesov: *I. V. Stalin despre limbă şi dialect.* Pornind dela textele staliniste despre limbă şi dialecte, Avanesov a examinat problema desvoltării limbilor şi a dialectelor (unitatea şi raporturile dintre ele), de-a-lungul diverselor formaţiuni sociale.

De asemenea Avanesov a discutat problema aplicării metodei comparativ-istorice în studiile de limbă; metoda comparativ-istorică e indispensabilă în studierea istoriei unei limbi. Totuşi, această metodă, subliniază R. I. Avanesov, are între altele şi următoarele neajunsuri:

a) ea nu poate fi aplicată în cazul cînd limba care urmează a fi studiată nu are o familie, deci cînd nu s'au păstrat alte limbi sau dialecte înrudite cu ea;

b) tăgăduirea reconstituirii pe baza acestei metode se referă asupra la epoca diferite din trecutul limbii, astfel încît nu dau întotdeauna posibilitatea reconstituirii adevăratului sistem al limbii dintr'o epocă dată;

c) în sfîrşit, e drept că metoda comparativ-istorică permite să descoperim, pornind dela diferenţele lingvistice existente, o origine comună, însă nu e posibil, cu ajutorul acestei metode, pe baza comunităţii faptelor de limbă din o epocă următoare, să stabilim diferenţele de limbă dintr'o epocă anterioară.

Prof. T. A. Kapanţian: *Bazele clasificării genealogice a limbilor şi greşelile adreseiu lui N. I. Marr despre descompunerea stadială a limbilor.* Prin metoda comparativ istorică, s'a stabilit înrudirea şi clasificarea genealogică a limbilor.

Candidatul în ştiinţele filologice S. A. Serebrenikov: *Metoda comparativ-istorică şi critica ei asupra punctului analogos pe baza celor puţine elemente ale lui N. I. Marr.* După ce a pus în lumină caracterul gnostic şi idealist al teoriilor lui N. I. Marr, S. A. Serebrenikov a definit metoda comparativ-istorică şi a arătat că, cu toate deficienţele ei, ea satisface, în fond, cerinţele metodei materialist-dialectice.

Prof. P. I. Cernâh: *I. V. Stalin despre componenţa lexicală şi despre fondul principal de cuvinte al limbii.* Pornind dela lucrările lui I. V. Stalin, Prof. Cernâh a insistat asupra raporturilor reciproce dintre fondul principal de cuvinte şi componenţa lexicală a limbii, precizînd totodată acestă după ocîiuni.

Prof. N. S. Pospelov: *I. V. Stalin despre structura gramaticală a limbii.* După ce a determinat raporturile reciproce dintre structura lexicală şi cea gramaticală a limbii, N. S. Pospelov a criticat caracterul idealist al teoriei lui I. I. Mescianinov cu privire la categoriile gramaticale, arătînd apoi că lingvistica apusenă n'a ştiut să definească obiectul şi funcţiunile gramaticii şi ale lexicului.

Prof. G. D. Sanjeev: *Învăţătura lui Lenin şi Stalin despre formarea limbilor naţionale.* După ce a insistat asupra contribuţiei lui I. V. Stalin cu privire la problema naţională, prof. Sanjeev a arătat că limbile naţionale nu se deosebesc principial, în ceea ce

în limbile respective. Discutând în ce măsură şi în ce mod dispar particularităţile caracteristice ale dialectelor care stau la baza limbilor naţionale, arată: Sanjeev a subliniat că acest proces se desăvârşeşte, principial, altfel în orânduirea capitalistă decât în cea socialistă.

Prof. L. A. Bulahovski: *Problemele dezvoltării istorice a limbilor în lumina lucrărilor lui I. V. Stalin în domeniul lingvisticii*. Prof. Bulahovski a dezvoltat, în special, două probleme: a) caracteristica dată de I. V. Stalin rezultatelor încrucişării lingvistice şi b) valoarea metodei comparativ-istorice în studiile de limbă. Aplicarea metodei comparativ-istorice e posibilă numai dacă se recunoaşte justeţea faptului că flexiunea, prin însăşi natura ei, nu se împrumută şi că fondul principal de cuvinte este alcătuit din cuvinte care se înlocuiesc mai greu prin împrumuturi din alte limbi şi care desemnează noţiunile cele mai elementare, noţiunile de bază.

În curând întreg cursul va fi dat publicităţii şi astfel toţi lingviştii vor putea lua cunoştinţă pe larg de problemele desbătute acolo.

B. C.

INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ

Miercuri 14 iunie a avut loc ultima şedinţă de comunicări a Institutului de Lingvistică pe anul 1949-1950.

Au făcut comunicări tov. Maria Iliescu şi prof. T. Vianu. M. Iliescu s'a ocupat de evoluţia cuvântului latin *mancipium* „de vânzare". Sensul acesta de „obiect de vânzare" apare la autorii ca Plautus, Petronius, Plinius, Apuleius. Dar cuvântul se aplică, cu nuanţă peiorativă, şi la obiecte extracomerciale. Sensul apare şi la Plaut şi e probabil că e anterior textelor literare.

Schimbul de produse este un fenomen foarte vechi. La început obiectele care intrau în circuitul comercial erau cele cu valoare de întrebuinţare redusă, deteriorate sau de proastă calitate. Deci se vindea ceeace era rău, şi nu invers. Astfel se trece la sensul peiorativ. *Venalis* ajunge să aibă şi înţelesul de „sclav", anume sclav scos în vânzare. *Venalis* erau fie cei tineri, care nu erau obişnuiţi cu munca, fie cei străini, cu care stăpânii nu se puteau înţelege. Deci aceste categorii nu puteau fi utilizate în procesul muncii. Cuvântul ajunge să fie aplicat şi oamenilor, fără să mai fie vorba de vânzarea unui obiect concret.

*

În comunicarea sa, Prof. T. Vianu s'a ocupat de *Unităţile semnificative ale vorbirii*. Unităţile semnificative sunt mai întâi propoziţia sau fraza. Se observă că unele fraze nu au înţeles complet, ca toată lumea din gramatici, care: astfel de fraze sau propoziţii nu înţeles complet.

Propoziţia are înţeles deplin numai în legătură cu întreaga povestire anterioară. Aşa dar nu se poate spune că fraza sau propoziţia sunt unităţi semnificative autonome, fiindcă numai în context au înţeles deplin.

Faptul se poate constata mai ales în limba vorbită, în care uneori propoziţiile se reprezintă fără o legătură gramaticală între ele, ci legate doar printr'o situaţie globală, pe care subiectul vorbitor o are prezentă în minte.

Noua gramatică, la care (instituţia a arătat să lucreze, trebuie să clarifice problema unităţilor semnificative, ţinând seama de cele trei aspecte ale limbii, aspecte care nu apar izolate, ci totdeauna îmbinate:

a) aspectul gnoseologic (de cunoaştere): orice fapt de limbă reflectă ceva real;

b) aspectul de comunicare: orice fapt de limbă este adresat;

c) aspectul afectiv: orice fapt de limbă face cunoscute reacţiile afective ale subiectului vorbitor.

Există fapte de limbă cu un caracter mai pronunţat, adresat, gnoseologic sau afectiv. De aici se desvoltă unităţile semnificative:

1. Cu aspect gnoseologic: naraţiuni, descrieri, anunţuri, care pun în evidenţă o legătură cauzală, între fapte.

2. Cu aspect de comunicare (vorbire adresată): dialogul.

3. Cu aspect afectiv: stări, impresii, etc.

E. V.

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

În perioada iulie-septembrie 1950, colectivul de filologie a continuat munca de revizuire a manualelor de limba română și de alcătuire a programelor analitice pentru această specialitate. În trimestrul al IV-lea al anului 1950, Prof. N. I. Barbu a ținut, la 10 noiembrie, comunicarea *Sinteza lui Cronică*.

Colectivul de filologie a prezentat o singură comunicare în cadrul discuțiilor deschise în legătură cu noile orientări în filologie.

ȘEDINȚE DE REFERATE

La 24 noemb. 1950, asist. M. Nicolița a făcut un referat asupra articolului lui V. V. Vinogradov, *Programul gramaticii lingvistică marxiste*, din „Vestnik Akademii Nauk" nr. 7 (1950). A se vedea „Cum vorbim" 6-10 pe 1950.

La 22 dec. 1950 Al. Niculescu a făcut un referat despre lucrarea lui L. A. Bulahovski, publicată în „Izvestia Academiei de Științe a URSS", secția literatură și limbă, tom. IX (1950), *Despre câteva probleme și sarcini legate de studiul istorico-comparativ al limbilor slave*. A se vedea „Cum vorbim" 11-12 pe 1950, pag. 14-16.

Filiala Timișoara

a avut în perioada iunie-decembrie 1950, următoarea activitate: la 29 iulie s'a ținut conferința publică a Prof. Binder Șt. *Marxismul în lingvistică*, această conferință s'a repetat la 5 august.

La 7 octombrie s'a ținut referatul Prof. Țărnuș Dorina *Elemente de lingvistică*, prelucrare după articolele lui I. V. Stalin asupra „Marxismului în lingvistică".

La 18 octombrie, Prof. Binder St. a repetat conferința sa *Marxismul în lingvistică*.

Secția de filologie pregătește un studiu asupra unor elemente din toponimia Banatului.

S'a organizat colectivul de traduceri din limbile rusă, germană, maghiară și latină și s'a și trecut la traducerea unor articole și studii, din limba rusă. S'a organizat munca secției, în vederea unei mai intense activități și a schimbării metodei de lucru a membrilor societății.

Orașul Stalin

Într'o ședință comună a secțiilor s'a ținut în luna septembrie 1950, referatul prof. Iorgu Gane despre *Situația din lingvistica sovietică în lumina articolelor lui I. V. Stalin*. Acest referat a fost urmat de discuții asupra situației create în lingvistică sovietică în urma apariției lucrărilor lui I. V. Stalin și asupra învățămintelor ce rezultă din aceste articole.

CONCURS PENTRU ELEVI

Ministerul Învățământului Public, Uniunea Tineretului Muncitor, Societatea de științe istorice, filologice și folclor, Societatea de științe matematice și fizice organizează un concurs pentru elevii școlilor medii din seria la limba română, matematică și fizică.

Scopul concursului e de a deștepta interesul elevilor pentru aceste științe, de a-i antrena la o pregătire mai temeinică, de a atrage atenția lumii școlare asupra obiectelor de studiu, care cer o grijă specială. Concursul trebue să aibă un caracter de masă, să antreneze cât mai mulți elevi.

La limba română se vor da lucrări scrise pe grupe de clase: grupa I clase (cl. VII și IX)- școli medii tehnice (anii I și II), școli pedagogice (anii I și II). Grupa II clase (cl. X și XI), școli medii tehnice (anul III), școli pedagogice (anii II și IV).

Probele de limba română trebue să constate posibilitățile de exprimare corectă în scris, aprofundarea lecturii particulare, posibilitățile de creație ale elevilor.

Comisiile concursului vor fi conduse de câte un delegat al Secției de învățământ și vor cuprinde și un delegat al filialei Societății de științe istorice, filologie și folclor. Concursul va fi un prilej de a-i face pe elevi să aprecieze rolul social al literaturii și al studiului limbii române.

Concursul va avea următoarele etape:

a) pe școală la data de 4 martie 1951.

b) pe raion la 11 martie.

c) pe regiune la 7 aprilie.

d) pe țară între 21 și 28 aprilie.

FARA MULTA VORBA

N. DIACONU, Timișoara. — Cum se pronunță *Don Quijote* și *Cervantes*? În limba spaniolă litera *j* se citește *h*. Pronunțăm deci *Don Chihote* ca și *Juan* (*Don Juan*). Deasemenea litera *c* urmată de un *e* sau *i* se citește întocmai ca *s*. De aceea, pronunțăm *Servantes* sau *Garsia Lorca* (*Garcia Lorca*) — scriitor spaniol progresist.

ȘT. MUNTEANU, Petroșani. — 1. Etimologia cuvintelor: *taria*, *salariu*. 2. Care este deosebirea între *premiant* și *premiat*? 3. Cum se pronunță cuvintele *pomer*, *boxer*? 4. Ce înseamnă *intususceptiune*? 5. Care este semnificația cuvintelor *a priori*, *a fortiori*? 6. Sensul expresiilor *aproximație mică* și *aproximație mare*.

Taria este de origine turcă și înseamnă „lucrul de plămădit lemnul și semănat".

Salariu este luat din latină (*salarium*), și înseamnă „plata pentru o muncă sau serviciu prestat". La origine acest *salariu* (derivat dela sal „sare") consta dintr'o anumită cantitate de sare care se dădea soldaților romani.

2. *Premiant* este substantivul având în frază sau în propoziție, din punct de vedere sintactic, toate valorile unui substantiv (subiect, complement etc.); de exemplu: *acesta este premiantul clasei a XI-a*.

Premiat este adjectiv și poate în frază sau în propoziție să aibă orice valoare a unui adjectiv (atribut, epitet, nume predicativ); este legat de verbul *a premia* al cărui participiu este. De exemplu: *Elevul sărguincios a fost premiat*.

3. Sunetul francezesc *eu* (pronunțat *ö*), neavând un corespondent în românește, trece sau la *e*, cum este în *chauffeur*, care devine *șofer*, sau la *o* cum este în *navigateur-navigator*, *aviateur-aviator* (sub influența cuvintelor românești terminate în *-tor*: *muncitor*); în *boxeur* și *chômeur*, *eu* trece la *u*. Se spune *pomer* și *boxer*.

4. Cuvântul vine din latinește și înseamnă „introducerea mijlocului unui organism a unei substanțe care servește la creșterea lui": *animalele și plantele cresc prin intususceptiune*.

5. *A priori* este o expresie luată din latină. Se întrebuințează adjectival și adverbial și înseamnă „înainte de orice experiență": o *judecată a priori*.

A fortiori, luat tot din latină înseamnă „cu atât mai mult".

6. Sunt termeni întrebuințați în calculele matematice, în special în calculul infinitezimal, pentru a calcula o valoare mai apropiată sau mai puțin apropiată de valoarea reală. Când valoarea căpătată este mai apropiată de valoarea reală, este o *aproximație mică*, iar când valoarea este mai puțin apropiată este o *aproximație mare*. Sensul a trecut și în vorbirea curentă.

MARIA CĂZĂNIȘ, Feldioara. — 1. Cum se spune corect: *Săcui* sau *Secui*? 2. Care este titlul revistei „Cum vorbim" sau „Cum Vorbim"?

1. *Săcui* este o formă regională, pe când *Secui* reprezintă redarea normală a cuvântului maghiar *Székely* și este forma care se întrebuințează în limba literară.

De altfel în multe regiuni ale țării *e* nesaccentuat precedat de *s* se pronunță *ă*, de exemplu: *sămn* pentru *semn*, *săcară* pentru *secară*, etc.

2. Faptul că ați găsit chiar la revista noastră ambele feluri de a scrie titlul, se datorește inexistenței unei reguli precise în această privință. Soluția pe care o propunem și pe care o vom respecta în viitor este următoarea: vom scrie cu majuscule numai primul cuvânt din'un titlu; celelalte dacă nu sunt nume proprii, se vor scrie cu minuscule. Deci: *Cum vorbim*, *Institutul de ortografie*. Considerăm preferabilă această soluție deoarece pe de o parte ușurează pe dumnezeii (cei care susțin scrierea tuturor cuvintelor din'un titlu cu majuscule excepteză totuși conjuncțiile, prepozițiile etc), iar pe de altă parte lasă nemijlocită importanța scrierii cu majuscula care trebue să marcheze o atenție deosebită acordată unui cuvânt.

DIN VORBA IN VORBA

In acest număr vorbim despre: **Bucureștiul** sau **Bucureștii**? **genitiv** sau **genetiv**? **potrivnic** sau **protivnic**? cuvinte tocite, etimologia lui **hulan**, transcrierea termenilor din sport, cuvintul **colonială** dispare? scrierea numelor de ale și de inși, scrierea numelor proprii rusești, valoarea sufixului **-giu**, expresia **pleava** societății, expresia **putred de bogat**, expresia **a-și da arama pe față**.

EUGEN M. MARINESCU, elev. Autorul crede că expresia *pleava societății* a căpătat „nuanță de clasă", atunci cînd „exploatatorii i-au denaturat înțelesul, au golit-o de conținutul primar, i-au extins sfera", numind astfel masele asupritle. În realitate, expresia a avut dela început caracter de clasă, că i-exploatatorii au creat-o tocmai pentru folosirea pe care i-au dat-o. Dar expresiile create de o clasă sau colorate de ea ajung adesea să fie folosite de întreaga societate și pierd conținutul de clasă sau capătă altul. Astăzi, în țara noastră, pleava societății sunt resturile fostelor clase exploatatoare, oameni fără utilitate, care se gîndesc numai să saboteze și să trădeze și nu se încadrează în marele elan constructiv al maselor largi.

C. IACOBOVICI, București. Redacția este de acord în unele privințe cu cele susținute de dv. în articolul „Despre ortografierea numelor ruși", dar, din păcate, articolul nu are în ansamblu o linie destul de fermă și multe din soluțiile propuse constituie un compromis nepricipiat între diversele păreri ale altora. Propuneți de ex. ca diftongul rusesc io (scris ei să fie transcris prin *io*, dar în nume ca *Kiselev, Hruscov*, prin *e*. Pentru *ё* propuneți transcrierea cu *ă* în *Skirlaoo*, dar cu *e* în *Gromdco*. Dacă am scrie *Turgenev, Belinskii*-cum propuneți dv., s'ar pronunța altfel decît trebue.

EUG. DRAGHISTEANU, București. Propune să se scrie *Ostrovschii, Belinschii* etc., și nu *Ostrovskii, Belinskii* pentrucă dacă am scrie *Statin și Gorki* nu am înțelege dacă tovarășul Statin a fost la scriitorul *Gorki* sau în orașul *Gorki*. Dar în pronunțare cum diferențiem numele orașului de numele scriitorului? Tot se poate rămîne nesiguri în pronunțare poate rămîne nedesperdut și în scriere. Același cititor propune să nu se scrie *Marusia, Vania* etc. ci *Marusea, Vanea*. Dar în pronunțarea rusească *i* din primul cuvînt și *a* din cel de al doilea sunt mușcate. În românește se păstrează această însușire încă scriem cu *i*, iar dacă scriem cu *e*, se pierde.

D. ANITEI, „*A-și da arama pe față* este o expresie discutată în Dicționarul Academiei, de unde s'a inspirat colaboratorul nostru. Fascicula în care s'a publicat expresia e din anul 1913 și e foarte probabil că și Gheorghescu și-a luat informațiile din acestă sursă. În Dicționarul Academiei se pot găsi trimiterile necesare desvoltării unui articol de explicare a acestei expresii. Autorul articolului „A-și da arama pe față" n'a cunoscut studiul lui Ghibănescu, fapt evident după cele spuse mai sus, ceea ce este mai în rău fel regretabil, fiindcă s'ar fi putut de ajutor la desvoltarea subiectului. Recunoaștem că articolele de acest fel nu sunt cele mai bune între cele publicate de noi.

H. TECUCEANU, Bârlad. Valoarea sufixului *giu*, spuneți dvs. nu este întotdeauna ironică sau peiorativă, cum a susținut Prof. Al. Graur într'o cronică la Radio, căci cuvinte ca *zaraigiu, giamgiu, bragagiu, suragiu, zanzaigiu, tinichigiu, boiangiu, cafegiu, grătaragiu, giuvaergiu, iutungiu, hamgiu, pastramagiu*, etc. denumesc pur și simplu o meserie sau o îndeletnicire oarecare.

Spunând că sufixul *-giu* are valoare ironică sau peiorativă, nu facem o greșală, dimpotrivă. Chiar din cuvintele citate de cititorul nostru *grătaragiu, suragiu, bragagiu, pastramagiu*, au totuși această valoare, după cum se poate vedea din faptul că nu le mai folosim astăzi decât cu nuanță de ironie. Dar valoarea sufixului reiese și mai bine din cuvinte ca *biliargiu* „jucător oarecum profesionist la biliard", *chilipirgiu* „cel care umblă după chilipiruri", *chiulangiu, reclamu-*

gia, mahalagia, papagia, papagiu etc. Astăzi o dovadă din aceste exemple: *mahalagia* și *papugia* e limba-vorbire: *mahalagiu* este în fond „cel care locuiește la mahala", iar *papugiu* este „cel care face papuci". Totuși nimănui nu-i se poate adresa vreunul din aceste cuvinte fără să se simtă insultat.

Într'o vreme, chiar și în secolul al XIX-lea, *mahalagiu* și *papugiu* nu s'ar fi simțit ofensați dacă li s'ar fi spus astfel; dar pe măsură ce s'a desvoltat viața orășenească și industria, calitățile lor n'au mai fost apreciate. Prin simplul fapt că sufixul *-giu* a fost aplicat unor ocupații sau stări caracteristice străbătutului feudalismului, el și-a mărit valoarea peiorativă sau ironică: atunci când aceste ocupații sau stări au fost simțite ca ființe rămăsite ale unei epoci perimate. De altfel, în cronica de care vorbiți nu s'a spus că orice cuvânt format cu sufixul *-giu* este neapărat peiorativ.

SCHOSS ROMAN, București. Ne trimite un articol în care observă că se întrebuințează de multe ori greșit cuvântul *diferență* în locul lui *deosebire*.

Părerea autorului este că *diferență* înseamnă „o despărțire cantitativă", de pildă, scăderea în aritmetică, iar *deosebire* înseamnă „lipsa de asemănare".

Aceste două substantive ar putea, într-adevăr, să nu fie totdeauna bine întrebuințate, dar, pentru a convinge pe cineva trebuie să se dea exemple, iar autorul nu exemplifică aproape deloc. Nici nu-i de mirare căci diferență are ca și cuvântul francez *différence* din care provine și înțelesul de *deosebire* se întrebuințează când cu înțelesul de „diferență", când cu cel de „deosebire".

Aceasta nu exclude însă posibilitatea ca pe bază exemplelor, să se arate că în momentul de față există un început de diferențiere între cele două cuvinte.

PROF. D. FLOREA-RARIȘTE, Sibiu. Un articol despre activitatea ca lingvist al lui S. Florea Marian ne-a fost semnalat. Observațiile și notele întocmite se vor publica.

GHERIAC H. CORNELIU, student. Articolele intitulate „Inteligență și conștiință" și „Reacționar, deci... dem și progresist" au unele pasaje sau articole de fond, nimica nu se referă de cuvintele din titlu și desvoltă o serie de împresii ale autorului în legătură cu noțiunile numite de aceste cuvinte.

2° Al treilea articol „Potrivnic sau protivnic?" susține că forma *potrivnic* e incorectă fiindcă s'a îndepărtat prea mult de cuvântul slav din care provine. Autorul crede că acest cuvânt ar fi rus și anume *protiv*.

Un *protivnic* s'a produs după cum spune criticul nostru, o „metatesă", adică deplasarea unui sunet dela locul lui, fel așa cum s'a întâmplat și în cuvântul *crustaveț*, care a căpătat forma, mult mai răspândită și decât *țărușor*, *custaveț*. Nu putem declara că *protiv*, *protivnic* sunt forme corecte, deși ele sunt cele mai vechi, deoarece derivatele ca *potrivi*, *(în)potrivire*, *potrivnic*, *pricină*, nu sunt cunoscute decât în forma cu metatesă, și tocmai aceste derivate sunt astăzi destul de mult întrebuințate pe când *potrivnic*, care a păstrat și varianta mai veche *protivnic*, a devenit foarte rar.

I. VASILESCU, Mizil. Vă mir că fost atât de recunoscător — și pe bună dreptate — pentru cele câteva rânduri pe care le-am consacrat în mai multe rânduri progresul din lumea întreagă, — dacă ne-ați fi arătat la vreme că N. I. Mair a greșit în ungurește. Critica dvs. în această privință e însă acum cel puțin târzie. Dacă știați de greșeală de ce nu ne-ați spus?

3° Cu toate că mai toată lumea zice și scrie *școli*, dvs. credeți că ar trebui să întrebuințăm pluralul *școale*, fiindcă „dacă până și *pisică*, care este de genul animatelor, face la plural *pisici*, nu mai putem da la *școală* o *școli*". E adevărat că proverbul „*Școală* face *școli* și *Turcu* și *păcură*" dar nu ne putem gândi să zicem *școli* și *pisicoi* și *școli*. Vam putea răspunde întrebărei: dacă toate lumea zice două *mori*, și nu două *mori*, ce ce vreți dvs. să zicem: două *școale* și nu două *școli*? Noi vrem să credem că dacă mai toți Românii zic *școli*, trebue să ne luăm după ei.

3° Norme ortografice noi nu există. Broșura scoasă în 1932 de Academia Română conține unele regule discutabile și nu a fost respectată în

negreș niciodată, pe bună dreptate. De-aceea analizînd cum trebue să scriem *pe nicodată-niciodată, niciunul* etc., am propus o regulă deosebită de cea pe care o știți dvs. din broșura pomenită.

4º Rubrica „Fără multă vorbă" nu e greșit întitulată, nu numai fiindcă în școlile noastre nu mai există mucenici cu nuia, ci fiindcă înțelege oricine că această rubrică e în legătură cu ființa revistei și cu „Din vorbă în vorbă".

5º Forma genetic e o formă corectă; în limba latină se zice *casus genetivus*.

6º „De comun acord" se întrebuințează în unele cazuri, mai ales în limbajul juridic. Ea este, evident, pleonastică, întrebarea dvs. în regulă cu această expresie nu se înțelege însă prea bine fiindcă e incompletă.

7º „Bucureștii sunt" e o formulă învechită care nu se mai folosește astăzi mai de loc.

LT. OPRICA PREDA, Cîlărași. Propunerea dvs. de a se traduce termenii străini sportivi (*match*, corner, *penalty*, etc.) are sorocul inconvenient că și propunerile mai vechi făcute revistei noastre de a se întrebuința termenii tehnici în general. Cine are nevoie de acest lucru? Sportivii cunosc foarte bine cuvintele tehnice care le sunt necesare, iar nesportivii le învață cînd ocazia se prezintă. Dacă le-am traduce, sportivii s'ar bucura, iar nesportivii tot ar trebui să învețe că „minges la sol" nu înseamnă decît „minge aruncată în cazul de bătaie", ci un anumit joc, tot-așa-zis.

Teodor ȘTEFAN COTEANU. P. Cavalotti *scribsit* nu vine din grecește, ci din *scribo*, de unde este imposibil să explicăm mai mult de atît. Cuvîntul nu apare decît în greaca veche. El trebue însă în legătură cu *legō, -ere* și *-ctum*, se înțelege că, pentru greacă, toate ipotezele privitoare la schimbarea de înțeles (Cavalotti, ar fi zis despre el că sunt imbecil — *hálos*, au fost însă atîtea greșeli, încît poporul ar fi înțeles prin *scribsit* „neîngrijit") nu-și mai au locul.

2º. Cuvîntul prescurtate ca în expresiile *anterior*? *ci-că* (zice că) etc. se găsesc în mod obișnuit în vorbirea [illegible] a poporului. În unele regiuni (de pildă în Cîmpia Română), cuvîntul *merge* e bătut în persoana 3-a singular, la *mă* (*calul nu ște*).

3º *De altfel însă...* cu care începe o frază dintr'un număr mai vechi al revistei noastre, este, firește, în oricare măsură, un pleonasm care a fost observat la timp.

P. TRIHUB, elev, Iași. După cîte am înțeles dvs. sunteți de acestă părere ca și autorul articolului „Cutreț de bogați" care a arătat că trebue să vedem în această expresie o dovadă că oamenii prea bogați lasă bunurile materiale să putrezească, fiindcă voiam să le specificăm. Această părere vine însă în contradicție cu realitatea. Cei bogați nu pot să se gîndească să lase bunurile să se prăpădească zadarnic. Numai cînd există anumite situații deosebite (criză economică, prețuri fixe, etc.) ei lasă bunurile să putrezească, altminteri bunurile care sunt, de fapt, mijlocul de a ajunge pentru a aduce celor care le posedă și mai multă bogăție. Dacă acceptăm deci acest fapt, trebue să admitem că expresia nu s'a născut din o identificare a celui bogat cu bunurile lui, sau că a apărut într'o vreme în care cînd bunurile putrezeau fiindcă așa le convenea stăpînilor lor, ceea ce numai atunci puteă fi identificat bogatul cu marfa putrezită. Dar astfel de momente nu există decît în faimosul capitalismului. Dacă expresia „cutreț de bogați" ar fi atărut la noi în această vreme, autorul articolului din nr. 4 al revistei noastre ar avea pe deplin dreptate. Expresia poate să fie însă foarte veche și în acest caz lucrurile se explică mai degrabă prin faptul că bogatul nu mănîncă. Ar fi absurd însă, scrieți dvs., să se spună despre un om că e „cutreț". Dar nu se spune despre un om că e „beat morî"? Doar nu-i vorba aici de moarte! În articolul dvs. nu se pune accentul pe momentul în care a apărut expresia, deși întrebarea ce spuneți că a apărut cu multe secole în urmă, iar din alt loc reiese că ar fi mult mai nouă. Lucrul acesta este însă f. important.

2. Tovarășul Stalin ne învață că „forma rămîne în urma conținutului". Acest lucru este adevărat și în ma-

[illegible] se pună. De aceea nu este [illegible] să ne [illegible] cu un cuvânt [illegible] „pomană, alimentare din colonii" [illegible] [illegible] după ce toate popoarele [illegible] se vor elibera. Este posibil ca ei să se păstreze în formă nouă, dar cu un conținut relativ nou, semnând adică un anumit fel de promisă alimentare care vor veni din țări libere și independente.

I. NAGHIU, Lugoj. Ne propuneți să nu mai spunem *Țigan* ci *Rom*, pentru „a rezolva astfel o problemă socială", deoarece denumirea de Țigan conține o notă peiorativă. Vezi o scrisoare cu următoarele argumente:

a) limba înlocuește cuvintele de nuanță peiorativă.

b) în limba română a început să capete o mare întrebuințare denumirea de *Rom*.

c) în toate limbi nu se întrebuințează cuvântul *Țigan*.

Motivele invocate de Dvs. nu sînt foarte convingătoare pentrucă:

a) Nu este adevărat că limba înlocuește cuvintele de nuanță peiorativă. Cu atît mai puțin putem spune că odată cursul evoluției social-economice cuvântul poate să sufere modificări semantice, pierzându-și sensul peiorativ. E cazul verbului *a munci* care în regimul de exploatare era asociat de idee de suferință, de chin și care astăzi, cînd exploatarea e pe cale de dispariție, începe să însemne un titlu de onoare.

b) Nu pare că *Rom* cîștigă teren și mai ales că-i cîștigă în detrimentul cuvântului *Țigan*.

c) Faptul că în celelalte limbi găsim alte nume decît cel de Țigan nu înseamnă nimic. Este greșit să credeți însă că *Filip* al IV-lea al Spaniei sau Maria Theresa au fi dat interdicția întrebuințării numelui de *Țigan* și înlocuirea lui din motive democratice.

Nici articolul în care ne spuneți cum a învățat N. Berlea românește, nici cel în care vorbiți de conflictele dintre doi clerici catolici pe tema pu-

blicării unui dicționar al limbii române, nu trebuiau probleme de care se ocupă revista noastră.

N. IONESCU, Craiova. Sînteți de părere să scriem numele zilelor și lunilor cu inițială mare, deoarece pe toate zilele se numesc *Luni* sau *Marți* și nu toate lunile *Ianuarie* sau *Februarie*, după cum și numele *Dumitru* nu putem să botezăm pe trei oameni.

După cît se vede, porniți de la ideea că substantivele proprii denumesc ființe și obiecte unice. Dar numai cele [illegible] substantive nu își dă dreptul să le scrie [illegible] proprii. E adevărat că nu pe toți oamenii îi chemă *Dumitru*, dar există numai un *Dumitru* [illegible] Pămîntul, ca planetă, [illegible] singur [illegible] substantiv [illegible] un singur obiect sau o singură ființă nu e suficient pentru a-l scrie cu literă mare. În revista noastră veți găsi argumente mai [illegible] (vezi nr. 8, a. I, „Din vorbă în vorbă" și nr. 3, a. II, p. 80).

S. POPESCU, sindeni, Romanați. Observațiile pe care le-ați făcut în articolul *„Unele asociații în cadrul unor cuvinte neînțelese"* sînt în general foarte cunoscute. Mai puțină atenție doar în ceea ce privește [illegible], după cum ne comunicați, [illegible] „viței" prin Romanați.

Despre pleonasmul „ființă omenească" am discutat chiar în acest număr. Cercetați colecția revistei.

I. NICOLESCU, Ploiești. Articolul în care arătați că în trecut toți politicienii „istorici" mureau și pe care l-ați intitulat *„Muscana retorică"*, nu este un articol de limbă. Procedeele întrebuințate de acești politicieni erau la fel cu ale tuturor mincinoșilor din [illegible].

ANDREI AVRAM, Oprișani, Turnu. Nu putem răspunde cititorilor decît prin revistă și atunci cînd vine rîndul fiecăruia. De aceea vă sfătuim să nu mai puneți în scrisorile dv. cărți poștale.

Amintim pe abonații noștri că în contul abonamentului plătit pe 1950, cel puțin revista pînă în Mai 1951. Celor ce vor trece mai tîrziu nu le vom trimite revista decît contra plată.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE INAPOIAZĂ

★

COLABORATORII NOȘTRI SUNT RUGAȚI SĂ NE INDICE ADRESA LOR EXACTĂ

★

RUGĂM PE COLABORATORII NOȘTRI SĂ NE TRIMITĂ MANUSCRISELE DE PREFERINȚĂ SCRISE, CU ORTOGRAFIA OFICIALĂ ȘI, PE CÂT POSIBIL, BĂTUTE LA MAȘINĂ

Redacția revistei „CUM VOREM”

★

ABONAMENTE:

APARE LUNAR

INTREPRINDEREA
POLIGRAFICA
Nr. 13 (Universul)
INTREPRINDERE DE STAT
Strada Brezoianu, Nr. 23—25

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE FILOLOGICE ȘI [illegible]
SECȚIA FILOLOGIE

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

ESIP

EDITURA [illegible]

ANUL [illegible] X FEBRUARIE 1951 NUMĂRUL [illegible]

ANUL II FEBRUARIE 1951 NR. 2

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂŢII DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FOLCLOR

COMITETUL DE REDACŢIE
ST. I. BARBU, I. COTEANU, AL. GRAUR (redactor responsabil), Acad. IORGU IORDAN,
G. ISTRATE, Acad. EMIL PETROVICI, Acad. AL. ROSETTI

SUMAR

Pag.

AL. GRAUR: Legile interne de dezvoltare ale limbii 1
N. S. POSPELOV: Problemele însocmirii gramaticii în lumina învăţăturii ştiinţifice despre structura gramaticală a limbii 6
B. CAZACU: Însemnătatea studiului limbii române vechi 12
Pentru ... ingrijită marmaiă 16
M. AEBOR: Cum s-au format numele lui Musoel 23
Apoftii 24
MIOARA FĂLCEANU: Cosmopolitism 25
ANA CANARACHE: Un verb complicat 26
Întrebare 27
TATIANA GOLIM: Lenin e cu noi, traducere după Maiakovski de G. Tenderescu 28
Caraiol 30
SZABÓ ATILLA: Cercetări asupra graiului popular al Ciangăilor din Moldova 31
COSTIN MIRCEA: Libertăţi şi dezordine 38
Vorbiţi regional 44
Discuţii 45
Greşeli curente 47
Cronică 48
Să ştii multe vorbe 48
Din vorba în horă 48

ANUL III FEBRUARIE 1951 Nr.

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂŢII DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FOLCLOR

LEGILE INTERNE DE DESVOLTARE ALE LIMBII

Păcatul principal al studiilor noastre lingvistice mai vechi a fost că, după modelul ştiinţei apusene, nesocoteam aproape complet istoria societăţii, tratam limba „în sine şi pentru sine". Dar „limba şi legile ei de desvoltare pot fi înţelese numai în cazul când sunt studiate în legătură indisolubilă cu istoria societăţii, cu istoria poporului căruia îi aparţine limba studiată şi care este creatorul şi purtătorul acestei limbi." (I. V. Stalin, *Marxismul şi problemele lingvisticii*, pag. 23; „Cum vorbim", II, 6—10, pag. 11.)

Greşeala pe care o făceam neglijând istoria societăţii este astăzi pe deplin limpede pentru noi şi, cel puţin în teorie, toată lumea o recunoaşte. Bine înţeles, din faptul că limba este în legătură cu istoria societăţii, nu rezultă că ea este o suprastructură, aşa cum greşit am crezut noi. Astăzi, în urma publicării genialelor lucrări de lingvistică ale tovarăşului Stalin, şi această eroare a noastră a fost perfect lămurită. Deşi nu este de prisos să o mai analizăm şi să arătăm concluziile care se desprind pentru noi în această privinţă din învăţătura lingvistică a lui I. V. Stalin, socotesc totuşi că este posibil să nu o fac în articolul de faţă; lucrul acesta s'a făcut şi se va mai face în alte articole.

Dar, făcând cunoştinţă cu „noua teorie a limbii" a lui N. I. Marr, noi am căzut în altă greşeală, opusă celei dintâi, şi tot atât de dăunătoare. Am crezut, anume, că deoarece limba este legată de societate, toate schimbările din limbă trebue explicate direct şi mediat prin schimbările suferite de societate. Astfel, dacă într'o anumită fază a unei limbi se omite sau se adaugă o prepoziţie într'o anumită construcţie, dacă se schimbă terminaţia unui verb sau dacă o vocală se diftonghează, noi am căutat şi am silit şi pe alţii să caute o cauză nemijlocită a fenomenului în faptele economice sau politice din aceeaşi vreme. Ce e drept, în general vorbind, n'am reuşit să găsim aceste cauze, pentru că în general ele nici nu există acolo unde le căutam noi. Pare curioasă este că cunoşteam scrisoarea lui Engels către Joseph Bloch, în care se arată că e ridicol să încerci a explica mutaţia consoanelor în limbile germanice prin schimbări produse în economie. Am socotit însă că trebue înţeles aşa: legătura nu e directă între producţie şi limbă, ci ea se face prin intermediul bazei.

Adevărul, pe care-l cunoaştem astăzi mulţumită intervenţiei to-

tovarășul Stalin este că legătura cu evoluția societății nu e la fel de strânsă în toate compartimentele limbii. Cel mai legat de baza formațiunii economice și sociale este vocabularul: „Limba este legată nemijlocit de activitatea de producție a omului, a industriei și de orice altă activitate în toate sferele muncii sale, fără nicio excepție. Deoarece vocabularul, fiind cel mai sensibil la schimbări, se află într-o stare de schimbare aproape neîntreruptă, iar limba, spre deosebire de suprastructură, nu trebuie să aștepte lichidarea bazei ca să introducă schimbări în vocabular înainte de lichidarea bazei și independent de starea bazei." (I. V. Stalin, lucr. cit., pag. 25; „Cum vorbim", II, 6—10, pag. 12.)

Se poate deci demonstra că apariția cuvântului (să zicem *polienic* sau *polivitamine*) a fost strâns legată cu o modificare în viața oamenilor (separarea majorității revoluționare de minoritatea oportunistă în Partidul social-democrat rus, în primul caz; inventarea unui medicament, în cel de al doilea). Dar nu se poate dovedi acest lucru pentru toate modificările pe care le suferă limba, de exemplu transformarea vechiului românesc *leage* în *lege* nu poate fi legată nemijlocit nici de producție, nici de un eveniment politic sau social oarecare.

Nesocotind aceste adevăruri evidente, noi am taxat de „formalistă" orice lucrare care nu ajungea la o concluzie legată direct de istoria societății, împiedicând astfel în fapt redactarea și publicarea lucrărilor de lingvistică. Lingvistica devenea un simplu anexidice al istoriei, tot ce nu privea istoria era expulzat din preocupările lingviștilor.

Din această gravă eroare ne-a scos iarăși intervenția tovarășului Stalin, care ne-a atras atenția că: „Aceste particularități sunt proprii numai limbii, și tocmai pentru că sunt proprii numai limbii, studiul limbii formează obiectul unei științe de sine stătătoare — lingvistica." (Lucr. cit., pag. 38; „Cum vorbim", II, 6—10, pag. 18.) Prin urmare, în afară de problema legăturii cu istoria societății, a cărei importanță e bine să mai fie subliniată încă odată aici, mai există și problema studierii faptelor care sunt proprii numai limbii, care trebuie studiate cu metode proprii numai limbii. „...limba rasă a continuat să progreseze și să se perfecționeze potrivit legilor ei interne de desvoltare. Dacă este adevărat că principala sarcină a lingvisticii este studierea legilor interne de desvoltare a limbii, trebuie să admitem că teoria încrucișării nu numai că nu soluționează această problemă, dar nici măcar nu o pune; ea pur și simplu nu o observă sau nu o înțelege." (I. V. Stalin, lucr. cit., pag. 31—32; „Cum vorbim", II, 6—10, pag. 15.)

Iată deci problema pe care noi eram dispuși să o uităm și care este pusă acum în fața noastră cu cea mai mare rigoare: „principala sarcină a lingvisticii", legile ei interne de desvoltare. Vom încerca, în cele ce urmează, să arătăm cum trebuie privite și studiate aceste legi.

Fonemele unei limbi, adică sunetele care, prin diferențierea lor, servesc la diferențierea sensurilor, constituie un sistem. Ele se orga-

trup, se păstrează în aromână sub forma *trupşu*). Avem de aface aici şi cu schimbări cauzate de organizarea internă a elementelor limbii.

Mai trebue să ţinem seamă de faptul că sistemul fonologic, morfologic şi siniactic nu sunt fără legătură unul cu celălalt şi că o schimbare intervenită într'unul din ele poate aduce schimbări importante în celelalte.

Pentru motive de ordin fonetic, s'a creat în româneşte o alternanţă vocalică între singular şi plural în cuvinte ca *floare-flori, poartă-porţi, teacă-teci, masă-mese*; modificarea fonetică a ajuns astfel să fie legată de diferenţierea morfologică între singular şi plural; de aici ideea că între plural şi singular trebue să fie diferenţă nu numai de terminaţie, ci şi de vocalism. Ca urmare, cuvintele de soiul lui *carte, cetate, scară*, au introdus o alternanţă vocalică, fără să fi existat motive fonetice: pluralele din secolul al XVI-lea *carţi, cetăţi, scări*, s'au transformat în *cărţi, cetăţi, scări*, pe când singularele au rămas cu *a*: *carte, cetate, scară*.

Modificări de ordin fonetic au provocat schimbări importante în sistemul morfologic al articolului nostru. Într'o fază mult mai veche a limbii noastre situaţia era aceasta:

Neartic.	*Sing.* lupu	*Plur.* lupi
Artic.	lupulu	lupiĭ

Prin urmare simetria era perfectă. A intervenit însă un fapt de natură fonetică, anume *i* urmat de *i* s'a mutat şi s a dispărut (de ex. latinescul *gallina* a devenit *gână*). Acum simetria s'a stricat:

Neartic.	*Sing.* lupu	*Plur.* lupi
Artic.	lupulu	lupii

Între timp s'a mai produs şi alt fapt fonetic, anume *u* final şi *i* final neaccentuaţi s'au scurtat. Cei doi *i* dela forma *lupii* s'au contras, în pronunţare, într'un singur *i* pronunţat întreg (nescurtat). Astfel schema devine:

Neartic.	*Sing.* lupŭ	*Plur.* lupĭ
Artic.	lupulŭ	lupi (scris lupii)

Până aici am avut numai fapte de natură fonetică, dar aici intervine tendinţa spre sistem a morfologiei. De vreme ce formele menţionate sunt paralele, terminate una în *u* scurt şi cealaltă în *i* scurt, trebue să fie paralele şi cele articulate; dacă cea de plural se termină în *i* plin, trebue să se termine şi cea de singular în *u* plin, şi astfel echilibrul este restabilit:

Neartic.	*Sing.* lupŭ	*Plur.* lupĭ
Artic.	lupu (scris lupul)	lupi (scris lupii)

Deaceea *i* final a dispărut în pronunţare acolo unde era (lupi), spre marea desperare a specialiştilor în fonetică, pentru care

această dispariție a constituit o enigmă, deoarece acolo unde nu era articol *l* final nu a dispărut *(sat, staul)*. In dispariția lui *l* final din *lupul*, evoluția societății nu e vinovată cu nimic, ci schimbarea se datorește numai legilor interne de desvoltare a limbii.

In același chip modificările în sistemul morfologic provoacă modificări ale sistemului sintactic. In latinește, făcând abstracție de unele excepții, fiecare caz al substantivelor își are terminația sa. De aceea e indiferent care cuvânt e pus la început sau la sfârșit, căci funcția substantivelor este determinată de terminațiile lor. „Petru bate pe Pavel" se poate spune și *Petrus ferit Paulum* și *Paulum ferit Petrus*; și într'o formulă, și în cea altă, subiectul e *Petrus* și complementul drept e *Paulum*. Dar când terminațiile *-s* și *-m* au dispărut (din motive fonetice) și sistemul morfologic s'a modificat în așa fel încât între nominativ și acuzativ nu mai era deosebire formală *(Petru, Paulu)*, atunci sintaxa a avut de ales între două căi: sau să creeze o nouă caracteristică pentru unul din cazuri, sau să fixeze locul subiectului și al complementului. Pentru această din urmă cale s'a hotărît limba franceză, care atribue rolul de subiect primului substantiv și pe acela de complement celui din urmă *(Pierre frappe Paul;* dacă cineva ar spune *Paul frappe Pierre* ar însemna că Paul dă bătaie și Petru o primește); pentru prima cale s'a hotărît în cele din urmă limba română, care a stabilit că acuzativul trebue precedat de prepoziția *pe* (putem deci spune și *Petru îl bate pe Pavel* și *pe Pavel îl bate Petru*). Indiferent de motivele pe care le-a fi avut limba latină pentru a suprima consoanele finale, limba română, atunci când a introdus *pe* la acuzativ, a avut de resolvat o problemă care aparține exclusiv lingvisticii, care era de domeniul legilor interne de desvoltare ale limbii.

Și modificări ale sintaxei pot avea efect asupra sistemului morfologic. In latinește, adjectivul putea fi pus și înaintea și în urma substantivului pe care-l lămurea, dar mai ales înaintea lui. In românește, adjectivul s'a stabilit în urma substantivului. Ca urmare, limba română a căpătat articolul postpus, în timp ce celelalte limbi romanice îl au prepus: articolul care era pus înaintea adjectivului a putut fi socotit ca aparținând substantivului precedent *(vacă a-neagră* s'a înțeles ca *vacă-a neagră*, schimbat apoi în *vaca neagră)*.

Din cele arătate aici nu urmează nicidecum că istoria societății nu are nimic de spus în materie de schimbare a limbii. Punctul de plecare al schimbărilor este în general modificarea unui fapt din viața oamenilor (apariția, dispariția sau transformarea unui fenomen), adică un fapt de istorie a societății; dar o schimbare odată produsă într'un sector, a cărui organizare o deranjează, provoacă alte schimbări, în același sector sau în sectoare diferite, pentru a reface echilibrul turburat. Acestea din urmă nu mai au nicio legătură cu istoria societății, ci privesc legile interne de desvoltare ale limbii. Datoria noastră este să nu ne abatem nici dela studiul acestor legi, nici dela studiul legăturii limbii cu istoria societății.

AL. GRAUR

PROBLEMELE ÎNTOCMIRII GRAMATICII ÎN LUMINA ÎNVĂȚĂTURII STALINISTE DESPRE STRUCTURA GRAMATICALĂ A LIMBII

Învățătura lui I. V. Stalin despre structura gramaticală și fondul principal de cuvinte ca temelie a limbii ne dă cheia pentru o justă rezolvare a problemei locului gramaticii în sfera celorlalte discipline lingvistice și la construirea gramaticii ca disciplină lingvistică principală, centrală. Teoria fovarășului Stalin pe desvăluie adevăratul raport dintre gramatică și lexic, dintre sistemul fonetic al limbii, vocabularul ei și structura ei gramaticală; ea stabilește o deplină egalitate de drepturi între morfologie și sintaxă ca două părți principale ale gramaticii, legate între ele.

Problema raportului dintre gramatică și lexic nu avea, înainte de apariția lucrărilor fovarășului Stalin despre problemele lingvisticii, un fundament solid pentru o justă rezolvare, și în încercările de a rezolva această problemă a domnit până în prezent multă confuzie și o mare diversitate de păreri. Lingvistica occidentală, prin reprezentanții ei cei mai importanți (Schuchardt, Jespersen, Saussure, Ries), nu a reușit să delimiteze în mod precis gramatica și lexicul după obiectele și funcțiunile lor, supunând în majoritatea cazurilor într'un fel sau altul gramatica lexicologiei.

Dintre lingviștii sovietici proeminenți, academicianul L. V. Scerba, ca și Jespersen, nu a făcut o delimitare precisă între gramatică și lexic, mulțumindu-se doar cu diferențieri pur empirice: „Faptul că se produce potrivit unor reguli este un fenomen gramatical, iar faptul că constituie o caracteristică individuală a cutărui sau cutărui cuvânt este un fenomen lexical" [1].

Numai V. V. Vinogradov făcea o distincție principială și strictă între gramatică și lexicologie, considerând pe acestia ca fiind ca o știință care are „materialul ei propriu, metoda ei proprie și obiectul ei de cercetare" [2], fără a nega însă că „studiul structurii grammaticale a limbii fără luarea în considerație a elementului lexical, a influenței reciproce dintre sensurile lexicale și cele gramaticale nu este posibil" [3].

Adepții „noii teorii a limbii", din pasiunea lor exagerată pentru semantică, au declarat formalistă și burgheză delimitarea tradițională dintre gramatică și lexic. Procedând eclectic, ei confundau în lucrările lor, gramatica cu lexicul. Am arătat mai sus cum N. I. Marr, disprețuind gramatica, înlocuia analiza gramaticală cu cea semantico-logică, care ducea în marasmul analizei elementelor, — și cum I. I.

1) L. V. Scerba, *Probleme actuale de filologie*. Izv. Ac. N. a S.S.S.R., secția de limbă, vol. IV, fasc. V, 1946, pag. 185.
2) V. V. Vinogradov, *Limba rusă. Teoria gramaticală a cuvântului*, pag. 8.
3) V. V. Vinogradov, lucr. cit., pag. 7.

Mescianinov, îngloband lexicologia în gramatică, a confundat punctul de vedere lexical cu cel gramatical, la compararea părților vorbirii cu părțile propoziției.

În lumina învățăturii staliniste despre structura gramaticală a limbii și fondul principal de cuvinte ca temelie a limbii, problema delimitării sarcinilor gramaticii și ale lexicului capătă o rezolvare clară și cu adevărat materialistă. Vom cita încă odată tezele principale ale lui I. V. Stalin. „Vocabularul (principalul obiect de studiu al lexicologiei — N. P.) ... este... material de construcție pentru limbă. Dar vocabularul capătă *cea mai mare însemnătate* când este pus la dispoziția gramaticii, care stabilește regulile de modificare a cuvintelor, regulile de combinare a cuvintelor în propoziții, și astfel dă limbii armonie și *înțeles*. Prin urmare, tocmai datorită gramaticii, limba capătă posibilitatea de a îmbrăca gândurile umane în „învelișul material al limbii". Astfel, procedând cât se poate de simplu și de convingător, I. V. Stalin stabilește raportul dintre gramatică — disciplina principală a lingvisticii — și lexic. Acesta din urmă capătă cea mai mare însemnătate atunci când — în calitate de material de construcție — este pus la dispoziția gramaticii care reprezintă elementul constructor al limbii. Desigur, aceasta nu înseamnă nicidecum că datele furnizate de lexic nu prezintă niciun interes pentru gramatică, că gramatica nu trebue să țină seama de interdependența firească dintre sensurile gramaticale și cele lexicale ale cuvintelor, dar totuș atenția celui care se ocupă cu cercetarea structurii gramaticale a limbii trebue îndreptată într'altă direcție. Studiind datele lexicului, el trebue să vadă în conținutul lexical al cuvântului și în semantica propoziției numai un material de construcție pentru munca de abstractizare a gramaticii.

Urmând întocmai învățătura tovarășului Stalin și privind limba din punctul de vedere al structurii ei generale, trebue să supunem în întregime lexicul sau vocabularul gramaticii, care dă forma definitivă limbii. De asemenea, nu trebue să atribuim gramaticii funcțiuni lexico-semantice și să supraestimăm importanța semasiologiei. Să nu uităm că tocmai „supraestimarea semanticii și folosirea ei abuzivă l-au dus pe N. I. Marr la idealism".

În ce privește fonetica — știința sistemului sunetelor și a schimbărilor fonetice ale limbii — aceasta, după părerea noastră, nu trebue încadrată în gramatică. Doar sunetele nu capătă înțeles decât în cuvinte și în modificările lor; de aceea sistemul sunetelor limbii constitue un material de construcție pentru lexicologie, înainte ca vocabularul să fie pus la dispoziția gramaticii. Prin urmare, în interiorul limbii, structura fonetică și structura gramaticală nu pot fi puse pe același plan. Fonetica trebue subordonată nu numai gramaticii, ci și lexicului.

Problema raportului dintre morfologie și sintaxă în cadrul gramaticii necesită o examinare specială din punctul de vedere al învățăturii lui I. V. Stalin despre structura gramaticală a limbii. N. I. Marr și elevii săi au făcut de neînțeles această problemă, clară în

esența ei. N. I. Marr a formulat teza priorității sintaxei în domeniul gramaticii: „...sintaxa este partea esențială a vorbirii sonore. După cum știința sunetelor nu este decât o tehnică pentru morfologie, tot așa morfologia nu este decât o tehnică pentru sintaxă"[1]. Prin aceasta N. I. Marr proclama superioritatea principială a sintaxei față de morfologie, iar morfologia era subordonată ca parte auxiliară sintaxei, considerată drept partea principală a gramaticii. În cursul său de lingvistică generală, I. I. Meșcianinov a desființat cu totul morfologia ca parte independentă, de sine stătătoare, a gramaticii. După cum se știe, formula lui Marr a devenit o caracteristică comună a tuturor lucrărilor de gramatică scoase de școala lui.

Pe de altă parte, — după cum am mai arătat — Marr, deși nega cu hotărâre independența morfologiei ca știință, nu era în stare să delimiteze morfologia de semasiologie. El nu înțelegea cum se poate ca „morfologia să se construiască fără semantică, adică forma să se studieze fără a ține seama de conținutul pe care îl îmbracă"[2]. Marr nu înțelegea că tocmai morfologia, ca știință a construirii și modificării cuvintelor, dă limbii „armonie și înțeles".

Care este raportul dintre morfologie și sintaxă în cadrul gramaticii, din punctul de vedere al învățăturii tovarășului Stalin despre structura gramaticală a limbii? Morfologia este știința structurii cuvântului, a construirii și modificării cuvintelor. Sintaxa este știința structurii propoziției, a combinării cuvintelor în propoziție. Așa dar, morfologia reprezintă știința gramaticală a cuvântului. La analizează morfemele din care se compune cuvântul, clasifică cuvintele după părțile vorbirii, studiază schimbările în structura morfologică a cuvântului. Este oare posibilă o morfologie sintactică, așa cum voia Marr?

Urmând preceptele școlii „morfologice" dela Kazan și încercând să modifice concepția tradițională despre raportul dintre morfologie și sintaxă, reducând sfera fenomenelor gramaticale la „categoriile de cuvinte și formele lor", V. A. Bogorodițki, cel mai de seamă reprezentant al susnumitei școli, a trasat linia de demarcație între morfologie și sintaxă pornind dela deosebirile dintre caracterul static și cel dinamic pe care îl pot avea pomenitele forme și categorii: „Morfologia — a scris V. A. Bogorodițki — reprezintă, ca să zicem așa, inventarul diferitelor categorii și al formelor lor, iar sintaxa arată toate aceste cuvinte și forme în mișcarea și viața lor — în propoziție"[3]. Pe de altă parte, reprezentanții școlii lui Fortunatov, care reduceau propoziția la o simplă combinare de cuvinte, limitau și ei sfera sintaxei. Presupunând că centrul gramaticii este sintaxa, A. A. Șahmatov atribuia morfologiei și derivației doar un rol auxiliar. În prezent, problema delimitării morfologiei și a sintaxei capătă o rezolvare precisă în lumina învățăturii lui I. V. Sta[illegible] despre struc-

1) N. I. Marr, *Opere alese*, vol. II, pag. 401.
2) N. I. Marr, *Opere alese*, vol. IV, p. 258.
3) V. A. Bogorodițki, *Curs general de gramatică rusă*, M.-L., 1935, p. 90.

tura gramaticală a limbii. Pentru a îmbrăca gândurile omenești în învelișul material al limbii, este necesar ca: 1. printr-un procedeu morfologic sau altul, cuvântul să-și schimbe funcțiunea și 2. cuvintele să se combine în unitatea propoziției, adică funcționând ca părți ale propoziției, să formeze sintagme organizate în frază. Așa dar, morfologia și sintaxa au absolut aceeași importanță; ele se completează reciproc. Numai luate împreună, morfologia și sintaxa constituie disciplina structurii gramaticale a limbii. Dar între morfologie și sintaxă trebue trasă o linie precisă de demarcație. Morfologia și sintaxa au obiecte diferite de studiu, însă ele se unesc în înfăptuirea aceleiași sarcini comune: „de a îmbrăca gândurile umane în învelișul material al limbii".

Nimeni nu se îndoiește că pe lângă afixe, morfologia dispune de diferite alte mijloace, care, în ceea ce privește funcțiunea lor morfologică, au aceeași valoare ca și afixele: printre aceste mijloace enumerăm: flexiunea internă, accentul, și într-o oarecare măsură ordinea cuvintelor în propoziție. Dar oare aceasta constitue un argument destul de puternic pentru a transpune din fonetică în morfologie, studiul alternanțelor fonetice și al deosebirilor de accent ale cuvintelor, sau pentru a privi ordinea cuvintelor ca o categorie morfologică? Desigur că problema structurii sintagmelor, analiza diferitelor construcții sintactice, a formelor principale de legături sintactice dintre cuvinte trebue să formeze obiectul unui capitol special al sintaxei, ca disciplină gramaticală a sintagmelor; dar toate aceste probleme nu pot fi scoase din cadrul sintaxei, căci sintaxa este știința „combinării cuvintelor în propoziții". De aceea combinațiile de cuvinte, atunci când nu formează anumite unități frazeologice, trebue să rămână în sfera sintaxei, și nu a morfologiei: sintaxa și morfologia sunt legate între ele în cadrul gramaticii, dar ele diferă mult în ce privește obiectul de studiu și funcțiunile lor. Domeniul sintaxei — știința structurii propoziției — capătă în indicațiile tovarășului Stalin conturul precise ca știință a combinării gramaticale a cuvintelor în propoziții.

Bazându-ne pe interpretarea stalinistă a structurii propoziției trebue să ne însușim mai profund faptul că cuvântul este punctul de plecare al oricărei analize gramaticale și că tocmai în acest sens „sintaxa nu se poate lipsi de disciplina care studiază cuvântul ca parte componentă a propoziției" [1]). Prin aceasta se elimină din domeniul sintaxei analiză semantică a întregii propoziții, făcută independent de părțile care o compun, și se trece într-un capitol special, acela al stilisticii, tot ceea ce este legat de raportul dintre mijloacele de exprimare ale limbii și conținutul exprimat.

Să ne oprim pe scurt asupra unor probleme de analiză sintactică și morfologică din punctul de vedere al teoriei structurii gramaticale a limbii. Cum să facem analiza propoziției? Cum să privim

1) V. V. Vinogradov, *Limba rusă. Teoria gramaticală a cuvântului*. M.-L. 1947, pag. 4.

împărțirea propoziției în grupuri sintactice? „Dacă sintaxa este știința combinării cuvintelor în propoziție, atunci la baza împărțirii propoziției trebue să stea cuvintele și combinațiile de cuvinte ca părți ale propoziției, și nu grupurile sintactice ale subiectului și predicatului. Într'o propoziție desvoltată, se disting din punct de vedere sintactic nu numai subiectul și predicatul, dar și alte părți ale propoziției: complementul, atributul, complementul circumstanțial. Când se vorbește despre grupuri sintactice, trebue să se distingă două lucruri absolut diferite: combinarea cuvintelor în propoziție și exprimarea părților propoziției prin combinații de cuvinte. Fiecare din părțile propoziției poate fi exprimată printr'o combinație de cuvinte, dar înăuntrul propoziției, afară de părțile de propoziție, nu există oricum fel de grupuri sintactice. De aceea și analiza sintactică trebue să se bazeze pe distingerea tuturor părților propoziției. Să luăm unul din exemplele prezentate de acad. I. I. Mescianinov în cartea sa „Părțile propoziției și părțile vorbirii": „Munții înzăpeziți produc o impresie măreață" [1]. Desigur că în această propoziție există două părți, dacă înțelegem prin ele ceea ce înțelegea Șahmatov, — dar părți de propoziție există aici mai mult decât două, pentrucă în afară de subiect și predicat se mai distinge atributul *înzăpeziți* (pe lângă subiectul *munții*) și *măreață* (pe lângă substantivul *impresie*) care face parte din predicatul exprimat printr'o întreagă combinație de cuvinte (*produc o impresie*). Așa dar, în această propoziție cuvântul *impresie* nu este o parte de sine stătătoare a propoziției (un complement), deși este la acuzativ și depinde de verbul *produc*, pentrucă, după cum a explicat just Șahmatov, „raporturile obiective inițiale se pot șterge și se pot transforma, fără a influența folosirea cazului" [2]. Dar combinația de cuvinte *produc o impresie* nu formează un grup sintactic aparte în propoziție, ci este predicatul întreg, devenit complex numai prin compoziția sa morfologică (spre deosebire de adevăratul predicat verbal compus de tipul *a început să asculte* sau *n'a putut înțelege*).

Pe de altă parte, în exemplul dat de Șahmatov „în pădurea noastră — pe copacii înalți — aproape de lac — și-au clădit cuibul — niște păsărele minunate" [3], care din punctul de vedere al intonației se împarte în cinci sintagme (marcate prin linii de despărțire), se disting, din punct de vedere sintactic, ca părți de sine stătătoare ale propoziției nu numai atributele *noastră, înalți, niște* și *minunate*, dar și

---

1) I. I. Mescianinov, *Părțile propoziției și părțile vorbirii*, M.-L., 1945, pag. 147. Compară M. I. Vasilova, *Probleme de analiză gramaticală*, *Limba și literatura în școală*, 1948, nr. 1, pag. 22.

2) A. A. Șahmatov, *Sintaxa limbii ruse*, § 4/6. Compară V. V. Vinogradov, *Despre tipurile principale de unități frazeologice în limba rusă*. Culegere de articole și materiale publicată de acad. S. P. Obnorskii. Ed. Ac. Șt. U.R.S.S., M.-L., 1947, pag. 339–342.

3) I. I. Mescianinov, *Părțile propoziției și părțile vorbirii*, M.-L., 1945, p. 87.

complementul direct *cuibul* deoarece combinația de cuvinte *cuibul cuiul* nu constituie o combinație frazeologică de nedespărțit din punct de vedere sintactic [1]).

În ce privește analiza morfologică a propoziției, pentru diferențierea părților vorbirii, rolul notărilor îl are caracterul modificării cuvintelor, adică funcționarea lor în limbă în calitate de cuvinte de sine stătătoare. Modificarea morfologică a cuvântului nu trebue să fie neapărat flexionară. Încadrăm printre substantivele nedeclinabile *kino, palto, radio* [2]) nu numai pentru că ele desemnează un obiect, dar și pentru că se modifică după caz, precum se poate vedea din combinarea unor asemenea substantive cu alte cuvinte care le determină cazul (de exemplu, *hodil bez palto, vstretilis v kino, slusal radio*) [3]). Adjectivele nedeclinabile, cum ar fi, de pildă, cele din combinațiile *o rochie BEIGE* sau *culoarea KAKHI* dispun de un alt mijloc morfologic pentru exprimarea cazului: ele stau în același caz cu substantivele pe care le determină.

În articolul de față am putut analiza, în lumina învățăturii staliniste despre structura gramaticală a limbii, numai problemele fundamentale și generale ale gramaticii, oprindu-ne pe scurt la greșelile, după părerea noastră principale, din lucrările teoretice ale lui N. I. Mart și ale elevilor săi, și privindu-le prin prisma problemelor generale despre care a fost vorba mai sus. În fața lingvisticii sovietice stă sarcina de a reconsidera în mod critic principiile generale ale gramaticii așa cum s'au format ele în tradiția științifică, de a da o analiză concretă a structurii gramaticale a diferitelor limbi, și în primul rând a limbii ruse, de a da pe baza structurii gramaticale a limbii, o explicație cu adevărat istorică a diferitelor categorii și forme gramaticale.

Luminată de geniul lui Stalin, gramatica — una din cele mai vechi științe umaniste — încetează de a mai fi o disciplină rigidă cu metode scolastice de studiu, și capătă o valoare imensă, ca mijloc de cunoaștere și instruire, ca „indice al uriașelor succese ale gândirii". Ea trebue să devină o puternică forță educativă, care să antreneze masselе largi la studiul limbii ca fenomen social de o importanță istorică profundă și generală.

N. S. POSPELOV

Textul de mai sus reproduce, în traducere, un fragment din articolul publicat în revista *Russkii iazîk v shkole*, nr. 6 din 1950, pag. 10—22.

---

1) Așa zisa analiză gramaticală exemplificativă a două propoziții, din *Cîntecul Șoimului* de Gorki și din *Călărețul de aramă* de Puskin în broșura lui *V. I. Lebedev, Despre înlăturarea formalismului din analiza gramaticală*, ed. Academiei de științe pedagogice din RSFSR. Moscova, 1949, ne arată ce urmări are în practica școlară studiul grupelor sintactice pe baza „noii teorii a limbii".

2) Cinema, palton, radio. (N. Trad.)

3) Ați umblat fără palton, ne-ați întâlnit la cinema, ați ascultat radio. (N. Trad.)

INSEMNĂTATEA STUDIULUI LIMBII ROMÂNE VECHI

Există în lumea noastră școlărească o mentalitate destul de răspândită — mai exact o prejudecată — cu privire la inutilitatea studiului limbii române vechi. Unii profesori de limba română nu par pe deplin convinși de necesitatea cunoașterii — deci și a predării — faptelor de limbă veche; la numărul acestora se alătură destui dintre viitorii profesori de română — în prezent pe băncile diferitelor facultăți de filologie — care socotesc și ei că se acordă, față de problemele de actualitate din țara noastră, o prea mare atenție studierii limbii vechi, considerată drept un domeniu nu numai arid, dar și rupt de realitatea prezentă. De aici lipsa de entuziasm în predarea limbii vechi și transformarea ei într-o disciplină searbădă și fără legătură cu concretul, fapt care se răsfrânge și asupra mentalității elevilor, pentru care orele de istoria limbii devin greoaie și par inutile.

E drept că pentru a ne înțelege între noi nu e nevoie să cunoaștem limba veche; pentru a ne explica însă modul cum s'a ajuns la limba actuală, trebue să plecăm dela origine și să descriem evoluția ei. Se impune deci o cercetare sistematică a stărilor de limbă anterioare, un studiu cu caracter istoric.

În general, pentru a face istoria unei limbi, pentru a observa mai ușor schimbările produse în limbă, se descriu stările ei succesive și acestea se compară între ele. De fapt, existența unei „stări" de limbă e ceva abstract, dat fiind că limba nu stă niciodată în loc: ea este într'o continuă evoluție. Deși evoluția e destul de lentă (mai ales în ceea ce privește fondul principal de cuvinte și structura gramaticală a limbii) și ca atare nu poate fi observată întotdeauna și în toate amănuntele ei, în cursul unei vieți de om, totuși, dacă luăm două limbi mai depărtate în timp și comparăm stările de limbă respective, constatăm dispariția unor fenomene și apariția altora.

E adevărat însă că vorbitorul obișnuit nu are conștiința faptului că limba e în evoluție: cel care vorbește în prezent nu se gândește de loc, în momentul exprimării, la stările de limbă anterioare. Pornind dela o astfel de constatare, unii lingviști (în special adepții școlii lui F. de Saussure) sunt de părere că o cercetare istorică a limbii n'ar contribui decât să ne îndepărteze dela înțelegerea justă a valorilor actuale ale sistemului lingvistic; singurul avantaj pe care aceștia îl recunosc studiului istoric al limbii ar consta în acela că, opunând stările de limbă anterioare celor actuale (adică punând față în față trecutul și prezentul), am putea să determinăm mai bine caracterele proprii ale limbii actuale.

De fapt părerea aceasta ni se pare exagerată: fără îndoială, studiul limbii actuale — dat fiind că avem posibilitatea să observăm fenomene care se petrec chiar sub ochii noștri — ne poate da mai mult decât acela al stărilor de limbă din trecut, o idee mai vie și mai completă atât asupra sistemului limbii în general, cât și în

special asupra modului în care se produc schimbările din limbă; totuşi aceasta nu trebue să ne facă să uităm faptul că fenomenele din limba actuală îşi au izvorul în stări de limbă anterioare. Considerată sub acest aspect, cunoaşterea stărilor de limbă din trecut apare, aşadar, ca o necesitate pentru cel care vrea să înţeleagă prezentul: explicaţia unor fapte din limba de astăzi trebue căutată în limba de altădată.

Chestiunea studiului istoric al limbilor a preocupat pe clasicii marxism-leninismului. Combătând pe Dühring, care excludea studiul gramaticii istorice din programul de învăţământ, Engels arăta că: „Conţinutul şi forma limbii proprii nu pot fi înţelese decât dacă se urmăreşte naşterea şi evoluţia ei în timp, fără acest lucru nu este posibil fără studiul, în primul rând al formelor sale ieşite din uz şi în al doilea rând al limbilor înrudite vii şi moarte" (*Domnul Eugen Dühring revoluţionează ştiinţa*, ed. PCR, 1946, pag. 473).

Necesitatea cunoaşterii trecutului limbii reiese şi din examinarea unora dintre tezele staliniste cu privire la natura limbii. Demonstrând că limba nu e o suprastructură a bazei, că ea se deosebeşte de suprastructură care e „produsul unei singure epoci", I. V. Stalin arată că „limba este produsul unei întregi serii de epoci, în decursul cărora ea capătă formă, se îmbogăţeşte, se dezvoltă şi se şlefuieşte" (*Cu privire la marxism în lingvistică*, ed. PMR, pag. 9; vezi şi pag. 21; vezi şi „Cum vorbim", II, 6—10, pag. 3 şi 13).

Limba actuală fiind rezultatul unui întreg lanţ de schimbări desfăşurate de-a lungul timpului, se cuvine să cunoaştem diferitele „verigi" care alcătuiesc acest lanţ, adică să studiem stările anterioare ale limbii pe care o vorbim astăzi. Limba română veche constituie şi ea o astfel de „verigă", înfăţişând o fază intermediară în evoluţia dela latina sau slavă şi cei din limba actuală: *băserecă* (din lat. *basilica*) până la româna actuală.

Se pot aduce variate şi numeroase exemple care să ilustreze rolul formelor din limba veche, în explicarea evoluţiei limbii din trecut până astăzi. Ne vom limita, fără a intra în amănunte, la menţionarea numai a câtorva, alegându-le din domenii diferite: fonetică, morfologie, sintaxă şi lexic.

Iată, cu privire la fonetică, o serie de exemple, din limba veche care reprezintă forme intermediare între termenii corespunzători din latină sau slavă şi cei din limba actuală: *băserecă* (din lat. *basilica*); *rădică* (lat. *eradicare*); *nărod* (din v. sl. *narŏd*); *năroc* (v. sl. *narok*); *inemă* (din lat. *anima*); *Urecle*, nume propr. (din lat. pop. *oricla* = clas. *auricula*) ş. a.

În domeniul morfologiei: textele vechi înregistrează o serie de forme ca *vrem, vem, văm* (*ruga*), care ne permit să constatăm evoluţia dela lat. *volemus* până la actualul *vom* (auxiliarul pentru formarea pers. întâi a viitorului).

În sintaxă: coexistenţa formelor de genetiv-dativ *lui Săru, lui Tamara* alături de *Sărăi, Tamareei* ne permite să observăm că postpunerea articolului la formele amintite ale numelor feminine, nu

era generalizată în sec. al XVI-lea; fenomenul enclisei era recent în acea epocă (compară şi exemple ca: *strămoaşei, izbăndei*), de aceea articolul *(-ei)* era încă simţit aparte şi nu făcea corp comun cu substantivul pe care-l determina.

În domeniul vocabularului, limba veche a păstrat unele cuvinte — care în limba de astăzi au un sens schimbat — cu înţeles identic sau apropiat de înţelesul primitiv: *bazaconie* „neorânduire" (din v. sl. *bezakonie* „fără de lege"), în limba de astăzi *bazaconie* „ciudăţenie, lucru ciudat"; *familie* „familie" (din lat. *familia*), care în limba de astăzi şi-a restrâns înţelesul la acela de „soţie, persoană de sex feminin"; *a săruta* „a saluta" (din lat. *salutare*), în limba actuală „a pupa" etc.; de asemenea s'ar putea aminti faptul că în limba veche exista o serie de termeni care astăzi nu s'au păstrat decât în unele dialecte sau graiuri: *agru* „ogor, ţarină" (din lat. *agrum*), *arină* „nisip" (din lat. *arena*), *aut* „strugure" (din lat. *uva*), *ciciu* „groază, bucate" (din lat. *cicus*) etc.

Aflat modul în care au luat naştere unele expresii, cât şi înţelesul lor din limba actuală devin limpezi pentru cei care cunoaşte faptele de limbă veche. Pentru a explica expresia *drac împelitat* „drac în chip de om", ne putem referi la *pelită* cu înţelesul de „trup", precum şi la *a se împelita* „a se încarna, a se întrupa" — ambele existente în limba veche. De asemenea înţelesul expresiei *pe de rost* „pe dinafară" (calchiată după locuţiunea slavă *na iz ustu*, cu acelaşi sens) apare limpede, dacă ştim că *rost* (din lat. *rostrum* „cioc") are aici înţelesul de „gură", ca în vechea dacoromână. Tot astfel se explică modul în care s'a ajuns la expresia *apă chioară* „apă goală, cu nimic altceva", dacă ţinem seamă de faptul că termenul *chior, -ă* (din lat. *ciarus, -a, -um*), păstrat astăzi la forma masculină numai cu funcţie de adverb, însemna în sec. al XVI-lea „limpede, curat"; e probabil că mai vechi exista expresia corespunzătoare *apă chioară* „apă limpede" şi că ulterior, când calificativul *chioară* n'a mai fost înţeles, a fost apropiat de termenul de origine turcă *chior* (cu fem. *chioară*) şi astfel s'a ajuns la locuţiunea de astăzi *apă chioară*.

Iată deci cum, urmărind limba într'o anumită perioadă a desvoltării ei şi comparând-o cu aspectele ei din alte perioade, ne putem da seama de schimbările pe care le-au suferit sunetele, formele, construcţiile, vocabularul şi ne explicăm mai bine anumite trăsături ale limbii actuale.

Ceva mai mult: probleme capitale din istoria limbii nu pot fi înţelese fără cunoaşterea limbii vechi. Procesul de formare şi de unificare a unei limbi literare (ca şi acela al limbii naţionale unice) poate chiar numai dacă studiem îndeaproape limba veche românească. Ca un principiu metodologic ne învaţă dealtfel că numai prin coroborarea continuă a datelor pe care le oferă studiu, texte vechi cu acelea ale dialectologiei putem să ne facem o idee justă despre istoria limbii.

Studiul limbii vechi poate oferi însă date preţioase şi pentru reconstituirea unor aspecte ale vieţii din trecut: faptele lingvistice

ajută și completează, în chipul acesta, cercetările altor discipline. Așa termen ca *Isa* (forma anterioară a lui *sat* din limba de astăzi), atestat în vechea dacoromână, ne duce către termenul latin *fossatum* „șanț"; evoluția semantică a cuvântului din latină în română ne îngăduie să presupunem că satul primitiv era înconjurat cu un șanț de apărare împotriva dușmanilor sau a fiarelor sălbatice (vezi I. A. Candrea, *Straturi de cultură și straturi de limbă*, București, 1914, pag. 9—10). Tot astfel expresia din limba veche *a plăti ciobotele cuiva* sau *a da bani de ciobote cuiva*, cu înțelesul de „a plăti o despăgubire în bani pentru alergătură, pentru ruptul ciobotelor celui care aducea un împricinat la judecată", aruncă o lumină asupra vieții juridice, asupra realităților sociale din trecutul nostru. Studiul limbii vechi prezintă, așadar, un deosebit interes științific nu numai pentru lingvist, ci și pentru etnograf, istoric, folclorist, etc.

Cunoașterea limbii vechi e însă necesară și pentru cercetătorul literar (atât în domeniul literaturii vechi, cât și în acela al literaturii contemporane). Marii scriitori folosesc în operele lor toate resursele pe care le oferă atât limba din prezent, cât și cea din trecut. În creațiile literare apar, adesea întrebuințate cu scopuri stilistice, forme din limba veche; astfel, de exemplu, întreaga problemă a creației romanului istoric e în strânsă legătură nu numai cu cunoașterea realităților sociale și istorice din epoca în care se desfășoară acțiunea, ci și cu aceea a limbii vorbite în acea epocă.

Eminescu a introdus în poeziile sale o serie de termeni și de construcții din limba veche (*herb* „stemă"; *limbă* „popor"; construcții infinitivale cu *de*: *nimeni dero plânge n'are*; construcția cu prepoziția *de* în locul atributului genetival: *o dalbă fecioară odoare pe sânul dezvăn lume trimoș* etc.). În romanele lui Sadoveanu întâlnim de asemenea numeroase arhaisme (*a cerși* „a cere"; *jâbov* „ciorapi"; *sănează* „puscă"; vocativul în *-e*: *astronome!*; construcții și expresii: *cu pustile a mână; zâmbi a râde; a bate război* etc.).

Pentru a înțelege și a aprecia în mod just rolul stilistic al elementelor arhaice din creațiile literare, e necesar, fără îndoială, să se cunoască limba veche.

Din expunerea de mai sus, în care ne-am mărginit mai mult la schițarea faptelor, fără a intra în amănunte, se poate desprinde însemnătatea studiului limbii vechi:

a) cunoașterea limbii vechi e necesară pentru a ne explica originea și modul de evoluție a formelor din limba actuală;

b) studierea limbii vechi pune în lumină modul cum s'a format și s'a impus limba literară și lămurește anumite aspecte ale ei;

c) în sfârșit, studiul limbii vechi ne desvăluie unele laturi din trecut, din istoria vieții sociale, economice și culturale a poporului nostru.

B. CAZACU

Inostrannâe îazâki v şkole

B. A. SEREBRENNIKOV, *Metoda istorico-comparativă în lingvistică*, nr. 6 (1950), pag. 21—26.

Prof. B. A. Serebrennikov ne înfăţişează în articolul de faţă scopul şi principiile de bază ale metodei istorico-comparative.

Metoda istorico-comparativă dă posibilitatea de a stabili legăturile genetice dintre limbi şi de a studia trecutul istoric al popoarelor care vorbeau limbile respective.

Iată principiile fundamentale ale metodei istorico-comparative aşa cum le prezintă autorul:

Lipsa unei legături organice între forma sonoră a cuvântului (înfăţişarea lui exterioară) şi proprietăţile obiectului sau fenomenului desemnat de el. De aici se poate desprinde concluzia că învelişul sonor al noţiunii nu reflectă însuşirile reale ale obiectului; altfel nu s'ar putea explica faptul că aceeaşi noţiune are numiri deosebite în diferitele limbi de pe suprafaţa pământului. Aici este evidentă contradicţia dintre gândire, care este aceeaşi peste tot, şi limbă, care prezintă aspecte variate.

2. Posibilitatea desvoltării cuvintelor înrudite, din punct de vedere material, dintr'un singur izvor. Prezenţa în diferite limbi a unor cuvinte asemănătoare între ele atât ca sens cât şi ca înfăţişare exterioară nu este întâmplătoare; ea ne duce către un izvor comun. Cercetătorii însă nu trebue să facă eroarea de a considera că prezenţa cuvintelor asemănătoare în diferite limbi presupune numaidecât o origine comună. Un criteriu care ne ajută să evităm greşelile este de a se porni dela fenomene identice din domeniul structurii gramaticale.

3. Posibilitatea formării limbilor înrudite dintr'un izvor comun. Această realitate, negată cu tărie de N. I. Marr şi elevii săi, este exemplificată de prof. Serebrennikov prin limbile romanice, a căror asemănare nu poate fi explicată prin „încrucişările" dintre ele, ci prin originea lor comună din limba latină, dela care au moştenit structura gramaticală şi fondul principal de cuvinte.

4. Desvoltarea inegală a diferitelor limbi şi a diferitelor elemente componente ale sistemului unei limbi. Cercetătorii constată existenţa unor limbi care păstrează până azi unele trăsături arhaice eliminate de mult din limbile înrudite. Adesea inovaţiile s'au răspândit în acelaşi timp într'un număr mare de limbi; totuşi e posibil ca o inovaţie, apărută într'o singură limbă, să-i rămână proprie numai ei, celelalte limbi păstrând formele iniţiale. Bazându-se pe desvoltarea inegală a diferitelor limbi, metoda istorico-comparativă studiază etapele intermediare de desvoltare ale limbilor şi poate fi aplicată şi limbilor cu totul izolate, ca de ex. limba bască.

5. Existența legilor fonetice. Metoda istorico-comparativă admite existența legilor fonetice fără de care comparația nu ar fi posibilă, ea cere lingviștilor să studieze comparativ fenomenele, având în vedere atât fondul, cât și forma; procedând astfel ei nu vor cădea în greșeli ca N. I. Marr care, negând existența legilor fonetice, recurgea la comparația cuvintelor asemănătoare din punct de vedere fonetic, dar deosebite ca sens.

În continuare, prof. Serebrennikov discută diferitele mijloace de lucru de care dispune metoda comparativă. Putem fi siguri că o formă reconstituită e valabilă, dacă coroborăm datele obținute prin diversele mijloace de comparație, de ex.: compararea între ele a diferitelor elemente sincronice ale sistemului limbii, compararea monumentelor scrise din epoci diferite, studierea diferențelor dialectale vechi.

În concluzie, după ce amintește unele lipsuri ale metodei istorico-comparative (vezi și „Cum vorbim" III, 1 pag. 16), prof. Serebrennikov arată că această metodă corespunde principiilor de cercetare ale științei marxiste, deoarece cu ajutorul ei se studiază fenomenele în continua lor desvoltare, în interdependența lor, se stabilește apariția elementelor noi și dispariția elementelor vechi.

Prof. Serebrennikov a dat în acest articol o clară și succintă expunere a problemelor metodei istorico-comparative.

FLORICA DUMITRESCU

Russkii iazak v școle

V. A. DOBROMASLOV și N. V. SOLOVIOV, *Problemele de bază ale predării limbii ruse în școală în lumina învățăturii lui I. V. Stalin despre limbă*, nr. 1 (1951) pag. 15.

Autorii articolului arată că lucrările lui I. V. Stalin în domeniul lingvisticii au o importanță deosebită pentru munca practică în școală. Sarcina de bază a școlii este îndepărtarea greșelilor făcute în ultimii ani sub influența lui N. I. Marr și a continuatorilor săi și organizarea învățării limbii ruse pornind dela învățătura lui I. V. Stalin.

Pe baza acestei învățături, Ministerul Învățământului din R.S.F.S.R. a revăzut programa predării limbii ruse în clasele a V—VI-a și a elaborat metode științifice pentru predarea limbii ruse în școală. Articolul urmărește să expună tezele de bază, cuprinse în aceste programe. Ideia de bază este aceea că, așa cum ne învață I. V. Stalin, gramatica trebue să stea la baza studiului limbii ruse și a oricărei limbi. Profesorii trebue să pleace dela ideea egalității și interdependenței morfologiei și sintaxei, căci studiul lor nu poate fi făcut separat în nicio clasă.

Autorii articolului trec apoi la expunerea tezelor din programa limbii ruse. În clasa a V-a se începe cu repetarea noțiunilor elementare de gramatică primite în clasele I—IV. În continuare, în clasa a V-a și în primul semestru a clasei a VI-a se adâncesc noțiunile de punctuație, iar în domeniul morfologiei se arată elevilor nu nu-

ului semnificația fiecărei părți de vorbire, ci și celelalte caracteristici gramaticale principale ale lor. Învățându-se mijloacele prin care se exprimă părțile propoziției, trebue legată analiza sintactică a fenomenelor limbii cu analiza morfologică.

Pornind dela învățătura lui I. V. Stalin despre limbă, autorii subliniază că elevii trebue să stăpânească legile și regulile de bază ale gramaticii, să știe să le folosească în mod practic, în vorbire și în scris. De aceea se vor folosi cât mai des exercițiile atât în clasă, cât și în temele de acasă. Exercițiile de ortografie și punctuație pot fi făcute fie pe baza textelor, fie și în simple propoziții, după necesități.

Profesorii nu trebue să piardă din vedere ideia stalinistă că limba este o armă de luptă pentru comunism în cazul U.R.S.S., pentru socialism în cazul democrațiilor populare. De aceea, textele alese trebue să corespundă atât necesităților gramaticale, cât și educației politico-ideologice a elevilor.

În analiza gramaticală se include și fonetica pe lângă sintaxă și morfologie. În cazul analizei din toate punctele de vedere a unui text, se face întâi analiza sintactică, apoi cea morfologică și, la întrebările profesorului, elevul va arăta particularitățile ortografice și de punctuație ale textului respectiv. Din punct de vedere morfologic, elevii vor arăta caracteristicile fiecărei părți de vorbire și forma de bază; din punct de vedere sintactic, se va vedea dacă e vorba de o frasă sau de propoziție, caracterul ei și apoi se va face analiza fiecărei părți de propoziție; la urmă, elevii vor arăta grupa determinanților subiectului și grupa determinanților predicatului.

Din învățătura lui I. V. Stalin reiese clar rolul vocabularului și al semanticii în învățarea unei limbi. Autorii insistă asupra însușirii permanente de către elevi a cuvintelor noi din limba literară rusă. O deosebită atenție trebue să dea profesorii, dezvoltării vorbirii și scrierii corecte la elevi, pe baza răspunsurilor, a lucrărilor scrise și a altor mijloace. De asemenea elevii trebue obișnuiți să se exprime corect din punctul de vedere al gândirii și al exprimării, cunoscând că „limba este realitatea nemijlocită a gândirii" (Marx). Învățând bazele limbii ruse literare contemporane, elevii vor primi informații istorice numai în măsura în care ele explică anumite fenomene ale limbii contemporane.

Folosind numeroase exemple concrete, articolul aduce un real serviciu atât profesorilor de limba rusă dela noi, cât și profesorilor de limbă română, care pot aplica teoria la limba noastră.

GH. MIHAILA

Literaturnaia gazeta

Literaturnaia gazeta, nr. 8, din 20 ianuarie 1951, publică sub titlul: *Literatura și limba*, note asupra cuvântărilor și desbaterilor care au avut loc la ședința de partid a scriitorilor din Moscova, ținută în 17—18 ianuarie la Casa centrală a literaților. Tema discuțiilor a fost: *Lucrările tovarășului Stalin asupra lingvistica și limbi*

literaturii sovietice. Au luat parte savanți din Institutul de Lingvistică al Academiei de Științe a U.R.S.S., critici literari, profesori de școli medii și scriitori.

Cuvântul introductiv a fost rostit de *A. Tarasenkov*, care a expus o serie de probleme importante în legătură cu limba scrierilor literare. Dela început, A. Tarasenkov a subliniat importanța lucrărilor lui I. V. Stalin privitoare la problemele de lingvistică. În lumina acestor lucrări, se cuvine să fie reluate și studiate următoarele probleme: a) rolul și importanța moștenirii clasice; b) literatura ca suprastructură, definită prin bază și influențând baza; c) limba literară. „După creațiile scriitorilor sovietici — a spus A. Tarasenkov — zeci de milioane de oameni învață limba rusă. Iată de ce studiul limbii literare merită o atenție deosebită.

Limba literară se formează pornind dela limba populară (cu care însă nu trebue identificată), pe baza unui proces de selecționare. Selecționarea e determinată de concepția, geniul creator și individualitatea scriitorului. Pentru curățirea limbii literare, scriitorii sovietici au înlăturat din literatură afectarea, prețiozitatea și cuvintele străine frecvente la decadenți. Limba scriitorilor sovietici este astfel mai apropiată de cea a lui Puskin și Gogol decât limba literaților burghezi din epoca prerevoluționară.

Privitor la problema moștenirii literare, Tarasenkov arată că scriitorii sovietici nu numai că o păstrează în ceea ce are ea mai bun, dar chiar o desvoltă, luptând însă împotriva arhaismelor și cuvintelor moarte și nefolositoare din limbă. Operele scriitorilor sovietici desmint teoriile vulgarizatoare ale lui N. I. Marr, fiindcă acești nu cultivă o așa zisă limbă de clasă, ci folosesc întreaga limbă rusă moștenită dela clasici și desvoltată ulterior. Apoi A. Tarasenkov arată că unele romane istorice păcătuesc prin o arhaizare excesivă a limbii (de ex. romanul „Ivan III — Împăratul întregii Rusii" de V. Iazviski). Ca exemplu de folosire bună și creatoare a cuvintelor vechi, Tarasenkov citează stilul în care e scris „Petru I" de Alexei Tolstoi.

De asemenea, A. Tarasenkov critică pe scriitorii care întrebuințează în operele lor expresii șablon, șterse (așa cum se întâlnesc în operele lui Kassil). În afară de acestea, A. Tarasenkov subliniază unele lipsuri întâlnite chiar la marii maiștri ai literaturii de ex. excesele de regionalisme la Șolohov în primele ediții ale romanului „Pe Donul liniștit", precum și complexitatea sintactică excesivă a frazei lui Șolohov.

La scriitorii sovietici din vechea generație se remarcă însă o tendință generală către claritate și simplicitate. Pe terenul curățat de reprezentanții vechi generații lucrează astăzi tinerii maeștri sovietici ca V. Panova, Bubennov, G. Nikolaeva, V. Ajaev, V. Trifanov. Limba lor este ferită de naturalismul urît, de regionalisme și de trucaje formaliste. Deoarece critica literară nu se preocupă destul de problemele studierii limbii, A. Tarasenkov a îndemnat pe toți cei prezenți la o prelucrare adâncă și multilaterală a acestor probleme.

După cuvântarea lui Tarasenkov, au urmat discuții care au contribuit la precizarea problemelor expuse de acesta. Redăm, pe scurt, cuprinsul acestor discuții:

Șklovski: trebuie dusă o luptă aprigă nu numai împotriva prețiozității în limbă, ci și împotriva banalității, care împiedică manifestarea individualității creatoare a scriitorului.

V. V. Levin: unui scriitor îi trebuie curaj și dibăcie în întrebuințarea inovațiilor lingvistice în legătură cu desvoltarea continuă a componenței lexicale a limbii. Baza inovației constă în înlocuirea cuvintelor vechi și șterse cu altele vii și expresive luate din limba populară. În criticarea cuvintelor întrebuințate de scriitori, trebue să se țină seamă de contextul și conținutul operelor în care ele apar.

I. Ilinskaia: pentru studierea problemelor de lingvistică, problemele de stilistică sunt cele mai importante. Sistemul stilistic e definit de conținutul operei și de individualitatea scriitorului; deși limba nu are un caracter de clasă, în selecționarea mijloacelor stilistice se pot evidenția concepțiile scriitorilor, tendința lor ideologică, apartenența lor de clasă.

B. Serebrennikov: denaturarea limbii prin crearea forțată a unor cuvinte nu va fi niciodată acceptată de popor. Întrebuințarea arhaismelor lexicale și sintactice poate fi justificată numai prin context.

S. Tregub: în redactarea diferitelor traduceri e necesar să se cunoască foarte bine limba în care e scris originalul, altfel se ajunge la o adâncă ignorare a pitorescului fondului.

S. Kirsanov: tezele lui I. V. Stalin obligă pe scriitori să adâncească legile de bază ale desvoltării limbii și să studieze istoria ei.

V. Gurevici: limba scriitorilor are o covârșitoare influență asupra școlarilor, asupra tinerei generații, fapt care creează scriitorilor o mare răspundere.

E. Caikina-Fedoruk: în urma lucrărilor lui I. V. Stalin, problema limbii literare a devenit deosebit de actuală. Scriitorul se folosește de limba întregului popor și prin forța talentului său literar creează din elemente naționale generale, noi comori lingvistice, care intră iar în tezaurul general al limbii naționale.

În cuvântul de încheiere, *A. Fadeev* a arătat, că până acum scriitorii aproape că nu s'au ocupat de materialul prețios constituit de limba literară. De aceea, deși se creează mult, cărți ireproșabile din punctul de vedere al limbii nu există. Cauzele lipsurilor: 1. Predarea în mod nesatisfăcător a limbii ruse în școală (trebue învățată foarte bine gramatica); 2. Abuzul de forme dialectale; 3. Scriitorii au venit la literatură din diferite ramuri de activitate practică, și mai ales din ziaristică, aducând cu ei așa numitul „limbaj gazetăresc"; 4. Se întrebuințează rar cuvinte care produc imagini puternice; 5. Mulți scriitori sunt lipsiți de practica muncii literare.

A. Fadeev a mai arătat că pentru selecționarea cuvintelor din oceanul vocabularului, trebue să existe măsură și mai ales gust. „Toate sunt bune la locul lor, dar trebue să găsești acest loc. O frază trebue să fie construită, fiindcă fraza scrisă din vânt rar reușește

A. Fadeev a încheiat spunând: „Trebue să învățăm să ajungem la claritate și simplitate în domeniul artei noastre, mai ales în domeniul limbii. Claritatea și simplitatea nu înlătură însă individualitatea vorbirii fiecăruia dintre noi. Trebue să mulțumim tovarășului Stalin pentru faptul că lucrările lui ne ajută să punem în întregime problema desvoltării și îmbogățirii limbii din literatura sovietică".

GEORGETA MAGIN

Ucitelskaia Gazeta

S. OJEGOV, *Despre desvoltarea limbii ruse în epoca sovietică*. 7 februarie 1951, pag. 2, 3.

Pornind dela constatarea că în epoca socialistă limba ca și viața economică și socială se desvoltă cu o rapiditate pe care niciuna din epocile anterioare n'a cunoscut-o, S. Ojegov arată că numeroase lucrări de lingvistică, de după Marea Revoluție din Octomvrie, deși sunt prețioase prin materialul pe care-l prezintă, totuși se resimt în ce privește valoarea lor științifică, de lipsa unei temeinice baze teoretice. Încercarea lui Marr de a crea această bază teoretică a eșuat într-o concepție vulgar sociologistă, pseudo-marxistă asupra limbii. Ceea ce caracterizează lucrările discipolilor lui Marr este efortul de a face ca faptele vii de limbă să încapă în tiparele rigide ale „noii teorii a limbii". Marea însemnătate a articolelor despre lingvistică ale lui I. V. Stalin constă în faptul că au dat lingviștilor sovietici o bază teoretică justă dela care să se poată porni la studiul faptelor de limbă.

Plecând dela învățătura stalinistă asupra limbii, autorul se ocupă de câteva dintre aspectele desvoltării limbii ruse în perioada sovietică.

S. Ojegov arată că în epoca socialistă, lichidându-se clasele antagonice, odată cu dispariția luptei de clasă, au dispărut și jargoanele de clasă. Limba rusă actuală păstrează din aceste jargoane expresii și cuvinte izolate, cărora le dă o valoare afectivă stilistică și pe care le întrebuințează cu scopul de a exprima ironia sau disprețul.

Prin desvoltarea industriei și apariția a numeroase noi ramuri de producție, terminologia profesională s'a îmbogățit și s'a diversificat. Dar pe când în societatea capitalistă terminologia profesională este bunul unui grup social închis, în societatea socialistă ea constitue o sursă permanentă de îmbogățire a limbii naționale unice.

De asemenea altul e în societatea socialistă raportul dintre limba națională unică și dialectele teritoriale. Acțiunea reciprocă dintre ele, existentă și în societatea capitalistă, capătă un nou aspect. Lichidarea izolării teritoriale, realizarea unei baze economice comune, unitatea ideologică a societății sovietice și crearea unei intelectualități ridicate din rândurile poporului fac ca această acțiune reciprocă să devină mai eficientă — contactul dintre limba națională unică și dialectele teritoriale devenind mai strâns. Din dialecte dispare terminologia învechită a producției și apare o terminologie corespun-

CUM S'AU FORMAT NUMELE IN MUSCEL

Numeroase documente strânse într'un timp îndelungat din diferite arhive publice şi particulare în cadrul redactării istoriei Mioveniilor-Muscel ne îngăduie să vedem căile care au dus la formarea numelor locuitorilor din această comună. Este de semnalat încă dela început că procesul de formare a numelor este în strânsă legătură cu desvoltarea istorică a vieţii satului. Pentru a ajunge la actuala situaţie ele au trebuit să străbată o cale lungă, întortocheată ca şi istoria comunei însăşi.

Vom vedea, mai întâi, în rândurile de mai jos, căile în număr de trei, pe care s'au format numele ţăranilor şi apoi ale familiilor foştei clase conducătoare.

1. Prima categorie de nume cuprinde pe acelea din calendar. Istoriceşte ele sunt cele mai vechi. Din acte cu caracter diferit se vădeşte că toată ţărănimea de aici avea la început — asta până la începutul veacului al XVI-lea, când noile condiţii istorice favorizează crearea şi a altor categorii — drept nume de familie numele de botez al unuia din părinţi. Ca atare ele variau dela o generaţie la alta. Numele de botez era legat de numele de familie (numele de botez al părintelui) prin cuvântul slav *sin*, adică în româneşte „fiul lui". De exemplu: *Ion sin Marin*, *Ion* este numele de botez, iar *Marin* numele tatălui. Pe măsură ce limba română pătrunde şi în cancelariile administraţiei, *sin* este înlocuit cu *al lui*. Sub această formă primitivă se prezintă majoritatea numelor ţăranilor din Mioveni până în sfertul patrar al veacului al XIX-lea, când legea stării civile îndepărtează intercalaţia *al lui*. Dispărând articolul, numele de botez al părintelui rămâne ca nume de familie urmaşilor. Astfel, referindu-ne la exemplul de mai sus, se obţine: *Ion Marin*. Din momentul dispariţiei articolului, *Marin* devine nume de familie oficial pentru urmaşii lui, fără să se schimbe dela un rând de oameni la altul. Faptul acesta de imobilitate, de neschimbare a numelor, survenit la sfârşitul veacului trecut, îşi găseşte explicaţia în modul de producţie capitalist care necesită o ordonare a lucrurilor şi în acest domeniu.

2. Cea de a doua categorie de nume o formează *poreclele*. La început ele circulau neoficial, dar când numărul familiilor de ţărani a crescut şi necesitatea diferenţierii numelor s'a accentuat, poreclele au fost trecute în acte cu titlul de nume. Îndată ce acest fenomen îşi pierde vechiul nume de familie (numele de botez al unuia dintre părinţi) cade. Faptul este consemnat de documente după anul 1600. Poreclele care au devenit nume îşi au obârşia în caracterele fizice şi morale (*Uscatu, Bălan, Roşu, Surdu*) şi în alte diferite surse (*Ciubuc, Geantă, Boboc, Culcuş* etc.).

La acestea se mai adaugă o grupă de porecle care au o obârşie specială, fiind direct legate de istoria satului. După anul 1850 apar

în Mioveni diferiți meseriași, ca: croitori, morari, zidari, etc. Pentru că oamenii aceștia aveau ca nume de familie numele de botez al părinților, poreclele s'au adăugat la ele cu multă ușurință și au devenit nume permanente pentru urmași. Dintre aceste nume citâm: *Morariu, Zidaru, Olaru, Zugravu, Brutărea, Vieru* etc.

3. Ultima categorie de nume arată originea celui care l-a purtat pentru prima dată. Ele s'au dat de locuitorii satului locuitorilor veniți din alte sate, fie că aceștia aveau sau nu un nume de familie. Ele sunt semnalate de documente după secolul al XVII-lea. Tocmai după secolul al XVII-lea mulți țărani săraci, datorită înăspririi formelor de exploatare în localitățile respective, au preferat să părăsească locurile lor și să se așeze pe alte meleaguri. Așa s'a făcut că o mulțime de țărani săraci cămpeni s'au așezat în satele din sudul Muscelului; deci și în Mioveni. Sătenii mioveni le dădeau ca nume de familie numele localității părăsite, la care se adăuga sufixul *-escu*. Numele acestea începeau să înlocuiască numai decât pe cele de botez, mai cu seamă în acte. Iată câteva dintre acestea care arată din ce depărtări ale țării s'au așezat diferiți locuitori în Mioveni: *Olteneseu, Vlăsceneseu, Slătineseu* etc.

Mecanismul înregistrării numelor și proveniența din a doua și a treia categorie s'a făcut în decursul vremii așa cum a arătat D. Aborigeanu în articolul „Cum s'au transformat poreclele în nume", publicat în „Cum vorbim", februarie 1950).

Cu privire la numele purtate de familiile fostei clase conducătoare, de exploatatori, de-a-lungul istoriei, în societatea feudală și capitalistă, observăm o seriosă deosebire. Ocupând funcțiuni în treburile statului sau ale județului, ei purtau înainte sau după numele de botez denumirea ocupației drept nume. Dacă urmașii, și asta o găsim în cazuri excepționale, nu aveau nicio îndeletnicire în aparatul de conducere, ei moșteneau ca nume denumirea ocupației tatălui lor. Legea stării civile i-a surprins pe boierii locali în ambele cazuri.

În felul acesta, s'a ajuns la situația de azi a numelor de familie ale locuitorilor din comuna Mioveni-Muscel. Când am colecționat documente pentru scopul lucrării mele, m'am lovit și de diferite acte care priveau istoria comunelor învecinate. Documentele referitoare la istoria comunelor vecine: *Racoviță, Colibași, Piscani* și altele, arată clar că și acolo formarea numelor a urmat căi identice cu ale formării numelor în Mioveni-Muscel.

Mioveni-Muscel — MIHAIL M. ASBOE

APARIȚII

Un afiș în tramvaie ne îndeamnă să ne abonăm la „viitoarele apariții de cărți". De sigur nu e vorba de sensul curent al cuvântului *apariție* - adică „fantomă", căci fantomele s'au cam răsfirat și pe la noi în țară. Dar cum să ne abonăm la apariții?

COSMOPOLITISM

In Republica noastră se combate cu putere astăzi cosmopolitismul, în orice domeniu s'ar manifesta el. Într'un articol apărut anul trecut în „Lupta de clasă", tovarășul Leonte Răutu a arătat că: „Cosmopolitismul cultivă disprețul față de popor, în special față de poporul muncitor, și pleoscirea slugarnică în fața „culturii" burgheze imperialiste."

Desigur că ziarele ar trebui să fie primele care să dea exemplul în acțiunea de stârpire a cosmopolitismului. Prin larga lor difuzare în masă, ele nu sunt menite numai să aducă la cunoștința marelui public ultimele știri, ci să le redea într'o limbă clară, astfel încât conținutul lor să fie accesibil tuturor cititorilor. Totuși, din când în când mai găsim în coloanele ziarelor noastre unele expresii copiate după expresii străine, sau anumite întorsături-de frază împrumutate din alte limbi și nepotrivite în limba noastră. Citim astfel în „Viața Capitalei" din 9 Ianuarie 1950, în articolul intitulat „Delirium Trumans":

„Domnul Truman va fi obligat, *că o dorea sau nu, că îi place sau nu*, să înțeleagă la timp acest lucru". Expresia aceasta e o copie a francezului *qu'il le veuille ou non, qu'il lui plaise ou non*. Corect ar fi fost să se spună: *indiferent dacă va voi sau nu*, sau și mai bine, *de voie, de nevoie*.

La fel, în „România Liberă" din 6 Ianuarie 1950, la Cronica Externă: „Discuțiile aprinse din Adunarea Națională Franceză cu privire la bugetul pe 1950 au trădat *odată mai mult* poziția șubredă a guvernului dela Paris". Această expresie, deși întrebuințată uneori și în limba vorbită, e o traducere din limba franceză (*une fois de plus*). Ea poate fi însă redată prin *încă odată*.

Un neologism care nu s'a împământenit la noi, dar care apare totuși destul de des prin ziare, este verbul *a ralia*. În franceză *rallier* înseamnă: „a aduna", iar la figurat „a câștiga de partea sa, a-și alătura pe cineva într'o acțiune". Desigur că ar fi fost mult mai nimerit ca în „Cronica evenimentelor externe" din „Adevărul" cu data de 10 Ianuarie 1950, în loc de: „...care demisionase și, rallase în acțiunea lui pe ministrul...", să fi fost scris: „...care demisionase și-și alăturase în acțiunea lui pe ministrul..."

Exemple de străinisme întrebuințate fără rost sunt însă nenumărate. Astfel „Adevărul" din 6 Mai 1950 cuprinde un articol intitulat „Mirajul Munților". Citindu-l, atenția ne-a fost atrasă de două fraze pe care le vom reproduce întocmai. Prima: „Colegul călătorea cu celebra lui haină deformată de contopistărie... surtucul umflat la buzunare de paperaserie...", iar a doua: „Superbă priveliște: chemătoare, grizantă". Nu înțelegem de ce a fost autorul atras de termenii „paperaserie" (după fr. *paperasse*) și „grizant" (după fr. *grisant*).

Suntem siguri că ar fi fost mult mai nimerit ca „surtucul" să fi avut buzunarele umflate de *hârtoage* decât de *paperaserie* (care nici

(a franțuzi nu e bine întrebuințat) și că prevelișteа nu ar fi pierdut nimic din frumusețea ei dacă în loc să fie *grizanită* ar fi fost *înnăbușitoare*.

În sfârșit altă rubrică din ziarele noastre, în care cosmopolitismul s'a manifestat multă vreme a fost aceea a sportului. E drept că în ultimul timp cronicile sportive sunt scrise într'o limbă mai clară. Totuși, deschizând „România Liberă" din 6.I.1950, citim sub titlul „Foot-balul apusean merge cu pași repezi spre un inevitabil declin": „...afaceriștii sportului italian și-au anunțat oficial plecarea într'un lung turneu de *recolaj*..." și mai departe: „...Recolerii nu sunt la primul lor turneu de acest gen". Același cuvânt îl întâlnim și în „România Liberă" din 11.I.1950, unde sub titlul „Sportul studențesc american în slujba reacționarilor", se scrie: „Sute de agenți *recoleur*, cu contracte gata concepute cutreieră țara în căutare de marfă vie". *Racoler* înseamnă în franceză: „a ademeni, a recruta prin lăgăduieli", iar *racoleur* este substantivul derivat din acest verb și înseamnă: „cel care ademenește, cel care recrutează prin lăgăuieli". Dar autorii articolelor neștiind bine franțuzește au pornit dela franțuzescul *recoller* care înseamnă „a lipi din nou".

Din cele arătate ajungem la concluzia că ziariștii noștri trebuie să acorde mai multă atenție limbii. Intelectualitatea de astăzi este conștientă de datoria de a feri poporul de otrava cosmopolitismului.

MIOARA PĂLCEANU

UN VERB COMPLICAT

Dintre împrumuturile făcute în românește din limba franceză, face parte și verbul *a sezisa*, de care revista noastră s'a mai ocupat odată. În franțuzește verbul este *saisir*, compus din două silabe, ambele începând cu litera *s*. Cu litera, nu cu sunetul. Potrivit regulilor de citire ale limbii franceze, cel de al doilea *s* se pronunță ca *z*. În românește, unii se conduc după scrierea franceză și pronunță *sesiza*. Alții după pronunțarea franceză și rostesc *seziza*.

Oricum ar fi, intrând în limba română verbul a căpătat un sufix (cum este cazul multor verbe împrumutate), sufix care conține și el un *z*: *-iza* (ca *abruliza, aieriza* etc.). De fapt, și în limba franceză, în decursul conjugării, verbul mai capătă, uneori, o silabă în plus: *-iss-* (*il saisissait*). Influențați de această silabă (rostită în franțuzește cu *s*, nu cu *z*) unii pronunță și în românește partea adăugată *-sa* (și nu *-iza*).

În fine, să mai notăm că verbul *a sezisa* (fie că este rostit cu *s* sau cu *z*) capătă și în românește, în decursul conjugării, o silabă în plus: *-ez-* (ca *a lucra - lucrez, a abona - abonez* etc.). Deci vom conjuga: *eu sezizez, tu sezizezi* etc. (unde sunetul *z* apare de patru ori la rând, a doua și a treia oară rostit în admirabilul fel ei). Această complicație împiedecă desigur popularizarea cuvântului.

Dar iată *cuprinsul* verbului nu-l tocmai simplu. În franțuzește *saisir* înseamnă: 1. A prinde, a apuca, a înșfăca. 2. A prinde cu mintea, a înțelege. 3. A pune pe cineva (în special un tribunal) în curent cu un lucru.

La noi, sensul 1 n'a intrat de loc (se întâmplă foarte des cu împrumuturile străine ca sensul prim să nu fie adoptat). Sensul 2 există, dar nu cu prea mare circulație. În schimb s'a dezvoltat foarte mult sensul 3, aproape singurul întrebuințat. *A sezisa* (pe cineva) înseamnă a-i atrage luarea aminte, a-l pune în curent, a-l face să fie în considerație, să capete cunoștința de ceva. În acest sens cuvântul se întâlnește foarte des în presă. Cetățenii, nemulțumiți de un lucru, atrag atenția autorităților, le aduc la cunoștință un rău, o nedreptate, un abuz — le *sezizează* de aceste lucruri. Când cineva *sezizează* autoritățile, acestea devin *sezizate*. Uneori se *sezizează* și singure.

Așa dar autoritatea competentă *este sezizată* de o problemă și nu *problema este sezizată* către autorități. Totuși citim în „România Liberă" din 10 August 1950, pagina 2, coloana 7:

„Vă facem cunoscut că cercetând problemele sesizate de ziarul „România Liberă" în legătură cu neregulile dela... s'a constatat că într'adevăr șeful serviciului... a dovedit o mare neglijență și lipsă de răspundere în muncă, și în consecință a fost înlocuit."

Corect ar fi fost: *problemele de care s'a sezizat „România Liberă"* sau: *problemele de care R. L. a sezizat autoritățile*. Tot corectă ar fi fost și forma: *problemele relatate, comentate, discutate*, în acest din urmă caz se evita întrebuințarea unui termen bucluc aș.

„România Liberă", reproducând întocmai nota primită, a reprodus și greșeala conținută acolo. Ziarul a mai făcut și o mică introducere, în care spune:

„În urma sezizării trimise... în legătură cu fotletonul... publicat în ziarul nostru din... în care se arată totala lipsă de răspundere în muncă a... am primit... următorul răspuns."

Cuvântul *sezizare*, devenit substantiv, capătă aici înțelesul de reclamație, protest. Este posibil ca, evoluând, cuvântul să ajungă la acest sens concret. Deocamdată însă, întrebuințarea aceasta este greșită.

ANA CANARACHE

ÎNTREBARE

Cuvintele *geografie* și *geologie* au comună prima lor parte, *geo*, care înseamnă „pământ". Totuși în românește această primă parte se pronunță într'o singură silabă în *geografie* și în două silabe (*ge-o-*) în *geologie*. De ce?

„LENIN E CU NOI" trad. după Maiakovski de C. Teodorescu.

Articolele tovarășului Stalin despre lingvistică au adus pe primul plan atenția deosebită pe care trebue s'o acordăm limbii și stilului unui scriitor. Dărămând definitiv teoria vulgarizatoare a „limbii de clasă" și arătând că limba ca mijloc de comunicare a oamenilor în societate, servește în mod egal toate clasele societății și manifestă în această privință un fel de indiferență față de clase, I. V. Stalin precizează în același timp că reprezentanții diferitelor clase sociale nu au câtuși de puțin o atitudine indiferentă față de limbă. Ei „caută să folosească limba în interesele lor, să-i impună un lexic al lor specific, termenii lor specifici, expresiile lor specifice". Prețioasele indicații ale lui I. V. Stalin ne arată foarte limpede că analiza materialului lexical, a procedeelor, a întregului complex de probleme stilistice pe care le ridică opera unui scriitor ne poate duce la concluzii interesante asupra poziției sale de clasă.

În lumina acestor indicații sporește foarte mult răspunderea traducătorului, acest factor intermediar între scriitor și publicul care nu-i poate cunoaște opera în chip nemijlocit. De aceea nu este deloc întâmplător faptul că desbaterile care se desfășoară în U.R.S.S. în jurul articolelor tovarășului Stalin au ridicat între alte probleme pe aceea a traducerilor. Ea este frământată în special în cercurile de scriitori și critici literari — ca dovadă recenta desbatere din zilele de 17—18 ianuarie la ședința deschisă de partid a scriitorilor din Moscova, unde această problemă a fost ridicată de binecunoscutul critic sovietic S. Tregub.

La noi problema traducerilor literare din limba rusă este de mare actualitate, ținând seamă atât de valoarea educativă, mobilizatoare și artistică a literaturii sovietice și ruse, cât și de unele deficiențe de care dau dovadă traducerile publicate.

O traducere cu adevărat bună trebue să fie o nouă creație, o nouă operă artistică și nu o copie a originalului. Ea trebue să fie — așa cum spunea Pușkin — o „reexprimare" a operei într'altă limbă, care să ne dea imaginea justă a scriitorului cu tot specificul său de concepție, gândire, măestrie și mai ales de limbă, adică să ni-l înfățișeze „în propriile sale veșminte, cu specificul său național" — cum spunea marele poet rus. Pentru aceasta e nevoie nu numai să ai talent și să cunoști limba din care traduci și pe cea în care traduci, cât mai ales să pătrunzi adâncurile ambelor limbi, să cunoști valoarea tuturor expresiilor specifice, a asociațiilor de cuvinte, a nuanțelor și valorilor pe care le-a dobândit un cuvânt dealungul veacurilor, căci numai în aceste condiții limba unei traduceri va deveni un material viu, o oglindă a frământărilor sociale, a pozițiilor de clasă, un adevărat document al epocii și al evoluției respectivului scriitor.

Desigur că sub acest unghi, traducerile din limba rusă — cunoscută prin expresivitatea, bogăția și varietatea lexicului ei ca și prin mijloacele ei de realizare stilistică — nu sunt deloc ușoare. Iar scriitorii cei mai greu de tradus — dat fiind, pe lângă greutățile de

mai sus, şi caracterul inovator, revoluţionar al stilului său, originalitatea sa de exprimare — este incontestabil Maiakovski.

Orice traducător din Maiakovski trebue să ţină întotdeauna seama de faptul că el este interpretul „celui mai talentat poet al epocei sovietice", al poetului proletariatului, făuritor al celei mai uriaşe revoluţii în poezie. În sarcina sa stă păstrarea neatinsă a specificului revoluţionar al poeziei lui Maiakovki, tot caracterul inovator al stilului şi limbii sale, tot ceea ce face ca poezia lui Maiakovski să fie cu adevărat poezia unei ere noi — era socialismului. O atare traducere ar fi nu numai un prilej pentru oamenii muncii din R. P. R. să cunoască pe adevăratul Maiakovski, dar ar constitui şi un model pentru tinerii noştri poeţi. Dar deocamdată o atare traducere din Maiakovski nu există încă în limba română şi nici recenta culegere de poezii intitulată „Lenin e cu noi" semnată de Cicerone Theodorescu nu deschide o etapă nouă sub acest aspect.

Traducerea are incontestabil o serie de calităţi, pasaje reuşite, imagini viguroase, foarte apropiate de original. Dar alături de aceste realizări găsim o serie de deficienţe care fac ca traducerea „Lenin e cu noi" să nu fie totuşi cu adevărat Maiakovski.

Nu lipsesc cuvinte şi expresii greşit traduse. De ex. în loc de *şi-oriunde oamenii... sunt istoviţi de roabe...* citim: *şi-ori unde oamenii sunt asvârliţi cenuşă vântului...* (pag. 14) sau: în loc de: *viaţa îndelungată a tovarăşului Lenin trebue s'o scrii şi s'o descrii din nou...* citim: *viaţa fără moarte a tovarăşului Lenin n'o poţi cuprinde secole să scrii* (pag. 34). În loc de: *iar astăzi Sovietele şi partidul înfloresc în alianţă cu sute de milioane de ţărani*, citim: *Dar azi Partidul, Sovietele, au teren sănătos. Noi suntem muncitori şi ţărani, milioane* (pag. 9).

De altfel aci neglijenţa de traducere poate duce chiar la o confuzie ideologică.

Sau la pag. 17 citim: *Sboară, gândul fidel. Luminează de dragoste. Plin de nesaţie...* iar în rusește este: *vreau să mă duc, să-l salut să-i dau raport.* Lipsurile care în fond înseamnă nerespectarea specificului originalului, sunt de diferite feluri. Un prim exemplu e traducerea liberă fără păstrarea specificului cuvintelor noi, create de Maiakovski care în afară de faptul că ar putea fi un izvor şi un model de îmbogăţire a limbii noastre, sunt în acelaşi timp atât de caracteristice poetului. De ex. expresia: *luminăm şi îmbrăcăm cerşătoria şi golimea* a fost redată prin fraza: *dăm lumină şi pâine în căţune şi oraşe* (pag. 18), sau în loc de *scurmând gunoiul împietrit al zilei de azi...* s'a tradus: *scurmând în timpul nostru.*

Un alt aspect este nerespectarea imaginilor şi uneori din această cauză devierea dela dela de bază a originalului. De ex. în poezia „Imn tineretului" imaginea dominantă este cea a vieţii de pionier. Această imagine poetul a scos-o în evidenţă atât direct — amintind de *întrunirea pionierilor, focul roşu*, cât şi prin limba folosită în poezie. Ceea ce constitue farmecul poeziei este imaginea copilului nou, educat de societatea socialistă, în care nota de naivitate se îmbină

cu conștiința de a fi un locuitor al măreței Țări Sovietice. Și totuși versurile cele mai ilustrative, cele mai pline de farmec au fost traduse atât de departe de original, încât imaginea dominantă, localizarea poeziei a dispărut. În traducere nu mai regăsim versuri minunate ca: *Mămica mea cea mare — e republica mea... Noi avem un tătic, mare-mare, clasa muncitoare de oțel.* În special e de regretat faptul că traducătorul a eliminat strofa consacrată copiilor chinezi.

Diferențe mari față de textul original, uneori chiar introducerea altor idei, găsim la începutul poemului „Lenin". De ex.: în rusește, *e timpul, pentru că tristețea crudă a devenit o durere conștientă, limpede*, iar în românește: *Nu zugrăvindu-i nimbul, ci adevărata-i față și totul ce-am pierdut* (pag. 21). Traducătorul completează adesea originalul, introducând uneori chiar idei noi, imagini noi, strofe proprii (pag. 17 ultima strofă, pag. 18 *dăm producție... harnici*, pag. 28 sfârșitul strofei 2, pag. 29, strofa 2 și strofa 3 afară de primul vers, pag. 32 *tot... patul*, pag. 39, primele 3 versuri din strofa 2, etc.). Alteori ideea originalului este prea larg desvoltată, cu multe periiraze, digresiuni, intervenții proprii uneori. De ex. poemul „Vladimir Ilici" are în original 66 de versuri majoritatea foarte scurte, în traducere numără însă 83 și destul de lungi. În poemul „În gura mare" sunt versuri adăugate *tovarăși... cu spedele trase* (pag. 48), iar restul versurilor sunt mult amplificate. De fapt acest poem, dintre toate, suferă cele mai multe digresiuni, versuri proprii și lungiri inutile. Aceste lipsuri pot fi considerate ca importante, întrucât ele diformează imaginea reală a poeziei maiakovskiene. Simplitatea, laconismul, o adevărată sgârcenie de cuvinte, un stil ca de limbaj uzual — iată specificul poeziei lui Maiakovski, expresie în același timp a democratismului ei, a caracterului ei de poezie a maselor. Și față de această simplitate și de acest laconism păcătuiește în special traducerea. Ce chiar și simplu spune Maiakovski: *Basmul despre eroi este o aberație de intelectual!* iar în traducere citim: *Ce maraiet! Ce tort de nucă! Nici un adevărat poet. Nu-ți mai servește asa ceva la tavă...* (pag. 11).

Desigur că o bună parte din deficiențele traducerii sunt un rezultat al faptului că traducătorul n'a putut consulta direct originalul și deci cunoaște în chip nemijlocit toate subtilitățile și problemele pe care le ridică. Corectarea textului în urma unei adânci analize a originalului ar duce desigur la îmbunătățirea traducerii și, ar pune la îndemâna cititorului un adevărat Maiakovski.

TATIANA GOLEȚ

CAPITOL

De ce avem noi în București o sală de cinematograf cu numele de *Capitol*? Reprezintă oare acest nume vre-o valoare culturală a trecutului sau a prezentului nostru? Nu, este vorba numai de o meschinărească cosmopolită. *Capitol*, după cum se știe, este numele clădirii în care se întrunește parlamentul Statelor Unite ale Americii. Nu s'ar putea schimba numele cinematografului?

CERCETĂRI ASUPRA GRAIULUI POPULAR AL CIANGĂILOR DIN MOLDOVA

Graiul Ciangăilor din Moldova preocupă de mult lingviștica. Încă din sec. XVIII există memoriale de călătorie care dau indicații și asupra limbii lor, indicații de care cercetătorii graiului popular maghiar din seama. La începutul secolului XIX, sub influența romantismului, știința maghiară și-a îndreptat atenția, cu un interes deosebit, spre Ciangăii din Moldova. S'a crezut mult timp că această fărâmă de populație maghiară reprezintă o rămășiță a maghiarilor străvechi și că cercetarea ei va oferi învățăminte interesante de limbă și de folclor.

Cercetarea limbii n'a întârziat mult. Începând cu jumătatea a doua a sec. XIX, mai mulți renumiți filologi maghiari au cercetat la fața locului, în timp mai îndelungat sau mai scurt, unele comune ciangăi. Un lingvist finlandez, cercetător de graiuri populare, a petrecut o jumătate de an în Moldova, cercetând limba Ciangăilor, chiar în anul marei răscoale țărănești. Rezultatele acestor studii ni s'au păstrat în cercetări mai vaste de limbă, în dicționare, comunicări mai mici sau în memoriale de călătorie. Din aceste lucrări de valoare diferită, limba Ciangăilor se poate cunoaște în liniile generale destul de bine.

De aceea, când în vara anului 1949 membrii Institutului de Lingvistică Maghiară al Universității „Bolyai", cu delegația dată de Universitate și de Institutul de Lingvistică din Cluj al Academiei R. P. R., au pornit să cerceteze graiul popular și comorile etnografice ale Ciangăilor din Moldova, n'au umblat pe drumuri cu totul necunoscute. Aceasta a și făcut ca scopul anchetei să fie nu cercetarea unui idiom maghiar necunoscut, ci de a aplica în cercetări metoda geografiei lingvistice folosite în U.R.S.S., precum și la noi de anchetatorii Atlasului Lingvistic Român, urmărindu-se răspândirea unor particularități din graiul Ciangăilor, precum și influența reciprocă între limba română și cea maghiară a Ciangăilor. Și într'adevăr, ancheta a adus rezultate noi față de cercetările de grai popular de până acum.

Studiile de până acum asupra graiului Ciangăilor sunt rezultate prețioase ale unor cercetări făcute individual. Ancheta din vara anului 1949 a fost făcută însă de un colectiv. În afară de patru lingviști (Gálffi Moise, Márton Iuliu, Szabó T. Attila, Vámszer Maria) au mai participat la anchetă un sociolog (Szarvas Tiberiu) și un etnograf (Kos Carol).

Obiectivul lingvistic era cu totul nou față de al cercetătorilor de mai înainte care nu anchetaseră decât un sfert din așezările Ciangăilor. Acum s'a urmărit să se obțină o privire completă și unitară asupra graiului Ciangăilor. Totuși a fost necesar ca în punctele caracteristice să se facă cercetări mai amănunțite.

În vederea atingerii acestui obiectiv dublu, echipa de cercetători, formată din șase membri, a fost împărțită în două grupe. Munca de orientare generală, care pe lângă un efort intelectual a mai cerut și un mare efort fizic, s'a făcut cu un chestionar de 350 de întrebări de o grupă de lingviști formată din doi cercetători. Această grupă a făcut drumul în Moldova, în mare parte, cu bicicleta. Cei doi lingviști din a doua grupă au lucrat cu un chestionar cu mult mai vast în punctele indicate de prima grupă. Cu acest chestionar se puteau aduna pentru fiecare punct cel puțin 5000 de date de limbă.

Prin munca organizată în colectiv, fapt de o mare importanță în cercetările științifice, obiectivul trasat nu numai că a fost atins, ci ambele grupe l-au și depășit. Astfel, grupa întâia în loc de 40 de puncte, a anchetat graiul a 73 de așezări de Ciangăi. Pentru această grupa întâia, pe lângă drumul făcut cu trenul, a trebuit să facă 600 km. cu bicicleta și 210 km. pe jos. Această grupă, pentru eliminarea timpilor morți, a trebuit să facă față unor serioase greutăți de aprovizionare. Grupa a doua, conform planului, și-a schimbat locul mai încet, dar și ea în loc de cinci puncte, câte erau prevăzute în plan, a cercetat opt puncte.

Trebue să amintim că paralel cu echipa formată din specialiștii Universității „Bolyai", o echipă formată din doi specialiști ai Universității „V. Babeș" a studiat cu același chestionar bilingvismul la Ciangăi, precum și graiul românesc al Ciangăilor românizați și a adunat material necesar pentru compararea graiurilor românești din Moldova. Această colaborare este fără precedent în istoria lingvisticii române și maghiare.

Efectuarea cercetărilor a fost condiționată, fără îndoială, de efortul fizic și intelectual al membrilor echipei, dar realizarea planului a devenit posibilă numai în urma condițiilor politice radical schimbate în țara noastră. În atmosfera politică dinainte de 6 martie 1945 ar fi fost imposibilă nu numai o astfel de anchetă comună de mari proporții, dar măcar și o anchetă individuală care ar fi stârnit senzație. Guvernele de atunci nu tratau problema Ciangăilor în spiritul politicii naționale realizate de Uniunea Sovietică, ci împiedecau cu toate mijloacele cercetarea graiului popular al Ciangăilor. Că situația este radical schimbată, o arată și faptul că în vara anului 1949 președintele muncitor al Comitetului Provizoriu al județului Bacău ne-a oferit cu mare plăcere, ne-a pus la dispoziție în repetate rânduri mașina S'atului și a îndrumat organele locale ale Statului Popular să ne ajute în muncă. Pentru cercetători a însemnat apoi un ajutor deosebit sprijinul dat de Comitetele Județene Bacău, Roman și Putna ale Partidului Muncitoresc Român. Orientarea pe teren și problema aprovizionării nu le-am fi putut rezolva fără sprijinul binevoitor al Comitetului Județean al Uniunii Populare Maghiare din Bacău și al organizațiilor ei locale.

Prin urmare condițiile politice ale cercetării au fost create de Partid și de Guvern. Ministerul Învățământului Public a sprijinit cercetările Institutului de Lingvistică Maghiară al Universității

„Bolyai" prin asigurarea fondurilor necesare. Şi organele de conducere ale Universităţii „Bolyai", cu o înţelegere deosebită au căutat să creeze condiţii materiale şi spirituale potrivite echipei de cercetători. Dar a stat în ajutorul nostru, cu autoritatea ei, şi Academia R. P. R. Înţelegerea prof. Emil Petrovici, preşedintele Filialei Cluj a Academiei R. P. R., a făcut posibil ca cercetătorii români şi maghiari să pornească pe drumul cercetărilor comune, din care au rezultat atâtea învăţături folositoare.

Materialul bogat de grai popular adunat în vara anului 1949 este încă închis în notiţele noastre. Prelucrarea lui este în curs, dar trebue găsită soluţia ca materialul ştiinţific să se prelucreze şi să se publice cât se poate de curând în folosul cercetărilor de grai popular român şi maghiar. Este un interes comun a ştiinţei române şi maghiare ca prin publicarea materialului adunat după o metodă modernă să obţinem o privire clară asupra graiului popular al Ciangăilor din Moldova.

Cluj

SZABÓ T. ATTILA

LIBERAT SAU LĂSAT LA VATRĂ ?

Sunt ostaş şi în discuţiile mele cu cetăţenii, foarte adesea mi se întâmplă să fiu întrebat: „Când te liberezi?" sau „Când scăpaţi din armată?" Socotesc necesar să arăt că întrebuinţarea cuvântului „liberat" sau „scăpat din armată", nu mai corespunde actualelor stări de lucruri şi că expresia justă în asemenea ocaziuni este „lăsat la vatră".

Armata din trecut nu se deosebea cu mult de o închisoare. Ostaşii de atunci erau supuşi la mari suferinţi şi la cele mai josnice umilinţi. Foame, mizerie, înjurături, bătăi etc., iată ce găseau tinerii în armată. Flămând şi desbrăcat, ostaşul era târât prin noroi, făcea „broasca" pe sute de metri sau măsura lungimea cazărmii cu bătul de chibrit sau cu acul. Curelele, vestitele „25 la spate", aplicate cu sete de „maiuri", curgeau cu nemiluita. Era firesc ca atunci să se spună: „Când vă liberaţi?" sau „Am scăpat de armată".

Altfel stau lucrurile în armata de astăzi, numită pe drept cuvânt şcoală a poporului. Prin grija oamenilor muncii, ostaşul este bine hrănit şi bine echipat. Pe lângă pregătirea de luptă, ostaşul primeşte o educaţie sănătoasă, devenind cetăţean conştient, devotat Patriei şi poporului muncitor al cărui vlăstar este. Tânărul pleacă din armată înarmat cu noi şi preţioase cunoştinţe, cu ştiinţă de carte dacă înainte nu ştia, în armată majoritatea tinerilor deprind o meserie. Ostaşul învaţă să devină un activ constructor al socialismului. De aceea, tinerii vin cu drag la armată, făcându-şi conştiincios datoria către Patrie, de aceea ostaşii nu văd în plecarea din armată o „liberare".

Este bine deci să îndepărtăm din vorbirea noastră expresia nejustă, putredă şi aparţinând regimurilor apuse: „liberat" sau „scăpat din armată", înlocuind-o cu expresia justă, corespunzătoare: „lăsat la vatră".

Sergent. COSTEA I. MIRCEA

REG. DOLJ, RAIONUL BĂILEŞTI
Comuna Pârşcoveni.

Ceili — îl înjoacă pe „(du-te) vino".

Odudai s. n. = groapă în care cresc buruieni multe.

Poiată s. f. = scândură orizontală aşezată sub streşină.

Rupe bilețul v. — când tinerii logodiţi s-au căsătorit după ce au decis ei „formele", se zice că *au rupt biletul*.

Straport = transport.

Zoaă = se spune despre un obiect foarte uscat.

POPESCU STELIAN

REG. GORJ, RAIONUL TÂRGU-JIU

Comuna Şomăneşti, satul Şuşeni.

Auă! interj. = nu mi-e frică! E un răspuns dat cuiva care face o ameninţare.

Burauă s. f. = ceaţă deasă, de gură.

Capstedz adv. = zăpăcit, cu capul trăsnit.

Ciorecam s. m. = ciocle de dimie, cusute în formă de ciorapi. Are şamă pe ciucaş.

Cleaţă s. f. = care vorbeşte mult şi fără rost: „mai taci, *cleaţo*!"

Coţăsit adj. = răsfăţat. Se întrebuinţează şi verbul reflexiv, *a se coţăi*. Se spune despre cineva căruia-i place să fie răsfăţat. Se referă mai mult la femei.

Dîng adv. = murdar de tot. Se aplică mai mult la rufe: „cămaşa mea-i dare *dîng*, înoase *dîng*".

Durageţeş (în) loc. adv. = cu încetul.

Huluchiu s. m. = nărăcău: orice-ar mânca nu se mai satură. Se adresează numai bărbaţilor.

Hurnoi s. m. = om neciopliţ ca fire, cu o înfăţişare neplăcută: ochiuţ.

Îmbunginiă adj. = înţepenit: „stare-ai *îmbunginiă*!"

Misiot adj. = răsfăţat cu un deosebit accent peiorativ. Copii *misiaţi* sunt acela cărora li se îngăduie de părinţi toate greşelile.

Şoadă s. f. = glumă, vorbă hazlie, de unde adj. *şoados* = cu glume, hazliu.

Tiuliuţeu adv. = gol, fără îmbrăcăminte. Un om care a sărăcit, a pierdut totul, indiferent din ce motive, „a rămas *tiuliuţeu*".

Trăsedz adj. = om sărit, neîntreg la minte. Se întrebuinţează şi verbul *a trecedzi*: „I-a *trecedzi* căruţa".

Tândră adj. = drăgălaşă: care-i place dragostea: „*tândră* nănaro, dar harnică".

Craiova T. D. MĂRUŢĂ

(Satele de pe valea Bahnei)

Beicoi s. n. = bolovan mare.

Gonghen s. m. = gârgăune.

Împupistra v. = a îmbâcsi: „am *împupistrat* florile de măr".

Mărmă adj. = renească.

Nestainic adj. = nestătnic.

Polini v. = a rămânea grea, însărcinată. „A *polinit* şi nora-mea."

Pomfoi s. m. = curcitură, beşică.

Popistroacă s. f. (fără plural) = zbârciturâ. „A dat o *popistroacă* pe piele."

Soltan s. m. = o pereche de ştiuleţi de porumb (ştiuleţi) aleşi pentru semănat.

Strălite s. f. pl. = sfeclute de grădină de zarzavat supei.

Tarandu adj. = pierde vară, tărtăcheş.

Tăuzit adj. = zăpăcit.

Vardum s. n. = leagăn, scrânciob.

Vaoăi adj. = trăsnit, întrucâtva.

Turnu-Severin V. ŞERBAN

REG. MUREŞ

Arină s. f. = tăsin. de culoare galbenă, care se usucă în târlă şi hrăneşte caii.

Boacină s. f. = bucăţică de vată.

Bobură s. f. = coc în cercle bătrâneşti.

Borosteon s. m. = jilaţ (floare). Din magh. *borostyán*.

Cărăștin adj.=de culoare măsliniu.
Cătărți s. f. pl.=pietroaiele de râmă.
Credenț s. n.=bădar, stâlaj pe care se pun vasele de bucătărie.
Crișaldu s.=bucată mare de pâine. „Am luat un crișaldu de pită".
Donț s. n.=colț, margine de pâine. „Eu mi-am luat un donț".
Fașteață s. f.=vopsea.
Feștí v.=a vopsi. „Cămașa am feștit-o neagră."
Gheag s. n.=treabă. „Vine cu gheag."
Ler s. n.=cuptor la sobă. În el se coc prăjiturile.
Leontros adj.=strâmb, moțit. „Ce păț leontros?".
Merindeață s. f.=bucată de pânză în care se învelește mâncarea.
Măcărnițâ s. f.=măcelărie. „Nu cumpărat am adus carne dela măcărniță."
Parsâchi s.= dulap în care se ține mâncarea. „Dă-mi pâinea din parsâchi."
Poimod s.= pământul așezat în fața casei. „Am stat pe poimod la soare."
Poprică s. f.=bolta de zidei.
Porolesc s. f.=sticlă de 3/4 l.
Restorație s. f.=sală de ospătare.
Soubă s.=doc.
Toleț s. n.=pâinișoară.
Trus s. n.=un pat moale, înfoiat bine cu lână.
Vopor s.=vopsea de culoare, deosebită pentru sobe.
Zephe s. f.=beretă. „Ce zephe frumoasă ai pe cap."

AL. CRIȘAN
elev, anul

REG. PUTNA, RAIONUL ADJUD, comuna Florești

Săci pl. = buiestri jemnoase, pădurici. „Mi-a ieșit lupu 'mpiele din niște săci."
Smâncoșeagă s. f. = scurătură (pâlnie). „A trăs o *smâncoșeagă* din gard și-a prins s-o dă."
Șoatră s. f. = gheață ori pantofi vechi. „Aveș în picioare niște *șoatre*."
Șomogă s. f. = se zice unuia care aiurea-și duce încălțămintea mare și oxată. „Trece Ion. Da'i drept *șomogă*!"
Teșteș v.=a curăți. „Toate pălăgeiele s'au *teșteș*."
Țâcăi v. = a se liniști, a adormi (ca și a *bugăi*). „Abie o *țâcăi*. Plânge de dimineață."
Țioácă s. f. = cap. „N'are nici un strop de minte în *țioácă*."
Zgoambă s. f. = coarnă. „Să fiie numai de *zgoambe*."
Zuzg s. f. sg. = sgomotul atmosfera creată în jurul unui eveniment. „Era în *zuzg* cu moartea lui Petru."

ADĂSCĂLIȚEI VASILE
Student Filologie, Iași

REG. TELEORMAN

(Roșiorii-de-Vede și comunele învecinate)

Ceterag s. = lemn scurt și gros. „Am pus coâna pe *ceterag* și l-am fugărit până mai colo."
Țiu interj. = zăi. Se zice către cineva: „*Țiu*, să nu mă zgârii!"
Olei, olé, interj. = auleu, aoleu, vai. *Olei (olé)*, mă junghie mama! „*Olei (olé)* urât este! *Olei (olé)* destept mai este!"
Șodrci s. = înșelăciune, pregătită intenționată. Se spune într'o glăcere: „*Ai jucat cu șodrci*", adică ai scopit de a înșela. Copiii la joc spun: „Ai jucat cu *șodrci*. Ai făcut cu *șodrci*. Ai *șodrcit*." Când a *șodrci* într'un joc, adică a călcat regula jocului, cu voie sau fără voie, jocul trece asupra adversarului, până va *șodrci* și el. A poi jocul se continuă, la celălalt.
Șchiurt, chiurt s. = haină scurtă și fără mâneci. Se spune: „Ia-ți *șchiurtul (chiurtul)* pe tine că-i frig."
Șigeancă s. = gezătoare, șerbare. Se spune: „Mă duc la *șideancă*. E frumos la *șideancă*. Cânt la *șigeancă*."

Profesor FLOREA GH. ȘRAȚI
Roșiorii de Vede

RAIONUL TURNU-SEVERIN

Comuna Severinești

Fitpi s. n. = (în expresia „a-și băga *fitpu*") bot. nas. „În foaie oalelor își bagă *fitpu*."
Foroască s. f. = pielița bobului de strugure. „S'a înfundat pământ a în-tr-o *foroască*."
Gădăngească s. f. = un fel de joc. Să-mi zici o *gădăngească*."

Ghiumele s. f. pl. = pene de lemn care se pun între locul unei ferestre și stâlp pentru a fixa locul. „Ca să nu se mai mişte locul, o să-i pun nişte *ghiumele*."

Ghiuță s. f. = bucată de lemn scurtă de 6—7 cm. cu care se joacă copiii, servindu-se și de nişte oase; e un fel de oină românească. „Aruncă *ghiuța* !"

Giurgiuvică s. f. = a doua zi după o petrecere (nedeie, nuntă etc.). „Azi petrec mai bine că-i *giurgiuvica*, şi-au plecat străinii."

Gliboc s. n. = mulțime de păduchi. „I-i plin capul de *gliboc*, cleşcăe păduchi."

Glojdeori v. = roade. „Ce tot *glojdeoreşti* ai pe ?"

Guiba s. f. = butonieră. „*Guiba* e greu de făcut."

Hârghie s. f. = cel ce mănâncă fără socoteală, hămesit. „Mare *hârghie* i şi ăsta, toată ziua ar mânca : în toate îşi bagă nîpîtu."

Hoițdiaiă s. f. = muncă fără rost, a alerga fără rost pus de altcineva. „Nu mai pot de atâta *hoițdiaiă*."

Însăruici v. = a se face vărsuci (verişoare), între fete, luni după duminica Tomii.

Izdovi v. = a se însănătoşi. „A fost bolnav rău, da acu s'a *izdovit*."

Jigna v. = a scuipe cuiva o vorbă rea. a jigni. „Să ştii că mă *jignezi* la inimă de-mi spui aşa vorbe urâte."

Jigneală s. f. = arsură pe gât, greşală. „Am o *jigneală* pe gât de nu ştiu ce să fac."

Jloez s. n. = partea din pământ care are umezeală. revenească. „Pământul trebue săpat până la *jloez*."

ELENA-ANA RETEZEANU

REG. VÂLCEA, RAIONUL DRĂGĂŞANI

Com. Glăvile, Amărăşti, Olteanca-Negoi.

Cheboc s. n. = haină simplă scurtă de dimie, fără căptuşeală.

Joacă — expresia „are *joacă*" desemnează o mulțumire, o bucurie că a plouat la timp după arătura de primăvară.

Malie s. n. = rest sau sorț mic rămase dintr'unul mai mare. În timpul regimului burghezo-moşieresc se spune : „Ioi plătind la fonciară, a mai rămas cu un *malie* de săveică."

Pomojnii s. f. pl. = sforile care legă iţele războiului de țesut de pânza războiului ; serveau pentru scămbatul iţelor în timpul țesutului. Figurat, „mincinuni".

Ponov s. n. = orbăcăială. „Are *ponovul* găinilor" = nu vede bine seara, ca găinile.

Scornici s. m. pl. = mâncare țărănească pregătită din turtă de mălai prăjită cu untură ; în alte părți „purcei" („Cum vorbim", II, 2, p. 31, c. 2).

Streioc s. f. = picătură, scânteie.

ION C. VASILE

DISCUȚII

În „Cum vorbim", XI, 11—12, pag. 43 se discută întrebuințarea greşită a verbului a *necesita* în expresii ca *banii îmi necesită* în loc de *banii îmi sunt necesari*. Ni se explică în nota pomenită că a *necesita* este tranzitiv, dar se întrebuinţează greşit ca intranzitiv în expresii ca pentru cei ce-i *necesită banii îmi necesită*. Dar în primul exemplu verbul este tranzitiv, are drept complement direct pronumele *îi*. În al doilea rând, explicaţia nu este suficientă, căci întrebuinţarea verbului este greşită uneori şi când e întrebuinţat ca tranzitiv, cum se vede chiar din exemplul pentru cei ce-i *necesită*. Mai clar se vede că e greşit, deşi tranzitiv, dacă spunem cu *necesită* banii. Adevărul este că a *necesita* înseamnă a face necesar, a cere, tinde deci spre abstract, obiectul fiind deobicei un abstract, ca în exemplul cu care se încheie nota discutată: trecerea la gospodăria agricolă colectivă necesită folosirea tractoarelor şi a celor mai perfecţionate maşini agricole. Dar mai trebue spus că a *necesita* este un cuvânt pretenţios pe care putem destul de uşor să-l evităm, fără nicio pagubă pentru limba noastră.

G. M.

GREȘELI CURENTE

PROCENT

Cuvântul *procent* are două sensuri: 1) „dobândă la sută" și 2) „proporție la sută". Indiferent de filiera prin care a pătruns în limba noastră, el e de origine latină: *procentum* cu sensul de „pentru sută", „la sută". Totuși uneori se întâlnesc expresii de felul acesta: *mi-a împrumutat banii cu un procent de zece la sută* sau, atunci când se vorbește de situația analfabetismului în vremea exploatării burghezo-moșierești: *avem în țară un procent de peste 50% de analfabeți*. *Procent* poate fi folosit în astfel de expresii pleonastice pentrucă și-a pierdut sensul etimologic, ajungând să însemne, pentru cel care vorbește, „proporțional, cantitativ". Ar fi însă de dorit ca lui *procent* să-i păstrăm sensul etimologic, întrebuințându-l corect: *muncitorii constituie în țara noastră depășesc astăzi normele cu 100 la sută sau cu 100 de procente*.

S. VASILIU

UN ACORD GREȘIT

Ce e cu ăștia? e o propoziție interogativă. Predicatul este *e*, cu sensul de „se întâmplă" („ce se întâmplă cu ăștia?"). Subiectul este *ce*, pronume interogativ, iar complementul indirect, *cu ăștia*. Dar întâlnim foarte frecvent forma: *ce-s cu ăștia*, în care predicatul *s* (*sunt*) e la plural, iar subiectul *ce* la singular. Cum se ajunge la această formă? Pe de o parte prin faptul că predicatul e atras de complementul indirect (pronumele demonstrativ *ăștia*). De altă parte sub influența unor forme ca: *ce-s prostiile astea?*, în care subiectul e *prostiile astea*, iar predicatul *s* (*sunt*). Pentru vorbitori, atunci când nu-și dau seama de construcția gramaticală corectă, e mai ușor să acorde predicatul cu pronumele demonstrativ decât cu *ce*. E clar însă că aceasta constituie o greșeală.

LAURA STOCA

REPERCURSIUNE

Repercusiune și *percusiune* vin în românește din două compuse ale verbului latin *quatio* = a lovi, e vorbă de *repercutio, -ere, -ussi, -ussum* și de *percutio, -ere, -ussi, -ussum*. În limba noastră aceste două cuvinte au mai multe sensuri: *repercusiune* înseamnă, în fizică „răsfrângere", „retrimitere" (se vorbește despre repercusiunea sunetului, a razei de lumină). În limbajul medical înseamnă „deplasarea unei afecțiuni locale într'o altă parte a corpului", iar în vorbirea curentă are înțelesul de „răsfrângere" sau, mai palid, „consecință", „urmare". De pildă, în vorbirea curentă se spune că: *uriașele plantații de păduri din Uniunea Sovietică vor avea însemnate repercusiuni asupra climei din regiuni întinse*. *Percusiune* e un termen folosit în muzică și anume se face distincție între instrument „de coardă", „de suflat" și „de percusiune" (xilofon, triunghi, etc.). După cum se vede, aici s'a păstrat, mult mai evident, înțelesul etimologic de „lovire". Aceste două cuvinte sunt pronunțate greșit: *repercursiune* și *percutiune*. În ceeace privește pe *repercursiune*, poate fi vorba, mai întâi, de influența celor *r*, care au provocat apariția celui de al treilea. Un alt motiv e faptul că, în limba română, sunt foarte rare substantivele terminate în *-usiune*. De aceea cuvântul a trecut în categoria lui: *excursie-incursie*, cu care nu are nici o legătură etimologică. Ultimul argument e valabil și pentru *percusiune*. De astă dată trecerea s'a făcut în grupa cuvintelor terminate în *-utiune* sau *-uție*, ca *persecuție, atribuție*.

SORIN STATI

Auzit la Radio-jurnal: *...se vor acorda viza de intrare numai la patru din membrii delegației*. Cu cine se acordă aici *pe*? Subiectul este *viza*, singular, prin urmare predicatul trebue pus și el la singular: *se va acorda*.

Prof. A. B. ȘAPIRO, *Despre forma periodică a vorbirii*, în *Russkii iazik v škole*, nr. 1 (1951), pag. 26—36.

Constatând că în ultimele decenii a încetat să se dea atenție formei periodice a vorbirii, atât în literatura științifică sovietică, cât și în cea didactică, Prof. Șapiro observă, pe drept cuvânt, că aceasta ar putea duce la concluzia greșită că în școala și limbă literară rusă nu se mai întâmpinează perioada. Pentru a îndreapta această lipsă, A. B. Șapiro își propune, în articolul de față, să clarifice latura teoretică a chestiunii formei periodice a vorbirii, ocupându-se de trei probleme mari: 1) căruia domeniu al lingvisticii îi aparține perioada; 2) în ce constau trăsăturile caracteristice ale perioadei; 3) ce aspecte ale perioadei sunt mai caracteristice pentru limba literară rusă contemporană.

Articolul cuprinde un scurt istoric al modului cum a fost tratată problema perioadei, începând dela autorii antici, Aristotel și Demetrius, la care apar preocupări în legătură cu această chestiune — și trecând apoi la filologii ruși dela Lomonosov până la începutul sec. al XX-lea. Aproape toți gramaticii citați atât cei antici, cât și cei ruși moderni, au considerat perioada ca un obiect de studiu al stilisticii (numită „retorică" la antici și la Lomonosov), dar au caracterizat-o uneori prin particularitățile ei sintactice. Confuzia aceasta se datorește faptului că pentru filologii antici și pentru Lomonosov nu exista o delimitare precisă între domeniul gramaticii și cel al retoricii; cât privește pe filologii ruși din sec. al XIX-lea care s'au ocupat de perioadă ei au interpretat literal considerarea ei de către Lomonosov ca obiect al retoricii, neținând seama de faptul că acesta înțelegea prin retorică „sintaxa privită prin prisma stilistică". Din cauza acestei confuzii s'a ajuns, spre sfârșitul secolului al XIX-lea la părerea că perioada nu constituie un obiect de studiu al gramaticii și că de ea trebue să se ocupe doar manualele de teorie a literaturii.

Problema definirii perioadei ca obiect de studiu al sintaxei sau al altei ramuri a lingvisticii depinde, bineînțeles, de delimitarea domeniului sintaxei și al disciplinelor vecine. E clar că trăsăturile caracteristice ale perioadei se referă la structura frazei, servind drept indicii ale corelației de sens dintre părțile ei, și aceste trăsături sunt de natură sintactică.

A. B. Șapiro își exprimă clar convingerea că perioada este un fenomen sintactic și o definește în felul următor: „Perioada este o frază căreia îi sunt străine trăsăturile oricărei construcții obligatorii ale frazei de orice tip, fiind propriu-zis unicul care exprimă un sens special. Acest sens special constă în următoarele: toată exprimarea se compune din două părți strict opuse una alteia; dintre acestea prima se compune la rândul ei dintr'un șir de unități întregi, omogene din punct de vedere sintactic, a căror totalitate, prin conținutul lexical și prin structura intonației provoacă în ascultători sau cititor creșterea așteptării părții a doua, în care trebue să urmeze rezolvarea tensiunii create de partea întâia. La provocarea acestei tensiuni contribue existența în partea întâia a unui număr mare de elemente într'o dispoziție gradată din punctul de vedere al semnificației lor sociale, ridicarea treptată a intonației către sfârșitul părții întâia și pauza care desparte cele două părți. Observarea acestei structuri a perioadei l-a dus pe autori la compararea ei cu un cerc, din care cauză se vorbește uneori de structura circulară a perioadei. Construcția periodică poate cuprinde astfel un fragment de vorbire care să nu fie nici mai mic, dar nici mai mare decât o frază. Iar fraza perioadă poate fi compusă, fie din mai multe propoziții, fie dintr'una singură. Dar nu orice frază sau propoziție poate fi o perioadă ci numai acea care conține în ea trăsăturile specifice descrise mai sus.

Prin natura ei, construcția periodică este legată de anumite aspecte ale vorbirii orale — de specia de vorbire oratorică — precum și de

prozei, definind, în același timp, și mijloc propriu vorbirii de fiecare zi. În decursul expunerii în scris poate întrebuința cu mai mult succes perioade, întrucât scrisul dispune de semne de punctuație, iar la poezie un avantaj în plus îl oferă posibilitatea repetării aceleiași conjuncții la începutul fiecărui vers.

Partea a doua a perioadei nu are obligator caracterul de perioadă. Ea poate fi o frază sau o propoziție, iar atunci când perioada în întregul ei reprezintă o singură propoziție, partea a doua nu poate fi decât o parte a acestei propoziții.

A. B. Șapiro dă apoi definiția așa numitelor „aspecte ale perioadei", arătând că prin acestea se înțeleg acele categorii de corespondențe de sens care există între ritmul ascendent și cel descendent în perioadă și care își găsesc expresia corespunzătoare în formele construcției ei".

După această expunere principială asupra problemei perioadei ca fenomen sintactic, Prof. Șapiro schițează clasificarea perioadelor care se pot întâlni în limba literară rusă contemporană, definind și ilustrând cu citate fiecare șapte tipuri de perioade: generalizatoare, temporală, condițională, determinativă, consecutivă, concesivă și adversativă.

În încheiere, autorul arată că problema pusă în articolul de față merită o prelucrare serioasă și din punct de vedere istoric, deoarece observația directă demonstrează că forma perioadică a vorbirii a suferit o evoluție însemnată pe terenul limbii literare ruse.

MIOARA GRIGORESCU

V. M. CISTIAKOV: *Metodele de predare a limbii ruse în școala rusă în lumina lucrărilor lui I. V. Stalin despre lingvistică* în Ruskii iazîk v škole nr. 1 (1951), pag. 61-68.

Scoțând în evidență importanța lucrărilor de lingvistică ale lui I. V. Stalin în ceea ce privește predarea limbii ruse în școală, V. M. Cistiakov arată necesitatea revizuirii metodelor de predare a acestei materii în lumina învățăturii staliniste. Autorul articolului arată că vechile programe analitice, fiind elaborate în spiritul [illegible] lui Marr, conțineau greșeli și determinau pe profesori să predea școlarilor gramatica. Astăzi profesorii de limba rusă având la îndemână neprețuita învățătură a lui I. V. Stalin trebue să rezolvăm toate problemele de bază care se pun în legătură cu predarea limbii ruse și anume: problemele studierii limbii ruse în școala națională respectivă, influențele reciproce dintre limba rusă și limba maternă a elevilor, studiul vocabularului, al gramaticii și al semanticii și legarea în studiu a teoriei de practică.

Cistiacov insistă asupra laturii practice a studiului limbii ruse, ținând seamă de faptul că obiectivul principal al studiului limbii ruse în școlile noastre este folosirea acestei limbi „ca un mijloc de comunicare între oameni" și „ca o armă de unitate și desvoltare a societății". Ca metode de predare, autorul recomandă ca în măsura posibilităților în fiecare oră să se vorbească, să se scrie și să se dictează ruseste, să se limiteze teoretizările de prisos, să se folosească pentru studiu materialul pe care-l oferă emisiunile radiofonice, filmele, etc.

În ceea ce privește relațiile reciproce dintre limba rusă și limba maternă a elevilor, V. M. Cistiacov arată că cunoașterea unora din ele ușurează studiul celeilalte. Mai ales în studiul gramaticii se pot folosi comparațiile între cele două limbi traducerile de termeni, de propoziții și de exemple.

Vocabularul prezintă o deosebită importanță în studiul limbii ruse. După cum afirmă autorul, „trebue să se țină în considerare și să se lărgească metodic bagajul de cuvinte al elevilor, leșa o lecție la alta, din an în an". Este important ca fiecare lecție, fiecare lucrare, expunere sau dictare să fie pregătite din punctul de vedere al vocabularului, din punctul de vedere al „materialului de construcție", fără de care nu se poate ține nicio lecție. De asemenea V. M. Cistiakov arată necesitatea analizei lexicale a textelor literare care se citesc, pentru a se îmbogăți în felul acesta vocabularul elevilor.

Subliniind apoi importanța pe care o acordă I. V. Stalin gramaticii, au-

torul articolului insistă asupra rolului pe care-l are această disciplină în studiul limbii ruse. Deoarece sistemul principal de cuvinte și structura gramaticală formează baza limbii acestei părți — dicționarul, vocabularul și gramatica — arată V. M. Cistiakov, trebue să fie pivotul programei limbii ruse în școlile naționale. Profesorul trebue să învețe pe elevi regulile gramaticale care stau la baza exprimării în limba rusă. Explicând noțiuni mai grele din gramatică profesorul se poate referi la limba maternă, pentru a face mai ușoară înțelegerea lor. Împreună cu gramatica se studiază și fonetica, în mod practic, pentru ca elevii să-și însușească o pronunțare literară corectă.

În continuare V. M. Cistiakov arată că datoria profesorului de limbă rusă este ca, bazându-se pe lucrările de lingvistică ale lui I. V. Stalin, să ridice metodele de predare la o nouă treaptă superioară.

ION MOISE

G. ISTRATE: *I. V. Stalin și problemele lingvisticii în „Lașul nou"*, an II, nr. 8, dec. 1950.

Ca și celelalte periodice, „Lașul nou" a socotit nimerit să consacre un articol pentru a arăta cititorilor săi uriașa importanță a lucrărilor de lingvistică publicate în țara noastră de I. V. Stalin. Acest articol, scris de prof. G. Istrate, rezumă genialele învățături despre limba a tovarășului Stalin și o comentează făcând aplicări la situația dela noi. Am socotit necesar să-l luăm în discuție aici, pentru că avem de făcut unele rezerve cu privire la felul cum a fost alcătuit.

După părerea noastră, lucrările lui I. V. Stalin ar trebui prezentate separat, fără să se acorde aproape jumătate de articol unei priviri asupra celorlalte articole publicate în „Pravda" care, fiind scrise înainte de a se fi publicat lucrările lui I. V. Stalin, nu mai înseamnă, firește, o importanță deosebită. În afară de aceasta, în articolul prof. Istrate se pot relevă unele erori de formulare: „numeroase" cuvinte lesate de o anumită ordine dispar odată cu [illegible] unei noi orânduiri". Astfel redactată, afirmația este inexactă: cuvintele nu dispar odată cu ivirea noii orânduiri, ele dăinuesc multă vreme în mintea oamenilor și în vorbire (rob) ori mai există de mult în țară, iar cuvântul rob se mai folosește). „Limba este un fenomen social, nu unul istoric ca suprastructura." Ni se pare evident că și această formulare e greșită, căci fenomenele sociale nu pot fi privite rupte de istoria societății.

Într'un articol de felul celui pe care-l discutăm aici, eram în drept să ne așteptăm la o atitudine cât de cât auto-critică, pe care însă nu o găsim. Este limpede că niciunul dintre cei care au lucrat în lingvistică până acum nu a fost ferit de toate greșelile pe care le subliniază tovarășul Stalin. Găsim în schimb o atitudine critică pe care am vrea să o discutăm. În încheierea articolului, prof. Istrate se referă la articolul ce fimd din „Cum vorbim", II, 5, scris și publicat înainte de apariția primului articol din seria celor trei care formează „Marxismul și problemele lingvisticii". Articolul nostru nu este pe placul prof. Istrate, și, desigur, astăzi este ușor de văzut că el are greșeli grave. Dar prof. Istrate explică aceste greșeli prin faptul că autoarea articolului e „nespecialistă". Fiind vorba de o membră a corpului didactic al unei facultăți de filologie, nu vedem cum se poate traduce „nespecialistă" altfel decât prin „tânără". Noi socotim că unul dintre meritele revistei noastre că ani acest deschide coloanele ei pentru numeroși tineri cărora le dăm astfel ocazia să devină „specialiști". Cât privește greșelile din articolul pus în cauză, ni se pare prea simplu să le punem în spinarea singurei. Revista are un comitet de redacție, care citește articolele înainte de a fi publicate și care îșl la răspunderea pentru publicarea lor. În cele mai multe cazuri comitetul (mai exact: acela dintre membrii comitetului care locuesc în București) discută cu autorii și le propune unele modificări, iscă

care s'a întâmplat şi cu articolul menţionat. Mai mult decât atâta. Fiind vorba de un articol de fond, el reflectă felul de a gândi de atunci al comitetului. Prin urmare pentru greşelile descoperite în el trebue să răspundă în primul rând comitetul de redacţie.

Noi am avut ocazia să ne facem autocritica, şi desigur o vom mai face şi de aici înainte când va fi nevoe, pentru greşale de a fi urmat în multe privinţe ideile „noii teorii a limbii". Iar cine a ştiut înainte de intervenţia tovarăşului Stalin că aceste idei sunt greşite, ar fi trebuit să ne atragă atenţia atunci, nu acuma.

C. V.

INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ

Activitatea Institutului de Lingvistică al Academiei R. P. R., pe anul universitar 1950/51, a început pe data de 15 noembrie 1950 când s'a ţinut prima şedinţă de comunicări.

In prima parte a şedinţei, după cum ne-a spus tov. Barbu, preşedintele biroului pe anul 1949/50, a făcut analiza muncii depuse în anul trecut, s'a constituit birou de conducere pe anul 1950/51, format din tov. B. Cazacu, preşedinte, tov. Tr. Costa, vice-preşedinte, şi tov. T. Tomescu, secretar. In numele biroului tov. B. Cazacu a arătat că-şi va da silinţa să corespundă încrederii Institutului care l-a desemnat să conducă şedinţele Institutului, în acest an.

In a doua parte a şedinţei, tov. *Prof. A. Graur* a făcut o prelucrare a articolelor tovarăşului Stalin, intitulată „Genialele lucrări de lingvistică ale lui I. V. Stalin" (vezi „Cum vorbim", 8—10, an. II, pag. 29—33).

Au urmat discuţii, pe care le dăm în rezumat.

Al. Graur afirmă că din articolele lui I. V. Stalin reese că nu limba literară, ca şi limba naţională, nu e suprastructură şi nu are caracter de clasă.

M. Rădulescu: I. V. Stalin a arătat falsitatea ideei lui Marr asupra încrucişării limbilor. Limba română nu e o limbă nouă ci limba latină, care s'a îmbogăţit cu elemente din substrat şi din limba slavă.

P. Olteanu: Metoda istorico-comparativă duce la o limbă comună. In articolele lui I. V. Stalin nu se discută problema limbii comune, aşa că această chestiune aşteaptă rezolvarea.

Gh. Tohăneanu aminteşte greşelile greşelii ale lui Marr. Singura latură care părea mai justă în teoria lui Marr privea viitorul limbilor. Dar şi în această privinţă teoria lui s'a dovedit greşită, deoarece ei socotea că unificarea limbilor se va realiza prin măsuri de cabinet.

F. Leibovici: In limbă nu există treceri revoluţionare prin explozie, deci o fază la alta, ci treceri treptate. Totuşi, schimbarea constatată între două faze îndepărtate poate fi considerată salt.

I. Fischer: In cercetările de până acum care priveau înrudirile dintre limbi, s'a ţinut seama numai de morfologie, vocabularul fiind socotit instabil şi supus circulaţiei între diferite limbi. Această neglijare a vocabularului s'a datorat faptului că era considerat în totalitatea lui şi că nu s'a găsit în interiorul lui un nucleu cu aceeaşi stabilitate ca şi a morfologiei. Delimitarea nucleului — fondul principal de cuvinte — pune la dispoziţia lingvisticii comparate criterii sigure pentru a folosi şi vocabularul în studii de acest fel.

I. Coteanu: Studiile lui I. V. Stalin asupra lingvisticii reprezintă o bază nouă în felul de a interpreta dialectologia. Unificarea dialectelor într'o limbă comună, unică pentru o naţiune sau pentru un popor, este determinată istoreşte de o seamă de condiţii specifice fiecărui popor sau naţiuni în parte. Astfel, un dialect şi limbii române s'a putut desvolta în limba naţională, fiindcă şi poporul român a realizat condiţiile necesare pentru a deveni naţiune. Uneori condiţiile sunt defavorabile şi atunci limba unui popor se diferenţiază într'un mare număr de dialecte locale. Limbile romanice ilustrează o situaţie de acest fel. Latina s'a diferenţiat în condiţiile orânduirii sociale feudale. Dialectologii, în munca lor pe teren, ar trebui să ţină seama de fapte asemănătoare, iar ştiinţa lor să se ocupe mai degrabă de ceea ce se naşte decât de ceea ce moare, ca să poată astfel înţelege liniile mari de desvoltare ale dialectelor şi limbilor.

I. Iordan: Dialectele teritoriale sau locale se deosebesc de jargoane pentru că au sau pot avea gramatică proprie și fond principal de cuvinte propriu. Așa se explică faptul că un dialect teritorial poate deveni cu vremea limbă a întregului popor. Bineînțeles, cu participarea treptată a altor dialecte, care, până la urmă, dev'n simple graiuri și chiar dispar. Această stare de lucruri este posibilă numai înainte de constituirea unei limbi comune, a întregului popor, sau după desagregarea acesteia. În cazul limbii noastre, cele patru dialecte (daco- macedo- megleno- și istroromân) au avut un timp aceeași structură gramaticală și același fond principal de cuvinte. În condiții de viață din ce în ce mai deosebite, dialectele diferă astfel mult unele de altele, încât putea spune chiar că istroromâna e prea puțin un dialect al limbii române. Dialectele daco-românești au fost și continuă să fie dialecte locale în sens strict, cu aceeași structură gramaticală și același fond principal de cuvinte.

Al. Graur: Pentru literatură, este folosită limba poporului, dar producția nu se adresează de obicei clasei exploatate, care de multe ori nici nu știe să citească. Literatura e suprastructură. În privința limbii comune primitive, trebuie să se recunoască existența ei, pentru că numai astfel se pot explica fondul principal de cuvinte asemănătoare și structura gramaticală asemănătoare în limbile care fac parte din aceeași familie. În privința familiei de cuvinte, I. V. Stalin arată clar că fondul principal formează baza pentru crearea altor cuvinte.

B. Cazacu: Ancheta dialectală nu trebuie să urmărească numai modul cum se exercită influența limbii oficiale asupra graiurilor. Cercetările dialectale trebuie să pună în lumină atât particularitățile arhaice ale graiurilor, cât și modul cum diferitele graiuri regionale influențează limba națională. Pentru limba literară ar fi o greșeală să se caute un caracter de clasă, pornind dela faptul că într'o anumită epocă, unele opere literare sunt produsul unei anumite clase. La desvoltarea limbii literare ia parte întreg poporul. Unele clase participă la acest proces în mod activ, altele în mod pasiv.

Prof. B. Cazacu a relevat, în încheiere, un aspect nesublimiat în expunere, a'ci în discuții, anume necesitatea libertății criticii, a luptei de opinii pentru propășirea științei.

T. T.

*

În ședința din 13 decembrie 1950, după prezentarea unor lucrări recent apărute, a avut loc comunicarea tovarășei Florica Dimitrescu, cu subiectul *Eminescu și limba veche.*

Critica literară din trecut s'a ocupat prea puțin de limba lui Eminescu și cu atât mai puțin de problema raportului dintre limba sa și limba veche. Rămâi problema arhaismelor a fost atinsă. Eminescu a cunoscut limba veche din cărțile citite în biblioteca tatălui său, Iapă mănăstirească și de un fost coleg de școală, Ștefănelu, care spune că Eminescu, la 13–14 ani, „citea cu înlesnire slova veche chirilică și mai cu seamă cărți vechi vedeam în mâna lui".

Problema cunoașterii limbii vechi se împletește cu cunoașterea literaturii populare.

Se știe că Eminescu a fost un pasionat culegător de folclor. Dar fiind că în vorbirea populară apar unele forme vechi, este foarte probabil că unele arhaisme din poezia eminesciană să fie pătrunse direct din textele vechi, și prin intermediul graiurilor regionale. Deci arhaismele în opera lui Eminescu au o dublă proveniență: una cărturărească (textele vechi) și a populară. O demarcație strictă între elementele vechi și cele populare e foarte greu de stabilit.

Vorbitoarea a trecut apoi la studiul arhaismelor din poezia lui Eminescu, raportând fiecare aspect la unul corespunzător din limba veche. Astfel în ...

ția articolului *o*, și după un substantiv articulat este caracteristică și pentru limba veche (cf. *oechiul* al nostru din Coresi, *Praxiul*). În legătură cu poetul reintroduce cuvinte sau sensuri dispărute, sau aproape dispărute ca *armie* = *armată*, *crug* = *cerc*, *orbită*, *firmament*, *crugul cerului*), a *certa* = a *pedepsi* (*doi din voi veți fi vrăjmași ca să nu certați*) și *îndreptarea legii*: *atunci fiecătorul va certa cu bani* sau cu *slănină*.

Pe baza materialului studiat, din domeniul sintaxei, lexicului, morfologiei și foneticii, se poate ajunge la concluzia că Eminescu a cunoscut limba veche și a cunoscut-o nu numai din necesități tehnice, ci și din dorința de a reface în circulație forme vechi. A făcut această datorită concepției pe care Eminescu a avut-o despre limbă, care reprezintă pentru el o unitate desăvârșită, în timp și spațiu.

Reînvierea lui Eminescu în trecut este consecința unor puternice sentimente patriotice care dau operei sale capacitatea de a evoca prin limbă și forme, trecutul unui popor asuprit împotriva cotropitorilor.

E. V.

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

La 10 nov. 1950, la ședința secției de Filologie a Societății de Științe Istorice, Filologice și Folclor, Prof. N. Barbu a făcut o comunicare cu titlul „Observații asupra sintaxei lui I. Creangă".

În cuprinsul aceleiași limbi, o idee nu este redată în mijloc unic de expresie. Îndoielnică. Ceea ce izbește mai ales cercetătorului atent este multi'mea expresiilor prin care poate fi redată aceeași idee într'o limbă. O idee poate fi exprimată prin diferite unități sintactice ca: interjecția, propoziția, frază, prin parataxă, coordonate și subordonate. Fraza redă un afect mai bine decât interjecția. De exemplu cineva intrând în casă, spune: „Afară este foarte frig". Dacă în loc de a folosi această propoziție, ar spune: „Îți ce frig!", puterea de expresie ar fi mult mai mare.

Opera lui Creangă este plină de evocarea unor sentimente și idei care — în chip firesc — ar fi putut aluneca sub pana lui interjecția, propoziția eliptică, parataxa. Seninătatea gândirii scriitorului însă îi stăpânește emoția și alungă din frază interjecția. Pentru a ilustra construcțiile sintactice particulare ale scriitorului, conferențiarul se folosește de comparația cu alți scriitori contemporani, ca Eminescu și Alecsandri.

Trecând la modul cum se leagă unitățile sintactice între ele, se observă că I. Creangă folosește în cea mai mare parte coordonarea și subordonarea. Parataxa este redusă la o treime din totalul operei deși o astfel de construcție este mai afectivă decât subordonarea și coordonarea. La Alecsandri și Eminescu, dimpotrivă, predominantă este parataxa.

I. Creangă folosește expresii sintactice cu înțeles concret. De exemplu: spre a arăta că cineva fuge foarte repede, se poate spune că *fuge cât mănâncă pământul* sau *fuge de-i sfârâie călcâiele*. Aceste construcții exprimă într'un chip mult mai concret imaginea ideii fugi decât adverbul la superlativ *foarte repede*.

Expresiile sintactice cu caracter concret, evocând imagini din viața poporului în mijlocul căruia trăia Creangă, reconstituie un întreg mediu social.

În concluzie, I. Creangă construiește fraza largă, chip de exprimare a stărilor de lucruri și sentimente sufletească. Eminescu și Alecsandri fac din parataxă un procedeu artistic de exprimare afectivă de prim ordin. Dar dacă Creangă se depărtează din acest punct de vedere și de Alecsandri și de Eminescu, el se apropie de graiul poporului prin conjuncțiile de subordonare care în marea lor majoritate sunt acelea ale limbii de toate zilele a poporului și mai ales prin expresiile sintactice evocând imagini concrete.

Conferențiarul consideră necesară întocmirea unor studii de sintaxă românească pe autori, studii pe baza cărora se vor putea face sinteze care să dea o imagine fidelă a diferitelor construcții ale sintaxei românești.

M. CABAGIU

FARA MULTA VORBA

VEGHE, Roman. — 1. Ce înseamnă *quasi* în fraza *asistase la quasi-căderea lui Voltaire?* 2. Care e sensul cuvântului *vipie* în *vipia verii* (Mitrea Cocor)? 3. Care e originea cuvântului *vagamente*. 4. În revista „Cum vorbim" se vorbește deseori de *Dicționarul Academiei*. Despre ce dicționar e vorba?

1. *Quasi* este o conjuncție comparativă latinească și se întrebuințează pentru a arăta că un lucru sau o acțiune este oarecum identică cu alta; ar putea fi redată prin „ca și cum", „întrucâtva", „aproape". Fraza dată de dvs. înseamnă „asistase la un fel de cădere a lui Voltaire" sau „asistase aproape la căderea lui Voltaire".

2. *Vipie* înseamnă „foc", „punctul culminant al unei acțiuni". Se poate spune astfel: *în vipia boalei, în vipie lupiei, în vipie amiezii* etc. Deci *vipia verii* înseamnă „focul verii", dar poate însemna și arșiță, pentrucă ceea ce caracterizează punctul culminant al verii este căldura excesivă: *după amiază, când se potolea vipia, ieșeau cu toții pe mirişte.*

3. *Vagamente* „în mod vag" este un adverb format în limba română, după modelul cuvântului francez *vaguement*, dela adjectivul *vag* cu sufixul adverbial *-mente* pe care îl avem în *literalmente, socialmente, sminteşte*. Este un cuvânt pretențios și nerecomandabil.

4. Este vorba de *Dicționarul limbii române*, publicat de fosta Academie Română, din care n'au apărut decât literele A, B, C, F, G, H, I, J și parte din litera L. Acest dicționar este refăcut și continuat acum de Institutul de lingvistică al Academiei R. P. R. Dicționarul va fi gata de tipar la sfârșitul anului 1952.

TION, Roman. — Este corectă expresia *a fost, dar s'a terminat?* Dacă nu, cum s'ar putea spune altfel, și care este originea ei?

Expresia *a fost, dar s'a terminat* este corectă. Când spune așa, vânzătorul arată că a avut în prăvălie marfa cerută, dar i s'a isprăvit stocul. Nu vedem niciun motiv pentru a căuta o origine curioasă unei fraze care nu are nimic deosebit.

C. PASTRAMA FLOPAS, Giurgiu. — 1. *Fiară sălbatică* nu este o expresie pleonastică? Nu se confundă cu pluralul substantivului *fie*? 2. Care e corect: *piatră nestemată* sau *piatră nestimată*? 3. Expresia *al meu personal* nu e oare greșită? Se poate folosi cuvântul *personal* și pe lângă pronumele *posesiv*?

1. Expresia *fiare sălbatice* este corectă. Mai mult decât atât, adjectivul *sălbatic* adaugă substantivului o nuanță de concret și de expresivitate. Întregind astfel înțelesul substantivului *fiară*. Nu poate avea loc confuzia între *fiare* plural substantivului *fiară*, și *fiare* pluralul substantivului *fier*, căci aceste două cuvinte nu se întâlnesc niciodată în același context.

2. Cuvântul *nestemat*, este, pe cât se pare, înrudit cu verbul a *estima* (din lat. *aestimare*), dar fiind un cuvânt vechiu în limba noastră, forma lui a suferit modificări, ca de exemplu transformarea lui *i* în *e*. Apariția în forma noastră a formei *nestimat* se datorește faptului analizei pe care vorbitorul o face acestui cuvânt socotindu-l compus din *ne* și *stimat*.

3. Se întrebuințează *personal* ca întărire nu numai pe lângă pronumele personal, dar și pe lângă cel posesiv. În primul caz el întărește persoana, în al doilea se referă la posesie. Se poate deci spune: *eu personal* și *al meu obiect acesta este al meu personal*. Nuanța scăpată de urechea noastră poate fi sesizată din următoarele exemple paralele: *nu îmbrac pe nimeni* și *nu îmbrac pe nimeni altul*; *nu mănânc* înseamnă că nimănui nu este pus în dispoziție de către mine, iar *nu mănânc altul* înseamnă că nimănui nu este pus în dispoziție de către mine altul decât mie. *Al meu personal* este hainul care îmi aparține.

DIN VORBA IN VORBA

In acest număr vorbim despre *marșnelizare*, originea numelui *Teleorman*, *curățat* și *curățit*, pluralul *cireși*, forma *săzăre*, *secerș* și *secerat*, genul substantivelor *fragă*, *prieten* și *amic*, scrierea pluralului substantivelor terminate în consoană și *-a*.

GRIGORE HOLDIȘ, Sighet. În articolul dv. *Tot despre scrierea unor neologisme* ni se propune să mai discutăm scrierea cuvântului *odicolon*, ci să folosim ați scrierea după de *Colonia*, să nu mai pronunțăm *trenșcot* ci *trenci-cot* și așa să și scriem; în fine, să renunțăm la termenul *marșhallizare*. Pe *odicolon* nu-l putem elimina din limbă, chiar dacă ne dă bătaie de cap la ortografie, iar după de colonie nu e altceva decât traducerea termenului francuzesc, și, în orice vorbind, el spune mai puțin decât *odicolon*. Pronunțarea *trenșcot* e mult mai rară decât *tresșcot*, cu toate că *trenci* e singura formă existentă (pronunțarea originală engleză este *trenț*).

Am vrea, firește, să putem renunța la verbul *marșhallizare*, dar mai întâi trebuie să luptăm ca să obligăm pe imperialiști să înceteze acțiunea de înrobire economică, de atițare la război, și de înfrîngere a expansiunii imperialiste pe care o exprimă acest verb. De altfel, ar fi fost bine să faceți și o propunere, deși nu vedem cum s-ar putea schimba numele acțiunii inițiate de generalul american atâtor și războaie. Marșnalis.

Ne propuneți să ne ocupăm de vocabular regional comparat. Dar între altele, de acest și publicăm vocabularul regional. Cei care vor să studieze asemănarea sau deosebirea lexicală dintre două sau mai multe graiuri, pe baza vocabularului publicat de „Cum vorbim" pot s-o facă. De ați și încercat acest lucru în noua *Vocabular regional comparat*. Ar fi bine să reluați problema și să trageți și concluziile pe care le impune un astfel de studiu.

Prof. IOSIF E. NAGHIU. Conținutul articolului dv. *Peroft* despre limbă nu corespunde decât foarte puțin cu titlul. E vorba mai mult de sursa populară de inspirație în creația poetului maghiar.

Articolul *Internaționale* nu este un articol de lingvistică.

MIRCEA MIHAIL SECHE. Originea cumană a toponimicului *Teleorman* este de mult cunoscută. Numele topic *Teleorman* ar fi putut veni atât din turca otomană, cât și din cumană, pentru că există sau a existat în amândouă aceste limbi. Totuși, forma românească *Teleorman* e de origine cumană: din *telorman*. T din cuvântul românesc arată că e vorba de un termen de origine cumană, căci turca otomană are cuvântul în forma *delorman*, cu d la inițială.

I. TEODORESCU - BROȘTENI, București. 1. Propuneți să eliminăm participiul trecut *curățat*, pentru că „verbul este *a curăți*, nu *a curăța*". Verbul este însă în Moldova de conjugarea a IV-a *a curăți*, iar în Muntenia de conjugarea I-a *a curăța*. De aceea amândouă participiile (*curățat* și *curățit*) sunt corecte.

2. Cuvântul *cireașă* este la plural *cireșe*, de aceea ziceți dv., să renunțăm la *cireși*. Forma *cireși* este mai nouă. Ea s-a născut conform tendinței generale a limbii de a extinde pluralul în *i* la substantivele feminine.

3. Forma *săzăre* este dialectală.

În legătură cu *fragă* citiți răspunsul dat Paulinei Guran în acest număr.

4. *Secerș* „acțiunea de a secera" este un substantiv derivat dela verbul *secera* cu sufixul *-iș*. Alături de el există și *secerat* (seceratul grâului), așa cum, alături de *măritatul* (*fetei*), există *măritiș* (*fetei*), *amocâ* dela *mărita*, alături de *măcinat*, există *măciniș*.

Valoarea acestor fabule nu constă în aceea că arată că se poate trăi fără a munci, ci în aceea că arată că se poate trăi fără a munci.

N. C. NICOLESCU - Caracterul semnalează fenomenul substantivării infinitivelor lungi, explicându-l prin „tendința spre personificare, spre materializare a ideilor acțiuni".

Infinitivul lung, care denumește acțiunea, este foarte apropiat ca sens de substantiv. În limba română el se întrebuințează foarte des ca substantiv, dar faptul este foarte cunoscut.

Căpșor. URSU NICOLAE. Articolul *Țăranul sărac în unele proverbe* are greșeli de interpretare. Proverbe ca *cine are o să mai aibă*, sau *din coadă de câine nu faci sită de mătase*, nu sunt numaidecât create de chiaburi. În orice caz, articolul dv. nu argumentează în mod convingător acest lucru. Unele proverbe, cărora dv. le atribuiți aceeași origine, *oricât cine se vede înnodat, tot de unde s'a rădăcini sunt mai probabil* create de cei săraci, iar *la omul sărac ai toți nu îmbrățișează* e hotărît creația celor exploatați, care își exprimau astfel sărăcia și disperarea.

P. ROLLING. Galați. Articolul *Cum gândim, cum vorbim și cum scriem* este mai mult o succesiune de constatări stilistice în mare măsură juste, dar care interesează mai de grabă redacția revistei „Monitorul". „Cum vorbim" preferă articole de interes general. Unele din lucrările discutate ar putea fi puse în legătură cu problemele generale în așa fel încât să se poată scoate din ele învățături pentru toată lumea.

În fraza: *cămașa, pălăria, încălțămintea și nasele în care se așează pentru copii, totul trebuie să fie în cea mai mare curățenie*, cuvântul *totul* nu poate fi înlocuit prin *toate*, fiindcă aiurea s'ar înțelege că numai vasele în care se așează pentru copii trebuie să fie ținute în cea mai mare curățenie.

C. STORNESTI. Vâlcea. Ar fi greu să vă răspundem câte

revista n'a apărut încă în luna dvs. Deși numărul acestei reviste — căreia dv. i-ați scris în luna mai — se explică și prin faptul că nu se răspunde celor care trimit recenzii, regionali, ei, ori să publică, ori nu, dacă termenii nu se găsesc în glosare sau dicționare, ori nu se publică, dacă se găsesc acolo. În acest caz, semnalarea nu înseamnă altceva decât că toți termenii sunt cunoscuți în general. Dacă nu ni s'a întâmplat să nu înțelegem nimic.

HARITON POPA. Constanța. Între cele ce au sustras lingviștii învățăturile de aparență ale lui I. V. Stalin „Marxismul și problemele lingvisticii" și ceea ce marxist-leninist din aceste cărți este o mare distanță. Chiar atunci când lingviștii români, bizuindu-se pe prețioasa sa cărți, au spus despre limba română că nu e o limbă mixtă, aceștia concepții ca și întregul lingvistic îi lipsea încă teoretic materialistă și dialectică. Și în alte domenii. În științele de pildă, s'a vorbit de naștere ca generalizare a spiritului, naștere, de exemplu, dar până la apariția studiilor lui Marx și Engels nu a existat o concepție care să fie în stare să explice numai în modul cel mai just. Toți astăzi și în lingvistică. Înainte ca apariția studiilor lui I. V. Stalin să fi spus și lucruri valabile, și lingviștii care ne-au spus ne interesează în cea mai mare măsură, dar numai după ce I. V. Stalin a dat o nouă concepție marxist-leninistă lingvistică, armată știință a început să se dezvolte și ea în mod armonios și creator, în concordanță cu adevărul istoric.

Iată faptul că un lingvist progresist a recunoscut o greșeală de amănunt, numai de analiza studiilor lui I. V. Stalin, nu l-au oprit să înțeleagă importanța covârșitoare a operei lui Iosif Vissarionovici Stalin în lingvistică.

PAULINA GURAN. Sucevița. Ați făcut foarte bine că ne-ați scris, arătându-ne unele greșeli care s'au strecurat în textele revistei. Corect se scrie: *nectar*,

[illegible] scrisă. Iar aceea, scrie cu [illegible] e o singură greșeală de [illegible] ei.

Ce zici, să cuvinteze frăgă și de[illegible]? Așa cum am arătat și altădată în „Cum vorbim”, l. 4, pag. 9), aceste două cuvinte au o situație particulară în gramatică. Ele nu sunt propriu-zis feminine, și nici masculine. În sudul Moldovei, de pildă, există un dăsog, deci masculin. Există și două desăgi, dar forma articulată e întotdeauna desăgii și nu desăgile.

Cu frăgă lucrurile stau astfel. Nu există două frăgi și nici două frege. Cuvântul acesta este întrebuințat aproape numai la plural, iar pluralul său, frăgi, este foarte asemănător cu pluralul substantivelor masculine: frate-frați, fag-fagi, fiindcă nu trebuiește pe e în i în substantivele acord-acorzi, lădă-lăzi, stradă-străzi ș.a.m.d., substantive feminine cu pluralul în i. Din acest motiv, pluralul frăgi a fost socotit masculin. Există, poate, și două frăgi, dar, când e articulat, e întotdeauna frăgii ca și bărnuți, mușchi, etc., și nu fragile ca feminine scările, lăzile etc.

Când a fost vorba să se întrebuințeze singularul cuvântului de[illegible] fost în legătură cu celelalte nume de fructe: pară, caisă, gutuie, cireașă, nucă etc. și de aci a ieșit frăgă în loc de frag cum ar fi fost de așteptat.

Pășirea lui e neschimbat a stat și la baza modificării produse la desagă și căruț: pluralul desoți a fost dăruit cu un masculin. De aci a ieșit o desagă, dar doi desoți.

Soldat ȘTEFAN GEOSU: Cheiești, Arțiomi, Demonstrațiune și Arcuriferăriștiune conține multe lucruri interesante, dar și altmintrelea pățește. Apoi eu mă întreabă de cîdă, pentru ce nu gânnește... că greșești, e extrem de greu să fii corect!”. Foarte multă lume! Aceste forme sunt greșeli foarte cunoscute.

De asemenea, explicarea pătăticiei din Moldova nu corespunde de realități istorice. Nu se poate considera ca dovedită afirmația că [illegible] pentru [illegible] a [illegible] ale Ardealului și Moldovei, deoarece aceștia se caracterizează în general, tocmai prin [illegible] acestor [illegible].

În fine, în veacul al XVI-lea nu se poate vorbi de [illegible].

Defectul principal al articolului nu este însă acesta, ci faptul că se scoate în evidență multe [illegible] care nu sunt demonstrate.

ILIE HAȘEGANU, Orașul Stalin. Articolul dv. Termeni izvorîți din actualitatea socială și semnificația lor — în care se clasifică un număr mare de cuvinte pe ordonanță socială — nu mulțumește din pricina explicării cuvintelor din care sînt considerate fermenți caracteristici ai orînduirii feudale. Iar cuvinte vechi românești ca boier, cioară, slugă, rămășag, sînt puse oarecum în mod caracteristic feudalismului. Lucrul acesta nu e neadevărat, dar nu boierul, patricianul etc. s'au născut odată cu ei în mănușă cu sclavagismul deja noi, fiind cuvinte împrumutate după veacul al XVIII-lea din limbi străine. Celelalte, care sunt în adevăr caracteristice feudalismului românesc, și nicidecum acestea — cum observați și dv. — s'au născut în lupta dintre exploatați și exploatatori pe pământul țării noastre.

Criteriul pe care l-ați adoptat la prezentarea termenilor caracteristici fiecărei orînduiri sociale în parte ar fi fost just dacă ar fi fost însoțit de întrebarea: ce origine au aceste cuvinte, când au pătruns în limbă, cine și de ce le-a introdus. Altminteri, confundăm ideile cu cuvintele. Toată lumea progresistă este de acord că după comuna primitivă, societatea s'a împărțit în clase, dar exploatații de veacuri sclavagismului nu se numeau în românește plebei, ci robi, iar exploatatorii nu erau la început patricieni, ci stăpîni.

A studia limba în legătură cu societatea, cum se învață I. V. Stalin, nu înseamnă a studia limba în legătură cu societatea în general, ci cu istoria poporului

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE INAPOIAZĂ

★

COLABORATORII NOŞTRI SUNT RUGAŢI SĂ NE INDICE ADRESA LOR EXACTĂ

★

RUGĂM PE COLABORATORII NOŞTRI SĂ NE TRIMITĂ MANUSCRISELE, DE PREFERINŢĂ SCURTE, CU ORTOGRAFIA OFICIALĂ ŞI, PE CÂT POSIBIL, BĂTUTE LA MAŞINĂ

Manuscrisele se trimit pe adresa :

Redacţia revistei „CUM VORBIM"

la Societatea de ştiinţe istorice, filologice şi folclor,
— Bucureşti — Bd. Generalissimul Stalin 1
Administraţia: — Bd. Generalissimul Stalin 1

★

Abonamentele se fac numai prin
„CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI"
Pentru Bucureşti: Str. Const. Mille Nr. 14 — Tel. 5.29.90
Pentru Provincie: La Centrele de Difuzare a Presei din Capitalele Regionale şi Raionale
Abonamentele se pot achita şi prin mandat poştal sau prin scriscare de virament, cont 039088 la S. R. P. R.
Pe cuponul mandatului sau pe scriscarea de virament, se va menţiona denumirea publicaţiei pentru care se face remiterea
Tarif general Lei 240. — anual

REVISTA APARE ODATĂ PE LUNĂ

Taxa poştală plătită în numerar conf. aprob. Dir. Gen. P. T. T. 85.587/949

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

INTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ
[illegible]
INTREPRINDEREA DE STAT
[illegible]

SCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE ȘI FILOLOGICE
SECȚIA FILOLOGICĂ

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

ESID

EDITURA DE STAT PENTRU DOCTRINĂ ȘI PUBLICAȚII

ANUL II — 5 — MARTIE — APRILIE 1948 — 10 LEI

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI NORMAREA LIMBII
ORGAN AL SECȚIEI DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FILOZOFICE
A ACADEMIEI R.P.R.

ANUL XII MARTIE—APRILIE 1961 Nr. 2

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂŢII DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FOLCLOR

LUCRĂRILE SESIUNII GENERALE ŞTIINŢIFICE A ACADEMIEI R. P. R.

În zilele de 21-25 martie 1961 a avut loc sesiunea generală ştiinţifică a Academiei R. P. R. Prima parte a acestei sesiuni a fost consacrată temei: „Lucrările tov. I. V. Stalin cu privire la lingvistică şi problemele munci ştiinţifice în R. P. R.". Comunicările care s'au făcut cu această ocazie au pus în lumină importanţa pe care lucrările de lingvistică ale lui I. V. Stalin o au pentru toate domeniile ştiinţei. Regretăm că spaţiul nu ne permite să reproducem mai pe larg aceste comunicări de o importanţă excepţională; suntem siliţi să ne mulţumim a prezenta cititorilor noştri numai fragmente din cuvântările care s'au ocupat mai în deaproape de problemele limbii.

ROLUL ŞI INSEMNĂTATEA LUCRĂRILOR LUI I. V. STALIN CU PRIVIRE LA LINGVISTICA PENTRU DESVOLTAREA MATERIALISMULUI DIALECTIC ŞI MATERIALISMULUI ISTORIC

Comunicare prezentată de M. B. MITIN, Membru activ al Academiei de Ştiinţe a U. R. S. S.

Tezele cu privire la limbă, desvoltate de I. V. Stalin în ultimele lucrări, constituie o continuare şi o amplă desvoltare mai departe a concepţiilor asupra problemelor limbii, elaborate de tovarăşul Stalin mai înainte. Încă din tovarăşul Stalin s'a ocupat de aceste probleme în tot cursul activităţii sale.

După cum se ştie, I. V. Stalin a desvoltat teoria şi programul bolşevic în problema naţională, şi, pentru ţările care în ştiinţa socială, a dat o definiţie clasică naţiunii. „Naţiunea" — a scris tovarăşul Stalin în 1913 — „este o comunitate stabilă de oameni, istoriceşte constituită şi care a luat fiinţă pe baza comunităţii de limbă,

de teritoriu, de viață economică și de înfățișare psihică ce se manifestă în comunitatea culturii." (Stalin, *Opere*, vol. 2, pag. 296).[1])

Niciunul din caracterele enumerate în această definiție luate aparte, — subliniază tovarășul Stalin — nu este suficient pentru definirea națiunii. Numai toate aceste caractere luate în ansamblul lor ne dau o definiție completă și desăvârșită a națiunii. După cum se știe, această definiție a națiunii a însemnat o mare cucerire a științei marxist-leniniste. Ea a devenit temelia, baza teoretică pentru rezolvarea justă a tuturor celorlalte probleme legate de problema națională, pentru elaborarea politicei Partidului bolșevic în problema națională. Din această definiție a națiunii rezultă că *comunitatea de limbă este una din trăsăturile necesare și caracteristice ale națiunii*. Bazându-ne pe această definiție a națiunii și ținând seama de importanța pe care o are o limbă unică în viața naționalităților și națiunilor, ne putem da seama de măsura în care eronată în domeniul dezvoltării limbilor naționale, a dezvoltării unei culturi naționale ca formă și socialiste ca fond, pe care a înscris-o și organizat-o Partidul bolșevic în regimul sovietic.

Falsitatea și caracterul dăunător al concepțiilor lui Marr asupra limbii, și anume, tratarea limbii ca o suprastructură, teoria lui Marr cu privire la „caracterul de clasă al limbii", erau inadmisibile în fapt, după cum se vede foarte clar acum, împotriva teoriei bolșevice asupra națiunii, împotriva principiilor definiției staliniste a națiunii. Concepțiile lui Marr erau deci în dezacord cu punctul de vedere bolșevic în problema națională. Mai curând sau mai târziu, această contradicție dintre teoria bolșevică asupra națiunii și lingvistica lui Marr trebuia să se manifeste cu toată tăria. Și dacă tovarășul Stalin a demascat tocmai acum, cu atâta profunzime și consecvență, concepțiile dăunătoare ale lui Marr în domeniul lingvisticii, acest lucru decurge direct din cele spuse mai sus, fiind totodată inseparabil legat și de sarcinile construirii comunismului în U. R. S. S. Tocmai acum, când în fața tuturor popoarelor din Uniunea Sovietică s-au deschis orizonturi noi și perspective minunate în legătură cu succesele construirii comunismului, tocmai acum când dezvoltarea culturii în limbile naționale a făcut în republicile sovietice un mare nivel, era nevoie de o epurare generală a lingvisticii, deoarece rămânerea în urmă a acestei ramuri a științei constituia o primejdie pentru progresul republicilor sovietice în domeniul culturii. Tovarășul Stalin are marele merit istoric de a fi adus lingvistica pe drumul cel bun. Într-adevăr, nu se putea edifica o disciplină științifică pe principii false. Cu cât viața cerea mai imperios o revizuire a concepțiilor de bază ale lingvisticii lui Marr, cu atât mai multă încredere în Marr, în special acela care în U. R. S. S. stăpânea o parte dintre cei care se ocupau de lingvistică, nu permitea o critică liberă, rodnică. Discuția asupra problemelor lingvisticii care s-a în-

1. În ed. P.M.R. pag. 417 (N. R.).

Toate acestea ne arată înălțimea ideologică la care genialul Stalin a ridicat știința în U. R. S. S., ele ne arată, de asemenea, ce condiții prielnice creează socialismul pentru o creație într-adevăr fecundă, științifică, ce orizonturi largi deschide în fața întregii științe o orânduire socială care exclude asuprirea oamenilor, în care știința nu este o slujitoare a bogaților și a dușmanilor poporului, în care ea se poate consacra în întregime adevărului, luptei pentru interesele maselor populare.

„Lucrările" de lingvistică apărute în ultimii ani în Statele Unite ale Americii constituie parcă o confirmare expresă a contrastului care există între dezvoltarea științei în U. R. S. S. și starea științei în țările capitaliste. Astfel, în 1949 a apărut la New York o carte intitulată „Limba politicii", scrisă de un grup de filozofi semantiști americani în frunte cu G. Lasvell, N. Laies și alții. Autorii acestei — dacă mai pot exprima astfel — cărți numesc în ei și chip „idee" că limba în general și „limba puterii" în special posedă o „forță magică". Acești „filozofi" își propun să elaboreze, cum spun ei, „o teorie generală a limbii ca instrument al puterii".

La ce grad de barbarii abrutizare și degenerare trebuie să ajungă cineva pentru ca „să trateze" într-o carte voluminoasă cu un aer de seriozitate, într-o formă științifică, problema „forței magice" a limbii ca „instrument al puterii"! Cum să nu-ți amintești în legătură cu aceasta de teoriile barbare și stupide ale celor de teapa lui Hitler, Goebbels și Rosenberg despre mituri, despre rolul intuiției și magiei în istorie, despre importanța unei „puteri tari", etc. Este prea binecunoscut cu ce s-a sfârșit aceste exerciții ale canibalilor hitleriști. Nu trebuie să fii profet ca să prevezi că același sfârșit nu-i așteaptă și exercițiile acestor lachei „savanți" de astăzi ai businessman-ilor americani.

După cum am spus mai înainte, lucrările lui I. V. Stalin constituie pentru lingvistică un program de activitate pentru o lungă perioadă istorică. Însemnătatea acestor lucrări depășește însă cu mult cadrul lingvisticii: ele constituie o contribuție de cea mai mare importanță la dezvoltarea întregii științe sociale; deosebit de mare este importanța lor pentru dezvoltarea mai departe a materialismului dialectic și a materialismului istoric.

Tezele lui I. V. Stalin despre bază și suprastructură, care ne arată că suprastructura este generată de baza sa, o slujește pe aceasta, o ajută să capete formă și să se consolideze, că suprastructura nu poate fi neutră față de bază și clasele care au generat-o, că ea este produsul fiecărei epoci în parte, constituie o genială sintetizare a istoriei societății și în deosebi a experienței Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

în U. R. S. S. a fost desființată baza capitalistă, a fost creată o nouă orânduire economică a societății — baza socialistă. Sub conducerea Partidului Bolșevic a fost desființată vechea suprastructură capitalistă și a fost creată o suprastructură nouă, socialistă. Iată procesul acesta al transformării revoluționare a societății, al luptei de clasă, al instaurării și creării unei orânduiri noi, atât a bazei cât și a suprastructurii ei, a fost sintetizată în mod genial de către tovarășul Stalin, care a îmbogățit materialismul istoric cu concluzii și teze noi.

Desvoltând mai departe și îmbogățind teoria marxistă a bazei și suprastructurii, tovarășul Stalin a arătat apoi că limba se deosebește fundamental de suprastructură, că ea nu poate fi considerată o suprastructură a bazei.

„Limba — spune el — nu este generată de cutare sau cutare bază veche sau nouă în sânul societății date, ci de întreg mersul istoriei societății și al istoriei bazelor de-a lungul veacurilor. Limba nu este creată de o singură clasă, oricare ar fi ea, ci de întreaga societate, de toate clasele societății, prin eforturile a zeci de generații." (I. V. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*, pag. 7)[2].

Această caracterizare a limbii, care e în deplină concordanță cu faptele istorice, scoate la iveală întreaga deosebire dintre limbă și suprastructură. Limba nu servește o singură clasă, oricare ar fi ea, ci întreaga societate; ea își poate îndeplini rolul său de mijloc de comunicare între oameni tocmai și numai ca limbă a întregului popor. Proprie ei, limba se creează, se desvoltă și capătă forme tocmai pentru a servi întreaga societate. Limba este un mijloc care dă oamenilor posibilitatea să se înțeleagă unul pe altul, să organizeze viața în comun, producția împreună, contacte între ei.

În acest mod de a pune problema limbii, vedem clar o continuare și desvoltare a ideii despre limbă, care a fost elaborată de tovarășul Stalin și despre care am vorbit mai înainte.

În deplină concordanță cu evoluția istorică a limbii, tovarășul Stalin stabilește că limbile de astăzi nu sunt produsul unei singure epoci date ci a unei serii întregi de epoci, că limba trăiește mult mai mult decât suprastructurile, că ea nu se închide odată cu desființarea unei baze date și a suprastructurii ei, ci continuă să se desvolte mai departe, păstrându-și structura gramaticală și fondul principal de cuvinte, îmbogățindu-se cu cuvinte și forme noi și eliminând treptat unele cuvinte și forme perimate.

În lucrările sale cu privire la lingvistică, I. V. Stalin a dat o interpretare dialectico-materialistă a limbii ca fenomen social. Această consecventă interpretare materialistă a limbii este îndreptată împotriva tuturor teoriilor idealiste care tratează despre originea „spirituală", „divină" a limbii. Ea este îndreptată împotriva tuturor acelor teorii „psihologice" și „sociologice" despre limbă care sunt răspân-

[2] „Sub steagul", IV, 6-16, 1950, p. (Ed. R.)

...ține în lingvistică următoarea. De ce limba este ea însăși, de pildă, „părerile lingvistului elvețian F. de Saussure. Potrivit tezei fundamentale a lui F. de Saussure, unicul și adevăratul obiect al lingvisticii este „limba privită în sine și pentru sine". El contrapune, după expresia sa, lingvistica „internă" — lingvisticii „externe", sau cu alte cuvinte, el contrapune limba — la creare căreia ar putea lua parte și baza socială a limbii. Concepția lui Saussure asupra limbii este centrată „concepția sociologică asupra limbii". De ce? Pentrucă Saussure, vedeți d-voastră, pune în legătură în mod superficial limba cu diferiți factori istorici, geografici și psihologici. Limba însăși apare la el ca un „sistem" închis în sine însuși, ale cărui legi nu depășesc, în ultimă analiză, sfera individual-psihologică a reprezentărilor omului. Acest „sociologism" este, prin urmare, o teorie idealistă destul de tipică despre limbă. La baza acestei teorii despre limbă stă sociologia idealistă kantiano-durkheimiană.

Un alt lingvist cunoscut, francezul Vendryes, cu toate că afirmă că este greșit să se privească limba ca un fel de esență ideală care se desvoltă independent de om și care are scopurile ei proprii, — se situează totuși pe punctul de vedere agnostic, potrivit căruia în general problema originii limbii nu poate fi rezolvată de noi. El afirmă că limba este un produs al psihologiei individuale, un fapt de psihologie individuală, că rădăcinile ei se pierd în adâncurile conștiinței individuale.

Marriști au criticat aceste „teorii" lingvistice și celelalte „teorii" lingvistice de același fel; dar, din cauza falsității concepției lor, din cauza modului vulgar și simplist în care priveau problema limbii, ei n-au fost în stare să zdrobească și nici măcar să zdruncine toate aceste „teorii" lingvistice burghezo-idealiste. Acum, datorită lucrărilor tovarășului Stalin, avem o bază temeinică pentru a putea zdrobi cu desăvârșire concepțiile antiștiințifice, idealiste în lingvistică.

I. V. Stalin privește limba ca unul dintre cele mai importante fenomene sociale, fără de care societatea omenească n-ar putea să existe ca societate. În acest sens, arată el, limba este un instrument necesar de comunicare între oameni și totodată un instrument necesar al desvoltării societății.

„Limba, scrie tovarășul Stalin, face parte din fenomenele sociale care acționează în tot cursul existenței societății. Ea se naște și se desvoltă odată cu nașterea și desvoltarea societății. Ea moare odată cu moartea societății. În afara societății nu există limbă. De aceea limba și legile ei de desvoltare pot fi înțelese numai în cazul când sunt studiate în legătură indisolubilă cu istoria societății, cu istoria poporului căruia îi aparține limba studiată și care este creatorul și purtătorul acestei limbi." (I. V. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*, ed. rusă, pag. 22) [1]).

Această este profunda interpretare istorico-materialistă a limbii

[1] I. Bd. B. M. E., pag. 22. „Cum vorbim", II, 8-10, pag. 11 (N. red.).

ca fenomen social, precum o dă tovarășul Stalin. Totodată tovarășul Stalin privește limba ca un fenomen social specific, care nu poate fi trecut nici în categoria bazelor, nici în categoria suprastructurilor, nici în categoria fenomenelor „intermediare" între bază și suprastructură, fenomene care, după părerea sa, în general, nu există în societate. Din punctul de vedere al desvoltării teoriei materialismului istoric, toate aceste teze prezintă un interes excepțional. În primul rând, această desvăluire completă a naturii sociale a limbii, indicarea faptului că poporul este creatorul și purtătorul limbii, că limba aparține în întregime sferei vieții sociale a omului, că legile de desvoltare ale limbii pot fi înțelese numai în legătură cu înțelegerea legilor desvoltării istorice, — toate acestea constituie un model de interpretare a limbii din punctul de vedere al concepției materialiste a istoriei. În al doilea rând, înainte de apariția lucrărilor lui I. V. Stalin cu privire la lingvistică, în cercurile filozofice și lingvistice era răspândit punctul de vedere destul de schematic, potrivit căruia toate fenomenele vieții sociale pot fi trecute fie în categoria bazelor, fie în categoria suprastructurilor. Nu se admiteau nicidecum alte fenomene, nicidecum fel de fenomene care să nu țină de bază sau de suprastructură. De aceea limba trebuia să fie trecută în una din aceste categorii. Deoarece ea nu era trecută printre fenomenele care țin de bază, ea a fost trecută printre fenomenele care țin de suprastructură. Relevând însă particularitățile specifice ale limbii, tovarășul Stalin a arătat că există în societate fenomene sociale specifice, cum este limba, care nu pot fi trecute „nici în categoria bazelor, nici în categoria suprastructurilor".

Tezele despre bază și suprastructură, elaborate de I. V. Stalin, teoretizează uriașa experiență acumulată de Partidul Bolșevic în lupta pentru desființarea vechii baze capitaliste și vechilor suprastructuri capitaliste în Rusia și pentru crearea unei baze noi și noilor suprastructuri noi în perioada existenței Statului Sovietic. Tezele teoretice ale lui I. V. Stalin despre bază și suprastructură sunt de o excepțională importanță nu numai pentru Partidul Comunist al U. R. S. S., ci și pentru activitatea partidelor comuniste și muncitorești din țările de democrație populară, unde se desfășoară un impetuos proces de construire a socialismului, cu alte cuvinte, un proces de construire a unei baze și unei suprastructuri noi, socialiste, și în același timp un proces de desființare a elementelor vechii baze și vechii suprastructuri.

Tezele lui I. V. Stalin despre bază și suprastructură înscriu un nou capitol important în desvoltarea concepției materialiste a istoriei.

BCU IAȘI

LUCRĂRILE TOVARĂȘULUI STALIN ASUPRA LINGVISTICII ȘI PROBLEMELE ȘTIINȚELOR SOCIALE DIN ȚARA NOASTRĂ

Comunicare prezentată de Prof. Univ. I. RĂUȚU, șeful catedrei de Marxism-Leninism dela Universitatea „C. I. Parhon"

Lucrările tovarășului Stalin au determinat o schimbare binefăcătoare în domeniul științei lingvistice din țara noastră. Au fost aruncate deoparte tezele marriste perimate care constituiau o piedică în calea desvoltării științei lingvistice. Lingviștii noștri, așa cum a arătat-o în comunicarea sa Acad. Petrovici, pregătesc o serie de lucrări de mare însemnătate pentru desvoltarea limbii române.

Dar, fără îndoială, rezultatele studierii lucrărilor geniale ale tovarășului Stalin ar fi fost mai mari, dacă lingviștii noștri — din nefericire nu prea numeroși — ar fi primit un ajutor mai eficient din partea filozofilor.

Îndatorirea noastră este înainte de toate să ajutăm la înlăturarea unor nelămuriri și păreri greșite, care există pe alocuri în rândurile lingviștilor și ale altor oameni de știință și activiști ai frontului ideologic. Aceste nelămuriri provin dintr'o superficială studiere a lucrărilor tovarășului Stalin și din neluarea în seamă a însemnatelor avertismente ale tovarășului Stalin îndreptate împotriva dogmatismului și bucheriei în aplicarea tezelor marxism-leninismului.

Astfel unii tovarăși și-au format, sub impresia teoriilor antimarxiste ale lui Marr, părerea greșită că *toate* fenomenele sociale fac parte fie din bază, fie din suprastructură și, întrucât tovarășul Stalin arată că limba *nu* este suprastructură, au tras concluzia absurdă că limba nu este fenomen social.

Or, unul din marile merite ale tovarășului Stalin în fața științei marxist-leniniste este tocmai lămurirea faptului că viața socială este mult mai complexă decât schemele vulgarizatorilor marxismului și că în afara bazei, în afara variatelor fenomene suprastructurale există fenomene sociale — care nu fac parte nici din bază, nici din suprastructură.

> „Limba face parte din fenomenele sociale care acționează în tot cursul existenței societății. Ea se naște și se desvoltă odată cu nașterea și desvoltarea societății. Ea moare odată cu moartea societății."[1].

Astfel și-au exprimat uimitoarea nedumerire — citez: „Ce rămâne din unitatea dialectică a limbii cu gândirea, dacă limba nu e suprastructură, în timp ce gândirea, după cum știm noi, este."

Această nedumerire este și-ea de inspirație marristă. Lui Marr îi aparține formula „limbă — gândire ca suprastructură a bazei".

1. *Marxismul și problemele lingvisticii*, ed. P. M. R., pag. 28. (Vezi și „Cum vorbim", II, 6-10, pag. 11, ON. R.).

(Opere vol. 5, pag. 48.) Aceasta ne împiedică pe Marr — mână în mână cu idealiștii burghezi — să rupă gândirea de limbă.

A prezenta gândirea în genere ca un fenomen suprastructural, nu este decât o vulgarizare a marxismului. Gândirea ca formă de mișcare a materiei superior organizate, adică a scoarței cerebrale (Lenin) nu este un fenomen suprastructural. Regulile logicii formale — A este A, B nu este A — sunt deopotrivă valabile în societatea sclavagistă și în cea comunistă. Fac parte din suprastructură acele fenomene care sunt enumerate în definiția dată de tovarășul Stalin suprastructurii — gândirea politică, gândirea filozofică, juridică ș. a. m. d.

Pornind dela greșita înțelegere a noțiunii de fenomen social, unii tovarăși au ajuns la părerea că odată ce limba nu este un fenomen suprastructural, și odată ce ea are legile ei interne de desvoltare, între desvoltarea societății și desvoltarea limbii nu ar exista nicio legătură.

Astfel într-o recenzie privind lucrările noastre asupra literaturii române, analizându-se afirmația că „Limba literară e un organism viu, în necontenită schimbare și progres, rezultat al schimbărilor sociale", se declară că se poate de categoric: „Definiția e în totală și flagrantă contradicție cu contribuția genială dată de tovarășul Stalin studiului problemelor lingvistice".

Dar concepția marxist-leninistă asupra desvoltării istorice a limbii și legilor ei nu are absolut nimic comun cu teoriile lingviștilor idealiști, reacționari de teapa lui Saussure, care neagă în genere existența oricăror legi (*zakonomernosti*) de desvoltare a limbii, cupea limba de societate și proclamă că „figurile" limbii se mișcă sau mai bine zis se modifică în mod spontan și întâmplător.

În opoziție cu această concepție idealistă, tovarășul Stalin ne învață că limba „se naște și se desvoltă odată cu nașterea și desvoltarea societății... De aceea limba și legile ei de desvoltare pot fi înțelese numai în cazul când sunt studiate în legătură indisolubilă cu istoria societății, cu istoria poporului căruia îi aparține limba studiată și care este creatorul și purtătorul acestei limbi" (pag. 22) [a].

A spune că limba nu este un fenomen suprastructural nu înseamnă în niciun caz a rupe limba de societate, a nega faptul că limba se naște și se desvoltă deci suferă schimbări odată cu desvoltarea societății, că legile limbii pot fi înțelese numai dacă sunt studiate în indisolubilă legătură cu istoria societății.

Orice depărtare de acest fel de învățătura marxist-leninistă asupra limbii duce la falsificarea acestei învățături.

Tovarășul Stalin arată în lucrările sale asupra lingvisticii că de dogmatică și nemarxistă este părerea potrivit căreia legea bazei este valabilă în ceea ce are ea de explicație și de explicat în mod obligatoriu tuturor fenomenelor sociale. Această lucrare a tovarășului Stalin are o mare însemnătate pentru justa înțelegere a fenomenului

a. „Cum înțelegem". II, 8-10, pag. 11 (N. R.).

menelor sociale din țara noastră. Și la noi în țară procesul de trecere spre agricultura socialistă decurge nu pe calea de explozie, ci pe calea unei revoluții de sus, de durată relativ îndelungată, înfăptuită din inițiativa puterii existente cu sprijinul maselor țărănești. În același fel s'au petrecut și se petrec la noi și alte transformări revoluționare (de pildă, naționalizarea).

Limba face parte din acele fenomene sociale, care se desvoltă fără explozii. Saltu'ile calitative în procesul de desvoltare a limbii, adică trecerea ei dela o calitate la alta „...nu s'a făcut pe calea exploziei, pe calea nimicirii dintr'odată a vechiului și a construirii noului, ci pe calea acumulării treptate și îndelungate a elementelor noii calități, a noii structuri a limbii, pe calea dispariției treptate a elementelor calității vechi" (pag. 28) [3].

Trecerile acestea dela o calitate la alta a limbii nu sunt simultane, sincrone cu revoluțiile sociale, cu schimbările de orânduiri sociale. Orânduirile sociale se schimbă fără ca limba vorbită în vechea orânduire socială să fie înlocuită cu una nouă.

Acest lucru nu l-au înțeles însă unii lingviști cărora și după apariția lucrărilor tovarășului Stalin nu le venea ușor să se despartă de Marr. Astfel, în cadrul discuției ce a avut loc după apariția lucrărilor tovarășului Stalin, la Institutul de Istorie și Filozofie, tov. Al. Graur afirma: „...Dacă Puşkin vorbea aceeași limbă cu cea de astăzi, motivul este că saltul calitativ în direcția progresului se produsese deja pe vremea lui Puşkin. Fără ca burghezia să fi luat încă puterea politică în mână, ea o avea în orice caz pe cea economică".

Exemplu dat de tov. Graur se întoarce împotriva lui: în vremea lui Puşkin burghezia rusă n'avea încă puterea economică în mână. Și totuși limba vorbită în U. R. S. S. și acum, în epoca de construire a comunismului, nu este alta decât limba vorbită de Puşkin, în epoca de dominație a moșierimii feudale.

Datorită influenței dăunătoare a școlii lui Marr, în lingvistica noastră s'au manifestat, iar pe-alocuri se mai manifestă și acum, puternice tendințe de vulgarizare a marxismului. Acad. Petrovici a atins în treacăt această problemă, pomenind de faimoasa discuție din revista „Cum vorbim", cu tema „Cum să ne salutăm". Mă voi mărgini în completare să aduc un singur exemplu — acela al articolului oarecum programatic „Limba și societatea" semnat de Acad. I. Iordan, chiar în primul număr al aceleiași reviste (aprilie 1949):

„Și în alt mod influențează existența claselor și categoriilor sociale asupra vorbirii noastre — scrie Acad. I. Iordan — ...„cuvântul operație exprimă lucruri deosebite, după cum îl rostește un chirurg, un contabil sau un... pungaș (și acesta din urmă „operează", în felul său).

Fiindcă am pomenit de pungași, trebuie arătat că mai ales ei posedă un limbaj special. Și ei sunt profesioniști,

3. „Cum vorbim", II, 6-10, pag. 13-14 (N. R.).

în sensul că practică odinioară o profesiune din care trăiesc... Limbajul pungaşilor este, în unele privinţe, şi un limbaj tehnic, ca al tuturor profesioniştilor, dar este, mai cu seamă, un limbaj secret, menit, fără a reuşi totdeauna să-l ferească şi să-i apere contra... indiscreţiei agenţilor forţei publice" („Cum vorbim", nr. 1 pag. 7—8).

Fără îndoială aceste raţionamente n'au contribuit cu nimic la îmbogăţirea ştiinţei filologice din ţara noastră.

Lichidarea hotărîtă şi energică a rămăşiţelor şi reminiscenţelor marriste este o problemă centrală a ştiinţei lingvistice.

Tovarăşul Stalin a arătat în lucrările sale că marrismul duce în mod inevitabil la idealism. Această indicaţie a tovarăşului Stalin este extrem de preţioasă şi este foarte regretabil că după publicarea lucrărilor tovarăşului Stalin unii lingvişti „n'au observat" în aceste lucrări critica ascuţită îndreptată împotriva concepţiilor idealiste în ştiinţa limbii.

În lingvistica noastră influenţele directe ale idealismului burghez sunt mai vechi şi mai persistente decât influenţa şcolii lui Marr. În anul 1947 a apărut la Copenhaga şi Bucureşti a doua ediţie revăzută şi adăogită a lucrării Acad. Al. Rosetti „Le mot. Esquisse d'une théorie générale". În această carte este desvoltată o teorie idealistă inspirată din lucrările lingviştilor idealişti occidentali. Pe baza unor citate din lingvişti idealişti autorul susţine în această carte că „nici filozofia, nici lingvistica nu ne furnizează mijloacele pentru a dovedi în mod precis anterioritatea gândirii asupra limbii sau a limbii asupra gândirii" (op. cit., pag. 9). Autorul este puternic influenţat de filozofia agnosticistă, afirmând că „orice idee, oricât de simplă ar fi ea, este incomunicabilă în esenţa ei, limba nu dă decât o imagine schematică şi deformată" (pag. 10). Şi mai departe: „Unii lingvişti au crezut în paralelismul limbii şi al gândirii... Aceste afirmaţii nu corespund cu faptele reale. Nu orice expresie lingvistică implică în mod obligatoriu existenţa unei forme de gândire corespunzătoare..." „Limba nu poate reda în mod exact realitatea, ea nu este expresia adecvată a realităţii. Limba este în consecinţă inexactă şi arbitrară" (pag. 12). „Limba ca logos este, în consecinţă, o operaţie spirituală, distinctă de natura lucrurilor reale" (pag. 40). Acad. Rosetti apare în această lucrare ca adept al unei teorii foarte răspândite şi în rândurile lingviştilor idealişti, anume teoria „semnelor", aspru criticată încă de Lenin în *Materialism şi empiriocriticism*, teorie potrivit căreia cuvântul nu este decât un „semn lingvistic", iar „legătura între semnul lingvistic şi lucrul sau fiinţa căreia i se aplică acest semn, de pildă între cuvântul „bou" şi „boul" — animal real, este arbitrară, imotivată sau fortuită" (pag. 13).

Împotriva acestor afirmaţiuni agnostice, idealiste îi se poate răspunde cu un singur citat edificator din lucrările tovarăşului Stalin:

„Se spune că gândurile au naştere în capul omului înainte de a fi exprimate în vorbire, că iau naştere fără

materialul limbii, fără învelişul limbii, într-o formă, ca să zicem aşa, goală. Dar aceasta este cu desăvârşire fals. Orice gânduri ar lua naştere în capul omului, ele pot să se nască şi să existe numai pe baza materialului limbii, pe baza termenilor şi frazelor limbii. Gânduri nude, libere de materialul limbii, libere de „materia naturală" a limbii nu există. „Limba este realitatea nemijlocită a gândirii" (Marx). Realitatea gândirii se manifestă în limbă" (pag. 41).[4])

Ar fi de mare folos pentru lingvistica noastră, dacă Acad. Rosetti, precum şi Acad. I. Iordan în ale cărui lucrări şi oameni de ştiinţă sovietici au relevat prezenţa concepţiilor idealiste saussuriene, ar întreprinde o reevaluare critică a acestor concepţii.

Ar fi deasemeni extrem de util să se supună unei nimicitoare demascări ieşirile concepţii reacţionare-şovine, care au avut circulaţie în lingvistica românească înainte de 23 August.

O însemnată sarcină comună a filozofilor şi lingviştilor este combaterea şi demascarea degradantelor teorii şi concepţii cultivate de anumiţi pseudosavanţi, aflaţi în slujba imperialismului american şi englez.

Ca şi alte ştiinţe, lingvistica este transformată de imperialiştii americani într-o armă a politicii lor de anihilare a independenţei altor popoare, într-o armă a politicii de pregătire a unui nou război mondial, în vederea cuceririi dominaţiei asupra întregii lumi.

Printre şcolile lingvistice occidentale, cea mai la modă este astăzi aşa numita şcoală semantică. Semanticii au nemăsurata pretenţie de a rezolva cu ajutorul filologiei toate problemele sociale. Ei afirmă aici mai mult ici mai puţin că principala cauză a ciocnirilor sociale constă în neînţelegerea semnificaţiei semantice a cuvintelor că ajunge să admitem că „fascism, rasism, capitalism" nu sunt decât cuvinte lipsite de conţinut real, pentru ca să dispară tirania, exploatarea, asuprirea, conflictele între clase. Recent, după cum comunică ziarul „Pentru pace trainică, pentru democraţie populară", redactorul unei reviste americane, probabil fervent adept al semanticii, a organizat un concurs pentru înlocuirea cuvântului capitalism cu un alt cuvânt, pentru ca prin schimbarea termenului să curme, chipurile, activitatea pe care o stăpâneşte capitalismul şi în acest fel să lichideze lupta anticapitalistă.

Un adept de ultimă oră a şcolii semantice este şi dl. Parodi, reprezentantul francez la consfătuirea adjuncţilor miniştrilor de externe care are loc actualmente la Paris. Acest domn Parodi a declarat că propunerea Uniunii Sovietice de a include în ordinea de zi a conferinţei celor patru puteri problema obligativităţii demilitarizării Germaniei şi inadmisibilităţii remilitarizării ei este inacceptabilă, întru-

4. „Cum vorbim", II, 6-10, pag. 20 (N. R.).

cât pentru limba franceză formula propusă este prea greoaie şi limba franceză nu are termenii adecvaţi pentru traducerea sensului ei.

Încercările de a rezolva problemele sociale şi politice ale timpului nostru cu ajutorul filologiei semantice nu sunt decât noi mărturii ale neputinţei capitalismului imperialist de a rezolva aceste probleme şi totodată mărturii ale decăderii ştiinţei în ţările imperialiste.

Reprezentanţii reacţionari ai lingvisticii occidentale propovăduiesc şi cultivă formele extreme ale idealismului — solipsismul, iraţionalismul, misticismul. Lingvistul Whitehead consideră realitatea drept o formaţiune psihică, nereală. Limba omenească obişnuită, după părerea lui, are marele „cusur" de a fi legată de obiectele materiale. Deaceea el preconizează o revoluţie lingvistică, propune să se desfiinţeze părţile vorbirii: substantivul, deoarece existenţa lui dă motiv să se creadă că obiectele există în realitate, adjectivul — pentrucă existenţa lui porneşte dela premiza că obiectele şi fiinţele au proprietăţi reale, s. a. m. d.

Aceleaşi idei le împărtăşeşte şi decanul obscuranţiştilor anglo-americani Bertrand Russel, autorul lucrării cu titlul semnificativ „Logica atomică", care proclamă că „logică care se încrede în limbă în cât de mică măsură duce la metafizică falsă".

Întregul delir filologic al lui Whitehead, Russel & Co. are ca scop să submineze concepţiile materialiste în ştiinţă, să întroneze iraţionalismul, misticismul şi obscurantismul cei mai crâncen, să transforme ştiinţa într'un mijloc de menţinere a dominaţiei imperialiste.

În activitatea lor filologii semantici se călăuzesc de directiva dată de unul din cei mai de seamă reprezentanţi ai capitalului monopolist american Henri Ford: *„Siliţi pe toţi să vorbească engleze"*.

Pentru îndeplinirea acestei directive semantici Richards, Ogden şi alţii au inventat faimosul basic-english. „Dacă civilizaţia şi democraţia (cu alte cuvinte imperialismul american. N. n.) nu vor pieri — scrie semanticul H. Walpole — limba engleză cu ajutorul basic-englishului va deveni limba internaţională."

Filologia semantică se demască astfel ca una din politici de expansiune, de nimicire a fiinţei independente a altor popoare, de cucerire a dominaţiei mondiale, dusă, sub firma „popoarelor de limbă anglo-saxonă", de imperialismul anglo-american.

Lucrările tovarăşului Stalin asupra lingvisticii sunt o armă tăioasă de lupta împotriva teoriilor expansioniste, cosmopolite ale ideologilor imperialismului american. Lucrările tovarăşului Stalin pornesc dela ideea că fiecare popor are drept la limba sa naţională, pe care trebue s'o desvolte şi s'o întărească. Victoria socialismului, după învăţătura tovarăşului Stalin, nu duce la asimilarea limbilor, nici la înfrângerea sau sugrumarea unor limbi de către altele. Dimpotrivă, în condiţiile victoriei socialismului nici vorbă nu poate fi despre sugrumarea şi înfrângerea unor limbi de către altele, ci dim-

poziva, are loc dezvoltarea și înflorirea limbilor naționale, așa cum o vedem în multinaționala Uniune a Republicilor Socialiste Sovietice. Socialismul aduce cu el înflorirea fără precedent a culturii socialiste ca fond, națională ca formă, adică, după limbă (pag. 22) [5].

Această înflorire a limbii naționale și a culturii naționale o aduce socialismul și în țara noastră ca și în celelalte țări de democrație populară.

Știința lingvistică din țara noastră are de jucat un rol de seamă în stimularea acestei înfloriri.

Nu este misiunea mea să analizez bogatul program de activitate în domeniul lingvisticii, prezentat aci Sesiunii.

Tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, care acordă o mare atenție problemelor legate de dezvoltarea limbii române, luând cunoștință de acest program, a scris:

„Iată un program de foarte mare însemnătate. Dacă autorii acestui program vor asigura și aplicarea lui în practică, vor merita stima și dragostea poporului nostru."

Ne rămâne să urăm lingviștilor noștri deplin succes în atragerea unui număr tot mai mare de forțe noi, proaspete, în activitatea științifică și în realizarea programului prezentat Sesiunii. Aș vrea, totuși, în această ordine de idei, să mă opresc pe scurt asupra a două sau trei chestiuni.

Întâi, în ce privește problema formării limbii: este neîndoelnic că pentru a putea schița tabloul deplin al procesului atât de complex al formării limbii noastre, mai este necesară o asiduă și scrupuloasă activitate de strângere a faptelor. Este necesară deasemeni o strânsă colaborare a istoricilor cu filologii, pentru a face să dispară, în măsura posibilului, „petele albe" din istoria limbii și a poporului român, care ne-au fost lăsate moștenire de trecutele regimuri.

Lingviștii noștri arată că în ceea ce privește cele două elemente fundamentale ale limbii: fondul principal de cuvinte și gramatica, elementul romanic este precumpănitor în limba noastră. Totodată în vocabular, un loc de seamă, dacă nu precumpănitor, îl ocupă elementul slav. Îmbogățirea elementului slav în fondul principal de cuvinte este foarte puternică și chiar, după cum just relevă Acad. Rosetti, într-un sistem atât de închis al limbii cum este morfologia, a pătruns o pronunțată influență slavă.

Studierea influenței slave asupra formării și dezvoltării limbii române este una din cele mai actuale și însemnate sarcini ale lingvisticii noastre. În acest domeniu au existat falsurile cele mai grosolane țesute de sclavagiștii ideologici ai claselor dominante în scopul de a ne izola de poporul rus, de Uniunea Sovietică. Studiul influenței slave în limbă, viața de stat și cultură a poporului român este un factor important de strângere a legăturilor de frățească prietenie ce ne leagă de popoarele țărilor slave de democrație populară, care împreună cu noi, împreună cu poporul maghiar și cu cel alba-

5. „Cum vorbim", II, 6-10, pag. 10 (N. R.).

nez construiesc socialismul. Studiul influenței slave este mai ales un factor de strângere a legăturilor de prietenie și frăție cu marele popor rus, cu poporul ucrainean și cu alte popoare ale eliberatoarei și prietenei noastre, cetatea socialismului și a păcii — Uniunea Sovietică.

Din aceleași motive cred că lingviștii noștri ar trebui să acorde un permanent ajutor studierii limbii ruse în țara noastră. Răspândirea limbii ruse se face pe cu totul alte temeiuri și cu alte obiective decât răspândirea de către simbriașii lui Ford și Morgan a limbii engleze. Odată cu răspândirea limbii ruse se răspândește nobila ideologie leninist-stalinistă a prieteniei între popoare, a egalei îndreptățiri a popoarelor mari și mici la o ființă de stat proprie, la o limbă și o cultură națională proprie. Răspândirea limbii ruse înseamnă răspândirea în original a genialelor opere ale lui Lenin și Stalin, răspândirea nemuritoarelor opere ale culturii progresiste ruse, răspândirea tezaurului nesecat al științei ruse și sovietice. „Istoria relațiilor între popoare — scrie filozoful sovietic iacut A. Mordinov — nu cunoaște alt exemplu al unei atât de mari înrâuriri progresiste asupra altor popoare, asupra culturii și limbii lor, ca acee pe care o exercită poporul rus, cultura și limba lui, asupra desvoltării culturii și limbii tuturor popoarelor Uniunii Sovietice, ale țărilor de democrație populară, precum și ale oamenilor muncii din întreaga lume" (*Voprosi Filosofii*, nr. 3, 1950).

În sfârșit, câteva cuvinte în legătură cu desvoltarea de viitor a limbii române. Limba română literară a suferit în ultimele decenii influența nefastă a jargonului de salon al claselor dominante. În limbă au fost introduse nenumărate barbarisme. Exponenții culturii burgheze considerau că limba literară, cu cât mai greu este înțeleasă de popor cu atât este mai aleasă. Noi ne exprimăm speranța că lingviștii noștri, fără a-i repeta pe puriști, fără a-i imita pe Aron Pumnul sau — păstrând toate proporțiile — pe Timoleon Pisani, vor aborda problema curățirii limbii literare de zgura și a depărtării ei tot mai mari de limba vorbită de popor. În niciun caz nu putem fi de acord cu părerea exprimată într'o lucrare a sa de Acad. I. Iordan, care preconiza un fel de selecție naturală a neologismelor. Dacă limba manifestă indiferență față de clase, în schimb clasele sunt departe de a fi indiferente față de limbă; mai ales în condițiile construirii socialismului, condiții ale înrâuririi activității umane conștiente asupra naosului capitalist, desvoltarea limbii trebue îndrumată, și anume — îndrumată pe făgașul apropierii ei cât mai mari de limba vorbită de popor. Totodată trebue îndrumată și îmbogățirea limbii cu neologismele necesare. În U. R. S. S. se duce cu mare avânt activitatea de îmbogățire a limbii naționale cu noi termeni speciali. Numai în Letonia sovietică comitetul special constituit în acest scop a aprobat aproape 40 de mii de termeni noi, din diferite domenii ale științei și tehnicii.

Noi, cei ce muncim pe tărâmul științelor sociale, cerem ajutorul

lingviștilor pentru introducerea în limba română a unor termeni filozofici, care n'au existat în trecut în limba noastră. Unul din termenii fundamentali ai filozofiei — rusescul *bătie*, germanul *Sein* este foarte greu traductibil în limba română. S'a introdus în limba noastră termenul *partinic*. Dar cum să traducem cuvântul rusesc — de largă circulație în literatura ideologică — *partiinost*? Unii au ajuns să traducă *partinitate* și chiar *partinicitate*. Cred că și aici lingviștii noștri au un cuvânt de spus.

Acestea sunt unele probleme unde o rodnică și strânsă colaborare între lingviști, filozofi, istorici, poate aduce o valoroasă contribuție la rezolvarea unor însemnate probleme științifice și la desvoltarea limbii române.

ÎNVĂȚĂTURA LUI I. V. STALIN CU PRIVIRE LA ȘTIINȚA LIMBII ȘI SARCINILE LINGVIȘTILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

Comunicare prezentată de Academician Prof. EMIL PETROVICI, Directorul Institutului de Lingvistică din Cluj al Academiei Republicii Populare Române

Prima teză stalinistă despre limbă, din care decurg în mod logic celelalte, este aceea care privește problema relațiilor dintre limbă și baza economică, aceea care stabilește dacă limba are un caracter de suprastructură sau nu. I. V. Stalin a dovedit că limba nu este generată de o bază, de o orânduire economică oarecare, deci ea nu este un fenomen de suprastructură cum au susținut nu numai Marr și elevii săi, ci toți lingviștii care credeau că aplică metoda materialist-istorică în studiul fenomenelor de limbă. Chiar și cei mai aprigi adversari ai „noii teorii lingvistice", astfel profesorul Cikobava, care a publicat în „Pravda" primul și cel mai vehement articol împotriva școalei lui Marr, considerau ca un merit incontestabil al acestuia de a fi recunoscut și susținut caracterul de suprastructură al limbii. Cauza care i-a dus pe lingviști la concepția eronată despre caracterul de suprastructură al limbii a fost tocmai adâncirea insuficientă a esenței marxismului. Clasicii marxismului ne învață că concepțiile politice, juridice, religioase, artistice, filozofice ale societății și instituțiile politice, juridice și celelalte, sunt fenomene de suprastructură, sunt generate de o bază economică. Fără a aprofunda problema, din comoditate — de neiertat pentru cei ce vor să fie adevărați marxiști — lingviștii au aplicat formula găsită de-a-gata și fenomenelor limbii, declarându-le suprastructură.

Și dintre lingviștii români mulți au încercat să studieze limba română pornind dela concepția limbii ca fenomen de suprastructură, crezând în felul acesta că aplică marxismul în lingvistică. Dar su-

prastructura, adică concepțiile politice, juridice, filozofice etc. și instituțiile politice, juridice etc. corespunzătoare se schimbă în urma dispariției bazei, a orînduirii economice, care i-a dat naștere. O bază dispare și-i ia locul alta. De asemenea o suprastructură dispare și e înlocuită cu alta. In urma închiderii unei baze însă, limba nu e înlocuită cu altă limbă. In cursul secolului al XIX-lea în țările românești a fost înlocuită orînduirea feudală cu cea burghezo-moșierească, iar acum suntem pe cale de a înlocui orînduirea burghezo-moșierească cu cea socialistă. In acest interval de timp limba română n'a fost înlocuită cu altă limbă. Ea a rămas în esență aceeași, avînd aceeași gramatică și același lexic de bază.

E adevărat că, de 150 de ani, vocabularul românesc a suferit mari schimbări. Au dispărut multe cuvinte odată cu instituțiile feudale pe care le desemnau. Nu mai vorbim astăzi despre: *sulgeri, cămărași, comisi, vornici, postelnici, logofeți, cumătami, lișpani, comiți supremi, solgăbirale, capuchihăi*, despre *agie, logofeție, vodă, rumânie, boieresc, comitat* etc. Au apărut o mulțime de termeni noi în legătură cu modul de producție capitalistă de până: *capital, capitalist, bancă, cambie, salar, salariat, a salariza, patron, proletar, uzină, fabrică, grevă, burghez*, etc. Mersul spre socialism se oglindește într'o mulțime de termeni și expresii noi sau care au dobîndit un înțeles nou ca *bolșevic, cadre, comunism, întrecere socialistă, muncitor evidențiat, partinic, revoluție, stat popular, sindicat, sindicalist, socialist, soviet, sovietic* etc. O seamă de termeni inexistenți în limba veche se datoresc progresului științelor și tehnicei: *moleculă, atom, electricitate, oxigen, acid, mineralogie, tehnică, tren, semafor, avion* etc. Lexicul românesc s'a îmbogățit deci într'o proporție uriașă. Totuși limba românească a rămas în esență aceeași, avînd aceeași structură gramaticală și același fond principal de cuvinte. Prin urmare limba nu se schimbă deodată cu baza, ea nu este un fenomen de suprastructură.

A doua teză stalinistă despre limbă pune problema legăturii dintre evoluție și revoluție în procesul de desvoltare a limbilor. Limba nefiind un fenomen de suprastructură, ea nu se schimbă, ca suprastructură, prin revoluții bruște, prin „explozii", în urma cărora o limbă să fie înlocuită brusc de altă limbă, precum o bază și suprastructura corespunzătoare e înlocuită de una cu totul nouă. De aceea evoluția limbilor nu prezintă așa numite stadii, adică stări calitative ale limbilor care, în urma unei „explozii", se schimbă brusc într'o stare calitativă cu totul nouă, într'o limbă nouă, generată de o bază nouă. Considerând schimbarea în lexicul românesc intervenită în cursul secolului al XIX-lea ca fiind de o importanță capitală, într'o comunicare pe care am făcut'o la Institutul de Lingvistică din Cluj, am susținut că limba română a suferit o schimbare calitativă pe la mijlocul secolului trecut. E evident că de un nou stadiu al limbii române nu poate fi vorba, în sensul că ar fi apărut brusc o limbă

nouă. Schimbările mari în lexic — dar și în sintaxă — oglindesc marile schimbări întâmplate în ultimul secol și jumătate în producția, în economia, în structura socială, în cultura țărilor românești. De aceea studiul acestor schimbări făcut în strânsă legătură cu schimbările intervenite în toate activitățile societății românești, trebuie să constituie un capitol important al istoriei limbii române. El nu va putea însă stabili o trecere bruscă, stadială, sub forma de „explozie" la o stare calitativă cu totul nouă a vechii limbi. În acest interval de timp nu s'a născut o limbă nouă. Căci, după cum ne învață I. V. Stalin, limba trăiește mai mult decât orice bază și orice suprastructură, căci ea „nu este generată de cutare sau cutare bază veche sau nouă în sânul societății date, ci de întreg mersul societății și al istoriei bazelor de-a-lungul veacurilor" (pag. 7) [1])

În deosebi structura gramaticală și fondul lexical de bază al limbilor se păstrează secole de-a-rândul fără a suferi schimbări esențiale. Se schimbă foarte ușor vocabularul unei limbi, dar nu în întregime, ci numai părți de ale acesteia, mai cu seamă aceea care cuprinde cuvinte ce se referă la producție, căci „limba este legată nemijlocit de activitatea de producție a omului" (pag. 11) [2]), pe când suprastructura e legată mijlocit, prin bază, prin orânduirea economică. Din cele spuse rezultă că limba nu are un caracter de clasă, ea „nu este creată de o singură clasă, oricare ar fi ea, ci de întreaga societate, de toate clasele societății, prin eforturile a sute de generații (pag. 7) [3]). Ea „a fost creată ca să servească societății, luate în întregime ca mijloc de comunicare între oameni, ca să fie comună membrilor societății și unică pentru societate, servind în egală măsură pe membrii societății, indiferent de situația lor de clasă" (pag. 8) [4]). Limba manifestă deci un fel de indiferență față de clase, dar clasele nu sunt indiferente față de limbă, ci caută să o folosească în interesul lor, să-i impună vocabularul, expresiile lor specifice. În deosebi vârfurile claselor exploatatoare își creează „limbi" de salon, jargoane particulare. Acestea nu pot fi considerate ca limbi deosebite de limba poporului întreg, căci gramatica și fondul principal de cuvinte ale acestor „limbi" sunt identice cu acelea ale limbii poporului, a națiunii. Limba unei comunități omenești, a unui popor, a unei națiuni, a fost creată de întreg poporul și nu de clasa dominantă.

Unii lingviști români erau înclinați să considere limba comună națională românească, numită și limba literară românească a veacului al XIX-lea și al XX-lea, ca fiind o creație de clasă a burgheziei și moșierimii. Adevărul este că, pentru uzul saloanelor ei, moșierimea și burghezia când nu vorbea pur și simplu franțuzește (în secolul al XVIII-lea moșierimea vorbea grecește), și-a creat un jargon, o limbă păsărească — cum a poreclit-o poporul — împestrițată

1. „Cum vorbim", II, 6-10, pag. 2 (N. R.).
2. „Cum vorbim", II, 6-10, pag. 4 (N. R.).
3. „Cum vorbim", II, 6-10, pag. 2 (N. R.).
4. „Cum vorbim", II, 6-10, pag. 3 (N. R.).

cu cuvinte străine, franțuzești — și în ultimul timp engleze — pentru a se deosebi și prin limbă de „vulg". Stăpânirea aceasta a limbii comune, naționale, nu poate fi considerată ca o limbă deosebită, căci structura gramaticală și marea majoritate a cuvintelor acestei „limbi" sunt identice cu acelea ale limbii comune a întregului popor. Această limbă a întregului popor român a fost ridicată la un înalt nivel de expresivitate artistică, de claritate și precizie, de prozatorii și poeții noștri din secolul al XIX-lea și al XX-lea cu adânci rădăcini sufletești în popor, de un Bălcescu, un Eminescu, un Creangă, un Odobescu, un Caragiale, un Coșbuc, un Sadoveanu și mulți alții. Este o impietate de a susține că acest minunat instrument artistic care este limba noastră literară a fost creat de burghezo-moșierimea cosmopolită a țărilor românești.

Trebue să observăm că în lingvistica română, afară de unele încercări, n'a apărut încă un studiu temeinic tratând despre constituirea limbii noastre literare contemporane. Nu s'au făcut cercetări asupra felului cum au utilizat scriitorii tezaurul nesecat al limbii populare în creațiile lor literare, artistice, cum au folosit, din punct de vedere stilistic, arhaismele, termenii dialectali și expresiile specifice ale diferitelor clase pentru caracterizarea personajelor operelor literare.

Într'o operă literară, scriitorul poate deci pune în gura unui personaj oarecare, de pildă un moșier, cuvinte și expresii luate din jargonul clasei căreia îi aparține. Aceasta însă nu scade întru nimic caracterul general-național al limbii scriitorului respectiv. Căci limba literară e identică cu limba națională. De obicei vorbim de limba literară română, înțelegând prin aceasta limba comună, națională.

În lucrările sale privitoare la lingvistică, I. V. Stalin întrebuințează numai termenul din urmă, acela de limbă națională, limbă națională unică și comună, a întregii națiuni, iar pentru epocile mai vechi, termenul de limbă unică și comună a tribului sau a poporului. Limba literară nu este deci decât aspectul pe care îl ia în scris limba comună națională.

Noi, lingviștii români, am fost convinși că Marr avea dreptate când susținea că limba are un caracter de clasă.

În anii din urmă pe paginile revistei „Cum vorbim" ne-am străduit cu toții să descoperim în limba română elemente care să dovedească caracterul de clasă al limbii. Fără îndoială că orice limbă conține și elemente introduse în ea de o clasă oarecare, căci dacă limba manifestă „un fel de indiferență față de clasă", clasele, grupurile sociale la rândul lor „sunt departe de a fi indiferente față de limbă", „Ele se străduesc să folosească limba în interesul lor, să impună vocabularul lor specific, termenii lor specifici, expresiile lor specifice" (pag. 13—14) [5]. Dar oricât de mulți ar fi termenii unei limbi oarecare impuși de clasele dominante, în proporție cu tot restul limbii care este comun tuturor claselor unei societăți, ei consti-

5. „Cum vorbim", II. 6-10, pag. 6 (N. R.).

tue o caracteristică neînsemnată. I. V. Stalin vorbește foarte just că mai puțin de unu la sută din întregul material al limbii are un caracter de clasă (pag. 42) [6].

Pe ce cale greșită am rătăcit noi, lingviștii români, atunci când în revista „Cum vorbim" ne-am ocupat cu atâta predilecție de fenomenele lingvistice având un caracter de clasă. Problemelor de gramatică (fonetică, ortoepie, ortografie, morfologie, sintaxă, formarea cuvintelor), de lexicologie (terminologie tehnică și științifică, valorificarea stilistică a lexicului în operele marilor noștri scriitori) le-am rezervat puțin spațiu pe paginile revistei în proporție cu importanța lor, îndreptându-ne atenția prea mult asupra unor cuvinte care prezintă, în semantica lor, urmele unor influențe de clasă. Influența aceasta a claselor asupra limbii care se manifestă în cuvinte și expresii specifice claselor, în înțelesurile speciale pe care le dau clasele unor cuvinte și expresii din limba comună, trebue fără îndoială studiată și ea. Dar materialul lingvistic care are o nuanță de clasă are foarte puțină însemnătate pentru evoluția unei limbi. El e limitat la unele cuvinte și expresii și la semantica lor și nu atinge structura gramaticală și majoritatea covârșitoare a vocabularului unei limbi.

Concepția greșită că limba are un caracter de clasă, că limba noastră literară este o creație a moșierimii și a burgheziei, i-a făcut pe unii să tragă concluzia că limba noastră literară trebue schimbată. Într'adevăr, se poate observa tendința de a evita unele cuvinte și expresii, de altfel foarte obișnuite în graiul maselor populare, dar care sunt considerate ca aparținând „limbii" tostelor clase exploatatoare. E adevărat că clasele dominante au căutat să folosească în interesul lor limba națională. Ele au dat unor cuvinte și expresii aparținând patrimoniului comun al întregii obști românești, înțelesuri care oglindeau concepția și interesul lor de clasă. Ideologia reacționară, fascistă, s'a servit adeseori de cele mai neaoșe cuvinte și expresii românești pentru a-și strecura otrava în sufletul, mai ales, al tineretului. Aceasta însă nu trebue să ne împiedece pe noi să întrebuințăm aceste cuvinte, atribuindu-le firește înțelesul cel adevărat, mealterat de ideologia reacționară. A nu întrebuința deloc aceste cuvinte și expresii înseamnă a face ca acei pretinși „marxiști", porecliți „troglodiți" care au propus, după Revoluția din Octombrie, să le distrugă căile ferate din Rusia fiindcă sunt burgheze și să se construiască altele „proletare" (pag. 19) [7].

Nu am discutat noi în paginile revistei „Cum vorbim" dacă se cuvine unor buni marxiști să întrebuințeze cutare sau cutare salut? E adevărat că în jargonul claselor dominante se salută franțuzește și în ultimul timp chiar englezește. E bine că obicelul rău de a saluta în limbă străină e pe cale de a dispărea, dar de ce să părăsim un salut străvechi foarte obișnuit în masele populare?

6. „Cum vorbim", II, 6-10, pag. 21 (N. R.).
7. „Cum vorbim", II, 6-10, pag. 9 (N. R.).

Limba este deci creată de poporul întreg, în primul rând de masele muncitoare. Limba comună a unui popor, limba națională a unei naționi moderne are la temelie limba făurită de mulțimea celor ce muncesc. Elemente care au avut la origine o nuanță de clasă, provenite chiar din jargoane de clasă, cu toate că sunt puține, unul la sută din întreg materialul limbii, dar totuși există și fac parte din patrimoniul limbii comune, al limbii naționale. Ele pot și trebue să fie întrebuințate ca oricare alt cuvânt al limbii. Căci un cuvânt, aparținând unui jargon de clasă, atunci când devine un bun al comunității întregi, pierde pecetea clasei care i-a creat și sensul special pe care i l-a dat clasa respectivă, lărgindu-și de obicei înțelesul. Poporul adoptându-l îl transformă, îl creează din nou, încât adeseori numai lingviștii îi bănuesc originea.

Unii au pretins că așa numitele neologisme ale limbii române au o origine de clasă, că au fost introduse în limbă de burghezo-moșierimea cosmopolită care, după ce a părăsit curentul latinist care urmărea himera „relatinizării" limbii române, a întrebuințat cu duiumul în jargonul ei cuvinte franțuzești. Neologismele nu trebue însă considerate în bloc. Din marea masă a neologismelor se desprind mai întâi numeroșii termeni internaționali având la bază cuvinte latinești sau grecești și care se regăsesc în majoritatea limbilor europene sau poate chiar în toate. Cuvinte ca: *atom, automobil, colectivism, comunism, democrație, geologie, minister, republică, sindicat, universitate* și multe altele fac parte din această categorie de termeni.

A doua categorie de neologisme o formează cuvintele, în bună parte de origine franceză, dar și italiană și germană (foarte multe dintre ele intrate în limba română prin filieră rusă, de ex. cele terminate în sufixul *-ție* în loc de *-țiune*), care sunt necesare și nu au corespondențe în lexicul mai vechi al limbii române, de exemplu *comisie, secție, administrație, a ateriza, navigație* ș. a.

În sfârșit, în a treia categorie intră franțuzismele, anglicismele și germanismele cu care și-a împânat jargonul burghezo-moșierimea în tendința ei de a se deosebi de vulg și de a mălmuți clasele dominante din țările apusene pe care și le-a ales ca modele.

Termenii aceștia, neînțeleși de masele populare, având corespondențe în lexicul mai vechi al limbii române, pot și trebue evitați. În ce privește străinismele din jargonul saloanelor, ele dispar prin faptul că însuși jargonul dispare. În terminologia juridică și administrativă însă, continuăm a întrebuința franțuzisme, cuvinte și expresii introduse în limba română de suprastructura burghezo-moșierească, neînțelese nici astăzi de masele populare. Expresiile neromânești ca *descindere locală, a deferi, succesiune* („moșenire"), *a da câștig de cauză, fine de neprimire, con'avenient, a debita, a dresa proces verbal*, multe altele trebue înlocuite cu expresii înțelese de toată lumea.

După părerea mea, o sentință dată de un fost judecătoresc sau

o ordonanță emisă de o unitate administrativă și astăzi sunt foarte greu înțelese de masele populare dela sate din pricina mulțimii termenilor juridico-administrativi de origine franceză sau latină.

Academia R. P. R. ar putea lua inițiativa unei acțiuni de reformă a terminologiei noastre administrative, juridice și științifice în sensul de a o apropia de limba maselor populare.

De jargoanele amintite mai sus se deosebesc dialectele teritoriale, graiurile populare locale. Primele permit vârfurilor claselor dominante să se deosebească și prin grai de popor, pe când cele din urmă servesc pentru masele populare ca mijloc de comunicare în diferitele ținuturi ale țării. Graiurile locale servesc toate clasele, întreaga societate de pe un teritoriu oarecare, pe când jargoanele servesc numai clasele dominante. Jargoanele de clasă sunt niște varietăți ale limbii vorbite de popor, create artificial din materialul limbii populare—în ce privește structura gramaticală și lexicul de bază — la care s'au adăugat un număr oarecare de cuvinte străine și de expresii care oglindesc preocupările și interesele clasei dominante, pe când graiurile locale stau ele însele la temelia limbilor naționale.

La formarea limbilor naționale de obicei unul dintre graiurile populare ale limbii respective este adoptat de toți membrii națiunii ca temelie a limbii comune naționale (pag. 45) [8]). Astfel, de pildă, limba națională a Românilor se bazează pe graiul popular vorbit în partea centrală și nordică a Munteniei și în Sudul Ardealului. Pe acest teritoriu e așezată și capitala țării. Celelalte graiuri locale românești, întocmai ca și dialectele teritoriale ale altor limbi, sunt tot mai mult influențate de limba română comună națională. Cu toate că „ele își pierd originalitatea, se varsă — după expresia foarte justă a lui I. V. Stalin (pag. 46) [8]) — în aceste limbi și dispar în ele", îmbogățind astfel limba națională. Limba națională poate primi chiar foarte multe particularități dela câte un grai local, ea poate fi vorbită cu accentul caracteristic vreunei provincii, ceea ce de obicei e considerat ca un defect. Pentru Români, dintre diferitele accente provinciale cu care e vorbită limba națională românească, numai cel moldovenesc nu e socotit ca „neliterar". Într'adevăr, limba literară românească se prezintă sub două aspecte. Scriitori de origine din Moldova au întrebuințat și întrebuințează regulat în scrierile lor cuvinte, expresii, forme caracteristice graiului moldovenesc. Chiar și ortografia noastră a ținut cont de rostirea moldovenească, astfel încât scrieri ca *sară, samă, pâne, mâni* (în locul formelor muntenești *seară, seamă, pâine, mâini*) sunt considerate corecte. În anii din urmă se constată o „vărsare" asemănătoare, dar de proporții mai mici, în limba literară comună din partea celorlalte graiuri locale mai deosebite de graiul muntenesc decât cel moldovenesc. În felul acesta

8. „Cum vorbim" II, 6-10, pag. 32 (N. R.).

contribue graiurile locale la creşterea limbii comune a întregii naţiuni. Limba naţională înlocuieşte tot mai mult graiurile vorbite în diferitele ţinuturi ale ţării. Lichidarea analfabetismului, răspândirea cărţii şi în cele mai îndepărtate colţuri ale ţării, şcoala, ziarele, emisiunile de radio, cinematograful vorbit, în general ridicarea nivelului de trai al maselor muncitoare dela oraşe şi dela sate grăbeşte răspândirea limbii comune naţionale şi dispariţia treptată a graiurilor locale.

Este una din sarcinile lingviştilor de a nota şi de a studia graiurile populare înainte de contopirea lor în limba naţională comună. In urma evoluţiei inegale a diferitelor dialecte ale unei limbi, fiecare din ele păstrează, în domenii diferite ale limbii, trăsături arhaice extrem de valoroase pentru istoria limbii respective. Aceste resturi din epoci mai vechi ale limbii înlocuiesc, acolo unde lipsesc — cum este cazul la noi — documentele vechi de limbă. Pentru dialectolog şi istoricul limbii, graiurile populare constituie un fel de antichităţi „vii". De aceea, dialectologiei trebue să i se dea cât mai mare atenţie. Trebue organizate — cum s'a făcut pe scară mică în ultimii doi ani — vaste anchete dialectale pentru notarea cât mai fidelă şi cât mai amănunţită a graiurilor populare româneşti şi ale popoarelor conlocuitoare. Trebue dusă la bun sfârşit redactarea *Atlasului lingvistic român*, trebue întocmite atlase lingvistice şi monografii dialectale regionale. Viitorii istorici ai limbii româneşti (şi ai limbilor popoarelor conlocuitoare) vor fi recunoscători generaţiei actuale de lingvişti pentrucă s'au îngrijit de adunarea acestui material dialectal atât de important pentru istoria limbii.

In munca lor de istorici ai limbii, lingviştii trebue să urmeze calea indicată de I. V. Stalin. Una din tezele staliniste privitoare la limbă este aceea că istoria unei limbi date trebue studiată în strânsă legătură cu istoria poporului care o vorbeşte. „Limba şi legile ei de desvoltare pot fi înţelese numai în cazul când sunt studiate în legătură indisolubilă cu istoria societăţii, cu istoria poporului căruia îi aparţine limba studiată şi care este creatorul şi purtătorul acestei limbi" (pag. 23) [9]. Prin urmare devenirea limbii româneşti în cursul veacurilor trebue studiată de lingvişti în colaborare strânsă cu istoricii, arheologii şi etnografii. Această colaborare trebue neapărat realizată. Trebue să dispară ignorarea reciprocă dintre aceste discipline. E inadmisibil ca un lingvist să nu se adreseze istoricilor când i se pun probleme de istoria societăţilor de pe teritoriul R.P.R., tratându-le singur şi făcând greşeli de diletant. Dar nici istoricii, arheologii şi etnografii să nu se încumete, tot ca diletanţi, să clădească teorii privitoare la originea sau caracterul limbii româneşti, la formarea poporului şi a naţiunii româneşti fără a face apel la datele lingvisticii.

9. „Cum vorbim", II, 6-10, pag. 11 (N. R.).

Istoricii țării noastre au nevoie de ajutorul lingviștilor în deosebi în studiul epocilor pentru care lipsesc aproape complet documentele scrise. A neglija mărturia limbii în elucidarea problemei formării poporului român și a celei mai vechi stări românești este tot atât de inadmisibil ca neglijarea datelor arheologice.

Deci istoricii, arheologii și etnografii, în strânsă colaborare cu lingviștii, vor trebui să rezolve, în lumina tezelor staliniste despre formarea popoarelor, a națiunilor și a limbilor, problema atât de desbătută a formării poporului românesc. Ei vor trebui să renunțe la stabilirea unei date fixe la care ar fi luat naștere limba și poporul român, căci limbile au fost generate „de întreg mersul istoriei societății și al istoriei bazelor de-a-lungul veacurilor" (pag. 7) [10], după cum ne învață I. V. Stalin.

Și istoria R.P.R. confirmă teza stalinistă despre formarea popoarelor și națiunilor. Datele lingvistice pot înlocui, în multe cazuri, documentele istorice care lipsesc, cu condiția să fie mânuite cu dibăcie de istorici ajutați de lingviști. În felul acesta se va putea arunca multă lumină asupra epocilor pentru care ne lipsesc mărturii scrise.

Din teza stalinistă conform căreia „principalul în limbă este structura sa gramaticală și fondul principal de cuvinte" (pag. 29) [11] rezultă că într'o limbă dată trebue studiată în primul rând gramatica ei, căci „datorită gramaticii limba capătă posibilitatea de a îmbrăca gândurile umane în învelișul material al limbii" (pag. 24) [12], pecând vocabularul este mai degrabă material de construcție pentru limbă. Gramatica este aceea care, după reguli, legi având un caracter general, abstract, nelegat de cuvinte concrete, construește din acest material propozițiile, frazele, cu ajutorul cărora oamenii comunică între ei. Prin urmare, sarcina de căpetenie a lingviștilor români este de a da o gramatică mergând până la cele mai mici amănunte ale limbii naționale literare românești actuale. Aceasta va fi o gramatică normativă, care să arate uzul gramatical al celor mai buni scriitori ai noștri. Ea se va ocupa de întorsăturile gramaticale proprii diferitelor graiuri locale numai pentru a ușura evitarea formelor considerate dialectale, deosebite de cele ale limbii naționale. Studiul structurii gramaticale a diferitelor dialecte cade în sarcina unei ramuri foarte importante a lingvisticii, anume a dialectologiei. „Limba este un mijloc de desvoltare și de luptă", ne învață tovarășul Stalin [13]. Masele populare, în lupta lor pentru construirea socialismului, trebue să știe să mânuiască cu pricepere această unealtă. Un text plin de greșeli gramaticale e greu de înțeles sau nu este înțeles de loc. În felul acesta limba nu-și îndeplinește funcția ei de mijloc de comu-

10. „Cum vorbim", II, 6-10, pag. 2 (N.R.).
11. „Cum vorbim", II, 6-10, pag. 14 (N. R.).
12. „Cum vorbim", II 6-10 pag. 12 (N.R.).
13. I. V. Stalin, Opere, vol. I, ed. P.M.R., p. 43.

nicare între oameni. Omul-muncii, luptător al cauzei socialismului, trebuie să posede un îndreptar gramatical sigur, pentru a putea vorbi și scrie o limbă cât mai corectă, deci cât mai clară, cât mai bine înțeleasă. Acest îndreptar, această gramatică normativă nu l-o poate da decât cel mai înalt for științific al țării, Academia R.P.R.

Nevoia reabilitării gramaticii se simte și în școală. În predarea limbii materne (ca și a limbilor străine), nu poate fi neglijată gramatica, așa cum s'a făcut la noi până acum. E inadmisibil ca absolvenții școalelor medii să se prezinte la examenele de admitere în institutele de învățământ superior fără cunoștințe temeinice gramaticale. Tovarășul Stalin ne învață că vocabularul singur nu formează limba însăși, ci este „mai degrabă material de construcție pentru limbă" (pag. 24) [14], iar regulile de modificare a cuvintelor, regulile de combinare a cuvintelor în propoziții ni le dă gramatica (morfologia și sintaxa). Numai cu ajutorul gramaticii vocabularul poate „îmbrăca gândurile umane în învelișul material al limbii" (pag. 25) [15]. Deci învățământului gramatical trebue să i se dea cea mai mare importanță, atât în predarea limbii române, cât și a limbilor străine.

Dar gramatica, pe lângă că constitue condiția primordială pentru stăpânirea cât mai deplină a unei limbi oarecare, are în același timp o foarte mare însemnătate educativă. „Gramatica este rezultatul unei îndelungate munci de abstractizare a gândirii umane, un indice al uriașelor succese ale gândirii" (pag. 25) [16]. Pentru desvoltarea gândirii, a capacității de judecată, de abstracție și de generalizare a minții copilului, gramatica constitue un mijloc educativ de aceeași valoare ca matematica. Nu întâmplător aseamănă I. V. Stalin gramatica cu geometria. Întocmai ca geometria, „care își stabilește legile făcând abstracție de obiectele concrete, considerând obiectele drept corpuri neconcrete și stabilind relațiile dintre ele nu ca relații concrete ale unor obiecte concrete, ci ca relații dintre corpuri în general lipsite de orice caracter concret" (pag. 25) [17], în fel și gramatica „stabilește reguli pentru compunerea propozițiilor, având în vedere nu propoziții concrete, de exemplu un subiect concret, un predicat concret etc., ci în general orice fel de propoziții, independent de forma concretă a cutărei sau cutărei propoziții. Prin urmare, făcând abstracție de particular și concret atât în cuvinte cât și în propoziții, gramatica ia acel element comun care stă la baza modificării cuvintelor și a îmbinării lor în propoziții și construește din acel element comun regulile gramaticale, legi gramaticale" (pag. 25) [18]. E evident că acestе caractere ale gramaticii, când e predată metodic, desvoltă capacitatea de abstractizare, de generalizare, de deducție, cu un cuvânt desvoltă judecata, inteligența copilului.

Aceleași avantaje le are și predarea în școală a gramaticii unei limbi străine. Deci, pe lângă marele folos care rezultă pentru elevi din cunoașterea comorilor culturale exprimate printr'o mare limbă

14. „Cum vorbim", II, 6-10, pag. 11 (N. R.).
15. „Cum vorbim", II, 6-10, pag. 12 (N. R.).

de cultură, învățarea și mânuirea unei gramatici străine servește ca un fel de gimnastică a minții copilului. În deosebi e de recomandat învățarea paralelă a gramaticii limbii materne și aceea a limbii străine. Pentru aceasta e nevoie de o strânsă colaborare între profesorul de limbă maternă și cel de limbă străină.

Pedagogii au recunoscut demult rolul educativ al predării unei limbi și a unei gramatici străine în școală. Se știe câtă importanță se dădea în școala medievală și în liceele moderne tradiționale învățării gramaticii latine. E adevărat că metoda de predare a gramaticii în aceste școli se reducea la învățarea mecanică a regulilor gramaticale ale limbii clasice și mai târziu ale limbii materne. Metoda aceasta greșită de predare a gramaticii a făcut-o antipatică elevilor. Nerecunoscând importanța gramaticii, cedând și dorinței elevilor de a fi scutiți de o materie seacă, plictisitoare — din cauza metodei greșite de predare — învățământul nostru a neglijat gramatica. În ultimul timp s'a adăugat și influența ideilor lui N. I. Marr. Acum când știm din lucrările lui I. V. Stalin care sunt caracteristicile gramaticii și ce calități prețioase educative are, va trebui să dăm iară importanța învățământului gramaticii în școalele noastre de toate gradele. Deci, fie că e vorba de predarea limbii materne sau de aceea a limbilor clasice sau, în sfârșit, de aceea a limbilor străine moderne, gramatica trebue așezată la baza învățământului.

De câțiva ani s'a introdus în școala din R. P. R., învățarea limbii în care se exprimă marea cultură a țării socialismului, limba lui Pușkin, a lui Tolstoi, a lui Gorki, a lui Lenin și Stalin. E regretabil că în ce privește metoda de predare a acestei limbi care ne face posibilă cunoașterea minunatelor comori ale culturii și științei înaintate sovietice, ale literaturii clasice ruse și sovietice, învățământul nostru prezintă multe lipsuri, între care cea mai însemnată este neglijarea gramaticii. În urma influenței lui Marr, nu se insistă asupra gramaticii, ci se practică o așa numită metodă directă, care mai degrabă ar trebui caracterizată ca metoda „directă". Se crede că se evită metoda „formalistă" când se cere elevului să învețe papagalicește fraze ruseșți, dându-se explicații ample asupra conținutului, dar lăsând gramatica pe planul al doilea.

Pentru a ridica nivelul învățământului limbilor în școala noastră va trebui să urmăm exemplul Academiei de Științe a U. R. S. S. într'o sesiune reunită a Secțiunii de literatură și limbă a Academiei de Științe a U. R. S. S. și a Academiei științelor pedagogice a R.S.F.S.R., ținută în luna noembrie a anului trecut, s'au discutat lucrările lui I. V. Stalin cu privire la lingvistică și problema predării limbilor. Au luat parte la discuție cei mai de seamă lingviști și pedagogi metodicieni din Uniunea Sovietică. Rezoluția luată în această sesiune conține foarte prețioase indicațiuni pentru îmbunătățirea predării limbilor valabile și pentru învățământul nostru.

Și în ce privește fondul principal de cuvinte se constată, în școala noastră, o deficiență în predarea limbii române și a limbilor popoarelor conlocuitoare, precum și a limbii ruse și a limbilor străi-

ne în general. Anume, învățarea vocabularului nu se face treptat, plecând de la cele mai des întrebuințate cuvinte, care aparțin fondului principal, trecând cu încetul la cele mai rare, ci se amestecă în textele destinate claselor inferioare, începătorilor, cuvinte care nu le pot fi de niciun folos în stadiul respectiv de învățătură. Acum când știm ce însemnătate are fondul principal de cuvinte, de orientarea învățăturii lui I. V. Stalin, această deficiență poate fi înlăturată. Pentru aceasta lingviștii au sarcina să stabilească, întrebuințând diferite metode între care și statistica, o listă a cuvintelor care aparțin fondului principal al lexicului și a cuvintelor celor mai întrebuințate în limbă, iar autorii manualelor vor alege din aceste liste cuvintele de care au nevoie pentru exercițiile și textele din manuale.

Strâns legată de problema gramaticii este aceea a ortografiei. Întocmai ca și gramatica, ea a fost neglijată în școala noastră. Ortografia îndeplinește o foarte importantă funcție socială, aceea de a da regulile, legile comunicării prin scris dintre oameni. Pentru ca să-și atingă scopul, acela de a face această comunicare cât mai comodă, rapidă, clară și precisă, redând cât mai fidel vorbirea, ea trebue să fie simplă, ușor de învățat, bazată pe principii raționale și unitare. Ca să nu îngreuneze comunicarea prin scris, ea trebue să fie fixată, stabilă, să nu prezinte fluctuații, să nu prezinte contradicții, să fie consecventă și mai ales să fie obligatorie pentru toți. Limbii naționale unice pentru toți membrii unei națiuni trebue să-i corespundă o ortografie unică. Anarhiei ortografice de până acum trebue să i se pună capăt prin obligativitatea pentru toți a normelor ortografice.

Ortografia noastră are însă nevoie de a fi reformată, de a fi simplificată prin înlăturarea fluctuațiilor, a inconsecvențelor datorite în primul rând resturilor etimologismului. Simplificarea nu trebue însă exagerată. O reformă radicală a ortografiei care ar schimba cu totul normele ortografice existente nu și-ar atinge scopul, ci ar provoca greutăți în comunicarea prin scris dintre oameni. Noua ortografie trebue să păstreze baza vechii ortografii, ea trebue să țină seama de obiceiurile grafice cu care s'au deprins cei ce scriu românește, tinzând să perfecționeze sistemul ortografic existent. Ea nu va fi sută la sută fonetică, adică nu va avea pentru fiecare sunet o literă, fiecare literă corespunzând numai unui singur sunet. Pentru aceasta am avea nevoie de multe semne noi, care ar schimba radical grafia românească. De aceea, trebue păstrate cele mai multe deprinderi grafice, renunțându-se pe cât se poate la notarea aceluiași sunet (sau grup de sunete) odată printr'o literă sau grup de litere, altădată prin alta, de cele mai multe ori din motive etimologice, dar și din tradiție. Scrierea vocalelor *î* și *i* a semivocalei *i*, a diftongilor *ie*, *ea* și *io*, a grupurilor *chia* și *ghia* prezintă, în ortografia actuală, multe contradicții și fluctuații, care trebue înlăturate.

Regulele ortografice trebue să fie însoțite de un cât mai complet dicționar ortografic care va fi în același timp și ortoepic.

Deoarece limba literară română prezintă două nuanțe, una muntenească și alta moldovenească, formele moldovenești, care trebue considerate și ele ca fiind corecte, trebue să figureze și ele în acest dicționar.

Academia R. P. R. are sarcina de a pune cât mai urgent la dispoziția maselor muncitoare o ortografie simplă și rațională. Autoritatea celui mai înalt for științific al țării va asigura obligativitatea ortografiei pentru toți cei ce mânuesc condeiul.

Școala va da toată atenția cuvenită învățării de către elevi a ortografiei, alături de gramatică. E dela sine înțeles că întâia condiție a unui bun rezultat în predarea ortografiei este ca însuși cel ce o predă să o stăpânească pe deplin.

Extrem de clar, simplu și lapidar este expusă de I. V. Stalin legătura dintre limbă și gândire. Plecând dela definiția lui Marx și Engels a limbii ca fiind „realitatea nemijlocită a gândirii", „conștiința reală... practică" I. V. Stalin arată esența idealistă a teoriei lui Marr care pretindea că oamenii își pot comunica gândurile și fără limbă, că gândirea se va elibera de „materia naturală" a limbii, de „normele naturii". Dar gândurile omului „pot să se nască și să existe numai pe baza materialului limbii, pe baza fermenilor și frazelor limbii. Gânduri nude, libere de materialul limbii, libere de „materia naturală" a limbii nu există (pag. 41) [16]. A rupe gândirea de limbă duce la negarea gândirii însăși, la negarea oricărei culturi umane. Căci limba a fost unul din factorii care l-au făcut pe om ceea ce este. „În istoria omenirii, limba sonoră este una din forțele care au ajutat pe oameni să se desprindă din lumea animală, să se unească în societăți, să-și desvolte gândirea, să organizeze producția socială, să lupte cu succes cu forțele naturii și să ajungă la progresul pe care îl avem în prezent" (pag. 47—48) [17].

Ca o consecință a tezei greșite idealiste că gândirea se poate dispensa și se va dispensa tot mai mult, se va elibera de materialul limbii, urmând exemplul lui Marr, continuatorii lui au neglijat latura materială a comunicării lingvistice, îndreptându-și toată atenția asupra conținutului comunicării, exagerând peste măsură însemnătatea semanticei în preocupările lor. Influența nefastă a adepților lui Marr a pătruns și în școală unde profesorii la lecțiile de limbă se ocupau aproape exclusiv cu conținutul unui text și nu cu limba însăși, ceea ce ar fi trebuit să fie obiectul lecției. I. V. Stalin la o atitudine hotărîtă împotriva supraestimării laturei semantice în cercetările lingvistice, fără a nega însă orice însemnătate cercetărilor în domeniul semasiologiei.

Și la noi s'a putut constata o oarecare tendință de a exagera importanța semanticei. Mărturie sunt numeroasele articole tratând probleme de semantică apărute în revista „Cum vorbim". Lucrările

16. „Cum vorbim", II, 6-10, pag. 20 (N. R.).
17. „Cum vorbim", II, 6-10, pag. 17 (N. R.).

de I. V. Stalin privitoare la lingvistică ne arată, şi în acest domeniu, drumul just pe care trebue să-l urmărim.

Şi din cele expuse până acum se desprind o serie de sarcini care trebue îndeplinite de lingviştii din R. P. R. E bine să ni le determinăm la sfârşitul expunerii noastre.

Intâia sarcină a lingvisticii noastre este de a folosi tezaurul de idei cuprins în lucrările lui I. V. Stalin despre lingvistică în cercetările din domeniul limbii române şi al limbilor popoarelor conlocuitoare, precum şi în deslegarea problemelor puse de practică.

Pentru a putea extrage cât mai mult profit din aceste opere ale lui I. V. Stalin pentru munca lor de lingvişti, pentru a nu cădea în dogmatism, în materialism vulgar sau chiar în idealism, pentru a nu interpreta tezele staliniste despre limbă în mod mecanic, tipicăresc, lingviştii din R. P. R. trebue să-şi însuşească pe deplin învăţătura marxist-leninistă. În ciuda eforturilor serioase făcute în această direcţie, mai rămân multe lipsuri de completat.

Ei trebue să urmeze exemplul lingviştilor sovietici de a discuta pe baze materialist-dialectice şi de a supune criticii şi autocriticii principiale toată activitatea din domeniul lingvisticii, atât teoretică, cât şi practică, desfăşurată în Patria noastră.

Tot dela lingvistica sovietică trebue însuşită lupta împotriva tendinţelor cosmopolite în ştiinţă şi împotriva curentelor idealiste, apusene în lingvistică, caracterizate în deosebi prin antiistorism, ca de exemplu saussurianismul şi structuralismul. Limba nu poate fi just înţeleasă atunci când e studiată „în sine şi pentru sine", desprinsă de mediul istoric în care evoluează, de istoria poporului care o vorbeşte. Schemele artificiale, seci, lipsite de viaţă, absurde, ale structuralistilor sunt rezultatul ultim al concepţiei saussuriene despre limbă. Critica făcută de I. V. Stalin, concepţiilor lui N. I. Marr nu este îndreptată numai împotriva „noii teorii lingvistice", ci în general împotriva tuturor concepţiilor idealiste despre limbă, care rup legătura dintre limbă şi gândire, dintre limbă şi societate, dintre limbă şi istoria poporului care a creat-o şi care o vorbeşte. Lucrările lui I. V. Stalin, privitoare la problemele de limbă, vor pune capăt influenţelor dăunătoare ale diferitelor curente idealiste burgheze în lingvistica noastră.

Lingvistica noastră a fost influenţată în rău şi de ideile lui Marr. Se poate constata o vulgarizare a marxismului în sens marrist; mai există tendinţa de a atribui limbii un caracter de clasă, de a rupe limba de gândire, exagerând importanţa semanticii, de a trece cu vederea că limba este un produs nemijlocit al societăţii. Totuşi nu poate fi negată existenţa unei hotărâri ferme de a rupe cu greşelile trecutului, de a exercita o critică şi autocritică de un înalt nivel de principialitate, fără veleităţi de a goni critica şi a împiedica lupta de opinii.

Urmând de asemenea exemplul ştiinţei sovietice, lingviştii

acest an sarcina de a lega activitatea științifică cu viața, cu practica, cu școala. Secțiunea pentru știința limbii, literatura și arte a Academiei R. P. R. a întocmit un proiect de reformă a ortografiei în care se aplică mai consecvent decât până acum principiul fonetic. După părerea mea e posibilă și e de dorit o reformă mai radicală decât cea propusă.

Marele dicționar al limbii române, la care lucrează colectivele Academiei R. P. R. din București și Cluj, va putea apărea în curând. Partea publicată de vechea academie este refăcută de un colectiv special care ține seamă de tezele staliniste privitoare la vocabular și fondul principal de cuvinte. Dicționarul Academiei R.P.R. va avea o mare însemnătate științifică, deoarece el va constitui un repertoriu al limbii românești începând din veacul al XVI-lea, precum și al graiurilor populare. Pe lângă acest mare dicționar, în mai multe volume, e în lucru și un dicționar al limbii române literare contemporane destinat maselor largi.

Un colectiv al Academiei lucrează la întocmirea unui dicționar român-maghiar și maghiar-român. E de dorit să se întocmească dicționare și ale altor limbi de ale popoarelor conlocuitoare. Se simte îndeosebi lipsa unui bun dicționar rus-român și român-rus. Lucrările pentru acest dicționar trebuie să înceapă neîntârziat. Un alt colectiv de lingviști a început lucrările pentru redactarea unei gramatici destinate maselor largi. Părăsind punctul de vedere greșit, marrist, de care s'a lăsat condus la început, de a exagera însemnătatea sintaxei în dauna morfologiei, colectivul, urmând învățătura staliniștă despre gramatică, va păstra justa proporție între cele două domenii ale gramaticii.

Academia R. P. R. va trebui să ia inițiativa publicării de către un colectiv de lingviști, a unei istorii științifice a limbii române de la originea ei până astăzi, în care va fi folosită învățătura lui I. V. Stalin despre limbă. Cercetătorii istoriei limbii române să nu uite cuvintele lui I. V. Stalin, că „limba și legile de desvoltare pot fi înțelese numai în cazul când sunt studiate în legătură indisolubilă cu istoria societății, cu istoria poporului căruia îi aparține limba studiată și care este creatorul și purtătorul acestei limbi" (pag. 23) [18].

Printre lipsurile care trebuie înlăturate de lingviștii noștri este și aceea a unui dicționar etimologic complet al limbii române. Acela al lui Cihac de acum trei sferturi de veac e învechit și depășit de cercetările etimologice mai noi. E adevărat că au apărut de atunci două dicționare etimologice ale elementelor latine ale limbii române (unul a rămas neterminat).

Și aceasta este o indicație că studiul elementelor nelatine, în primul rând al elementelor slave, ale limbii române n'a fost încurajat de către clasele dominante.

O deosebită grijă trebuie să aibă lingviștii noștri pentru ridicarea unor cadre tinere bine pregătite, ieșite din popor, conștiente de

18. „Cum vorbim". II. 6-10. pag. 11 (N. R.).

datoria pe care o au de a servi poporului, călăuzite de știința marxist-leninist-stalinistă, de tezele staliniste privitoare la limbă.

Lingviștii din R. P. R. au sarcina de a ajuta școala de toate gradele pentru ridicarea nivelului de învățământ al limbilor, colaborând cu organele Ministerului Învățământului Public la întocmirea programelor de învățământ și a manualelor. Între cercetători, teoreticienii lingviști și metodicienii care predau limbile în școală, trebue să se realizeze un contact permanent, o colaborare strânsă.

De mare însemnătate pentru studiul istoriei limbii române și a țării noastre, al problemei formării poporului român, sunt cercetările de toponomastică și antroponomastică. În deosebi toponimia poate da indicații prețioase istoricilor în studiul epocilor pentru care lipsesc documentele scrise. Este deci nevoie de a aduna toponimicele și numele de persoane din toate ținuturile țării, precum și cele cuprinse în documentele istorice. Institutele de lingvistică ai Academiei R. P. R. au cuprins în planul lor de activitate și aceste lucrări de strângere a toponimicelor și antroponimicelor.

De asemenea, e prevăzută în plan edifarea după metodele științifice de texte vechi însoțite de glosare, ceea ce va ușura studiul istoriei limbii românești, al formării limbii literare contemporane.

Plecând dela studiul limbii române și acela al limbilor popoarelor conlocuitoare, lingviștii noștri trebue să atace și probleme de lingvistică generală, să ilustreze cu exemple concrete oferite de istoria limbilor vorbite în R. P. R. studiul legilor interne de desvoltare a limbii, care constitue principala sarcină a lingvisticii (pag. 31) [19], călăuziți de învățăturile lui I. V. Stalin privitoare la limbă, urmând admirabila deviză a științei sovietice: „Totul în slujba poporului".

CU PRIVIRE LA SARCINILE NOASTRE

Lucrările de lingvistică publicate în vara trecută de I. V. Stalin au stârnit, cum era și normal, un interes extraordinar în toată lumea și au răscolit toate domeniile științei. S'a văzut imediat că ele sunt aproape tot atât de importante pentru toate celelalte științe ca și pentru lingvistică. De aceea, Academia R. P. R., în sesiunea generală științifică pe care a ținut-o în zilele de 21—25 martie 1951, a pus pe primul plan al atenției ei problema prelucrării tezelor conținute în aceste lucrări, pentru a putea fi folosite în toate ramurile științei. Am reprodus mai sus o parte din comunicările care se referă la studiul limbii. Din aceste comunicări, din discuțiile care au urmat și din hotărîrile luate de plenul Academiei în ședința de închidere, se desprind pentru lingviștii români o serie de sarcini de mare importanță.

Greșelile făcute de noi în trecut au avut ca principal punct de plecare insuficienta cunoaștere a materialismului dialectic și istoric.

19. „Cum vorbim", II, 6-10, pag. 15 (N. R.).

De aceea cea mai importantă sarcină care se pune în faţa noastră este studierea temeinică şi adâncirea singurei concepţii ştiinţifice juste şi creatoare. Numai citirea, recitirea şi prelucrarea neîncetată a operelor clasicilor marxism-leninismului, interpretarea lor ferită de dogmatism ne poate da orizontul necesar pentru a ne însuşi bazele lingvisticii marxiste, pentru a contribui şi noi la desvoltarea ei. În primul rând, lucrările de lingvistică ale lui I. V. Stalin trebue să constitue punctul de plecare pentru orice cercetare, pentru orice explicaţie a fenomenelor de limbă.

Lucrările de lingvistică ale lui I. V. Stalin au adus pe primul plan al actualităţii problemele de limbă şi au atras atenţia asupra gramaticii: „...fără o limbă înţeleasă de societate şi comună pentru membrii ei, societatea îşi încetează producţia, se destramă şi încetează de a exista ca societate. În acest sens, limba, fiind un mijloc de comunicare, este în acelaşi timp şi un instrument de luptă şi de desvoltare a societăţii". „Gramatica este rezultatul unei îndelungate munci de abstractizare a gândirii umane, un indice al uriaşelor succese ale gândirii". Urmează de aici că trebue să desvoltăm mult mai mult decât în trecut munca de cercetare a limbii, adică descrierea limbii, istoria ei, gramatica istorică. Gramatica a fost nesocotită la noi în ultimul timp şi, lucru paradoxal, chiar noi, lingviştii, am lăsat-o pe planul al doilea, considerând că a studia gramatica înseamnă a fi formalist. Vedem astăzi că avem datoria să desvoltăm studiile de gramatică, să adâncim cunoaşterea ei, să îmbunătăţim învăţământul gramaticii în şcoală, să-i dăm un loc mai important în facultăţile de filologie. Trebue să ne dăm concursul la elaborarea programelor pentru învăţământul gramaticii în şcolile medii şi elementare, la redactarea manualelor, la stabilirea celor mai bune metode de predare.

Se înţelege dela sine că pe primul plan al atenţiei noastre stă studiul limbii române. Dar trebue să convingem pe profesorii de limbi străine că interesul şi datoria lor este să studieze în mod ştiinţific limbile pe care le predau, să renunţe la ideea că sunt profesori numai de literatură şi că se poate studia literatura fără a studia în acelaşi timp şi limba care-i furnisează materialul. În legătură cu aceasta, trebue să spunem că revista noastră a reuşit în prea mică măsură să studieze felul de a folosi limba al scriitorilor noştri. Am avut puţine articole asupra acestui subiect, şi, dintre acestea, puţine au fost la înălţimea cerută. Revista „Flacăra", în numărul ei cu data de 29 martie, ne-a adus în această privinţă o critică aspră, pe care am meritat-o. Va trebui să găsim mijloacele de a îmbunătăţi rubrica noastră „Limba şi literatura", să izbutim a arăta prin ce se disting marii noştri scriitori în felul lor de a folosi limba comună. În această privinţă socotim necesar să facem un insistent apel la criticii noştri literari, la istoricii literaturii şi chiar la scriitori, ca să ne ajute, ajutându-se în acelaşi timp pe ei înşişi. Un bun studiu asupra limbii literare presupune cunoştinţe lingvistice şi literare în

același timp. O colaborare a specialiștilor în literatură și în limbă ar da rezultate din cele mai rodnice.

Credem că e potrivit să mai repetăm odată aici apelul nostru stăruitor către profesorii de limbi din învățământul mediu. Ei au posibilitatea, datoria și interesul de a colabora cu noi, atât pentru îmbunătățirea învățământului gramaticii, cât și pentru a găsi felul cel mai bun de a studia limba literară. Explicarea scriitorilor nu se poate dispensa de studierea felului lor de a folosi limba comună.

Lucrările de lingvistică ale lui I. V. Stalin au ridicat și vocabularul la o însemnătate nebănuită înainte. Descoperind „fondul principal lexical", stabilind relațiile vocabularului cu gramatica, aceste lucrări au dat pentru prima oară ocazie să se studieze în mod cu adevărat științific lexicul. În același timp, atrăgând atenția asupra diverselor straturi în sânul vocabularului, asupra importanței diferite pe care o au ele în limbă, „Marxismul și problemele lingvisticii" a subliniat necesitatea pentru elevi de a și însuși temeinic vocabularul limbii materne. De aceea este necesar ca în programele învățământului elementar și mediu să se prevadă ore pentru studierea vocabularului. Pe de o parte elevii trebue să și însușească temeinic fondul principal de cuvinte, să cunoască familiile de cuvinte, pe de altă parte ei trebue să știe să distingă neologismele, să le folosească corect pe cele necesare, să le evite pe cele inutile și dăunătoare. Pentru stabilirea unei programe, a unor îndrumări tehnice noi ne angajăm să dăm concursul în această operă. Fără îndoială, ne-am angajat și în trecut să îndrumăm limba pe linia cea mai folositoare poporului, și nu am făcut încă prea mult în această direcție. Ne vom da osteneala să ne îmbunătățim munca în această privință.

Se știe că astăzi noi nu avem o ortografie. Fiecare scrie cum vrea. Diferite instituții și organizații și-au constituit norme particulare, care se contrazic foarte între ele. Este indispensabil să se stabilească neîntârziat o normă unică, deoarece în anarhia ortografică actuală este imposibil să se ceară elevilor să învețe să scrie corect. În privința aceasta, noi ne angajăm să discutăm normele care se vor propune, contribuind astfel la perfecționarea lor, iar odată stabilite, să le popularizăm și să le explicăm, pentru ca să poată fi însușite mai repede și mai ușor de toată lumea.

Nu am urmărit să dăm o listă completă a sarcinilor care stau în fața noastră, dar și atâtea cât am arătat aici constituie o muncă de răspundere și pretinde stăruințe serioase. În mijlocul valului de entuziasm care cuprinde pe constructorii socialismului în țara noastră, și în urma ajutorului dat de tovarășul Stalin, ne angajăm în această muncă, cu hotărîrea nezdruncinată de a o duce la capăt cu cinste.

„CUM VORBIM"

VERBE CU ACȚIUNE DE DURATĂ

Sunt în limba română numeroase verbe care au o acțiune de durată (durată care poate fi, ce-i drept, și numai de câteva clipe, dar tot durată rămâne). Astfel să comparăm verbele: *a apuca, a țâți* sau *a azvârli*, cu *a țipa, a striga, a plânge* sau *a râde*. Cele dintâi sunt acțiuni de moment, începute și terminate pe loc, pe când celelalte se extind pe un interval oarecare — indiferent cât de lung sau cât de scurt.

Când într'o narațiune intervine un verb cu acțiune durativă la timpul prezent, se înțelege dela sine că în momentul narațiunii acțiunea este încă în curs. De exemplu: (toate citatele sunt luate din Macarenco, *Poemul Pedagogic* sau din *Petru I* de Alexei Tolstoi, vol. III). *Râde deodată zgomotos... Râd și ceilalți.* M. 424.

Când un asemenea verb apare la imperfect înseamnă același lucru: acțiunea este în curs (de altfel imperfectul are tocmai rolul de a arăta durata unei acțiuni). Astfel:

Soldații strigau și ei P. 166. *Fetele strigau, plângând: taci, mamă* P. 158. *Oxana râdea, trăgându-l pe Silantie de mânecă* M. 349. *Fedorenco și Curato râdeau dimineața, când au plecat la câmp* M. 334. *Adunarea râdea, bineînțeles* M. 336. *Seri, întregi colonia râdea cu lacrimi* M. 366. *Baietii râdeau și aplaudau* M. 373. *Îi tot puneau întrebări, iar după răspunsurile mele, râdeau și mai tare* M. 384.

Când verbul se află la perfectul simplu — timp obișnuit în narațiuni — lucrurile se complică. În acest caz limba noastră cere să se specifice în mod special că acțiunea — chiar dacă a durat numai o clipă — a avut un început, a fost declanșată — rămânând nespecificat dacă s'a și terminat sau mai este în curs. Această nuanțare specială a „începutului" unei acțiuni se face prin introducerea, înainte de verb, chiar a cuvântului *a începe*. Iată o serie de exemple de acest fel:

Ochii începură să lucească P. 123. *Clopotele* începură să tragă la biserică cu *turle* ascuțite P. 136. *Oamenii* începură să se ridice din baltă P. 139. *Otterii* începură să țipe P. 155. *Ea* începu să râdă M. 238. *Baieții* începură să râdă și să strige M. 325.

Este o particularitate a limbii care pare neînsemnată, dar care își are valoarea ei și nu trebue neglijată. Unii traducători nu țin seama de asta, lăsându-se influențați de originalul din care traduc și unde nu figurează verbul a începe. (În limba rusă se dă o atenție deosebită chestiunii dacă acțiunea e terminată sau nu și cele mai multe verbe au două forme pentru a marca cele două nuanțe.

Iată o serie de exemple, tot din traducerile de mai sus, în care este omis adaosul „a începe", omisiune pe care trebue să o socotim regretabilă.

Lumea bătu cu mâinile în masă și strigă P. 94. *Față lui... era atât de dusmănoasă... încât regelui îi tremurau pleoapele* P. 98. *Slabe nuiele de fântâni-*

nea tocmai din ora, ele strigare, până ochii peste cap, prima oară! P. ne. *Mă duc și la Harcov dacă e nevoie, în sovnet* se răse M. 350. *Mănești și bucuria* (pierdă *ziaștelor* M. 543.

Vom da acum o serie de exemple în care, în aceeași frază, intră încă un verb, tot la perfectul simplu, dar care nu cere marcarea „începutului" acțiunii. Se va vedea cu atât mai bine diferența între verbele cu „început" și cele fără acest adaos.

Șuierând în mustățile sale bălane, Arved Horn răse (acțiune de durată) *și se așeză* (acțiune instantanee) P. 88. *Fata încremeni* (instantaneu) *și oala cu lapte îi tremură* (durată) *în mâini* P. 104. *Cum ai îndrăznit?* spuse (instantaneu)... *Caterina și lacrimi* curseră (durată) *pe obrajii ei cu piericiile* P. 123. *Natalia... se ridică* (pe loc) *vijelioasă... fața i se aprinse* (pe loc) *și* tremură (durată) P. 125.

Toate verbele „de durată" trebuiau completate prin „începu să"... La fel sunt și exemplele următoare, unde se vede tot atât de limpede deosebirea dintre cele două feluri de acțiuni:

Petru Alexeevici înghiți repede bucățica pe care o avea în gură și răse P. 124. *Băietanul cel bozumflat* răse *deodată și își privi mama* P. 147. *Băieții mai ridicară în sus și den cisme* curseră *pe mine noi șuvoaie de apă* M. 358. *Li se strânse inima coloniștilor,* răsera *și* strigară *vrăjmașii, iar eu mă pierdui* M. 375. *Fedorenco izbucni în râs; mai răseră și alți voinici din detașamentul* ops M. 400. *Mitca nu răspunse. Volohov* răse *deodată* M. 418. *Mă uitai la Zadorov. El* răse *ca răspuns la turburarea mea* M. 443. *Vania* răse *și mai tare!: începură să râdă și membrii detașamentului unsprezece* M. 518.

Dacă ar ține seama de acest specific al limbii noastre, traducerile ar avea de câștigat.

ANA CANARACHE

Problema ridicată de colaboratoarea noastră a fost dezbătută, în cadrul unei comunicări la Institutul de lingvistică (vezi „Cum vorbim", II, 4 pag. 59), unde s'a ajuns la soluții în parte asemănătoare. Suntem informați că textul acelei comunicări va fi publicat în curând în revista „Studii și cercetări lingvistice".

HAP

Există neologisme care au luat locul unor cuvinte mai vechi, depreciate. Între acestea din urmă trebue socotit *hap*, de origine turcească, înlocuit astăzi de latinul savant *pilulă*. Se mai spune *a înghiți un hap* cu înțelesul de „a răbda ceva neplăcut"; dar dacă am spune unui bolnav să ia *hapuri* ca să se facă bine, desigur că nu l-am câștiga simpatia.

ÎNTREBARE

Citim într'o traducere manuscrisă: *De repetate ori clasicii marxism-leninismului au subliniat că numai în epoca socialismului arta va ajunge la adevărata ei înflorire.* Se simte ușor că *de repetate ori* este greșit. Este foarte corect să spunem *de multe ori, de atâtea ori* etc., dar nu putem spune decât *în repetate rânduri*. Cine poate spune de ce?

REPETIȚIA PRONUMELUI

În numărul 1 (an. III) al revistei, s'a pus întrebarea: „într'o traducere găsim fraza următoare: ...pentru a frânge împotrivirea burgheziei, muncitorii îi dau statului o formă revoluționară... De ce întrebuințarea lui *îi* este greșită aici și trebue muncitorii dau statului?" (p. 33).

Pentru a răspunde, pornim dela o propoziție în care există un obiect indirect exprimat printr'un substantiv în dativ, nume de ființă. De exemplu: „mama citește *copilului* o poveste". Dacă substantivul obiect indirect nu e exprimat în propoziție, se pune în locul lui pronumele personal (forma neaccentuată), tot în dativ. De exemplu: „mama *îi* citește o poveste". Auzim însă foarte des și propoziții ca următoarea: „mama *îi* citește *copilului* o poveste", în care obiectul indirect e exprimat de două ori: atât înaintea predicatului (prin pronume), cât și în urma lui (prin substantiv). O asemenea construcție nu e neobișnuită, deoarece repetiția, ca procedeu al insistenței, este des întrebuințată în limba vorbită. Iată o frază dintr'un basm povestit de un țăran din Ialomița: „Ieu îi scot *omului* ochiu din cap și la lună îi-l pui la loc dî-l fac cum a foet". (Ov. Densusianu, I. A. Candrea, Th. Speranția, *Graiul nostru*, vol. I, p. 207.)

Multe exemple găsim în proza scriitorilor contemporani, care redau aspecte ale limbii vorbite. Iată câteva exemple din nuvelele lui Petru Dumitriu: „Îndărătul plugului, omul rădea încet... *Îi* zise *fiului* său" (Vânătoare de lupi, p. 9). „În sat e țăranul nostru muncitor; iar răul poate să și-l facă, tovarăși, cu mâinile lui. Să-*i* spue *chiaburului*: te cunosc cine ești!" (Nopțile din lunie, p. 15). „Lasă: să fim noi satul, hotărîți, să-*i* punem lacăt la gură *chiaburului*" (Id. p. 15).

Sunt și multe expresii în care repetiția obiectului indirect nici n'ar putea lipsi, ceea ce arată că procedeul acesta a pătruns adânc în limbă. De exemplu: „...de fiecare greșală să-i ardă *școlarului* câte un Sfânt-Nicolai" (I. Creangă, Opere, ed. Kirileanu, p. 180). „Într'una din zile, ce-*i* vine *părintelui*" (Id., p. 181). Însă, într'o propoziție în care obiectul indirect e exprimat prin substantiv nume de lucru, repetarea de care am vorbit constitue o greșală. În afară de exemplul dela care a pornit întrebarea din numărul trecut, „...deși *îi* declară război *oportunismului*". În aceste cazuri, *îi* trebue suprimat. Dece?

Se știe că dativul are în general sensul destinației, atribuției și că acest caz e specific numelor de ființe. În dativ, stă mai rar numele de lucru, și atunci lucrul este individualizat, personificat oarecum. Următorul exemplu e grăitor:

„O vorbă dacă ți-o spui,
Tu o dai *vântului*
De o duce *satului*. (Doină)

De aceea, dacă într'o propoziție în care avem un obiect indirect nume de lucru, repetăm acest obiect prin pronumele personal în dativ

pus înaintea predicatului, accentuăm caracterul de persoană şi vom ajunge astfel în contrazicere cu sensul.

Prin urmare nu vom mai scrie: „muncitorii *îi* dau *statului*", „ei îi declară război *oportunismului*", ci „muncitorii dau *statului*", „ei declară război *oportunismului*", pentru că *îi*, sugerând o persoană, produce confuzii.

Trebue să mai observăm însă că, dacă substantivul obiect indirect stă înaintea predicatului, indiferent dacă e nume de fiinţă sau de lucru, el trebue repetat prin pronume. Nu putem spune altfel decât: „*copilului îi* citeşte mama"; „*fiului* său *îi* zise", *statului îi* dau muncitorii", „*oportunismului îi* declară război". Explicaţia stă, credem, în faptul că pus la începutul propoziţiei, substantivul nu e simţit destul de clar ca obiect al predicatului şi atunci el trebue repetat întărit prin pronume.

ŞTEFAN LEIBOVICI

A-I AJUNGE DAJDIA

Expresia *a ajunge pe cineva birul* sau *dajdia* ilustrează foarte bine modul cum se modifică limba în funcţie de relaţiile sociale şi de istoria poporului care o vorbeşte.

Această expresie, atestată pentru întâia oară la Neculce, însemna în veacul al XVIII-lea „a reveni cuiva obligaţia de a plăti o parte din bir", după cum se vede din următorul citat: *'Scos-au odată şi pre preoţi în bir, de ajungea pre preot, cât de sărac, trei galbini...* În limba de azi, am zice: „A scos odată... un bir care revenea la trei galbeni de preot...

Dicţionarul Limbii Române, editat parţial de fosta Academie Română, crede că înţelesul „a reveni" pe care îl ia verbul *ajunge* în *a-i ajunge dajdia* derivă din înţelesul „a da peste, a găsi, a lovi, a apuca". Această afirmaţie, fără a conţine un neadevăr, în sensul că verbul *ajunge* poate fi interpretat şi astfel, este totuşi insuficientă, fiindcă nu demonstrează cum „a da peste, a găsi, a lovi, a apuca" a evoluat la „a reveni".

În realitate, nu trebue să pornim dela înţelesul „a da peste, a găsi etc.", ci dela înţelesul fundamental al verbului *ajunge* „a prinde pe cineva din urmă", „a veni lângă el".

În perioada feudalismului, la noi, impunerea locuitorilor se făcea global. Ţăranilor dintr'unul sau mai multe sate li se fixa un bir pe care erau obligaţi să-l plătească, indiferent dacă dela ultimul recensământ până la data fixării birului, numărul lor scăzuse ori nu. Scăderea numărului birnicilor este un fenomen curent în evul mediu, dat fiind că singurul mijloc cu adevărat eficace de a scăpa de exploatare şi de a protesta împotriva ei era fuga. Între două recensăminte făcute de C. Mavrocordat în Ţara Românească în veacul al XVIII-lea la o distanţă de 11 ani, primul în 1745 şi al doilea în 1756, se constată că dispăruseră 35.000 de familii de dajdioşi.

Prin urmare, chiar dacă unul sau mai mulți iobagi fugeau sau mureau, cu un cuvânt dispăreau până la data strângerii birului, cei rămași erau obligați să dea atâtea produse câte erau necesare împlinirii birului, și fiindcă erau mai puțini, dădeau mai mult.

Prin acest sistem de impunere, boierimea își asigura mereu veniturile și stăvilea într'o oarecare măsură fuga iobagilor de pe moșii. Totuși iobagii, ne mai putând face față enormelor obligații la care erau supuși, își luau și așa lumea în cap, cum zicea chiar ei. Se înțelege că fuga se producea mai cu seamă înainte de strângerea birurilor, ca să se evite pedepsele de tot felul care ar fi curs gârlă pe capul celor incapabili să-și plătească partea.

Deși n'avem din documente dovada că verbul *ajunge* avea o valoare concretă în expresia *a-l ajunge dajdia*, dacă n'am presupune această valoare, ne-ar fi imposibil să ne explicăm nu numai întrebuințarea lui în acest caz, dar și evoluția la sensul „a reveni", care nu se mai întâlnește în altfel de expresii, căci și mai târziu, în veacul al XIX-lea, la 1814, în Pravilă, când se spune: *Fiește-carele, pre cât îl ajunge partea sa, răspunde de banii năimelii*, verbul *ajunge* are același înțeles.

Din cele arătate până aci, tragem două concluzii: Cea dintâi, că, în expresia *a ajunge pe cineva birul sau dajdia*, verbul *ajunge* avea la început înțelesul lui concret din care s'a născut mai târziu „a reveni". Neculce însuși întrebuințează expresia într'o formă evoluată din punct de vedere semantic.

A doua, că, în momentul în care impunerea și-a schimbat caracterul, adică în veacul al XIX-lea, expresia n'a dispărut totuși, ci și-a păstrat ultimul înțeles stabilit în timp. Se vede aceasta din faptul că, la 1907, când s'a publicat prima fasciculă din Dicționarul Limbii Române, redactorul verbului *ajunge* mai cunoștea expresia *a-i ajunge pe cineva partea*, „a-i reveni cuiva o parte dintr'o sumă", pe care o exemplifica astfel: *La plată, ne-a ajuns pe fiecare partea câte o sută de lei.*

Un singur lucru ar mai fi de lămurit, cum s'a făcut trecerea dela „a prinde birul sau dajdia pe cineva din urmă" la „a reveni cuiva o parte din bir".

E foarte probabil că această evoluție semantică nu s'a produs într'o perioadă prea lungă, ci, plecându-se dela înțelesul concret, s'a dat foarte curând verbului *ajunge* valoarea de „a reveni cuiva o parte din bir". Explicația trebue căutată nu atât în timp cât în diferența de clasă.

Expresia *a ajunge pe cineva birul* sau *dajdia* nu putea să se nască decât în sânul clasei exploatate, în condițiile economice ale feudalismului, dar trecerea dela valoarea concretă, pe care iobagii o simțeau foarte bine când au creat-o, la valoarea abstractă, a făcut-o boierimea. Numai ea putea să dea verbului *ajunge* acest înțeles, fiindcă numai pentru ea valoarea concretă n'avea niciun rost, căci ea nu fugea de bir pentru că nu-l plătea, neiind obligată, iar dacă-l plă-

tea, nu-l plătea din buzunar, ci de pe spinarea iobagilor. După cum știm, boierii răspundeau în fața domniei de împlinirea birului de pe moșiile lor, și în eventualitatea că erau împuși, știau ei cum să despoaie pe iobagi pentru a face față.

Din aceste motive, boierul considera că *a ajunge dajdia pe iobagi* este tot una cu a reveni o anumită contribuție pe fiecare iobag. El privește lucrurile de pe poziția sa de clasă.

Aceasta este situația când scrie Neculce, care se plânge regulat de tendința unor domni de a face impunerea în mod individual, din motive lesne de înțeles.

De abia în veacul al XIX-lea, și mai ales după instituirea regulamentului organic, care fixează un singur impozit pe cap de familie, ceea ce reprezintă un enorm progres față de situațiile anterioare, verbul *ajunge* se fixează în expresii ca *a ajunge pe cineva birul* la înțelesul „a reveni", întrebuințându-se totodată și în alte cazuri, în care nu mai e vorba numaidecât de bir sau dajdie. Expresia, modificată, se păstrează până la începutul veacului al XX-lea, deși ea își avea originea într'o stare de lucruri perimată. Ea ilustrează astfel teza stabilită de I. V. Stalin în articolele sale asupra lingvisticii că în limbă, lupta dintre vechi și nou nu duce, ca în societate, la dispariția bruscă a ceea ce este vechi, ci că acesta trăiește un timp alături de ceea ce e nou.

I. COTEANU

VERBUL A PLĂCEA

„Ea mă place
Eu o plac"
zice tânărul burlac
„și'n curând nuntă fac".

Dar în fericirea lui nu-și dă seama că, vorbind astfel, face o greșeală de gramatică. Căci verbul *a plăcea* nu este tranzitiv și ca atare nu admite complement direct. Sunt convins însă adevăr că tânărul cu pricina ar râde de felul cum vorbesc eu românește, dacă i-aș spune: *am văzut azi o cravată frumoasă într'un galantar dela „Textila" și o plac foarte mult.* Trebue deci să spunem: *eu îi plac, ea îmi place.*

Greșala care s'a încetățenit în ultimul timp în vorbirea de toate zilele, provine desigur din analogie cu alte verbe.

S. JAKOBI

Punctul de plecare al expresiei noi ar putea fi analogia cu verbele tranzitive asemănătoare ca înțeles, de exemplu *a iubi, a îndrăgi* etc.

UN CUVÂNT VECHI SPRIJINIT DE UNUL NOU

Originea expresiei *apă chioară* este cunoscută. Adjectivul latin *clarus*, care însemna „limpede" a devenit în românește *chiar*. Acest cuvânt era adjectiv în limba veche română și avea femininul *chiară*. Se putea deci spune *apă chiară*, cu sensul de „apă limpede". Însușirea de a fi limpede poate fi o calitate, când e vorba de apa de băut, de pildă; dar poate fi și un defect, de exemplu când e vorba de ciorbă sau de ceai, de vin. Pe de altă parte, *chiar* a devenit adverb și femininul *chiară* a rămas izolat. Vorbitorul simte nevoia de a încadra cuvintele în familii cunoscute, și la nevoie le mai modifică puțin forma pentru a le face să corespundă cu etimologia presupusă (vezi articolul „Etimologia populară", de B. Cazacu, în „Cum vorbim", II/11—12, pag. 11). În felul acesta, femininul *chiară*, rămas fără familie, a fost apropiat de adjectivul *chior*, cu al cărui feminin a fost confundat. Așa s'a ajuns la *apă chioară*.

Până aici, toate bune. Dar *chior* este un cuvânt relativ recent în românește, este de origine turcească, și se știe că Turcii au venit în Europa abia în secolul al XIV-lea, iar la noi în țară nu s'au putut instala înainte de secolul al XV-lea. Dimpotrivă, *chiar* aparține stocului primitiv al limbii noastre, el a fost folosit de limba română dela formarea ei, iar în latinește el făcea parte din fondul principal lexical (de această categorie a fost vorba în articolul lui I. Coteanu, din „Cum vorbim", II/11-12, pag. 1 și urm.).

Exemplul lui *apă chioară* ne arată prin urmare că este posibil ca un cuvânt vechi, și foarte important la un moment dat, să-și piardă cu timpul însemnătatea, și, atunci când are nevoie de un sprijin pentru a se menține în limbă, să facă apel la un cuvânt de origine străină, recent în limbă, cu condiția ca acesta să se fi răspândit și să fie solid instalat, să fi pătruns în fondul principal lexical. Se înțelege că lucrul acesta se petrece destul de rar, dar trebue să ținem seama de el atunci când studiem vocabularul.

PENTRU DICȚIONARUL ACADEMIEI R. P. R.

A agăița v. — a agăța, a cățăra. *Vezi că este agăițată în cuiu (haină). Este un drac de copil; toată ziua se agăiță în pomi.*

A agăvăra sau *a agăvări* v. — a potrivi la lucrul altuia, a se uita cu jind, a cere cu privirea. *Ce tot agăvărezi tu la merele mele? Când am tăiat porcul, unul sta la gard și agăvărea să-i dau și lui din ei.*

Aiște s. f. — grămadă, lucru neterminat și în dezordine. *Sunt toate aiște (baltă) în cămara mea.*

Baștruc s. m. — copil, manechin confecționat din cârpe, în chip de om, care se așează în grădină sau în cânepiște pentru a alunga păsările stricătoare.

Bălăncănie s. f. — sgomot, larmă, ramăt (de clopot și voci omenești). *Când pornea Năstase zapciul, cu trăsura lui, se-auzea bălăncănia tocmai dela Tătărășii de Jos.*

MIHAI GELEJETU
Com. Slăvești — Raionul Vârtoapele, Reg. Teleorman

UN CADRU CARE „NU CADREAZĂ"

Nu avem nimic împotriva folosirii cuvântului *cadru*, deşi este nou în limba noastră. Vrem numai să semnalăm unele întrebuinţări greşite, pe care e mai bine să le evităm.

Cadru înseamnă „ramă" în care se pune o fotografie, un desen etc. Apoi prin extindere poate însemna şi fotografia sau desenul însuşi (cu acest înţeles găsim mai ales forma feminină: *E frumoasă ca o cadră*. Figurat, *cadru* se poate întrebuinţa şi pentru ceva care încadrează o acţiune, o mulţime de oameni etc. Se vorbeşte astfel de o scenă care se petrece într'un *cadru* câmpenesc sau de *cadrele* de care avem nevoie pentru a instrui şi conduce organizaţiile de masă sau pe cei care muncesc într'o întreprindere. Toate aceste întrebuinţări sunt corecte şi admisibile.

Ziariştii din trecut, în dorinţa lor de a scrie pompos, „distins", făceau mult la termenii slorăitori, împrumutaţi fără limbi apusene, în special din franţuzeşte. Şi ziariştii francezi oferă adesea materiai de imitat, când e vorba de a scrie pretenţios. Astfel au ajuns unii la noi să descrie scene care se petrec în *cadrul* unui decor mărei etc. Ce este aici *cadrul*? Nimic altceva decât însuşi decorul. Prin urmare expresia este pleonastică şi trebue evitată. Ceva mai gravă este greşala când se vorbeşte de *cadrul unui ciclu* (cum auzim adesea la radio: *In cadrul ciclului... veţi asculta conferinţa...*). În primul rând, dacă ne gândim la etimologie (şi e bine să ne gândim), un ciclu nu poate avea cadru, căci *ciclul* înseamnă „cerc", iar *cadrul* „pătrat". În al doilea rând, dacă facem abstracţie de etimologie, ce spune aici *cadrul* mai mult decât *ciclul*? Ar fi suficient să spunem că o conferinţă este în *ciclul respectiv* şi asta ar arăta că ea nu este în afara „cadrului". Lucrul devine mai clar când auzim frase ca aceasta: *Boxerii X şi Y s'au întâlnit aseară în cadrul unui match de box*. Ce este aici *cadrul*, dacă nu însuşi matchul?

Derivat dela *cadru* este verbul *a cadra*, făcut şi acesta tot din franţuzeşte. Prea frumoasă şi prea răspândită nu este folosirea lui nici în limba de origine. La noi, au pus mâna pe *a cadra* oamenii cu învăţătura rămasă la jumătate de drum, sperlaţi de „frumuseţea" cuvintelor străine. Deaceea auzim expresii ca: *Să nu faci fapte care nu cadrează cu situaţia ta*; *fapta asta nu cadrează cu caracterul meu* etc. Desigur nu acesta este singurul neologism pe care îl întrebuinţăm, şi nu am avea nimic contra lui, dacă construcţia verbului ar fi logică. Dar *a cadra* nu poate în chip raţional să însemne decât „a forma un cadru"; o faptă nu poate însă să formeze cadrul unei situaţii, ci mai curând situaţia formează cadrul faptei. Este evident mult mai bine să spunem *nu se potriveşte, nu şade bine, nu e frumos*, etc. Vom vorbi astfel fără greşeli de logică şi toată lumea ne va înţelege.

GH. NEVIANU

CUM VORBIM ÎN INDUSTRIA CHIMICĂ

Tînărul inginer sau tehnician care intră prima dată într'o uzină chimică este pus în fața unui vocabular tehnic necunoscut și căruia, deformat cum este, nici nu i se poate reconstitui ușor originea etimologică.

Înfățișăm mai departe cîteva zeci de astfel de termeni, care se transmit dela o generație de lucrători la alta și care își au obîrșia în termenii inițiali întrebuințați de monteurii și tehnicienii străini — ruși, francezi, germani, elvețieni, unguri și polonezi — termeni pe care tînărul meseriaș român i-a prins „după ureche".

Modificările termenilor tehnici sunt așa de profunde încât nu se mai recunoaște uneori termenul original (*mișfoc* pentru germ. *Mischtopf* sau *mungiu* pentru franc. *monte-jus*, *ibăriță* pentru germ. *Oberhitzer*).

Termenii se regăsesc în diverse variante la uzinele chimice și pun pe tînărul tehnician învățat cu terminologia școlară în fața unui limbaj necunoscut pentru el, în care se comunică date de fabricație și dispoziții. Astfel:

Preîncălzirea se face trecând lichidul în prealabil într'un *forver* (germ. *Vorwärmer*) sau într'un schimbător de căldură *hutungiu* (engl. *Heat Exchanger*), căruia unii îi spun (după prescurtarea HE) *haeul* sau *heul*.

După distilație, trece în *bunduri de răcire* (germ. *Kühlbund*).

Cînd lichidul de prelucrat „mușcă", adică este corosiv, se folosește *pleu de fosfaiu*, adică tablă de aliaj V2A. (*V zwei A*).

Reacția se face într'un *mișfoc* (germ. *Mischtopf*) „oală de amestec".

Sunt și *falustere* sau *făluște* (germ. *Verluste*), adică pierderi.

După *ferdampă* sau *fordam* (germ. *Verdampfer*), *zalfa* (germ. *Salz*) obținută merge la *pocramă* (germ. *Packraum*), unde se ambalează.

Din unele fabricații rezultă diverse *ricștande* (germ. *Rückstand*) sub formă de *băgău* sau *șlam* (germ. *Schlamm*), care se duce cu o *cilă* (ung. *csille*), adică un „vagonet" la *tău* (germ. *Tau*).

Termenul maghiar *bagó* înseamnă tutunul mestecat în gură, care se aruncă, de unde probabil expresia *băgău* pentru reziduurile noroioase.

Aerul este suflat printr'o *gebleză* (germ. *Gebläse*) și se *luftuește* (g. *Luft*) *fărzețărul* (g. *Zersetzer*).

Tot cu aer comprimat însă se pompează lichidele caustice din *mongiu* sau *niungiu* (dela fr. *monte-jus*) sau cu *liteheva* sau *hebărul* (*Luftheber*). Aburii sunt trecuți pentru supraîncălzire într'o *ibăriță* (germ. *Oberhitzer*) și după ce trec prin *șlangă* (germ. *Schlange*) și

încălzesc *viazul* (germ. *Blase*) de distilație, trec să dămlutească (germ. *dämpfen*) *doboazele* (ung. *doboz*) „butoaiele de tablă" goale.

La rafinarea acidă se dă mai întâi un *forsac* (germ. *Vorsäure*) pentru deshidratare și rămâne și aci *falul* (germ. *Abfall*) ca *dișeu* (fr. *déchet*) de fabricație.

Se dă apoi o *vișă* (germ. *Wäsche*) pentru spălarea produsului. Unele fabrici fac *zalță* (germ. *Salz*), adică diverse „săruri".

La *logărae* (germ. *Laugerei*) se obține un *șmelț* (germ. *Schmelz*) de sodă caustică, care se toarnă în doboaze de *pleu* (germ. *Blech*).

La fabricația cristalsalielor *iezu* (germ. *Lösung*) se dă în *fană* (germ. *Pfanne*), pentru cristalizare, lăsându-se *troplenul* (fr. *trop plein*) să se scurgă printr'un *șlif* (germ. *Schlitz*). La *demfăr* (germ. *Verdämpfer*) *brudele* (germ. *Bruden*) sunt trase la *zaugul* (germ. *Saug*) pompei de vid.

În vasul de reacție trebue să ai *nivocoșia* (fr. *niveau constant*).

Uneori *vacul* (*vacuum*) sau vidul nu merge bine, deoarece nu mai trage *zaugul* (germ. *Saug*) pompei. La pompa *Oriton* (*Wortinghton*) se defectează des *ștobița* (germ. *Stopfbüchse*) sau *prestupa* (fr. *presse étoupe*).

Limba asimilează cu timpul toți termenii viabili. E datoria noastră, a tehnicienilor, să introducem un limbaj unitar, și probabil că lexiconul tehnic, în curs de apariție, va pune oarecare ordine în acest domeniu.

Ing. ȘTEFAN LUPAN

IMPERFECTUL CONJUGĂRII A IV-a

Primim scrisori dela cititori ai noștri care susțin că verbele de conjugarea a IV-a ar trebui scrise la imperfect cu *-i-*: *auziam, veniam, socotiam, primiam*. Argumentul este că aceste verbe au pe *i* la infinitiv, deci trebue să-l aibă și la imperfect. Această argumentare pornește dela ideea subînțeleasă că infinitivul comandă toate celelalte forme ale verbului. Este adevărat că în dicționare verbele se trec la infinitiv; dar nu este deloc adevărat că această formă le-ar comanda pe celelalte, mai ales în limba noastră, care folosește foarte puțin infinitivul, înlocuit în multe cazuri prin subjonctiv. Dacă realmente infinitivul ar comanda toate celelalte forme ale verbului și vocala finală a infinitivului ar trebui păstrată peste tot pentru a marca conjugarea, atunci nu ar trebui să scriem numai *auziam veniam*, ci și *holăram, tăceam, vedeam*, iar la prezentul indicativ *socotiesc, primiesc*, la persoana a III-a a subjonctivului, *socotiască, primiască*. În realitate, infinitivul e o formă ca toate celelalte, iar diversele forme verbale nu le creăm noi astăzi, nici din infinitiv, nici din altă formă actuală, ci le-am moștenit gata făcute și putem să le urmărim în istoria lor până la formele latine din care provin. Cât despre regula scrierii, ea e foarte simplă: scriem așa cum pronunțăm. Și deoarece pronunțăm *auzeam, vensam, socoteam, primeam, socotesc, primește, socotească, primească*, trebue să scriem toate aceste forme cu *e* și fără *i*.

REGIUNEA BAIA MARE
Maramureș

Amuietucă adv. = (amu + iată + că) imediat. „Merg *amuietucă*."

Băși (văși) v. = a se potrivi. „Eu mă *băiesc* (văiesc) cu tine."

Băici s. = amendă plătită pentru pagubă făcută la câmp de o vită străină. „Trebue să plătesc *băici* pentru hoida păscută de vacă."

Bistoș adv. = desigur. „*Bistoș* că l-am văzut."

Bodărjer s. m. = vagabond. „Ai ajuns un *bodărjer*."

Bodrugă s. f. = sămârc, mlaștină mică (5—10 metri întindere), acoperită cu stuf. „Să speli rufele la râu, nu la *bodrugă*, că-i apă stătută."

Borabăr (borăbăr) s. m. = vagabond. „Ai ajuns un *borabăr*!"

Bronț s. n. = infecție. „Am *bronț* la mână."

Bucta v. = a cădea la examen, a rămânea repetent. „El a *buctat*."

Buzuntui (bozuntui v. = a deranja, a face vraiște. „Prietenul meu mi-a *buzuntuit* camera."

Ceacănui v. refl. = a sta mult pe gânduri, a fi nedecis, a tărăgăna, a amâna. „Prea te *ceacănuești*."

Cloște s. f. pl. = cartofi. „Arătură cu *cloște*."

Colomoz s. n. = fărâmituri, urme, lucruri mărunte.

Cotofăscă s. f. = un fel de laurt.

Dârlai v. = a cânta din gură, a doini. „Am *dârlait* toată ziua."

Foi s. m. = copil (cu nuanță pejorativă). „Ce laci, mă *foiule*?"

Geaplău s. m. = șiret la ghete.

Giurmului v. refl. = a se deranja la stomac, a avea crampe. „Sunt *giurmului* la stomac."

Haiaburdă s. f. = înghesuială, lume multă.

Hăitazi v. = a se murdări. „Nu te *hăitozi* cu fața aceea."

Hanaabarcă s. pl. = cartofi.

Homoti v. reflex. = a se încurca, a se zăpăci. „M'am *homotit*."

Hopde s. n. = lampă primitivă.

Hopăci s. n. = minge confecționată de copii din cârpe.

Hucurui, hucurei pron. nedef. și adv. = împreună, toți fără excepție. „Am plecat toți *hucurui*".

Împrelesiți adj. = obraznic, neastâmpărat.

Ioban adj. = mare, plin, solid. „Un car *ioban* de fân."

Lenădr s. m. = vagabond, hâlmana.

L'ăsniță s. f. = orice fel de fructe (de obicei mere și pere). „Anul acesta s'au făcut puține *l'ăsnițe*."

Lioacă s. f. = groapă mică unde se seamănă cartofi.

Meghiș adv. = totuși, cu alte cuvinte, însfârșit.

Mnicuruț adj. = micuț, mărunt. „Un om *mn.curuț*."

Mn'itosi v. = a apăsa, a tăbări, a lovi mărunt și îndesat, a da ghionturi. „Nu mă *mn'itosi* atâta."

Moloceag s. n. = petrecere, chef, veselie.

Molotoi v. = a-și petrece cu veselie. „Mă *molotoiesc*."

Nerăsuin interj. = să nu-i fie de deochi!

Oțădoară adv. = desigur, adică, doar.

Paciși v. = a primi o infirmitate fizică dintr'o lovitură. „M'am *paciși*." (M'am nenorocit fizicește.)

Padol v. = a se grăbi. „Mă *podulesc*."

Paraiui v. = a merge bine cuiva. „Nu-i *paraiuiește*."

Poclaș s. n. = partea de jos a fânului dintr'o claie.

Poda v. refl. = a se obișnui cu un lucru, cu o unealtă, cu o meserie, a se potrivi. „M'am *podat* ușor."

Potântașcă, potrântașcă s. f. = cartușieră.

Prăhuoti v. refl. = a se surpa, a cădea în prăpastie. „Malul râului se *prăhuptește*."

Prici s. n. = prispa unei case mici.

Pristazi v. = muri, a se prăpădi. „S'a *pr'istazit*."

Procuț s. n. = covor țărănesc.

Raablău s. m. = hoț, om periculos, om fără cuvânt.

Rabiui v. = a face hoții. „Unde *rabiuești*?"

Răcăș s. n. pl. în *-uri* = deranj în casă, în colibă, în gospodărie; lucrurile depozitate vraiște. „Nu-ți place ordinea în casă. La tine e numai *racăș*."

Asmuțiaș v. = a se socoti, a se gândi. „Încă nu m'am *răsmuțit*."

Așteri s. pl. = tranșuri, jos în izmene.

Azdalog adj. = nemernic, vagabond.

Sarsună s. f. = unealtă în general.

Sebeș adj. = prăpăstuos. „Munte *sebeș*."

Șantăr adj. = crud, tiran. „Om *șantăr*."

Șarang s. n. = țăruș gros, drug gros de lemn.

Șfaiău s. n. = grajd mare pentru vite.

Șufertiță s. f. = haină ruptă, zdreanță.

Țăpuri v. = a țipa, a striga.

Țiobeți s. n. = pălărie uzată, veche.

Țiuzi și *a se țiuzi* v. = a primi o înfierbântare lichidă prin lovire.

Țirie s. f. = stadă, cearță. „N'am *țirie* cu tine".

Țimbosit adj. = țanțoș, aplecat.

Țimoiu v. = a se ocupa cu ceva, a lucra.

Trimozeală s. f. = blestemăție, sfrengărie.

Țudumâni v. = da alarma, a chema în ajutor când ești atacat.

Turdiuca v. refl. = a se tăvăli, a se rostogoli.

Vécsai s. n. pl. în *-uri* = 1. Cabina C.F.R. de unde acarul primește trenul în gară; 2. ace la tren; 3. locul unde se întretaie liniile în gară.

Vejie s. f. = tuleiul porumbului când e uscată.

Voiosman s. m. = consilier comunal.

Voiosăț *adv.* = românește (Comp. Voios Valah).

Zamolifau s. n. = scandal, neplăcere, gălăgie.

Zaoiș s. m. = antreprenor la lucrări de lemne.

Zavos s. n. = caș amestecat cu lapte nefiert.

Zbranuelic adj. = nebunatic, neserios.

Prof. M. TOMOIOAGĂ-Sighet

REGIUNEA BIHOR

Raionul Beiuș, localitățile: Câmp, Coiești, Ianoc, Călugări, Leheceni, Cărpinet și Vascău

Aur s. n. = ac de siguranță.

Aună v. = 1. a aranja. „După ce am vrut mi'am *aiinat* iar'i lucrurile 'n casă." 2. a se întâmpăra, a se liniști. „*Aiină*-t'i odaia!" (spune mama copilului, dacă acesta este prea tămpărat și nu o ascultă). 3. a se staționa undeva. Muncitorii forestieri sau *stânjinarii* — cum își spun ei —, când lucrează în pădure, trimit vorbă acasă: „N'I-am *aiinat* în *pădure*", ceea ce înseamnă că și-au făcut colibă și s'au apucat de muncă. Tot cu înțelesul acesta a *aiina* este întrebuințat de părinți când spun: „Mi'l-am *aiinat* fata sei sprospi d'I mir'i!"

Aiipui v. refl. = a se liniști, a sta locului. „*Aiipui-te* undeva." (Magh. *alapítni* = a întemeia, a așeza.)

Andăli v. = a trimite undeva. „*Andă'ti* (imperativ) pruncu cu vacili la păscut." 2. a alunga, a îndepărta. „*Andău* câinii aista d'aici." (Magh. *indúlni* = a porni, a pleca).

Asantiare s. f. = recrutare (Germ. *Assentierung*).

Bordă v. = a dori pe cineva, a simți lipsa cuiva. „*Bordă* mult după mai-sa." (se spune despre copilul mic despărțit de mamă).

Barsacuiă s. f. = sac de cânepă scurt, dar foarte larg la gură.

Bechec s. n. = haină, veșmânt de lână caracteristic portului țăranilor bihoreni (Magh. *bekecs*.)

Belechezueală s. f. = căpușeală.

Beleș s. n. = căpușeală (Magh. *bélés*).

Bicnișeu s. n. = nietricică (magh. *penasó*).

Bioiau s. n. = bumbi, g. Bihor de cais umbli iermenz, însă *bioiau* este întrebuințat mai rar. Tineretul și cei care au umblat prin țară spun numai *butoi*.

Bobișțăc adj. = neghiocnoi, neîndemânatic.

Boland'ău adj. = nebunatic; circulă împreună cu colindele și se lea bază a *boland*.

Bopsăi s. n. = mâncare țărănească făcută din mălai și jumări de porc, amestecate și prăjite bine într'o tigaie.

Buciăr s. m. = cel care spumte cu bobe în așa ordinele date de autorități; i se mai spune și *cuiaș*, adică *bobaș*.

Bucăț, boáțe s. n. = bănuțoaș. (Serb. *budak*.)

Cuéț s. n. = măsură pentru grâu de 120 litri.

Căușeală s. f. = nădușeală, călduri mare, zăpușeală.

Celebag s. m. = stârvar, paznic la vii.

Cășligă s. f. sing. = păsăre. Expresiile *a da în cășligă* și *a da în coțire* înseamnă „a da-ollo în păcurar să le păzească în timpul verii".

Chești adj. = pălat, vinovat de ceva. „Aișia-i cam *chești* și să ferești d'l' t'ini."

Chești v. refl. = a se ieri din calea cuiva, a ocoli pe cineva.

Ciaplău s. n. = șiretlic.

Cicerră s. f. = ițoaie, mortan. (Magh. *csatorna*).

Cloc pl. *cuoi* s. m. = cocian de porumb.

Clogăli și *cumpăli* v. = a curăța ciorchinii de cocenile uscate și nefolositoare. (Magh. *csügölni* = a tăia cu securea unui copac.)

Clumur'éu s. n. = bucată de ciolan cu os, pusă la afumat.

Cliooi v. = a face curat în casă, a aranja lucrurile.

Cuerșiăi s. m. pl. = un fel de bureți, buni de mâncat, care cresc prin pădurile din munte.

Cloci v. = a se odihni. „Oili nuoscesc vara la umbră când călduru-i mare, dar noi cu sama când îi de d'i ploaie."

Cloșdăr s. n. = lopată mare de lemn pe care se pun colaci când se bagă în cuptor. (Întâlnit numai în comuna Sălciile de Vașcău.)

Cluma s. sing. = un fel de șiștar din tărâțe de grâu folosit de țărani în locul drojdiei, pentru dospitul pâinii.

Coe'loară s. n. = colțuri, unul drum cu poșboaie.

Dălbuoca s. f. = groapă mică cu apă de ploaie.

Dălmă s. f. = căzătul din partea de jos a unei bolde situată pe un deal.

(A)dătui v. = a potrivi. „*(A)dătui*-ți haiuli pă t'ini."

D'ăbe adv. = imediat, înnată. „Vin *d'ăbe*, numa așteaptă o țără."

D'ioooe s. f. = putină mare de lemn.

D'ieb s. n. = gutuie.

Drugă s. f. = instrumentul cu care se face mămăliga.

Drugăiat s. pl. = cusătură groasă, de proastă calitate, făcută cu drugul.

Dup s. n. = *bușteau*.

Festi v. = a vopsi.

Festie, *urĭ* s. n. = vopsea.

Festieis s. f. pl. = roșeiul vopsea pentru a rosi ouăle.

Feroăli v. = a scrie (ori) rost, a mormăi o carte jucându-te cu creionul pe ea.

Fieuiltură s. f. = înșelătură.

Firhang s. n. = cercea.

Fisleg s. n. = lădă de lemn folosită pentru ambalarea diferitelor mărfuri.

Flest'eriță s. f. = femeie care vorbește multe și fără rost.

Fleton s. m. = copacul sânăr, care se stâlcește ușor.

Fluntir s. n. = se pune în partea dinspre a cantului, în lontre.

Furcur s. m. = furcă cu două coarne și cu coadă lungă.

Gioooeță s. f. pl. = nasturi de proastă calitate.

Gri s. n. = condei de ardezie pentru copiii care scriu pe tăblițe.

Hămușeală s. f. = mucegăială.

Hămușit adj. = mucegăit. „Pâine hămușită."

Hoiroc s. n. = caniță.

Îmbură v. = a deranja.

Încoioe v. = a-și tăia în lungi.

Înfurdău v. refl. = a se mâzgăli, a se cerăci, a se murdări mult și urât. „Vin să *încurdău* repid" dacă-i dai mâncare numa și nici n'o mai cunoști c'o fost bel'eagă." 2. a se sătura. „Acuma pocu să mă culc că mă *încrabai* d'abé'hu (din belșug).

Înlopta v. reflex. = a se înălța.

Înl'oloa din ochi v. = a lacrima din ochi.

Înl'urbe v. = a strânge soiuri. „Din două haine vechi *înlurbe* una mai bună."

Înlolăi v. refl. = a se mototoli.

Înlot'ipa v. = a potrivi, a astupa la rână.

Înorăjbit adj. = deranjat. „Câne varuesc tăt casa-i *norăjbită*."

Iorgoană s. sing. = iliac.

Iusag s. n. = ciur. (Magh. id. sdg.)

Id'iamo s. f. = bucată scurtă de

lemn. „Acmeca cu *jd'amparî* în cireș și să vezi cum curâ cireșăli pă jos!"

Iime s. n. = locul unde se fiarbe lemnul pentru fabricarea osiilor. (Săliște de Vașcău.)

Jug s. n. = cele două bare între care stă boul când îl potcovești.

Lacreu, licreu s. n. = flanelă sau bluză lăcată din stambă.

Lăpuș s. n. = limba unui briceag.

Leoarță s. f. = ceva umed și moale.

Leorțos ad. = moale. „Stănină leorțoasă."

Mânzaldu s. m. = copilul ce se ține de mamă-sa oriunde s'ar duce ea. „Nu umbla *mânzaldu* după min'i d'înapoi."

Mânânțâia v. = a mărunți.

Metreancuri s. n. pl. = vorbe fără rost, vorbe fără vreun interes deosebit. „Vorbește *metreancuri*."

Metăr s. n. = metru.

Mighil'i v. = a lucra încet, a pierde timpul concentrându-se prea mult asupra unui lucru oarecare. „Poartă-t'i (grăbește-te) nu t'i *mighil'i* atîta."

Mn'iâicoș adj. = mândru, cochet.

Mocioldu s. n. = pensulă, pămătuf.

Mocru s. n. = cireș altoit. Fructele cireșului altoit se numesc *mocre*.

Mojroși v. = a face să dispară un obiect.

Motrocoanță s. f. = obiect fără mare valoare, haine rele, încălțăminte rea.

Mujă v. = a murdări. „Te-ai *mujit* pă haină?"

Mujeald s. f. = un fel de pastă făcută din tărâțe de mâini, cu care se ung fiarele la războiul de țesut pentru a le muia și a le face să nu se rupă când trec prin spată.

Mutând adj. = prost, nepriceput.

Pacă s. f. = pachetel.

Palancă s. f. = acoperișul de deasupra unui gard sau deasupra porții dela curte.

Părlâz s. n. = ciubăr în care se pun ruiele pentru a fi părluite cu leșie.

Părlui v. = a opări ruiele cu leșie — în ciubăr — pentru a le zdăvăli.

Părodriță s. f. = 1. cel care vorbește mult. 2. locul unde se învârte fusul morii.

Pășui v. = a se potrivi, a concorde.

Picui v. = a cerne făina prin sită deasă pentru a scoate cât mai puține tărâțe din ea și a o face mai albă. „Făină *picuită*."

Pirgău s. n. = talangă pentru oi, capre etc.

Pițărboică s. f. = închisoare.

Plâse s. f. pl. = prăsele (la cuțit briceag).

Pocru s. n. = pătură (în special pentru cai).

Ponăve s. f. pl. = preșuri.

Ponoadă adj. = se spune celui care, căutând un obiect oarecare, nu-l observă — deși acel obiect este aproape de el — din pricină că e distrat sau supărat. „Tați *ponoadă* mai ești, nu vezi cuțitu pă masă lângă t'ni'a?"

Porniț s. m. = fire de cânepă de vară căzute pe lângă aceste fire sunt strânse și puse la topit.

Popirâș s. n. = hârtie.

Povaț'ci s. pl. = coști.

Pumnar s. m. = mânșetă la cămașă.

Purta v. refl. = a se grăbi. „*Poarto-t'i* și vino acasă!"

Pusitos adj. = plângăreț. Se spune copilului care plânge și suspină mereu. Acel copil are *pusită*.

Rât s. n. = joc mic cu pietre.

Rujmuli și *ruciuli* v. = a scârnăvi, a răsa. „Porcii *rujmulesc (ruciulesc)* prin ocol."

Sămădaș s. m. = zaccheiaș (Magh. *számadás*.)

Sămăli v. = a socoti, a calcula.

Sarampâdu s. n. = șanț care traversează drumul pentru a face posibilă scurgerea apei.

Sbard'goaie (oa-i) = fel de joc logodnic.

Sbocoți v. = a bate inima tare. „Tați îmi *sbocoț'ă* inima când treci tupo pă lângă mine?!"

Scârtoage s. f. pl. = încălțăminte veche ruptă. Deasemenea unui animal slab i se spune *scârtoagă*.

Scleață s. f. = bucată de lemn de foc — pentru arș — de 40 metri lungime.

Sărigoli v. = a se târî pe jos.

Sărigoitură s. f. = târâtură.

Șeid'ău s. m. = pom rămas (aproximativ ½ an).

Șlei s. m. = țăcovnic.

Șleităr s. n. = flanelă de lână lucrată în casă.

...ploi v. = a ploua mărunt.
...ramună v. = a auzi ceva ascuns
... urechi. „Cine știe ce *sgraciună* în
...ilelol lui?"
...ioter s. n. = poșetă lucrată cu
mâna din păpură sau din foi de po-
rumb.
Secondi adj. = glumeț.
Șomar s. m. = pădurar, paznic de
pădure.
Știpuș s. n. = dop la sticlă, astu-
puș.
Șticsină s. f. = loc neted și puțin
mlăștinos.
Strângui v. = a strânge, a aduna.
Strei'e s. f. = streche, locul unde
stau vitele vara la umbră.
Strio s. n. = drum de fier.
Strujană s. f. = felie de pâine, fe-
lie de pământ.
Sucă s. f. = obicei, năravuri. (Magh.
szokás.)
Sucuit adj. = obișnuit.
Șui v. = a șușoti.
Sunducăs adj. = tăcut, care vor-
vește puțin.
Șurlui v. = a frecă pe jos.
Tagăș v. = a curăți.
Tăpii s. pl. = sfeclă.
Târșită s. f. = sapă îngustă cu
care se târșește, adică cu care se
taie tulpinile ca să rămână locul liber.
Tândros adj. = încrezut, mândru
de sine.
Tăpăi s. pl. = pantofi de casă.
Tavi'ă s. f. = locul unde se în-
pestiță cânepa.
Toșă s. f. = tabachere.
Tașlau s. n. = fluierul ciobanului.
Vătoagă s. f. = cărămidă nearsă.
Vântrenoșă s. f. = lopată de lemn
pentru vânturat.
Vosoji și vosorii v. = a călca ru-
felie cu fierul.
Vosoian și vosorian s. n. = fier de
călcat.

TEOFIL TEAHA
an. IV Biologie

REGIUNEA HUNEDOARA

localitățile: Pietroș, Băișoa

Adinji v. rel. = a se atinge.
„Nime nu să *adiet'e* d'e 'el."
Acoperemiș s. n. = acoperiș.
Aoștui v. = a pune laolaltă, a
strânge.
Bârdod s. f. = apă mică.
Bedă s. f. = vas mic de lemn,
bot'e.
Bugiă s. f. = grămadă conică de
fân sau de otavă mai mare decât un
părculet'e.
Bulțan s. m. = copil sau proba-
bil copil din flori.
Buriaur s. m. = brusturi, foi de
curechi, care rămân după tăierea din
„inimă" a căpățânelor.
Cărin'e s. f. = făină opărită cu
apă.
Cârmoi s. n. = materie fecală.
Ciuing s. n. = avere.
Ciufă s. f. = ciocârlă mică (o anu-
mită specie de ciocârlă).
Cocin'i v. = murgări. „Să-mi *co-*
cin'esscă ioiu 'n florile lor?"

F. MUDIFEANU

REG. SOMEȘ
Com. Batin

Boc = cremă de ghete. „Adă
bocsu ș' cheiea să-mi iac păpuci".
Drujinca = parcelă îngustă de pă-
mânt. „Am și io, acolo'n Podu Ru-
șului o *drujinc*ă ge-o zi ge plug."
Flomoștoc = șomoiog „Când apeli
poci, iei on *flomoștoc* bun ge paie
ș' apeli bine. Ș' iaci lumă."
Molojinoasă = moale. Cuvântul se
aude la Batin numai în expresia „mă-
măliga *molojinoasă*", sens contrar
expresiei „mămăliga vârtoasă."
Molocină = plantă cu care țăranii
freacă coșnița ca să se prindă stupul,
roiul. „Când roiește stupu, coșnița să
ungе cu' muiere uări cu lance dulce,
cu *molocină* (= on feli g'e urzică,
care *smuinoasă*)."
Răstui (a se-) = a se ruina. „Să
rantale (să burnească, să ninească),
că-i casa ostrânsă."
Suzlă = țuică slabă, după prima
distilare. „Și *suzla*-i tare, d'apoi când
s fi gata (vinarsu)."
Tăpoiș = povârniș. „Nu poț seo-
bori p'acolo cu caru gespcegecat, că-i
tare *tăpoiș*."
Tânac = țăruș. „Ca să nu să hur-
nească părău, facem o iezie, o cin-
gitură ge peatră, *tânaci* și îngrăgi-
tură."
Turmătă = pleavă amestecată cu
paie. „Mai bagă nesce *turmătă* su
vicile-alea, că-i ca porcii."

GRIGORE ȚOPAN

ADVERSATIVĂ ?

În numărul din ianuarie 1951 al revistei, la pagina 33, ni se cere să socotim adversativă propoziția *în loc să muște din frază... câinele, în loc să muște, linge mâna (care-l bate)*. Aceasta, pe baza înțelesului, similar cu al frazei transformate: *câinele nu mușcă, ci linge*.

Față de argumentația din articol, trebuie să arăt că se nasc aici unele probleme care au nevoie de studiu complementar.

Dv. nu încadrați propoziția în forma ei originară (*în loc să muște*) nici între coordonate, nici între subordonate. Spuneți *par și simplu* că e adversativă. Dat fiind însă că adversative este o coordonată iar propoziția în discuție este subordonată cu forță, rezultă una din două: sau trebuie să completăm seria de propoziții subordonate cu o categorie nouă, aceea a propozițiunilor subordonate adversative, inexistente în gramatică până acum, sau să vedem dacă nu avem de-a face cu vreun fel de subordonată din cele existente.

În urma noii orientări date lingviștii, nu ne este îngăduit să facem elastice formele gramaticale în detrimentul înțelesului urmărit. Căderea astfel în semantism. Forma gramaticală are funcția sa în aparatul gândirii, după cum s-a format prin lunga experiență a gândirii colective.

Este oare identitate de idee între forma de coordonare și cea de subordonare, arătate mai sus? Cred că în fiecare formă există o nuanță proprie peste care nu putem trece. În mod normal prin coordonare exprimăm un raport între acte neierarhizate psihologic, în forma de coordonare acelea sunt puse pe plan de egalitate, indiferent dacă ele formează regula sau excepția. Când zicem *câinele nu mușcă, ci linge*, afirmăm doar că aceasta e regula. Când subordonăm, *în loc să muște linge*, arătăm expres și o abatere dela regulă, dacă regula ar fi să muște. Cu alte cuvinte, de dată aceasta ne aflăm în fața unei subclasificări a regulei prin excepție.

Cred că pentru a judeca un raport sintactic e util să examinăm conjuncția. Locuțiunea conjuncțională și prepoziționată *în loc* are atât din funcțiunile prepoziției *pentru* (de ex. *am semnat pentru tine* „am semnat în locul tău"). E vorba de înțelesul substitutiv și nu de cel final al lui *pentru*. Cu acest înțeles îl găsim pe *în loc* și în complemente simple: de ex. *îi trimitem pumn în loc de nur*. Iată-l astfel de propoziție, ce să răspundă la *în loc de ce*, punem întrebarea *în loc de ce frumele?*... În același propoziției, acest complemente care răspund la pronumele interogative precedate de prepoziții (sau locuțiuni) sunt puse în categoria complementelor indirecte. Așa, în propoziția *în loc de cărți și-a cumpărat mingi*, *în loc de cărți* poate fi un complement indirect. Transformat în propoziție subordonată, complementul devine completivă indirectă: *în loc să-și cumpere cărți, și-a cumpărat mingi*. Considerăm deci și pe *în loc să muște* ca subordonată completivă indirectă. Această ca considerație ce și ca înțeles întregirea completivă indirectă denotă obiectul sau actul care se lasă de acțiunea principală *dar* sens de circumstanțial.

Dacă nu ne mulțumim cu aspectul formal după care propoziția „*în loc să muște*" este subordonată completivă indirectă, putem ține în considerație și natura raporturilor logice, dar fără a schimba structura sintactică a frazei. Din complementul indirect, care se pot naște circumstanțiale cu sens special, cum este de ex. complementul instrumental.

Ce se face în fraza discutată? Se pun în antiteză două acte concrete: apresiunea (a mușca) și omitere (a linge). Se folosește deci mușcării, pentru ca în contrast cu ea să se înțeleagă mai clar ideea omiterii. Omitere apare astfel cu atât mai condamnabilă cu cât mai normală ar fi mușcarea. Deci se pune actul mușcării ca termen de comparație cu actul lingerii mâinii. După mine comparația nu se cere în sentimentul asemănării, ci se poate sublima diferența, ca cele două contrastul între ele termeni și altă cale s-o apropie de gândire.

gramatica latină română nu obișnuiește să admită comparativa ca o categorie de subordonate aparte. Ar fi însă util să se introducă această categorie deosebită de completivele indirecte sau circumstanțiale modale. În locul acestea am avea comparative: a) de asemănare (*ex. merg la luptă voinic, ca și când aș merge la nuntă*); b) de diferență (*ex. murim mai bine în luptă decât să fim sclavi*); c) de contrast (*ex. în loc să lupte au fugit*).

Dacă în fraze în loc să muște, linge adesea descoperim acest element de contrast între un act real și unul ipotetic adus ca termen de comparare, putem să admitem că avem aici o subordonată comparativă.

Admiterea ei ca adversativă coordonată, nu se poate face decât cu alterarea structurii gramaticale firești.

Gramatica latină distinge subordonatele adversative, care sunt reale, de cele concesive, realizabile: *deși guvernul american face toate eforturile în această direcție* (adversativă), *el nu reușește să înșface în curând de tinerii poporele europene; orice-ar face și-ar da guvernul american* (concesivă) *să recruteze soldați din Europa, el nu va reuși*. O concesivă se face numai în exemplul al doilea (*conced că se silește*), pe când în primul propoziția întâia exprimă ceva real și pledică pentru realizarea regretat (*faptul că face eforturi ar fi de natură să anuleze cercetările*).

Considerăm că discuția rămâne deschisă.

ST. C. ȘLAVU

PUTREDE DE BOGAT

Această expresie se întrebuințează cel de câte ori este vorba de bogați, dar de acei care în același timp sunt și zgârciți. Bogățiile, în Moldova, le mai zice și *caiet*. Aceeași zicală: A fost *caiet* și acum e *sluga calic*, adică s'a împuținat și e și zgârcit. Sau: E *bogat calico dracului*. De asemenea bogățiile îi zic mai sus și *rugină*, adică au bani mulți (ai avut) depuși la bănci, care nu sînt în fier sau în case de bani și din *prima* neînțelegerilor se zice *rugină*. Are *rugină* vechie se spune acelora

au dinainte aveau deja *putrede* sau *rele*, au le-au făcut prin cine știe ce mijloace, dar au fost *calicoși*, adică zgârciți pește măsură, n'au cheltuit, s'au hărăzit, căci doar se știe că banii nu pot prinde rugină, dar prin analogia cu metalele care au această însușire, se poate vorbi de rugină și pentru ei.

Așa se poate explica expresia *putred de bogat* discutată de I. Hasegan în „Cum vorbim" II/4.

DUMITRU ANTON

SEZIZA

În „Cum vorbim", III, 2, pag. 26, s'a arătat că din francezul *saisir* s'a format în românește *sezisi* sau *sezi*, după cum se adaugă sufixul *-iza* (ca *naționaliza*) sau se pornește dela forme verbale franțuzești ca *-isse-* (ca *imperfectul salvissem*). Lucrurile sînt însă ceva mai complicate. Iată verbul francez *régir*, care în același chip a devenit în românește *regiza* sau *regiza*; verbul *fournir*, devenit *furniza* sau *furnisa*. Alături de ele scrisă și substantive: *regisor*, *furnisor*. Aici nu mai e picio îndoială că trebue să le scriem și să le pronunțăm cu *s* și nu cu *z* (fr. *régisseur*, *fournisseur*); totuși, din cauză că s'a introdus *z* în verbe, s'au creat și variantele *regizor*, *furnizor*, destul de răspândite, dar etimologicește greșite. Încă și mai departe s'a mers în alte cazuri, de exemplu, dacă *amortiza* (fr. *amortir*), s'a creat și *amortizor* (fr. *amortisseur*), care nu au variantă cu *s*. La răspândirea formelor greșite a contribuit în bună parte scrierea cosmopolită a lui *z* intervocalic ca în *poezie*, *casarmă*, *muzeu*, *filosofie*. Cei dintâi care vede că *z* se citește *s* la începutul cuvintelor și acolo unde în alte limbi era scris dublu, ca în exemplele de mai sus, apoi îl va și scrie *s*.

Dar *sezisa* sau *sezisa* nu produce dificultăți și în ce privește sensul, așa s'a arătat în articolul citat. Nu e mai bine să ne dispensăm de el și în loc de *problemele sezisate* putem zice foarte bine *problemele semnalate*, în loc de *a sezisa autoritățile*, putem zice *a atrage atenția autorităților*.

O. I.

CITEȘTE CARAGIALE

În limba română obiectul direct al verbelor, când e reprezentat printr-un nume propriu, se exprimă prin acuzativ cu prepoziția *pe*: *L-a văzut pe Vasile. I-am întâlnit pe Ghiță.* Obiectul direct al substantivelor comune se exprimă în acuzativ fără prepoziție: *am citit cartea, am luat plicul, am înșelat coletul.* Uneori auzim expresia: *am citit Caragiale* sau *Emilescu* etc. Expresia e un calc recent după expresia franceză, germană sau engleză: *je lis Balzac.* În limba franceză numele proprii în acuzativ se construiesc la fel cu cele comune. În limba noastră însă, acuzativul numelor proprii este marcat și noi trebuie să ținem seama de asta chiar atunci când e vorba de opera unui autor. Trebuie deci să spunem: *îl studiez pe Lenin; am citit pe Caragiale* sau *pe Eminescu*, căci e normal ca și aici numele proprii, deși cu altă nuanță semantică, să fie folosite cu construcția lor obișnuită.

LAURA STOCA

ORI și OR

Adverbul *or*, împrumutat din limba franceză, introduce propoziții adversative, întocmai ca *dar*, *însă*, *dimpotrivă*. În locul conjuncției adversative prin franceză *or* se face atunci când acțiunea propoziției care exprimă ideea de opoziție este și o consecință a acțiunii căreia i se opune. *Or* se așează întotdeauna la începutul propoziției.

„În decurs de trei mii de ani, au putut să se schimbe în Europa trei orânduiri sociale diferite: orânduirea comunismului primitiv, orânduirea sclavagistă, orânduirea feudală, iar în țările de Est ale Europei, în U.R.S.S., încă patru schimbări chiar patru orânduiri sociale, *or* în aceeași perioadă, condițiile geografice din aceste țări nu s-au schimbat de loc, *or* s-au schimbat într-o măsură atât de nesemnificată, încât geografia nu consideră necesar măcar să le pomenească". (Ist. P.C.(b) al U.R.S.S.)

Ori este o conjuncție disjunctivă: „*ori* hegemonia proletariatului, *ori* hegemonia burgheziei democratice; iată cum se pune chestiunea în partid, iată în ce constau divergențele noastre." (Istoria P.C.(b) al U.R.S.S.)

Uneori, din cauza asemănării de formă, se face confuzie între ele: „Cele două puteri au încheiat atunci un tratat de prietenie. *Or*, evenimentele următoare au arătat care a fost adevărata intenție a acestei acțiuni fățarnice."

Asemănarea de formă a dus la confuzie în întrebuințarea lor, cu toate că, din punctul de vedere al sensului, ele diferă foarte mult.

LILETA STOIANOVICI

AȘTEAPTĂ

În unele construcții, prezentul verbului *a aștepta* exprimă o idee de viitor: *ne așteaptă un viitor luminos* adică *o să avem un viitor luminos*.

Dar de multe ori întâlnim verbul *a aștepta* în expresii ca: *avea să-l aștepte un atît de tragic sfîrșit* (G. Bogza, Cartea Oltului, p. 367); „cunoaștem noi „raiul" care are să-i aștepte odată ajunși în Israel surpriza care are să-i aștepte acasă".

Într-adevăr, dacă analizăm sensul acestor propoziții, constatăm că e corect să zicem *un atît de tragic sfîrșit așteaptă* (dar nu vom începe noi *tîrziu* să-l așteptăm, ci va aștepta, atît după ce vor ajunge în Israel, pe cei care cad victimă propagandei perfide a sionismului, cît și *îl așteaptă* de pe acum). Deci, în propozițiile de mai sus, verbul *a aștepta*, exprimând singur ideea de viitor, trebuie folosit nu la viitor, ci la prezent. Formularea corectă este: *îl așteaptă un atît de tragic sfîrșit*; „surpriza care *îl așteaptă acasă*"; „raiul" care *îl așteaptă odată ajuns în Israel*.

EM. VASILIU

V. GORNUNG. *Contribuții la formularea problemei comunității istorice a limbilor indo-europene.*

Izvestia Akademii Nauk S.S.S.R. IX, 5, 1950, pag.

Ca și cea mai mare parte a articolelor sovietice de lingvistică scrise după apariția lucrărilor lui I. V. Stalin despre marxism în lingvistică, articolul acesta nu tratează o problemă de amănunt, ci își propune să delimitează poziția teoretică a lingvisticii marxiste în legătură cu problemele de indo-europenistică. În același timp sunt combătute și ideile și metodele eronate pe care școala lui Marr ceușise să le imprime în gândirea lingvistică sovietică.

Se știe că Marr negase existența unei înrudiri istorice genealogice între limbile indo-europene, înlocuind această teorie cu teoria stadiilor după care limbile indo-europene n'ar constitui decât o etapă la care trebue să ajungă mai devreme sau mai târziu toate limbile globului.

Autorul arată că, oricât de mari ar fi deosebirile dintre diferitele limbi indo-europene, oricât de multi s'ar găsi, unele din ele dela aspectul general fonetic, morfologic și lexical al acestei familii, se poate dovedi totuși cu asupra caracterul istoric al înrudirii, faptul că toate provin din transformările unui material lingvistic inițial unic.

Se pune atunci problema care sunt cauzele care au determinat schimbările în limbă, abaterile dela aspectul general pomenit mai sus, pe care autorul îl numește „normă indo-europeză comună"?

Un mare număr de fenomene se pot ușor explica prin acțiunea cauzelor de ordin fiziologic care duc la schimbări regulate în fonetică, a celorlalte de ordin psihologic care modifică gramatica (și în mare măsură vocabularul) și prin schimbările în structura economică, în felul de viață care antrenează schimbări în vocabular.

În cazul fenomenelor a căror cauză nu poate fi redusă la aceste explicații date, s'a recurs la explicarea prin încrucișări între mai multe limbi, prin amestec lingvistic.

Autorul se pronunță împotriva ideii de a atribui o importanță exagerată rolului încrucișărilor. Schimbările produse prin încrucișare nu pot afecta decât lexicul și în mică măsură structura gramaticală. În cazul încrucișării a două limbi, rezultatul nu este o limbă cu totul nouă, ci victoria uneia din limbile participante la procesul de încrucișare care își continuă viața independentă, după legile ei interne de desvoltare, păstrându-și neschimbat fondul principal de cuvinte și trăsăturile esențiale ale structurii gramaticale. Printre exemplele alese de autor în sprijinul acestor idei inspirate de articolele lui I. V. Stalin, se află și acela al limbii române, care și-a păstrat caracterul de limbă romanică, deși elementul slav din vocabular este extrem de important.

De acea atenția cercetărilor trebue să se îndrepte către studiul legilor interne de desvoltare a limbii, cu ajutorul cărora se vor putea explica cele mai multe schimbări.

Autorul tratează apoi problema existenței unei limbi comune inițiale, din care s'ar fi desvoltat limbile indo-europene cunoscute. Fără a lua o atitudine precisă în favoarea sau împotriva existenței unei asemenea limbi, prof. Gornung arată că nu trebue să considerăm evoluția familiilor de limbi după o schemă simplistă, în care fiecare grup mai strâns înrudit ar proveni dintr-o limbă unitară inițială. Multe trăsături din limbile indo-europene nu pot fi reduse la o formulă unică, nu pot proveni din aceeași formă primitivă.

Fără a propune altă soluție, autorul ne atrage atenția că pentru studiile comparative indo-europene nici nu este necesară existența unei asemenea limbi inițiale, iar posibilitățile noastre de a reconstitui trăsăturile unei limbi de acest fel sunt foarte reduse, faptele concrete pe care le posedăm datând din epoci foarte diferite și reprezentând forme evoluate și mult depărtate de presupusa limbă comună inițială.

În felul acesta autorul ajunge la partea finală a articolului, în care

... lingvistică indo-europeană.

Problema care stă în centrul preocupărilor este înfăptuirea amestecului cronologic al faptelor indo-europene, aducerea tuturor fenomenelor pe același plan cronologic. În acest scop, lingviștii trebue să descopere în fiecare fapt de limbă aspectul cel mai vechi care se poate deduce. Precizându-se structura cea mai veche a cuvintelor și gramaticii indo-europene, se va putea studia mai cu folos problema influențelor reciproce dintre diferitele familii de limbi, se va putea adânci studiul familiilor de cuvinte și al formării cuvintelor, se vor putea urmări legile evoluției semnelor într'o epocă foarte veche din trecutul omenirii, ocupându-se în acest fel legătura între limbă și gândire.

Meritul articolului rezumat în rândurile de mai sus constă în primul rând în faptul că ne arată cât de greu este să precizăm un tablou clar al realizărilor de până acum ale științei în domeniul lingvisticii și să arate căile multiple și bogate în perspective pe care această disciplină va putea fi desvoltată în viitor.

I. FISCHER

PROBLEME DE TOPONIMIE

În martie 1950, Institutul de Cercetări Geografice din R.P.R. a publicat un buletin care cuprinde o parte din lucrările Institutului din anul 1949—1950. În acest buletin, a apărut și comunicarea Prof. I. Conea: „Unele observații cu privire la din sud-vestul țării poartă unele nume de origine slavă sau maghiară".

Autorul se ocupă de numirile cu *Amaradia*, *Cernădia* (două râuri din Gorj), *Arnota* (afluent al *Oltețului*), *Motrul*, *Armanda* (ambele în Cerna), *Oltenița* și *Iaroviște* (Mehedinți), *Jumătate* (în regiunea Craiova), *Jaleș* (în regiunea Argeș), *Lemnia* regiune din sudul Bucureștilor.

Pentru *Jaleș* se dă de origine slavă și nu maghiară.

În afară de prezența elementului slav, *Jumătate* originea slavă este dată și de *Lemnia* din Oltenia, ce și de unele forme românești, care sunt slave și prin *căderea* (*Crioadia*, *Cernădia*). Se mai bazează pe afirmația lui I. A. Candrea că *-adia* este un sufix colectiv de origine sârbă, care corespunde sufixului românesc *-iș*.

În favoarea originei slave a... pledează și răspândirea geografică a toponimelor românești. Mult mai probabilă este însă origineа maghiară a sufixului.

Pe exemplu ca *Livădia* și *Jumătate* nu ne putem sfii. *Livădia* nu este de origine slavă, ci greacă, ca și multe alte localități din Crimeea (Sebastopol, de pildă).

În ce privește pe *Jumătate*, aceasta este un cuvânt latinesc și nu putem trece cu ușurință peste un singur exemplu.

ANTENA VELAN

INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ

La 10 ianuarie 1951, s'a făcut comunicarea lui Ion A. Mario Observații asupra limbii romanului „Desculț", de Zaharia Stancu.

Limba romanului „Desculț" are la unii oameni nemulțumire și pentrucă două aspecte diferențiază personajelor prezentate și ale autorului. Incercarea acestor de a pune face un greu. Mulțumită lui Zaharia Stancu nu există bariera de neînțeles între personaje și stilul prozei. Intenția scriitorului a fost să pună în acord stilul cu mediul înconjurător, cu trăsăturile limbii vorbite, să folosească, într'o oarecare măsură, și graiul.

Vocabularul scriitorului este bogat, în special din limba vorbită, caracterizează trăsăturile individuale ale eroilor.

Vorbitorul prefă apoi, după analizarea diferitelor procese din limba vorbită, niște de I. Stanciu, ce în studiu, realismului pentru exprimă, stilul romanului „Desculț" este unul artistic. Limba literară își îndeplinește rolul de cel mai bun mijloc de comunicare pentru în general, dând scriitorului o bogată în mijloace expresive. În general, limba vorbită — prezi-

ţul care ar putea purta numele de purism lingvistic —, în al doilea rând, a folosit procedee stilistice jurnalistice, ca: fraze scurte în stil de reportaj, inversiuni căutate și artificiale, repetiții fără valoare afectivă, procedee caracteristice, mai ales, primei perioade a activității scriitorului și pe care n'a reușit să le înlăture.

T. T.

ȘEDINȚE DE REFERATE
ale Comisiei de Istorie-Pedagogie-Filologie, Secția Cultură, Artă și Știință de pe lângă Consiliul general ARLUS.

În ziua de 28 februarie, Prof. D. Copceag a prezentat un referat despre articolul Prof. A. N. Gvozdev, *Rolul stilistic al pronumelor*. Articolul a apărut în numărul 6 din 1950 al revistei *Russkii iazîk v șkole*.

Prof. Gvozdev împarte materialul analizat în trei capitole: I Pronumele și contextul. II Nuanțele stilistice și semantice ale pronumelor personale. III Sinonimia și semantismul altor specii ale pronumelui. În primul capitol autorul arată că pronumele este o parte de vorbire abstractă care nu capătă un conținut concret decât atunci când face parte dintr'un context determinat. Pentru a dovedi acest lucru, el dă exemple de încadrare în context a diferitelor feluri de pronume. Capitolul al doilea se ocupă de „bogăția și varietatea" nuanțelor stilistice pe care le poate avea pronumele personal în calitatea lui de indicator al raporturilor dintre persoana care vorbește și celelalte persoane. Pentru a arăta valorile stilistice și semantice ale pronumelui Prof. Gvozdev dă exemple privind cele trei persoane. În capitolul al treilea autorul examinează câteva aspecte particulare ale pronumelor relative, determinative și nedefinite. Referentul arată, în concluzie, că prof. Gvozdev a reușit să ilustreze foarte bine nuanțele stilistice ale pronumelui personal. Articolul constitue un ajutor prețios pentru cei care predau limba rusă în școli.

AUREL NICOLESCU

Societatea de Științe Istorice, Filologie și [illegible]

DIN ACTIVITATEA FILIALELOR

Oradea

Activitatea pe septembrie-octombrie 1950: pentru colectivul de filologie maghiară, s'a ținut, la 25 octombrie, conferința Prof. Kun Iosif, despre *Marxismul și lingvistica*.

Ploești

La 26 octombrie s'a înființat subfiliala raională din orașul Târgoviște, în prezența Prof. Gh. V. Mălică, președintele filialei. Conferința publică a Prof. Aspasia Vasiliu: *Lingvistica în lumina marxism-leninism-stalinismului*, care fusese programată pentru luna octombrie, nu a fost ținută.

Sibiu

In luna octombrie 1950, s'a ținut comunicarea prof. Holtztrager Fritz: *Influențe reciproce între limba română și dialectul săsesc.*

Iași

La 23 octombrie 1950, prof. J. Byck a făcut un referat asupra lucrării lui I. V. Stalin „Cu privire la marxism în lingvistică".

Orașul Stalin

Prof. Iacob Ștefan a făcut un referat despre „Influența limbii slave asupra limbii române", de prof. Al. Rosetti.

INFIINȚĂRI DE FILIALE

In ultimele luni s'au înființat mai multe filiale, în prezența a câte unui membru din biroul consiliului societății, al cărui nume îl dăm între paranteze:

la 9 septembrie, Oradea (S. Știrbu);

la 17 septembrie, Arad (Gh. Tohăneanu, care a ținut cu această ocazie o conferință intitulată „Limbi artificiale și limbi internaționale");

la 26 noembrie, Lugoj (A. Bistrițeanu);

La 19 noembrie, Bacău (I. Negoescu);

la 17 decembrie, Brăila (Elisa Campus).

Trecem pe acest dinte cititori noștri care ne solicitară unele lămuriri asupra cuvintelor ce, începînd de la ne scrie, să cercetăm dicționarele existente, spre a vedea dacă acestea prezintă vreun interes. În fața acestor noi cereri de lămuriri, dorim mai înainte de toate să-i facem — din prima aglomerări de materiale — să vom răspunde în această rubrică, pentru lămurirea altor probleme de interes mai larg.

COZACEANU GH., Oravița. — 1. Există vreo diferență de înțeles între verbele a scobori și a 'scobori? 2. Cuvântul *garson* este un barbarism sau în neologism? 3. Dece se spune cum se vede și nu cum se vrea? Este condiționată această expresie?

1. Dicționarele consideră verbul a scobori ca pe o variantă, cu același înțeles, a verbului a cobori, și din dilatele pe care le dați, noi nu găsim deosebiri de înțeles între aceste două cuvinte.

2. Noi socotim impropriu termenul barbarism ca venind pe care l-ați dat dvoastră și socotim cuvintele care ar intra în această categorie ca fiind din categoria neologismelor. Amintim că *garson* are un corespondent românesc recomandabil, verbul a ferfeli, care-i înlocuiește cu succes de multe ori.

3. Expresia nu se vede este foarte întrebuințată în limba noastră și e la fel de corectă ca expresia cum se cuvine, fiind din cele mai vechi vechi românești, forma reflexivă a verbului *apare* cu acest sens și este foarte probabil inițială după o construcție asemănătoare greacă.

LATCU I. TOAN, Timișoara. — Cuvintele *părete*, *aprod* și *bas* sînt de origine maghiară?

Aprod și *bas* provin din maghiară unde au pătruns sînt cu ele semnată. *Părete* a fost împrumutat desemenea din maghiară, unde provine din germ. *Berger*).

Soid. VECHE, Roman. — Ce nume poartă *ușuța*, pe care o așează înainte de a intra la soție?

Ușuța poartă și de mulți poartă numele de *prag*. Acest *prag* desemnează în general ființa de o persoană care urmează a deveni în curînd. E un cuvînt de origine franceză pe care dicționarele vechi îl dau românesc, dar a devenit de răspîndit.

STANCIU I. TRANDAFIR, Orașul Stalin. — Care ar putea fi explicația *de a fi fiu de o oțelul sau cărui în Franța?*

Încercînd să-i dăm o explicație, vă rugăm să ne dați mai multe lămuriri.

Se spune așa: cărui (târnuri) pentru a se evita agomerarea pronumelui *se* care-l precedă și urechii omenești prețuită de o înșiruire pătrunsă. Unele scriitori moderni și-au dat însă din cîlcîiala lui *Creangă*: *Sei scrieți așa! Și trăiască urechile, dăruiască cărui și cui o vrea Dumnezeu!* Se înțelege cărui din *Ștergea* probabil pentru a se evita repetarea prea frecventă a lui *se*, care se face să aibă parte și cărui dintre ceea ce începeți, cum aveau tendință în construcția locuțiunilor din Muntenia care folosesc această expresie.

I. LATCU, Timișoara. — Care este originea cuvîntului *mapă* care are în limba română sensul de „hartă"?

Cuvîntul este de origine germană (*Mappe*) unde are și același înțeles. Trecînd în țara noastră, cuvîntul nu a avut decît o singură semnificație, aceea de „hartă".

...ȚEL BERCEA, elev, Oravița. — 1. Exprimez cuvintele *jăcătură* „jertfă", *vrăjă, lapi*, *sănătură* „rău", *gâlmă, trimis curve*, *muroni* (morți în anul pârjii) „spiritul unui copil nebotezat", etc., e cunoscută. Faptul că ele mai există încă în limbajul zonă dela sate, desemnează este un lucru bine cunoscut. Cuvintele vor dispărea pe măsură ce concepția științifică a marxism-leninismului va învinge cu totul rămășițele de ignoranță din masa celor dela sate.

2. Fenomenul alterării consoanelor dentale *t, d* urmate de vocalele palatale *e* și *i* din grupul românesc *e* desemnează cunoscut de multă vreme; însă faptul că neologisme ca *pedichil, cooperativă, comitet, deputat* își aleseu fac excepție dela această regulă e interesant. Ar fi bine să faceți o listă mai bogată a acestor cuvinte și să cercetați dacă toată lumea le pronunță în fel.

DRUGA RADU, student, Iași. — În afară de cele criticate de dv. nu se respectă ordinea firească a cuvintelor, în loc de *comitetul pentru cultură fizică și sport regional organizează...* ar trebui *Comitetul regional pentru cultură fizică și sport organizează...* De altfel, la redactarea știrilor nu prea se ține seamă de ordinea normală a cuvintelor, în primul rând din pricina tehnicii grafice a știrilor care cere pusetea în lumină a subiectului cuvintelor. Se obișnuește oarecum de acest drept, ca în cazul afișului văzut de dv. în tramvaiele din Iași.

Nici ortografia, nici punctuația, după cum observați și dv., nu sunt respectate. *O virgulă* » necesară în *frază ca toate acțiuni și organizează pentru apărarea cauzei fruntașii* după cuvântul *pace*.

Halterele sunt niște greutăți unite între ele printr-o vergea de fier, cu care se fac exerciții de gimnastică. Cuvântul e internațional. Ar putea fi înlocuit eventual prin *greutăți* deși, cum se poate vedea, versurile nu se acordă în toate.

„Puteri sovietice" sau „popoare sovietice"? E mai bine să se spună *Puterea sovietică*, dar nici *popor sovietic* nu e greșit. În primul caz se...

...centrul este pe configurația de neamuri care alcătuiesc familia unită a națiunilor din Uniunea Sovietică, iar în al doilea pe orânduirea socială care a făcut ca poporul rus, unul din popoarele sovietice, împreună cu poporul ucrainean, alt popor sovietic și cu celelalte popoare sovietice să formeze o unitate de neamuri de nezdruncinat. Deplină, prin urmare, de punctul de vedere din care este privită unitatea națională a Uniunii Sovietice.

Nepotrivirile dintre manualul de stenografie, publicat în 1948 de Editura de Stat, și viața noastră în Republica Populară Română nu sunt de natură lingvistică. Anacronismul manualului în chestiune, în care se explică prescurtarea formulei legate din cu: *domnilor* și *doamnelor*, privește în primul rând editura căreia ar fi nimerit să-i trimiteți toate observațiile dv.

Observațiile din recenzia pe care o faceți broșurii „Viață și moarte", tradusă din limba rusă de A. Pereț, sunt interesante: Fraza „Academicianul Stern a inventat o metodă de reanimare prin curent electric în interiorul unei inimi care a încetat să bată" (pag. 31) este, evident, greșită. Ar trebui „Academicianul Stern a inventat o metodă de reanimare prin introducerea de curent electric în interiorul unei inimi care încetase de a mai bate".

Expresiile citate de dv. din broșura „Cum funcționează creierul omenesc" sunt corecte.

TEBA. — Sinonimele *neg, zăpadă, omăt* și *colb, praf, pulbere* subliniate de dv. la M. Sadoveanu sunt de fapt extrase din prefața scrisă de Profira Sadoveanu la volumul I Opere. Un studiu aprofundat asupra valorii lor științifice se poate face și de fiecare dintre noi. Vechiul îndreptar ortografic al școlii generale conține reguli pe care nu le mai respectă nimeni și nu le-a respectat nici în trecut prea multă lume.

După ce Academia R.P.R. va stabili o ortografie științifică, se va publica un îndreptar nou.

C. BUESCU, elev, liceul [illegible]. — Subiectul pe care ni l-ați [illegible] *Cum privesc specialiștii articolul tovarășului Stalin asupra lingvisticii*, presupune nu numai o bună pregătire ideologică, ci și... lingvistică, deși e vorba de părerile unei nespecialiste.

De aceea, vă propunem să tratați mai de grabă articole bazate pe observațiile dvs. personale, interpretându-le după principiile lingvisticii staliniste.

EUGEN HIERU, elev, liceul clasic mixt. — În articolul *Reprezentarea piramidală a procesului evoluției al limbii*, propuneți să se reamintească în principiu la orice fel de reprezentare geometrică a procesului evoluției al limbilor. S'ar putea să aveți dreptate, dacă veți reuși cu alegerea răspunsul dat de I. V.Stalin *tovarășului A...Fedeev*, veți constata că problema nu e chiar atât de ușor de rezolvat cum pare la prima vedere. Fiindcă în perioada socialismului victorios încrucișarea având altă regulă decât în perioadele anterioare, poate și imaginată geometric ați mai mult sau mai puțin, așa cum a arătat I. V. Stalin în *Probleme economice și lingvistică* (vezi „Cum vorbim" a. [illegible] nr. [illegible], pag. [illegible]) perioada socialismului victorios va fi însoțită de înflorirea limbilor.

În ceea ce privește felul cum ați imaginat unii fenomeni privitori la contribuția lui I. V. Stalin, evoluția în mod geometric a limbii, sunt multe lucruri de spus. Acestea presupun însă o analiză foarte serioasă a literaturii acestei științe lingvistice.

AL. ANDRIESCU, [illegible]. — Articolul *Ce trebue să știe cititorul* are un defect principal: nu e scris cu interesul de a ajuta prin o critică severă pe autorul său. Cum vă se pare, e în modul de scrisoare. Din această cauză, de pildă, multe probleme și-au pierdut interesul pe care l-ar fi prezentat dacă ați fi scris articolul în alt fel și, bineînțeles, în alt loc.

Vă rugăm deci, ca la articolele pe care ni le veți mai trimite să porniți mai întâi de la idee și revista noastră vrea să convingă prin seriozitatea argumentelor științifice și nu prin [illegible] de multe ori să spunem „nici cu cuțitul e de prisos", în loc de o [illegible] greșală. Dar noi avem datoria de a explica lucrurile cât mai simplu, ceea ce nu e totdeauna ușor, dar e întotdeauna folositor.

N. CRUCEANU, București. Este împotriva scrierii cu doi și trei *i* a formei articulare de plural a substantivelor terminate în consoană și -u fiindcă în cazul acesta articolul se scrie cu un singur *i*. Dacă ați vrea să scrieți *fiiu-l* pentru că *fiii* corespunde unei realități fonetice. Zicând însă *fii* nu se aud doi sau trei *i*, ci un singur *i* (unul sau doi *i* lungi).

Dați ca exemplu de scriere neetimologică formele articolului de genitiv-dativ plural ale substantivelor terminate în consoană și -u fiindcă în cazul acesta articolul se scrie cu doi sau trei *i* la nominativ, iar la genitiv-dativ articolul se scrie cu *i* sau cu doi *i* în hiat: *fiilor* (nu *fiiilor*), *nepoților* (nu *nepoțiilor*).

Dar nu e aceasta caracterul art. La forma nearticulată de plural se adaugă articolul și pentru nominativ-*ul* pentru genitiv-dativ în hiat: *fiu-l-i*, *fii-lor*; *nepot-u-l-i*, *nepoț-i-lor*; *fiu-l-i*, *fii-lor*; *nepot-u-l-i*, *nepoț-i-lor*).

Când discutăm problemele de ortografie, trebue să avem în vedere faptul că scrierea noastră este fonologică, și nu fonetică. În sensul că noi trebuie să avem în vedere sistemul sonor și nu pronunțarea individuală (vezi „Cum vorbim" a. I, nr. [illegible], pag. [illegible], nr. II).

Precizările pe care le faceți cu privire la scrierea [illegible] sunt de [illegible] de a [illegible] ortografiei noastre, dar nu se datoresc de a complica lucrurile, ci de a le simplifica.

N. [illegible], [illegible]. Articolul „Democrație" în limba lui Caragiale nu poate fi publicat de noi, nu pentru că ar fi greșit, ci pentru că nu este în spiritul revistei noastre (vezi răspunsul [illegible]).

BCU CLUJ / BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ / LIBRARY

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ Nr. 1
[Literară]
ÎNTREPRINDERILE DE STAT
Strada Doberman Nr. 13—15

SOCIETATEA DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FOLCLOR
(SECŢIA FILOLOGIE)

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII

ESIP

EDITURA DE STAT PENTRU IMPRIMATE ŞI PUBLICAŢII

ANUL III * MAI 1951 * NUMĂRUL 5

ANUL II MAI 19[illegible] NR.

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂȚII DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

COMITETUL DE REDACȚIE
N. I. BARBU, I. COTEANU, AL. GRAUR (redactor responsabil), Acad. IORGU IORDAN,
G. ISTRATE, Acad. EMIL PETROVICI, Acad. AL. ROSETTI

SUMAR

Pag.

La a 50-a aniversare a Partidului . . . 1
N. I. BARBU: *Sintaxe în lumina tendințelor ale limbii vieții noastre* . . . 4
GEM. AHRIȚCULESEI: *Tunica* . . . 7
GH. BULGĂR: *Dr. Th. Nădejde* . . . 8
IORGU IORDAN: *Nume dublu de locuri...* . . . 12
V. Ț.: *Răsouns* . . . 13
E. SURKOV: *Problemele psihologiei și literatura sovietică* . . . 15
Mondaine . . . 17
ANDREI AVRAM: *Sugrumare, terminație, ele...* . . . 18
LUIZA CRISTEA: *Cosmopolitism* . . . 19
C. W.: *Stăruința unei teologhine în grai popular* . . . 20
N. IARGĂ: *Asemenea... ca* . . . 21
Prenadumeștenii . . . 22
REMUS LEMOVICI: *Interjecții prădice* . . . 23
DANIEL CONSTANTINESCU: *Termeni din industrie* . . . 25
WALTER EICHARD: *Termeni din metalurgie* . . . 34
Vocabular regional . . . 36
Intrigă . . . 36
Grupul consoană . . . 36
Zonele . . . 37
Cărți noi, cărți vechi . . . 38
De vorbă la cursă . . . 39

ANUL III MAI 1951 NR. 5

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂŢII DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FOLCLOR

LA A 30-a ANIVERSARE A PARTIDULUI

La 8 mai anul acesta, oamenii muncii din ţara noastră au sărbătorit, într-o atmosferă de mare avânt în muncă şi de entuziasm, cea de a treizecea aniversare a întemeierii Partidului Comunist Român. Ca toate că începând din anul 1924 până în 1944 a fost nevoit să lupte în ilegalitate, urmărit, lovit prin toate mijloacele, cu toate că fruntaşii şi membrii lui de câte ori au fost arestaţi, schingiuiţi asasinaţi fără nicun scrupul, Partidul Comunist din România a fost singurul partid care a dus în ţara noastră lupta pentru independenţă, singurul care a ţinut sus steagul democraţiei şi al progresului. Sub guvernele liberale şi naţional-ţărăniste care neiezeau calea fascismului, sub dictatura regală, sub dictatura militară hitleristă, partidul a continuat să mobilizeze toate forţele cinstite, a educat pe oamenii muncii în spirit revoluţionar, le-a ridicat nivelul ideologic şi l-a organizat pentru lupta neîncetată împotriva forţelor neomenoase ale reacţiunii. Toţi cei pe care poliţia burgheză izbutea să pună mâna erau încarceraţi, ţinuţi în condiţii nemaipomenit de barbare, care au adus moartea timpurie a multor patrioţi devotaţi cauzei poporului. Dar cei care rămâneau în viaţă duceau mai departe lupta. Închisorile erau transformate, fără ştirea autorităţilor, în adevărate focare de educaţie comunistă. Va rămâne veşnică în amintirea noastră „Universitatea dela Doftana", adevărată universitate, care şi merita acest nume infinit mai mult decât şcolile superioare în care regimul de pe atunci pervertea mintea tineretului. În universităţile din închisori, profesori erau fii cei mai buni ai poporului, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu, care-şi sorbeau înţelepciunea din izvorul fertil al marxism-leninismului, formând viitoarele cadre de conducere ale partidului şi ale ţării.

Înde lungate şi grele au fost chinurile pe care le-au îndurat în temniţele şi lagărele fruntaşii partidului, nenumărate şi neomenoase au fost mijloacele de tortură inventate împotriva lor, şi mulţi dintre ei n-au mai ajuns să vadă lumina. Dar puterea de rezistenţă a celor rămaşi în viaţă s-a dovedit de nezdruncinat. Din beznă închisorii, din fundul lagărelor, ei izbuteau să trimită cuvinte de încurajare şi alături celor de afară. Iar când s-a apropiat ziua cea mare a eli-

Şi pentru specialitatea noastră, ştiinţa limbii, noile condiţii de lucru şi în special reforma învăţământului au deschis perspective măreţe. Numărul cadrelor tinere, ridicate dintre cei care au absolvit facultăţile de filologie în ultimii ani, se numără cu zecile. Şi cei care sunt încă studenţi au posibilitatea să treacă de pe acum la muncă creatoare, şi sunt numeroşi printre ei aceia care au şi ajuns să-şi vadă tipărite lucrările de începători. Prin transformarea Academiei într-un organism viu şi creator, prin înfiinţarea institutelor de cercetări ştiinţifice, partidul şi guvernul au dat posibilitatea să se poarte lucrări ample, de neconceput în trecut, şi au permis unui număr mare de tineri să se consacre lucrărilor de ştiinţă.

Ne gândim, bine înţeles, în primul rând la Institutul de Lingvistică al Academiei R.P.R., a cărui creare a permis începerea sau apropierea de capăt în viitorul apropiat a unor lucrări de cea mai mare importanţă pentru studiul limbii române: *Dicţionarul limbii române*, *Gramatica* şi altele. De asemenea trebue să amintim înfiinţarea Societăţii de ştiinţe istorice, filologice şi folclor, de mare însemnătate pentru desvoltarea lingvisticii. De o covârşitoare importanţă a fost sesiunea Academiei R.P.R. din primăvară aceasta, consacrată problemelor ştiinţelor sociale şi, printre acestea, în bună parte lingvisticii. Ca o urmare a hotărîrilor luate la această sesiune, se va deschide în scurt timp sesiunea lărgită a secţiei a VI-a a Academiei R.P.R., la care au fost invitate să ia parte mai multe instituţii şi organizaţii, pentru a dezbate problemele esenţiale în momentul de faţă ale ştiinţei noastre. Vor participa, între altele, Ministerul învăţământului public, Uniunea scriitorilor din R.P.R. şi Uniunea Sindicatelor salariaţilor din învăţământ, ceea ce va contribui la orientarea lingvisticii în direcţia problemelor ridicate de nevoile vieţii practice.

Noi, lingviştii români, am avut ocazia şi în alte chipuri să beneficiem de ajutorul partidului. Am primit un ajutor direct şi substanţial atunci când „Lupta de clasă", organul teoretic şi politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, ne-a atras atenţia asupra păcatului cosmopolitismului în care ne scufundasem aproape cu toţii. Ajutaţi de această critică a partidului, ne-am putut reculege şi am pornit la luptă împotriva greşelilor noastre din trecut. Fiind îndemnaţi să studiem materialismul dialectic şi materialismul istoric şi având la dispoziţia noastră cea mai mare parte a lucrărilor trebuitoare, cum şi lucrările istoricilor, filozofilor şi lingviştilor sovietici, ne-am putut pregăti în deajuns pentru ca apariţia genialelor lucrări de lingvistică ale lui I. V. Stalin să nu ne găsească în imposibilitate de a le înţelege. Şi în privinţa prelucrării acestor studii de valoare primordială pentru noi, am primit şi suntem siguri că vom mai primi ajutorul partidului. În felul acesta vom fi în stare să dăm şi noi contribuţia noastră la desvoltarea lingvisticii marxiste şi vom putea participa la desăvârşirea revoluţiei culturale şi la construirea socialismului în ţara noastră.

„CUM VORBIM"

SINTAXA ÎN LUMINA ÎNVĂȚĂTURII LUI I. V. STALIN DESPRE LIMBĂ

Sintaxa este un capitol de o însemnătate capitală în învățătura lui I. V. Stalin despre limbă. Într-adevăr, după concepția staliniștă despre limbă, temelia unei limbi o alcătuiesc structura gramaticală și fondul principal de cuvinte. Structura gramaticală însă este sintaxă și morfologie. Deci sintaxa este o parte esențială a studiului limbii, parte care se ocupă tocmai de ceea ce are limba mai caracteristic.

„Trăsătura caracteristică a gramaticii constă în aceea că ea stabilește regulile modificării cuvintelor, având în vedere nu cuvinte concrete, ci în general cuvinte fără caracter concret; ea stabilește reguli pentru compunerea propozițiilor, având în vedere nu propoziții concrete, de exemplu un subiect concret, un predicat concret etc., ci în general orice fel de propoziții, independent de forma concretă a cutării sau cutării propoziții. Prin urmare, făcând abstracție de particular și concret, atât în cuvinte cât și în propoziții, gramatica ia ace element comun care stă la baza modificărilor cuvintelor și a îmbinărilor lor în propoziții, și construește din acel element comun reguli gramaticale, legi gramaticale. Gramatica este rezultatul unei îndelungate munci de abstractizare a gândirii umane, un indice al uriașelor succese ale gândirii.

În această privință, gramatica aduce a geometrie, care își stabilește legile făcând abstracție de obiectele concrete, considerând obiectele drept corpuri neconcrete și stabilind relațiile dintre ele nu ca relații concrete ale unor obiecte concrete, ci ca relații dintre corpuri în general, lipsite de orice caracter concret."

Care sunt caracteristicile sintaxei?

Sintaxa se ocupă tocmai de regulile combinării cuvintelor în propoziții și fraze, spre a exprima idei. Sintaxa nu are în vedere cuvinte sau predicate sau propoziții concrete, ci regulile după care pot fi combinat orice subiect cu un predicat spre a alcătui o propoziție sau orice fel de propoziții între ele spre a alcătui o frază. De pildă: *copilul merge la școală*. Înainte de alcătuirea acestei propoziții, în mintea vorbitorului noțiunile exprimate de cuvintele *copil*, *a merge*, *școală* existau ca noțiuni izolate, fără o legătură precisă, concretă între ele. În același timp însă, în mintea vorbitorului mai existau și regulile după care ar fi putut combina între ele spre a exprima o idee, cu ajutorul unei propoziții, fără să aibă în vedere anumite cuvinte concrete, precise. În momentul construcției propoziției, adică al combinării cuvintelor între ele, vorbitorul a aplicat la anumite cuvinte concrete regula sintactică pe care o stăpânea. Deci aplicarea unei reguli sintactice abstracte, generale, a dat naștere unei construcții concrete, unei propoziții concrete. Care era această regulă? Spus mai pe larg, această regulă cerea ca cuvântul *copil*, când ar arăta pe săvârșitorul acțiunii exprimate de un verb, să fie întrebuințat la forma *copilul*, iar cuvântul *a merge*, când ar arăta că un singur subiect săvârșește acțiunea în prezent și o săvârșește real, să fie întrebuințat la forma *merge*.

Tot așa și privitor la cuvântul *școală*, vorbitorul știa că, dacă *școală* ar arăta punctul către care se îndreaptă subiectul unei propoziții, trebue să primească prepoziția *la*. Așa dar o regulă privitoare la trei elemente: 1. forma pe care trebue să o ia un substantiv când arată pe săvârșitorul unei acțiuni; 2. forma pe care trebue să o ia un verb când arată o acțiune reală, săvârșită în prezent, de o singură persoană; 3. forma pe care trebue să o ia un substantiv arătând locul spre care se îndreaptă subiectul unei propoziții — sau mai bine zis trei reguli abstracte privitoare la combinarea cuvintelor, spre a exprima o idee, au fost aplicate în construirea unei propoziții concrete. Așa dar, regula abstractă a arătat vorbitorului ce formă concretă trebue să ia cuvintele *copil, a merge, școală* spre a exprima o idee anumită, iar cuvintele *copil, școală, a merge* au fost întrebuințate la o formă anumită spre a exprima o idee precisă.

Care este, în acest caz, rezultatul îndelungatei munci de abstractizare a gândirii umane, despre care vorbește I. V. Stalin? Este tocmai posibilitatea de a construi, să zicem, 1000 de propoziții, exprimând o mie de idei diferite, aplicând trei reguli sintactice. Regulele sintactice ale construirii unei propoziții s'ar putea asemăna de pildă, cu un vas cu ajutorul căruia putem duce dela un loc la altul apă, vin, lapte, bere, și orice alt fel de lichid, într'o anumită cantitate. Același vas poate servi în mii de cazuri concrete spre a transporta diferite lichide, așa cum regulele construcției unei propoziții formată din subiect și predicat servesc să exprime mii de idei, în limitele precise ale combinării unui subiect cu un predicat. Dacă n'ar fi posibilitatea de a construi orice propoziție pentru a exprima orice idee pe baza unui număr limitat de reguli, ar trebui ca în mintea vorbitorului să existe, gata făcute, toate propozițiile exprimând toate ideile pe care le posedă. Ar trebui o memorie uriașă. Se vede ușor ce progres enorm a făcut omul când cu un singur obiect a acționat în mii de cazuri diferite asupra materiei și când cu o singură regulă sintactică a construit mii de combinații de cuvinte, exprimând idei diferite.

Sintaxa, ocupându-se tocmai cu cercetarea și formularea regulelor după care se pot combina cuvintele în propoziții și fraze spre a exprima idei, este, așa cum foarte just a observat I. V. Stalin o parte esențială a gramaticii, ea însăși fundamentul studiului limbii, de vreme ce se ocupă de structura unei limbi. Dar odată constituite regulele sintactice ale unei limbi, se poate observa o evoluție a lor sau ele rămân mereu aceleași?

Un pasaj din care se vor vedea ideile lui I. V. Stalin despre evoluția structurii gramaticale va răspunde, implicit, și la această întrebare. „Structura gramaticală a limbii se schimbă și mai încet decât fondul principal de cuvinte. Elaborată în decursul epocilor și întrupată în carnea și sângele limbii, structura gramaticală se schimbă și mai încet decât fondul principal de cuvinte. Cu timpul ea suferă desigur, schimbări. Ea se perfecționează, își îmbunătățește și precizează regulile, și se îmbogățește cu reguli noi, dar principiile structurii gramaticale se păstrează în decursul unei perioade de timp

foarte îndelungate, deoarece ele — după cum arată istoria — pot servi cu succes societatea în decursul unui șir de epoci. Toate afirmațiile de mai sus privitoare la evoluția structurii gramaticale sunt perfect valabile pentru evoluția regulilor de sintaxă. Într-adevăr, dacă cercetăm, de pildă, conjuncțiile prin care o subordonată finală se leagă de principala ei, observăm că în „Codicele Voronețean" (sec. XVI) propozițiile finale sunt în marea lor majoritate simple juxtapuse. Astfel: *adeca amu caiior zăbaie în gură la băgamu, se sue se n dao*. 122/14. Dimpotrivă, în Biblia dela 1688, adică cu mai bine de un secol mai târziu, propoziția finală este redată prin *ca să se pleace ei noao*. Așa dar, în sintaxa limbii române a fost un moment când subordonata finală în majoritatea cazurilor era o propoziție la subjonctiv, nelegată de principala ei prin vreo conjuncție. Raportul de finalitate era dedus din frază, nearătat printr-un semn lingvistic specific. În acea epocă, regula sintactică de construire a unei subordonate finale la subjonctiv cerea doar simpla alăturare a finalei la subjonctiv de principala ei, pentru că raportul de finalitate să poată fi dedus. Mai târziu însă, s'a simțit nevoia să se arate lămurit acel raport, spre a se înlătura orice neînțelegere, și s'a recurs la particulele *de, ca*; particula *ca* astăzi îndeplinește și funcția de conjuncție finală. Iată dar cum limba, din nevoia de a exprima mai lămurit o idee, și-a îmbogățit sintaxa cu o nouă regulă. Același lucru s'a petrecut cu propozițiile cauzale. Astfel, astăzi putem lega o propoziție cauzală de principala ei printr'una din conjuncțiile sau locuțiile conjuncționale: *că, căci, fiindcă, din fiindcă, deoarece, de oreme ce, întru căt*. Putem deci spune: *nu ți-am dăus cartea, că n'am terminat-o de citit* sau *fiindcă n'am terminat-o...* sau *deoarece n'am terminat-o...* etc. În „Codicele Voronețean" însă, cauzala nu este introdusă decât prin conjuncția *că*. Celelalte conjuncții sau locuțiuni conjuncționale au apărut mai târziu. Astfel *căci* apare abia în Biblia dela 1688, iar *de oreme ce* cu un secol mai târziu. Sintaxa și-a îmbogățit și precizat regulile de construire a propozițiilor cauzale. Într-adevăr, pe vremea când singură conjuncția *că* introducea o cauzală, sintaxa era relativ săracă și neprecisă. Era relativ săracă, deoarece conjuncția *că* servea să lege și o propoziție completivă de principala ei și o cauzală. Era relativ neprecisă, fiindcă, în cazul unei cauzale de pildă, nu se arăta raportul de cauzalitate printr'un semn lingvistic specific. Dimpotrivă, astăzi — când pentru arătarea unui raport de cauzalitate avem șase-opt conjuncții sau locuțiuni conjuncționale care exprimă una mai lămurit decât alta raportul de cauzalitate, — regulile sintactice de construire a unei propoziții cauzale sunt și mai bogate și mai precise decât erau în epoca „Codicelui Voronețean".

Ce se întâmplă însă cu regulile sintactice care duceau la construcții cu înțeles neprecis? Unele din acestea regule nu se mai aplică, iar altele se aplică pentru valorarea stilistică deosebită pe care o are construcția respectivă.

Astfel, în „Cazania lui Varlaam" întâlnim expresia *gonind hecarnia de noi*. Astăzi toată lumea zice: *făcându-ne noi*. Dacă

a înmoșit deci pe *de* în funcția de particulă arătătoare a partitivului. Așa dar astăzi regula sintactică de construire a partitivului cere întrebuințarea prepoziției *dintre*, nu a prepoziției *de*. În cazul conjuncțiilor cauzale, niciuna n'a dispărut din uzul limbii. Ele sunt întrebuințate însă pentru valoarea afectivă deosebită pe care o au pentru vorbitor tocmai datorită gradului diferit de precizie în care arată raportul cauzal. Astfel, *că*, cea mai veche dintre conjuncțiile cauzale, exprimă în cel mai palid, mai neprecis chip raportul de cauzalitate și este astfel cea mai afectivă, datorită tocmai relativei imprecizii logice. Această calitate a conjuncției *că* a făcut să se întrebuințeze mult în poezie. Este aproape singura conjuncție cauzală pe care o întâlnim în poezia populară și în cea cultă. La Eminescu, de pildă, în scrierile în proză apar și celelalte conjuncții cauzale, pe când în poezia lui apare aproape exclusiv conjuncția *că*. Se vede astfel cum sintaxa îmbogățindu-și și precizându-și regulele, după un lung efort de abstractizare, pune în același timp, la dispoziția vorbitorilor și posibilități multiple de a construi expresii, propoziții sau fraze cu valori afective deosebite.

I. V. Stalin a pus în adevărata ei lumină importanța gramaticii în limbă și, implicit, importanța sintaxei.

Am încercat să ilustrăm prin câteva exemple unele consecințe care se desprind pentru sintaxă din principiile clare și corespunzând realității faptelor ale lui I. V. Stalin despre limbă.

Sunt firești și alte probleme care se pun în legătură cu sintaxa. Oricare cercetător atent va găsi, în acest domeniu, un teren rodnic pentru studii cât se poate de interesante.

N. I. BARBU

TUMAN

Cuvintele străine și unele nume proprii sunt adesea transformate, pentru a fi apropiate etimologicește de cuvinte de mai înainte cunoscute (vezi „Cum vorbim", II, 11—12, pag. 11 și urm.).

Am întâlnit și eu un exemplu de acest fel. Un țăran din Rădăuți, stând de vorbă cu alți țărani, a ajuns să pomenească de stăpânitorii la un nou război mondial, acuzând pe *Tumanul ciuta de peste Ocean*. Cuvântul *tuman*, de origine rusă, înseamnă „ceață". În satele dintre Rădăuți și Dorohoi (Sinăuți, Mihăileni, Rogoiești, Cândești) el este foarte răspândit, ca și derivatul *a tumăni* „a zăpăci, a scoate din minte" (rus. *tumanit'* „a întuneca"). Astfel, când un om înșeală pe altul, se spune că *l-a tumănit* sau că *tumanul i-o sucit minții*. Se înțelege astfel ușor de ce *Truman*, numele unuia dintre cei mai înverșunați dușmani ai păcii și civilizației, fiind greu de reținut pentru populația noastră dela țară, a fost apropiat de *tuman*, cu care are unele puncte comune în ce privește înțelesul.

DEM. ARHIRIOLESEI

D. TH. NECULUȚĂ

Spre țărmul dreptății cuprinde poezii cu un interesant material lingvistic care e strâns legat de problemele limbii literare dela finele secolului trecut. Interesant pentru că amintește influența covârșitoare a marilor poeți ai epocii, pentru că acest material folosește elemente noi, recent intrate în limbă și care își măresc sfera de circulație, în vreme ce altele, cuvinte vechi, arhaice, depășite de evoluția limbii, de realitățile sociale de atunci, erau pe cale de dispariție. Mulțimea de cuvinte noi se explică prin prezența unor probleme de viață urbană în fondul însuși al poeziei sale, căci ele exprimă mai precis și mai plastic starea de lucruri caracteristică societății timpului. Poetul avea la îndemână termeni și expresii existente în poezia eminesciană pe care o imită adesea. Astfel găsim neologisme, expresii „cult", termeni potriviți fondului de satiră și critică socială des întâlnită: *rival, martir, sfere, deceptii, sceptru, tiran, scrupul, vampirii, vanitate, ridicol, onest, prejudiții, vestejindu-vă junețea în orgie și scandal; acești clovni, acești farsori* etc. Uneori un termen propriu din cultura universală este folosit pentru a nu recurge la explicații prozaice: *babilonie, Sodoma și Gomora, Nirvana, Spartacus, Orfeu.* Adaptarea neologismelor îmbracă formă originală.

Ca un zeu, pătruns de milă, prinde iarăși glas să dee...
Ca pe-o șoaptă, ca pe-o rugă, ca pe-un cântec sfânt de zee...
(Valuri de armonie)

Chiar când nevoile versului nu o reclamă, Neculuță scrie *zee* pentru *zeiță*: *Speranță, tu, a vieții-mi Zee Mare.* Foarte des întâlnim în *Spre țărmul dreptății* acumularea de noțiuni care dau impresia de torent, de avalanșă sau de belșug, un procedeu inspirat de literatura epocii; acumularea nu recurge la adjective-epitete cum s'ar părea normal, ci mai ales înșiră substantive: *Azur, smaraud și purpur și aur, de lumină. În foc de-amurg se îngână*; chiar adjectivele sau participiile sunt substantivate în ansamblul enumerării: *bătuți, triști, blânzi, duși*, cu înțelesul pregnant de colectivitate:

Nici o rază, nici un freamăt, nici un cânt... pe tot hotare;
Pace tristă peste lume, peste *stinși* în dureri.
(Bordei și mormânt).

Repetiția deasă a conjuncției *și* împreună cu acumularea de verbe creează impresia de continuitate, de durată fără pauză în timp:

Și-n fabrici *focul arde* prin cuptoare
Și-n viel lung *țeserea se prelace*
Și hârtice *se mișcă* fără pace
Uneltele de bunuri creatoare. *(Pânze albe)*

În descrierea naturii și a vieții rurale, adesea Neculuță folosește

izvoarele literaturii populare nu numai ca sursă de inspirație, ci și ca limbă; găsim astfel diminutivele caracteristice:

Codrule *codrulaie*
Vai de noi *drăguțule*
Că o tine bat ploile
Și'n mine nevoile. *(Codrule.)*

Forma populară cu nuanță arhaică se vede și în particula interogativă *au* (=oare): *au nu-ți pare...*; în adverbe repetate *toi* (=mereu): *Toi de plâns ți-s ochii plini — Toi la deal și toi prin spini*; în inversiuni ca: *lasat-ați bir*; *la cupa astă care avut-am dreptul*; *precum avut-ți vrerea*; în termeni sau expresii ca: *crezământ, fina, pala* (= palos, putere?), *pala forții, noroade de nouri, coșcov, proteje-mă apue* (= apună), *vecii* (= veacuri) *ochi lacrimători, podvezi, giulgi, curmei*, etc. Frecvența mare a formelor scurte verbale dela *a fi* este deasemeni un aspect popular al poeziei lui Neculuță: *sărmanii nu-s dedați; ce dulce-i când doarme; au lumea nu-i a tuturor?*

Procedeul creării de superlative prin repetarea unui cuvânt aparține formulelor populare: *Bătuți de vânt, bătuți de ploi; rabzi bătăi... rabzi ocări; Venind în pâlcuri-pâlcuri, cu gându niunecat...*

Pe lângă aceste surse esențiale ale limbii literare, la Neculuță putem remarca și aspecte originale ale exprimării sale poetice. Vocabularul său aduce în vers termeni neîntâlniți la alți poeți contemporani, nici în poezia populară: *fabrici, uzine, unelte de bunuri creatoare, cuptoare* etc., care sunt legați direct de epoca de desvoltare a capitalismului, a tehnicii industriale dar și de conștiința de clasă a proletariatului.

În morfologie: singularul colectiv înlocuește pluralul obișnuit: *și'n toi splendoare, nici un cânt... pe toi tăcere, peste voi suflet de mizeri*, sau un plural neobișnuit: *că ți-s morți odorii* (copiii), alteori *timpii, ârmii*, intră mai bine în ritm decât formele lungi.

Înțelesul unor adjective devine concret, cu o sferă de întrebuințare mai largă: epitetul *dulce* poate fi aplicat oricărui termen sau situații, lămurind un lucru, împrejurare sau stare psihologică, după obiceiul scriitorilor moldoveni ca Eminescu, Alecsandri (și este des folosit azi de Sadoveanu): *toată dulceo-ți mângâere, mi-e dulce s'o ascult; te dor vag și dulce; în farmecul dulcelui somn; o dulce nostalgică jale* etc.

Folosirea modurilor nu este întâmplătoare: subjonctivul repetat dela începutul poeziei până în penultima strofă enunță energic adevăruri comune, spuse de Neculuță în fraze eliptice; abia la sfârșit aflăm un prezent de constatare și un imperativ de îndemn ironic:

Să *duc*ă fiecăți în luptă,
Sărmanii *să piară!*
Să lase cu inima ruptă
De jale o țară!

Aceasta în lume *le este*
Știința și bresla.
O, lume de tristă poveste:
Admiră-ți oarsia.

(Suprema crimă.)

Construcții verbale mai puțin obișnuite întâlnim în: *te cuprinzi de visuri; ne dori* (dela *a dori*) *cu doruri de cale; îi răsară părul de rău de beteală; niște sirioați și coptorisiți de rele; coperite-a mărgi culori* etc.

În sintaxă dativul etic sau personificările create cu ajutorul formelor scurte ale pronumelui personal ilustrează legătura omului cu fapte sociale și dinamica vieții în desfășurarea fenomenelor din natură: *puterea-ți se curmă; ei* (iarna) *floarea-ți din ramuri; pe coarde măestrii urcușu-ți lunecă; flămânzi venim la poarta ți; sfântă muncă* etc. Complementele sunt legate de verbe prin prepoziții uneori inutile, alteori neobișnuite azi: *cere* (lumea) *la fii ei, o mână salvatoare; ascultă la cântări; aruncați pe-o lume în chinuri* etc. Complementele adjectivelor sunt construite în forme deasemeni depășite azi: *îndurător de moarte, visătoare de baluri, mișeii de palavre* etc.

Un acord curios întâlnim în:

O Crist, o Crist tu cât ai fost de mare
Și ce păcat: mortal îi se dădură
(Pe geamul meu.)

Interogațiile retorice și exclamațiile stilistice în poezia lui Neculuță reflectă și revolta celor oprimați:

O până când, o până când
Aiăi amar de trei pribeag
Și atât chin pe viața lor? *(Țiganii.)*

sau vocative ca interjecții în propoziții retorice: *tu, Moise-al libertății izvorul vieții; vlăstari ai unor inimi crude, o dintr-un copil* etc. Schimbarea cazului gramatical a unui termen esențial repetat, conține sinteze poetice originale: *Dorm ramuri de umbră și umbră de stâncă; greul greilor munci; micuță în caldul caldei veri zăcea.*

Pe lângă aceste caractere particulare ale limbii literare a lui Neculuță, elementele lingvistice, cuvinte și expresii poetice, luate din creația literară a marilor poeți, sunt destul de bogate. Mai ales Eminescu i-a inspirat expresii din vocabularul satirei și criticii sociale în *Icoane* (satiră) cu ritmul și invectiva cunoscută din *Scrisori*. Cosonanțe apare în expresii ca: *părul ei de jarmec plin; doamna codrilor adânci; și de visuri te cuprinzi;* Vlahuță îi oferă exemple de acumulări de noțiuni, amplificări poetice: *Și peste totu-i farmec, senin, amurg, feerie.*

Ce concluzii pot fi scoase din scurta analiză a materialului lingvistic din poezia lui Neculuță? Întâi că circulația neologismelor se face pe o scară întinsă până în păturile proletare ale poporului; apoi, făcând un loc important influenței poeziei „culte" „poetul țăran" lărgește sfera de circulație a noțiunilor și cuvintelor cu valoare literară, poetică, ușurând procesul de perfecționare și unificare a limbii scrise. El introduce cuvinte și expresii socotite apoetice, populare sau comune în conținutul creației sale literare, iar uneori reușește să realizeze sinteze originale dintr-un material lingvistic obișnuit, din cuvinte banale. Fără îndoială că există și părți depășite în construc-

ția imaginilor și a frazei lui Neculuță. Faptele de limbă pozitive însă ne arată că poezia lui Neculuță, pe lângă valoarea ei progresistă, combativă, are și însemnate calități expresive, uneori un material lingvistic căutat, nou și mai cu seamă o corespondență strânsă între termenii folosiți și mediul pe care-l descrie. De aceea și astăzi *Spre țărmul dreptății* se citește fără efort, poate fi înțeles ușor de toată lumea, conținutul e interesant, iar limba versurilor cu grijă construită, menține actuală valoarea poeziei lui Neculuță.

GR. BULGĂR

NUME DUBLE DE LOCURI

Printre constatările mai puțin așteptate și de aceea mai puțin cunoscute la care poate duce studiul toponimiei unei țări, provincii etc. este și aceea că numele unui loc oarecare (de obicei, dacă nu totdeauna, un accident al solului: munte, deal, apă s. a.) constă din două cuvinte sinonime, fie legate unul de altul printr'o prepoziție sau mai des, prin raportul de genetiv, fie pur și simplu juxtapuse (în acest din urmă caz, al doilea termen este apoziție pe lângă primul).

Iată câteva exemple:

Vârful Păguiorului (Transilvania) și *Vârful Țiflei* (raionul Ceadîr-Lunga, regiunea Bacău). *Păguior* este diminutivul lui *păgui*, varianta fonetică a lui *picui* „vârf de munte, pisc", care circulă, ca nume apelativ, în grăiurile de peste Carpați. Așa dar *Vârful Păguiorului* înseamnă, cuvânt cu cuvânt, „vârful vârfulețului (sau pisculețului)".

Tot așa trebue interpretat *Vârful Țiflei*: în grăiurile populare din diverse ținuturi ale patriei noastre există subst. *țiflă* (pronunțat adesea *țăflă*) cu însemnarea „pisc, vârf de munte, stâncă foarte ascuțită și înaltă".

Al treilea caz, tot așa de interesant, ni-l oferă toponimicele *Valea Andoliei* (reg. Stalin) și *Valea Doljnei* (reg. Rodna).

Partea a doua a acestor nume are la bază terna slavă *dol* — „vale". *Dolină* există în limba noastră ca apelativ, cu sensul de „vale mică, luncă". Celălalt (*Andolia*) este și, probabil, a fost totdeauna necunoscut vocabularului românesc curent. El provine din limba populației slave care a trăit veacuri de-a rândul pe teritoriul țării noastre. Pentru limba veche slavă dicționarele înregistrează subst. *ondol* „vale", care s'a transmis direct sau indirect, cu modificări neînsemnate, toponimiei românești, unde, afară de *Andolia* (din *Valea Andoliei* aici în discuție), apare sub formele *Andolina* (raionul Pestișu reg. Ialomița) și *Indol* (raionul Tulcea, reg. Galați).

Cum se explică faptul de felul celor menționate mai sus? Răspunsul cel mai scurt la această întrebare este: prin mișcări de populație vorbind limbi diferite sau chiar aceeași limbă. Prima ipoteză este foarte rară în cazul lui *Valea Andoliei*: locul respectiv a fost numit *Andoli* (aproximativ 2281), adică „valea" (fiindcă era, într'a-

devăr, o vale) de către populația slavă, anterioară în acel ținut populației românești sau romanizate. Când au venit apoi Românii sau strămoșii lor romanizați, au luat cunoștință prin Slavi de existența numelui *Andoii* dat văii în discuție, dar, neștiind ce însemnează, i-au alăturat cuvântul sinonim *(vale)* din limba lor. Cine a urmărit, fie și din fugă toponimia unui teritoriu oarecare, știe că accidentele de teren se numesc în mod obișnuit cu termenul din vocabularul curent care desemnează noțiunea respectivă: unui deal i se spune „dealul", unei ape curgătoare „valea", „pârâul", „gârla" etc. Cele două sinonime, puse alături, trebuiau să se lege între ele potrivit normelor gramaticale românești, și astfel termenul slav a fost pus la genetiv, fiind simțit ca un nume propriu (adică fără semnificație pentru Români), de genul feminin.

În cazul altor toponimice similare putem, ba chiar trebue, teoretic cel puțin, să invocăm tot mișcări, adică un fel de amestec de populație, dar nu cu limbă și origine diferite, ci numai provenind din ținuturi deosebite și vorbind graiuri deosebite ale aceleași limbi. În ipoteza aceasta lucrurile s'au petrecut așa cum am arătat la *Valea Andoiei*, cu singura deosebire, care, deși reiese clar din cele spuse, trebue totuși precizată, și anume că cele două populații prezentau în vorbirea lor variații lexicale.

Mai des, poate chiar totdeauna sau aproape totdeauna, lucrurile se vor fi petrecut altfel. Nu s'au produs mișcări de populație, ci schimbări în vocabular: au dispărut cu vremea din limbă unele cuvinte, după ce ele fusese folosite la numirea locurilor din împrejurimi, fiind înlocuite prin altele sau rămânând fără înlocuitor. Se spunea, de pildă, la un vârf de munte sau de deal, *vârf, pisc, păcui (păgui, păguior* etc.). Unul din ele (în cazul nostru *păguior*) a devenit toponimic și după aceea nu s'a mai întrebuințat în vorbirea curentă, care avea destui alți termeni sinonimi. Generațiile următoare, neștiind ce însemnează toponimicele, fiindcă apelativele dela baza lor nu mai circulau, le-au simțit ca nume proprii, deci fără semnificație, și, trebuind să dea un nume cu sens locurilor din jurul așezărilor lor, le-au numit, potrivit sistemului arătat mai sus, cu sinonimele din vorbirea curentă ale vechilor nume. S'a ajuns astfel la numiri duble, care sunt, de fapt, tautologii toponimice, adică un fel de pleonasme, ca să folosesc o expresie mai cunoscută cititorilor noștri.

JORGU IORDAN

RĂSPUNS

În „Cum vorbim", III: 2, pag. 27, s'a pus întrebarea de ce în *geografie* (adaug: și în *geometrie*) *geo-* se pronunță într'o singură silabă, iar în *geologie* (adaug: și în *geodezie*) se pronunță în două. În prima categorie intră cuvintele răspândite în uzanul maselor, iar în cea de a doua: cuvinte cunoscute mai mult de specialiști. Acestea păstrează forma lor primitivă, cu *e-o* în două silabe, iar celelalte au fost adaptate la deprinderile noastre, cu *eo* într'o silabă.

V. G.

PROBLEMELE LINGVISTICII ȘI LITERATURA SOVIETICĂ

Revista sovietică „Novăi Mir", în primul său număr pe anul 1951, publică la pag. 206 și urm., un lung și interesant articol cu titlul de mai sus, datorat lui E. Surkov. Extragem din această lucrare câteva pagini pe care le prezentăm cititorilor noștri în traducere și intenționăm să mai dăm un pasaj, într'un număr viitor.

Ruptura deplină a lui N. I. Marr cu teoria marxistă a limbii s-a manifestat în modul cel mai clar în repetatele sale încercări de a elibera limba de „învelișul ei material", sau, cum spunea creatorul însuși al „noii teorii", de „materia ei naturală". Considerând posibilă o gândire manifestată fără limbă, care ar exista fără înveliș material, N. I. Marr vedea viitorul limbii tocmai în deplina eliberare a gândirii de cătușele cuvântului. El afirma că „gândirea capătă o importanță din ce în ce mai mare, din cauza acumulărilor sale neutilizate în trecut și a ooilor sale achiziții, și urmează să înlăture și să înlocuiască pe deplin limba. Limba viitoare este gândirea, care crește în tehnica ei liberă de materia naturală. În fața ei, nu va putea rezista nicio limbă, nici măcar cea sonoră, care este totuși legată de normele naturii."

Caracterul fățiș idealist al acestor idei ale lui N. I. Marr a fost dat în vileag cu deplină claritate de I. V. Stalin: „Gânduri nude, libere de materialul limbii, libere de „materia naturală" a limbii nu există. „Limba este realitatea nemijlocită a gândirii" (Marx). Realitatea gândirii se manifestă în limbă. Numai idealiștii pot vorbi despre o gândire nelegată de „materia naturală" a limbii, despre gândire fără limită."[1])

Dar tocmai pentrucă „gânduri nude, libere de materialul limbii" nu există în realitate și nu pot exista, N. I. Marr n'a dat și nici nu putea da nicium fel de susținere practică prognosticurilor sale lingvistice.

Este însă ușor de observat că revizuirea idealistă a limbii în ce privește conținutul ei fundamental special și filozofic, întreprinsă de N. I. Marr, nu este câtuși de puțin o noutate teoretică. Ceea ce el, ca teoretician, afirma în chip aprioric, speculativ, reprezentanții unor școli și curente poetice idealiste, estetice, au căutat în nenumărate rânduri să realizeze practic — au căutat, bine înțeles fără rezultat, deoarece ideea posibilității gândirii fără cuvinte este tot atât de fantastică ca și ideea unui „perpetuum mobile". Pentru noi însă este important de notat nu faptul că aceste încercări nu au dus la nimic, ci faptul că ele au fost făcute. N. I. Marr a dat astfel un fel de „formulare teoretică" acelor căutări poetice, cu privire la sensul social-istoric al cărora între istoricii marxiști ai literaturii n'a existat niciodată diversitate de păreri. Neîncrederea față de cuvânt, frica de el, năzuința de a se elibera de cuvânt, de a crea o literatură în care cu-

1. (V. I. Marr, *Opere alese*, vol. III, pag. 191.
2. I. V. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*, pag. 33. (Ed. P. M. R., pag. 41. Vezi și „Cum vorbim", fl. 6-10, pag. 20. N. R.).

...cuvîntului să fie în măsură posibilului, redus la sunet, ritm, muzică, ...ționalul, o combinație abstractă de sunete, să fie concretă, material, fără conținutul său real de înțeles concret, nelogic, ca o unitate sonoră închisă în sine, ca un sistem sonor abstract, influențând magic și numai emotiv perceperea, fără logică. — în aceasta constă, după cum se știe, trăsătura cea mai caracteristică a „căutărilor" poetice ale acelor orientări în literatură care s-au născut din concepția idealistă decadentă a claselor reacționare.

O formulă desăvîrșită a unei astfel de tendințe antisociale spre negarea puterii de comunicare a cuvîntului, spre neîncrederea față de nemărginirea posibilităților lui de creație expresivă, a dat încă pe la mijlocul veacului al XIX-lea, în cunoscuta sa poezie „Silentium", Tiutcev:

Taci, ascunde-te și tăinuiește
Și simțirile și visurile tale —
Lasă-le să răsară și să apună
În adîncul sufletului tău,
Ca tăcere ca stelele în noapte —
Admiră-le — și taci.

Inima, cum să se exprime?
Altul, cum să te înțeleagă?
Va înțelege el prin ce trăiești?
Orice gînd rostit e o minciună,
Explodînd, vei turbura izvoarele —
Hrănește-te cu ele, — și taci.

Totul este spus aici cu o minunată precizie și concizie: și de ce cuvîntul a devenit inutil („Altul, cum să te înțeleagă?") și de ce cuvîntul a devenit primejdios („Orice gînd rostit e o minciună"). Gîndul este declarat aici neputincios de a exprima tainele ascunse ale lumii subiective a gîndirii personalității, — neputincios, pentrucă s-au rupt legăturile dintre personalitate și societate, dintre personalitate și popor, și însăși semnificația socială a gîndirii, nu numai a cuvîntului, a fost pusă la îndoială. Este inutil să încerci a zvârli o punte din adîncurile neconoscute ale spiritului închis în sine, către alți indivizi receptivi — de aceea gîndul trebuie să se mulțumească în sine însuși („Hrănește-te cu ele — și taci"), trebuie să se închidă în sine, să se cufunde în propriile sale adîncuri. Gîndul nu mai are nevoie să fie exprimat: nu mai are nevoie deci de învelișul material, de aceea cuvîntul „se anulează", fiind cu totul inutil.

Tiutcev însuși, în versurile sale de o perfecție clasică, saturate de filozofie, nu a mers pe această cale. În poezia sa, cuvîntul este plin de conținut, are greutate, este vizibil. Și totuși acea adîncă, antisocială, neîncredere în puterea cuvîntului, care a răsunat pentru prima oară în „Silentium" nu era ceva întîmplător la el, ci s-a născut din conservatorismul lui și din reacționarismul ideilor lui politice și filozofice.

Ideile din „Silentium" s-au făcut simțite și mai târziu. Dela simboliști, care tindeau spre o gîndire mistică, cifrală, care trecea în-

gica relațiilor reale, vitale, într'un torent turbure de vizioni iraționale, de inefabil misterios, de bolboroseli „profetice", se întinde un șir nelntrerupt până la Pasternak, cu limbajul lui intenționat obscur isteric și cu asociațiile lui ostentativ lipsite de logică. Esența acestor „căutări" poetice era una și aceeași: ea consta în încercarea de a lipsi cuvântul de funcțiunile sale social-comunicative, de a-l face cât se poate mai puțin concret, mai confuz, consta în dorința persistentă (ca la V. Hlebnikov, la V. Kamenski) de a rupe cuvântul de realitatea care se reflectă în el, și de a-l transforma într'un fonem abstract, într'o „unitate sonoră". Dispoziția poetică, intenția poetului, în versurile de tipul acesta, nu se întruchipau deadreptul în cuvânt, ci, pe cât posibil, în afara lui: în ritm, în melodie, în jocul arbitrar al aluziilor, și asociațiilor care deșteaptă în sufletul cititorului un fel de imagini ceațoase, fluide. Multe versuri de Blok, Hlebnikov, Pasternak nu pot fi înțelese logic, nu pot fi redate în limba noțiunilor concrete. Poezii ale lui Blok, ca de pildă „Te-au învăluit negurile" sau „Eu și lumea" constau din cuvinte care și-au pierdut sensul lor determinat, și care se înșiruie în versuri, în frază, într'o legătură inaccesibilă pentru cititor. Cuvântul, în asemenea versuri, nu mai are înțelesul obișnuit în practica lingvistică normală a oamenilor, deoarece i se atribue un sens deosebit, mistic aproape, de neînțeles în mod rațional.

Bineînțeles, de aici până la „ideatul" proclamat de N. I. Mar', e o distanță: cuvântul deși neutralizat, rupt de legăturile și mediul său firesc, lipsit de funcțiunile sale nominative, rămâne totuși, chiar și în versurile de acest tip, unicul material al poeziei. Nici măcar această poezie antisocială, ostentativ ilogică, n'a putut să se elibereze de „materia naturală" a limbii. Singurul rezultat practic la care a putut ajunge a fost o deformare parțială, o distrugere parțială a cuvântului.

De pe urma acestei batjocoriri a cuvântului de către decadenți, cel mai mult a suferit gândirea. În dorința de a ucide cuvântul, decadenții ucideau gândirea; căutând să dilueze sensul real, concret, conținut în cuvânt, el diluau, nimiceau gândirea. Poezia decadentismului, până la Pasternak inclusiv — este poezia gândirii — dacă se poate spune astfel, — umilite, asuprite, a sărăciei de conținut. Încercarea de a ataca cuvântul, ca realitate nemijlocită a gândirii, înseamnă, așa dar, întotdeauna, un atac în primul rând contra gândirii, contra conținutului în poezie. Sensul social al atacurilor de felul acesta este cunoscut de mult: ele sunt adânc reacționare, antipopulare, prin însăși esența lor, ele sunt întreprinse numai în perioade de decadență și sunt semnul unei adânci crize culturale a claselor exploatatoare.

Această tendință arhireacționară a fost dusă până la ultima ei sfârșire de „zaumnici"[3]). Este evident astăzi că ei se declarau fără nici un drept „degajații simboliștilor" și ai „revoluționarilor" în domeniul limbii, crescând pe același teren putred al decadentismului ca

3. *Zaumnicii* erau suprarealiștii ruși (N. R.).

și simboliștii, ei se scuturau de aceștia în vorbe, dar în fapt făceau același lucru ca simboliștii, numai că sub alt unghi. Ba mai mult: în năzuința lor de a se elibera de cuvânt, ei au mers atât de departe cât nu mersese niciunul dintre simboliști. Ei au încercat realmente să arunce în aer limba „veche" — au încercat, printr'o trăsătură de condei, să-i distrugă imensul tezaur lexical, formele ei gramaticale, elaborate de secole. „Limba comună teagă, cea liberă dă posibilitatea să te exprimi mai deplin", declara cu autoritate cunoscutul A. G. Krucenâh, dând pe loc, fără ezitare, un exemplu de „libertatea" și „deplinătatea" pe care le cuceriseră. „Go osneg kaid"[4] proclamă ei cu vioiciune în a sa „Declarație a limbii zaumnice". Ar fi fost groaznic, într'adevăr, dacă n'ar fi fost atât de stupid: că mână de maniaci încercau să distrugă limba — creație milenară a unui întreg popor!

Dar, cu toate că acest lucru era o nebunie, el își avea totuși logica sa, — după cum spunea odinioară Polonius al lui Shakespeare. Acest lucru l-a dat la iveală destul de clar N. Aseev. În perioada în care era atras de crearea de cuvinte formaliștii, care îi aproape de zaumnici, el a publicat o scurtă nuvelă fantastică „Mâine". În această nuvelă el a încercat să expună și felul în care își reprezintă futuriștii și zaumnicii ziua de „mâine" a limbii omenești. Între eroii acestei nuvele urmează o conversație; aceasta „a fost purtată într'un dialect straniu — sonor și expresiv, în care nu era însă nici umbră de înrudire cu vreunul din graiurile omenești care au existat vreodată. Este vorba că, depășind stadiul limbilor mecanice, instrumentul schimbului de idei între oameni începuse să se bizue pe descărcările de sens ale rădăcinilor, lăsând expresivitatea emoțională a hainei sunetelor la voia fiecărui individ în parte.

Vorba lor suna așa:

— Jarnall. Urnitu Er Ša Šces rad.
— Vugr Tefigr Fhorb agogr.
— Erdarail. Zuil. Zumm, mi.
— Vârdj. Jrab"

Nu vom căuta să lămurim ce anume voia să însemne în mintea autorului tot acest galimatias. Fără îndoială că nici Aseev nu și dădea seama el însuși ce-ar putea să însemne în practică toate aceste „descărcări de sens ale rădăcinilor" și „expresivitatea emoțională a hainei sunetelor", cu ajutorul cărora aveau să se exprime — după prognosticurile sale — nefericiții noștri urmași.

Talentatul poet s'a desțărat repede de aceste aiureli. Sub acțiunea realității sovietice, sub influența binefăcătoare a lui Maiakovski, el a devenit acel Aseev pe care îl cunoaștem acum cititorii. Și dacă amintim aici această încercare a lui de a preface un nou stadiu al limbii, eliberată de tezaurul vocabularului și de formele gramaticale ale „limbii mecanice" de astăzi, nu o facem pentru a-i înfiera pe Aseev de aceste vechi erezii. Altceva ne interesează: potrivirea uimitoare dintre pronosticurile lingvistice ale poetului zaumnic și ale savantului lingv-

4. Cuvinte care nu au nici un înțeles (N. R.).

vist, — creator al „noii teorii a limbii", care se declara cu insistență, în nenumărate rânduri, materialist. Bineînțeles, chiar și în acest prognostic al său, Aseev, în oarecare măsură, „rămânea în urmă" față de venerabilul savant; fiind silit să exprime într'un fel oarecare „un nou instrument de comunicare între oameni", poetul a recurs vrând nevrând la căutarea unei forme materiale sonore, pe care, după cum ne-aducem aminte, N. I. Marr o nega complet. Dar nu această deosebire este importantă, ci ceea ce-i unește pe amândoi, năzuința de „a arunca în aer" limba, de a o lichida, de a se lipsi de limbă.

În toată această chestiune, important nu este de a ști care pe care a inspirat: Marr pe decadenți și pe formaliști, sau aceștia pe el. Important este că ei au mers pe același drum. Important este că teoria desvoltării stadiale a limbilor, indisolubil legată cu afirmația inevitabilității exploziilor „revoluționare" în limbă, a dus în mod inevitabil „în practica literară, la încercări formaliste de a crea o „nouă" limbă, a servit de justificare și stimulent pentru creația formalistă în limbă și pentru o atitudine nihilistă, primitiv-anarhică față de limba națională existentă.

Teoria idealistă a lui N. I. Marr, potrivit căreia, în desvoltarea ei, limba ajunge, chipurile, la autodistrugerea materiei sale naturale, ceea ce va avea de rezultat că gândirea se va elibera de învelișul cuvântului, — nu reprezintă prin ea însăși nimic altceva decât o încercare de a da o „generalizare savantă" practicii lingvistice a decadenților și zaumnicilor, care se străduesc să distrugă cuvântul și limba.

„Noua teorie a limbii" a lui N. I. Marr a slujit astfel ca teren favorabil pentru curentul formalist în literatură, a constituit „baza teoretică" pentru activitatea distrugătoare în materie de limbă pe care o duceau aceste orientări. Supremația „noii teorii" a lui N. I. Marr, care se menținea cu ajutorul „regimului araccevist", îngreuia lupta împotriva formalismului în literatura sovietică, împiedica demascarea teoretică totală și înfrângerea tendințelor formaliste în domeniul limbii literare, care s'au manifestat până acum în creația unora dintre poeți și scriitori.

Dând o lovitură nimicitoare „noii teorii a limbii" a lui N. I. Marr, tovarășul I. V. Stalin a dat un ajutor neprețuit literaturii sovietice, a arătat scriitorilor sovietici în ce direcție trebue să se îndrepte munca lor pentru desvoltarea și perfecționarea limbii literare ruse contemporane, a creat premizele teoretice pentru distrugerea definitivă a urmașilor formalismului în literatură.

E. SURKOV

MENDELEIEV

Unei străzi din București i s'a dat numele marelui savant rus Mendeleiev. Foarte bine. Dar de ce pe tăblițele indicatoare s'a scris *Mendeleieff*, cu un *j* nemțesc și cu *ff* franțuzesc? Atenție la cosmopolitism!

SUPRIMAREA TERMINAȚIEI — iu

Cuvintele terminate în *-iu* neaccentuat sunt aproape toate neologisme. Iată o serie de astfel de cuvinte: *aluminiu, antimoniu, concediu, Cornéliu, doliu, fotoliu, heliu, Horațiu, linfoliu, mediu, Ovidiu, portofoliu, prezidiu, provizoriu, radiu, seleniu, spațiu, Valeriu* etc., dar recomandabilă e forma fără *m* (v. „Cum vorbim", nr. 2, 1949, pag. 30).

Este interesant de constatat că terminația *-iu* tinde să dispară. Pentru a ne convinge de acest fapt nu e necesar să ne întoarcem cu secole în urmă pentru a vedea că, în scris, dela *făcătoriu, biruitoriu* etc. s'a ajuns la *făcător, biruitor*. (O foarte mică parte din locuitorii țării pronunță încă aceste cuvinte cu *i* semivocalic la urmă și cu un fel de *u* abia șoptit.) Vom da câteva exemple dintre neologismele intrate relativ recent în limba noastră. *Concediu*, un cuvânt destul de mult întrebuințat, se transformă în *concea* sau — prin asurzirea consoanei finale — în *concer*. În legătură cu cuvântul *spațiu*, cu toate că forma corectă e aceasta, amintim versul lui Eminescu din *Scrisoarea I-a*:

Cum planeții toți înghiață și s'asvârl rebeli în spat.

Deși la sfârșitul cuvântului e pus un apostrof (în unele ediții lipsește), putem vedea ușurința cu care poetul înlătură terminația *-iu*. *Provizoriu* s'a prescurtat, devenind *provizor* („Comitetul Provizor"). *Fotoliu* și *portofoliu* au dat naștere la formele paralele *fotel* și *portofel*. Și la numele proprii de origine latină se observă o tendință de dispariție a terminației *-iu*. Alături de *Ovidiu, Cornéliu, Valeriu* întâlnim *Ovid, Cornel, Valer*.

Suprimarea lui *-iu* merge mai greu la cuvintele cu circulație mai restrânsă. Foarte multe elemente chimice (în special metale) au fost botezate cu nume terminate în *-iu* sau *-ium*: *scandiu, galiu, germaniu, uraniu, radiu, plutoniu, neptuniu, curiu*. Terminația în general se păstrează, dar la formarea cuvintelor derivate nu se ține seamă de ea întotdeauna. Dela *aluminiu* și *antimoniu*, de exemplu, se obțin corect numirile *aluminat* și *antimoniat* (deși *stibiu* dă *stibiat*); dar, ca și *hidrogen-hidrogenat*.

La unele cuvinte prea lungi, de trei sau mai multe silabe, terminația *-iu* cade alături de *uraniu, heliu*, se întrebuințează și *uran, heli*. Ea este menținută însă la cuvintele care, fiind foarte cu bună cunoștință, nu au făcut necesară terminației *-iu* ar putea da naștere la echivocuri: *polon, gal, germas*. În cazul acesta, dela *radiu* s'ar obține *rad*, în schimb *aluminiul*, metal bine cunoscut și mult întrebuințat, se transformă, uneori, în vorbirea curentă în *aluminiu*.

Cauza dispariției terminației *-iu* este tendința de simplificare a finalului cuvântului.

Cluj

COSMOPOLITISM

Trecerea țării noastre la construirea socialismului și adânci transformări politice, economice și sociale petrecute la noi au dat o serioasă lovitură cosmopolitismului, dar rădăcinile lui în cultură, literatura și limba noastră n'au reușit să fie definitiv înlăturate.

Urmărind, nu de mult, repertoriul săptămânal-supliment la „Viața culturală în imagini" nr. 277 B pentru perioada dintre 25 martie și 1 aprilie 1951, câteva dintre pătrățelele care indicau titlul spectacolelor erau acoperite de cuvântul *Relache*, de exemplu: Teatrul C.F.R. Muncitoresc pentru Luni, 25 și Vineri, 30 martie, *Relache*. Oare „Zi de repaus", „Pauză" sau „Seară fără spectacol" nu sună frumos, nu este mai clară formula aceasta? Ba da! Un exemplu discret ne-ar putea îndemna către hotărârea de a întrebuința una din formulele de mai sus: Stând odată la ghișeul de bilete pentru Opera de Stat, auzim pe cineva care privea programul pe săptămâna în curs: „Hai dragă să luăm la piesa „Relache" (pronunță chiar cu -che), am auzit că e foarte bună; n'am văzut-o încă, deși joacă de vreo câțiva ani...".

Lucrul acesta ne va face pe mulți dintre noi să zâmbim, deși ar trebui mai degrabă să ne pună pe gânduri. Vina n'o poartă omul muncii venit la agenție să-și cumpere un bilet, ci cei care nu vor să se descotorosească de cuvintele „subțiri" importate din Apus.

Dacă te oprești în fața unei vitrine, indiferent unde, la centru sau la periferie, a Magazinelor de Stat „București" cu produse de drogherie (scrie pe firmă *Droguerie*, tot cosmopolitism), înaintea ochilor îți răsar numai numiri ca acestea: „Email d'Argy" — pâte dentifrice, Poudre „Inna Rouel", Eau de Toilette: „Fascina", „Old Lavander", sau „Fleurs inconnues" sau „Fleurs d'Avril", briliantine lichide „Velours".

Ne punem întrebarea: sunt aduse din străinătate? Nicidecum! Un tub de „Email d'Argy" așezat cu o voită neglijență estetică ne dezleagă enigma: „Schimbarea ambalajului nostru nu modifică formula de preparație și buna calitate a produsului nostru", sau „Marque déposée, Crème dentifrice-Diavol-Savonneuse, Antiseptique, Bactéricide, Produit Sebastian Paris, Fabricat în România", sau „Crème dentifrice Savonneuse Oxyl. Introduction interindustrial București", sau, o sticluță mică cu Eau de Toilette ne arată chiar pe etichetă proveniența produselor: M.A.T.

Ne oprim aici, deși s'ar mai putea adăuga destule exemple.

Este de datoria noastră să căutăm să sfârșim cu aceste lipsuri, să înlocuim franțuzismele și englezismele cu termenii noștri românești pe care să-i înțeleagă toată lumea. Numai așa va putea contribui fiecare dintre noi la lichidarea păcatelor trecutului, numai așa vom sfârși ploconirea servilă în fața apusului, numai așa vom ști să prețuim just posibilitățile limbii noastre, care se poate dispensa de cuvintele „subțiri" și inutile existente încă la noi.

LUIZA CRISTEA

Știm cu toții că în limba oamenilor cu mai puțină știință de carte multe cuvinte se pronunță greșit, îndepărtându-se mai mult sau mai puțin de forma lor literară. Unele din aceste pronunțări greșite au un caracter local sau regional, altele însă sunt foarte răspândite și aproape invariabile. Desigur, acestea din urmă sunt cele care prezintă mai mult interes lingvistic.

Am adunat câteva cuvinte din această categorie, alegându-le numai pe acelea pe care le-am auzit dela oameni din regiuni diferite ale țării. Le dau aici, încercând să le grupez după felul modificării suferite.

Unele modificări constau în simplificarea formei fonetice a cuvântului, modificare care s'a produs și s'a menținut foarte ușor în mediile unde, până mai ieri, scrisul și cititul au avut un rol aproape nul.

Simplificarea pronunțării constă uneori în eliminarea unei vocale (sau a unui grup de vocale). Astfel, marea majoritate a ostașilor pronunță *anteriana* în loc de (*artilerie*) *antiaeriană*. Alteori, se elimină o consoană care îngreunează pronunțarea: *recule*, în loc de *recrut*. Un procedeu mai frecvent este schimbarea ordinii sunetelor, în cuvintele care cuprind grupe de consoane greu de pronunțat: exemple: *stransport* (sau *științport*) (= transport), *artimatică* (= aritmetică), *strombot* (= Sturmbot, barcă de asalt).

Alt procedeu de simplificare fonetică este asimilarea vocalelor. Astfel, aproape toată lumea spune *sorogat*, în loc de *surogat*. Dela mulți am auzit *ramatism* (= reumatism). Uneori, deși mai rar, se asimilează consoanele: *permament*, în loc de *permanent*.

În sfârșit, alt procedeu de simplificare este transformarea întregului sistem fonetic al cuvântului, adaptându-l modelelor românești. Câți nu pronunță *expiotare*, în loc de *exploatare*, pentrucă nu sunt obișnuiți cu diftongul *oa* în silabe neaccentuate? Iar cuvântul *bivuac* este pronunțat de ostași, în general, *bivoacă*: se alungă un *a* la sfârșit, după modelul altor cuvinte care au pe *oa* în silaba penultimă ca: *doagă, boală, coasă, moară*.

Afară de aceste modificări, ușor de explicat prin tendința de simplificare fonetică, sunt însă altele, al căror rost nu e deloc evident. Astfel, în unele cuvinte se introduce o nazală. Se vorbește de *tranversarea* străzilor (și — consecință! — de *tranversele* de cale ferată), cetățenii au buletine de *îndentitate*, iar regionala Sovromtransport-Brăila a tipărit și afișat un „Intinerar", al curselor de pe Dunăre. Alteori, se înlocuește vocala *u* prin *o*, sau invers. Astfel: *corent* (= curent) *coraj* (= curaj); aici este și o modificare semantică, *coraj* având, în graiul popular, înțelesul de „tragere de inimă", „moral ridicat": „avem *coraj* de lucru"). *Major* (= [pionier] major).

Dacă în exemplele de mai sus se observă o regularitate a modificărilor — chiar dacă rostul lor nu se vede întotdeauna —, sunt însă alte cazuri, în care lipsește orice regularitate. Cine ar putea

spune de ce pronunță ățăia *Ilinc menengiță* în loc de *meningită*, *ferma* în loc de *fermă*, *soseá* în loc de *șosea*, *clanaret* în loc de *clarinet*, *revindecare* în loc de *revendicare*? Uneori, modificarea e cu totul ciudată: *gumiarabil*, în loc de *gumă arabică*.

Aceste pronunțări greșite au, încă astăzi, o foarte mare răspândire. Ele vor dispărea desigur, când toate păturile poporului vor fi familiarizate cu limba literară, prin pătrunderea tot mai largă a culturii la țară.

C. W.

ASEMENEA... CA

De multe ori, printre altele și în „Scânteia" din 9 februarie 1951, am întâlnit împreunarea celor 2 cuvinte: *asemenea* și *ca*.

În menționatul număr al ziarului găsim 2 pasaje succesive, din care redau mai jos câte un fragment:

„Partidul nostru a crescut și educat în spiritul luptei pline de abnegație și de jertfă pentru triumful ideilor comunismului, *asemenea* eroi și martiri ai clasei muncitoare și ai poporului ca Ilie Pintilie...

Clasa noastră muncitoare este mândră că în fruntea Partidului său *asemenea* conducători ca tovarășii Gheorghiu-Dej...

Sunt de părere că în ambele cazuri, ca și în toate cele similare, cuvântul *asemenea* este cu totul de prisos, deoarece nu ajută cu nimic claritatea propozițiilor respective.

Este cu totul suficient să spunem:

Eroi și martiri ca Ilie Pintilie.

Conducători încercați ca tov. Gheorghiu-Dej.

N. IANCER

Asemenea... ca este imitat după limba rusă (*takoi... kak*), și desigur nu ne-am deprins încă cu această construcție, de aceea nu ne sună bine. Dacă în loc de *asemenea* am pune sinonimul *astfel de*, fraza n'ar mai suna atât de rău (*astfel de eroi și martiri... ca Ilie Pintilie; astfel de conducători încercați... ca Gh. Gheorghiu-Dej*). Este evident că am putea să suprimăm cu totul cuvântul și să spunem *Partidul a crescut eroi și conducători ca...*, și fraza n'ar avea niciun defect. Dar *asemenea* este pus aici cu o intenție: aceea de a anunța că enumerarea va începe mai târziu, fiind despărțită printr'o grupă de cuvinte ceva mai lungă.

PSEVDOKINIGHETIKOS

Opera bine cunoscută a lui Odobescu poartă titlul scris cu litere grecești. În românește trebuie transcris așa cum pronunță Odobescu, adică așa cum se pronunță în greaca modernă: *Psevdokinighetikos*. S'ar putea transcrie și după moda latină: *Pseudocynegeticos*. Trebuie însă evitate scrierile hibride ca *Pseudokinegetikos* și altele de acest fel.

În toate gramaticile limbii române se poate citi că interjecția nu e o parte de vorbire propriu zisă, ci o particulă prin care se manifestă într'un mod viu și scurt o simțire, o voință sau o dorință. În categoria interjecțiilor intră și onomatopeele. Ni se atrage atenția în mod special că interjecțiile nu exprimă noțiuni materiale, nici noțiuni formale sau raporturi și că prin urmare nu au nicîun rol sintactic în propoziție.

În general, e cunoscut faptul (și e de mirare că nu-l găsim menționat în gramatici) că de multe ori o exclamație poate cuprinde o întreagă idee și că o interjecție e de fapt o propoziție neanalizată, nedespărțită în părțile ei. *Ah!* pronunțat de un om care privește un tablou, înseamnă: „ce satisfacție am privind această operă de artă". *Ah!* în gura cuiva care răsfoește un dicționar, are valoarea de: „am găsit, în sfârșit, definiția pe care o căutam". *Ah!* (și oricare altă interjecție) poate reda foarte multe idei și pentru a-i înțelege, nu e suficient a-l auzi, ci trebue să-l și vezi și să cunoști împrejurările în care a fost rostit. Mai departe, vom cerceta funcțiile pe care o pot avea interjecțiile în propoziție. Unele interjecții, jucând rolul de imperative, pot forma predicatul unei propoziții. Câteva exemple:

Iată-ne aproape de vârful codrului. (Creangă). Mai Păsărilă, *iacătă*-o și pe ea colo în dosul pământului. (Creangă).

Iată-l în lungul anilor de concentrare putrezind cu plutonul lui sub aceleași ploi, bătut de aceleași vifore (Camilar).

În toate propozițiile citate, *iată*, cu înțelesul de *privește!, uită-te!* are funcția de predicat. La fel se pune problema și pentru interjecția *hai!*, în următorul exemplu:

Tocmește-ți un car cu plată
Și mai *hai* la mine-odată!

(Aici *hai!* are sensul de *vino!*)

De altfel, se vede că *hai!* sau *haide!* a fost considerat imperativ și din întrebuințarea lui la persoanele I-a și a II-a plural: *haidem!, haideți!* Și interjecția *na!* poate fi predicat într'o propoziție, atunci când are înțelesul de *ia! primește!* Exemple:

Na-va carboavele astea! (Creangă).

Na-ți banii strânși de mine cu mare greutate.

Na-ți-i pe toți până la unul și du-te cu dumnezeu (Pann).

Interjecțiile: *iată, hai, na* nu sunt însă totdeauna predicatele propozițiilor în care apar. Uneori, ele nu fac decât să întărească înțelesul verbului. Lucrul acesta se vede din următoarele exemple:

— Cine ești?

— Cine să fiu, maimuță? *Iată*-s o fată săracă, fără tată și fără mamă. (Creangă).

Haide, intrați de vreme ce ați venit! (Negruzzi).

Firește că mi-e frică, *na!* (Caragiale).

Din cele spuse, se vede că, pentru a face o bună analiză gramaticală, trebue să ne gândim în primul rând la sensul cuvintelor și să căutăm raporturile reale dintre părțile propoziției.

ZINETA LEMNOVICI

TERMENI DIN TABACĂRIE

Bămușală = părul pielor. „Ia vezi, se ia *bămușala!*"

Blaihuire = operația prin care se decolorează sau se deschide culoarea pielii. „Prea-i urâtă pielea asta. „S'o vezi *blaihuită* și atunci să vorbești!"

Brenoire = operația prin care se introduc în piele grăsimi topite. „Fabrica noastră are o foarte modernă instalație de *brenoi.*"

Blanjituire = operația prin care pielea, foarte abundent unsă, este curățată cu mâna sau mașina de resturile de grăsime rămase pe fibrele pielii în partea ei cărnoasă.

Blanjir = cuțit de mână pentru curățatul pielii. „Dă-mi o fir *blanjirul* tău...

Cenușar = aparatul cu care se îndepărtează părul, numai pentru pielea întrebuințată pentru încălțăminte.

Cenuserit = operația prin care se îndepărtează părul.

Colerit = operațiune specială care se aplică mai ales la piele mici cu păr bun sau la piele de ovine cu lână. Tratament pentru a fixa părul sau lâna.

Cuțit de strecuit = cuțit folosit pentru îndepărtarea cărnii de pe piele.

Hospel = vas construit din lemn sau beton cu fund rotund în care se mișcă lopeți așezate de-a-lungul și în jurul unui ax, a cărui lungime este egală cu lungimea vasului.

Îngreunare = operația prin care se urmărește adăugarea și pătrunderea în piele a unor materiale ca: sulfatul de sodiu, sarea obișnuită sau glicoza, cu scopul de a îngreuna pielea.

Lichefuire = operația prin care se dă luciu mai ales pielilor subțiri.

Piuzai = ultima operație din tăbăcirea minerală care are de scop desăvârșirea denaturării.

Șamaluire = operație prin care pielea capătă o supleță deosebită. Este cunoscută în procesul tehnologic al tăbăcăriei și sub numele de *șamă.*

Șevrei = piele de ovină.

Stuțuire = operația prin care se dă un contur regulat pielii. Termeni similari = *căndituire, heleșuire.*

Stoiufre = operația de tunuiere a feței pielor și a pielor ca atare.

Turbiler = operațiile de finisare în tăbăcăria vegetală.

Ulei = reziduul care provine din grăsimile saponificate și din proteinele descompuse.

Orașul Stalin. DANIEL CONSTANTINESCU

abștec s. = cuțit de strung pentru suprafață: „ia puțin (din piesă) cu *abștecul*" (germ. *abstecken* = a desface, despinde. *Abstreckmesser* = cuțitul de strung).

blendorn s. = fier pentru arderea găurilor în lemn (germ. *brennen* v. = a arde. *Dorn* s. n. = spin, găuritor).

chernăr s. = miez de pământ modelat, se întrebuințează în turnătorie la modelele cu cavități. „Fă-i un *chernăr*..." (germ. *Kern* s. m. = miez, sâmbure).

chernăr s. = instrument de forma unui cui, servește la însemnarea locului de gaură etc., la metale; *punctar*.

culé s. = locul prin care va curge materialul topit în modelul de fut. „toarnă ficet pe *culé*".

drauf s. = manieră de a bate fierul la nicovală, în doi sau trei „bat *drauf*" (germ. *drauf* interj = haide, înainte, pe el nă!).

faiz s. = îndoitură, încheietură la tablă, „am încheiat o *faiță*" (germ. *Falz* s. m. = îndoitură). Cunoscut și în limbajul tipografilor.

faițmașină s. = mașină care îndoaie tabla în diferite feluri și o „încheie".

fiahiang s. = clește cu fălci drepte pentru forjă. (germ. *flach*, adj. = neted, drept. *Zange* s. f. = clește).

hiț s. = temperatura înaltă care se întreține în cuptor sau forjă pentru lucrarea unor piese în fierărie. „am *hiț* în foc" (germ. *Hitze* s. f. = căldură mare, arșiță).

longeron s. = traversă metalică, așezată pe arcuri și osii, susține vagonul sau locomotiva.

rthiplat s. = masă metalică, perfect plană, servește la îndreptat și „trasat" piese metalice. (germ. *richten* v. = a îndrepta. *Platte* s. f. = suprafață plană).

sabăr s. = lamă de oțel pentru răzuit, curățat, piese metalice (germ. *Schaber* s. m. = răzuitor).

șef de foc = maestru fierar, șeful unei mici unități: cuptor sau forjă și 3—4 muncitori.

șpringui v. = a încerca prin arcuire elasticitatea sau mobilitatea unor piese (germ. *sprengen* = a arcui, a face să sară).

ștemui v. = a perfecta opera de nituire: „capul" nitului trebue să adere perfect cu masa pe care o cuprinde.

șvăisui v. = a lipi prin bătae fierul înroșit la o anume temperatură. (germ. *schweissen* v. = a lipi fierul).

tobă s. = materiul prefabricat, de formă cilindrică, gol în interior; se taie la strung, cercuri, segmenți etc.

țiglină s. = lamă de oțel; se întrebuințează la ciocănit și îndreptat.

zincanal s. = canal zidit între sine; oferind spațiu, ajută la reparații și spălări în partea inferioară a locomotivei.

Inșt. WALTER RICHARD

VOCABULAR REGIONAL

REGIUNEA ARGEȘ
Poarta de Nord

Bârghină s. f. pl. = îngrădele de nuiele mai groase care constituie tăvanul casei la oameni săraci.

Sucoagă s. f. = vale adâncă și plină de ierburi dilerite și de arbori mici.

Chităniie s. f. = bâtă cu noduri cu care se bat păstăile de fasole pentru a se scoate boabele.

Chităniuț s. n. = trunchi de lemn pe care se retează rădăcinile de cânepă.

Coamă s. f. = loc de peveremis în partea dealurilor pe care cresc foarte mulți nuci și pruni.

Gheibeș adj. = cu gust rău, amar și acru. „Ce ciresc *gheibeș* am mâncat."

Ginete s. f. = cârpă înășurată sub formă de colac care este necesară pentru ca femeile să poarte greutăți pe cap, fără să le gîodească.

Sătiște s. f. = loc de deal secetos pe care nu cresc decât ierburi uscate (un fel de pământ uscat de soare și sărăcicios care nu e bun pentru culturi agricole).

Săidea! interj. = expresie întrebuințată pentru porci pentru a-i închide, sau a-i opri de a strica ceva.

Scoverișă s. f. = adăpost făcut în grabă din crengi și frunze de arbori diferiți în care stău ciobanii pentru a se feri de ploaie.

DEM. M. PETEA
C. de Argeș

REGIUNEA GORJ

Bighiștan s. m. = joacă, chef, petrecere.

Biendărâc adj. = golan, băiat volnic dar stricat. „*Biendărâcule*, toată ziua stai pe maidan!"

Căhui (a) v. = a se năpusti, a tăbărî.

Pirdă s. f. = ferestruică făcută în zidul care desparte două camere.

Poloroș s. = prăpastie pe care se prăvălesc lemnele la vale pentru a se scurta drumul sau din nevoie, nefiind mijloc de transport.

Fofâlc adj. = împodobit, frumos. „Gătită *fofâlc*."

Geani (a) v. = a privi.

Livezi (a) v. = a lăsa de izvadă.

Mucăi (a) v. = a lovi la cap, peste față.

Mucleoâ s. f. = bătaie cu pumnii.

Neiei (a) v. = a neiezi.

Pânar = om pe care nu-l interesează decât câștigul pânii. „A fi un *pânar*."

Sodoaină adj. = afurisită.

Stâncută s. f. = buhuză.

Merge strâgâne (a) v. = a merge țeapăn.

Sgârcâiâ (a) v. = a bătui. „Hai să *sgârcâiăm* prunii, că s'au copt."

Tigorisi (a) v. = a asuzi, a nu îngriji. „Și-o *tigorisit* copiii până când îl mare o căpătat oftica."

Troscâni (a se) v. = a se usca. „Căuți de să *troscâniră* toate în pod". A hâtii. „*Troscâneșie*, mă, carul să se așeze pruneie."

TOTIR D. HARALAMBIE

REGIUNEA MUREȘ
RAIONUL TURDA

Buzei adv. = zău. E un cuvânt de întărire a adevărului. „*Buzei* c'am fost ieri la pădure".

Borobor (a) v. = a căuta peste tot. „*Borobooesc* în sus și în jos, și d'o mai găsesc."

Dămdâ (a) v. = a-și depune munca fără să arate vreun spor... „Iar numai *dămdâieșți*".

Dandoni (a) v. = a stârna ceva.

Doni s. f. = căldură înăbușitoare. „E mare *doni* aicea". Se mai spune și pentru tunete: „Au fost trei *donuri*."

Sirur s. n. = sirop.

Țicărdui (a) v. = a-și pierde vremea. „Acum nu mai faci nicium spor, numai *țicărdueștî* aiurea."

Țicordău s. m. = nătărău. „E mare acuma *țicordău* ăsta."

Trincă s. f. = țuică de calitate proastă.

Tundereață = peste tot, prin tot-deuna.

NISTEA VICTOR

Acadă s. f. = pepene verde și lungueț.

Arnic s. n. = creolină.

Bavaraș s. n. = vestos, i se mai zice și *șubuiță*.

Căzănel s. f. = groapă nu prea mare, în care se adună apă și se face noroi.

Boalică s. f. = oală de pământ de 10 kg în care se fierbe mâncarea.

Bășugoi s. m. = pește mărunt. „Ce ai la căruță?" „Niște *bășugoi*".

Boos s. f. = cotet de porci.

Cadran s. m. = partea de deasupra cuptorului unde obișnuiesc bruftanii să doarmă.

Cap-șiștap s. = „Un sac are cinci bănicioare *cap-șiștap*".

Ciaf s. n. = varză nedesvoltată, înfășcată toțuși în frunze și foi.

Daraburi s. n. pl. = mărunțiuri. „Corăbarul Dragnea umblă numai cu *daraburi*, de când l-am pomenit."

Etac s. n. = bucătărie de vară căreia i se mai zice și *cuină*.

Flămând s. m. = plămân.

Glomotă s. n. = adunătură de oameni. „Ce să fac eu azi la atâta *glomotă* de oameni ce care i am de hrănit?"

Gugă s. f. = mătușă. „*Gugă*-mea Ioana nu-i acasă."

Gorovaie s. f. = hrana pe care brenții și-o iau la câmp. „Am terminat *gorovaia* și mă duc să-mi iau alta."

Lucră s. f. = bucată îngustă de pământ, pe care se cultivă zarzavaturi.

Lup s. m. = tăietură deasupra pamei.

Mărău s. m. = om înalt, voinic și prost. *Cărunt* i se mai zice și *pălcan*.

Mutenea s. n. = bluză lungă cu corcom, pentru femei. „Aurica are întotdeauna *mutenea* curată pe ea, că e zi de duminecă."

Mediu s. f. = semn convențional între proprietăți agricole, cărora în mod obișnuit i se spune și *mejdină*.

Rădăng adj. = se zice despre om și cărui corp este desvoltat rău și disproporțional.

Smeurcă s. f. = covrig mare. „Mi-ai dat o *smeurcă* rea (din primii mucați) împodobită cu busuioc legat cu aței roșu, care este aruncat în tărtăna scos cu ciutura și împărțit celor prezenți.

Năstimi v. = a crește (se spune despre copiii nou născuți). „Copilul meu încă n'a *năstimit* destul, căci că are patru ani."

Ogrinji s. pl. = mofturi. „Mereu face *ogrinji* că nu-i place haina."

Păucălău adj. = zănatec, aiurea (s. f. = păucăleală). „Unde umbli *păucălău*?"

Parfie s. f. = hârtoapă, groapă rău. „Chiaburul Dragnea are *parfie* de-a ascunde în fiecare an grâul pentru a nu-i da la colectare."

Patofil s. f. = pernă lungă pentru două persoane.

Prăsoare s. f. = ac de prins cozile, ace de păr.

Rasoi s. n. = legătură în formă de cruce (cu lanț sau cu fânie) a lemnelor sau poienelor din un car.

Scroi s. n. = lemnul care poartă sămânța cepei din care iese arpegiul. I se mai zice *dudulau* sau *fus*.

Sfârtoacă s. f. = bucată de pământ, măsurând cam 10—15 prăjini de pământ.

Somui (a se...) v. = a se afla din cineva a se evoni. „S'a *somuit* că nu-i fată mare".

Tarfoi adj. și s. m. = bătrân zămolit. „Este un *tarfoi* Andrei Gh. Popa și nu mai poate nimic."

Tinci s. m. = țenchiaș.

Tolocsar s. m. = comerciant ambulant care-și transportă marfa în spate.

Trâmbă s. f. = bucată de pânză țesută în casă, lungă de 1 m. Cu o astfel de bucată de pânză țărancele se înfășoară la cap vara la secere, să se apere de soare.

Varjă s. f. = plasă de prins pești, năvod fixat pe o prăjină.

Vătrătur s. f. = locul casei împreună cu curtea.

ȘTEFAN D. POPESCU

REGIUNEA CELEI DIN RAIONUL ORAVIȚA

Pâinig s. n. = clei care servește la lipirea peleculei de pește în diverse obiecte ce căutăm. „Dacă mai să-ți pun pește (petec) în șosete să mi aduci *pâinig*, că nu-i am."

Arzan v. = cheltuire, risipire. „Acum o luna n'am arzan si nu știu unde să-l spun nu-mi bag capul odihna."

Năsos s. m. = paznic de câmp, care străjuește ca nu se fure, să nu se strice culturile de pământ, din partea răufăcătorilor. „Să vezi ce om de ispravă îl soțosu nostru, dragă Vasile, că cătă-i noaptea de mare el păzește, așa că nu se întâmplă aiciun fel de câmp." (Magh. *szános.*)

Loh! interj. = stai! „Numai ce aud că-mi strigă cineva din spate, tare, cât îl ținea gura: *Loh* că altcum te și pușc (împușc.)"

ANATOL TUDOSE DROCHIA
Studentă

REGIUNEA TIMIȘOARA

Comuna Giarmata

Agiu v. = 1. a sjunge din urmă, a prinde. „Când te-oi *agiui* va fi vai de tine." 2. A termina un lucru.

Albeis s. pl. = dresuri pentru față. „Mă duc la *pătica* (farmacie) să cumpăr *albeis*."

Arminiș s. = sumă de bani care se plătește la bariera unui oraș în ziua de piață și de târg. Se calculează după produsele aduse spre vânzare.

Asentare s. = recrutare. „Mă duc la *asentare*."

Bâzgoiat adj. = șiut. „*Bâzgoiată* ca ciuma pădurii."

Becher adj. = țicălos. „Tune cău'n el de *becher*."

Bobolesia v. = a ronji.

Bombolí v. = a mormăi. „*Taci* și nu tot *bombolí*!"

Chiej s. = unul dela jocurile de cărți. „*Chiej* de dudă."

Chilit adj. = beat. „*Chilit* turtă."

Ciudră s. = orașie cu care se joacă copiii. „M'a lovit cu *ciudra*!"

Ciup s. = țâcior.

Ciocoiță s. = 1. cinicnigiu. 2. Mașter care strică.

Cotrânță s. = țesătură de pânză cât un șiergaf, țesută stufos și care este purtată de bărbați pe deasupra pantalonilor spre a-și păstra hainele de lucru. Tot așa este denumit și sortul femeiesc.

Cracăș s. = „gagic". „Mănâncă *cracăș*."

Cumătă s. = cumătră.

Cușmă s. = medic veterinar. „Ai duc să chem *cușmă* că mi l-beteag'o iapa!"

Dârdâni s. = a ciopârți, a împărți în bucăți.

Dordângă s. = prăjină.

Dricală s. = așternut de pat umplut deobicei cu paie.

Ferotină s. = grămadă de fier vechi. „Mașină bună le dus la *ferotină*."

Flas(c)ă s. = sticluță în care se ține de obicei țuică. (Germ. *Flasche.*)

Fondrocoș s. = vagabond. „*Fondrocoșul* satului."

Hâoc s. = lătindere, cuvânt.

Ionatic s. = haină lungă țărănească, asemănătoare paltonului.

Lobdă s. = mânge de joc. „Hai să ne *lobdăm* cu *lobde*."

Ludaie s. = 1. dovleac. „Are ai cap cât o *ludaie*." 2. fig. căpățână.

Mișconi s. pl. = păduchi. „Pîia ei *mișconi*!"

Mogîioane s. = mamă vitregă.

Năționi s. pl. = încălțăminte confecționată din lână tricotată căreia i se adaogă o talpă de obicei mai subțire. Este întrebuințată, în special, de încălțămintea de casă.

Ochiej s. = ochi de fereastră. „Am spart un *ochiej*!"

Odolnane s. pl. = case mari.

Pără(n)zol s. = umbrelă.

Pătica s. = farmacie. „*Pătica* de stat."

Păticar s. = farmacist.

Pene s. = pl. fleri. „*Ce mândre pene.*"

Pilí s. = injecție. „Mi-a dat doctorul un *pilí*."

Polagă s. = par, prăjină.

Porlon s. = supraveghetor.

Priciu s. = pat improvizat, de scânduri.

Puiuț s. = cuticeră de tuiuri sau de masă care se poate trage afară cu ajutorul unui buton. „Scoate sălăriți din *puiuț*, n'auzi Ioane!"

Rândiț s. = revolver.

Rând s. = vagonet. „O *rând* întreagă cu cărbuni."

Ribizle s. pl. = coacăze.

Scăiată s. = cațaveică. „*Scăiată* cu căbrițuri."

Sperlea s. f. = cumpă. „M'si spurcat *sperlarile*."

Străgău s. = partea de dinapoi a trăsurei care închide ferestrele.

Stî s. = șeful cu arcuri pentru călcâie. „*Stî* de piele."

Stăbină s. = părțile laterale și moi ale corpului.

Șoincă s. = opincă.

Șoșorît s. = castrat.

Șoi s. = vas mic de bucătărie, în special din *argilă*.

Șolocare s. pl. = jaluzele. „Închideți *șolocatrele*!"

Șontăcăi v. = a merge greu, a șchiopăta.

Șpoiert s. = mașină de gătit. „Pune mâncare să se încălzească pe *șpoiert*."

Stăigăr s. = supraveghetor.

Stânjenari s. pl. = tăietori de lemne în pădure care fac stânjeni.

Stelaj s. = etajeră.

Șustăr s. = 1. pantofar. 2. Meșter strică. Germ. *Schuster*.)

Șuțică s. = celula subterană și întunecoasă, la închisori.

Tîtroană s. = lămâie. „Turtă cu *țîtroană*."

Trăcni v. = a tresări, de frică sau de bucurie.

Tropa s. = expresie întrebuințată în special cu ocazia diferitelor jocuri de cărți. „Am dat *tropa*, am pierdut."

Tumna adv. = tocmai. „*Tumna* acolo."

Vectăr s. = șeful unei haite C.F.R.

Verc s. = uzină. „Mă duc la verc."

Vizită s. = recrutare. „Fugei la *vizită*."

Vomodni v. = a hurducăi.

Zăbuni v. = a bate pe cineva la cap. „Nu mă *zăbuni*!"

Zăpor s. = furtună. „În curând va veni *săporul*."

Zănostîi s. = lăsatul postului.

Zăuni v. = a broasca, a cârti. „Nu mă *tot zăuni*!"

ADAM A. STOICA
Com. Percosova

Comuna Buzlaș

Alecui (a) v. = a vorbi verzi și uscate.

Buiădău s. n. = petrecere.

Cap lenzuț adj. = bleg, cu moț moale.

Făiaie s. n. = mândrie.

Foscaiă s. f. = nume de spă.

Lăiprimă s. f. = centură.

Lănuit adj. = fără viteză.

Năiau s. n. = noroi mare.

Ponios adj. = mișto.

Posmoc adj. = îngrămădit.

Sântăr s. m. = hingher

Șarcuri s. pl. = balamalele ușii.

Vol s. n. = lucru, treabă. „Îmi faci de *vol*."

Vică s. f. = zgomot.

Vicodai s. n. = furtună cu vânt puternic.

Vrăcuță s. f. = poastă cu arie.

MOISE NICOLAE
Buzlaș

REGIUNEA BÂRLAD, RAIONUL VASLUI

Comuna Poinești

Adăura v. = a toroci, a fi de prisos. „Ce-ți mai *adăura* ochii dacă ești boinav?"

Antîi v. = a atipi, a adormi. „M'a furat somnul s'am *antîit*."

Frăsui v. = a vlăgui. Se referă mai ales la animale. „Sărea ca o veveriță mânzoaca, da' de când am pus-o la ham s'o *frăsuit* și s'o cumințit de parcă nici n'ar mai fi ea aceea."

Iezi (se) v. = a se rări, a se uza. Referitor la pânzeturi: „Pânza de bumbac se *izește* mai repede decât cea de in."

În limbă = a vorbi într'o limbă străină. „Nu știa ce-au spus că Nemții au grăit *în limbă*."

Loc tare = loc înfiorător. „La Bursucărie îi *loca tare*, noaptea-i lasă necuratu în cale pe acolo."

Năibar s. m. = agent veterinar.

Nisângă s. f. = comoară, bani ascunși. „Spune, bunicule, unde-ți *nisânga*?"

Sergent dictî s. m. = milițian.

Sfrijnit adj. = hămesit, slăbit de foame. Se referă la animale.

EMIL BRATES

COORDONATĂ, SAU CONCESIVĂ?

In „Cum vorbim", III, 1, pag. 33 s'a explicat că în fraza „Motoc îi sărută mâna, asemenea câinelui care, în loc să muște, linge mâna care-l bate", propozițiile *care-l linge* și *în loc să muște* sunt coordonate. Soluția nu este justă. Propoziția *în loc să muște* este o subordonată concesivă, și lucrul este evident dacă schimbăm puțin forma și spunem: „asemenea câinelui care, *deși ar trebui să muște*, linge mâna care-l bate". Este, cred, evident: ideea de concesie. De altfel nu poate fi decât așa: în mod normal, câinele mușcă pe cei care-l bate și dacă „în loc să muște, linge mâna stăpânului care-l bate", aceasta este o favoare, o concesie. Confuzia cred că a venit din faptul că, în fond, ideea din subordonata concesivă este totdeauna în opoziție cu ideea din propoziția pe care o lămurește.

Calafat.

Prof. N. I. PĂRVULESCU

Noi am arătat, în articolul citat, că răspunsul la întrebarea pusă de un cititor anul trecut este destul de greu de dat, și am luat două poziții diferite, după cum ne ținem numai de formă sau dăm atenție principală conținutului. În primul caz, *în loc să muște* este o propoziție subordonată: în al doilea caz, este coordonată cu *care linge mâna*. În ambele cazuri însă, *în loc să muște* este o adversativă. Adversativele și concesivele sunt destul de asemănătoare între ele. E bine totuși să le distingem una de alta. Prof. N. I. Pârvulescu ne spune că dacă în loc să muște, câinele linge mâna stăpânului, aceasta este o concesie; să admitem; dar atunci concesia nu este exprimată de propoziția secundară *(în loc să muște)*, ci de cea regentă *(câinele linge mâna)*, prin urmare, în cazul nostru, singura propoziție care ar putea merita numele de concesivă este regentă, nu dependenta. De aceea noi am preferat să clasăm *în loc să muște* ca o propoziție adversativă (ceea ce n'o împiedică să fie secundară). Adevărata concesivă este *oricât de mult ar linge mâna* (și conced că o, linge mult), toi mănâncă bătaie.

SCUT DE APĂRARE

In „Cum vorbim", I, nr. 6, pag. 14, se discută fraza „cele două aspecte ale limbii noastre constituiau un puternic scut de apărare contra latinismului" și se arată că nu este corect să se spună *scut de apărare*, deoarece orice scut are aceasiă menire. Contra acestei din urmă afirmații vor protesta geologii, amintindu-se de scuturile fino-scandinavic, siberian, canadian etc. Așa că presupun că *scut de apărare* este corect, *scut* singur, cu sensul figurat, fiind neprecis. Totuși există un termen care poate fi întrebuințat în asemenea cazuri cu mai mult succes decât *scut*, anume *pavăză*: putem spune foarte corect și explicit: „cele două aspecte ale limbii noastre constituiau o puternică pavăză contra latinismului".

VLADIMIR GAUȚIC
elev cl. X T. B. nr. 2

Scuturile geologice sunt puțin cunoscute de neosocialiști, de aceea socotim că nu existența lor face ca scut singur să nu fie destul de explicit și să fie necesar a se adăuga de apărare. *Mai curând e de crezut că însuși cuvântul* scut, *reprezentând o noțiune concretă cu care nu prea mai avem de face, nu aduce în mintea noastră o reprezentare destul de clară, de aceea se poate simți nevoia adaosului* de apărare. *Cât despre* pavăză, *aceasta este încă și mai puțin folosit și nu e întrebuințat niciodată cu sens figurat. De aceea nu ni se pare bună propunerea cititorului nostru.*

GREȘELI CURENTE

CEI MAI

În propoziții ca: *piesele acestea se potrivesc cel mai bine; emisiunea se ține cel mai clar; propoziția completivă se construește cel mai simplu* și așa mai departe *cel mai bine, cel mai clar* și *cel mai simplu* sunt adverbe de mod, la gradul superlativ, care îmbrăcat felul în care se face acțiunea verbului.

Deși construcția a destul de clară, uneori *cel* este acordat, în mod greșit, cu substantivul cu care nu are nicio legătură. De exemplu: *piesele acestea se potrivesc cele mai bine; propoziția completivă se construește cea mai simplu.*

Acordul greșit se datorește confuziei dintre adverbe și adjectivele la superlativ; acestea din urmă joacă uneori rol de numai predicativ și se acordă, corect, cu substantivul care e subiectul propoziției. De exemplu: *propoziția completivă este cea mai simplă; piesele mașinii sunt cele mai bune; emisiunea aceasta este cea mai clară.*

ANCA UDISTEANU

NU FI

Imperativul negativ, persoana a II-a singular se formează de la infinitivul verbului:

a mânca — nu mânca!
a citi — nu citi!
a culege — nu culege!
a fi — nu fi!

De multe ori însă uzăm și abuzăm. Înfățișăm în scris forma *nu fi!* Această este o greșală, influențată de forma afirmativă corectă a imperativului: *fii!* Cel care scrie astfel își amintește că de combătută a fost forma afirmativă *fi*, pe care o întâlnește în vechime de tipul: *Fi binecuvântată prin Elida!* Înțelege, oarecum, acest fapt, și corectează, în mod greșit, și forma negativă, scriind și chiar pronunțând: *nu fii!* (cu doi f). Iată un exemplu de sarcină dificilă de cel

DAN GRIGORESCU

ÎNCEPE SĂ DEVINĂ

A începe este un verb care arată punctul de plecare al unei acțiuni. *A deveni* înseamnă „a începe să fie, a trece dintr-o stare într-alta".

După cum se vede, *a deveni* implică sensul de *a începe*; astfel, când spunem că cineva *devine un bun organizator*, spunem cu alte cuvinte că începe să se transforme într-un bun organizator.

De foarte multe ori însă *a deveni* este folosit împreună cu *a începe*: *începe să devină un bun organizator*. Aceasta din cauză că sensul lui *a deveni* nu pare destul de limpede. Însă expresia *începe să devină* este pleonastică și trebuie evitată.

R. VASILIU

PROFUZIUNE

Cuvântul *profuziune*, care înseamnă „risipă, belșug, dăruire excesivă", este de origine latină, din aceeași familie cu *efuziune*, *difuziune* „răspândire". Dar nevăzându-se legătura cu cele două cuvinte amintite, forma *profuziune* este modificată în mod greșit în vorbirea curentă. Auzim de exemplu: *îmbrățișa cuiva cu o adevărată profuziune*, *a vorbi cu profuziune*. Introducerea greșită a lui *o* se datorește faptului că *profuziune* se apropie ca formă de *profunzime*, care e derivat de la *profund* și exprimă noțiunea de „adâncime", deci are un înțeles cu totul deosebit de primul. Uneori, chiar *profunzime* este greșit folosit în *profuziune*. În traducerea articolului lui Șemenov *Cunoașterea și a doua cultură* la pag. 14 se poate citi: *Așa fel încât prăpastia dintre o lumină nouă profuziune, pe care o promovează, se adâncește și mai tare*. Se vede, din cele de mai sus și din *profuziune* etimologic, a fost la originea greșelii atât a formei cât și a sensului.

LILIANA STOIANOVICI

DESPRE ACTIVITATEA LINGVISTICĂ ÎN U. R. S. S.

Vestnik Akademii Nauk SSSR 1950, nr. 12, pag. 82-89.

În legătură cu planul lucrărilor științifice ale Institutului de Lingvistică pentru anii 1951-1955, Vestnik al Academiei de Științe a U.R.S.S. publică rapoartele unora dintre membrii Institutului prezentate în cele două ședințe ale consiliului științific.

Acad. V. V. Vinogradov, în raportul său *Problemele Institutului în lumina lucrărilor lui I. V. Stalin despre lingvistică și problematica planului cincinal pe anii 1951-1955*, arată că una din sarcinile Institutului de Lingvistică este dezvoltarea lingvisticii marxist-leniniste pe calea indicată în lucrările lui I. V. Stalin. Înainte de toate, Institutul trebue să studieze problema esenței limbii ca fenomen social aparte, a raportului dintre limbă și producție, a funcțiunii limbii ca mijloc de exprimare, păstrare și consolidare a suprastructurilor ideologice. În lumina lucrărilor lui I. V. Stalin urmează să fie studiate și problemele limba și literatura artistică, delimitarea în limba operelor literare a ceea ce este propriu întregului popor și a ceea ce este caracteristic numai pentru anumite clase, limba ca mijloc de exprimare a conținutului de idei al literaturii, limba și stilul unui scriitor. Un loc aparte în planul lucrărilor Institutului trebue să ocupe problemele de istoria limbii în legătură cu dialectologia istorică, precum și problema influenței reciproce dintre limba literară și cea populară pe diferitele trepte ale dezvoltării lor istorice. Totodată, acad. V. V. Vinogradov subliniază că pentru rezolvarea fericită a tuturor acestor probleme e necesar să se studieze metodele tratării lor marxiste. Sunt necesare de asemenea pregătirea cadrelor de cercetători științifici și coordonarea activității Institutului cu alte centre lingvistice.

Ca urmare a acordării unei deosebite importanțe studierii problemelor de bază ale lingvisticii sovietice, se creează în cadrul Institutului o secție de lingvistică generală, în care vor intra colaboratori din toate filialele Institutului.

După aceasta, acad. Vinogradov se oprește asupra problemelor concrete în legătură cu planul cincinal de lucrări științifice. Un loc de seamă în schema planului ocupă problema elaborării principiilor teoretice ale lingvisticii. Din lucrările concrete în acest domeniu fac parte culegerile de articole consacrate criticii principiilor greșite ale învățăturii lui Marr și experienței pozitive a bazelor lingvisticii sovietice în lumina lucrărilor lui I. V. Stalin. În plan se prevede studierea structurii gramaticale a limbii ruse și a limbilor altor popoare din U.R.S.S., de asemenea a limbilor popoarelor din țările de democrație populară și din țările capitaliste, studierea fondului principal de cuvinte și a lexicului întreg, studierea foneticii, ortografiei, punctuației, problemele lexicografiei, ale istoriei limbilor în legătură cu istoria popoarelor. După părerea acad. Vinogradov, planul lucrărilor trebue să fie completat cu editarea în volume separate a rapoartelor făcute la institut și consacrate combaterii concepțiilor idealiste reacționare ale lingviștilor străini.

Acad. V. A. Șișmarev, luând cuvântul, a propus să se prevadă în planul Institutului publicarea documentelor și monumentelor vechi de limbă, în ediții însoțite de comentarii și de glosare.

Secretarul științific al Institutului, B. V. Gornung, face expunerea planului tematic al Institutului. Se oprește în special asupra volumelor conținând culegeri de articole cu temele: *Problemele de bază ale lingvisticii sovietice în lumina lucrărilor lui I. V. Stalin în legătură cu lingvistica* și *Lupta împotriva deformării și vulgarizării marxismului în lingvistică*, care vor să dea în tipar în prima jumătate a anului 1951. Pe lângă alte puncte de plan, B. V. Gornung menționează sarcinile care vor avea loc în legătură cu întocmirea *Atlasului dialectal* și lucrarea de a se pune o cezură științifică în 1951, referitoare la probleme de lingvistică generală.

La a doua ședință a consiliului științific, directorul adjunct al Institutului de Lingvistică, B. A. Serebren-

rinos" a prezentat un raport intitulat *Probleme imediate pentru realizarea îndrumărilor creatoare de perspective ale lui I. V. Stalin în domeniul lingvisticii*. Apariția lucrărilor geniale ale lui I. V. Stalin în legătură cu lingvistica, spune B. A. Serebrennikov, a deschis o nouă epocă în dezvoltarea lingvisticii sovietice. Discuțiile abstracte ale urmașilor lui Marr trebuie să li se opună cercetarea cu adevărat istorică a limbii. Este necesară apropierea studiului fenomenelor din punctul de vedere al rolului lor funcțional. Concepția marxistă a raporturilor reciproce dintre limbă și dialect, deosebirile dintre jargonul de clasă și dialectul teritorial ridică problema cercetării dialectelor de clasă în limba rusă și în alte limbi și pe aceea a stabilirii raporturilor reciproce dintre lexicul lor și lexicul limbii întregului popor. În legătură cu teza lui I. V. Stalin despre fondul principal de cuvinte și lexicul întreg al unei limbi se pune în fața lexicografilor sovietici problema întocmirii de dicționare noi și de dicționare istorico-etimologice pentru diferite limbi.

B. A. Serebrennikov arată de asemenea că nu au apărut lucrări despre contradicția aparentă dintre caracterul unitar al gândirii logice și varietatea de structură a diferitelor limbi ale lumii. Nu are un suficient fundament teoretic corelația dintre modificarea caracterului gândirii și modificarea structurii gramaticale a limbii. Prin cercetarea atentă a acestei corelații se vor putea combate cu succes structuralismul și alte curente antimarxiste din lingvistică. Un studiu special merită problema originii fenomenelor identice fonetice, morfologice și sintactice, care apar spontan în limbi aparținând unor sisteme diferite și izolate unul de altul.

Pe lângă lucrările menționate mai sus, în anul 1951 va apărea un volum conținând articole referitoare la problema teoretică din domeniul lingvisticii, se vor termina câteva lucrări în legătură cu sintaxa limbii ruse contemporane și a limbilor din Caucazul răsăritean, precum și o serie de lucrări din domeniul gramaticii referitoare la limbile unor popoare conlocuitoare.

Se vor da la tipar vol. III și IV din *Dicționarul limbii ruse contemporane* și se vor redacta aproximativ 50 coale din *Dicționarul limbii ruse vechi*, de asemenea se va termina tom. I din *Lexicul lui Puskin*. Pe lângă acestea se vor întocmi lucrări din domeniul istoriei limbilor: *Istoria limbilor scandinave*, *Materiale și cercetări în legătură cu istoria limbii ruse literare*, tom. III, o lucrare cu privire la istoria limbii latine, precum și atlasul *Atlasul graiurilor din regiunea centrală a părții europene a U.R.S.S.*, *Atlasul graiurilor nord-vestice*. În cadrul desfășurării muncii științifice se va acorda o atenție deosebită lecțiilor tematice pentru aspiranți, bazate pe lucrările lui I. V. Stalin despre marxism în lingvistică.

IRINA GANȘ

A. A. Lening: *Două etape ale analizei textului în clasele a IX-a și a X-a ale școlii medii*, în *Inostrannîe iazîki v șkole*.

În introducerea articolului, A. A. Lening arată că lucrările lui I. V. Stalin despre problemele lingvistice reprezintă o etapă nouă și în metodica predării obiectelor de studiu în școli, inclusiv predarea limbilor străine. Numai pe baza teoriei marxist-leniniste a limbii, exprimată genial de I. V. Stalin, poate fi construită noua metodică a predării limbilor străine în școli. Profesorilor le revine sarcina de onoare de a aplica în practică învățătura lui I. V. Stalin.

Lectura analitică este aspectul cel mai activ al predării limbilor străine în clasele superioare (IX și X) ale școlilor medii. Scopul final este atât înțelegerea unității dintre *formă* și *idee* exprimate, subliniază autorul articolului.

Dar, între citirea unui text în limba maternă și citirea a unui text într-o limbă străină este o deosebire fundamentală. Deosebirea constă în faptul că textul în limba maternă este înțeles imediat, încă prima citire, astfel se poate trece direct la analiza legăturii dintre ideile exprimate și limba textului.

Un text nou într-o limbă străină nu este înțeles încă prima lectură. De aceea, în analiza unui text nou într-o limbă străină se impun două etape. Scopul primei etape, arată autorul, este înțelegerea textului din punctul de ve-

dere al *conținutului general*; etapa a doua, superioară celei dintâi, constă în *înțelegerea* conținutului de ansamblu, în înțelegerea *unității dintre formă și conținut*.

Calea cea mai sigură pentru realizarea primei etape este *traducerea* textului, iar pentru realizarea etapei a doua, *aprofundarea* traducerii, explicarea amănunțită a formelor gramaticale (morfologice și sintactice), în deosebi a expresiilor idiomatice și a particularităților stilistice.

A. A. Leping arată că după cum o problemă de geometrie nu poate fi rezolvată fără cunoașterea teoremelor, tot astfel o traducere bună, deci o *înțelegere* perfectă a textului presupune ca elevii să-și însușească „munca îndelungată de abstractizare a gândirii umane" — *gramatica* limbii respective. Stăpânirea gramaticii de către elevi este baza sigură a *posibilității* analizei gramaticale, lexicale și stilistice a unui text.

De asemenea, autorul precondiționează ca textele în clasele IX și X ale școlilor medii, să nu mai fie însoțite de vocabular, ci elevii să fie deprinși să caute în dicționar cuvintele noi, spre a învăța să folosească cât mai des dicționarul.

În privința alegerii textelor, A. A. Leping arată că cele mai indicate sunt textele din scriitorii clasici ai literaturii străine respective, precum și din scriitorii progresiști actuali, care exprimă năzuințele poporului în lupta pentru libertate.

D. CONSTANTINESCU

LEXICONUL TEHNIC ROMÂN (LRT)

De curând, acad. A. M. Terpigorev a publicat în *Vestnik Akademii nauk SSSR*, nr. 8 din 1950, un articol în care sunt prezentate o serie întreagă de probleme legate de preocuparea savanților și tehnicienilor sovietici de a pune ordine în sistemul terminologiei tehnico-științifice. În acest articol, autorul face un scurt istoric al încercărilor de realizare a unei terminologii tehnice unsemnată de Marea Revoluție Socialistă, problemă ce era atât de acută cum a devenit după ca industrializarea țării a luat o dezvoltare mare, în urma transformărilor revoluționare. Crearea numeroaselor institute de cercetări științifice și de învățământ, necesitatea pătrunderii și difuzării cunoștințelor tehnice în masele largi ale oamenilor muncii au făcut ca această chestiune să devină o sarcină de bază pentru învățați și pentru colectivele științifice ale tehnicienilor. Autorul arată că în URSS s-au publicat numeroase lucrări în acest domeniu, dar că lipsurile acestor lucrări au determinat Prezidiul Academiei de Științe din URSS să pornească la reorganizarea și lărgirea colectivelor care să încadreze un număr mai mare de lingviști, a căror colaborare cu specialiștii va reuși să realizeze o lucrare de mari proporții, la înălțimea progreselor uriașe ale științei și tehnicei sovietice.

La noi au lipsit preocupările de acest fel. Abia după 1944, când au început să fie difuzate în păturile largi ale oamenilor muncii din țara noastră rezultatele la care au ajuns știința și tehnica, a fost înțeleasă nevoia ca, în scopul ridicării calificării muncitorilor pentru crearea noilor cadre de tehnicieni — să se treacă la alcătuirea și publicarea unui lexicon științific-tehnic.

Sarcina de a realiza o astfel de lucrare a fost încredințată, în 1947, „Asociației științifice a tehnicienilor din RPR", care a și pornit la lucru, „aplicând principiile muncii colective și ale schimbului de experiență între colective", ajungând, așa cum se spune mai departe în prefață, să realizeze „o operă de știință care pune la dispoziția oamenilor muncii un *Lexicon* în care se dau definițiile a peste 40.000 termeni folosiți în știința și industria românească". Lexiconul va apărea în 4 volume de circa 1.000 pagini fiecare și o anexă-registru alfabetic în cinci limbi străine. Până acum au apărut, în condiții tehnice care fac cinste colectivului de muncitori tipografi de la „Tiparul Roșu" din Sibiu, primele două volume (A-C și D-H).

Lexiconul este, fără îndoială, o lucrare care are meritul de a împlini un gol simțit în știința și tehnica românească; el va fi de un real folos „tehnicienilor și inginerilor, corpului didactic din învățământul tehnic, profesional și meșteșugăresc, elevilor și studenților" și în general tuturor acelora care au o pregătire și mai ales

o cultură de specialitate mai înaltă. Pentru acestea lexiconul va fi într-adevăr „un îndreptar cu explicații utile asupra mașinilor, aparatelor, operațiilor, îndeletnicirilor, fenomenelor și problemelor care se întâlnesc la fiecare pas în procesul de producție și în cercetările științifice". El are însă unele lipsuri de concepție și metodă, care îl fac să nu fie atât de util pentru masele largi ale oamenilor muncii cu o pregătire și cultură de specialitate de nivel mijlociu.

Lexiconul se deschide cu o prefață cu aprecieri juste asupra obiectivelor și importanței pe care o are o astfel de lucrare în dezvoltarea economică și culturală a țării noastre. Prefața nu conține însă, așa cum se obișnuiește în lucrări de genul acesta, și cum ar fi absolut necesar, o analiză și o prezentare a planului și a principiilor metodologice după care a fost lucrat, a tehnicii de lucru, a criteriilor după care au fost aleși și introduși termenii în lexicon.

Se pare le astfel că ar fi fost și greu să se dea astfel de lămuriri metodologice și de principii, pentru că, judecând după cele ce ne oferă cele două volume apărute, nici nu a stat la baza muncii redactorilor un sistem unic, bine prejucrat și dinainte hotărît. Cele 20 de colective au lucrat, după cum se lasă a se înțelege în prefață, fiecare după principii și metode diferite, potrivit cu pregătirea personală și cu conceptiile științifice proprii.

Nu se dă nicio lămurire cu privire la înțelesul noțiunii de „tehnică", și nu se arată deci ce fel de termeni și din ce ramuri de activitate și-au găsit sau urmează să-și găsească loc în cuprinsul lucrării.

După termenii pe care-i cuprinde, se pare că s'a dat noțiunii de „tehnică" o sferă de înțeles foarte largă și, ca urmare, au fost introduși în *Lexicon* o serie întreagă de termeni al căror caracter tehnic rămâne să fie precizat și justificat. Astfel: *agio, arbitraj, bani, bancă* (de ce nu și *bursă*), *cooperație, coloană, cooperativă, factură, facilități*. În tot cazul, dacă s'a socotit necesară introducerea unor astfel de termeni, atunci e nejustificată lipsa altora: *afaceri, cinstit, colecție*, și alții, al căror caracter e cel puțin tot atât de tehnic.

În acest fel, pentru cea mai mare parte a lui *LTR* nu e... lexicon, ci un fel de enciclopedie, în care sînt prezentate în definiții și explicațiile unor termeni, fel și ce amănunte, ce formule și de către lucrat unele articole au aspectul unor adevărate tratate de specialitate.

Tendința aceasta de a da cât mai multe amănunte, de a spune cât mai mult, a dus la fărâmițarea unor termeni — în special a acelora de care sunt legate mai multe înțelesuri — în tot felul de împărțiri și subîmpărțiri. Astfel, termenul *bază de probă* e fărâmițat în 7 subîmpărțiri, tratate fiecare în articole aparte: *bază de probă pentru automobile*, — *locomotive*, — *automotoare*, — *electromotoare*, — *autoturisme*, — *motoare de avion*. Fără îndoială că, în unele cazuri, poate fi vorba de aparate tehnice care se folosesc unele de altele, chiar dacă poartă același nume. Aceasta nu explică însă de ce nu s'au putut concentra toate acestea într'un singur articol. La *canalul de fierăstrău* se poate, de asemenea, în articole separate, despre *canalul de ieșire în roabă*, — *în depou*, — *în atelier*. Tot așa la *cuțit* se trec în articole aparte *cuțit de bidinar*, — *cizmar*, — *gărdinar*, — *legător de cărți*, — *pălcuitor*. Se putea continua în fel de fel de articolele despre *cuiul de șaibă*, *cuiul de sârmă* etc.

În timp ce s'au introdus termeni cărora, după cum am văzut, li se dau tot felul de înțelesuri, unele prea puțin cunoscute sau de circulație cu totul restrânsă, există alți termeni pentru care se indică atât un înțeles sau două, *urzeală* de ex. să e înțeles și cel de „țesere, țesătură specială amenajată, pe care se joacă footbalul, rugby etc."

Lexiconul are apoi un caracter savant și prea complicat, pentru ea, cu siguranță lui muncitorul calificat obișnuit (de nespecialiști nici nu poate fi vorba) să-și poată ridica nivelul de pregătire profesională. Foarte numeroși termeni sunt definiți și explicați atât de complicat și cu o terminologie atât de greoaie, încât înțelegerea și studierea lor va fi dificilă chiar pentru specialiști. Iată câteva exemple luate la întâmplare: *caracteristică interioară* este definită astfel: „cuvânt sau semn ce caracterizează ordinul sau simetria zero de la în ordonare *coloanei electromotoare* în raport

(și la defazaj interior constant în cazul mașinilor sincrone) în funcțiune de curentul de încărcare trecut în absorbție. Despre simbolurile lui Christoffel se spune că sunt două specii de expresiuni cu cîte trei indici care privesc coordonatele, cari intervin în expresiunea tensorului metric fundamental ds².

Urmărind felul în care sunt definiți alți termeni, s'ar zice că autorii au căutat să fie cât mai savanți în explicarea și definirea sensurilor. Cosor, un cuvânt definit corect și pe înțelesul oricui de dicționarele curente („cuțit scurt, întors la vârf, întrebuințat la oricine, dar mai ales la tăiatul viței de vie, curățitul pomilor...") e definit în LTR astfel: „Cuțit de diferite forme care servește, în pădure și în *pepinieră, la operațiuni de tăiere a ramurilor și a crengilor subțiri la smondirea arborilor de către compuși, la operațiuni de tăiere a ramurilor și a crengilor subțiri*". Nu te poți spune în loc de *smondire* „tăiere"? Exemple edificatoare în această privință sunt articolele care tratează despre *crăpătură, sol, cuțit galopul* (care nu prea a nu termeni „tehnici"): *mersul repede, sărit al calului, corpul sprijinindu-se succesiv pe un picior posterior, pe un biped diagonal, pe un picior anterior și înaintând apoi în momentul liber în aer (timp de proiectare)*.

În definirea altor termeni se întrebuințează cuvinte care ele însele, ar trebui explicate. Astfel, despre *crater* se spune că e *loc care poartă turtă unui acadrez*. Cătușire este explicată, la locul respectiv, ca *crestătură în formă de colțar*.

Alteori definițiile se mărginesc la o înșiruire de formule sau explicații vagi, care nu conțin caracteristicile esențiale pentru determinarea și înțelegerea termenului sau fenomenului respectiv. *Acidul cianic* este definit astfel: „HO-C ≡ N. Taulomer cu acidul izocianic O = C = NH. E un lichid extrem de neastâmpărat. Sărurile lui, cianații, sunt stabile. Se cunosc și esteri și acidului izocianic: izocianații". Despre *crasnic* se spune că e „unealtă de pescuit foarte asemănătoare cu (!) năvodul cosmic cu și la cărțile sau brîncile gropi dela Dunăre" (de regulă exprimarea), dar nu se spune ce fel de unealtă este, cum și din ce e lucrată. Tot astfel despre *chingă* (II, 6) se spune doar atât: „parte componentă a urzitoarei".

Una dintre sarcinile cele mai importante și mai greu de rezolvat în același timp pe care o pune alcătuirea unui lexicon este aceea a împrumutării și folosirii termenilor străini, a adaptării lor la limba noastră sau a creării în locul lor, a unor termeni românești corespunzători. Desigur însă că ar fi greșit să se pretindă înlocuirea prin cuvinte românești a tuturor termeni tehnici străini care au o largă întrebuințare printre muncitori (v. „Cum vorbim", I, 7, pag. 30-32).

Dar tot atât de greșită este și concepția acelora care transpun în limba noastră termeni care nu sunt cunoscuți și nu au circulație în limba și practica tehnicienilor și muncitorilor noștri. Astfel de termeni, care nu sunt decât traduceri hibride după termeni străini, se întâlnesc destui și în LTR: *bandaj de cărută* (după fr. *bandage de roue de charrue*), *batant* (fr. *battant*) „obion". Uneori chiar ortografia aplicată acestor termeni e străină: *delientesse, dăion, deparra, daisse, flake faille*.

În același timp, în opoziție cu felul greu larg în care sunt tratați termenii străini, termenii populari au o desvoltare foarte redusă (*argăsi, crăsnic*). Sunt însă o serie de termeni care nici nu apar în LTR: *bucium, buștean, bâtaș, cărămă*. Acești termeni se găsesc în vechea, dar încă foarte utila lucrare a lui Fr. Damé, *Incercare de terminologie poporană română*, ca și în lucrarea lui Pamfile, *Industria casnică la Români*. Se pare că foarte vechile lucrări nu au fost folosite cu atenția cuvenită.

Lipsesc de asemenea numeroși termeni străini, dar românizați, *brec, maistru, bizei, caplama, abataj frontal, bedreag, crater* pe care i-am cules la întâmplare, din vocabularul tehnic trimis revistei noastre de corespondenții din câmpul muncii manuale.

Conducerea *Lexiconului* putea să conteze în fiecare din cele 90 de colective de lucru, alcătuite de ingineri, doctori și specialiști, și câteva mii de muncitori de frunte din fabricile, uzinele, minele și șantierele noastre, cu care e în legătură permanentă și colaborează.

Pentrucă un lexicon nu se citește, ci se consultă, partea formală, de cea

ortic tehnică propriu zisă, are o importanță foarte mare. De ordinea în care sunt așezate cuvintele, de gruparea și clasificarea înțelesurilor loc, de felul în care sunt indicate sinonimele, de întrebuințarea caracterelor și semnelor tipografice, de explicarea și folosirea abrevierilor, depinde în mare măsură mânuirea cu succes a unui lexicon. Și din acest punct de vedere, LTR are unele lipsuri care fac anevoioasă folosirea lui.

După cum se știe, în orice lexicon, introducerea cuvintelor se face ținându-se seamă, în ordine alfabetică, de forma nearticulată a singularului la substantive, și de infinitiv (sau de prezentul indicativului) la formele verbale. *LTR* folosește această ordine, dar nu întotdeauna. *LTR* introduce același termen odată sub forma nearticulată și apoi sub forma articulată sau de plural. Așa, de pildă, cuvântul *CAP* e tratat pe larg într'un capitol; peste 20 pagini apare cuvântul *Căpii strategi*. Despre *CAE (car de luptă, carul mașinei de scris)* se vorbește cu mult înaintea cuvintelor *carul locomotivei, carul mare* („ursa"), *roțile carului, osia carului* (cu toate că acești ultimi doi termeni trebuiau tratați la cuvintele respective: *osie, roată*). Pe de altă parte, la cuvintele *cap, car* nu se face nicio mențiune că vor fi tratate și la alte pagini. *FAR e*, în vol. II, discutat odată la pag. 491, dar mai e introdus și la pag. 496, sub: *feluri de automobil*. *Echivalent* apare sub încă două forme, tratate separat, la mari distanțe: *echivalentul, echivalentul* (mecanic).

În lucrările de lexicografie se obișnuește ca termenii care au două sau mai multe forme să fie tratați sub una din ele, cea mai răspândită, pe când celelalte să fie introduse la locul respectiv, ordinea alfabetică, cu trimiterea lor la forma principală. În LTR nu se procedează decât rareori astfel: *fer-fier, garden-gardină*. În schimb *fosă, bananerug, carocfiung, chium, fânet, gips, hurtiaiă* nu sunt amintite și la *boxanderug, carcafong, chilim, fânaț, ghips, hurmuzlâc* sau *urluiac*, forme care sunt destul de răspândite.

Observații de aceeași natură aduc și unii termeni străini, pe care LTR i-a dat numai sub forma lor ortografică, neținând seamă de faptul că ei se rostesc altfel decât se scriu și că s'ar putea să existe muncitori și tehnicieni care să cunoască termenii, fiindcă „după ureche". În orice caz, ați, în asemenea cazuri, ar fi fost să se dea între paranteze și pronunțarea (*Abbeming, bow-window, faating, fixer*), mai ales la numele proprii: *Bonie Marietie, Bouchardt, Green, Gay-Lussac*.

E foarte greu să se deslușească criteriul după care s'au indicat sinonimele, în unele cazuri. Așa de pildă, pentru unii termeni să indice și sinonimele *(bâtă, jâneț, dâlăc)* pentru *ață*, nu: *argăsi*, de exemplu, avea multe sensuri care s'ar fi putut indica: *aurit, fâbâci*. Câteodată se dă numai un singur sinonim: pentru *excesiv*, din cele aproape douăzeci de sinonime cunoscute, se menționează unul singur: *strugon* deși în orice dicționar, și mai ales în *Dicționarul Academiei*, pot fi găsite cu ușurință cele douăzeci de sinonime cunoscute de poporul nostru.

Pentru o mai ușoară înțelegere a noțiunilor, un mare număr de termeni sunt ilustrați cu schițe, desene și planșe care contribue cu adevărat la lămurirea textului. Numai că în text nu se trimite întotdeauna la figura respectivă. Atunci când ilustrația se află în corpul textului sau alăturea — cum e în majoritatea cazurilor — cititorului nu-i va fi greu să o descopere și, deci, să o folosească. Dar atunci când ea se găsește la câteva zeci și chiar sute de pagini? Acesta e cazul aproape al tuturor planșelor. De unde să știe cititorul că *aeotipul*, despre care se vorbește la pag. 158 (vol. I), sau *aerogonitul* (p. 187) se găsesc ilustrate laolaltă pe planșa dintre pag. 326-327, iar *galena* (p. 780, v. II) și *glosul* (p. 848) sunt ilustrate pe planșa dintre pag. 582-583?

I

Observațiile de mai sus nu vin din partea unui specialist în domeniul tehnicii sau științei. Ele sunt făcute din punctul de vedere al cititorului mijlociu, cu gândul că această apariție binevenită, lucrare adresându-se unor foarte largi categorii de cititori, va trebui oameni neobișnuiți cu lucrări de acest fel, cărora ar fi trebuit să le fie lămurit, cu grijă totul, pentru ca, în felul acesta, lucrarea să le poată fi cu adevărat folositoare.

Cu alte cuvinte, observațiile de mai sus nu aduc nimic care să micșoreze însemnătatea *Lexiconului*.

la *Tehnică Română*. Ea se referă la principiile și metodele de lucru în tehnica de redactare și prezentare tehnică a materialului.

Intr-o operă, al cărei obiectiv principal este pătrunderea cât mai largă a cunoștințelor tehnice, — înlăturarea și îndepărtarea unor lipsuri de felul acelora pe care le-am luat în discuție mai sus, nu poate decât să contribuie la realizarea scopului urmărit.

ALEX. NECULESCU

INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ

La 21 ianuarie 1951, Elena Slavevici a ținut o comunicare intitulată *Evoluția semantică a cuvântului latin domina, reflectând condiția socială a femeii.*

Termenul latin *domina* apare în primele texte literare, desemnând pe femeia romană cu stăpânire a casei și a sclavilor, în calitate de soție a lui *dominus*, care era stăpânul absolut al familiei și al proprietății private. In succesiunea inițială a termenului *domina*, sinonim cu *matrona*, se oglindește poziția pe care o avea femeia, stăpână de soție ei, *dominus*, în relațiile familiale; și aceste ea se bucura de o autoritate asemănătoare cu aceea a soțului ei, exercitată însă numai în cadrul restrâns al familiei. Din punct de vedere juridic, poziția femeii în epoca arhaică a reprezentat ceea ce tindea subordonată autorității lui *dominus*.

Raportul termenilor *domina* și *dominus*, prin care se desemnau stăpâna și stăpânul casei, oglindește deci numai situația femeii în viața de familie. In ceea ce privește relațiile sociale, *domina* nu era decât o simplă stăpână de sclavi, în calitate de soție a lui *dominus*, fără a avea dreptul de a întreprinde vreo acțiune care nu ar fi fost aprobată de soțul ei. In raport cu alte societăți antice, poziția femeii libere în viața de familie era totuși ceva mai bună și avusă avea să-i asigure, pe parcursul evoluției economică și socială a statului, calea spre o activitate tot mai largă, în toate domeniile vieții private și publice, accesibilă în timpul republicii arhaice numai lui *dominus*. O asemenea eliberare a *matronei* romane de sub tirania prescripțiilor rigide ale tradiției s-a desăvârșit odată cu emancipare juridică, realizată în ultimii ani ai republicii. Această schimbare petrecută în condiția socială a femeii se oglindește în vocabular, și anume în modificarea semantică a termenului *domina* dela înțelesul inițial de „stăpână a casei și a sclavilor", ca soție a lui *dominus*, la acela de stăpână a inimii, înțeles care, prin influența moravurilor ușoare ale societății avea să capete în scurtă vreme un sens peiorativ.

Modificarea sensului s-a făcut prin asociere cu relațiile juridice, numai că raporturile nu se mai creau decât stăpână la sclavi, ci între persoane libere din punct de vedere juridic.

Fenomenul nu este izolat, el îl putem urmări și în societăți moderne. De pildă fr. *maîtresse* are o evoluție semantică analogă. Se poate urmări deci, paralel cu evoluția condițiilor sociale și o evoluție semantică a unor termeni care desemnau femeia în societatea respectivă.

G. V.

SEDINȚE DE REFERATE

ale Comisiei de istorie — pedagogie — filologie, secția cultură, artă și știință de pe lângă Consiliul general ARLUS.

In cadrul ședințelor de referate urmate de discuții au vorbit:

— la 14 martie 1951: prof. Gh. Tohăneanu despre *Etapa stalinistă în dezvoltarea lingvisticii și problema istoricului* după A. S. Chikobava.

— la 28 martie: prof. I. Fischer despre *Contribuția la formularea problemei comunității istorice a limbilor indo-europene după B. V. Gornung.*

— la 11 aprilie: prof. V. Băncilă despre *Dialectul francone* după Fr. Engels.

— la 25 aprilie: prof. R. Cosmovici despre *Trăsăturile fundamentale ale dezvoltării limbii ruse în etapa socialistă* după S. Obnorski.

— la 9 mai: prof. P. Olteanu despre *Contribuții la istoria raporturilor reciproce dintre limbile literare slave* după L. A. Bulahovskii.

Dări de seamă vor apărea treptat în numerele viitoare ale revistei noastre.

FĂRĂ MULTĂ VORBĂ

I. DUMITRIU, Iași. — Care este sensul și originea cuvântului *policlinică*?

Înțelegem prin *policlinică* asezământul în care capătă consultații și îngrijiri medicale oamenii care lucrează într-o anumită instituție sau întreprindere.

Cuvântul acesta este un neologism împrumutat fie din limba franceză (*policlinique*), fie din limba rusă (*poliklinika*), fie din germană (*Poliklinik*). El a venit până la noi datorită înființării a numeroase policlinici în țara noastră. E un termen compus din grecescul *polis* „oraș" și *klinica* (dela *klino* „pat"), „locul unde sunt îngrijiți bolnavii". Din punctul de vedere etimologic *policlinică* înseamnă deci „clinică orășenească". Mai târziu, sub influența numeroaselor cuvinte compuse cu *poli-* (din grecescul *polys* „mult, numeros"), *politehnică*, *politeism*, *poligot* etc., și din cauza faptului că într-o *policlinică* se dau îngrijiri în cele mai multe ramuri ale medicinei, cuvântul a fost tratat de vorbitori, atât în românește cât și în alte limbi, în familia compușilor având alt sens.

STANCIU GH. TRANDAFIR, Craiul Stalin. — Cum se explică expresia *nu înțeleg, parcă aș fi din Patagonia?*

A fi din Patagonia înseamnă în mintea vorbitorului „a fi de foarte departe", „a fi străin", „a nu înțelege limba în care îi se vorbește", „a fi înapoiat". Această din urmă calificare a Patagoniei, regiune de podiș pe coasta vestică a Americii de Sud, descoperită în secolul al XVI-lea de Magellan, a fost explicată și colonizată mai târziu, rămânând deci, pentru mult, necunoscută, cu civilizație înapoiată, pe seama căreia s-au construit tot felul de legende. Expresia ar trebui explicată, deci, ca o ușoară ironie față de cei care consideră că alt neam și departați de noi ne sunt inferiori din toate punctele de vedere.

AL. IONESCU, Buzău. — 1. Există vreo diferență de sens între cuvintele *secol* și *secol*? 2. Care este forma corectă: *balonaș* sau *balanță*? 3. Se spune *desemn* sau *desen*?

1. Pe lângă sensurile lui *secol* (de origine latină): „răstimp de o sută de ani", „epocă", „spațiu de timp care pare foarte lung", *veac* (din slava veche) are și sensurile de: „trai", „existență": *și-a petrecut bunul acolo*; „vreme" (din punct de vedere meteorologic): *Cariu roșu înseamnă ploaie și veac vânt* (din meteorologie populară).

2. Este corect *balonaș*: cuvântul e luat din neogreacă și scris din franceză (*balance*). Forma *balanță* e regională.

3. *Desen* este un neologism luat din franceză (*dessin*). *Desemn* e reflectat după cuvântul românesc *semn*. Ambele forme sunt corecte, deși *desemn* începe să piardă teren.

I. BALIC, Câmpina. — 1. Care este forma corectă a numelui propriu: *Ioan* sau *Ion*? 2. De ce pronumele *cărui* nu se scrie cu apostrof (*căruia*)? Nu este o prescurtare din *căruiași*? 3. De ce substantivul *folclor* este scris de revista „Cum vorbim" cu *f* și nu cu *ph*, cum se obișnuiește (*folklor*)?

1. Ambele forme sunt corecte: *Ioan* este mai apropiat de numele grecesc (de origine ebraică) *Ioannes* de unde provine în românește. Forma *Ioan*, luată de vocativul *Ioane*, este cărturărească și descinde nemijlocit. *Ion* este forma populară, explicabilă prin tendința ei limba română să evite grupul dificilonul *oa* în silabă finală. Pentru a fiecare al doilea nume trebuie să fi fost vocativul mult întrebuințat ca nume de persoane. Deci numele *Simion*, vocativul e *Simione*. Alături de nominativul *Ioan*, vocativul era *Ioane*; dar dacă lui *Simione* îi corespunde *Simion*, „numai părea normal ca lui *Ioane* să-i corespundă *Ion*.

2. *Acela* și *aceasta* sunt două pronume diferite. *Acela* provine din latinescul *eccu ille*, iar *aceasta* din *ecce iste*. Apostroful n-ar avea alegion rost.

3. Scriem *folclor* cum se pronunță, fiindcă sonorul nu determină este înlocuit în rostire. Dacă am vrea să reproducem exact scrisoarea engleză ar trebui să scriem *foulclore* sau *foulcor*.

DIN VORBĂ ÎN VORBĂ

În acest număr vorbim despre: expresiile AM VĂZUT CU OCHII MEI, AM DAT CU MÂNA MEA sunt pleonastice?; raporturile dintre sintaxă și morfologie; cum se scrie imperativul negativ al verbului FI?; timpurile compuse se formează cu participiile sau cu supinul?; TREST sau TRUST?; GROBOADĂ sau IMEROBOADĂ?; A.C. (anul curent) trebue eliminat din uzare?

Prof. DĂNIEL CONSTANTINESCU, Orașul Stalin. Vocabularul regional pe care ni l-ați trimis conține termeni ca „mușe, bani", păsărică „iasmă, cărțiu", bărbieci „a mânca" și alții de acești fel care nu sunt termeni regionali, ci de argou. În timp ce cuvintele regionale fac parte din vocabularul tuturor păturilor sociale dintr'o regiune, cuvintele de argou sunt întrebuințate numai de cei inițiați în tainele argotică, și acestia sunt în general oameni care tind să se izoleze de ceilalți. Cuvintele adunate de voi sunt uzuale în vorbirea argotică, dar s'au răspândit foarte mult mai ales în rândul în acele pături sociale care trăiesc la oraș. Ele sunt aci și acum în circulație la Brăila ca și la Galați, la Cluj ca și în Orașul Stalin, la București ca și la Târgoviște sau Ploiești.

MATEI VIȚEL, București. — În articolul dv. „Conjuncțiile *dar* și *iară*" vorbiți de întrebuințarea pleonastică a lui *dar*. Iată-l pe cunoscut astăzi, și de unde exemple *Iam văzut cu ochii mei, am dat cu mâna mea*, pe care le socotiți voi pleonastice. Este adevărat că în acest mod vorbim, dar trebue să observăm că adesea *cu ochii mei, cu mâna mea* adaugă ceva în plus la înțelesul frazei. Un director de întreprindere poate spune că *a dat bani* pentru salarii sau pentru plata unor materii prime, deși nu le-a dat cu mâna lui, ci prin intermediul casierului. Pe de altă parte, *am dat cu mâna mea* poate avea înțelesul *am dat singur*. La fel, *am auzit cu mâ urechea mea* înseamnă „am auzit dela cineva care era de față și care mi-a raportat", pe când *am auzit cu urechile mele* înseamnă că am fost eu însumi de față. *Am văzut cu ochii mei* nu înseamnă „am fost la un loc de față de am văzut, ci *ochii mei* formează o întărire stilistică pentru că în același fel și pronumele *singur eu*, adăugat predicatului (*l-am văzut eu*), poate fi numai *eu*, căci după forma verbului se vede că subiectul este persoana întâi; dar acestia adaugă întărirea afirmației.

În articolul dv. ați plecat dela o idee de logică formală, confundând limbajul cu schemele judecăților logice. Dar în logică se elimină cu voință mijloacele afective ale gândirii.

Cea mai corectă formă a protestului nostru de luptă contra războiului este: noi nu cerșim pace ci știm că trebuie, pentru că nici dar, nici mâncare nu ne vine gata! De altfel, ce deosebire între faptul că *nu cerșim pace*, ci știm că *trebuie*?

BARBU B. BERCEANU, București. — 1. Propuneți un supliment cu cuvinte juridice — e'l'ioru nostru spune „oficial" — la Dicționarul limbii române pe care-l pregătește Academia R.P.R.

Acest supliment nu e necesar, fiindcă Dicționarul limbii române va cuprinde termenii juridici respectivi.

2. Constatați că uneori nu se întrebuințează adjectivul posesiv în numele de rudenie, zicându-se *cuscru* în loc de *cuscru-meu*, *tata mare* în loc de *tatăl meu mare*, iar *tata tatălui de tatăl* are altă noțiune decât *tata înaintașul tatălui meu*. Observațiile ar fi interesante dacă ele ar fi explicate, dar pentru aceasta ar trebui studiate mai adânc.

3. A treia propunere este schema unui tablou de materii, solicitându-se culegeri gramaticale incomplete. Cuvintele subliniate privesc relațiile dintre morfologie și sintaxă într'un mod cu totul original, amestecând capitole de morfologie cu capitole de sintaxă. Știm definiția morfologiei și a sintaxei: scrie: interjecția, cuvintele (in)dependente, propoziția (in)dependentă, no-

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE INAPOIAZĂ

★

COLABORATORII NOŞTRI SUNT RUGAŢI SĂ NE INDICE ADRESA LOR EXACTĂ

★

RUGĂM PE COLABORATORII NOŞTRI SĂ NE TRIMITĂ MANUSCRISELE, DE PREFERINŢĂ SCURTE CU ORTOGRAFIA OFICIALĂ ŞI PE CÂT POSIBIL BĂTUTE LA MAŞINĂ

Manuscrisele se trimit pe adresa:

Redacţia revistei „CUM VORBIM"

la Societatea de ştiinţe istorice, filologice şi folclor.
Bucureşti — Bd. Generalissimul Stalin 1
Administraţia: — Bd. Generalissimul Stalin 1

★

Abonamentele se fac numai prin „CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI"
Pentru Bucureşti: Str. Const. Mille Nr. 14 — Tel. 5.28.90
Pentru Provincie: La Centrele de Difuzare a Presei, din Capitalele Regionale şi Raionale.
Abonamentele se pot achita şi prin mandat postal sau prin scriserare de viramant, cont 03378 la B. R. P. R.
Pe coprsul mandatului sau pe scriscarea de viramant se va menţiona decumbrea publicaţiei pentru care se face remiterea
Tarif general Lei 240. — anual

REVISTA APARE ODATĂ PE LUNĂ

Taxa poştală plătită în numerar cont. aprob. Of. Gen. P. T. T. 8,86/949

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

INTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ Nr. 13
(Universul)
INTREPRINDERE DE STAT
Strada Brezoianu Nr. 23—25

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

LEI 20

SOCIETATEA DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FOLCLOR
(SECŢIA FILOLOGIE)

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII

ESIP

EDITURA DE STAT PENTRU IMPRIMATE ŞI PUBLICAŢII

ANUL III • IULIE 1954 • NUMĂRUL 4

ANUL III IUNIE 1951 Nr. 6

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂŢII DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FOLCLOR

COMITETUL DE REDACŢIE
N. I. BARBU, I. COTEANU, AL. GRAUR (redactor responsabil), Acad. IORGU IORDAN,
G. ISTRATE, Acad. EMIL PETROVICI, Acad. AL. ROSETTI

SUMAR

Pag.

Din an dela publicarea lucrărilor lui I. V. Stalin în privinţa lingvisticii 1
IANINA VILAN: *Ce am mâncat din turceşte* 2
T. G.: *Gorki despre limbă* 4
V. GÂRBOVEANU: *Răsunsuri* 6
MARIA RĂDULESCU: *Poezie naţională*
K. MARX, FR. ENGELS: *Idei şi limbă. Limba rusă* 9
E. SURKOV: *Problemele lingvisticii şi literatura sovietică* 10
Dor şi ci 14
ALEX. NICULESCU: *O ediţie de mântuială* 15
FINUŢA LEIBOVICI: *Verbul a trebui* 18
J. BYCK: *Despre câteva pronume personale din limba română* 20
R. T.: *Fişă sau fişă* 23
Întrebare 23
SAŞA PANA: *Economii de prepoziţie şi de articol* 24
L. E. NAGHIU: *Lucian Costin* 25
AL. SOTEC-LUPANU: *Note lexicografice* 26
Vocabular regional 27
Oreşeli curente 31
Cronica 32
Fără multă vorbă 38
Din vorbă în vorbă 39

ANUL III IUNIE 1951 Nr. 6

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂŢII DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FOLCLOR

UN AN DELA PUBLICAREA LUCRĂRILOR LUI I. V. STALIN CU PRIVIRE LA LINGVISTICĂ

La 20 iunie se împlineşte un an de când a apărut lucrarea tovarăşului Stalin Cu privire la marxism în lingvistică, urmată apoi curând de Cu privire la unele probleme de lingvistică şi de Răspuns unor tovarăşi, care au fost reunite în publicaţia Marxismul şi problemele lingvisticii. Apariţia acestor lucrări a marcat o etapă deosebit de importantă în evoluţia ştiinţei noastre, astfel încât suntem în permanenţă obligaţi să precizăm că un studiu a fost publicat sau scris înainte sau după ce lumea a luat cunoştinţă de lucrările de lingvistică ale tovarăşului Stalin. În adevăr, graţie acestor lucrări, au fost modificate însăşi liniile esenţiale de dezvoltare a ştiinţei noastre, care a făcut astfel cea mai importantă cotitură din istoria ei lepădându-se de numeroase greşeli grave şi introducând o serie întreagă de idei noi şi rodnice. Aceste idei, printre care pomenim definiţia limbii (care nu e o suprastructură şi nu are caracter de clasă), importanţa gramaticii, legea inegalităţii de dezvoltare a elementelor limbii, normele interne de dezvoltare ale limbii, fondul principal de cuvinte, raporturile între limbă şi gândire, felul cum se naşte şi se dezvoltă o limbă, limba viitorului, jargoanele etc. au început să fie prelucrate de savanţii sovietici şi, inspirându-ne deja ei, încercăm şi noi să le adâncim şi să le aplicăm la limba noastră. Suntem abia la începutul muncii, dar de pe acuma se poate vedea cât de fertilă este, cum cercetarea cu deamănuntul a lucrărilor tovarăşului Stalin ne lărgeşte orizontul şi ne face să înţelegem mai bine problemele ştiinţei noastre. Cinstim această primă aniversare luându-ne angajamentul de a merge toţi mai ferm pe drumul pe care am pornit şi de a ajunge să contribuim şi noi, după puterile noastre, la dezvoltarea lingvisticii marxiste.

CE-AM LUAT DIN TURCEȘTE

În lucrarea sa „Marxismul și problemele lingvisticii", pag. 27 (vezi și „Cum vorbim", II, 6—10, pag. 15), tovarășul Stalin, vorbind despre stabilitatea limbii și rezistența ei împotriva asimilării forțate, spune: „Istoria arată marea stabilitate și colosala rezistență a limbii împotriva asimilării forțate. Unii istorici, în loc să explice acest fenomen, se mărginesc să se mire. Dar pentru mirare nu există în cazul de față niciun temei. Stabilitatea limbii se explică prin stabilitatea structurii ei gramaticale și a fondului ei principal de cuvinte. Sute de ani, asimilatorii turci au încercat să pocească, să distrugă și să nimicească limbile popoarelor balcanice. În această perioadă, vocabularul limbilor balcanice a suferit schimbări serioase, au fost adoptate nu puține cuvinte și expresii turcești, au existat și „apropieri" și „separări", dar limbile balcanice au rezistat și au supraviețuit. De ce? Pentrucă structura gramaticală și fondul principal de cuvinte ale acestor limbi s'au păstrat în esență."

În cele ce urmează vom căuta să exemplificăm — prin aplicare la limba română — cuvintele tovarășului Stalin.

În timpul stăpânirii turcești din țara noastră, limba română a venit în contact cu limba turcă. În urma acestui contact nu s'a produs decât o oarecare îmbogățire a vocabularului românesc cu cuvinte turcești. Dintre cuvintele împrumutate, multe oglindesc aspectul oriental al vieții politice, economice și sociale de la noi, din acea vreme. Astfel găsim:

1. Termeni politici: *beizadea, caimacam, pașă, firman.*

2. Termeni militari: *alai* „ordine de bătaie, oștire, paradă militară turcească, pompa militară cu care era primit noul domn"; *ceauș, serdar* (grade înalte în armata băsnească).

3. Nume de impozite, dări: *beșlegării, haraci.*

4. Nume de monete turcești care circulau la noi: *irmilic, beșlic.*

5. Nume de corporații și meserii: *isnaf* (corporație de meseriași); *pacalbașe* „șeful breslei pacalilor", *sacagiu mămular* „negustoras mai ales ambulant".

6. Influența turcă s'a manifestat și în îmbrăcăminte și alimentație, așa cum reiese din cuvintele ca *anteriu, salfian, iaș, ciuluma, oltuf, haiva.*

7. Moravurile exploatatorilor turci se oglindesc în cuvintele: *ghiorâum, ofuzbir, berlic* (termeni dela jocurile de cărți); *bacșiș, temenea* „plecăciune, închinare", *rusfet* „mituire, mită", *matrapazlâc.*

8. Există și cuvinte fără valoare politică sau socială, ca cele care reprezintă nume de flori, plante, animale, obiecte: *zambilă, mușcă, cuian, tacâm, șiret, ciorap.*

Această influență a limbii turce asupra vocabularului românesc n'a fost însă prea însemnată, mai toți termenii din toate cuvintele împrumutate au s'au păstrat decât o mică parte. Majoritatea au dispărut odată cu plecarea Turcilor. Pașă, *firman, haraci* aparțin trecutului negru al stăpânirii turcești, cuvinte ca *semn*

calie politică, economică sau socială, ca: *inacciu* „încăpățânat", *ai* „armăsar", *mahon* „maimuță" au pierit și ele demult. Dintre cuvintele păstrate, puține au intrat în fondul principal de cuvinte, sunt bine cunoscute, sunt întrebuințate mai des și au format derivate: *ciorap, leafă, odaie, zarzavat, ciorbă, dușman* etc. Unele sunt cunoscute, dar prea puțin întrebuințate: *fes, fădeș, butuc, caldarâm*. Altele sunt întrebuințate mai mult dialectal: *gavanos, harbuz, babacă*. Un caracter restrâns, de specializare într'un anumit domeniu, au cuvintele poetice, ca *târâm*. Câteva cuvinte și-au schimbat sensul inițial. *Fișec*, care la început însemna „cartuș, rachetă, foc de artificii", are azi cu totul alt înțeles. *Alai* a ieșit din sfera militară și înseamnă „cortegiu, suită numeroasă, procesiune, mulțime gălăgioasă".

Apoi, în afară de faptul că s'au păstrat puține cuvinte, o bună parte din ele au un sens peiorativ, injurios sau ironic, sau sunt obscene. Din această categorie, unele corespund, prin înțelesul lor, caracterului cuceritorilor turci, arată nivelul scăzut al culturii și moravurile acestora. Așa sunt cuvintele: *giambaș, haidamac, haramin* (care înseamnă „hoț, tâlhar"); *beșliu* „cavaler turc" a ajuns să însemne „jefuitor, hoțoman", din cauza prădăciunilor la care se dedau; *iestnegea* „intrigant", *pezevenchi* „lichea", ca și cuvintele obscene, destul de numeroase.

Cuvinte ca *beșliu* sau ca cele formate cu sufixul *-giu (chilipirgiu, moftangiu)* sau *-lâc (salahâlâc, babalâc)* au căpătat un sens ironic, peiorativ, fie că au fost luate direct din turcește, fie că au fost formate în limba română. Dela substantive care n'aveau un înțeles rău, s'au derivat altele cu sens ironic: *papuci — papugiu, leafă — lefegiu* (vezi „Cum vorbim", II, 2, p. 37). Aceasta oglindește felul cum privea poporul categoria de oameni dela care a împrumutat cuvintele. Moravurile și cultura acestora au determinat conținutul ironic, peiorativ al cuvintelor aduse de ei. Poporul și-a manifestat sentimentele față de asupritorii săi prin sensul pe care l-a dat cuvintelor luate dela ei. Și cuvintele acestea au început să dispară întrucât nu-și mai au rostul în condițiile sociale de azi.

Așa dar, influența turcă asupra limbii române s'a dovedit a fi destul de slabă. Ea s'a mărginit la împrumuturi de vocabular, care n'au fost importante, fiindcă: a) numărul cuvintelor turcești intrate în limba română n'a fost prea mare; b) prea puține au intrat în fondul principal de cuvinte; c) majoritatea au dispărut sau au o întrebuințare restrânsă; d) multe cuvinte de origine turcă — din cauza sensului lor — înjosesc și murdăresc limba română, astfel că nu constituie o contribuție valoroasă la îmbogățirea vocabularului românesc.

Aceste fapte arată că limba română, în ciuda străduințelor cuceritorilor turci, n'a putut fi distrusă. Structura ei gramaticală și fondul ei principal de cuvinte rămânând, în esență, neschimbate, ea a rezistat încercărilor de asimilare forțată și a continuat să se desvolte conform legilor ei interne de desvoltare.

IANINA VILAN

GORKI DESPRE LIMBĂ

La 18 iunie a.c. se împlinesc 15 ani dela moartea lui Maxim Gorki, moarte pe care V. M. Molotov o denumea „după moartea lui Lenin cea mai grea pierdere" pentru Uniunea Sovietică şi pentru întreaga omenire. Uriaşul talent al primului scriitor proletar a îmbrăţişat domenii de activitate literară foarte variate, dintre care cel mai puţin cunoscut şi studiat este cel al criticii. Pe acest tărâm una dintre preocupările principale ale lui Gorki a format-o limba literară. Fie că discuta probleme de măiestrie sau tehnica literară, sau făcea aprecieri critice asupra unor opere, fie că dădea îndrumări sau sfaturi tovarăşilor săi de meserie mai tineri, Gorki stăruia întotdeauna în mod deosebit asupra problemelor de limbă. Accentul pe care marele scriitor îl punea asupra limbii era consecinţa firească a rolului şi importanţei pe care i le acorda în procesul literar. Limba este pentru Gorki „materialul de bază al oricărei cărţi şi în special al celei de literatură". „Elementul primordial al literaturii este limba" — scrie Gorki în articolul său „De vorbă cu cei tineri" — „realul şi de bază care, împreună cu faptele şi fenomenele vieţii, constituie materialul literaturii..." Şi precizează în acest sens: „Literatura este arta zugrăvirii plastice cu ajutorul cuvintelor."

Bineînţeles că, plecând dela aceste principii, lui Gorki nu i putea fi indiferent drumul pe care-l urma în desvoltarea ei limba literară în epoca sovietică. Iar drumul care începuse să se profileze sub influenţa „noii teorii a limbii", drumul „revoluţiilor" şi „inovaţiilor" cu orice preţ, nu putea da literaturii sovietice o formă adecvată conţinutului ei nou, plin de măreţie şi de eroism.

Cuprins de dragoste adâncă faţă de ţară şi poporul sovietic, luptător pentru crearea unei literaturi şi culturi socialiste, Gorki a înţeles necesitatea de a se opune inovaţiilor artificiale şi amatoriilor, lozincilor reţetelor pe care marriştii le propovăduiau sub lozinca „limbii de clasă". Luptând împotriva teoriei marriste şi pentru o limbă literară viguroasă, bogată, dar în acelaşi timp simplă şi clară, înţeleasă de întregul popor, limbă unică pentru întregul popor, Gorki a adus mari servicii desvoltării juste a limbii literare în epoca sovietică. Şi dacă la timpul respectiv aceste articole nu i s'a acordat întotdeauna atenţia cuvenită, rezultat al aracceevismului practicat de adepţii lui Marr, astăzi, în urma genialelor lucrări de lingvistică ale tovarăşului Stalin, ele capătă o nouă valoare şi o deosebită semnificaţie.

Lupta lui Gorki împotriva tendinţelor marriste dăunătoare şi pentru o limbă literară expresivă s'a desfăşurat pe două planuri: al luptei pentru puritatea limbii, pentru eliminarea cuvintelor şi expresiilor stereotipe, şterse, sau învechite, a provincialismelor, sau a inovaţiilor artificiale, a excesului de neologisme, cât şi pe planul luptei pentru îmbogăţirea limbii literare.

Ascuţitul condeiu al lui Gorki s'a îndreptat în special împotriva provincialismelor, a căror pătrundere masivă la un moment dat în

limba literară era promovată de teoria „limbii de clasă". Susținând comunitatea limbii pentru întregul popor, Gorki arăta primejdia folosirii acestor provincialisme: „Expresiile locale, „provincialismele" îmbogățesc foarte rar limba literară, de cele mai adeseori o lasă în calcită, introducând cuvinte necaracteristice, neînțelese". „La noi, în fiecare gubernie — spunea scriitorul — și chiar în multe raioane există „graiuri" proprii, cuvinte proprii, dar literatul trebuie să scrie în limba rusă și nu în limba Vîatkei sau a Balahonului."

Cu aceeași energie atacă Gorki și încercările de a interveni în mod artificial în desvoltarea limbii, de a impune cuvinte neîrești scoase din birou și nu de viață sau de popor. „În acest domeniu „inovațiile" artificiale, născocite, sunt tot atât de nepotrivite, ca și apărarea conservatoare a cuvintelor învechite, al căror înțeles s'a șters, a ieșit din uz".

Gorki precizează cu o deosebită vigoare calitatea fundamentală a limbii literare: claritatea, simplitatea. „Cu cât e mai simplu cuvântul, cu atât e mai precis, cu cât e mai just așezat în frază, cu atât dă mai multă forță și convingere frazei." Și ca exemplu Gorki citează cazul scrierilor lui Lenin: „Adevărata înțelepciune se exprimă întotdeauna foarte simplu. Vladimir Ilici Lenin este o mărturie vie în acest sens."

Sarcina de bază care revine unui scriitor este de a lupta pentru realizarea acestei clarități și simplități, de a ști „să aleagă ...cele mai vii, mai precise, mai simple și mai clare cuvinte." Căci „lupta pentru puritatea, pentru preciziunea de sens, pentru vigoarea limbii, este lupta pentru un instrument de cultură. Și cu cât acest instrument va fi mai ascuțit, îndreptat mai precis spre țintă, cu atât el va înregistra mai multe victorii."

Concepția despre limbă ca mijloc unic de comunicare pentru întregul popor, creație a poporului, se găsește și la baza îndrumărilor pe care Maxim Gorki le dădea în ce privește îmbogățirea limbii literare.

Criticând fanteziile marriștilor care voiau să creeze „o limbă nouă", marele scriitor proletar a luptat aprig împotriva încercărilor lor de a arunca la coș limba clasicilor literaturii ruse ca „învechită". Gorki a demonstrat pe baza unei pătrunzătoare analize și cu numeroase exemple toată frumusețea și bogăția limbii lui Pușkin, Turgheniev, Tolstoi sau Gogol, pe care o caracteriza ca „cea mai bogată și expresivă limbă, care a creat, în Europa secolului al 19-lea, poate cea mai viguroasă literatură".

Alături însă de studiul clasicilor, Gorki recomanda oricărui scriitor ca sursă principală de îmbogățire a limbii sale, limba poporului. În popor vede Maxim Gorki pe adevăratul „creator de limbă". „Limba uriașă, nemărginită, a poporului muncitor, întotdeauna bogată în talente" este pentru scriitor „sursa primă" de îmbogățire a limbii sale. „Cântecele populare, basmele populare, legendele populare, în genere toată creația populară orală... iată care trebue să fie materialul nostru" — spunea el.

În ceea ce privește limba literară, precizează scriitorul, nu este altceva decât limba „brută" a poporului prelucrată de un maestru al condeiului. Poporul este păstrătorul și creatorul a tot ce este cu adevărat trainic, specific-național, pitoresc și colorat în limbă. Și Gorki își îndeamnă tovarășii să creadă în primul rând în popor, să acorde o deosebită atenție creațiilor lui: „Ai încredere în poporul tău... ai încredere în forțele lui creatoare!" cere el scriitorului.

Dealtfel literatura rusă clasică îi servea numeroase exemple ilustrând rodnicia contactului strâns și permanent cu poporul. Puskin, Nekrasov, Turgheniev, Uspenski au atins minunatele culmi ale măiestriei lor artistice tocmai datorită acestui contact. Cazul lui Gorki însuși este un exemplu elocvent în acest sens, ca și cazul celor mai mari scriitori sovietici: Solohov, Fadeev, Tvardovski, Isakovski etc.

Îndrumările lui Gorki au contribuit mult în epoca respectivă la orientare pe o linie de desvoltare justă a unor scriitori ca: Gladkov, Ilionkov sau Panferov. Astăzi în lumina articolelor lui I. V. Stalin, indicațiile marelui scriitor capătă o nouă actualitate. Ele trebue adâncite și folosite ca un prețios ghid, verificat de o practică de creație îndelungată și valoroasă, de toți cei ce se ocupă de problemele limbii literare.

T. G.

RĂSPUNSURI

În „Cum vorbim", 1, 8, pag. 5, s'a pus întrebarea de ce tradiționala greșală a celebrei formule oportuniste a lui Plehanov: *n'a trebuit să luăm armele* are alt sens decât traducerea corectă: *nu trebuia să luăm armele*. S'a arătat atunci că dacă traducem *n'a trebuit să luăm armele*, sensul este „n'am fost obligați să luăm armele" iar traducerea corectă, *nu trebuia să luăm armele* înseamnă „am făcut rău că am luat armele". Iată de unde vine diferența: imperfectul nostru are și valoare ireală: *trebuia să luăm armele* este egal cu *ar fi trebuit* (dar nu le-am luat); tot așa *puteai să răspunzi până acuma* (dar n'ai răspuns) sau: *la magazinul de stat găseai marfă mai bună* (dar n'ai căutat și deci n'ai găsit). Aceasta a fost ideea lui Plehanov: *nu trebuia să luăm armele*, adică *n'ar fi trebuit* (dar le-am luat). Perfectul însă nu are această valoare, deaceea dacă zicem *ai putut să răspunzi până acuma*, înțelegem că într-adevăr *ai putut* și chiar *ai răspuns*; tot așa: *la magazinul de stat ai găsit marfă mai bună*, deci *n'a trebuit să luăm armele* înseamnă „a existat această necesitate", idee cu totul diferită de cea pe care a exprimat-o Plehanov.

În „Cum vorbim", III, 3–4, pag. 34, se întreabă de ce *s'a zărit de multe ori, de câteva ori* și nu *s'a zărit de câteva ori, de câteva ori în câteva rânduri*? Motivul este că cuvântul *rând* este învechit, s'a mai păstrează în formule gata făcute de naimesi, dar nu putem combina cu alte cuvinte noi, și mai ales cu neologisme, cum este *câteva*. Semnalez, și toate acestea, că în Dicționarul lui I. Iana este înregistrată și expresia *de câteva ori*.

V. GHEȚIANU

NAȚIE, NAȚIUNE

Termenul *națiune (națiune)* denumește „o comunitate stabilă, istoriceşte constituită şi care a luat ființă pe baza comunității de limbă, de teritoriu, de viață economică şi de factură psihică, ce se manifestă în comunitatea culturii" (I. V. Stalin).

Primele națiuni, națiunile „moderne" sau burgheze, au apărut în epoca capitalismului ascendent, ca o caracteristică a acestei epoci, în care burghezia şi partidele ei naționaliste au fost şi rămân conducătoare.

Ele s'au constituit mai întâi în apusul Europei, în momentul când burghezia, suprimând feudalismul şi fărâmițarea feudală, a strâns națiunea într'un singur tot, cimentând-o.

Termenul cu care popoarele de limbi romanice au denumit această categorie istorică este de origine latină (fr. *nation*, it. *nazione*, sp. *nacion*). El derivă din lat. *natio*, la rândul lui un derivat al verbului *nascor* „mă nasc". În limba latină vorbită în țară acest substantiv avea un sens concret, denumind o generație de pui. Pornindu-se dela acest sens, termenul a ajuns să denumească o colalitate de indivizi născuți în același timp sau în același loc.

Cu valoarea din limba latină, de „naștere", a circulat şi *nation* în franceza veche, iar în limbile germanice, unde a pătruns pe la sfârşitul secolului al XVI-lea, a avut în început sensul de trib, pentru ca apoi să denumească prelimbiden. „o adunare de oameni care locuesc același teritoriu, care au o origine comună sau interese de mai mult timp comune, obiceiuri asemănătoare şi cel mai adesea o limbă identică" (după definiția greşită a dicționarelor).

În timp ce în apusul Europei națiunile în desvoltare au devenit state naționale de sine stătătoare, în răsărit s'au constituit state multinaționale. Aşa au fost de exemplu Rusia şi Austro-Ungaria. În aceste state deosebim o națiune conducătoare şi mai multe naționalități subordonate acesteia. Mai târziu capitalismul pătrunde şi în aceste state multinaționale răsăritene şi în desvoltarea lui pune în mişcare națiunile subordonate, împinse pe planul al doilea, care acum vor şi ele să formeze state naționale. Această situație duce, în aparență, la o luptă între naționalități conlocuitoare, în realitate însă, la o luptă între clasa stăpânitoare a națiunii dominante şi clasele stăpânitoare ale națiunilor împinse pe planul al doilea.[1])

Acesta este momentul când, la începutul secolului al XIX-lea, termenul *nație* apare în limba română (la scriitori școalei ardelene), reprezentanți ai burgheziei românești în ascensiune în lupta împotriva naționalităților asupritoare. El apare în limbă ca un neologism, derivat tot din lat. *natio*, şi este înregistrat pentru prima dată de Lexiconul dela Buda (1825), care menționează ca variantă şi forma *na-*

1) Deasia în vremea noastră, sub conducerea proletariatului, masele populare şi pot cu adevărat câştiga independența națională.

țiune, deși singura formă constant întâlnită în scrierile literare ale vremii este *nație*.

Tot numai forma *nație* se găsește și în limba scriitorilor perioadei dela 1848, din Principate, unde capitalismul s'a desvoltat ceva mai târziu decât în Ardeal. El a avut o largă circulație și în limba documentelor vremii, ceea ce ne arată că era cunoscut de categorii sociale diferite. (Cu prilejul interogatoriului pe care autoritățile moldovene îl iau unui anume Franțu Hermann, franzelar, găsit în timpul mișcării dela 9 aprilie 1848 lângă casele boerului Lupu Balș, la întrebarea: „De unde ieșli de loc, din ce părinți, cum se numesc?", acesta răspunde: „De loc sînt născut de aci din Capitalia, de națiî ungur, tatăl meu trăește tot aci...". Anul Revoluționar 1848 în Moldova, I, pag. 94).

Sub forma *nație* termenul a circulat în limba română și la începutul celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, când în limba literară este înlocuit cu *națiune*. Forma *nație* este deci cea mai veche, ca și a multor alte cuvinte terminate în *-ie* (*administrație, comisie, constituție, expoziție* etc.) alături de care astăzi întâlnim și terminația *-iune*, care reprezintă forma savantă și pretențioasă (*administrațiune, comisiune, constituțiune, expozițiune etc.*). Terminația *-ie* a fost introdusă în primele decenii ale secolului al XIX-lea printr'o serie de împrumuturi rusești. În acest sens nu trebue să uităm rolul important pe care l-a avut în această epocă, în Principate, Regulamentul Organic.

După Revoluția dela 1848 se stabilește un contact mai strâns al Principatelor cu Apusul, situație care are ca rezultat în limbă o puternică influență franceză, exercitată direct. Cu prilejul acesta francezul *nation* pătrunde de astă dată direct și capătă înfățișarea românească *națiune*. Forma *națiune* se impune în limba literară tot mai mult și dela locul al doilea pe care îl ocupă în Dicționarul dela Buda trece la locul întâi în Dicționarul dela 1871 al lui Laurian și Massim. Limba scrierilor apărute în jurul acestui an nu cunoaște decât forma *națiune*. Eliade Rădulescu, în articolele sale, dela 1830 înainte, vorbește tot timpul de *nație*, pentru ca în „Cenul limbilor în general și al celei române în parte", scris la 1868, să folosească forma *națiune*. Deasemenea Mihail Kogălniceanu, care în Prefața ediției dela 1852 a „Letopisețelor Moldaviei și Valahiei" vorbea de *națiu română*, în Prefața ediției dela 1872 a aceluiași Letopisețe vorbește de *națiunea română*. *Națiune*, sprijinit de limba lucrărilor de drept, istorie etc, cât și de existența derivatului *național*, s'a impus și a rămas în limba literară; alături de el a continuat să circule în limba vorbită și familiară (cât și în limba literară, cu valoare stilistică) vechiul *nație*, a cărui sferă este mai largă decât a primului.

Nație în limba vorbită mai are sensul de „zoi, vei, individ": „Nu știu ce nație de om o fi și ăsta!"; „Ei nație!" și „Salve nație!" (în Ardeal, cu semnul de: „bună ziua, omule!") pe când *națiune* are o singură valoare, aceea pe care am indicat-o la începutul acestui articol.

MARIA RĂDULESCU

IDEE ŞI LIMBĂ

(A compara banii cu sângele — la aceasta, a dat prilej cuvântul *circulaţie* — este aproximativ tot aşa de just cum e comparaţia între clasa patricienilor şi stomacul, făcută de Menenius Agrippa.)

(A compara banii cu limba nu e mai puţin fals.)

În limbă, ideile nu sunt transformate în aşa fel, încât particularitatea lor să fie desfiinţată şi caracterul lor social să existe în vorbire, alături de ele, aşa cum preţurile sunt aşezate alături de mărfuri. Ideile nu există despărţite de limbă. Ideile care pentru a circula, pentru a putea fi schimbate, trebue să fie mai întâi traduse din limba lor maternă într'o limbă străină, oferă mai multă analogie; analogia însă nu rezidă atunci în limbă, ci în faptul că sunt străine.

K. Marx, *Elemente de critică a economiei politice.*

(Marx şi Engels despre artă şi literatură, ed. germană, pag. 147.)

Producerea ideilor, a reprezentărilor, a conştiinţei este mai întâi, în chip nemijlocit împletită cu activitatea materială şi cu relaţia de schimb a oamenilor, este limba vieţii reale. Reprezentarea, gândirea, schimbul spiritual al oamenilor apar încă aici ca un rezultat direct al comportării lor materiale. Acelaşi lucru e valabil şi despre producţia spirituală, aşa cum aceasta se manifestă în limba politicii, a legilor, a moralei, a religiei, a metafizicii etc. a unui popor.

Marx şi Engels, *Deutsche Ideologie*, pag. 12.

LIMBA RUSĂ

O mulţime de fenomene curioase în mişcarea rusă de până acum se explică prin faptul că multă vreme orice scriere rusească era, pentru occident, o carte cu şapte peceţi şi că, de aceea, pentru Bakunin şi acoliţii săi, a fost un lucru uşor să ascundă Occidentului activitatea lor, de mult cunoscută Rusiilor. El au răspândit cu zel afirmaţia că, — în interesul mişcării însăşi — chiar părţile arse ale mişcării ruseşti ar trebui tăinuite Occidentului; că oricine ar încerca să comunice restului Europei chestiuni ruseşti, în măsura în care ar fi neplăcute, ar fi un trădător. Acum, această situaţie a încetat. Cunoaşterea limbii ruse — a unei limbi care, atât pentru ea însăşi, ca una din cele mai viguroase şi mai bogate dintre limbile vii, cât şi pentru literatura pe care o face accesibilă, răsplăteşte din belşug învăţarea ei — nu mai este — cel puţin printre social-democraţii germani — o atât de mare raritate.

Fr. Engels, *Literatura refugiaţilor.*

(Marx şi Engels despre Artă şi literatură), ed. germană, pag. 292.

Publicăm în traducere al doilea fragment din interesantul articol al acestui scriitorului sovietic E. Susov, apărut în revista „Novăi Mir", numărul unsprezece al anului 1951.

Desvoltându-şi proiectele aventuriere de „aruncare în aer" a vechilor limbi „de clasă" şi de creare a unei „limbi" noi a revoluţiei, N. I. Marr preziceă că „şi limbile mari şi cele mici sunt deopotrivă sortite morţii faţă cu gândirea proletariatului"[1]).

Avansând această idee întunecată, cu adevărat nerostratică, celui „nouă teorii a limbii" voia desigur să subliniezeze caracterul revoluţionar nemăcat al clasei muncitoare. Dar fraza lui ultrarevoluţionară, aşa cum se întâmplă întotdeauna cu frazele „de sânge", s'a transformat de fapt într'o banală şi vulgară calomnie reacţionară împotriva eroicei clase muncitoare, care în zilele noastre se prezintă în faţa lumii întregi în rolul nobil de păstrătoare şi continuatoare a celor mai de seamă cuceriri ale omenirii.

Istoria construirii culturale în Uniunea Sovietică dovedeşte limpede că limbile popoarelor ţării noastre nu numai că nu au murit în urma victoriei clasei muncitoare, ci au atins chiar o înflorire nemaivăzută, au dat pe faţă, mulţumită politicii naţionale leninist-staliniste, cele mai frumoase însuşiri şi trăsături ale lor.

Limba, — ne învaţă tovarăşul I. V. Stalin, — „...este legată nemijlocit de activitatea de producţie a omului şi nu numai de activitatea de producţie, ci şi de oricare altă activitate a omului, în toate sferele muncii sale dela producţie la bază, dela bază la suprastructură. De aceea limba reflectă schimbările din producţie mediat şi nemijlocit, fără să aştepte schimbările în bază. De aceea, sfera de acţiune a limbii, cuprinzând toate domeniile de activitate ale omului, este mult mai largă şi mai variată decât sfera de acţiune a suprastructurii. Mai mult, ea este aproape nelimitată.

Această şi explică în primul rând faptul că limba, mai exact vocabularul, se află într'o schimbare aproape neîntreruptă. Desvoltarea continuă a industriei şi a agriculturii, a comerţului şi a transporturilor, a tehnicii şi a ştiinţei cere limbii completarea vocabularului cu cuvinte şi expresii noi, necesare activităţii lor. Şi limba, reflectând nemijlocit aceste nevoi, îşi completează vocabularul cu cuvinte noi, îşi perfecţionează structura ei gramaticală[2]).

Pe această bază s'a şi ajuns la o desvoltare şi o îmbogăţire fără precedent a limbii ruse şi a celorlalte limbi naţionale din ţara noastră, care şi-au găsit întruchipărea nu numai în literatura sovietică multinaţională, ci şi în practica lingvistică a maselor largi ale celor ce muncesc. Niciodată încă în istorie, o limbă a milioane de oameni

1. N. I. Marr, *Opere alese*, vol. III, pag. 121.
2. I. V. Stalin, *Marxismul şi problemele lingvisticii*, pag. 8–9 (ed. rom.) pag. 11–12, ed. P.M.R. Vezi şi „Cum vorbim", II, 6–10, pag. 4–5. N. R.]

nu s'a desvoltat şi nu s'a perfecţionat atât de repede, nu s'a eliberat atât de hotărît de particularităţile dialectale neviabile şi de jargoane, ca în zilele şi în ţara noastră. Creaţia lingvistică a popoarelor din U.R.S.S. devenită posibilă mulţumită izbânzilor înţelepte politici naţionale a partidului bolşevic, a arătat lumii întregi că poporul victorios nu distruge limbile formate în decurs de mii de ani, ci le îmbogăţeşte şi le şlefuieşte continuu şi treptat, constant şi sistematic, în procesul construirii noilor forme de viaţă. I. V. Stalin spune: „Vocabularul nu se schimbă în acelaşi fel ca suprastructura, nu se schimbă prin anularea vechiului şi construirea noului, ci pe calea completării vocabularului existent cu cuvinte noi, apărute în legătură cu schimbările orânduirii sociale, cu desvoltarea producţiei, cu desvoltarea culturii, a ştiinţei, etc. Deşi din vocabular dispare deobicei un anumit număr de cuvinte învechite, i se adaugă un număr mult mai mare de cuvinte noi. Dar în ceea ce priveşte fondul principal de cuvinte, el se păstrează în tot ce are esenţial şi este folosit ca temelie a vocabularului." [3])

Progresul limbii este astfel indisolubil legat de progresul general social. Şi invers, perioadele de dominaţie a claselor reacţionare, descompuse, influenţează în mod dăunător asupra limbii. In rolul de distrugător şi de desorganizator al limbilor naţionale apare în istorie, nu poporul, ci burghezia imperialistă. Spurcând limba naţională unică prin lexicul lor mercantilist [4]), burghezii devin deosebit de activi în sforţarea lor de a şdruncina bazele lexicale şi gramaticale ale limbilor naţionale literare, în perioada imperialismului, când arma ideologică preferată a burgheziei începe să fie cosmopolitismul. In Rusia, încercările burgheziei de a impune lexicul ei particular limbii ruse, de a o subordona scopurilor ei antipopulare, reacţionare, s'au manifestat cu deosebită putere în special în anii care au precedat Revoluţia din Octombrie. Pocirea şi distrugerea limbii au avut loc în această perioadă în formele cele mai diverse. La această acţiune antinaţională au contribuit esteţii şi formaliştii, futuriştii şi simboliştii, jurnaliştii venali şi lacheii diplomaţi ai burgheziei, profesorii şi docenţii reacţionari care se ploconeau în faţa Apusului capitalist. Cu totul indiferenţi faţă de particularităţile naţionale ale limbii ruse, faţă de originalitatea ei, de bogăţia ei inimitabilă în materie de lexic şi de intonaţii, de frumuseţea, expresivitatea şi forţa ei, ei se străduiau din răsputeri să o încarce cu întorsături şi expresii care îi erau străine, să „camufleze" după model străin puternica, liberă limbă rusă. E destul să ne amintim numai de „Poeziile" mirosind a parfumerie ale lui Igor Severianin, sau de multe din versurile lui Balmont şi Gumiliov, ca să înţelegem la ce batjocură monstruoasă a fost supusă limba rusă de către literaţii burghezi stăpâniţi de spiritul de ploconire. Desecez nu este întâmplător faptul că în

---

3) I. V. Stalin, lucrarea citată, pag. 21 (ed. rusă), trad. pag. 25–26, ed. P.M.R. Vezi şi „Cum vorbim", II, 6–10, pag. 13, N. R.].

4) I. V. Stalin, lucrarea citată, pag. 2 (ed. rusă), trad. pag. 10, ed. P.M.R. Vezi şi „Cum vorbim", II, 6–10, pag. 7, N. R.].

perioada celei mai intense activități a constructivismului, care este legat organic de rămășițele ideologiei burgheze îmbibate de otrava cosmopolitismului, I. Selvinschi declara cu cochetărie: „Eu personal aș vrea foarte mult să scriu o limbă pe înțelesul maselor, dar ce să fac dacă eroul meu și-a făcut educația printre străini?" [5])

Bineînțeles că încercările burgheziei de a folosi limba rusă în interesul ei, de a-i denatura și distruge vocabularul, de a-i impune gusturile ei erau disperate: ca tot ce este legat organic de popor, limba este nemuritoare și veșnică, ca poporul însuși.

Și totuși, activitatea distrugătoare a burgheziei și a literaturii create de ea a fost cât se poate de dăunătoare.

Revoluția socialistă din Octombrie a deschis perspective vaste de progres istoric pentru limba rusă și pentru celelalte limbi naționale ale țării noastre. Partidul, prin gura lui Lenin, a proclamat, încă din primele zile ale construirii lumii noi, politica energică de desvoltare a limbilor naționale și de luptă împotriva tuturor tendințelor antipopulare, care împiedică desvoltarea și înflorirea lor.

Încă înainte de Revoluție, Lenin, în polemică sa cu Bundiștii, a apărat și a desvoltat ideea limbii unice naționale, care este una din cele mai importante condiții ale vieții și desvoltării națiunii. „În lumea întreagă, epoca victoriei definitive a capitalismului asupra feudalismului, scrie Lenin, a fost legată de mișcări naționale. Baza economică a acestor mișcări constă în faptul că pentru victoria deplină a producției de mărfuri este necesar ca burghezia să cucerească piața internă, este necesar ca teritoriile cu populații vorbind aceeași limbă să se închege ca state, fiind înlăturate totodată orice piedici în calea desvoltării acestei limbi și în calea înoțățenirii ei în literatură. Limba este mijlocul cel mai important de comunicare între oameni; unitatea limbii și desvoltarea ei nestânjenită este una din condițiile cele mai importante ale unui comerț cu adevărat liber și pe scară largă, corespunzător capitalismului contemporan, ale unei libere și largi grupări a populației în clase diferite, în sfârșit o condiție a legăturii strânse dintre piață și orice patron sau patronași-vânzător și cumpărător." [6])

Desvoltând această idee remarcabilă asupra limbii considerată ca instrument de comunicare națională, Lenin, în anii Revoluției, a arătat în chip exhaustiv acele tendințe greșite care alcătuesc piedica principală în calea desvoltării și întăririi limbii naționale ruse. În nota sa „Despre purificarea limbii ruse", el s'a ridicat categoric împotriva stâlcirii limbii ruse prin întrebuințarea greșită și neimpusă de necesitate a cuvintelor străine. „A prelua cuvintele franceze în sensul în care le înțeleg cetățenii dela Nijni-Novgorod înseamnă

5) *Disprețul rău de legile limbii materne și tendința cosmopolită de a „asimila" la normele limbilor străine a fost întotdeauna și rămâne până astăzi cea mai caracteristică și mai primejdioasă trăsătură a tuturor pseudo-teoriilor și orientărilor literare reacționare. În zilele noastre, această tendință este tot atât de inseparabilă de literatura decadentă și formalistă ca și în trecut.*

6) V. I. Lenin, *Opere*, ed. a IV-a, vol. 20, pag. 368 [ed. P.M.R., pag. 396. N. R.].

a prelua ce e mai rău dela cei mai răi reprezentanți ai clasei moșierești ruse, care au învățat franțuzește, dar în primul rând n'au învățat pe deprin, și în al doilea rând poceau limba rusă" [7]), scria cu mânie Lenin.

Desvoltând aceste indicații ale lui Lenin, partidul a dus o uriașă muncă de curățire a limbii ruse de cuvintele străine care o năpădiseră, de apropiere a limbii ruse literare de înțelegerea maselor largi ale celor ce muncesc.

În același timp, partidul a atras atenția și asupra unui pericol de alt gen, — asupra pericolului de năpădire a limbii ruse de către graiurile regionale. Apreciind renumitul dicționar al lui Dal, Lenin socotea cel mai mare defect al lui tocmai faptul că era năpădit de graiurile regionale: „Un lucru minunat, dar e un dicționar regional și învechit — îi scria el lui Lunacearski. — Nu a venit oare vremea să se alcătuiască un dicționar al adevăratei limbi ruse, să zicem, un dicționar al cuvintelor întrebuințate acum, *și de clasici* dela Pușkin până la Gorki?" [8])

Ce înseamnă concret „adevărata limbă rusă" — reiese cât se poate de limpede din aceste afirmații ale lui Lenin. Este limba națională unică, păstrată în ciuda schimbărilor radicale în viața social-economică, „dela Pușkin până la Gorki", dar îmbogățită, în procesul desvoltării ei, cu unele elemente noi. (dicționarul lui Dal, întocmit pe la mijlocul secolului al XIX-lea, era învechit, după părerea lui Lenin, adică nu cuprindea cuvintele nou formate etc.). Este, apoi, limba care, pe drumul desvoltării și al înfloririi ei, trebue, în mod sistematic și consecvent, să se purifice de barbarismele străine spiritului ei, de galicisme și de cuvintele și expresiile regionale învechite, condamnate să vegeteze și să dispară.

Pe baza acestor indicații leniniste, s'a desvoltat și s'a înflorit limba rusă în epoca de după Revoluție, pe baza acestor indicații și-a clădit munca lingvistică literatura sovietică avansată, având în frunte pe Gorki și pe Maiakovski.

Și tocmai împotriva acestor indicații clare și cât se poate de sodnice ale mareluí Lenin s'a îndreptat acțiunea desorganizatoare și vulgarizatoare a reprezentanților „noii teorii a limbii", acțiune care, după cum am văzut, a alimentat practica lingvistică a tuturor curentelor formaliste și naturaliste din literatura noastră.

Genialele lucrări de lingvistică ale lui I. V. Stalin au apărat și au dus mai departe, cu o forță extraordinară și cu o putere de convingere de nesdruncinat, concepția leninistă asupra esenței limbii. Ele au lămurit problemele cele mai complicate ale lingvisticii, au adus lumină și claritate în acele domenii care timp de decenii au fost întunecate de vulgarizatorii din școala marristă. Teoria limbii, armo-

7) V. I. Lenin, *Opere*, ed. a III-a, vol. XXIV, pag. 622 (ed. rusă) [vezi *Lenin despre literatură*, ed. P.M.R., pag. 185. N. R.].

8) „Lenin despre Literatură", culegere de articole și fragmente. Editura „Literatura de artă", Moscova, 1946, pag. 343 [vezi și *Lenin despre literatură* ed. P.M.R., pag. 220. N. R.].

ocoasă şi desăvârşită, creată de marele cărturar al ştiinţei I. V. Stalin, este, pentru popoarele ţării noastre, o armă puternică de zidire culturală, înarmează literatura noastră şi literatura ţărilor de democraţie populară, pentru noi izbânzi şi cuceriri creatoare.

Lucrările lui I. V. Stalin asupra problemelor lingvistice — constituie unul dintre cele mai importante evenimente în viaţa ideologică a poporului nostru „în lupta ideologică a forţelor avansate ale democraţiei şi progresului împotriva reacţiunii imperialiste din lumea întreagă. Apariţia acestor lucrări obligă pe scriitorii sovietici, puşi de voinţa poporului în prima linie a frontului luptei pentru comunism, la noi realizări creatoare, pe drumul realismului socialist.

I. V. Stalin a spus despre limbă: „...limba, fiind un mijloc de comunicare, este în acelaşi timp şi un instrument de luptă şi de desvoltare a societăţii" [1].

Datoria sfântă a scriitorilor sovietici este să stăpânească la perfecţie acest instrument, să-l stăpânească pentru ca să contribue cu o nouă energie şi un nou avânt la mersul înainte al societăţii noastre în drumul spre comunism.

P. SURKOV

DAR şi CI

Aceste două particule sunt amândouă adversative, adică introduc o noţiune opusă celei din termenul anterior: *imperialiştii au primit o ieftină bună*, dar *nu s'au înşelat minte: războiul din Coreea nu se va termina cu victoria Americanilor* ci *cu înfrângerea lor*.

Pe când însă *dar* este bine cunoscut şi folosit mereu, *ci* pare să înceapă să fie uitat: *dar* apare destul de des acolo unde l-am aştepta pe *ci*. Totuşi între *dar* şi *ci* există o sensoasă deosebire de înţeles: *dar* introduce o idee care se realizează cu toată opoziţia primului termen, pe când *ci* introduce o idee care contrazice total primul termen. Astfel *dar* ar putea fi înlocuit prin *totuşi, cu toate acestea*, pe când *ci*, prin *tocmai dimpotrivă*. De exemplu când Coşbuc scrie *nu e soare dar e bine*, trebue să înţelegem că e bine cu toate că nu e soare (în mod obişnuit prezenţa soarelui este o condiţie necesară pentru ca să fie bine); când Eminescu scrie *nu din gură, ci din carte*, el exclude posibilitatea comunicării prin grai, cărora îi opune comunicarea prin scris, ca două lucruri care se contrazic radical.

Trebue deci să stăruim pentru păstrarea lui *ci*. Un exemplu de felul cum înlocuirea lui *ci* cu *dar* poate întuneca ideea de exprimat ne procură lozinca aflată de populară astăzi în ţara noastră: *noi nu cerşim pace*, dar *o com impune*. S'ar putea înţelege că cerşitul ar fi o condiţie necesară pentru obţinerea păcii, atunci când poporul nostru spune, dimpotrivă, că trebue să excludem ideea de a putea obţine pacea prin rugăminţi şi că trebue să o impunem prin atitudinea noastră dârză şi fermă. Deci: *nu cerşim pace, ci o com impune*.

[1] I. V. Stalin, *Marxismul şi problemele lingvistice*, pag. 16 (ed. rusă) Gos. I. P. L. pag. 24. Vezi şi „Cum vorbim", nr. 8–10, pag. 1 (v. N. R.).

O EDIȚIE DE MANTUIALA

Pe linia reconsiderării și valorificării clasicilor noștri, *Editura pentru literatură și artă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.* a luat inițiativa de a publica operele celor mai însemnați scriitori ai literaturii noastre, urmărind, prin aceasta, să pună la îndemâna maselor largi ale poporului ediții îngrijite din punct de vedere științific și în același timp ușor accesibile tuturor, atât ca prezentare tehnică, cât și ca conținut.

Pleacă dela teza stalinistă a unității nemijlocite dintre fond și forma operei literare, edițiile de acest fel nu pun numai probleme de conținut, ci și probleme de limbă. Dacă nu e permis să neglijăm aceste probleme în cazul unui scriitor mai puțin important, cu atât mai mult este necesar să se dea o atenție deosebită limbii atunci când e vorba de autori ca I. Creangă, I. Slavici și alții, care introduc în scrierile lor arhaisme sau forme dialectale.

În studiile introductive ale edițiilor apărute până acum, în colecția amintită, se dă prea puțină atenție limbii scriitorilor editați. Acest lucru nu trebue să ne mire dacă ne gândim că edițiile care au apărut până azi sunt anterioare tezelor staliniste despre limbă. Sunt însă o serie de greșeli care dovedesc că editorii, de multe ori, nu cunosc tehnica alcătuirii unei ediții din punct de vedere lingvistic.

În aceste greșeli cade ediția *Opere alese* I, din nuvelele lui I. Slavici, alcătuită de J. Popper.

În *Introducere*, de pildă, editorul vorbește pe o pagină și jumătate de „țărănia stilului lui Slavici", care *imită* [sublinierea autorului] cu o ușoară strâmbătură tonul oratiei populare", compunând în acest fel, ca și Creangă, o „literatură înțesată de proverbe și dialectisme".

Continuând „analiza" limbii lui Slavici, editorul remarcă „proverbele servite în cascadă exprimând înțelepciunea prudentă, perseverentă a chiaburului (!)". Acest fel de aprecieri îl conduc pe editor la concluzia că Slavici procedează la fel ca și I. Creangă „care-i (sic!) *face* pe prostul (!), adică pe țăranul (!), mistificând pe boieri", căci amândoi nu *reproduc* ci *imită* artistic vorbirea populară, extrăgându-i esențialul.

O asemenea caracterizare „impresionistă" a limbii în care a scris I. Slavici nu aduce nicio lămurire, ba chiar încurcă pe cititorul care ar vrea să cunoască valoarea lingvistică a operei literare reconsiderate.

Autorul acestei ediții dovedește însă și în alt mod că nu a cercetat, nu a cunoscut și nu a înțeles limba lui Slavici. Se știe că scrierile lui Slavici conțin numeroase cuvinte dialectale luate din graiul regiunii vestice a Ardealului, unde s'a născut și a trăit în tinerețe scriitorul și unde se desfășoară acțiunea celor mai multe din lucrările sale. Unii din acești termeni circulă astăzi pe un domeniu mult mai întins, pătrunzând chiar în limba literară, alții însă au un caracter local și nu sunt întrebuințați decât regional. Într'o ediție care se

adresează unor cercuri largi de cititori, explicația unor astfel de cuvinte era absolut necesară.

Editorul neglijează acest lucru. La sfârșit, pe ultima jumătate de pagină — parcă numai ca să umple spațiul rămas liber — este un „glosar" de 17 cuvinte; ediția lasă nelămurite o serie întreagă de cuvinte. Alegem, cu totul la întâmplare ,o serie de cuvinte de care, de bună seamă, împreună cu noi, s'au izbit mulți cititori. E de neînțeles de ce ele nu au fost glosate: *șovar* (56), *barabule* (57), *(a ședea) pup* (57), *privaz* (59), *șerpar* (65), *a moșcoli* (60), *tocot* (63), *pretior* (71), *vărzav* (72), *preparandie, preparandist* (74), *podobie* (74), *țiștaș* (75), *bogoslovie* (97), *prisnel* (100), *țiredăm* (125), *carmajin* (127), *ghintuleț* (127), *a zăpsi* (235), *uschior* (223). Ni s'ar putea răspunde că sensul acestor cuvinte reiese din context; același lucru se poate spune însă și despre cuvintele care au fost trecute în glosar.

Glosarul alcătuit de J. Popper conține și alte greșeli. Explicațiile care se dau unor cuvinte arată că editorul nu a înțeles sensul cuvântului, că nu a adâncit îndeajuns limba lui Slavici. Cuvântul *boscârțe* e explicat prin: „mărunțișuri, fleacuri". Sensul nu este acesta; în textul lui Slavici: *imi vine să-mi iau boscârțele și să fug de-aici*, cuvântul are înțelesul „catrafuse, boarfe, calabalâc". *Buiguit* nu înseamnă, decât la origine „bălbăit"; contextele: *anii... priveau buigulți la cele ce se petreceau* (pag. 225) și *Ghiță rămăsese câtva timp buiguit cu lipsit de simțuri* (pag. 234) dovedesc că Slavici întrebuințează cuvântul *buiguit* cu înțelesul „zăpăcit, uluit, năucit, buimăcit". *Hârși*, în contextul: *lasă-mă dracului, nu mă mai hârși și tu... că destule am eu pe capul meu* (pag. 183), are sensul de „a zăcăi, a chinui" și nu „ros, uzat" cum greșit e glosat de editor sub *hârșit* în loc de *hârși*. A *știrici* însemnează „a căuta să afli, să descoperi ceva, a cerceta" mai degrabă decât „a umbla după știri". De asemenea nu credem că *loitră* are înțelesul de „pocitanie, monstru", iar *pieată* din contextele dela pag. 213 și 215 nu are înțelesul de „gard de nuiele împletite" ci pe acela de „fire de fuior din care se împletește biciul".

Trecem acum la altă lipsă serioasă a ediției de care ne ocupăm. Este vorba de ortografia în care e redat textul operelor editate; ortografia tuturor nuvelelor din acest volum abundă în greșeli, șovăiri și inconsecvențe, care dovedesc că editorul nu cunoaște tehnica alcătuirii unei ediții. Problema care ne preocupă e următoarea: în ce măsură trebue să respectăm ortografia originalului atunci când e vorba de un autor mai vechi, care a scris cu ortografia de acum 40—50 de ani. Pe vremea aceea se scria: *l'am, l'ai, zis'o, și'mi, ți-se, i-s'au*. Azi se scrie: *l-am, l-ai, zis-o, și-mi, ți se, i s'au*.

Editorul nu adoptă nicunul din aceste sisteme. În așa fel încât apar laolaltă forme ca: *făcut'o* (pag. 166), *nimerit'o* (pag. 206), *și'și* (pag. 198), *l'a* (pag. 168 etc.). Alături de *înainte, înecat, înalt, înapoi*, apar *intainte* (pag. 167) *inneca* (pag. 182), *innalt* (pag. 229), *innapoi* (pag. 236). Nu sunt deloc justificate scrieri cu â de felul acestora: *aoțâ at, posomorât* (p. 134), *vârât* (pag. 330) etc.

Aceeași superficialitate se manifestă și în domeniul punctuației, care se abate și mai mult, și fără rost, de la ortografia de azi. În special, se face abuz de virgule. În afară de numeroase cazuri în care virgula desparte predicatul de subiect și de complement (pag. 145: *Ana, se simțea toi mai părăsită*) virgulele editorului sunt așezate aproape întotdeauna înainte de *că* sau *și*: *Mă tem, că ți-i să strict* (pag. 210). În schimb lipsește virgula acolo unde prezența ei e absolut necesară (înainte și după vocativ). Într'un exemplu ca acesta: *E om pătimaș Ghiță și nu e bine să te aai prea departe cu el* (pag. 146) lipsa virgulei înainte de *Ghiță* (la vocativ) schimbă înțelesul frazei.

Tuturor obiecțiunilor noastre li s'ar putea răspunde susținând că editorul a căutat să păstreze ortografia și punctuația scriitorului. Pe lângă faptul că J. Popper alternează cele două feluri de ortografii: a scriitorului și a sa — respectul față de ortografia și punctuația unui scriitor este, ca în cazurile de mai sus, o dovadă de conservatorism, de formalism, de lipsă a perspectivei istorice. Sunt cazuri când trebue să respectăm ortografia autorului, pentrucă scrierea reprezintă o pronunțare mai veche. Forme ca *mâne, câne, restit, inceată, dedea, stătea*, în opoziție cu formele folosite de dialectul muntenesc și de limba literară: *mâine, câine, răstit, începează, dădea, stătea*, caracterizează într'adevăr limba lui Slavici.

E foarte probabil ca ediția lui J. Popper să fi avut în vedere una din ediții vechi (ale căror lipsuri le repetă). Cu toate acestea editorul și-a permis să îndrepte, pe ajucate, unele forme cu valoare fonetică: *mâine, câini, să dea, urma să sape* (pag. 245) pentru *mâne, câni, să dee, urma a săpa*, cum figura în ediții mai vechi. Dacă editorul a apelat la manuscris pentru a restabili aceste forme, a făcut foarte bine. Se pare însă că e vorba de o intervenție personală și capricioasă, care are la bază neglijența și superficialitatea.

Ediția conține câteva greșeli de tipar, grave, a căror prezență ar fi necesitat o erată. Iată câteva: pag. 77: *nici cu boii* în loc de *nici cu bobii*; pag. 202: *l-ai deșteptat* în loc de *l-ai deșertat*; pag. 234: *să îi zănăcească* în loc de *să îi zăpsească*; pag. 241: *pleca'n cătunul cocoșilor* în loc de *pleca'n cântatul cocoșilor*.

Greșelile ediției de care ne ocupăm arată că autorul ei nu a fost preocupat îndeajuns de problemele de limbă pe care le pune reconsiderarea operei lui I. Slavici. Ediția Popper vine să îngroașe rândul vechilor și slabelor ediții ale operelor lui Slavici. Ea nu servește nici pe marele nostru scriitor, nici pe editorul lui.

În raportul prezentat în recenta sesiune științifică a Academiei R.P.R. prof. I. Răutu îndemna „pe scriitori și pe poeți, pe criticii literari și pe specialiștii în teoria literaturii să se preocupe mai stăruitor decât până acum de problemele vocabularului literar ale gramaticii scriitorilor noștri, ale stilului lor". Gravele lipsuri ale ediției de care ne-am ocupat arată cât de necesar și de binevenit este acest îndemn.

AL. NICULESCU

VERBUL A TREBUI

Verbul *a trebui* vine din *trěbovati*, formă care în vechea slavă exista pe lângă *trěba*, ambele derivate dintr-o rădăcină *terb*. Spre deosebire de *trěba*, care era verb impersonal, *trěbovati* putea fi întrebuințat la toate persoanele, dar se folosea mai mult la persoana a III-a singular și plural (cu forme deosebite). Bulgara a păstrat până azi cele două forme paralele, iar rusa numai pe cea personală.

A trebui, în românește, se construește în două feluri: ca personal, atunci când are înțelesul de: „a fi nevoie de ceva", „a se cere neapărat", și ca impersonal când înseamnă: „a fi dator, obligat". Iată câteva exemple:

Poiciță boz de liliț,
Bată-te pustia minte,
Că n'ai fost de mai 'nainte...
Acume nu-mi *trebuești*
Că mai rău mă chinuiești.
(G. Dem Teodorescu, *Poezii populare*, p. 378.)

Grești florí și ne'ațiorí,
Că mie nu-mi *trebuí*.
(I. Urban Jarnik și A. Bârseanu, *Doine și strigături din Ardeal*, pag. 309.)

Mă rog, toate câte multe câte *trebuesc* le în pui de ani.
(I. L. Caragiale, *Opere*, III, pag. 58.)

Ca multe alte verbe de conjugarea a IV-a, *a trebui* poate primi la prezentul indicativului și conjunctivului sufixul *-esc*, cum se vede din exemplul de mai sus, iar frecvența formelor sufixate mai ales pentru persoana a III-a (*trebuește, trebuesc* pe lângă *trebuie*) se explică tocmai din nevoia de a diferenția singularul de plural.

Ca sensul de „a fi dator, obligat", *a trebui* precede totdeauna un verb care stă la conjunctiv; este deci un fel de auxiliar. În acest caz, *a trebui* este impersonal, nu are subiect — persoana și numărul sunt arătate de verbul care îl urmează.

Trebue să muncesc să pot trăi cum se cade în și oraș.
(I. Ghenburg, *Și a fost ziua a doua*. Trad. de I. Luca, p. 168.)

Dacă am lăsa numai vreme destulă, am învăța noi singuri cum *trebue* să trăim. (*Id.*, pag. 70.)

Cartea cea groasă n'o putea fi — *trebuia* să silabisească fiece cuvânt de parte. (*Id.*, pag. 18.)

Nu mai *trebuia* să-i arăți nimic că-l și pricepea cu o ușurință de mirare.
(I. L. Caragiale, *Opere*, I, pag. 90.)

Destul de des însă auzim și citim propoziții în care *a trebui* este întrebuințat ca personal, deși, fiind auxiliar, are totdeauna impersonal.

Și iată, firește, *am trebuit* să zicem la fel: „Mare noroc pe Guvidi".
(I. L. Caragiale, *Opere*, VI, pag. 28.)

În sensul al II-lea, *veți trebui* să munciți mai mult (auzit la o şeminată).
Poate ca diplomat *aș trebui* să vorbesc altfel. (I. Ehrenburg, lucr. cit. pag. 101).

Fenomenul e frecvent la formele verbale compuse: perfect, viitor, condițional. Care e explicația?

În limba noastră, auxiliarul își modifică forma după persoane (de ex.: *am, ai, are; voi, veți, va* etc.); *a trebui* fiind un fel de auxiliar, a fost integrat și el în aceeași categorie și întrebuințat personal. Deoarece se spune: *noi am zis, voi veți munci, eu aș vorbi*, a părut incorect *noi a trebuit să zicem, voi va trebui să munciți, eu ar trebui să vorbesc* și au fost folosite formele „acordate" *am trebuit să zicem, veți trebui să munciți, aș trebui să vorbesc*. Greșala constă deci în faptul că se modifică auxiliarul de mod, care e impersonal, ca și cum el ar avea același subiect cu verbul care îl urmează.

Trebue deci să distingem trei categorii: a. cazuri când se folosește numai persoana a III-a singulară, cu valoare impersonală, b. cazuri când alături de aceasta se folosesc și forme personale și c. cazuri când se folosesc numai forme personale. a. *eu trebue să fac, tu trebue să faci, noi trebue să facem*... (nimeni nu zice *noi trebuim să facem*). b. alături de *va trebui să facem*, apare și *vom trebui să facem*, alături de *a trebuit să fac*, și *am trebuit să fac*, c. se spune numai *ei trebuiau să facă, ei au trebuit să facă, ei vor trebui să facă* (nimeni nu spune *ei trebuia, ei a trebuit, ei va trebui să facă*).

Un verb trebue să fie sau impersonal, sau personal, în toată conjugarea lui. Deocamdată ar trebui să alegem, și în cazul lui *a trebui*, un fel de conjugare pe care să o generalizăm. Dacă privim cu atenție cazurile unde s'a impus forma personală, constatăm că e vorba de persoana a III-a. Explicația trebue să fie teama de a greși acordul: de vreme ce se consideră ca o mare greșală să spui *oamenii merge, zilele trece*, ne-am speriat și de *ei trebuia să facă, ei va trebui să facă*. Se vede însă că această teamă este greșită. Deocamdată sunt de părere să rămânem la conjugarea primitivă a lui *trebui*, adică să menținem și să generalizăm formele impersonale.

PIRUTA LEIBOVICI

Articolul nu lămurește suficient transformarea lui *trebue* în *trebuește*. Pentru ce să fie o parte vacantă personală în *îmi trebuește*, care e foarte rară și nu poate fi ca nu voi zici. Verbele noastre de conjugarea a IV-a, pe care unele în *esc-ești* (*muncesc, muncești, muncește*), altele fără (*dorm, dormi, doarme*). Ici și colo găsim treceri fără o categorie precisă: *conlucrează, conlucrează*, în loc de *conlucră, conlucrăm* (încă o sau multe *urlăuește, distrăuește*). Se poate ca aceste forme să fie provocate de dorința de a distinge singularul de plural; în orice caz, la *trebui* impersonal, această distincție nu e necesară (doar nu zice nimeni *ei trebuesc să facă*), și e preferabil să păstrăm forma tradițională, *trebue*.

DESPRE CATEVA PRONUME PERSONALE DIN LIMBA ROMANA

Afăturî de pronumele personale de persoana a III-a *el, ea, ei, ele*, se folosesc în limba română pronumele *dânsul, dânsa, dânşii, dânsele*. Socotesc unii că, faţă de *el*, pronumele *dânsul* este o formă mai politicoasă şi spunând *am vorbit cu dânsul* au sentimentul pe care îl încearcă cei care spun *am vorbit cu dumnealui*; alţii îl consideră ca o formulă mai atenuată faţă de *dumnealui*, stabilind gradaţia *el — dânsul — dumnealui*. Pornind dela această concepţie, unele femei dela ţară îşi desemnează bărbatul cu ajutorul pronumelui *dânsul*, aşa cum altele îl numesc *dumnealui* sau *dumnealui al meu*. Această situaţie este în strânsă legătură cu ideea că pronumele *dânsul, dânsa* se aplică numai persoanelor, şi într'adevăr există oameni care consideră că este o greşală să spui *dânsul* vorbind de un creion sau de un câine. De fapt, pronumele *dânsul* nu se deosebeşte prin nimic, din punctul de vedere al sensului, de pronumele *el*. Funcţiunea lui nu este limitată la înlocuirea numelor de persoane (el ţine şi locul numelor de lucruri) şi nu poate fi pus în categoria pronumelor de politeţă. Pentru a ne da seama de formele şi de funcţiunile lui, vom enumera câteva fraze dintr'o povestire a lui Ispirescu *(Zâna Zânelor)*:

1. Fiul cel mic al împăratului se duse în cămara lui. Zâna după *dânsul*.
2. Acest copaci era nalt şi gros şi bătrân... Se încovrigă şi fiul de împărat[ul] de *dânsul* şi se urcă până ce ajunse de se agăţă de o ramură.
3. Se duse fiul cel mare, îşi luă soţie pe fata împăratului vecin şi se întoarse cu *dânsa* la tatăl său.
4. Săgeata celui mai mic se urcă în naltul cerului. Li se strâmbaseră gâturile privindu-se după *dânsa*.
5. Trei draci se certau de răceau pământ la gură. Se duse la *dânşii* cu clopul înainte.
6. Cei[laţi] fii de împărat şi domni... deteau târcoale roabelor ce veniseră cu zâna şi care de care umbla să se prindă în horă lângă *dânsele*.

După cum se vede în exemplele de mai sus, nu există nici urmă de politeţă în folosirea pronumelor *dânsul, dânsa* etc.; ele înlocuesc în aceeaşi măsură nume de persoane (frazele 1, 3, 5, 6) şi nume de lucruri (frazele 2, 4), iar în locul lor pot fi folosite pronumele *el, ea* etc. Aflăm însă o deosebire între pronumele *dânsul* şi *el* în faptul că cel dintâi nu e folosit decât la nominativ şi acuzativ, — ceea ce explică tot mai rara lui întrebuinţare, ca şi imprecizia funcţiunilor lui, — pe când celălalt cunoaşte toate formele flexionare. Faţă de *lui, ei, lor* folosirea formelor *dânsului, dânsei, dânşilor, dânselor* este considerată nu numai nerecomandabilă, dar şi ridicolă. Prezenţa acestor două pronume cu acelaşi sens constituie însă un avantaj stilistic. Spre a evita repetarea, scriitorii — ca şi cei cu vorbirea mai îngrijită — fac să alterneze cele două forme, ca în următorul pasaj din M. Sadoveanu:

Broz a început să facă cercetând-o stăruitor cu ochi lui umeroşi. Atât [numele unui câine] s'a dus la *dânsa*. Şi a arătat îndată câtesului unde se duce.

Alternarea e folosită şi în graiul obişnuit, atunci când pronumele se referă la obiecte sau persoane diferite, spre a se evita confuziile:

Făt-frumos zise credinciosului său de se puse pnuă, iară *el* se urcă pe *dânsul*, apoi pe sid în curtea împăratului (Ispirescu).

În ceea ce priveşte originea pronumelui *dânsul*, avem a face cu un urmaş al mai vechiului *însul, insa, insăi, insele*, pronume care s'a bucurat altădată de o largă circulaţie şi care are întocmai sensul lui *el*:

Îl primiră pre însul (Dosoftei); mearse către însăi (Coresi).

Din construirea lui cu unele prepoziţii limba de astăzi a rămas pe de o parte cu pronumele *dânsul* (= *de* + *însul*), pe de altă parte cu chiar pronumele *însul* alăturat vechilor prepoziţii *întru, printru, dintru*. În loc de *în sa, prin sa, din ei* se spune şi astăzi *într'însul, printr'însa, dintr'înşii*.

Acelaşi punct de plecare îl are toată seria de pronume numite „de întărire": *însumi, însămi, înşuţi, înşăţi* etc., formate din pronumele personale *ins, însă* etc. cărora li s'au alipit pronumele reflexive neaccentuate *mi, ţi, şi* etc. (În limba mai veche apare cu aceeaşi funcţiune pronumele *însă*) fără adaos: *(pe ins, învăţătura ta însă)*. La fel la unii scriitori mai noi influenţaţi de limba textelor vechi: *ei înşii* (Haşdeu); *dela trubaduri înşii* (Iorga). În limba de altădată pronumele apărea şi independent (în funcţiune pronominală sau adverbială) cu sensul de „cu însumi, tu însuţi etc., (eu, tu etc.) singur, chiar (eu, tu etc.), din propria iniţiativă, dela sine": *am venit însumi, auzite de însumi, înşişi ştiu*; astăzi el însoţeşte fie un pronume personal, reflexiv, posesiv, demonstrativ sau un adjectiv, fie un substantiv *(tu însuţi, cu sine însuşi, ceia înşişi, a mea însăşi, oamenii înşişi)*.

Pronumele de întărire e variabil şi se acordă în persoană, gen şi număr cu pronumele sau substantivele pe care le determină sau pe care le înlocueşte. Potrivit cu normele limbii literare se poate stabili următorul tablou:

a) Pe lângă pronume şi substantive:

I. singular: *eu, mie, pe mine însumi* (când vorbitorul e de sex masculin) sau *însămi* (când vorbitorul e de sex feminin);

plural: *noi, nouă, pe noi înşine* (masculin) sau *însene* (feminin).

II. singular: *tu, ţie, pe tine însuţi* (când i se vorbeşte unei persoane de sex masculin, sau *însăţi* (când i se vorbeşte unei persoane de sex feminin);

plural: *voi, vouă, pe voi înşivă* (masculin) sau *însevă* (feminin).

III. singular masculin: *el, al lui, lui, pe el însuşi*;

feminin: *ea, al ei, ei, pe ea însăşi*.

plural masculin: *ei, ai lor, lor, ei înşişi*;
feminin: *ele, ale lor, lor, ele înseşi* sau *însele*.

La ultima formă (*însele*) e de observat prezenţa pronumelui neaccentuat *le*, în locul reflexivului *şi*. Explicaţia creării acestei forme trebue căutată în paralelismul *noi — noao — ne, voi, voao, vă* care a atras pe *ele — lor — le* (pronumele personale neaccentuate ale persoanei I şi a II-a confundându-se cu cele reflexive).

b) Pe lângă pronumele posesive: *al meu, al tău, al său înşuşi, a mea, a ta, a sa însăşi, ai mei, ai tăi, ai săi înşişi, ale mele, ale tale, ale sale înseşi* sau *însele*.

Când *meu, tău, său* au rol de adjective posesive, *însuşi* îl poate determina fie pe substantiv, fie pe adjectivul posesiv, ceea ce duce la acorduri deosebite: *fiul tău însuşi* înseamnă „chiar fiul (tău)", pe când *fiul tău însuşi* înseamnă „chiar al tău".

Dacă în ceea ce priveşte limba literară a zilelor noastre se poate vorbi de fixarea unor forme precise pentru fiecare împrejurare sintactică, nu tot astfel stau lucrurile cu limba mai veche şi chiar cu limba vorbită de astăzi.

Astfel la Coresi întâlnim *iubeşte vecinul tău ca insuşi tine* faţă de *tu însuţi*; în Psaltirea Şcheiană *dela însăsi tatăl* faţă de *însuşi domnul*.

În literatura mai nouă precum şi în limba de toate zilele acordul are aspecte diferite, observându-se mai ales potrivirea în număr şi persoană şi negligându-se genul. Femeile spun foarte des, vorbind despre ele: *eu însumi*, în loc de *eu însami*, şi Dicţionarul Academiei înregistrează această particularitate dând următorul citat: *Simt o ruşine faţă de mine însumi*, pus pe seama unei eroine de roman. *Îţi pe mine să mă ingrijeşti cu însuţi mâna ta şase săptămâni* — spune Făt-frumos într-un basm cules de Ispirescu; iar Costache Negruzzi scrie despre Alexandru Lăpuşneanu că *venea cu însuşi voinicul Porţii* să recucerească tronul Moldovei.

A existat în limba română tendinţa de generalizare a lui *însuşi*. Textele literare ale secolului al XIX-lea ne dau suficiente dovezi:

Nu săpa altuia groapă să nu cazi însuţi în ea (Costache V. Cary, 1860).
Ariele şi literatura, expresiile inteligenţei şi ale speranţei de viaţă ocolo unde ele îşi trag originea din însuşi trupina poporelor (M. Kogălniceanu).
După o convorbire atât de prezaică... am zărit pe a doa zi pe însuşi pe noi (C. Negruzzi).
(Această piesă anatomo-patologică) denotă în mod preciptorie pecetluitatea vinovăţii omeneşti (oficiu) pus pe însuşi slovele naturii (Dr. C. C. Chernbach, 1876).
Amanii ei înşişi de mioritoase ei faţă (C. Conachi).
Nu este destul a-l cunoaşte numai, fiind că şi însuşi demonul îşi cunoaşte şi el (Revista *Săptămâna*, Iaşi, 1853).

La aceasta a contribuit de sigur şi forma adverbială a lui *însuşi* invariabil, cu sensul de „chiar":

De aceea cădinea (sic) doza de medicament se poate mări şi însuşi în trei... adică 2 o zi până la zece şi înapoi la trei până (Anonim, cercetat).

Această carte... reprinde drama lui Lord Byron „Manfred", tradusă în limba noastră din engleză (I. Eliade).

Această tendință de simplificare și de uniformizare, prezentă încă în vorbirea neîngrijită a unora, slăbește pe zi ce trece, în măsura în care tiparul și învățătura pătrund tot mai adânc și își exercită influența binefăcătoare.

J. BYCK

Publicăm acest interesant articol, în credința că el va da naștere la discuții rodnice. Redacția revistei nu este în totul de acord cu părerile exprimate de autorul lui: între *el* și *dânsul* există deosebiri formale și, desigur, și de înțeles, în anumite pături ale societății, *dânsul* are declinare completă (*al dânsului* etc.), dar scriitorii nu-i folosesc decât ca pronume *(zice o scoate-o el decât dânsul*, amândouă pronumele referindu-se la aceeași persoană). Am dori ca cititorii noștri să se pronunțe asupra eventualei deosebiri de conținut între *el* și *dânsul*.

FIȘĂ sau FIȘĂ ?

Cuvântul *fișă* a pătruns mai demult în limba română. Îl găsim la Alecsandri și înseamnă „bucățică mică de os sau de metal, rotundă sau pătrată, întrebuințată ca marcă de plată la jocul de cărți, sau de către chelneri, în localurile de consumație". Cuvântul acesta s-a reactualizat, primind o circulație cum nu a avut altădată, prin introducerea telefonului automat. Astăzi, după câte știu, se întrebuințează pentru a denumi „piesa metalică, în formă de monedă, care se introduce, ca să poți vorbi, în telefonul public automat".

Foarte adesea auzim, mai ales pe cei ce nu cunosc *fișa* decât jocurile de cărți și în orașele în care telefonul public automat este de dată recentă, oftând telefonistul o *fișă de telefon*, întrebând câți *face fișa* sau ce să facă cu *fișa*, când nu răspunde numărul format.

Amândouă aceste forme își au originea în fr. *fiche*, cu deosebirea că forma *fișă* ne-a venit prin mijlocirea neogreacă, iar *fișă*, direct din franțuzește. Atât din cauza originii diferite, cât și din cauza diferenței de întrebuințare, am ajuns astăzi să avem două cuvinte, deosebite atât în ce privește forma, cât și în ce privește sensul. La telefon, vom spune deci numai *fișă*.

S. C.

ÎNTREBARE

De ce se zice corect *am vorbit cu tata, am vorbit-o pe mama, am fost la unchiu*, și chiar *ce mai face mama* (subînțelegând: *a ta*), dar este necorect să spunem *am vorbit cu fratele, ce mai face sora*, și trebuie neapărat completat: *am vorbit cu fratele meu, ce mai face sora ta?*

ECONOMII DE PREPOZIȚIE ȘI DE ARTICOL

În ultima vreme, tot mai deseori, prepoziția *pe* — cu care se formează acuzativul la numele de ființe omenești — este omisă atât în articolele de ziare cât și în felurite proclamații sau lozinci. În vorbirea curentă, absența ei nu se observă.

Iată câteva exemple spicuite din ziar (dintr'o singură pagină și nu toate):

„Constructorii au căutat să elibereze *muncitorii* de eforturile fizice" — în loc de „...să elibereze *pe muncitori* etc."

„...consultând în prealabil *ceilalți membri* de partid." S'ar putea crede că ceilalți membri de partid au consultat în prealabil pe cineva sau ceva. Autorul ar fi trebuit să scrie: „...consultând în prealabil *pe ceilalți membri* de partid".

La fel produce confuzie propoziția: „Deaceea trebue să înfrângă *agresorul*". Autorul n'a vrut să spună că „agresorul trebue să înfrângă pe cineva", ci „să înfrângă pe agresor" — ceea ce e cu totul altceva.

În același articol din care am extras ultimul citat, am citit și următoarele: „...a nu împiedica *Japonezii* să se amestece" în loc de „a nu împiedica *pe Japonezi* să se amestece" sau „a nu împiedica Japonia să se amestece".

Cu prilejul alegerilor de deputați dela 3 decembrie 1950, pe sutele de mii de proclamații și de chemări la vot scria: „Votați *candidații* F. D. P.", în locul formei corecte „Votați *pe candidații* F.D.P.", deoarece e vorba de persoane și nu de obiecte. Se putea spune „Votați *listele* F.D.P." La alte alegeri, care aveau simbolul „soarele", lozinca „Votați *soarele*" era corectă.

Și cu genetivul se fac repetate greșeli. Cred că în anumite cazuri repetarea articolului proclitic este necesară. Am citit această frază „Împotriva lui Franco și *politicii* sale se ridică etc." Cred că trebuia spus „Împotriva lui Franco și *a politicii* sale se ridică etc." Dar voi da un exemplu mai caracteristic, în care se simte lipsa particulei. În „Adevărul" din 4 ianuarie a. c., am citit: „Unele dintre dominioane se află mai mult sub influența Washingtonului decât a Londrei. Este cazul Canadei, învecinată Statelor Unite și *Australiei*". Așa dar Canada e vecină și cu Australia!... Dacă autorul ar fi scris: „Este cazul Canadei, învecinată Statelor Unite, și al Australiei" greșala... geografică ar fi fost înlăturată.

SAȘA PANA

Într'adevăr, *pe* la acuzativ aparține „genului personal", se folosește în mod special pentru persoane. Când spunem *să eliberăm pe muncitori* tratăm pe muncitori ca pe niște persoane; când spunem *să eliberăm muncitorii*, îi tratăm ca pe niște obiecte. La fel de greșită e formula pe care o auzim uneori la Radio: *anunțăm ascultătorii noștri*...

Chiar și în lucrări atât de îngrijite cum e traducerea românească a romanului lui Șolohov *Pe Donul liniștit* se pot găsi asemenea greșeli: *S'a dus pe semnește și vadă mama* (vol. IV, pag. 146). În loc de *s'o vadă pe mamă sa*.

LUCIAN COSTIN

1887—1951

La Caransebeș a murit un iscusit cercetător al graiului bănățean, Lucian Costin (pseudonimul profesorului Ioan Costinescu dela Caransebeș).

A văzut lumina zilei la 11 Septembrie 1887 în comuna Lisaura (Suceava). Fiu de pescar sărac, studiază la Suceava, unde are ca profesor pe Simion Florian Marian, cunoscutul folclorist. Urmează cursurile universitare la Cernăuți (1910—1914) și la Viena (1914—1916). A fost toată viața profesor de geografie într'un târgușor din Banat, în Caransebeș. Cu pasiune demnă de admirat a scris în multe domenii.

În domeniul limbii, are meritul de a fi adunat mult material folcloric din Banat și pe baza acestui material a scris studii despre graiul bănățean. Lucrarea *Graiul Bănățean* (Vol. I, București, 1926. Vol. II, Turnu Severin, 1934) are un glosar foarte bogat de cuvinte bănățene. Explică cuvintele pe baza informațiilor directe dela țăranii din jurul Caransebeșului. Dacă i se părea că un cuvânt e ceva mai greu de explicat, se adresa scriitorilor în dialect bănățean. Studiul introductiv încearcă să precizeze caracteristicile graiului bănățean. De obicei spunem grai bănățean, dar după Lucian Costin, în Banat ar fi un subdialect.

A scris și despre graiul din comuna sa natală, în lucrarea *Monografia satului Lisaura* (București, 1940).

Cu prilejul unei vizite recente, am constatat că mai are foarte mult material folcloristic nepublicat. Multe caiete sunt scrise de țărani. Ar fi de dorit ca acest material să nu se piardă.

Avea gata pentru tipar următoarele lucrări despre graiul regiunii în care lucra:

1. Formarea subdialectului bănățean.
2. Câteva observări asupra foneticii și morfologiei graiului bănățean.
3. Fizionomia subdialectului bănățean.

Lucrările sale despre graiul bănățean ar merita să fie salvate. Păstrate într'o bibliotecă publică (de exemplu la Timișoara), ar putea fi consultate cu mult folos de cercetători, eventual ar putea fi publicate.

În ultimii ani a adunat foarte mult material în legătură cu graiul muncitorilor bănățeni, material pe care specialiștii ar putea să-l folosească pentru studiul lor.

I. E. NAGHIU

(Lugoj)

Avem, din întâmplare, câteva note ale lui Lucian Costin, privitoare la fonetica și formarea cuvintelor în graiul bănățean. Credem că vom putea publica ceva din ele într'unul din numerele noastre viitoare.

NOTE LEXICOGRAFICE

E vorba aici de cuvinte singuratice sau de expresii care ştiinţificeşte se numesc „corupte" şi ele apar aşa cum au fost „prinse", sau „aranjate" după cum li se pare vorbitorilor. Aceste cuvinte s-au strecurat pe nesimţite, din neştiinţă. Socotesc că e bine să fie semnalate şi explicate, pentru ca greşelile să poată fi evitate.

Beljer. Nu este vorba de numele de batjocură care se dădea mai de mult unei anumite categorii de dascăli, ci de forma pe care a luat-o în gura vânzătorilor cuvântul franţuzesc *belle fleur*, un fel de măr alb, pe gustul.

Bolender. Aşa numesc cizmarii „umpluturа" care se pune între branţ şi talpă. Provine din germanul *Vollender* „care împlineşte".

Bolovan. Aşa a ajuns să sune cuvântul franţuzesc *boi-au-vent*, pateu învelit într'un aluat fraged şi înfoiat.

Carote. De unde în franţuzeşte cuvântul *carotte* denumeşte orice fel de morcovi, la noi a ajuns să însemne „morcovi mici".

Coleandru. La o băcănie am văzut afişat acest cuvânt, diformare a lui *cortandru*, numele unei plante aromatice.

Confiat. Oricine putea citi până dăunăzi, pe firmele cofetăriilor, inscripţia *fructe confiate*. E vorba de francezul *confit* „zaharisit", care pare că s'a contopit cu *confié* „încredinţat", de unde a ieşit forma greşită românească, azi ieşită din uz.

Ionteză „iată neserioasă" („Cum vorbim", II, 1, pag. 33) vine din francezul *chanteuse* „cântăreaţă, artistă de varieteu" (spre deosebire de cântăreaţa de un gen mai grei, care poartă numele de *cantatrice*). *I* pentru *ş*, ca în *şanilie* (*janilie*) pentru *chenille*, *janticle* pentru *Chanteclair*.

London-pepene, soi de mere, în graiul vânzătorilor, în realitate *London peping* pe englezeşte.

Patvagon „vagon de bagaje". Nu are nimic de-a face cu vagonul cu paturi, ci reprezintă germanul *Packwagen* „vagon de bagaje", transformat limbaci germ. *Pack* „pachet" nu spunea nimic publicului nostru.

Pârnaii „pantaloni din postav negru la piuă pe care îi poartă bătrânii" („Cum vorbim", II, 1, pag. 33) pare a fi luat din dialectul macedo-român, unde *pârnai* provine, în ultimul lui, din grecescul modern *peripodiâ* „otorap". Se pune numai întrebarea: pe ce cale a ajuns acest cuvânt în Ialomiţa?

Ranete în gura vânzătorilor, numele unui soi de mere care pe franţuzeşte se chiamă *reinette*.

Trioora numele unei prăjituri, de fapt *trigon*, ceea ce în greceşte înseamnă „cu trei colţuri".

M. SOTEC LETRANU.

Exemple tipice pentru transformările pe care le suferă cuvintele de origine străină, păstrate încă în graiul vorbit, deci încă a fi fost văzute în forma lor scrisă. Abundă în special exemplele de etimologie populară (vezi „Cum vorbim", II, 11—12, pag. 31).

VOCABULAR REGIONAL

REGIUNEA ARAD
Raionul Ineu

Abrug s. n. = talpă de masă.
Dună s. f. = pilotă.
Ghiconiță s. f. = sacâz.
Libaiă s. f. = boboc de găscă.
Pîmez s. n. = magiun.
Sălmălac s. f. = sălcie.
Șpohert s. n. = mașină de gătit.
Tolbor interj. = aoleu, vai. „*Tolbor*, *lolboi*, *s'a aprins casa!*"

Ineu

GH. PANTEA

REGIUNEA CLUJ
Raionul Jibou
Comuna Hida

Aiceari v. = a târgui.
Gălănc s. n. = coteț pentru găini.
Grâie s. n. = cereală. „*Da-le'n grâie* și adă niște brâmă să mînînce!"
Ponnular s. m. = ouă.
Spănă s. f. = sită.
Șpuzeală s. f. = magiun.
Vacnergheu adj. = strengar, țeapăn. „*Sandu lui Berobie e mare vacnergheu.*"

Cluj

FRANTISEK SVOBODA
student

Comuna Cetățeni
Satul Hereclean

Beșc adj. = nepotrivnic, răzvrătăcios. „*Iarăș beșc vaca asta!*"
Cîder s. = vin acru, oțet.
Cirîiseș s. = nord, sudvest, din care bat ploile cu furtună.
Mălfă s. = tărâțe de cătină, supe foarte.
Tonc v. = a veni cuiva o idee. „*Ce i-a tonc*, *ce nu i-a tonc*, *să intre și să ne ia de gecet.*"

TEODOR CREȚU
învățător

REGIUNEA GORJ
Raionul Băia de Aramă
Comunele [illegible]

Vlanc s. pl. = minciuni, neadevăruri. „*Nu cred, vsies-s niște vlanc ce-m spui tu.*"
Vîne s. f. = vreme rea. „*Să vezi, dragă Ioane, de unde-i afară.*"
Șgurar adj. = grăunțos, sfărâmicios. „*Vecinul meu are niște cartofi foarte șgurari.*"
Incopcia v. = a încolți. „*Ce să mai trăiască dacă i incopciat-o toată lupii, sărăcu!*"
Vipor adj. = plin de viață. „*Bunicul meu, ce să-ți spun, e încă vipor, cu toate că-i bătrân.*"

ANATOL TUDOSE-DROCHIA
student

REGIUNEA HUNEDOARA
Raionul Orăștie
Comuna Șibot

Boc s. = vas cu capac.
Bălăun s. m. = bogătan.
Cădărâ v. = a conduce pe cineva să facă rău. „*L-o cădărât careva să facă așa ceva.*"
Cântăla s. n. = cană. „*Mai ce poate, vor un cântăla de vin!*"
Cumă s. m. = medic vechi, moș.
Hoha adv. = pustiu, fără stăpân. „*I-am găsit casa hoha.*"
Holongăr s. m. = salahor. „*Tatăl vacă a fost holongăr.*"
Mești v. = a se conduce. „*Se știe mești ăne!*"
Meșt s. m. pl. = nervi. „*Iară nu-mi meș omu ăsta.*"
Mișcalință s. f. = smecherie. „*Dă-bîș vuma cu mișcalințe!*"
Mosnic s. m. = omul care mănâncă mult.
Mondrâni v. = a se mișca încet. „*Așa-i zău mondrânește.*"
Răluțe s. pl. = plăcinte.
Țicău adj. = nesuferit, nesimțit.
Tier s. = tarturie.
Zgârdău adj. = avar, zgârcit. „*E tare zgârdău!*"

REMUS VIOREL

REGIUNEA IAȘI
Raionul Negrești
Comuna Șeșuleasa
Satul Borzești

Acarș s. n. = poloboc cărăbănesc, lung până la pământ.
Borta s. n. = locomobilă, deși mașina de treier. „Când au adus mașina, au plătit patru perechi de boi și banda și șase perechi la *borta*."

Cei perfi s. n. = intoxicație, iritația pielei în urma intoxicației.

Cuiture s. f. = loc puțin adâncit, în prisacă, de unde beau albinele apă.

Dragoman s. m. = cel care poartă răsunderea stânii, formată din ale mai multor locuitori. „Când îmi trebuie ceva la stână, eu viu la *dragoman*, nu stau de vorbă cu toți oamenii!"

Gigné s. f. = groapa din mijlocul stânii unde se pune cazanul pentru fiert zerul.

Gotcă s. f. = oțiuța dintr'un fagure în care stă matca albinelor.

Got'ș adj. = cu pete albe pe bot și pe picioare: dacă blana e albă, cu pete căprăcești pe bot și pe picioare. „Oaie *godișă*, berbec *gotiș*."

Mască s. f. = pată neagră pe din'ele mijlocie; de jos, al unui cal. Se observă la cai de 5—7 ani.

Mustereață s. f. = struguri zdrobiți. „Am avut eu o leacă de vin, dar l-am băut din *mustereață* !"

Păspăi v. = a nu mânca bine. „Oile nu mai *păspăesc* fânul acesta."

Pieașcă s. f. = bucată de lemn sau de fier care se adaugă unei grinzi ca ornătură, dacă-i strâmbă, sau ca încărtură, dacă-i slabă.

Prăstier s. m. = al treilea cal pus la jug, la căruța de doi cai; la căruța de trei cai, *prăstier* este al doilea cal înșirat. „Iarna asta îl pot *prăștier*, îl pun la praștie; la vară am să-l înham la oiște."

Prăstini v. = a pune *prăștini* (prăjini) pe acoperiș pentru a nu fi sbuciumați.

Săgeată s. f. = cumpănă fântânii. „Fântână cu *săgeată*."

Spatăr s. n. = gaură sub peretele prin care trec oile la mulse.

Șafor s. m. = așa era numit geamănul de vite.

Sutură s. f. = semn la oi reprezentat printr'o tăietură în urechi.

Strug s. n. = boală la cai. Li se crapă unghiile.

Turdină s. f. = bucată de fier care leagă perinocul de oiște, la car.

Țâhăi v. = a lătra. „Toată noaptea au *țâhăit* câinii în grădină!"

Trenzăriță s. f. = zăbală mică cu care se strunește puternic maxilarul inferior al unui cal nărăvaș.

Zgâiboc s. n. = 1. fiecare de pălămidă care trece prin cârn în grâu treierat. 2. fiecare de cânepă care se scutură înainte de a fi dusă la teilă.

Iași

N. A. URSU

Raionul Iași
Comuna Popricani
Satul Epureni

Bologhini s. f. = sarmale mari cu crupe. „Ieșea am făcut de mâncare niște *bologhini*."

Cârniz s. n. = rândea specială pentru făcut niște șănțulețe la scândurile dela podeaua casei. Șănțulețul făcut se numește tot *cârniz*.

Cășăr s. f. = coada coasei, toporâștea.

Durjancă s. f. = fâșie de stofă sau de pământ. „Am în Girinca (nume de joc) o *durjancă* de pământ."

Gardăia s. n. = astupătoare la gura cuptorului când se coace pâinea.

Homăr s. m. = bălaț obraznic, hoțoman. „Acela-i un *homăr* și jumătate!"

Iodănsoa s. f. = doisprezece legale la un capăt cu o sloată, cu care se prinde buza de sus a sânului ca să stea la potcovit.

Mănunchi s. f. pl. = vederi, arătări. „I'i se păzare niște *mănunchi*."

Pazile s. n. = cele două cărămizi în formă de triunghi, în care bate fumul (la bogeac).

Prelipci s. f. = paravanul din spatele casei.

Zumfireie s. f. pl. = crupe. „Borș cu *zumfireie*."

Iași

V. AEVENTE

REGIUNEA BODNA
Raionul Bistrița
Comuna Ioda

Arddu s. m. = paznic de pădure. „Am fost în pădure după lemne și m'a prins *arddu*."

Boactăr s. m. = set de haită.

Căndiloare s. f. = mașină de prășit. „Eu cășăiesc cu *căndiloare*, că am cucuruz pe rânaur."

Cociorbă s. f. = tăietură, în formă de potcoavă, făcută în urechile oilor spre a fi recunoscute.

Drujanț s. m. = mai mare decât cornul, oriaș. Se spune mai mult despre femei. „Ce *drujanț* de femeie-i! Te sperii când o vezi."

Fătăgău s. m. = mic slujbaș din trecut, care avea pretenția de „om mare.”

Forșă s. n. = comportare, năravuri, fel de a fi. „L-am văzut pe George beat. Apoi, nu te mira, că așa-i *forșa* lui!”

Hăitaș s. m. = paznic la câmp.

Ilă adv. = nevoie, trebuință. „N'am să-ți mai arăt nimic. — Dar nici nu mi-i *ilă*.”

Hodaie s. f. = imaș, islaz. „La 20 mai ies vițele la *hodaie*.”

Mălaiță s. f. = făină de porumb uscată, care se dă ca hrană puilor. „Ai făcut *mălaiță* pentru pui?”

Surd s. f. = nervi, amărăciune.

Sucaș adj. = 1. nervos. „Mă mir că Valeria o mai duce cu Ion, că tare-i *sucaș*.” 2. „Cal *sucaș*” = cal care nu vrea să tragă.

Șfung s. n. = viteză. „Așa și-a luat sania un *șfung*, că nu s'a mai oprit până'n vale!”

Șirajoneștor s. m. = pistonier. Se întrebuințează numai de bătrâni.

Șpur s. m. = bastard.

Iași

GH. BODOR
studentă filologie

REGIUNEA SEVERIN
Raionul Oravița
Comuna Petrilova

Căleandră s. f. = ridicătură la marginea rodurilor.

Cărcâng s. n. = arcior.

Comat s. n. = bucată mare de pâine sau mămăligă.

Crizias s. n. = grămadă sau claie de grâu formată din 16 snopi.

Găidană s. f. = un fel de groapă mică (cu apă provenită din p.oaie) care se află pe arătă.

Ieoarță s. f. = om mascat, măgoaie.

Noobronc adv. = pe umeri. „Pune-ți haina aceasta *noobronc*.”

Ogrisi v. = a lovi pulernic.

Orlao s. = concediu militar.

Piglaie s. n. = fier de călcat.

Piglui v. = a călca.

Plal s. n. = creion.

Propie s. n. = calot.

Oravița

GR. BULCSA
elev

REGIUNEA SUCEAVA
Raionul Fălticeni
Liteni — Baia

Bocănească s. f. = bucată de aluat care se coace la gura cuptorului. „Mamă, fă-mi o *bocănească*.”

Câci interj. = expresie întrebuințată pentru a îndemna viteii să meargă.

Cișătură s. f. = ciot ascuțit rămas dela tăierea oblică a unui arbore mic. „S'a spart într'o *cișătură*.”

Dolie s. f. = vârtaș de apă la adâncuri.

Fânci s. m. = om naiv și care merge dârz. „Mergi ca un *fânci*.”

Halpău adj. = om mare și lacom. „Te sepezi ca un *halpău*!”

Hârâor adj. = cineva care vorbește hârâit (hodorogit).

Hârhăiancă s. f. = femeie care bombă cu minciuni.

Juci s. m. pl. = snopi de cocean, struțeni.

Rablău adj. = flăcău ramolit.

Scolbură s. f. = scorbură de copac.

Șincafează adj. = persoană care vorbește cu „ș”. „Să și mai faci tu, măi Vașăli.”

Zaxău adj. = om cu buze groase care vorbește mult.

CONSTANTIN I. BATOȘ
studentă

REGIUNEA TELEORMAN
Raionul Zimnicea
Comuna Frumoasa

A'ni v. = a îngriji, a hrăni. „Cloșca aceasta *a'nește* bine puii.” „N'ai să le *a'nești* în viața ta!”

Catrau sau *catraun* adj. = desordonat.

Cojoacă s. f. = bucată de piele de oaie care servește la vârurile cășelor.

Cornățel s. m. = lemnul de care se atârnă șleaurile hamurilor.

Coscobaie s. f. = baiba, dracul. „O să te ia *coscobaia*!”

Drig s. n. = un fel de lopată de lemn cu ajutorul căreia se scoate cenușa din sobă.

Fidan s. m. = pom mic, puiet. „Când am sădit mărul acesta, era *fidan*!”

Ziua v. = a blestema, a ocărî. „*Toată ziua ţiruieşte.*"

Gaiţă s. f. = un fel de măracini cu care sunt închise curţile sore a fi ferite de vite.

Găiman s. m. = dopul unui butoi.

Gărdi v. = a lua, de loc şi de colo, câte o mâncare, a ciupi.

Giaolăi s. f. = lucru vechi şi stricat.

Giobli şi *gioşi* v. = a se învechi, a se strica. „*Cuţitul ăsta s'a gioblit de tot.*"

Gnigar s. n. = loc cu boabe de porumb.

Hărăbaie s. f. = jucărie foarte uşoară. Se aplică mai ales bătozelor.

Irî s. n. = dâră de pământ.

Irjăi v. = a agăţa. „*S'a irjăit în firu cui.*"

Jugarâeu s. f. = lichea, derbedeu.

Jmghini v. = a se frecă, a nu sta locului.

Jir s. n. = dâră de pământ.

Mălăinc s. n. = mămăligă coaptă şi cuptor.

Marcu, adj. = descumpănit.

Măureaţă s. f. = mohor sălbatic.

Meseaţă s. f. = faţă de masă.

Mărău şi *năirău* adj. = zăpăcit, zurliu.

Orăsăi s. f. = vorbă multă şi fără rost.

Porcumenaie s. f. = om de proastă purtare. „*Dă-te la o parte de porcumenaie ce eşti!*"

Prisai v. = a se pocăi, a simţi (timpul). „*De câteva zile s'a zăy prisăit.*"

Răbăi v. = v. *prisăi*.

Sainac s. f. (se întrebuinţează numai la plural) = haine, „*I-ai luat zadarnic şi-ai plecat.*"

Sberenghi s. n. = joc.

Sberenga v. = a se juca.

Sfărtoagă s. f. = varză acrită (în foarte de vânzare) sau tăiată de prin fourte înghesuită.

Sănătău adj. = zăpăcit.

Sfrămoi şi *Sfrămboi* s. n. = bucăţi mici, care sau cuiburi (ori mare) ce se ard, pe când face mâncare, ca să fiarbă mai iute.

Sfrâncă s. f. = coajă de grâu. Se mai zice şi sfrâncă sau sfrâncă sfrâncă.

Sfuicău s. n. = bucată mare de pâine sau de mămăligă. „*I-ai tăiat un sfuicău de pâine foarte plecat!*"

Târsâi s. f. = sloară cu ajutorul căreia se leagă snopii de grâu.

Trâm s. n. = bucată mare de pâine sau mămăligă.

Tvaloagă s. f. = jeavă de grebla.

Uiche s. = uncheş. Forma *uiche* pare a fi provenită din întâlnirea lui *unchi* şi *uncheş*.

Zar s. n. = zăpadă.

Frumoasa

MARIN CAZACU

REGIUNEA BUCUREŞTI
Raionul Vidra
Comuna Călugăreni

Andoaia adv. = fără rost. Unuia îi zice „*andoaie!*"

Anărăiaş s. m. = derbedeu.

Anăsărzat adj. = bătrân de bătăioare imputernicit.

Căsăun s. m. = 1. om care nu lucrează, ci numai mănâncă. 2. vită care nu produce nimic (de pildă, o vacă sterpă).

Nicovrel s. m. = necaz, dureri.

Pădeo şi *diaăle* s. f. = grămadă mică de fân.

Pioi v. = a sfârşi (despre o boală). „*I-aiă, pentrucă e pioi de lucru!*"

Prişcă s. f. = sfârşeală neîngrijită, care se topeşte repede.

Raci s. m. = arde (scrie şi pizzi, cu asturi, care serveşte ca le de mâncare, la ari).

Sgumă s. f. = oală slabă.

Sloiuţi s. f. = resturi de mâncare (mai ales de legume fierte).

Văiărâ adj. = zăpăcios, prea zburdalnic.

Vâcmeasnă adj. = mare şi zdravăn cu oarecântă neîngrijire a înfăţişării. „*A pornit la drum cu vaţă vâcmeasnă!*"

Vrâncă s. f. pl. = boabe de porumb.

Vrâncă adj. = fără rost.

Zgăiuos adj. = zgomotos.

ŞTEFAN OPREANU

UCRAINEAN

Pentru a deriva substantive și adjective care să arate apartenența locală, limba noastră folosește sufixul *-ean*, împrumutat din slavă, de exemplu în: *Moldovean, Bănățean, Gălățean, Bucureștean*. În unele cazuri, însă puține la număr, se folosește și sufixul de origine latină *-an*, împrumutat de noi din limba franceză, și atașat cuvintelor la care se și aplică. De ex.: *Canadian, Parizian*, etc. Existența celor două sufixe, asemănătoare într'o anumită măsură, permite confuzia între ele și întrebuințarea lor nepotrivită. Vedem astfel *Ucrainian* în locul formei corecte *Ucrainean*. Nu are însă nicio rost să lăsăm un derivat francuzesc pentru a numi pe vecinii noștri Ucrainenii, cu care avem legături directe. Forma *Ucrainean* este deci singura admisibilă.

FLORIN CHIRIȚESCU

EUROPEAN

Europeam este un derivat, care arată originea, dela *Europa*, format cu ajutorul sufixului *-eam*, ca *Bucureștean, Ieșeștean, Oltean, Craioveanu*. Uneori întâlnim cuvântul scris greșit: *Europeam*. Aceasta este o simplă fidelă a francuzescului *Européen* și nu are nicio justificare în limba noastră; ei dă o notă de cosmopolitism celui care-l folosește.

M. NEAGOE

FRICȚIUNE

Cuvântul *fricțiune* care înseamnă „frecătură" pe o parte a pielii cu mâna, cu peria, cu o flanelă etc. (prin extensiune, a ajuns să denumească și medicamentul întrebuințat la această operație), este un cuvânt împrumutat din francezul *friction* care are același sens. Dar de multe ori cuvântul e folosit sub forma greșită *frecție*. Această din urmă formă este popularizată și de fiecarele cu FRECĂT (deci *frecție* MAT). Forma *frecție* se explică prin influența verbului a *frecа*, verb care, de fapt, denumește acțiunea săvârșită prin fricțiune. Însă neologismul *fricțiune*, nefiind un derivat al verbului *a frecа*, nu există aici un motiv ca forma lui să fie schimbată.

LAURA STOICA

DEFECT, DEFICIENȚĂ, DEFECȚIUNE

Aceste trei cuvinte își au originea în latinescul *deficio*, însă fiecare din ele are alt sens în limba noastră.

Defect înseamnă „imperfecțiune fizică sau morală, cusur, meteahnă", *deficiență* „lipsă, slăbiciune" iar *defecțiune* (sub înțelesul strict de „părăsire a unui partid politic, trădare") iată câteva exemple de întrebuințare a lor corectă. Defect: *Deși N. Oxinoski e orbit, acest defect nu l-a împiedicat să-și scrie valorosul roman „Ața l'a călit oțelul"*. Deficiență: *Opera lui Rebreanu are numeroase deficiențe*. Defecțiune: *Politica de trădare a generosilor a sfârșit prin defecțiune, fără ca acest fapt să scutească pe camaeliștii de clasă nimicitoare*.

Adesea-ori însă, în limbajul uzual sau în diferite ziare, observăm că aceste cuvinte se întrebuințează unul în locul altuia în mod cu totul greșit. Într'o cronică sportivă, redactorul scrie: *de remarcat că șanțul și unul spitele cu obstacole alternează înainte de sosire*, defecțiune care l-a împiedicat să sosească împreună cu adversarii. În acest exemplu vedem că autorul cronicii confundă *defect* cu *defecțiune*, deoarece „părăsirea unui partid" nu are nimic comun cu spița ruptă dela bicicleta lui Șandru. În „Gazeta Învățământului" 11 mai 1961, se scrie: *La toate aceste defecțiuni de ordin didactic, datorite slabei pregătiri... a unor profesori, trebuie să adăugăm și frecvența scăzută a unui număr destul de însemnat de elevi*. Despre ce *defecțiune* poate fi vorba aici? Fără îndoială că există *deficiențe* de ordin didactic.

În ceeace privește întrebuințarea greșită a cuvântului *defecțiune* în loc de *defect*: *caracterul economiei capitaliste prezintă* deficiențe *care o vor duce în mod inevitabil la pieire*.

STERIE SPIRU

DISCUȚII DESPRE ACTIVITATEA LINGVIȘTILOR SOVIETICI

La 15 iunie, Prezidiul Academiei de Științe a U.R.S.S. a discutat comunicarea academicianului Viktor Vinogradov, director al Institutului de lingvistică, despre activitatea lingviștilor sovietici. Academicianul Vinogradov a arătat că genialul îndrumare a lui I. V. Stalin „Marxismul și problemele lingvisticii" a servit ca bază pentru restructurarea organizatorică a institutelor științifice de filologie și lingvistică de pe lângă Academie.

Oamenii de știință au elaborat o serie de lucrări prețioase la limba rusă și limbile popoarelor din U.R.S.S. Printre aceste lucrări se află: prima parte a culegerii „Împotriva vulgarizării și denaturării marxismului în lingvistică", primul volum din „Gramatica limbii literare ruse contemporane", monografia „Ortografia rusă", „Studii asupra dialectologiei tadjice", „Dialectologia karakalpaka", „Gramatica tatină" și altele. Cu participarea activă a Institutului de lingvistică au fost pregătite cărțile „Problemele lingvisticii în lumina lucrărilor lui I. V. Stalin" și „Problemele sintaxei limbii ruse contemporane", care au apărut sub îngrijirea academicianului Vinogradov.

În scopul satisfacerii cerințelor științifice ale păturilor largi ale oamenilor sovietici, Prezidiul a hotărît editarea unei reviste speciale — „Problemele lingvisticii".

VERA SMIRNOVA, *Despre câteva probleme ale măiestriei scriitorului*, „Literaturnaia gazeta", Nr. 65, 1951, pag. 2-3.

Discutând în general problema măiestriei scriitorului în ceea ce privește imaginea, compoziția și stilul, V. Smirnova se ocupă și de problema limbii beletristicii, pentru care, în mod particular, lucrările lui I. Vl. Stalin au stârnit un interes deosebit. Autoarea constată că problema aceasta a fost încă puțin studiată și că nu se știe nimic despre limba celor mai mari reprezentanți ai literaturii ruse, deși „literatura este arta cuvântului scris" și în carte totul se exprimă prin cuvinte, atât imaginile, sentimentele, cât și intonația. Cuvântul în sine e cu totul altceva decât cuvântul întrebuințat într'o operă literară. Alegerea și folosirea unui cuvânt într'o operă beletristică nu se datorește unei necesități de moment și nici numai unei cerințe sănătoase sau gramaticii, ci și unui simț propriu al artistului și de aceea „limba literaturii beletristice constituie o categorie estetică".

Limba unei opere literare nu poate fi separată de imagine și de compoziție, deoarece cuvântul artistic își capătă valoare și semnificație decât în contextul respectiv. Ideea, imaginea, compoziția și cuvântul dintr'o operă literară se găsesc într'o continuă interdependență: „fără idei nu există o compoziție, fără compoziție imaginea devine inutilă, iar cuvântul care nu e într'o imagine este ca un simplu sunet".

Pentru a trece la analiza operelor, V. Smirnova face o comparație între două romane sovietice contemporane având teme asemănătoare: „Malul înalt" de Vera Panova și „Secerișul" de G. Nikolaeva, în privința limbii ea constată că Vera Panova preferă cuvântul spiritual, jocul de cuvinte, limba vie, repede, ioarte mobilă, și susține cu exemple această afirmație. Așa, de pildă, un personaj negativ, Ikonikov, academicianul sovhozului, apare caracterizat pe deplin ca un formalist rece, cosmopolit și străin oamenilor sovietici în momentul în care, ca dicționarul în mână, a'ese din el ce fiind cele mai frumoase, numai cuvintele străine, răsunătoare, a căror pronunțare produce și un joc de cuvinte absurd și ridicol.

V. Smirnova trage concluzia că din analiza limbii unei opere literare reies nu numai și imaginea și atitudinea scriitorului față de ea, însă aceasta operei devine mai evidentă. De aceea aprecierea măiestriei scriitorului trebuie să înceapă cu studiul limbii ca realitate a gândirii. Dar V. Smirnova precizează că „a studia limba nu înseamnă a urmări de câte ori a folosit scriitorul un cuvânt sau altul și

ce fel de cuvinte — arhaisme sau neologisme — întrebuințează, ci și încerca să explici de ce și în ce scop folosește scriitorul anumite cuvinte, dacă ele exprimă exact ideea ce, ceea ce el vrea să spună și dacă ele corespund adevărului vieții".

În recenziile articole asupra operelor literare sovietice, singura observație cu privire la limbă este că „sunt scrise într'o frumoasă limbă rusă". V. Smirnova arată că această nu e deloc suficient, mai s'ar cere ca operele scrise într'o „urită limbă rusă" nici nu trebuie luate în considerație, când e vorba de beletristică. Ceea ce se impune a fi studiat este „cum sunt scrise operele literare, în ce constă forța și frumusețea limbii lor, cum folosește scriitorul bogățiile limbii materne și cum îmulțește el aceste bogății".

MIOARA GRIGORESCU

G. DORF-SUSTER: *Principiile analizei frazei în clasele superioare*, Inostrannâe âzâki v şkole, nr. 1, 1951, pag. 56—57.

În acest articol autorul, pornind dela compararea limbii ruse cu cea engleză, recomandă câteva principii metodologice de analiză a frazei în clasele superioare ale liceului. „Predarea limbilor străine în școală" — arată autorul — trebue să se bazeze pe învățătura lui I. V. Stalin despre marea importanță a structurii gramaticale și a fondului principal de cuvinte în studiul limbii. Ca atare, pentru a da câteva directive cu privire la analiza propoziției, autorul pornește dela unele neajunsuri în însușirea gramaticii. Astfel, o greșală în vechiul mod de a analiza propoziția este de a considera că o limbă străină se poate învăța reducându-se totul la reguli și excepții. De altfel, abaterile în general pot fi explicate prin desvoltarea de veacuri a limbii respective. Formele de plural la cuvintele engleze *foot* „picior", *tooth* „dinte", deși sunt neregulate, s'au impus pentrucă sunt des întrebuințate.

G. Dorf-Suster propune ca elevii să aibă mereu prezent în minte astfel că limba se transformă necontenit. Ei trebue să înțeleagă că, în fiecare etapă a desvoltării ei, limba nu e un simplu bagaj de cuvinte și reguli ci un sistem, în care toate elementele componente se supun legilor interne. Elevii trebue să rețină că marea majoritate a formelor gramaticale intră în normele generale ale limbii și că, pe lângă aceasta, există norme sau reguli cu caracter special, cărora nu li se supune decât un mic număr de fenomene lingvistice.

Altă metodă greșită în predarea gramaticii privește analiza gramaticală a propoziției.

Metoda obișnuită — arată G. Dorf-Schuster — era de a face pe elevi să analizeze propoziția din punct de vedere sintactic și morfologic, punându-le întrebări în limba maternă sau (în anumite școli) chiar în limba străină pe care ei o învață. Metoda „întrebărilor" nu este însă acceptabilă decât cel mult pentru limba maternă, unde elevul, cunoscând sensul, poate preciza rolul morfologic și sintactic al formelor. Într'o limbă străină este însă greu ca elevul să analizeze propoziția înainte de a-i cunoaște bine sensul. De aci necesitatea de a folosi în vederea analizei gramaticale, propoziții al căror înțeles să fie cunoscut dinainte elevilor.

Pentru o mai bună înțelegere a textului este necesar să se facă transpunerea lui în limba maternă. Traducerea poate fi de trei feluri, după calitatea elevilor: literală, dacă va fi făcută de un elev slab, aproximativ literară dacă ia ea va lucra un elev mediocru, și literară - dacă autorul ei va fi un elev bun.

Un elev bun nu se va mărgini la simpla analiză gramaticală a propoziției, ci va trece la analiza ei lexicală. Făcând mereu comparația între limba străină și limba maternă, el va ajunge la o mai temeinică cunoaștere a fiecăreia dintre ele. Numai cu ajutorul unui termen de comparație (care este, în cazul de față, limba străină), elevul va putea înțelege mai bine sensul cuvintelor și al categoriilor gramaticale din limba maternă.

Este deci, de dorit ca toți elevii să ajungă a face o analiză complexă a textului (gramaticală, lexicală, stilistică) și comparativă (raportând faptele din limba străină la cele din limba maternă și invers); simpla analiză gramaticală nu este suficientă pentru descoperirea întregului con-

sau să ghicească şi să mijloacele lingvistice prin care se exprimă.

În această fază e importantă ca în analiza propoziţiei să aibă prioritate înţelegerea sensului frazei.

Din cele de mai sus se va reţine încă că metoda „întrebărilor" trebuie întâlnească în toate cazurile. Autorul socoteşte că în anumite împrejurări întrebările sunt necesare (de ex. în primul stadiu al învăţării unei limbi străine se poate aplica procedeul întrebărilor în analiza propoziţiilor simple, căci îl deprinde pe elevi să cunoască diferitele părţi ale propoziţiei).

În vederea unei analize corecte, autorul socoteşte că e necesară însuşirea a trei condiţii:

1) cunoaşterea mijloacelor gramaticale de legătură a cuvintelor, ordinea cuvintelor (topica), prepoziţiile şi formele cuvintelor; 2) compararea faptelor din limba străină cu acelea din limba maternă; 3) cunoaşterea regulilor sintactice.

În articolul de faţă autorul se opreşte numai asupra primului punct, discutând mijloacele de legătură a cuvintelor în propoziţii. Rezolvarea acestei probleme depinde de legile interne ale fiecărei limbi. Totuşi, din compararea limbii ruse cu limba engleză se pot scoate principii generale aplicabile şi la alte limbi.

Ordinea cuvintelor în propoziţie este diferită în cele două limbi. În limba engleză topica are o importanţă deosebită de mare pentru că, în general, fiecare parte a vorbirii are o funcţie specială. În rusă nesupunerea cazului la topică şi nu le prea ţinută şi să fie folosită pentru expresivitatea stilistică.

În studierea unei limbi străine topica ajută pe elevi să deosebească între ele părţile vorbirii şi să traducă (dacă să înţeleagă) corect textul.

În privinţa formei cuvintelor este de reţinut posibilitatea pe care o are limbile de a-şi forma cuvinte noi prin mijloace proprii.

Datorită mai multor procedee specifice, limba engleză are foarte multe cuvinte „polisemice", adică în stare izolată, cuvinte care pot fi oricând asociate din alte existente. În limba rusă există cuvinte care nu îngăduie astfel, altă cale gramaticală pe care îl are în limba engleză.

Cuvintele cunoscute caracterizează, cu singur, ce poate lămuri (de ex. în engleză *water* poate avea înţelesul de substantiv sau verb, după cum e în propoziţie).

În ceea ce priveşte cuvintele ajutătoare, autorul recomandă o bună însuşire a limbii străine. În limba engleză flexiunea este foarte puţin dezvoltată, iar omonimia foarte răspândită; aceasta duce la o largă întrebuinţare a cuvintelor ajutătoare. Se impune, prin urmare, ca fiecare elev care vrea să-şi însuşească o limbă străină să cunoască rolul cuvintelor ajutătoare.

Articolul (de V. Dorf-Schneider conţine o contribuţie preţioasă la problema atât de importantă a studierii gramaticii în şcoală.

FLORICA DUMITRESCU

L. A. BULAHOVSKI: *Contribuţii asupra importanţei reciproce dintre limbile literare slave*. Izvestia Akademii Nauk SSSR, X, Nr. 1, pag. 37-49.

Academicianul L. A. Bulahovski a scris de s-a ocupat până acum de importanţa studierii raporturilor reciproce dintre popoarele slave, atât a limbilor literare, cât şi a celor populare.

Lucrările de până acum s-au limitat la studiul raporturilor lexicale şi lexico-semantice ale limbilor literare slave, care dovedesc mai ales raporturile intime dintre limbile literare slave.

Între aceste limbi influenţele s-au produs pe căi culturale, ideologice, orale şi mai ales politico-sociale. Între limbile literare slave există legături fundamentale de apropiere, tendinţe comune pe baze progresiste.

Din acest punct de vedere, vechea slavonă, prima limbă literară a tuturor Slavilor şi cel mai puternic mijloc de civilizaţie a lor în trecut, a avut un rol important, mai ales în sud-vestul Rusiei şi pe teritoriul sârbesc, unde Slavii luptau împotriva catolicismului.

L. A. Bulahovski arată, apoi, rolul slavei în redactia cărţilor sec. XVII-XVIII.

După vechea slavă, limba cea mai mult, influenţând pe rând, limbile literare sârbă, bulgară şi sârbo-croată.

Dintre toate limbi slave *limba rusă literară* este cea mai depărtată de celelalte limbi slave, inclusiv cehă și slovacă, dar mai ales bulgară în care ruşismele nu se mai deosebesc de elementele bulgare. La Cehi și Slovaci influența rusă se simte în stilul literar din epoca renașterii lor, iar la Bulgari în epoca renașterii lor naționale.

Interesante raporturi reciproce există între limba *literară poloneză*, *sorabă* și *slovacă*, precum și între Sârbi și Croați.

Raporturile reciproce dintre limbile slave sunt confirmate de numeroase elemente lexicale, care au pătruns dintr'o limbă într'alta, precum și de folosirea conjuncțiilor, de procedee stilistice comune și mai ales de topica frazei. Topica frazei slave este influențată de topica latină. Influența latină este puternică nu numai la Slavii de apus, catolici, ci și la Ruși și la Ucrainenii. Academia din Kiev a lui Petru Movilă a fost un focar de cultură latină. De aci au pătruns profesori de latină și Sârbi din sud-vestul Ungariei.

Restaurarea sintaxei limbilor literare slave s'a efectuat abia în sec. al XIX-lea, întâi în limba literară rusă, apoi, în poloneză și în cea ucraineană, în cehă și slovacă. Limbile literare slave s'au apropiat astfel — fiecare de aspectul lor de limbi vorbite, întoarcerea lor la izvoarele vorbirii, adică la limbile vorbite, fiind apropiat de modul comun de exprimare a Slavilor, care și are începutul în perioada când dialectele slave se deosebeau foarte puțin între ele. De aceea și problemele de slavistică trebuie să fie urmărite în toate limbile slave și în vechea slavă.

P. O.

EMINESCU ȘI LIMBA POPULARĂ

În numărul 9 al revistei „Iași Nou", se apăru un articol al prof. Gavril Istrate despre „Eminescu și limba populară". În acest articol autorul analizează contribuția lui Eminescu la formarea limbii literare românești, ca poet, poziția lui față de problemele limbii literare.

Spre a scrie în spiritul înțelegerii contribuției aduse de Eminescu în acest privință, G. Istrate face o paralelă între câteva poezii de început ale poetului și câteva poezii ale lui Alecsandri și Bolintineanu. Autorul arată că ceea ce-l deosebește în mod esențial pe Eminescu de ceilalți scriitori ai timpului este folosirea conștientă a elementului lexical popular, asimilarea lui organică în limba literară. Transformarea acestei calități a limbii noastre literare se datorește, după cum s'a scris și în alte studii asupra lui Eminescu, faptului că marele poet a fost în foarte bun conservator al tuturor formelor regionale și dialectale ale limbii noastre. De asemenea a fost viu preocupat să realizeze unificarea limbii, „să șteargă asperitățile dintre Moldoveni, Munteni și Ardeleni, care se desvoltau până acum într'un sens prea strâmt regional".

După ce a precizat aportul lui Eminescu în formarea limbii noastre literare, G. Istrate analizează diverse note, scrieri și articole ale poetului, în care el însuși își clarifică atitudinea față de problema folosirii limbii populare în literatură. Astfel se arată poziția lui Eminescu în privința „principiului fonetic", al cărui adept este. Apoi autorul caută să explice existența numeroaselor manuscrise eminesciene și variante. G. Istrate vede în ele dovada unei sforțări permanente de îmbunătățire a textului respectiv, sforțarea de a egala exprimarea cu gândurile care stăpâneau sufletul poetului.

Tot cu acest prilej, prof. Istrate caută să explice prezența diverselor forme dialectale moldovenești (unele folosite pentru rimă cu precădere de meșteșugarii, iar altele pentru a reda o atmosferă de basm), precum și prezența unor forme muntenești și a formelor de limbă veche (arhaisme). Autorul mai caută să precizeze, pe baza unor citate din articolele lui Eminescu, poziția acestuia față de „cătărările latiniste" (față de neologisme, cât și atitudinea lui față de cosmopolitism în limbă, arătând astfel cele ce este progresist, cât și aspectele retrograde din concepția lui.

În concluzie reiese că Eminescu a avut în general o poziție progresistă în problemele de limbă, că opera lui a desăvârșit capitolul, până atunci neterminat, în care cei ce au scris române au folosit într'un fel sau altul elemente din limba populară în limba lite-

sarii. La sfîrșitul articolului, O. Istrate ne arată că cea ce a dus la formarea unei limbi artistice de o reală valoare a fost tocmai această sinteză între elementele populare și elementele limbii culte. Această sinteză este rezultatul unei îndelungate străduințe și are pecetea și proprie prin sensul nou pe care-l capătă elementul popular, prin importanța care i se dă.

M. S.

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR.

In ziua de 8 martie, 1951, la filiala din București a societății, a vorbit Pandele Olteanu, lector universitar, despre „Aspectul slav de răsărit al slavonei din țările românești".

Intemeindu-se pe cele mai recente cercetări ale slavisticii sovietice și din țările de democrație populară, vorbitorul a precizat mai întâi originea și rolul vechii slave, ca primă limbă literară, confesională, diplomatică și oficială la popoarele slave și la noi.

In slavona dela noi se întâlnesc ca într'un mozaic elemente din toate celelalte redacțiări amestecate cu elemente românești, care sunt mai numeroase în limba documentelor și inscripțiilor slavo-române.

In slavona dela noi, fondul cel mai vechi și permanent este sud-slav, bulgar. Incepând cu secolul al XV-lea, se afirmă crescând o influență sârbă. Istoria Moldovei este însă mai strâns legată de aceea a Slavilor de răsărit prin raporturi sociale, economice, politice, militare și culturale. De aceea influența slavă de răsărit este atestată, chiar în primul document slav intern, care ni s'a păstrat în Moldova, acela al lui Petru Roman al Mușatei din 1392. Limba slavă din cancelaria Moldovei este aproape identică, — mai ales din punct de vedere diplomatic, — cu cea folosită de Slavii de răsărit în cancelaria din Kiev și a marelui principat lituan. Slavona rusă ca limbă oficială se face simțită la noi și în toate țările ortodoxe slave la începutul secolului al XVII-lea, când cultura rusă trăiește o epocă de mare înflorire. Reprezentanții acestei influențe la noi este Ucrainia Nistorei. In această epocă influența slavă de răsărit denumită istoriceste „rusă", se întâlnește și în unele documente slavo-române din Țara Românească. Ea se atestă în fonetică, morfologie și lexic. In slava din cancelaria Moldovei, întâlnim elemente ruse ucrainene, bieloruse, polonize și sud-slave. Este greșit să identificăm această limbă cu bielorusa, cum s'a făcut unii slaviști și noștri. Elementele slave de răsărit în slavona din Moldova sunt o realitate puternică. Ele nu sunt însă consecvente, nici singurele. Slavona din documentele și inscripțiile dela noi e o limbă „sui generis", e încă caracter unitar și cu multe forme neregulate. Istoricul sovietic N. A. Mohov nu spune că personalele care scriau în secolul al XV-lea, în Moldova, în limba slavă puteau accepta în texte slave cuvinte moldovenești, de ex., în loc de *plemennik* scriau *nepot*, în loc de *svedetelstvovati*, *svidrtirisea* etc.

Intr'adevăr în slavona inscripțiilor și documentelor dela noi, întâlnim elemente autohtone, latinisme, slavisme vechi cu fonetism românesc, vechiul diftong *oa*, articolul postpus, numiri cat: *Arcoară, Barsuc, Murgulet, Bucium, Poiana Dulce, Furcană*; apelative: *arină, jin, sumon, vatră, pănură, fi'astru* — „în vitreg" —; toponimie apoi un mare număr de calcuri etc. De aceea limba documentelor și inscripțiilor slave dela noi este numită mai exact „slavo-română". Topica slavonei dela noi este mai mult românească, pentru că pisarii gândesu românește și vorbeau slavonește.

Structura slavonei dela noi oglindește istoria noastră strâns împletită cu aceea a Slavilor. Un studiu integral și amănunțit al acestei limbi este de o imperioasă necesitate. El se va putea realiza însă numai când se vor edita cele zece sute de documente slave din țară și străinătate. Prin publicarea originalelor de documente slave în facsimile, în anul acesta „Corpus de documente" Academia RPR inaugurează această mare operă.

C. ▼

Vineri 30 martie a. c., prof. I. Coteanu a prezentat Filiala București (Secția Filologie) a Societății de Științe Istorice, Filologice și Folclor o comunicare despre „Cum se studiază limba unui scriitor". Comunicarea a cuprins două părți. În prima parte vorbitorul a criticat atitudinea de rezervă de până acum față de studierea limbii literare, iar în partea a doua a schițat câteva principii care ar trebui să se aplice în studierea stilului scriitorilor.

Atitudinea în care s'a complăcut multă vreme lingviștica dela noi se explică prin două idei de bază ale lingvisticii burgheze: a) stilistica lingvistică nu are legătură cu limba literară, b) istoria cuvintelor nu are legături cu înțelesul lor. Acestor concepte reacționare trebue combătută cu hotărîre ființa e falsă din punct de vedere științific și înaintează lingvistica, de viață, de opera literară. Nouă ne trebue o stilistică marxistă, în care punctul de vedere lingvistic să se îmbine cu cel practic. Avem nevoie de o stilistică în stare să învețe pe oameni munciți să aprecieze opera literară sub toate aspectele ei să ajute pe scriitori să folosească în mod just limba națională, iar pe critici să-i ajute să judece opera de artă și din punct de vedere lingvistic. Constituirea unei astfel de stilistici marxiste este în primul rând sarcina lingviștilor.

Vorbitorul arată apoi că, după părerea sa, nu se poate accepta termenul de limbă a unui scriitor și că nu ne convine să vorbim de modul cum folosesc scriitorii limba. Studiul aspectelor gramaticale ale limbii literare sunt aceleași ca și ale limbii întregului popor, iar scriitorii nu le pot modifica.

De aceea, limba literară trebue să păstreze un echilibru stabil între limba populară. Acest lucru asigură scriitorilor o bună cunoaștere a limbii poporului pentru a o folosi cu artă. De altă parte și scriitorii de lingvistică sunt obligați să țină seama de unele literară din trecut și de tendința ei de limbă populară.

Lingvistul, pentru că limba evoluează neîncetat, trebue să analizeze felul în care se află limba în momentul creației literare, deosebind ce alegeri ce rol joacă în opera literară folosirea limbii literare tradiționale și a celei populare. Limba operei literare este o sinteză a acestor factori realizată de scriitor, și, în consecință, trebue judecată ca o sinteză, adică analizându-i părțile componente, raportul dintre ele, proporția în care au fost folosite de scriitor, fără a pierde din vedere niciun moment scopul muncii de sinteză a scriitorului, conținutul și caracterul operei literare judecate.

În discuții s'a subliniat importanța și actualitatea problemei. Participanții au propus să se desvolte acest studiu, care interesează în aceeași măsură pe criticii literari ca și pe lingviști.

AUREL NICOLESCU

ACTIVITATEA FILIALELOR

Filiala Cluj

La secția de filologie a filialei, în ziua de 12 ianuarie, prof. Finkelstein a ținut conferința „Influența rusă asupra limbii poeziei". Conferința a stârnit un viu interes și a fost urmată de discuții.

Filiala Brăila

În primul trimestru al anului 1951 în domeniul lingvisticii, filiala a desfășurat următoarea activitate:

În ziua de 11 februarie, prof. Nicolescu a prezentat conferința „Marxismul în lingvistică", la care au fost de față cadrele didactice ale orașului.

În ziua de 21 martie, prof. N. Mecheș a ținut un referat cu titlul „Formarea limbii române în lumina marxismului în lingvistică". Discuțiile care au urmat s'au referit mai ales la fonetica muzicală de cuvinte, la vocabular în general și la schimbările gramaticale.

FARA MULTA VORBA

V. GUSIC, București. — 1. Care este sensul exact al cuvântului *aide*? În afară de cel curent „de ieși, de leapă" (*nu mă speria ca cu de-aide astea!*), se mai întâlnește în fraze ca: *aide mama m'o rugai să vie*. 2. Care este explicația asemănării numelui plugului între limbile slave (rus. bulg. *plug*, ucr., ceh. *pluh* etc), și cele germanice (germ. *Pflug*, engl. *plough*)?

1. În fraza pe care o citați, *aide*, pus înaintea unui cuvânt care desemnează o persoană, are în limba populară a unor regiuni aie țării valoarea unei forme de politețe: *nu voi să plece aide nimu până nu mi-o iarta*. (Caragiale). În alte regiuni *aide* servește la formarea pluralului numelor de persoană, de semănând familia întreagă: *Aide nea Comen ăștia sunt oameni de ispravă*.

2. Numele „plugului" este împrumutat de limbile slave din limbile germanice.

R. DRUGA, Iași. — Sunt corecte expresiile *anul doi, anul trei* etc.?

Folosirea numeralului cardinal în locul celui ordinal în expresiile amintite este nerecomandabilă și provine din faptul că foarte des anii școlari sunt scriși cu cifre (*anul II, anul III*), iar vorbitorii citesc aceste cifre ca numerale cardinale. Trebuie spus: *anul al doilea, al treilea*.

MARIANA T., Focșani. — 1. Se scrie *corupt* sau *corupt*? 2. Cum se accentuează cuvântul *caracter*?

1. Cuvântul este împrumutat din limba latină, unde are forma *corruptus*. Unii vorbitori, simțind că este un compus din prefixul *con-* și adjectivul *rupt*, îl pronunță *conrupt*, acomodare efectuată și necesară, deoarece cuvântul nu este format în românește, iar în limba de origine are forma *corruptus*, fără *n*. Nimănui nu i-ar trece prin minte, de exemplu, să pronunțe *turtional* sau *turme diapri*, deși aceste cuvinte, sunt compuse cu prefixul *in-*.

2. Cuvântul, de origine greacă (*charakter*) a fost luat de noi din limba franceză și din limba germană. În limba franceză se accentuează pe ultima silabă, în limba germană pe penultima. De aici cele două accentuări românești. Forma franceză fiind mai răspândită și scrierile preferabile, cu atât mai mult cu cât pronunțarea *caráter* a început să aibă un aspect pretențios.

AUREL ST. RĂBEANU, București. — 1. De ce perfectul simplu se întrebuințează mai mult în Oltenia și Banat, când știm că în aceste regiuni influența limbii ruline, care nu avea perfect simplu, a fost mai mare? 2. Cum se scrie *Evghin, Malacovschi*, sau *Puskin, Muskovski*?

1. Nu știm că „influența" limbii latine ar fi fost mai puternică în Oltenia și Banat decât în alte regiuni ale țării. Cei mulți oameni nu o demonstrează nici acum. De ce o formă se întrebuințează mai mult într-o parte sau într-alta, nu știm să spunem; e greu să facem răspunzătoare de aceasta limba latină. Căci, în forma ei mai veche, latina, nu avea decât perfect simplu, iar între fazele posterioară a creat și perfectul compus, deci din punctul de vedere al limbii latine, amândouă aceste forme sunt legitime.

2. Nu știm sensul cuvântului de mai multe ori în această chestiune. Socotim că trebuie să redăm pe *k* rusesc prin *k* și așa scriem numele rusești în revista noastră. Însă nu toată lumea e de acord asupra acestui lucru, deoarece în alte părți găsiți scrierea cu *ch*.

STANCIU GH. TRANDAFIR, Iași, Școala specială de orbi anul IV. Orașul Stalin. Cum se scrie: *septembrie, octombrie* etc., sau *septemvrie, octomvrie*...?

De fapt, ar trebui să-i punem întrebarea: cum se zice, ca să știm să scrie, căci știm că trebuie să se scrie așa cum se zice. Formele cu *v* sunt învechite, azi mai toată lumea pronunță aceste nume de luni cu *b*, deci e normal să scriem *septembrie, octombrie, noembrie, decembrie*.

DIN VORBA IN VORBA

ZOREL NICOLESCU, - București. Susține, într'un articol pe care nu-l dăm, că *pionier* ar fi altceva decât *monier*. După părerea sa, *pionier* este ostaşul genist, iar *pioner* este membrul organizaţiei copiilor. O astfel de deosebire nu există. E vorba în realitate de un singur cuvânt, care a căpătat mai multe înţelesuri: 1. „soldat care face lucrări de geniu"; 2. „muncitor care desţeleneşte o regiune necultivată mai înainte"; 3. „om care deschide căi noi într'o meserie sau ştiinţă"; 4. „membru al organizaţiei copiilor înaintaşi". Scrierea *pioner* este greşită (vezi „Cum vorbim", I, 2, pag. 14). Nu este niciun motiv să răsfrângem în scrierea diferenţele accepţiunii ale acestui cuvânt, căci am ajunge să scriem cuvântul *masă* foi'tp fel când e vorba de mobilă, într'alt fel când e vorba de mâncare, într'al treilea fel când arată timpul (*după masă*) etc.

CONSTANTIN DUMITRU, elev, București, ne trimite un articol în care susţine că „Scânteia tineretului" ar fi greşit scriind că Angelica Rozeanu e „triplă campioană mondială de tenis de masă", şi că ar fi mai corect „de trei ori campioană", deoarece *triplu* „înglobează trei noţiuni de acelaşi fel într'un singur fel unitar". „Scânteia tineretului" n'a greşit, pentru că sportiva de care e vorba întrunea atributele trei campioane: a câştigat în acest an trei titluri mondiale, prin urmare este realmente *triplă campioană*.

OCTAV NICOLESCU. Articolul *Rivnă în Oltenia* — o problemă de limbă română. Evoluţia semantică dela sensul de „iveraş" la sensul de (oameni) „care ieşiră în acelaşi timp pe care-i dorească şi care caută să-şi dobândească pe ceea ce", s'a produs în limba satului. În limba română *rival* a pătruns cu neologism recent, cu altfel sens.

Explicaţia pe care o dăţi expresiei „a da în clin (a merge)" este cunoscută (vezi „Cum vorbim", I, 2, pag. 5). *Mână*, în sensul pe care îl arătaţi, acela de odihnă de noapte în mijlocul câmpului, nu se poate lega de *a ajunge* (ca şi în cazul de altfel). Chiar admiţând că *clin* înseamnă „deal", iar *mână* „culcare" şi că ar putea fi dependente pe verbul *a ajunge*, expresia este lipsită de logică. Ce ar putea însemna „ajuns la deal, ajuns la... culcare"?

LT. OPRICA PREDA, Călăraşi. Cuvintele militare pe care ni le-aţi comunicat sunt, în general, bine cunoscute. Cine nu ştie ce înseamnă *arcan, mamelon, parolă, cantiron* ş.a. sau cine-a îndrăzni să-l învăţăm pe *Valter Mărăcineanu*? Afară de asta, revista noastră nu e o enciclopedie militară, deci ne interesează numai vocabularul.

Prof. pensionar IOAN BILETCHI-ALESCU, Câmpulung-Moldovenesc. Articolul *Indicativul şi imperativul verbului predicativ în onomastica română*, pe care ni l-aţi trimis, se poate publica dacă sunteţi de acord să-l mai scurtăm.

N. I. DUMITRAŞCU, Craiova. Cartea pe care o amintiţi vocabularului celerist din „Cum vorbim", a. II, nr. 2, nu este pe deplin întemeiată. Chiar dacă toţi celeriştii ştiu ce înseamnă *bloc, cloc, marcaj, sabot* ş.a., cititorii noştri — nu toţi celeriştii — nu ştiu. Când aci de rectificarea pe care o faceţi, anume că termenul *cursă* nu înseamnă „vagon marcat", înregistrăm totodată cuvântul *mişcălăreşti* „care lucrează în direcţia mişcării trenurilor" (noi cunoaştem numai varianta *mişcărişti*). Vă rugăm să ne mai trimiteţi observaţii asupra vocabularului tehnic celerist.

H. IONESCU, Giurgiu. Este adevărat că limba evoluează şi că îşi îmbogăţeşte vocabularul, după cum spuneţi şi dv. în articolul *Cum se naşte limba*? dar faptul acesta o ştie azi toată lumea după publicarea studiilor lui I. V. Stalin. Articolul ar fi fost interesant dacă ne aţi fi arătat neologismele folosite în împrejurările care „strică limba şi o fac de neînţeles".

GR. TOPAN. - Dacă pornim dela pronunţarea pe care o mai mult sau

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE INAPOIAZĂ

★

COLABORATORII NOŞTRI SUNT RUGAŢI SĂ NE INDICE ADRESA LOR EXACTĂ

★

RUGĂM PE COLABORATORII NOŞTRI SĂ NE TRIMITĂ MANUSCRISELE, DE PREFERINŢĂ SCURTE, CU ORTOGRAFIA OFICIALĂ ŞI, PE CÂT POSIBIL, BĂTUTE LA MAŞINĂ

Manuscrisele se trimit pe adresa:

Redacţia revistei „CUM VORBIM"

la Societatea de ştiinţe istorice, filologice şi folclor.
Bucureşti — Bd. Generalissimul Stalin 1
Administraţia: — Bd. Generalissimul Stalin 1

★

Abonamentele se fac numai prin
„CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI"
Pentru Bucureşti: Str. Const. Mille Nr. 14 — Tel. 5.28.90
Pentru Provincie: La Centrele de Difuzare a Presei, din Capitalele Regionale şi Raionale

Abonamentele se pot achita şi prin mandat poştal sau prin scrisoare de viramant, cont 039038 la B. R. P. R.

Pe cuponul mandatului sau pe scrisoarea de viramant, se va menţiona denumirea publicaţiei pentru care se face remiterea

Tarif general Lei 240. — anual

REVISTA APARE ODATĂ PE LUNĂ

Taxa poştală plătită în numerar cont. aprob. Dir. Gen. P. T. T. 86.507/948

BCU "MIHAI EMINESCU" UNIVERSITY LIBRARY

INTREPRINDEREA POLIGRAFICA Nr. 15
Strada Brezoianu Nr. 23—25

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

LEI 20.

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FILOSOFICE
SECȚIA FILOLOGIE

Acad. Republicii Socialiste România
Biblioteca Centrală Universitară

QUID VERBIS

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

EDITURA DE STAT PENTRU INSTRUCȚIE ȘI PEDAGOGIE

ANUL III • IULIE—AUGUST 1951 • NUMĂRUL 7—8

ANUL III IULIE—AUGUST 1951 Nr. 7—8

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂŢII DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FOLCLOR

COMITETUL DE REDACŢIE

M. I. RADU, I. COTEANU, AL. GRAUR (redactor responsabil), acad. IORGU IORDAN
O. ISTRATE, acad. EMIL PETROVICI, acad. AL. ROSETTI

SUMAR

Pag.

Hotărîrea sesiunii largite a secţiei de Ştiinţe istorice, literatură şi artă a Academiei R.P.R. 1

M. SADOVEANU: *Limba, creaţie a poporului* 7

E. PETROVICI: *Însemnări la cap. IV. Stalin despre limbă şi sarcinile institutelor de lingvistică ale Academiei R.P.R.* 10

K. V. GORSKOVA: *Dezvoltarea lingvisticii sovietice după apariţia lucrării lui I. V. Stalin „Marxismul şi problemele lingvisticii”* 17

AL. GRAUR: *Pentru o ortografie unitară a limbii române* 30

M. NANU: *Predarea limbii române în şcolile de toate gradele din Republica Populară Română* 37

N. PASCU: *Principiile predării limbii în U.R.S.S. şi rolul lingviştilor în ridicarea nivelului predării limbii ruse în R.P.R.* 36

ŞT. BĂLAN: *Importanţa fixării unei terminologii tehnice unitare pentru răspîndirea cunoştinţelor ştiinţifice în Republica Populară Română* 44

GH. ORZEA: *Cursurile de limba română la Facultatea de Filologie din Bucureşti* 51

G. CĂLIN: *Pentru o justă autoritate a lingviştilor* 54

N. DOBRESCU-COTEANU: *Pentru dezvoltarea limbii în şcoală şi universităţile noastre* 56

TRAIAN SAVULESCU: *Cuvînt de închidere* 60

SCÂNTEIA: *Pentru înfăptuirea lingvisticii în ţara noastră* 64

CUM VORBIM: *Pentru despăţuirea unei lingvistici vătămătoare* 72

Proiecte de ortografie 76

Proiectul acad. P. Petrovici 79

Proiectul prof. Al. Graur 92

ANUL XX IULIE—AUGUST 1952 Nr. 4—5

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂŢII DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FOLCLOR

HOTĂRÎREA SESIUNII LĂRGITE A SECŢIEI A VI-A (ŞTIINŢA LIMBII, LITERATURA ŞI ARTE) A ACADEMIEI R.P.R.

Sesiunea lărgită a secţiei a VI-a a Academiei R.P.R. (Ştiinţa limbii, literatură şi arte) organizată în colaborare cu Ministerul Învăţămîntului Public şi Uniunea Scriitorilor din R.P.R. în zilele de 2, 3, 4 iulie, la care au participat numeroşi lingvişti, profesori, scriitori şi alţi oameni de cultură din toată ţara, a scos în iveală încă odată importanţa uriaşă pe care o au lucrările lui I. V. Stalin despre lingvistică pentru orientarea şi desvoltarea ştiinţei limbii şi a tuturor ştiinţelor.

I. V. Stalin a rezolvat în mod ştiinţific, problemele fundamentale ale lingvisticii : locul limbii — mijloc de comunicare între oameni, armă de luptă pentru desvoltarea societăţii — între fenomenele sociale, legile interne de desvoltare a limbii, elementele fundamentale ale limbii şi relaţiile dintre ele, legătura dintre limbă şi gîndire, dintre istoria limbii şi istoria poporului care este creatorul şi purtătorul limbii.

Lucrările lui I. V. Stalin au o importanţă excepţională pentru studierea şi predarea limbii în şcoală, mijloc important de educare a tinerei generaţii de constructori ai socialismului în R.P.R. Sesiunea a arătat deasemeni că tezele staliniste cu privire la legătura dintre limbă şi societate, cu privire la relaţiile dintre dialectele teritoriale şi limba naţională comună întregului popor au o mare importanţă pentru desvoltarea literaturii, a criticii literare şi a istoriei literare din ţara noastră.

*

Din rapoarte şi discuţii a reieşit că în ţara noastră adevăraţii cercetători de pe tărîmul ştiinţei limbii s'au străduit să creeze lucrări meritorii cu privire la limba română, în ciuda condiţiilor grele create de regimul burghezo-moşieresc.

Cu toate aceste eforturi, în perioada dictaturii burghezo-moşiereşti lingvistica românească a fost dominată de diferite concepţii idealiste susţinute de clasele exploatatoare, dușmane ale culturii poporului. Influenţa teoriilor cosmopolite în lingvistică a crescut mai

dominat concepţiile antiştiinţifice, sănătoase şi reacţionare, adoptând servil aceste teorii importate din Apus, o parte însemnată a lingviştilor din ţara noastră considerau limba ca un sistem de semnificaţii convenţionale care nu au nimic comun cu gândirea, nimic comun cu viaţa poporului şi cultivau antiistorismul în studiul limbii. Din cauza acestor teorii reacţionare mulţi lingvişti din ţara noastră nu au ştiut să facă distincţie între obiectul şi funcţiile gramaticii şi cele ale vocabularului şi au subordonat gramatica lexicologiei; deasemenea nu au reuşit să rezolve în mod just problema raporturilor între morfologie şi sintaxă, ca elemente componente de egală însemnătate ale gramaticii.

Aceste teorii antiştiinţifice, antinaţionale, au împins pe unii lingvişti în tabăra duşmanilor poporului nostru, în tabăra şovinismului, fascismului şi trădării de Patrie (Puşcariu, Candrea, Sever Pop etc.).

Plecuinirea servilă în faţa acestor curente idealiste şi metafizice a mers atât de departe încât până şi lucrările cu privire la problemele limbii româneşti se publicau în limbi străine.

Cosmopolitismul a constituit o piedică serioasă în calea desvoltării lingvisticii în ţara noastră. Deacea încă nu avem o gramatică ştiinţifică a limbii române, un dicţionar ştiinţific, o ortografie ştiinţifică. Chiar după 23 August 1944, cu tot sprijinul dat de partid şi guvern, unii lingvişti din ţara noastră au rămas înfeudaţi concepţiilor idealiste apusene (de ex. acad. A. Roseti cu lucrările „I e nuot", „Mélanges de linguistique et d'histoire"; acad. Iorgu Iordan cu lucrarea „Limba română actuală — o gramatică a „greşelilor" etc.). Acestor vechi influenţe idealiste li s'a adăugat influenţa teoriilor vulgarizatoare ale lui N. I. Marr, care s'a manifestat mai ales în periodicele „Studii şi Cercetări de lingvistică" ai Institutului de lingvistică din Bucureşti al Academiei R.P.R. şi în „Cum vorbim" al Societăţii de istorie, filologie şi folclor (redactor responsabil prof. Al. Graur), care dă o atenţie exagerată unor probleme fără mare importanţă şi ocoleşte problemele mari, principiale, ale ştiinţei limbii.

Apariţia genialei lucrări a lui I. V. Stalin „Marxismul şi problemele lingvisticii" a scos la iveală cu şi mai multă vigoare sterilitatea teoriilor idealiste în lingvistică şi a arătat lingviştilor din ţara noastră calea sigură spre o activitate ştiinţifică pozitivă şi rodnică.

În anul care s'a scurs dela apariţia lucrării lui I. V. Stalin cu privire la marxism în lingvistică, în ţara noastră, unii lingvişti au căutat, sincer să părăsească vechile poziţii idealiste, pentru a-şi însuşi concepţia stalinistă despre limbă. Cu toate acestea, semnalăm constatăm cu părere de rău că până astăzi nu a apărut nicio lucrare de analiză critică a operelor filologilor noştri din trecut, nicio lucrare de critică a curentelor idealiste şi cosmopolite în lingvistica din ţara noastră; activitatea Institutului de lingvistică din Bucureşti al Academiei R.P.R. (director acad. Iorgu Iordan) de până

... problemele practice ale ... [illegible] ... problemele fundamentale ale revoluției noastre culturale.

Deși acad. E. Petrovici are merite în rezolvarea justă a unor multor probleme de lingvistică, Sesiunea constată că raportul intitulat „Lucrările lui I. V. Stalin în lingvistică și sarcinile lingviștilor din R.P.R." nu a desvăluit până la capăt cauzele care împiedică desvoltarea lingvisticii în R.P.R. Or, este știut că înlăturarea acestor cauze este una din condițiile principale ale progresului lingvisticii române.

Ascultând rapoartele și desbaterile, Sesiunea constată că astăzi, datorită apariției genialelor lucrări ale lui I. V. Stalin cu privire la lingvistică, datorită ajutorului științei sovietice și condițiunilor create de partid și guvern, există toate posibilitățile ca lingviștii din R.P.R. să scoată lingvistica din starea de stagnare în care se află și să rezolve cu succes problemele ei fundamentale.

Pentru aceasta se cere în primul rând lingviștilor noștri să rupă pe deplin și definitiv cu concepțiile idealiste neștiințifice, să-și însușească bazele marxism-leninismului și concepția stalinistă despre limbă. Lingviștii noștri trebue să pășească cu hotărâre pe calea largă arătată de lingvistica sovietică, pe calea legării cercetărilor lingvistice cu școala, cu practica, cu problemele mari ale construirii socialismului în Republica Populară Română.

★

II. Învățământul limbii române în școlile din R.P.R. a obținut succese importante după reforma învățământului. A fost eliminată din manuale și programe propaganda reacționară, mistică și sovină cu care școala burghezo-moșierească otrăvea mințile elevilor. Cu toate acestea, situația nefavorabilă din lingvistică a influențat negativ și învățământul. Atât programele școlare cât și manualele — inclusiv cele apărute după reforma învățământului — nu au ținut seamă de importanța gramaticii în predarea limbii, morfologia a fost subestimată în favoarea sintaxei, studiul foneticii a fost programat după cel al sintaxei, iar desvoltarea unor deprinderi ortografice la elevi a fost neglijată. Programele și manualele de limba română nu leagă studiul gramaticii de desvoltarea gândirii elevilor, nu țin seama de principiul istorismului în tratarea fenomenelor de limbă.

Programele și manualele nu dau importanța cuvenită bogăției lexicale a limbii noastre contemporane, nu dau importanța cuvenită literaturii clasice românești, mijloc principal de îmbogățire a limbii elevilor. În redactarea programelor și manualelor s'a ținut prea puțin seama de principiile pedagogice de bază în predarea limbii.

Datorită politicii naționale juste a partidului și guvernului nostru, în R.P.R. s'au creat sute de școli pentru naționalitățile conlocuitoare cu limba de predare maternă. Predarea limbii materne în aceste școli suferă în general de aceleași lipsuri ca și predarea lim-

în şcolile cu limba de predare română. Şcolile noastre şcoli nu s'a dat suficientă atenţie nici problemei programelor, manualelor şi metodicii de predare a limbii române ca mijloc de comunicare şi factor de unire a tuturor oamenilor muncii din patria noastră, în lupta lor pentru pace şi socialism. Astfel, pentru şcolile tuturor naţionalităţilor conlocuitoare există un singur manual de limba română. În şcolile naţionalităţilor conlocuitoare limba română nu se studiază în legătură directă cu limba maternă, ceeace este greşit din punct de vedere ştiinţific şi didactic.

Sesiunea constată că în învăţământul superior programele de limba română nu sunt unitare, nu ţin seama de nivelul de pregătire al studenţilor. La facultăţile de filologie se acordă o importanţă exagerată dialectologiei şi limbii române vechi în dauna limbii contemporane a poporului român (prof. Iordan, Rosetti etc.). Studiul istoriei limbii este considerat ca având valoare „în sine" şi nu ca un studiu care ajută la cunoaşterea limbii actuale sub aspectul desvoltării ei istorice.

Predarea limbii române în facultăţile de filologie se face încă în mod abstract, fără să se ţină seama de cerinţele practice ale şcolilor medii. Din această cauză absolvenţii părăsesc facultatea fără a avea cunoştinţele de gramatică, ortografie etc. necesare unui profesor de limba română. Ministerul Învăţământului Public nu a luat la timp măsuri pentru îmbunătăţirea predării limbii române în facultăţile noastre.

*

Introducerea studiului limbii ruse în şcolile din R.P.R. constituie un eveniment important în viaţa culturală a poporului nostru. Cunoaşterea cât mai profundă a limbii vrednicului popor rus este un factor important în revoluţia noastră culturală.

În predarea limbii ruse în şcoală s'au obţinut succese importante. Sesiunea constată însă că lingviştii, profesorii şi scriitorii din ţara noastră ar putea da Ministerului Învăţământului Public un ajutor eficient pentru înlăturarea numeroaselor lipsuri existente în acest domeniu.

Lipsa programelor a creat o situaţie grea în domeniul predării limbii ruse. Manualele de limba rusă în vigoare nu ţin seama de principiile pedagogice fundamentale în predarea limbii; ele conţin o serie de grave greşeli ştiinţifice şi didactice.

Profesorii şi elevii nu au la dispoziţie materialul didactic auxiliar pentru studierea limbii ruse: lucrări, creştomaţii, o gramatică comparativă a limbii ruse şi române, literatură pentru copii etc. Nu s'a întocmit o bună metodică care să rezolve problemele practice şi specifice ale predării limbii ruse în R.P.R.

Având în vedere cele de mai sus, Sesiunea recomandă:

Hotărîrea cu privire la activitatea Institutelor de lingvistică ale Academiei R.P.R.

1. Institutele de lingvistică ale Academiei R.P.R. vor organiza în cursul acestui an, în periodicele de specialitate, o analiză critică, în lumina învăţăturii lui I. V. Stalin, a activităţii din trecut pe tărîmul cercetărilor lingvistice şi vor întocmi şi publica lucrări de specialitate în care să aplice învăţăturile lui I. V. Stalin la studiul limbii române şi astfel să aducă o contribuţie la desvoltarea limbii şi a culturii noastre naţionale.

2. Institutele de lingvistică îşi vor revizui planurile de lucru pe anul 1951, dînd precădere problemelor ridicate de necesităţile şcolii noastre:

a) Vor ajuta Ministerul Învăţămîntului Public la alcătuirea planurilor de învăţămînt pentru şcolile superioare şi a programelor şi manualelor pentru învăţămîntul de toate gradele, în spiritul învăţăturii lui I. V. Stalin;

b) Vor ajuta Ministerul Învăţămîntului Public la elaborarea unor metodici ştiinţifice de predare în şcoli a limbii române, a limbii ruse şi a limbilor străine;

c) Vor întocmi şi da la tipar, în prima jumătate a anului 1952, un dicţionar al limbii române pentru uzul elevilor şi studenţilor;

d) Vor întocmi şi da la tipar, pînă la sfîrşitul anului 1952, gramatica limbii române prevăzută în plan;

e) Vor întocmi şi da la tipar în prima jumătate a anului 1952, dicţionarul rus-român şi dicţionarul româno-rus;

f) Vor include în planul lor de muncă alcătuirea unei gramatici comparative a limbilor română şi rusă.

3. Institutele de lingvistică ale Academiei R.P.R. vor asigura apariţia regulată a revistei „Studii şi cercetări lingvistice" şi vor ajuta la ridicarea nivelului ştiinţific al revistei „Cum vorbim", combătînd tendinţele de vulgarizare a marxismului şi transformînd această revistă într-o tribună de propagare a principiilor lingvisticii materialiste.

4. Institutele de lingvistică ale Academiei R.P.R. vor colabora cu colectivele Lexiconului tehnic pentru toate problemele necesare, contribuind la desăvîrşirea în cît mai bune condiţiuni a acestei opere; asemenea vor ajuta Institutele tehnice la întocmirea unei terminologii tehnice unitare. Institutele de lingvistică ale Academiei R.P.R. vor intensifica colaborarea cu Institutul de Studii Româno-Sovietic pentru ca marile cuceriri obţinute de lingvistica sovietică pe baza învăţăturilor lui I. V. Stalin să devină mai accesibile lingviştilor din patria noastră.

5. Institutele de lingvistică ale Academiei R.P.R. vor da mai mare atenţie pregătirii cadrelor, formării de tineri specialişti şi vor atrage în activitatea pe tărîmul lingvisticii cercuri cît mai largi de profesori şi învăţători.

6. În ceeace priveşte ortografia, Sesiunea propune Prezidiului Academiei R.P.R. numirea unei comisii care, pe baza desbaterilor

Academiei în Sesiunea actuală, să alcătuiască un proiect al ortografiei limbii române. Acest proiect, după ce va fi discutat şi însuşit de Sesiunea Generală din toamna anului 1951 a Academiei R.P.R., va fi înaintat spre aprobare guvernului R.P.R.

II. *În ceea ce priveşte învăţământul limbii române în şcoli:*

1. Sesiunea consideră că la baza predării limbii române în şcolile de toate gradele trebuie să stea gramatica, întrucât „tocmai datorită gramaticii, limba capătă posibilitatea de a îmbrăca gândurile omeneşti în învelişul material al limbii" (I. V. Stalin). Predarea gramaticii trebuie să contribuie la desvoltarea gândirii logice a elevilor.

2. Morfologia şi sintaxa fiind părţi componente şi de egală însemnătate ale gramaticii, trebuie să se lichideze sub-aprecierea morfologiei şi să se rezolve în mod concret în predarea gramaticii, pentru fiecare treaptă de învăţământ relaţiile juste dintre morfologie şi sintaxă.

3. Sesiunea consideră că este necesar ca noţiunile de fonetică să fie introduse în program începând din clasa a II-a elementară, pentru a pregăti însuşirea morfologiei şi înţelegerea relaţiilor dintre pronunţarea şi scrierea corectă. În acelaşi timp, studierea eficace a ortografiei şi punctuaţiei se poate obţine prin legarea lor organică de predarea cunoştinţelor de morfologie, sintaxă şi fonetică.

4. Sesiunea subliniază necesitatea studierii în şcoală a vocabularului limbii române şi a însuşirii treptate de către elevi în fiecare clasă, a unui vocabular minimal. În acest scop, Sesiunea socoate necesar să se dea atenţie deosebită introducerii în manualele claselor I—VII-a celor mai alese pagini din literatura română clasică şi populară.

5. Sesiunea subliniază necesitatea ca în orele de gramatică analiza sensului cuvintelor şi expresiilor să fie subordonată sarcinii studierii bazelor gramaticii şi desvoltării gândirii elevilor, ca tratarea formelor limbii să se facă în lumina perspectivei istorice, desvoltarea limbii noastre fiind legată de istoria poporului nostru. Este important ca, pe baza lucrărilor lui I. V. Stalin cu privire la lingvistică, să se dea elevilor noţiuni despre limbă ca fenomen social, despre rolul limbii ca mijloc de comunicare între oameni.

6. În ce priveşte predarea limbii române în şcolile naţionalităţilor conlocuitoare, Sesiunea consideră necesară întocmirea unor programe şi manuale speciale pentru fiecare naţionalitate în parte.

Studierea limbii române în aceste şcoli trebuie să se sprijine pe cunoaşterea limbii materne de către elevi şi pe studiul comparativ al fenomenelor gramaticale ale ambelor limbi.

7. Studierea lucrărilor lui I. V. Stalin despre limbă trebuie să formeze obiectul unui capitol special în programa clasei a X-a.

Studiul limbii române trebuie să devină un instrument de educare a tineretului nostru studios, în spiritul luptei pentru pace, în dragostea nemărginită faţă de Patria noastră, în spiritul internaţionalismului proletar.

socialismului proletar, studiul limbii române trebue să devină un instrument al educației comuniste a tinerei generații de constructori ai socialismului în țara noastră.

Sesiunea cheamă pe oamenii de știință lingviști din R.P.R. să combată concepțiile idealiste și influențele marriste, punând în centrul activității lor problemele mari pe care le ridică opera de construire a socialismului, și a culturii socialiste, probleme pe care să le trateze pe baza adevărului științific al concepției marxist-leniniste la un înalt nivel științific și ideologic.

Oamenii de știință trebue să lupte, așa cum ne învață tovarășul Stalin, pentru *„înflorirea științei care nu se separă de popor, care nu se ține departe de popor, care este gata să slujească poporului, gata să predea poporului toate cuceririle științei și servește poporul nu cu sila, ci de bună voie și cu plăcere"*.

SESIUNEA LARGITĂ A SECȚIEI A VI-A A ACADEMIEI R.P.R.

În conformitate cu hotărîrea luată în sesiunea plenară a Academiei R.P.R. din 21—25 martie 1951, a avut loc în zilele de 2, 3 și 4 iulie, sesiunea secției a VI-a (știința limbii, literatură și arte) a Academiei R.P.R., în colaborare cu Ministerul Învățământului Public și cu Uniunea Scriitorilor din R.P.R. Ca și sesiunea plenară din martie, și această sesiune a secției a VI-a, la care au luat parte numeroși profesori, scriitori și alți intelectuali, a avut ca punct de plecare genialа învățătură a tui I. V. Stalin cu privire la problemele lingvisticii. S'au ascultat ample și documentate rapoarte, s'au discutat problemele cele mai arzătoare ale studiului limbii în legătură cu viața practică, apoi s'a votat în unanimitate hotărîrea pe care am reprodus-o mai sus. Dăm în continuare fragmente din rapoartele citite, cu regretul că spațiul, deși mărit de astă dată, al revistei noastre ne împiedică să reproducem aceste rapoarte în întregime.

LIMBA, CREAȚIE A POPORULUI

Vorbitorul a arătat că, spre deosebire de școala latinistă, antidemocratică și retrogradă, poporul știe să introducă în limba lui neologisme, pe care le folosește corect și, în general, poporul nu stâlcește limba. Apoi a spus în continuare:

...Trebue să observ că Bucureștenii au tendința de a cere glosare pentru operele scriitorilor moldoveni. De fapt, vocabularul numit fals moldovenesc circulă în cel puțin 18 regiuni ale Republicei din cele 28 și servește scriitorului pentru îmbogățirea limbii, precizarea și nuanțarea înțelesului. E vocabularul părții din miază noapte a țării. Din Bihor și Banat până către Sibiu, Maramureș și Suceava, aceste cuvinte ale scriitorilor moldoveni sunt înțelese și întrebuințate curent.

După ce am cercetat și foarte importanta operă a filologiei noastre, Atlasul lingvistic al României, m'am convins definitiv și pe această cale, nu numai din cercetări personale, că tendința de a face încă numai în jurul Bucureștiului o limbă în plină desvoltare și evoluție e o mare greșeală.

Poporul din cele 18 regiuni de către miază-noapte recoltează *curechi*, acreșie *verze* și bea *moare*, pe când Dunărenii nu știu decât de *varză* și *zeamă de varză*.

Gospodinele din miază-noapte coasă cu *ață*, fixează cu *boldul* sau cu *bumbușca*, își prind haina cu *agrafa*, își pun în păr *speici*, pe când la București nu se întrebuințează decât cuvântul *ac* cu prefixele: *de cusut, cu gămălie, de siguranță, de păr*.

Unora din produsele savuroase ale grădinilor, oamenii din miază-noapte le spun *lubeniță*, sau *harbuz, pepene* (zămos) și *cantalup*. Dunărenii de care mă ocup nu cunosc decât cuvântul *pepene* — căruia îi adaugă adjectivele explicative *verde* și *galben*: *pepene verde, pepene galben*.

Deasemeni, aici nu se vorbește decât de *prună*, pe când dincolo poporul se bucură de *prune, perje, goldane, aorame, bardace*.

Ceva mai mult. Aici se face confuzie între numele ce se dă oilor și căluților. Puiul sugaci al oii e *miel*; i se spune *noaten* după înțărcare și *cârlan* în anul al doilea.

Dunărenii spun *noaten* și *cârlan* fiilor iepei. Aceștia au dincolo nume speciale, mânzul e *străjnic* în anul al doilea și *fretin* în anul al treilea. In nord oierii mai întrebuințează cuvintele *mioară, mior* și *târțiu*. Este de unde alege. Atrag iubiților mei ascultători atenția că observațiile ce fac s'au născut numai din curiozitate și interes, fără a-mi retrage admirația ce am pentru energia verbală și sonoritatea clară a Dunărenilor. Mai adaug că aceste observații privesc anume regiune și greșesc că nu sunt valabile pentru Oltenii, Rumânii din munte, Ialomițeni și Dobrogenii.

Aci aiesle moldovenisme se aud în toată partea nordică a românismului, o mulțime de cuvinte dela Bistrița, Moldova și Siret. Le am auzit în Ținutul îndepărtat: *sfadă, tină, coastare, horă, curechi, hoitei, oiecă, oiecuță, o fără, a (an) sădă, jumere* (nu *umăr*), *pâne, câne, mâne; mânașă, părete, părete, mai-lmese, oloi, maiă (măioc), sudalmă, moare de varză* și *de castraveți, a zgâiâi, boboc* numai pentru puiul de gâscă, *ca (carătură), gol* și *suhăr, cergă, între, ograță* (a oamenilor de țară), *ograță* (a dobitoacelor) *horlot, ponor, lânaș, harmasur, bumă, a (a)scorocoli, lenă, sudină, groșcior* (smântână pe care o linge fomeia a lui Stefan a Petrei de pe ciocoarele oalei ce-au pus la prins), *hat, gaiță, aoaie, a oroboz* etc., etc.

Toată partea de nord a țării [illegible] *sară, mâne, mâni, câne, âine*. Dacă adăugăm pe *Creangă* și *Eminescu* care întrebuințează aceleași forme, majoritatea oamenilor din această zonă devine astro-

scriitorul nu vrea să impunem formele de mai sus, dar nu acceptăm zgecelia de provincialisme. Pretindem pentru formele de mai sus drept de egalitate.

Scriitorului de astăzi trebue să-i apară foarte serioasă nevoia de a pătrunde fără rezistență în întregul popor românesc de pretutindeni. Unitatea de cultură îi poruncește o cât mai largă îmbogățire a dicționarului de vocabule și expresii, întrucât acestea sunt patrimoniul neamului. Făcând așa, urmăm calea justă a înaintașilor noștri, care au urmat limba literară potrivit vorbirii poporului.

Fără îndoială că asemenea îmbogățire nu se poate face fără discernământ, pe de o parte, și fără acceptare obștească, pe de alta. Atrag tinerilor scriitori atenția că numai prin însirarea de cuvinte specific provinciale nu aduc nici un folos literaturii și înțelegerii generale. Uneori, cu tot regretul, va trebui să-l primim pe neeuonicul *ciorap* (turc) în dauna lui *colțun*, deși cei care au pe *colțuni* întrebuințează și pe *ciorap* (în îmbrăcămintea țărancelor, iarna).

Scriitorii moldoveni fac bine lepădând pe *buhai* și acceptând pe *taur*, deoarece ultimul e mai frumos. *Buhai* rămâne numele instrumentului pe care urătorii îl întrebuințează în sara de Anul Nou. Deasemeni, Moldovenii și Ardelenii fac bine dacă acceptă *ficat* pentru *mai*: împuținează cu unul omonimele cuvântului acestuia care înseamnă și instrument de lovit, și luna a cincea a anului și particula pentru formarea comparativului. Nu ar fi fericită însă alegerea lui *rinichi* în locul *rărunchiului*, și pentrucă forma ultimă e mai estetică și pentru că nu putem spune: *din fundul rinichilor*, ori *m'a pătruns durerea până în rinichi*. După aceia, nu pot să lepăd rostirea corectă *mulțămesc* și *mulțam*. Din felicitarea *mulți ani* și *a mulțămi*, numai meșterii filologi ne-ar putea spune cum a ieșit *mulțumesc*. Fie: Nu-l alungăm. Mulțămirea e plăcută în orice formă. Dar *mulțumesc* să nu se uite urît la *mulțămesc*.

După războiul cel dintâi european, Ardelenii ne-au învățat că vorba *muiere*, cu înțeles pejorativ în vechiul regat, are drept la reabilitare. Deci muierea și-a dobândit locul ei onest în literatură.

Tot Ardelenii întrebuințează pe *bo* cu nuanța lui deosebită de *nu*.

— Primești-ai drepturile dumitale, bade Avesalom?

— *Bo*.

★

Limba păstorilor și plugarilor vechii Daci cuprinde și alte bogății de nume ale plantelor, animalelor și gângăniilor pământului, numele stelelor cerului, numele instrumentelor și anexelor de țesut, de măcinat, de cărat și arat, de lemnărie și tâmplărie, de păstorie, vânat și pescuit și altele, și altele. Învățarea ei se dobândește încet, cu vârsta. Cine cutează să scrie în această limbă, caută să creeze dincolo de cele câteva sute de cuvinte care au curs la București, să-și însușească din tezaurul limbii întregului popor tot ce este necesar ca să se poată exprima precis și colorat, fără aproximație și

limbii să nu-i fie străin trecutul, să nu neglijeze prezentul, să fie atent la toate schimbările ce se petrec sub ochii noştri.

Ai băgat de seamă că acum două decenii ţăranii noştri nu aveau în vocabularul lor cuvântul *libertate*? Eliberarea era numai în legătură cu oastea, rudă cu asuprirea şi împilarea. Dintr'odată a apărut în popor vorba în înţelesul ei just şi generos.

Mă opresc. Nu-i timpul să legiferăm şi să încătuşăm o limbă care apare încă tufoasă şi într'o prefacere atât de bogată.

Ţinând seama de preceptul lui Stalin de a nu sili limba poporului şi de a da poporului o gramatică bună, care să-i fie îndreptar, adăugându-i şi un dicţionar care să fie uşor de mânuit, să-l îndrumăm cu blândeţe până ce din formele variate se va alege definitivul, până ce din bogăţia de sinonime se vor diferenţia nuanţele, din năvala de neologisme se vor ciurui cele necesare exprimării precise, şi peste câteva zeci de ani, vom mai fi străbătut o etapă, după care, din fericire, nu va fi încă timpul să ne oprim şi să codificăm.

Particularitatea aceasta a unei limbi literare tinere, în plină formaţie şi expansiune, cere scriitorului contact necontenit cu colectivitatea şi interesul ei vital, cu progresul ei necontenit. Limbile evoluate şi fixate în forme consacrate pot fi învăţate şi scrise mai cu uşurinţă. Pe când o limbă care a necontenit în fierberea prefacerii, care îşi sfarmă şi-şi înnoieşte necontenit tiparele, e înşelătoare şi nesupusă pentru acei artişti care, încercând să-şi fixeze operele în forme valabile, neglijează contactul cu masele.

MIHAIL SADOVEANU

ÎNVĂŢĂTURA LUI I. V. STALIN DESPRE LIMBĂ ŞI SARCINILE INSTITUTELOR DE LINGVISTICĂ ALE ACADEMIEI R.P.R.

Vorbitorul începe prin a arăta enorma importanţă pentru toate disciplinele şi în special pentru cele cu caracter social a lucrărilor de lingvistică ale lui I. V. Stalin. Aceste lucrări, pentru prima oară au deschis ochii lingviştilor asupra importanţei ce are o studiul limbii.

Studierea, atât teoretică cât şi practică a unui instrument atât de important pentru existenţa societăţii, pretinde lingviştilor ca primă sarcină, însuşirea temeinică a bazelor marxism-leninismului, pentru a se putea orienta just în problemele care privesc istoria societăţii, şi în primul rând studiul sârguincios al lucrării lui I. V. Stalin: „Marxismul şi problemele lingvisticii". Această lucrare a celui genialul corifeu al ştiinţei a îmbogăţit tezaurul învăţăturii marxist-leniniste, constituie un îndreptar teoretic şi metodologic, un ajutor nepreţuit pentru lingvişti în stabilirea şi îndeplinirea sarcinilor care le revin.

Pentru ca lingviştii să poată evita căderea în idealism şi greşeli de a vulgariza marxismul, şi de a nu înţelege esenţa, ei

cănd-l în mod tipicar, ei vor trebue să se conducă permanent după indicaţiile atât de limpezi şi de cuprinzătoare pe care le dă I. V. Stalin.

Din pricina felului cum s'au făcut în trecut studiile de limbă în Universităţile noastre, se mai simt influenţele nefaste, idealiste, antiştiinţifice, reacţionare în lingvistică chiar în cursurile predate astăzi. Multă vreme au domnit fără rival teoriile saussuriene de felul următor: „In limbă nu există decât diferenţe. Mai mult, o diferenţă presupune în general termeni pozitivi între care ea se stabileşte; dar în limbă nu există decât diferenţe, fără termeni pozitivi" Sau: „Lingvistica are drept unic şi adevărat obiect limba, considerată în ea însăşi şi pentru ea însăşi." Teoria lipsei în limbă a unor termeni pozitivi sau ruperea totală a limbii de istorie şi chiar şi de viaţa actuală n'au putut decât să orienteze greşit pe cercetători. Contra influenţelor idealiste trebue dusă deci o luptă susţinută şi dârză, ele fiind încă destul de periculoase.

. . . . . .

In trecut se considera o dogmă de nerăsturnat ideea că rolul lingvistului este să observe, să descrie, să claseze, dar în nici un caz el nu are voe să intervină în mersul limbii, să se pronunţe pentru una din două sau mai multe variante pe care le cunoaşte limba, pentru exprimarea aceleiaşi noţiuni. Ştiinţa era abstractă, ruptă de practică, iar lingvistul se considera pe sine însuşi ca un personaj superior care nu poate fi atins în niciun fel de frământările maselor în năzuinţa lor spre mai bine.

Concepţia marxistă asupra ştiinţei, singura justă, ne-a arătat că rolul omului de ştiinţă nu este numai de a observa lumea, ci şi de a interveni activ, pentru a o schimba, făcând-o mai folositoare pentru omenire. Avem în această privinţă exemplul măreţ al ştiinţei sovietice, şi nu numai în domeniul ştiinţelor naturii, care transformă pământul spre binele omului, ci chiar şi în lingvistică. Lingviştii sovietici au dat un ajutor efectiv şi concret la revoluţia culturală, studiind limbile populaţiilor care rămăseseră înapoiate şi alcătuind alfabete pentru 68 de limbi în care mai înainte nu se scrisese niciodată, iar astăzi se publică manuale pentru învăţământul superior şi cercetări originale în toate domeniile ştiinţei.

In această privinţă, lingviştii noştri arată încă o rezervă condamnabilă. Ori de câte ori se pune problema de a face o alegere în materialul limbii, de a da o îndrumare practică, de a găsi o modalitate de exprimare a unor noţiuni noi, se vădeşte că mai există puternice resturi ale mentalităţii vechiului om de ştiinţă, închis în turnul său de filde, care nu vrea să se amestece în viaţa poporului. Nu încape nici o îndoială că avem puţină experienţă în această direcţie şi că nu totdeauna ştim cum să procedăm, dar aceasta nu este un motiv ca să nu începem şi ca să nu învăţăm să legăm munca noastră de nevoile practice ale vieţii.

. . . . . .

Pentru a da studiilor de lingvistică posibilitatea de a fi difuzate în masa largă a corpului didactic și pentru a permite profesorilor de toate gradele să ia parte la munca lingvistică, prin grija Partidului și Guvernului, s'a creat Societatea de științe istorice, filologice și folclor, care are filiale în 23 de orașe și publică o revistă consacrată special problemelor de limbă, „Cum vorbim". În București, există o colaborare destul de strânsă între această societate și Institutul de lingvistică al Academiei.

Revista „Cum vorbim" a început să apară în aprilie 1949. Scopurile pe care și le propunea erau răspândirea în mase, în special în școlile de toate gradele, a cunoștințelor asupra limbii, familiarizarea colaboratorilor și a cititorilor cu rezultatele științei sovietice, studierea diverselor forme ale limbii române și cercetări asupra limbii naționalităților conlocuitoare și, îmbinând teoria cu practica, îndrumarea limbii pe linia cea mai bună, ajutând la perfecționarea felului de a vorbi și a scrie al cetățenilor noștri și contribuind astfel, după puterile colaboratorilor, la revoluția culturală. Un scop al revistei, și în același timp un mijloc de a-și îndeplini programul, era să ajute la ridicarea de noi cadre științifice.

În mică măsură, revista și-a îndeplinit programul. Ea a izbutit să creeze interes pentru problemele lingvistice, ceea ce se vede din corespondența destul de bogată pe care o întreține cu cititorii și mai ales din numeroasele colaborări pe care le primește din București și din restul țării.

Revista a publicat în traducere sau în rezumat și a comentat un număr de articole și studii sovietice. A dat apoi un mare număr de consultații cititorilor.

O lipsă gravă a revistei a fost că, din insuficientă cunoaștere a materialismului istoric, colaboratorii ei au voit să explice schimbările limbii direct prin schimbările relațiilor de producție, adică au considerat limba ca o suprastructură. Până la apariția genialelor lucrări de lingvistică ale lui I. V. Stalin, care au însemnat o cotitură radicală în orientarea revistei, ideile greșite care vulgarizau marxismul au fost o frână în desvoltarea științei noastre: se cerea colaboratorilor să arate care schimbare a modului de viață a cauzat cutare schimbare de gramatică, ceea ce, bine înțeles, ei nu puteau face, și astfel renunțau de a lucra. Dar, nici după apariția lucrărilor din „Marxismul și problemele lingvisticii" revista nu a reușit destul de repede să asimileze învățătura marxistă a limbii și timp de 5 luni și-a suspendat apariția.

Alt mare defect al revistei este lipsa de planificare. La început se publica ceea ce trimiteau colaboratorii, fără nici un plan. Astăzi există un oarecare program, care însă e foarte departe de a fi suficient. Trebue întocmit un plan pentru mai multe numere, pentru ca aspectul publicației să fie mai puțin sfărâmat. Printre alte lipsuri, cele mai importante sunt insuficienta studiere a gramaticii și nea-

profundarea problemelor care privesc felul cum e folosită limba de scriitori și de periodice. De asemenea, problemele de metodologie în predarea limbii române au fost și sunt total neglijate.

După ce face o critică a felului cum lucrau lingviștii mai vechi, în special cu privire la alcătuirea dicționarelor, vorbitorul trece la problema Dicționarului Academiei R.P.R.

Ceea ce interesează în primul rând este concepția pe baza căreia se alcătuește dicționarul. Din acest punct de vedere, munca colaboratorilor dicționarului diferă radical de munca dusă în trecut și schimbarea principală s'a petrecut de un an încoace.

Lucrarea genială a lui I. V. Stalin ne indică principiile după care urmează să ne călăuzim în munca noastră de lexicografie. Dat fiind că „esențialul în vocabular este fondul principal de cuvinte, în care intră ca nucleu toate rădăcinile", vom desvolta la maximum articolele care se ocupă de cuvintele din fondul principal pe de o parte, iar pe de alta vom acorda atenția cuvenită familiilor de cuvinte.

În schimb, și pe baza unei alte idei esențiale din doctrina lui I. V. Stalin, vom lăsa la o parte numeroși termeni din jargonul fostelor clase exploatatoare folosit și de intelectualii aserviți intereselor acestora, ca de pildă *afolare, bulversa, capitos, confesa, deboșerie, depeiza, efasa, estropia, fadoare, glaciațiune, hanta, imagerie, istorian, langaj, meprizabil, navrant, obstinat, parentai, persuadat, predestin, ranversare, sacadă, tapajos* ș. a. Vor intra în dicționar mai ales acele elemente ale jargonului din toate epocile care au fost întrebuințate de scriitori pentru a caracteriza personajele operelor lor aparținând claselor exploatatoare și acoliților acestora. Cititorul va fi prevenit asupra naturii unor astfel de cuvinte sau expresii din indicații speciale („franțuzism", „turcism", „anglicism" etc.) ca să le evite în vorbire și în scris.

. . . . . .

Desvoltarea tot mai mare pe care o iau relațiile noastre cu U.R.S.S. impune întocmirea unui bun și cât mai complet dicționar român-rus și rus-român. Acest dicționar care astăzi ne lipsește ar fi de folos în primul rând elevilor din toate școlile, care învață rusește; el ar înlesni citirea directă a operelor literare și științifice sovietice, care se practică astăzi la noi pe o scară destul de mare; dar mai ales și-ar arăta utilitatea în uriașa muncă de traducere care se efectuează atât pentru publicare cât și pentru documentarea oamenilor de știință, a literaților, a tuturor celor ce muncesc. Alcătuirea acestui dicționar va fi mult ușurată de faptul că există excelente dicționare rusești cu traducere în alte limbi sau chiar rusești-rusești, care vor putea fi luate ca model și în mare parte folosite chiar direct, prin adoptarea întregului repertoriu de cuvinte care se găsește în ele.

. . . . . .

Dacă în trecut lingvistica, în ansamblul ei, a fost puțin luată în serios, despre gramatică putem să spunem că a fost categoric

tratată cu dispreț, în învățământ, gramatica este considerată ca o materie ardă, plicticoasă și neinteresantă, de care e bine să scapi cât mai repede, pentru a putea trece la studiul, mult mai interesant, al literaturii. Se nesocotea astfel adevărul că nu se poate examina conținutul, izolat de forma în care este exprimat. Chiar în ultimii ani, lingviștii au lăsat pe planul al doilea problemele de gramatică ocupându-se numai de studiul înțelesurilor. În felul acesta se rupea de asemenea conținutul de formă.

Pentru prima dată am înțeles cu toții, lingviști și nelingviști, importanța gramaticii, când am citit lucrarea lui I. V. Stalin „Marxismul și problemele lingvisticii" — Gramatica, ne învață I. V. Stalin „stabilește regulile de modificare a cuvintelor, regulile de combinare a cuvintelor în propoziții, și astfel dă limbii armonie și înțeles. Gramatica (morfologia și sintaxa) este un ansamblu de reguli privitoare la modificarea cuvintelor și îmbinarea lor în propoziții. Prin urmare, tocmai datorită gramaticii limba capătă posibilitatea de a îmbrăca gândurile umane în învelișul material al limbii.

Gramatica este rezultatul unei îndelungate munci de abstractizare a gândirii umane, un indice al uriașelor succese ale gândirii". („Marxismul și problemele lingvisticii", pag. 24—25 [1]).

Din acest pasaj rezultă limpede cât de greșită a fost atitudinea de dispreț față de gramatică, datorită căreia „limba capătă posibilitatea de a îmbrăca gândurile umane în învelișul material al limbii", rezultat al „unei îndelungate munci de abstractizare a gândirii umane", „indice al uriașelor succese ale gândirii". Studiul gramaticii este indispensabil pentru oricine vrea să se exprime bine, să spună exact ceeace gândește, să se facă înțeles ușor și fără echivoc; deasemenea este foarte folositor pentru a deprinde mintea cu abstractizarea și generalizarea, cu analiza logică a ideilor, cu gruparea lor în unități mai cuprinzătoare. Deaceea este necesar ca învățământul de toate gradele să dea cea mai mare atenție gramaticii, să i acorde timpul cuvenit și să desvolte mereu interesul pentru această disciplină.

Faptul că predarea gramaticii a fost atâta timp nesocotită în învățământul nostru, a avut efecte dezastruoase asupra pregătirii tineretului. Mulți dintre studenții noștri nu știu să facă o frază, fac greșeli de ortografie elementare, iar când e vorba de analiza sintactică se arată de o ignoranță totală. Bruma de gramatică pe care o cunosc au învățat-o deobicei la limbile străine, unde gramatica elementară nu a putut fi ocolită. Este absurd însă ca tineretul să cunoască gramatica limbilor străine și să nu o cunoască pe a limbii lui materne. Aceasta face ca exprimarea să fie confuză și, ținând seama de unitatea dialectică între limbă și gândire, împiedecă și gândirea de a fi clară.

Gramaticile noastre din trecut sunt lipsite de o concepție conducătoare, se mulțumesc în general să înșire faptele, fără a lua

1) Vezi și „Cum vorbim", II, 6—10, pag. 12 (N.R.).

nicio atitudine, fără a da nicio indicație normativă. Ele neglijează aproape complet sintaxa. Aceste neajunsuri se constată chiar și în gramatica acad. I. Iordan sau a lui Al. Rosetti și J. Byck.

Pentru a orienta învățământul gramatical este nevoie de o gramatică a limbii române care să stea la dispoziția profesorilor și a elevilor. În momentul de față nu există o gramatică a limbii noastre. În special în materie de sintaxă știm foarte rău; în mare parte ne lipsesc lucrările pregătitoare; unele pe care le avem au fost făcute de străini care nu cunoșteau destul limba noastră și nu au fost în stare să înțeleagă bine toate nuanțele. Deaceea, înainte de a putea face o prezentare de ansamblu este nevoie de o studiere amănunțită a faptelor. Este deci nevoie de o vastă operă colectivă.

După câteva observații privitoare la reforma ortografiei și la sarcina lingviștilor de a colabora la alcătuirea de manuale, se trece la problema terminologiei științifice

În ce privește terminologia filozofică, aici greutățile sunt de alt ordin.

Faptul că în regimul burghezo-moșieresc ideologii reacționari au desvoltat și răspândit o filozofie dușmănoasă intereselor poporului s'a răsfrânt în mod evident și asupra limbajului lor filozofic. Scopul activității filozofice a acestor lachei ideologici ai burgheziei și ai moșierimii era de a justifica exploatarea, de a ascunde maselor realitatea luptei de clasă; de a împiedeca cunoașterea istoriei gândirii materialiste și a legilor desvoltării naturii și societății, de a propaga ideologia imperialistă, menținând superstițiile și ignoranța. Acest conținut neștiințific, obscurantist, străin și ostil intereselor maselor muncitoare a cerut și o exprimare corespunzătoare neștiințifică și artificială. De aceea reprezentanții filozofiei „oficiale" a regimului burghezo-moșieresc și-au creat un jargon al lor așa zis filozofic, intenționat ermetic, confuz, inaccesibil maselor, cu totul deosebit de limba normală a întregului popor. Acest jargon era format mai ales din termeni răsunători, dar lipsiți de conținut, din cuvinte care nu spun nimic, menite să amețească pe naivi și nepregătiți.

Unul din cele mai cunoscute și semnificative cazuri este acela al lui Lucian Blaga, care s'a dedat la cele mai deșănțate abuzuri terminologice. El a inventat cuvinte ca *sofianic, criptic, fanic, zerocunoaștere, personanță* etc., dovedind cel mai profund dispreț pentru limba poporului român. În limbajul filozofic al lui Lucian Blaga, ca și în cel poetic, abundă termeni mistici, ca: *înger, demonic, mister, misterium tremendum, Marele Anonim, frânele transcendenței, cenzură transcendentă* etc. Iată de pildă o frază: „Cunoașterea individuală, deci subiectivă și totuși finală în subiectivitatea ei, nu poate fi ancorată în interesele vieții..." („Trilogia cunoașterii", pag. 308.)

Filozoful și ministrul fascist Ion Petrovici, care se lauda că este „raționalist" și care vorbea un limbaj foarte clar atunci când calomnia științele și materialismul, folosea un jargon ermetic, pentru a predica agnosticismul, nemurirea sufletului etc. „Spiritului

îngustat în manifestarea lui şi înăbuşit în numeroase virtualităţi importante, nu poate să nu i se destine şi o altă existenţă în care să-şi găsească un instrument mai adecvat pentru a se realiza în întregime, scoţând din umbra lor o seamă de virtualităţi care nu pot fi captate cu prilejul vieţii pământeşti." (I. Petrovici: „Dincolo de zare, problema supravieţuirii în cadrul criticii filozofice", publicat în „Gândirea", nr. 7, sept. 1939, pag. 361.)

Jargonul folosit de către filozofii „oficiali" ai regimului trecut oglindeşte nemijlocit gândirea lor reacţionară şi dăunătoare. Dominaţia nefastă pe care au exercitat-o filozofii idealişti în desvoltarea ideologică a ţării noastre a făcut ca până azi să lipsească din vocabularul filozofic românesc termeni dintre cei mai importanţi pentru filozofia materialistă, cum sunt de pildă noţiunile *Sein* (în greceşte *ousia)* şi *Gesetzmässigkeit*. Nu există sinonim pentru *cognoscibilitate*, nu avem un termen prin care să putem exprima caracterul legat de popor al unei opere, nu avem un termen pentru formaţia socială care a precedat formarea poporului (rusescul *narodnost)* ca şi multe alte noţiuni legate de viaţa şi lupta poporului. În schimb, filozofii cosmopoliţi dela noi, adepţi servili ai ideologilor imperialişti, au introdus în limbă cuvinte americane, engleze, franceze, ca: de pildă: *iest, emergenţă, moral-insanity, comportament, transcendent, intenţionalitate transcendentă, a transcenda, demonism, productivitate imanentă a vieţii, trăirism* etc., termeni prin care voiau să impună pătrunderea concepţiilor reacţionare în ţara noastră.

Sub pretextul necesităţii unui limbaj „special" filozofic, filozofii regimului burghezo-moşieresc au batjocorit limba poporului şi au denaturat-o cu scopul de a produce confuzii sau de a impresiona prin cuvinte ermetice şi inaccesibile, ca să facă mai lesnicioasă pervertirea şi otrăvirea ideologică a maselor muncitoare. Remedierea acestei situaţii, îmbogăţirea limbii noastre cu termenii necesari filozofiei materialist-dialectice, în stare să reflecte legile obiective de desvoltare a naturii, societăţii şi gândirii a devenit cu totul imperioasă.

Partidul Muncitoresc Român şi Guvernul R. P. R. au pus la dispoziţia specialiştilor mijloace largi pentru studiul limbii. Ni s'au creat condiţii de lucru pe care în trecut nici nu le puteam spera. Am fost în mod constant ajutaţi din punct de vedere teoretic prin discutarea problemelor generale ale ştiinţei şi din punct de vedere practic prin criticarea publicaţiilor noastre. În facultăţi s'a rezervat un număr considerabil de ore pentru cursurile şi seminarele de lingvistică. S'au înfiinţat institutele de cercetări, dotate cu mijloacele necesare pentru a putea funcţiona satisfăcător. Avem reviste care publică, în limba naţională, lucrările rezultate din munca noastră. Ni se dă astfel posibilitatea să formăm numeroase cadre noi de cercetători, şi fapt este că niciodată până acum nu a existat în ţara noastră atâta interes pentru problemele limbii — interes care a crescut

enorm după apariția lucrărilor de lingvistică ale lui I. V. Stalin, și niciodată nu au fost atât de mulți tineri care să se pregătească cu râvnă pentru meseria de lingvist. De pe acum putem spune că se ridică o bogată recoltă de cadre tinere. Încredințându-ne lucrări de interes național, ca Dicționarul limbii române, gramatica, publicarea textelor vechi și altele, Academia R.P.R. și-a manifestat încrederea în priceperea și sârguința noastră, încredere pe care ne angajăm să o merităm pe deplin. Vom ridica pe o treaptă nouă, superioară, studiul limbii noastre și vom contribui la perfecționarea ei și la cultivarea dragostei generale pentru limba națională, creație milenară a poporului.

Pentru a putea îndeplini acest angajament, lingviștii din R.P.R. trebuie să-și încordeze toate forțele, să cerceteze în toate compartimentele ei „limba întregului popor, unică pentru societate și comună pentru toți membrii societății" (I. V. Stalin), să dea cea mai mare atenție pregătirii tehnice și ideologice a tinerelor cadre, conducătorii de mâine ai catedrelor și ai Institutelor. Și mai cu seamă trebuie iarăși și iarăși să studieze învățătura marxist-leninistă în general și lucrările de lingvistică ale lui I. V. Stalin în special, ca singură și suficientă garanție că nu vor mai cădea în greșelile trecutului, că vor duce știința lor la culmi nebănuite mai înainte, slujindu-și astfel poporul și îndreptățind încrederea care li s'a arătat.

Acad. EM. PETROVICI
Director al Institutului de lingvistică din Cluj

DESVOLTAREA LINGVISTICII SOVIETICE DUPĂ APARIȚIA LUCRĂRII LUI I. V. STALIN „MARXISMUL ȘI PROBLEMELE LINGVISTICII"

Deosebit de mare este importanța noilor lucrări teoretice ale lui I. V. Stalin pentru lingvistica sovietică. Ele sunt, în adevăratul sens al cuvântului, lucrări deschizătoare de drumuri în știința sovietică a limbii. Datorită lor, lingviștii Uniunii Sovietice și lingviștii progresiști din toată lumea capătă nu numai un program de luptă pentru elaborarea creatoare a unei lingvistici marxist-leniniste, dar și o expunere a celor mai importante principii ale acestei științe, expunere caracterizată, cu toată conciziunea ei, printr'o excepțională limpezime și precizie. Sarcina principală a lingvisticii, spune tovarășul Stalin, este studierea legilor interne de desvoltare a limbii.

Cu greu s'ar putea găsi o problemă, din oricare domeniu al lingvisticii generale, pe care tovarășul Stalin să n'o fi atins într'o măsură mai mare sau mai mică în lucrările sale și să n'o fi prezentat într'o lumină nouă, în genialele sale lucrări, considerate de către învățații progresiști din toată lumea drept un triumf al științei marxist-leniniste.

Marele gânditor al zilelor noastre prezintă într'o lumină vie o serie de probleme la rezolvarea cărora au lucrat, în ultimii ani, fără

prea mult succes, lingviștii din toate țările — probleme ca „limba și gândirea", „limba și societatea", „specificul" limbii și problemele științei limbii, problema „stadialității" și, în genere, a felului cum se desvoltă limba omenească, problema „revoluțiilor" în limbă, a înrudirii limbilor, a metodei istorico-comparative, a noțiunilor de dialect „teritorial" și dialect „social", a noțiunii de limbă „națională" și altele.

Lucrările tovarășului Stalin înarmează pe lingviștii sovietici și învățații progresiști din toată lumea nu numai pentru munca de înlăturare științifică a greșelilor vulgar-materialiste introduse în teoria academicianului N. I. Marr; ele înarmează pe toți oamenii de știință și pentru lupta împotriva idealismului.

Școala lui Marr nu putea combate greșelile lingviștilor apuseni care stau pe poziții idealiste și confundă lexicul și gramatica sau morfologia și sintaxa.

Anul 1950 va intra în istoria lingvisticii sovietice ca an al unei cotituri de cea mai mare importanță. Două fapte caracterizează conținutul și natura acestei cotituri.

În primul rând, a luat sfârșit discuția științifică privitoare la limbile iafetice, discuție care durase mai bine de 20 de ani. Teoria iafetică, formulată de acad. N. I. Marr în domeniul lingvisticii generale, — teorie care și-a atribuise singură calitatea de materialistă și marxist-leninistă, — a fost recunoscută ca vulgar materialistă, încurcată și confuză. Au căzut pretențiile teoriei lui Marr la dreptul de monopol asupra lingvisticii. Prin aceasta a fost înlăturată piedica principală care stătuse în calea desvoltării lingvisticii sovietice materialiste.

În al doilea rând, lucrările tovarășului Stalin au făcut lumină în problemele nodale ale limbii și lingvisticii, dându-le o rezolvare științifică, materialistă.

Noua etapă în care a intrat lingvistica este o etapă staliniștă. Înarmată cu genialele idei ale lui I. V. Stalin, lingvistica sovietică pășește pe căi noi. Anul care a trecut a arătat că îndeplinirea sarcinii principale, date de către Stalin lingviștilor — și anume, introducerea marxismului în studiul limbii, — precum și îndeplinirea sarcinii de a înlătura greșelile lui N. I. Marr se desfășoară în cadrul unei munci științifice de cercetare și științific-metodologistă de proporții mari.

În luna iulie 1950, prin decizia Prezidiului Academiei de științe a U.R.S.S., s'a organizat Institutul de lingvistică al Academiei de științe a U.R.S.S. (în locul Institutului de limbă rusă și a Institutului de limbă și gândire „N. I. Marr", care existau mai înainte) cu următoarele sectoare și grupe:

Sectoare:

1) Sectorul de limbă literară rusă;
2) Sectorul de istoria limbii ruse și dialectologie;
3) Sectorul pentru vocabularul limbii ruse;

4. Sectorul limbilor turce;
5) Sectorul limbilor caucaziene și iraniene;
6) Sectorul pentru limbile popoarelor nordice și fino-ugrice;
7) Sectorul limbilor romanice;
8) Sectorul limbilor germanice;

Grupe:

1) Grupa limbilor clasice;
2) Grupa de lingvistică generală. Director a fost numit academicianul Victor Vladimirovici Vinogradov.

Institutul de lingvistică al Academiei de științe, recent organizat, conduce uriașa muncă de reconstruire a bazelor metodologice și a tematicei concrete de care trebue să se ocupe lingvistica sovietică în lumina indicațiilor călăuzitoare ale lui I. V. Stalin. Se reexaminează întregul plan de cercetări științifice ale institutelor de lingvistică și al facultăților de filologie din universități.

Oamenii de știință sovietici au depus anul acesta muncă serioasă în diferite direcții: organizatorică, de cercetare științifică, de metodică științifică. Lucrările științifice din anul acesta reprezintă desvoltarea tezelor marxiste ale lui I. V. Stalin, pe bază de material lingvistic concret. Majoritatea lingviștilor sovietici au dovedit prin lucrările lor că a expune nu înseamnă pur și simplu a repeta. La expunerea învățăturii lui I. V. Stalin se avea în vedere faptul că nu se poate înțelege un sistem de opinii fără a sesiza legătura internă a principiilor care formează sistemul.

Articole științifice, rapoarte și culegeri au fost prezentate nu numai de către colaboratorii conducători ai Institutului de lingvistică și ai facultăților de filologie din universități, ca academicianul V. Vinogradov, prof. L. A. Bulahovski, membru activ al Academiei R.S.S. Ucraina, prof. Avanesov, prof. Cikobava, directorul Institutului de lingvistică al R.S.S. Georgiană, prof. Sanjeev și alții, ci și de către specialiști tineri ca B. A. Serebrenikov, candidat în științele filologice, Kondrașov, candidat în științele filologice și câțiva alții.

Printre noile lucrări de lingvistică prezintă interes culegerile „Problemele lingvisticii în lumina lucrărilor lui I. V. Stalin" (Editura Universității din Moscova) și „Problemele sintaxei limbii ruse moderne" (Uciepedghiz), ambele sub redacția academicianului V. Vinogradov. Aprecierea critică a ambelor culegeri s'a făcut prin recenzia prof. Cikobava (ziarul „Pravda" din 9 aprilie 1951).

Prima culegere conține, în cea mai mare parte, lecțiile ținute în anul 1950 la Universitatea de Stat M. V. Lomonosov din Moscova, pentru profesorii dela școlile superioare. În ea se examinează problemele fundamentale ale lingvisticii. Valoarea culegerii constă în faptul că în ea se face încercarea de a explica problemele importante ale esenței, desvoltării și originii limbii, a specificului limbii, a metodelor de cercetare a limbilor în lumina învățăturii lui I. V. Stalin.

Ceailaltă culegere conține unsprezece articole. Unele din ele se referă la probleme extrem de interesante, de ordin sintactic și stilistic, având însă un caracter particular.

După o largă analiză a principalelor lucrări de lingvistică apărute de un an încoace în U.R.S.S., vorbitoarea a continuat:

În Uniunea Sovietică se continuă tratarea problemelor teoretice și practice ale lingvisticii sovietice. Iată o enumerare incompletă a lucrărilor care se execută la Institutul de lingvistică al Academiei de științe a U.R.S.S.

Se pregătesc două culegeri de articole elaborate în colectiv. Prima va fi consacrată criticii denaturărilor și vulgarizărilor marxismului în lingvistică de către adepții așa numitei „noi teorii a limbii", a doua va fi consacrată problemelor fundamentale ale lingvisticii sovietice studiate în lumina lucrărilor lui I. V. Stalin. Articolele din a doua culegere vor trata probleme actuale ca problema raportului dintre logică și gramatică, principiile construirii lexicologiei marxist-leniniste, principiile construirii gramaticii și a părților ei componente, problema studiului aspectului ei sonor, problema semanticii și a raportului ei cu celelalte discipline lingvistice. Aceste culegeri: „Împotriva vulgarizării și denaturării marxismului în lingvistică, și „Problemele principale ale lingvisticii în lumina lucrărilor lui I. V. Stalin", au și fost date la tipar. Colectivul de colaboratori din sectorul limbii literare ruse a pregătit pentru tipar primul volum din gramatica limbii ruse editată de Academie, cuprinzând fonetica și morfologia, și lucrează la al doilea volum al gramaticii, consacrat sintaxei. Această gramatică va avea o mare importanță teoretică și practică. O lucrare colectivă a aceluiași sector o constituie „Indicatorul bibliografic al lucrărilor de lingvistică rusă din anii 1825—1880" din care primul volum este pregătit pentru tipar și care reprezintă un îndreptar sistematizat cuprinzând studii, recenzii și articole cu adnotările respective, din domeniul lingvisticii ruse, extrase din diferite publicații, periodice și culegeri. S'a început lucrul la al doilea volum al „Indicatorului", care va cuprinde lista completă adnotată a monografiilor și a manualelor de lingvistică rusă pentru anii 1825—1880. „Indicatorul" este un îndreptar prețios pentru cercurile largi de lingviști care se ocupă de studiul și însușirea bogatei moșteniri a lingvisticii ruse din secolul al XIX-lea.

O altă temă colectivă a sectorului o constituie „Materiale și cercetări asupra istoriei limbii literare ruse", vol. III (vol. II, „Materiale și cercetări asupra istoriei limbii literare ruse", a apărut de curând). Această lucrare caută să dea o largă caracterizare a sistemului lexical și gramatical al limbii literare ruse și a stilurilor literare din epoca lui Pușkin. Se apropie de sfârșit marea lucrare colectivă a unui grup de colaboratori ai sectorului, și anume primul volum din „Vocabularul lui Pușkin". Această întreagă lucrare este condusă de acad. V. V. Vinogradov, care participă direct la realizarea ei. Sectorul lexical al institutului va edita în curând și al doilea volum al

„Dicționarului limbii ruse contemporane" editat de Academie, și va pregăti pentru tipar volumele 3 și 4. Totodată sectorul lexical (sub conducerea lui S. G. Barhudarov, membru corespondent al Academiei de științe al U.R.S.S.) lucrează la volumele I și II din „Dicționarul limbii vechi ruse" care cuprinde monumentele de limbă dintre secolele XI și XVII. — Sectorul de istorie a limbii și a dialectologiei ruse (sub conducerea acad. S. T. Obnorski) va pregăti în anul 1951 pentru tipar „Atlasul dialectelor ruse din regiunile centrale", la care a lucrat timp de 5 ani un colectiv de colaboratori sub conducerea prof. R. I. Avaksov. Tot în anul 1951 va fi editat, după o oarecare prelucrare, Atlasul dialectelor ruse din regiunile de nord-vest. În cadrul lucrărilor de întocmire a acestor atlase se generalizează rezultatele activității, nu numai a colaboratorilor sectorului, ci și a colaboratorilor de la catedra de limba rusă a universităților și institutelor pedagogice din R.S.F.S.R. Colaboratorii institutelor vor participa la marea lucrare a Academiei, „Istoria științelor filologice din U.R.S.S.". În planul de activitate al institutului mai intră o serie de studii asupra problemelor de formare a limbilor naționale (rusă, franceză, germană, engleză etc.). S'a prevăzut o colaborare între lingviștii și specialiștii în domeniul literaturii în legătură cu tema: „Limba și literatura beletristică". În domeniul lingvisticii generale se prevede pregătirea lucrării colective „Problemele și sarcinile studiului grupurilor (familiilor) de limbi înrudite".

O serie de alți colaboratori lucrează la diferite monografii. Se tipărește monografia prof. A. B. Șapiro „Ortografia rusă". Printre lucrările noi publicate în ultimele luni menționăm „Cercetări asupra sintaxei limbii tătare" de E. I. Ubriatova, „Monumente ale limbii turce vechi" de S. E. Malov, membru corespondent al Academiei de Științe a U.R.S.S. S'au dat la tipar gramaticile tadjică și baibică, primul volum de fonetică al limbilor iranice vii, lucrări despre dialectologia tadjică și karakalpaką etc. S'a pregătit gramatica comparată fundamentală a limbilor turce sub redacția lui N. K. Dimitriev, membru corespondent al Academiei de Științe a U.R.S.S.

★

Pe lângă această bogată activitate în domeniul cercetărilor științifice s'a desfășurat în anul 1950/1951 și o largă activitate în domeniul metodicii predării limbilor. Este pe cale de rezolvare problema legăturii dintre cercetările științifice și nevoile reale ale vieții și în primul rând ale învățământului mediu și superior. Un loc însemnat a ocupat aici Sesiunea secției de limbă și literatură a Academiei de Științe a U.R.S.S. și a Academiei de științe pedagogice a R.S.F.S.R. cu privire la problemele de predare a limbilor în școală. Una din problemele fundamentale, care a constituit obiectul rapoartelor prezentate la sesiune precum și al unui șir de articole științifice apărut înainte și după sesiune, a fost problema gramaticii, a conținutului ei și a locului pe care îl ocupă în școală.

Eliberând gramatica de balastul idealismului subiectiv cu care o încărcase „noua teorie a limbii", I. V. Stalin a scos în evidență adâncul conținut al gramaticii și a definit structura ei, părțile ei, trăsăturile ei distinctive și caracterul legilor și regulelor gramaticale. „Gramatica — scrie academicianul V. V. Vinogradov — pe baza tezelor staliniste, are două funcții legate în mod dialectic una de alta, pe de o parte, gramatica este rezultatul desvoltării de veacuri a gândirii poporului, pe de alta ea oferă limbii vii posibilitatea de a îmbrăca ideile în învelișul material lingvistic, adică realizează schimbul de idei între membrii societății." În limbă toate categoriile și toate regulele gramaticale se află într-o strânsă și indisolubilă legătură. Întrucât structura gramaticală reprezintă „produsul unui șir de epoci", în ea se pot descoperi diferite suprapuneri istorice și chiar contradicții în modul de exprimare a unora și acelorași categorii gramaticale. În structura gramaticală se observă, pe lângă procese productive cu caracter de desvoltare, și fenomene care și-au trăit traiul; în structura gramaticală se desfășoară lupta între vechi și nou. Această teză trebue întotdeauna reținută atunci când desfășurăm o activitate practică de studiere a limbilor.

. . . . . .

Activitatea lingviștilor sovietici în domeniul metodicii predării este legată de activitatea corespunzătoare a Ministerului Învățământului Superior și a Ministerului Învățământului Public. Un grup de colaboratori ai Institutului de lingvistică au întocmit și redactat toate programele analitice pentru disciplinele lingvistice care se predau în universități și în institutele pedagogice. Aceste programe au fost discutate la consfătuirea unională a profesorilor de discipline lingvistice care a avut loc în luna august 1950, iar în septembrie aceste programe au fost primite de toate școlile superioare, ceea ce a permis începerea noului an școlar pe baza unor programe noi. Organizarea cursurilor pentru disciplinele lingvistice de bază din școlile de bază filologice din țară a fost supusă unei transformări radicale. Această activitate continuă și acum pe baza importantelor directive date de acad. V. V. Vinogradov. Acesta trasează ordinea de desvoltare a disciplinelor lingvistice în secția de limbă și literatură rusă, însă este de părere că această ordine corespunde în totul și pentru sistemul de studiu științific al limbii naționale materne din institutele filologice de învățământ respective din U.R.S.S.

Obiectul central al ciclului lingvistic de limba rusă îl constituie cursul de predare a limbii contemporane. Numai acesta poate oferi un tablou complet al sistemului limbii. Dela acest curs trebue să radieze în toate părțile, ca dela un soare al sistemului de formare lingvistică, cercetările spre limba slavă veche și spre gramatică istorică a limbii ruse, spre dialectologia și istoria limbii literare ruse.

Cursurile „Introducere în lingvistică" și „Introducere în știința literaturii" oferă bazele culturii filologice marxiste.

Principala sarcină a cursului „Introducere în lingvistică" este

de a crea în conștiința studenților fundamentul concepției marxist-leniniste despre limbă ca fenomen social în desvoltarea lui istorică și a le da o înțelegere clară și precisă a tuturor laturilor și elementelor limbii ca sistem, de a le prezenta conținutul și sarcinile lingvisticii generale și în parte de a-i învăța să gândească ca lingviști. În anul al IV-lea sau al V-lea al învățământului filologic, la cursurile de lingvistică generală, materialul se concretizează și se aprofundează.

Ar fi de dorit ca studentul lingvist să urmeze un curs special de istorie a concepțiilor lingvistice. Cursul de limbă slavă veche are drept sarcină să-i facă pe studenții filologi să înțeleagă înrudirea de limbă a națiunilor slave și să le înfățișeze condițiile istorice de viață și de luptă a popoarelor slave în perioada apariției scrierii slave. Acest curs are trei scopuri principale. Pe plan științific și pe planul formării culturii generale:

1). El este o introducere la istoria limbilor, literaturilor și culturilor slave adică înlocuește într'o anumită măsură introducerea în filologia slavă.

2). Reprezintă o prefață la gramatica istorică a limbii ruse și la istoria limbii literare ruse.

3). Are un scop teoretic general. Cursul de limbă slavă veche este prima încercare de a familiariza pe studenți cu sistemul fonetic, cu structura gramaticală și cu vocabularul limbii literare celei mai vechi a Slavilor din sec. IX—XI.

Sarcina centrală a cursului de dialectologie trebue să fie descrierea formelor specifice fonetice și în special a structurii gramaticale și a vocabularului dialectelor ruse privite în desvoltarea lor istorică și în acțiunea reciprocă istorică cu limba literară comună. Acest curs trebue să acorde o deosebită importanță proceselor lingvistice care s'au desfășurat și se desfășoară în satul din epoca noastră în special în domeniul vocabularului. Cursul de dialectologie trebue să folosească pe scară largă metoda istorică — comparativă.

Gramatica istorică a limbii ruse trebue să fie recunoscută drept cel mai important curs, — în comparație cu cursul de limbă slavă veche și cu cursul de dialectologie rusă — în cadrul pregătirii speciale a studenților. La baza cursului de gramatică istorică trebue să stea cele patru indicații diriguitoare ale lui I. V. Stalin. Primul principiu este acela al legăturii indisolubile dintre istoria limbii și istoria societății, istoria poporului. Al doilea principiu stalinist este acela al specificului național al limbii ruse (indicațiile tovarășului Stalin cu privire la caracterul proceselor de încrucișare și la stabilitatea limbii). Al treilea principiu îl constitue învățătura lui I. V. Stalin despre legile interne de desvoltare a structurii gramaticale a limbii. Aceste indicații ale tovarășului Stalin constitue un îndreptar în acțiune atât pentru cercetători cât și pentru profesorii de istorie a limbii. Al patrulea principiu este recunoașterea marilor merite ale științei ruse și sovietice în domeniul cercetărilor de gramatică istorică.

Cursul de limba literară rusă contemporană este un curs de metodologie. În organizarea acestui curs se pune accentul nu pe abundența materialului — detaliile mărunte și toate așa numitele excepții — ci pe generalizările complete și pe tratarea profund marxistă în lumina lucrărilor fundamentale ale tovarășului Stalin (principalele procese fonetice, gramaticale și lexicale ale limbii contemporane, analiza principalelor categorii active ale acesteia). Această analiză trebue să arate prin ce etape esențiale au trecut în desvoltarea lor aceste categorii în cursul secolelor XIX—XX și cum se prezintă astăzi. Toate categoriile și formele trebue prezentate în relațiile, interacțiunile și corelațiile lor.

Organizarea cursului de istoria limbii literare ruse cere din partea profesorilor mari eforturi de creație. Noua programă analitică n'a reușit încă să înlăture caracterul pestriț al principiilor care stau la baza organizării acestui curs. Totuși de pe acum au reieșit cu claritate o serie de principii. Iată care erau neajunsurile principale ale vechiului curs: apropierea cursului de istoria limbii literare ruse de istoria literaturii; expunerea istoriei literare ruse din secolele XVIII—XIX era deobicei întreruptă de caracterizarea limbii diferiților autori. Însăși această caracterizare nu căuta să lege limba scriitorului de mișcarea istorică generală a limbii literare, și era adesea dedusă direct din ideologia scriitorului. Noțiunea de limbă era înlocuită cu noțiunea de stil literar individual ca sistem de exprimare a concepției despre lume. Istoria limbii literare era confundată fără temei cu istoria limbii literaturii beletristice și cu problemele de folosire a mijloacelor limbii literare pentru exprimarea diferitelor ideologii. Cursul trebue să trateze istoria limbii literare generale și a stilurilor ei. Tratarea stilului literar individual al diferiților scriitori (sau curente) nu trebue să facă parte din cursul de istorie a limbii literare. Ea poate intra în tematica cursurilor speciale fiind legată de cercetările teoretice literare respective. Cursul trebue să folosească materiale din limba marilor scriitori pentru a trata procesele generale de desvoltare și perfecționare a limbii literare. Aici trebue să se țină seama și de contribuția creatoare a acestor scriitori la tezaurul limbii naționale. Firește că cursul de istorie a limbii literare trebue lărgit și completat prin cursuri și seminare speciale consacrate studiului limbii unei anumite epoci, limba marilor scriitori, diferitelor probleme privind lexicul sau structura gramaticală a limbii literare ruse din noua perioadă.

În Uniunea Sovietică a crescut mult interesul pentru problemele de lingvistică.

Poporul sovietic trăiește și creează într'o epocă glorioasă; lui i-a revenit cea mai măreață sarcină istorică dintre toate sarcinile care au stat cândva înaintea popoarelor și statelor, — el este constructorul, creatorul fazei superioare a societății socialiste — comunismul.

În aceste condițiuni o importanță uriașă a căpătat-o proble-

ma educației comuniste a celor ce muncesc, lupta pentru lichidarea totală a rămășițelor capitalismului din conștiința oamenilor sovietici, luptă pentru înflorirea mai departe a culturii socialiste sovietice a științei, literaturii și artei sovietice.

Rolul limbii ca cel mai important mijloc de comunicare de schimb de idei, ca instrument de desvoltare și luptă, este uriaș.

Nu întâmplator V. I. Lenin ne-a îndemnat să studiem istoria gândirii și limbii pentru a învăța să reflectăm just lumea în noțiuni științifice.

Teza tovarășului Stalin că limba face posibil schimbul de idei în societatea omenească, nu numai că generalizează întreaga experiență a desvoltării societății, dar în același timp îndrumează pe oamenii progresiști din toate țările spre folosirea deplină a limbii, ca puternic mijloc de comunicare între oameni, ca instrument al schimbului de idei în societatea contemporană, ca mijloc de unire a partizanilor păcii, democrației și socialismului într'un lagăr unic, atotputernic însuflețit de marile idei staliniste. Definiția stalinistă a limbii înarmează pe oamenii sovietici cu înțelegerea clară a rolului limbii în lupta comună a poporului sovietic pentru transformarea naturii, pentru producerea bunurilor materiale care să satisfacă nevoile oamenilor muncii din societatea socialistă, pentru noi succese în toată activitatea productivă a muncitorilor, țăranilor și intelectualilor.

Lucrările tovarășului Stalin din „Marxismul și problemele lingvisticii" au dat o lovitură zdrobitoare poziției și ideologiei reacționare a imperialismului.

Lingvistica burgheză idealistă, contemporană, care rupe pe față și categoric limba de gândire de desvoltarea lumii obiective, de practica oamenilor, nu face nicidecum aceasta din anumite scopuri abstracte sau confuze. Baza de clasă a unei asemenea rupturi a limbii și a gândirii de viață și de desvoltarea societății îi este necesară pentru a prezenta capitalismul într'o lumină trandafirie și pentru a ascunde de ochii maselor plăgile și josnicia lui.

Este folositor să amintim cum obscurantiștii lingviști contemporani burghezi, reprezentanții filozofiei semantice a limbii, se străduiesc să smulgă din rădăcini întreaga însemnătate a limbii și gândirii pentru cunoașterea obiectivă, să submineze dragostea poporelor față de limba lor, credința în limbă ca mijloc de comunicare între oameni, ca instrument de muncă și de cunoaștere a lumii obiective, pentru ca după aceasta să se poată folosi mai ușor de limba și gândirea falsificată în interesele reacțiunii. Întreaga lingvistică burgheză semantică, pusă în slujba imperialiștilor, încearcă să dovedească ceea ce nu poate fi dovedit: pretinsa „inutilitate" a limbii naționale, „lipsa de importanță a pierderii sau înlocuirii ei cu o limbă străină. Un oarecare Rovan într'o scrisoare deschisă adresată Congresului lingviștilor americani, cheamă lumea veche — Europa — „să lichideze toate barierele de limbă" care, afirmă el, „duc „multe turburări" și „frânează progresul" în domeniul înțelegerii

reciproce dintre popoare" (din raportul acad. G. F. Alexandrov la sesiunea unită a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. şi a Academiei de ştiinţe pedagogice a R.S.F.S.R.).

Nu este greu să ne dăm seama că aceasta constituie o parte din planul criminal al imperialiştilor americani de cucerire a dominaţiei mondiale.

„Socialiştii" de dreapta din Franţa, după publicarea lucrărilor tovarăşului Stalin, s'au pronunţat în presă pentru „caracterul de clasă al limbii". Aceasta ne arată la ce procedee recurg duşmanii marxismului în lupta împotriva Uniunii Sovietice, împotriva ideologiei marxiste.

Dacă în Franţa — îşi spun aceşti pseudo-socialişti — limba franceză are un caracter de clasă care a fost creat de burghezie, atunci ce rost are ca muncitorii francezi să se mai opună la înlocuirea limbii franceze, a tradiţiilor progresiste franceze şi în cele din urmă a intereselor franceze prin cele americane de pildă? În felul acesta pseudo-socialiştii francezi s'au transformat într'un partid de mercenari americani, şi încearcă să târască întregul popor francez sub jugul sclaviei americane imperialiste (după raportul acad. Alexandrov ţinut la sesiunea unită a Academiei de ştiinţe a U.R.S.S. şi a Academiei de ştiinţe pedagogice a R.F.S.F.R.)

Teoria marxistă a limbii, desvoltată genial de tovarăşul Stalin, legând desvoltarea limbii de activitatea maselor populare, dovedeşte că e absurd, e imposibil ca popoarele să renunţe la limbile lor. Marxismul este pentru egalitatea popoarelor mari şi mici, pentru păstrarea şi desvoltarea tradiţiilor lor progresiste, culturale-naţionale, şi a limbilor lor. Sarcina lingviştilor sovietici şi a savanţilor progresişti din întreaga lume de a desvolta teoria marxistă a limbii, este o sarcină măreaţă şi de cinste. Mergând pe drumul arătat în lucrarea lui I. V. Stalin, lingviştii îşi aduc preţiosul lor aport la cauza luptei pentru construirea comunismului în U.R.S.S. pentru construirea socialismului în ţările de democraţie populară, la cauza luptei comune a tuturor popoarelor pentru eliberarea de sub orice asuprire, la cauza luptei pentru pace în întreaga lume.

Măreaţă şi rodnică este forţa ideilor staliniste. Ele au insuflat o viaţă nouă lingvisticii sovietice. Activitatea creatoare, concentrată şi încordată, perseverentă şi profundă a tuturor forţelor frontului lingvistic sovietic a dus la o serie de realizări în cursul acestui an. Această activitate continuă. Şi nu încape nici o îndoială că lingviştii sovietici vor îndreptăţi înalta încredere şi nepreţuitul amor care le-a fost acordat de către străluciţii corifeu ai teoriei marxist-leniniste, I. V. Stalin; ei îşi vor consacra toate forţele sarcini de a duce la îndeplinire chemarea tovarăşului Stalin ca lingvistica sovietică să ocupe primul loc în lingvistica mondială.

Docent K. V. GORSKOVA

PENTRU O ORTOGRAFIE JUSTĂ A LIMBII ROMÂNE

Ortografia limbii noastre este — s'ar putea spune — mereu actuală, de vreo sută cincizeci de ani. Dar niciodată nu a căpătat importanța pe care o are astăzi, și lucrul este explicabil. Niciodată în trecut nu s'a pus problema difuzării culturii în masele largi ale poporului, niciodată nu s'au făcut sforțări pentru desființarea analfabetismului. Putem spune tocmai dimpotrivă: regimul burghezo-moșieresc a făcut tot ce a putut pentru a ține masele în ignoranță, și unul dintre mijloacele de care s'a folosit pentru aceasta a fost introducerea unei scrieri complicate, încurcate, care să nu permită muncitorilor și țăranilor, în puținul timp pe care-l puteau consacra învățăturii, să-și însușească ortografia fără greșală.

Astăzi, Partidul Muncitoresc Român și Guvernul R. P. R. au pus problema alfabetizării, ca parte integrantă a Revoluției culturale, indispensabilă pentru construirea socialismului. Cu analfabeți și chiar cu oameni pe jumătate instruiți nu se poate construi socialismul. „Omul analfabet — spunea marele Lenin — e în afara politicii". Se duce deci o uriașă bătălie de cultivare a întregului popor și în această bătălie rolul principal îl are cuvântul scris. Este indispensabil ca toată lumea să știe carte, să știe bine a citi și a scrie, deci este de cea mai mare însemnătate să avem un sistem de scriere practic, just și ușor de învățat. Iată deci problema ortografiei a căpătat în zilele noastre o acuitate atât de mare.

Lucrările de lingvistică ale tovarășului Stalin, publicate în vara trecută, nu discută direct și în mod special problemele ortografiei. Se știe însă că aceste lucrări de lingvistică prezintă cea mai mare importanță pentru domenii destul de diferite și de depărtate de lingvistică. Cu atât mai mult are de învățat din aceste lucrări cine se ocupă de scriere, care este strâns legată de vorbire. Legile stabilite de tovarășul Stalin pentru limbă servesc deci și pentru ortografie. Vorbirea și scrierea se influențează reciproc. Printre cauzele care au determinat mari schimbări în desvoltarea limbii, în perioada veche, tovarășul Stalin trece și apariția scrisului („Marxismul și problemele lingvisticii", pag. 27) [1].

Datorită scrierii, cunoaștem vorbirea oamenilor din trecut; datorită textelor scrise, evoluția limbii este încetinită, căci ce e scris prezintă o normă de la care în principiu nu trebue să ne abatem; se întâmplă chiar ca forme ieșite din uz să revină în întrebuințare, mulțumită faptului că au fost găsite în texte mai vechi.

Dar importanța scrierii devine din ce în ce mai mare cu cât în lupta pentru răspândirea culturii în popor care se desfășoară în procesul construirii socialismului, se micșorează numărul neștiutorilor de carte, cu cât crește cantitatea de tipărituri care se adresează marelui public. Astfel scrierea lărgește posibilitățile de comunicare pe care ni le pune la dispoziție vorbirea și mărește impor-

1) Vezi și „Cum vorbim", II, 6—10, pag. 13 (N.R.).

tanța acesteia pentru societate. De aceea problema ortografiei este una dintre problemele cele mai importante pe care le pune astăzi limba.

Lucrările de lingvistică ale tovarășului Stalin dau un răspuns zdrobitor încercărilor de a reproduce în limba comună deviațiile graiurilor regionale: „Desigur", spune I. V. Stalin („Marxismul și problemele lingvisticii", pag. 13) [2]) vorbind despre limbile din perioada sclavagistă și din evul mediu, „pe lângă ele existau dialecte, graiuri locale, dar limba unică și comună a tribului sau a poporului prevala și le subordona sieși". Cu atât mai mult este adevărat acest lucru astăzi, când limba comună, limba întregului popor e pe cale de a deștrăma și desființa dialectele. Deasemenea tovarășul Stalin ne învață că nu trebue să acordăm credit pronunțărilor pretențioase ale vorbitorilor din clasele exploatatoare, care își formează un jargon al lor, liber de „grosolănia" limbii naționale, cu toate că mai auzim la unii din acești vorbitori pronunțări ca *obrăsnic* cu *s*, nu ne vom apuca să le dăm curs în ortografia limbii naționale.

Prin urmare nu e vorba de a ține seama de pronunțările specifice unor persoane sau unor grupuri de persoane, ci numai de pronunțarea normală, aceea a majorității populației și a persoanelor care vorbesc limba în forma ei cea mai corectă. Dar atragem atenția că ramura lingvisticii de care trebue să fim călăuziți în această lucrare nu este fonetica, ci fonologia. De diferența dintre foneme se folosesc oamenii pentru a se înțelege în vorbire, și deci numai diferența dintre foneme trebue marcată în scris. Putem să nu precizăm dacă în cuvântul *verde* primul *e* este pronunțat închis sau deschis, căci sensul cuvântului va fi același într'un caz ca și în celălalt. Dar trebue să precizăm dacă avem de face cu un *i* sau cu un *î*, căci nu e tot una *mână* și *mină*. *I* care formează silabă și *i* scurt (care de multe ori este de fapt o simplă muiere a consoanei precedente) sunt două foneme diferite,căci dacă în loc de *deși* citim *deșî* sau în loc de *deosebi* citim *deosebi*, așa cum fac de multe ori, copiii, schimbăm înțelesul cuvântului și al frazei. Trebue deci să distingem în scriere pe *i* silabic de *i* scurt și în general trebue să avem un singur semn pentru fiecare fonem și un singur fonem pentru fiecare semn. Pe scurt, ne trebue o scriere fonologică.

Primul criteriu de care trebue să ținem seama când e vorba să stabilim scrierea corectă este deci cel *fonologic*, adică vom scrie toate fonemele pe care le pronunțăm și numai pe acelea. Acest criteriu ne dă cheia pentru a găsi soluția justă în cea mai mare parte a cazurilor litigioase. Nu vom mai scrie un *a* final pe care nu-l

2) Vezi și „Cum vorbim", D. 6—16, pag. 1. (N.R.)

pronunțăm la *ochi*, *vici* etc., în scrisă vom scrie aceste cuvinte cu *i* scurt, care este alt fonem decât *i* vocalic. Nu vom mai scrie *dezmăgit* cu *s*, deoarece nimeni nu pronunță așa. Nu vom mai scrie cu aceeași inițială *el* și *elefant*, deoarece primul începe cu *ie* și al doilea cu *e*. Nu vom mai scrie *filosofie* când pronunțăm *filozofie* și așa mai departe.

Al doilea criteriu, de care ne vom servi atunci când avem de ales între două variante de pronunțare, trebue să fie cel *morfologic*, adică trebue să ne gândim la menținerea coeziunii între formele pe care le ia în flexiune același cuvânt. Unii pronunță *ușă*, alții *ușe*; ținând seama că forma articulată este *ușa*, deci substantivul este de declinarea întâi, vom prefera și pentru forma nearticulată scrierea (și pronunțarea) de declinarea întâi, adică *ușă* căci altminteri am crea o categorie de declinare hibridă (forma articulată de declinarea întâi, iar forma nearticulată de declinarea a treia), complicând astfel gramatica în mod inutil.

În ansamblu, noua ortografie va trebui să fie mai *simplă* decât cea veche, și aceasta se va obține prin suprimarea literei inutile *â* și prin eliminarea celorlalte resturi de scriere etimologică. Dece este nevoie de simplificare? Întâi pentru economie de sforțări în învățătură, lucru de cea mai mare însemnătate astăzi când dăm bătălia cea mare pentru desființarea analfabetismului și pentru ridicarea nivelului cultural general al populației muncitoare; al doilea pentru evitarea greșelilor inutile. S'ar putea obiecta că nu simplificăm scrierea, reintroducând pe *i* scurt; dar obiecția nu mi se pare valabilă. În primul rând este o importantă simplificare generală dacă notăm că scriem ce pronunțăm, și asta în toate detaliile (evident, *i* scurt e alt fonem decât *i*). În al doilea rând, introducând pe *i* scurt, suprimăm izvorul unor greșeli dintre cele mai răspândite care privesc scrierea finalelor cu unu, cu doi și cu trei *i*. Cu toate explicațiile pe care le dăm, nu putem lămuri pe toată lumea dece trebue să scrie *copiii* cu trei *i*, când se pronunță numai doi, și *fării* cu doi *i*, când se pronunță numai unul. Rezultatul este că mulți scriu *fării* cu un singur *i*, ducând astfel la confuzie cu pluralul *fări*, sau dimpotrivă, scriu *fări* cu doi *i*. Introducând pe *i* scurt, vom putea face uso: toate distincțiile: *fări* cu *i* scurt, *fări* cu *i* silabic după cum se pronunță: *copiĭ* cu un *i* silabic și unul scurt, și *copiĭ* cu doi *i* silabici după cum se pronunță.

Scăpăm astfel și de seria bizară de trei *i* pe care vechea ortografie s'a silit s'o evite în *familiei*, pronunțat *familii*, dar n'a izbutit s'o evite în *copiii*. Cu ajutorul lui *i* scurt, vom izbuti să distingem pe *deși* de *deși*, pe *roĭ* de *roĭ* și nu vom mai permite să se citească *Pecion* în loc de *Pecica*.

Modificările pe care le-am propus sunt destul de importante pentru a simplifica și ușura învățarea scrierii corecte și pentru a ajuta la învățarea cititului, dar nu merg atât de adânc încât să

noul sistem cu scrierea actuală. Este nevoie ca lucrările menționate să fie cât mai curând elaborate și puse în practică, pentru ca limba noastră, „instrument de luptă și de desvoltare a societății", după genială formulă a tovarășului Stalin, să poată fi folosită cu maximum de eficacitate în revoluția noastră culturală. Guvernul sovietic a dat decretul de simplificare a ortografiei ruse la mai puțin de un an după Revoluția din Octombrie, marcând chiar prin aceasta importanța pe care o atribuie scrierii. Noi am întârziat până astăzi, dar ar trebui să nu mai întârziem și de aici înainte.

AL. GRAUR

PREDAREA LIMBII ROMÂNE ÎN ȘCOLILE DE TOATE GRADELE DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

S'a vorbit la început despre importanța limbii într'o țară care construește socialismul, despre felul nou de a înțelege studiul limbii în școală, în lumina lucrărilor de lingvistică ale lui I. V. Stalin, și despre bucățile de lectură din manualele de limba română alcătuite în trecut.

După 23 August, sub conducerea partidului, s'a dus o luptă dârză pentru îmbunătățirea predării limbii române în școli. Lupta n'a fost ușoară. Chiar tovarăși de ai noștri care au publicat în acea vreme manuale de literatură și limbă au o serie de greșeli datorite rămășițelor culturii burgheze.

Critica manualelor de literatură de Al. Rosetti și J. Byck.

Istoria limbii române a tovarășului Rosetti apărută între 1938 și 1941 consideră prea puțin limba ca un fenomen social. Principiul istorismului este limitat la câteva date istorice, de multe ori greșite, fragmentar plasate în introducere. Capitolele: fonetica, morfologia, sintaxa, sunt tratate descriptiv. Nu se dă importanța cuvenită elementului slav în constituirea limbii noastre. Autorul sublimează în încheierea părții I-a că trăsătură caracteristică a limbii române o formează „caracterul esențial popular al latinei". Raporturile lingvistice slavo-române sunt reduse la influența slavă de caracter literar asupra limbii române, neglijându-se influența slavă populară, adică a limbii vorbite. Subestimarea elementului slav și exagerarea „occidentalizării" limbii noastre reese și din încheierea volumului al III-lea, unde se scrie: „Câteva maniere de pronunțare slavă, unele procedee morfologice și numeroase elemente de vocabular slave au dat însă limbii române un aspect particular printre celelalte limbi romanice. Împrejurările politice și culturale de mai târziu au făcut ca acest caracter deosebit, față de limbile romanice occidentale să devină tot mai accentuat, până când, cu începere din secolul al XIX-lea, limba română s'a occidentalizat prin reluarea contactului cu lumea apuseană (influența culturii franceze și

(latine)". Această occidentalizare căreia tov. Roseti îi acordă un așa mare rol, reprezintă un aspect categoric al cosmopolitismului care nu poate înlocui realizările istorice de desvoltare a poporului nostru în strânsă legătură cu popoarele slave.

Nici cărțile tovarășului Iorgu Iordan nu au ajutat la îmbunătățirea limbii române în acea vreme. Astfel, în lucrarea „Limba română actuală, o gramatică a greșelilor", publicată în 1943, se face elogiul lingvisticii „statice" principiul susținut de Ferdinand de Saussure, în al său „Curs de lingvistică generală". „Lingvistica — scrie tov. Iorgu Iordan — tinde tot mai mult să devie statică, chiar când are de obiect formele vechi ale unei limbi, întrucât nu se mărginește să înregistreze și eventual să explice fenomenele, ci se ostenește să-i descopere structura, sistemul din epoca respectivă" (p. 13).

Caracterizând limba română actuală ajunge la concluzia că „trăsătura cea mai caracteristică a românei actuale este un mare sbucium, provocat tocmai de faptul că, dela Unire încoace, mănuitorii ei s'au dublat ca număr și și-au schimbat, în parte, configurația sub raportul etnic. O mulțime, impresionantă și foarte pestriță, de minoritari și-au însușit limba noastră, pe care o utilizează în vorbire și în scris" (pag. 15). Făcând distincție între creația și controlul în lingvistică, tov. Iorgu Iordan subliniază că creația este un act individual pe când controlul aparține întregii colectivități lingvistice.

Pentru a fi de folos în munca noastră comună, pe care o ducem pentru îmbunătățirea predării limbii și literaturii noastre în școli este necesară revizuirea și îndreptarea greșelilor oamenilor noștri de știință, lingviștilor noștri reputați, dela care cerem sprijin efectiv în alcătuirea programelor, manualelor și metodelor. Și aceasta o pot face având la îndemână genialele lucrări ale tovarășului Stalin.

Critica manualelor în ce privește studiul gramaticii

Institutul de lingvistică trebue să alcătuiască o gramatică a limbii române, baza studiului gramaticii în școlile noastre de toate gradele, iar Ministerul Învățământului Public trebue să alcătuiască o metodică de predare a gramaticii.

Arătând rolul conducător al gramaticii, trebue să dăm de asemenea importanța cuvenită vocabularului; credem că este necesar să se introducă chiar din cl. a V-a un capitol în care să se arate bogăția vocabularului limbii noastre, izvoarele principale de completare a lui și întrebuințarea sensului figurat al cuvintelor. Fiecare profesor trebue să aibă grije ca elevii să-și îmbogățească vocabularul cu terminologia obiectului respectiv.

Odată cu însușirea vocabularului, trebue să dăm atenție ortografiei; necesitatea stabilirii unei ortografii unitare revine ca o sarcină principală Academiei R. P. R. Numai pe baza unui îndreptar ortografic, vom pune capăt anarhiei din acest punct de vedere. În toate chestionarele sosite dela teren, tovarășii învățători cer să se

...cunoaște mai neîntârziat un număr oarecare de cuvinte noi în glosar. În sfârșit în manuale se ține prea puțin seama de tratarea istorică a faptelor limbii. Limba, după cum ne învață tovarășul Stalin, este produsul unei întregi serii de epoci în decursul cărora a căpătat formă, s'a desvoltat și s'a îmbogățit. În tratarea limbii trebue să punem accent deosebit pe cunoașterea limbii contemporane. În afară de principiul istorismului în predarea limbii, învățătura gramaticii trebue legată de desvoltarea gândirii elevilor. Metoda desvoltării gândirii și vorbirii elevilor să fie o preocupare la toate obiectele de studiu. Orice gânduri, spune tovarășul Stalin, ar lua naștere în capul omului, ele pot să se nască și să existe numai pe baza materialului limbii, pe baza termenilor și frazelor limbii. La toate lecțiile să scoatem în evidență esențialul, să confruntăm și să stabilim legăturile dintre idei, să generalizăm materialul motivând concluziile. Pentru însușirea principiilor fundamentale ale lingvisticii, studiul lucrărilor tovarășului Stalin trebue să formeze obiectul unui capitol special în clasa a X-a.

Trecând la metodică, trebue să menționăm că pregătirea temeinică a lecțiilor, alcătuirea planurilor, discutarea metodelor, schimbul de experiență în cadrul cercetărilor pedagogice, recapitulările, au fost mijloace care au dus la bune rezultate pentru predarea limbii române. Sunt însă lipsuri serioase și în acest domeniu. Nu se corectează de către profesorii noștri greșelile de citit și scris. Deasemenea nu sunt corectate în ceea ce privește gramatica, greșelile din vorbirea elevilor cauzate de necunoașterea regulilor gramaticale. Astfel, în anul III la școala pedagogică din Focșani, profesorul nu corectează pe elevul care spune „poporul este bastinași". La clasa a VI-a de la liceul de băeți din Piatra Neamț, un elev a compus o frază ca aceasta: „a cui teză este mai bună, ia nota 10", de dragul exemplului gramatical, se calcă logica. O elevă în clasa a VI-a B de la liceul de fete din Buzău, pentru a arăta declinarea substantivelor cu articolul nehotărît, a scris pe tablă „o vrabie s'a așezat pe niște corturi". Corectarea greșelilor nu se face nici la celelalte obiecte.

La clasa a IX-a de la liceul de fete Nr. 9 din București, la o lecție de geografie, o elevă spune: „La oaia noro creste plantă", iar profesorul nu o corectează. În unele părți, studiul gramaticii se predă formal, nelegat de practica vorbirii. La clasa a VII-a de la școala elementară de băeți Buzău, elevii reproduc papagalicește definițiile și terminațiile declinărilor și conjugărilor. La anul II de la școala pedagogică de fete din Piatra Neamț, sunt dictate de la catedră definiții și reguli gramaticale iar elevele le scriu și le reproduc mecanic pe de rost fără nici o aplicare și fără nici o legătură cu viul grai. Învățătura mecanică a gramaticii explică atât greșelile elevilor pentru acest studiu cât și greșelile frecvente. Nici temeiurile date elevilor nu sunt pregătite suficient.

Controlul lor este superficial. Caietele de teze semestriale se verifică sumar și nu se aduc la cunoștința elevilor greșelile și mo-

...arată cum trebuia scris, studiul limbii nu este legat de modul organizat de lectură al elevilor. De asemeni o lipsă mare este în sistematizarea și recapitulările semestriale și anuale. Planurile acestor recapitulări nu sunt întocmite în mod științific. „Gazeta Învățământului" nu publică modele de planuri bune. Cercurile pedagogice locale nu sprijină suficient îmbunătățirea metodei de predare a limbii române prin lecții deschise și schimb de experiență. În jurul programelor, manualelor, metodelor, nici Institutul de lingvistică, nici Societatea de științe istorice, filologice și folclor nu au fost preocupate.

Revista „Cum vorbim" nu a publicat măcar o analiză sumară a modului cum se predă limba în școlile noastre. De asemeni nici „Contemporanul", „Flacăra", „Viața Românească" n'au sprijinit acțiunea de îmbunătățire a predării limbii române. Uniunea Sindicatelor de Învățământ nu a organizat și nu a îndrumat ca în grupele sindicale, în bibliotecile și cabinetele pedagogice ale cluburilor să se discute manualele. Uniunea nu a organizat consfătuiri cu cei mai buni profesori de limba română și nu a sesizat Ministerul Învățământului Public de felul cum se predă limba română.

. . . . . .

Trecând la predarea limbii române în școlile naționalităților conlocuitoare, problemele esențiale sunt:

1. Sarcinile învățăturii limbii române în aceste școli.
2. Relațiile reciproce dintre limba română și limba maternă a elevilor.
3. Învățătura gramaticii.
4. Volumul vocabularului, conținutul și repartizarea lui.
5. Legătura dintre teoria și practica limbii.

În ceea ce privește sarcinile învățării limbii române în școlile naționalităților conlocuitoare, nu trebue să fie o acumulare de capital mort, ci dimpotrivă o deprindere folositoare și necesară elevului zi de zi. Să nu cădem însă în exagerarea de a învăța pe copii numai simpla „conversație uzuală". Însușirea practică a limbii trebue legată de viață prin folosirea radio-ului, a filmului sonor, a articolelor de limba română în gazetele de perete, a corespondenței în limba română cu alte școli și institute.

Relațiile reciproce dintre limba română și cea maternă trebue să ducă la învățarea în cele mai bune condiții a ambelor limbi. Pentru aceasta e necesară coordonarea programelor în așa fel ca gramatica limbii materne să fie învățată înaintea gramaticii limbii române. Schimbul de experiență, asistarea la lecții, trebue să strângă contactul între profesorii de limba română și cea maternă. La baza studiului comparativ al celor două limbi să stea întocmirea și folosirea cel puțin a vocabularelor respective și a terminologiei gramaticale comune pentru compararea fenomenelor analoage.

Problema vocabularului și a foneticii în aceste școli prezintă o importanță mai mare decât în școlile cu limba de predare româ-

să. Vocabularul materiului de construcție, după cum o numește tovarășul Stalin, trebuie să fie variat și însușit în mod grabnic. În primul rând să se învețe cuvintele care formează fondul principal, selecția amănunțită a cuvintelor, buna repartizare a lor pe clase, ținând seama de nivelul elevilor, să stea la baza alcătuirii manualelor.

Vocabularul singur însă nu constituie limba. Gramatica și părțile ei componente formează esențialul. Intensificarea exercițiilor practice, înlăturarea formalismului, legarea limbii de practica vorbirii și a scrierii, aplicarea regulilor gramaticale, formează baza metodicii.

Realizările predării limbii române în școlile naționalităților conlocuitoare sunt de abia la început. Față de trecut, când limba română din școlile naționalităților conlocuitoare se învăța pe aceleași manuale dela școlile cu limba maternă română, s'a făcut un pas înainte prin alcătuirea de manuale speciale. În clasele a I-a, a II-a limba română în aceste școli se predă pe baza unei broșuri din 1949. Pentru clasele a VIII-a, a XI-a, profesorii folosesc manualele de limba română ale școlilor cu limba de predare română. În ceea ce privește învățământul superior la facultățile de filologie și la școlile superioare pedagogice, acestea pregătesc cadre pentru toate gradele de învățământ. Aceasta înseamnă că toată grija trebue îndreptată pentru aceste școli. Analizând programele de limba română ale facultăților de filologie și școlile superioare pedagogice, constatăm că ele nu sunt unitare. Fiecare facultate are programul ei deosebit. Spre exemplu școala pedagogică din București nu a avut în program predarea gramaticii. Programele facultăților de filologie din București, Cluj și Iași, nu au principii comune. La Iași, istoria limbii române s'a studiat și în anul acesta dupe poziții marriste, pe orânduiri sociale, de către profesorul Ivănescu. La Cluj, cursul de gramatică nu a cuprins decât morfologia până la verb, studenții plecând din facultate fără o cunoaștere completă a acestui stodiu. Pentru explicarea elementelor latine și slave din limbă s'a insistat doar asupra modificărilor fonetice și nu s'au luat în considerare cauzele fonetice. La București, în anul I, studenții au învățat gramatică și noțiunile fundamentale de lingvistică. Accentul însă a căzut pe istoria limbii și pe dialectologie. Cursul de istoria limbii literare a pornit dela o bază străină și n'a reușit să dea perspective desvoltării istorice a limbii române, fragmentându-se într'o înșirare de „limbi individuale" ale scriitorilor noștri. Deasemeni cursul de dialectologie nu a fost just structurat. Mai mult de jumătatea lui a tratat dialectul aromân, iar în rest câteva principii generale și despre graiurile daco-române. Predarea limbii române în facultățile de filologie și în școlile superioare a fost rupta de pregătirea practică a viitorilor profesori de limba română din învățământul mediu și nu a satisfăcut cerințele planului de stat în ceeace privește pregătirea cadrelor cunoscătoare ale limbii. Pentru înlăturarea acestor lipsuri după exemplul programelor sovietice în

învățământul superior propunem ca la baza învățării limbii române în facultățile de filologie să stea predarea gramaticii practice, a gramaticii istorice, a istoriei limbii și a dialectologiei. Când învățământul mediu va primi din partea facultăților de filologie și a institutelor pedagogice cadre cunoscătoare ale gramaticii practice, se vor crea condiții superioare pentru predarea limbii române în școlile noastre. Alcătuirea unui program pe baza învățăturilor tovarășului Stalin despre limbă, trebue să fie prima problemă de rezolvat în învățământul superior.

. . . . . .

In fața școlii noastre stă marea răspundere de a aplica ideile creatoare ale tovarășului Stalin în predarea limbii române. Pentru îndeplinirea acestor sarcini sunt necesare următoarele lucruri:

1. Întocmirea din timp de către Ministerul Învățământului Public, cu sprijinul Institutului de lingvistică, al Institutului de Istoria literaturii și al Uniunii scriitorilor, a programelor necesare tuturor categoriilor de școli.

2. Revizuirea și îmbunătățirea manualelor existente, dela clasa I la a XI-a, pentru școlile cu limba de predare română.

3. Alcătuirea pentru anul școlar 1952—3 de noi manuale făcute de către un colectiv format din colaboratori științifici, metodiști, profesori practicieni, care să lucreze sub îndrumarea specialiștilor autorizați. Aceste manuale trebue să rezolve problemele care decurg direct din lucrările tovarășului Stalin.

4. Ministerul Învățământului Public trebue să dea o deosebită atenție programelor, manualelor speciale pentru fiecare școală a naționalităților conlocuitoare.

5. Pentru învățământul superior să se alcătuiască programa unică, cuprinzând gramatica, istoria limbii și dialectologia.

6. Revine Institutului de lingvistică întocmirea gramaticii limbii române, a gramaticii istorice și a istoriei limbii române.

7. Să se alcătuiască de asemenea un îndreptar ortografic urmat de glosar și un dicționar uzual al limbii române. Institutul de literatură să publice o istorie a literaturii române și o crestomație cu texte alese din clasici, pentru a putea fi folosite în învățământ.

8. Editura de stat EPLA să continue publicarea de monografii, publice și texte literare.

9. Revistele pentru copii: „Pionierul", „Licurici", revistele Uniunii Scriitorilor și a Societății de științe istorico-filologice și folclor, „Gazeta Învățământului", să dea mai multă atenție problemelor legate de predarea limbii române în școli. Aceste probleme să fie o preocupare a tuturor cunoscătorilor, oameni de știință, scriitori, pedagogi, profesori, învățători, părinți și elevi. Uniunea Sindicatelor de învățământ va trebui să aibă ca o sarcină de cinste patriotică organizarea însușirii înaintatelor metode sovietice de predare a limbii și generalizarea experienței cadrelor didactice.

Sub conducerea Partidului aceste sarcini pot și trebue să fie

duse la îndeplinire. Rezolvându-le practic, noi slujim poporul muncitor şi contribuim la lupta pentru construirea socialismului în patria noastră şi pentru apărarea păcii şi vom putea duce la bun sfârşit aceste sarcini, fiindcă şi de data aceasta cel care ne îndrumează şi ne luminează calea este genialul savant şi conducător al popoarelor sovietice, îndrumătorul oamenilor muncii din lumea întreagă, prietenul iubit al poporului nostru, tovarăşul Iosif Vissarionovici Stalin.

M. NANU
Preşedintele Uniunii Sindicatelor de Învăţământ

PRINCIPIILE PREDĂRII LIMBII ÎN U.R.S.S. ŞI ROLUL LINGVIŞTILOR ÎN RIDICAREA NIVELULUI PREDĂRII LIMBII RUSE ÎN R.P.R

Istoricul învăţământului limbii ruse în Rusia ţaristă şi în U.R.S.S., importanţa covârşitoare, din acest punct de vedere, a lucrărilor de lingvistică ale lui I. V. Stalin.

Dealungul existenţei sale şcoala sovietică a acumulat o bogată experienţă în domeniul predării limbii materne şi nematerne. Discuţia lingvistică din U.R.S.S. a confirmat în întregime justeţea principiilor generale de predare a limbilor materne şi nematerne în şcolile din Uniunea Sovietică. Aşa dar care sunt aceste principii? Principiile de bază ale predării limbii în şcolile Uniunii Sovietice sunt şase, anume:

1. Principiul educativ în predarea limbii.
2. Principiul intuitiv.
3. Principiul participării conştiente şi active a elevilor.
4. Principiul însuşirii temeinice.
5. Principiul sistematizării şi continuităţii.
6. Principiul accesibilităţii şi capacităţii la învăţătură.

Să ne oprim pe scurt asupra fiecăruia în parte.

Cum trebue să fie predată limba maternă sau nematernă pentru a satisface cerinţele principiului educativ?

În primul rând predarea trebue să fie organizată în aşa fel, încât să ajute la formarea concepţiei materialiste despre lume a elevilor, să uşureze desvoltarea şi desăvârşirea gândirii logice, să înlesnească formarea unei întregi serii de calităţi morale, indispensabile constructorilor societăţii socialiste.

Şcoala sovietică şi-a îndeplinit cu succes această îndatorire. Manualele de limba rusă, manualele de gramatică, textele de citit şi cele destinate pentru efectuarea exerciţiilor gramaticale, ca şi literatura extraşcolară, toate acestea au contribuit ca studiul limbii materne în şcolile din Uniunea Sovietică să satisfacă în cel mai înalt grad cerinţele educaţiei comuniste a tineretului. Manualele pentru studiul limbii materne conţin texte care corespund unui înalt nivel ideologic prin actualitatea lor, prin faptul că oglindesc aspectele multilaterale ale realităţii sovietice începând cu cea mai apropiată cunoş-

cută, înnobilarea elevilor. Manualul sovietic, în măsura înțelegerii elevilor cărora li se adresează, înfățișează această adâncime a vieții sovietice oglindită în muncă, tehnică, știință, artă, cultură, lămurind elevilor în modul cel mai clar și mai convingător locul și rolul istoric care aparțin Uniunii Sovietice în viața omenirii. E dela sine înțeles că și textele destinate exercițiilor gramaticale și ortografice sunt axate în aceeași direcție: de a lărgi sfera de cunoștințe a elevilor, de a forma gândirea lor. Pentru aceasta, aceste texte nu sunt alcătuite întâmplător; ele oglindesc diferite aspecte ale vieții înconjurătoare, care vorbesc despre eroismul oamenilor sovietici, despre devotamentul lor în muncă, despre bogățiile U.R.S.S. și frumusețile peisajului sovietic.

Tot acest material prezentat de manual și expus de profesor în mod viu și atrăgător nu lasă pe elevi indiferenți, ci trezește în ei simțul patriotic, simțăminte de dragoste față de țară și de ură față de dușmanii patriei lor. Dacă la toate acestea adăugăm înaltul nivel ideologic al învățământului și profesorului sovietic, atunci înțelegem de unde se trag acele adânci rădăcini ale patriotismului sovietic, care a ținut lumea întreagă în timpul războiului de eliberare și ține acum în timpul muncii constructive pașnice.

2. Principiul educativ în predarea limbii materne nu poate fi realizat însă pe baza unor noțiuni abstracte. Cel de al doilea principiu, „principiul intuitiv subînțelege necesitatea de a preda în așa fel materialul, încât reprezentările și noțiunile formate la școlari să se poată baza pe o percepție nemijlocită a fenomenelor studiate sau a imaginilor lor". (Kairov, „Pedagogia", pag. 85).

. . . . . .

În predarea limbii materne, din prima zi de școală, învățătorii sovietici întrebuințează pe o scară foarte largă materialul intuitiv. În clarificarea denumirilor obiectelor și însușirilor lor sunt demonstrate obiectele respective. În lămurirea regulilor gramaticale și categoriilor sintaxice sau morfologice sunt întrebuințate scheme, grafice, desene ș. a. În acest fel ei se străduesc ca fenomenele limbii să acționeze asupra cât mai multor simțuri interioare posibile și să treacă în conștiință prin toate organele capabile să le perceapă. Dacă este vorba despre predarea limbii ruse elevilor neruși, limba maternă a acestora dă posibilitate profesorului de a compara legile gramaticale ale limbii materne cu cele ale limbii ruse, ușurând astfel perceperea noțiunilor legate de structura acesteia din urmă.

Oricât ar fi de important rolul materialului didactic pentru procesul de intuiție al limbii ruse, cel mai prețios material intuitiv rămâne exprimarea profesorului: se exprimă acesta într'o limbă literară, nu face greșeli de pronunțare, duce continuu lupta împotriva îmbâcsirii vorbirii elevilor cu cuvinte de prisos, neexpresive, neliterare, iată cea mai importantă sursă a succesului în predarea limbii ruse fie în școlile rusești, fie în cele ale celorlalte naționalități. De aceea problemei pregătirii cadrelor didactice bine pregătite pentru

predarea limbii ruse i se dă o importanță capitală. Cât privește pregătirea cadrelor pentru școli neruse, se urmărește ca acestea să cunoască în mod desăvârșit limba maternă a elevilor, pentru a se putea folosi de cunoștințele lor în domeniul limbii materne, cu scopul de a lămuri în mod comparativ — firește acolo unde este nevoe — fenomenele gramaticale și lexicologice ale limbii ruse. Pentru a ușura înfăptuirea acestei sarcini, în majoritatea școlilor naționale, programa predării limbii ruse a fost restructurată după discuții lingvistică în așa fel, ca explicarea formelor gramaticale aparținând limbii materne să premeargă explicării acelorași forme din gramatica limbii ruse.

3. La baza realizării principiului participării conștiente și active a elevilor în procesul de însușire a limbii ruse, profesorii sovietici au pus sfatul lui V. I. Lenin, care spunea: „Comunismul să nu fie ceva învățat pe de rost, ci ceva ce este gândit de voi înșivă". Cum este realizat în mod practic acest principiu în domeniul predării limbii ruse? În primul rând, regula gramaticală nu este învățată în mod mecanic, pe de rost. Pe baza exemplelor clare și concrete, conținutul unei reguli gramaticale este explicat în așa fel, încât elevii sunt cei care formulează regula. Această regulă alcătuită de ei, formulată de ei pe baza exemplelor înfățișate de către profesori, este apoi comparată cu aceea din manual numai pentru a-i da o formă definitivă. În felul acesta fenomenul gramatical studiat este însușit în mod temeinic pentru că el a fost gândit și analizat de către elevii înșiși.

În al doilea rând principiul participării conștiente și active a elevilor este realizat în procesul studiului limbii ruse prin felul de a trezi și dirija efortul personal și independent al elevilor. Astfel, în timpul orei profesorul sovietic nu substituie activității clasei activitatea sa personală. Cu alte cuvinte el vorbește și acționează numai atât cât este necesar pentru a crea condițiile desvoltării activității elevilor: elevii, în schimb, răspund la întrebările lui, își corectează unul altuia greșelile de scris sau exprimare, își pun unul altuia întrebări.

Ca buni cunoscători ai psihologiei copilului, profesorii sovietici cunosc corelația care există între participarea conștientă și activă a elevului și varietatea de forme care intră în calitate de părți componente în structura lecției.

4. Unul din cele mai importante principii care stau la baza studiului limbii ruse este acela cunoscut sub denumirea de principiul însușirii temeinice. În decizia sa din 25 august 1932, Comitetul Central al P.C. (b) al Uniunii Sovietice cere chiar o reducere parțială a programelor anumitor obiecte de învățământ, pentru ca în felul acesta să poată fi asigurată o asimilare și consolidare trainică și sigură a bazelor fiecărei științe. E natural că mai mult decât oricare alt obiect, studiul limbii ruse în școala sovietică cere însă neapărat una din cele mai temeinice însușiri, pentru singurul motiv că

toate obiectele se predau în limba rusă : gradul de cunoaștere a limbii ruse determină gradul de însușire a celorlalte obiecte.

. . . . . .

În referatul său la sesiunea științifică unită a secțiunii literare și lingvistice a Academiei de Științe din U.R.S.S. și a Academiei de Științe Pedagogice a Republicei Federative Ruse, profesorul Dobromâslov vorbea despre patru stadii în explicarea oricărui fenomen gramatical.

1. Formarea regulii ; 2. ilustrarea ei prin exemple ; 3. întrebuințarea ei în practică ; 4. generalizarea regulei. În cazul de față, pentru realizarea principiului însușirii temeinice, o mare însemnătate o au stadiile al treilea și al patrulea despre care vorbea prof. Dobromâslov. Întrebuințarea în practică a regulii învățate se înfăptuește în cadrul activității independente a elevului, mai întâi în clasă, apoi acasă. Acest moment are loc în cadrul lecției, de obicei după momentul despre care am vorbit, când elevii formulează regula gramaticală sau trag concluzii din cele explicate de profesor și pe baza exemplelor ilustrate de acesta.

Activitatea independentă a clasei în direcția aplicării în practică a cunoștințelor nou căpătate este cel mai bun mijloc de a înțelege și însuși materialul explicat. Profesorii sovietici se pregătesc foarte amănunțit mai ales în vederea organizării și efecturării acestui moment al lecției. Această pregătire merge pe două linii : 1. se stabilește ce texte se vor întrebuința pentru desfășurarea activității independente a clasei ; 2. se stabilește felul în care se va controla gradul de însușire al materialului asupra căruia se lucrează.

Profesorii fruntași ai Uniunii Sovietice individualizează deobicei activitatea independentă a elevilor. În mod practic, ei rezolvă acest lucru în felul următor : în procesul pregătirii pentru lecție, alcătuiesc pentru fiecare elev în parte un sistem de exerciții cu aplicarea regulii gramaticale învățate — ținând cont de gradul de pregătire al fiecărui elev. Aceste exerciții sunt scrise pe file separate. În cadrul activității independente, filele sunt împărțite fiecărui elev, care rezolvă în caete problema gramaticală indicată în fila primită. La lecția următoare filele se împart în altfel, însă ținând totuși cont ca fiecare elev în parte să fie atras în mod treptat în rezolvarea exercițiilor complicate. Rezultatul activității individuale este controlat în clasă în cadrul orei următoare. Tema pe care elevii o primesc pentru acasă este strâns legată de materialul asupra căruia s'a lucrat în clasă. Trebue spus că, cu cât mai intensiv a decurs activitatea independentă a elevilor în clasă, cu atât mai bine sunt pregătiți pentru efectuarea temei în bune condițiuni acasă.

. . . . . .

5. Azi se poate spune că nu există în nici o școală din lume programe și manuale de limbă maternă al căror material să fie așa de sistematizat ținând seama de cerințele didactice, de vârsta și în-

teresele elevilor, de cerințele educației comuniste în afara manualului și a programei școlare, documentul care joacă un rol foarte însemnat în asigurarea sistematizării și continuității în procesul predării limbii ruse este planul calendaristic anual, alcătuit de către profesor pe baza programei și în limitele manualului stabilit. În acest plan calendaristic, după temele gramaticale mari ca volum, sunt prevăzute lucrări de control pentru a se constata în ce măsură a fost asimilat materialul prelucrat. În repartizarea timpului necesar însușirii diferitelor capitole gramaticale, se ține cont de prevederile principiului didactic care prevede că deprinderile ortografice practice, legate de aplicarea unei reguli, se însușesc cu mult mai greu decât conținutul teoretic al regulii.

Cu scopul asimilării temeinice și sistematice a materialului, noțiunile gramaticale cu care elevii au făcut cunoștință sunt introduse în textele temelor și exercițiilor următoare, la început în fiecare lecție, apoi peste o lecție, pentru ca în mod treptat intervalele între revenirile la materialul studiat să se mărească. Despre această sistematică revenire a materialului studiat vorbesc foarte des elevi sovietici. Astfel, în ziarul „Pionerskaia Pravda" un pionier din orașul Tambov scria: „Nouă ni se pare că nu facem altceva decât să repetăm. Dar la sfârșitul anului școlar constatăm că am învățat foarte multe lucruri."

6. Principiul accesibilității și capacității în învățătură are în vedere stabilirea unei concordanțe între volumul și caracterul materialului prevăzut în programul de învățământ și particularitățile de vârstă ale copiilor din fiecare etapă de învățătură. Aceasta înseamnă că, în stabilirea sferelor programului limbii ruse pe anul de învățământ, trebuie să se fixeze gradul de complexitate și adâncire a explicării materialului dat, accesibil pentru copiii de o anumită vârstă și nivel de desvoltare. În predarea limbii ruse, mai ales în școlile naționale, profesorii sovietici țin seama de particularitățile individuale ale fiecărui elev în parte. Astfel, mai ales după introducerea obligativității învățământului de 7 ani, clasele a V-a sunt compuse din elevi cu cunoștințe uneori foarte variate. În asemenea clase nu poate fi vorba despre îndeplinirea programei de curs la limba rusă fără a ține cont de cunoștințele pe care le are fiecare elev în parte. Deslungul întregului an școlar, profesorul de limba rusă organizează activitatea în așa fel, încât către sfârșitul anului școlar elevii clasei au același nivel de cunoștințe.

Învățătorii și profesorii fruntași de limba rusă ai Uniunii Sovietice mărturisesc că cheia succesului lor în munca pedagogică constă în aceea că știu să se apropie individual de elevi pentru a cunoaște lipsurile și calitățile pozitive ale fiecăruia în parte. „Apropierea individuală — scrie Kairov — cere o atitudine plină de grijă și sensibilitate deosebită față de toți copiii pentru ca, în condițiile de viață colectivă și de lucru în clasă, să ajute cât mai mult

în vederea unei învățături productive, a desvoltării tuturor puterilor și capacităților fiecărui elev." (Kairov, „Pedagogia", pag. 98).

Burghezo-moșierimea la noi se opunea la învățarea limbii ruse

Studiul limbii ruse creează condiții prielnice desvoltării și adâncirii revoluției noastre culturale. Experiența acumulată de U.R.S.S. în construirea societății socialiste ne este nouă tot așa de necesară cum, de exemplu, este necesar aerul pentru desvoltarea organismelor vii. De însușirea justă a acestei experiențe depinde în mare parte mișcarea noastră înainte în toate domeniile de activitate. Oamenii noștri au înțeles acest lucru. De aceea au folosit toate posibilitățile pentru a studia tot ce a fost acumulat și controlat — ca experiență — de către specialiștii sovietici în diferite sectoare ale muncii. Literatura de specialitate și beletristica sovietică, noi le cunoaștem de obicei prin intermediul traducerilor. Trebue să recunoaștem încă că în stadiul actual traducerea ca formă de cunoaștere a experienței sovietice nu mai satisface marile cerințe ale poporului. Nu le mai poate satisface din două motive: 1. pentrucă, oricât s'ar traduce, este imposibil să fie tradus tot ce ne interesează pe noi — și pe noi ne interesează absolut tot ce se publică în U.R.S.S.; 2. pentrucă traducerile se efectuează cu întârzieri apreciabile.

De aceea în momentul de față se pune problema creării unor condiții care să permită oamenilor noștri a-și însuși experiența sovietică direct din original, fără intermediul traducerii, pentru a putea grăbi ritmul desvoltării culturii noastre naționale. Noi studiem limba rusă, pentru a ne însuși experiența Uniunii Sovietice în construirea societății socialiste. O studiem și pentru aceea că ea este limba marelui popor rus. Studiem limba rusă pentrucă în această limbă sunt scrise operele științifice literare cele mai înaintate din lume, operele geniale ale lui Lenin și Stalin, pentrucă în această limbă au scris marii scriitori ruși și sovietici Puşkin, Lermontov, Cernaşevski, Nekrasov, Tolstoi, Cehov, Gorki, Maiakovski, Fadeev, Solohov ș. a. Cunoașterea operelor acestora constitue un important factor de educație a oamenilor noștri în spiritul umanitar și progresist. Studiem limba rusă și pentru că este limba acelui popor care a eliberat țara noastră din robia fascistă și a deschis poporului nostru perspective largi de desvoltare politică, economică și culturală.

Lipsa cadrelor calificate și a programelor. Propuneri și soluții. Critica manualelor

Nu poate fi vorbă despre crearea unor condiții prielnice studiului practic al limbii ruse, fără a pune la dispoziția fiecăruia nostru studios un bun dicționar rus-român și român-rus. Dicționarul existent alcătuit de Serghievschi și Martisevscaia nu mai corespunde necesităților actuale. La baza alcătuirii noului dicționar trebue pusă învățătura tovarășului Stalin despre fondul principal de cuvinte al limbii ruse. În afară de acest nou dicționar, în timpul

cel mai scurt timp trebue să punem în mâinile celor ce studiază limba rusă un bun dicționar ortografic. Dicționarul ortografic al lui Ușakov, într'o oarecare măsură redus însă și pus în concordanță cu ultimele cuceriri ale științei lingvistice, ar putea satisface pentru un timp oarecare cerințele studiului limbii ruse în Republica noastră.

Lipsa unei metodice bune

Principala cauză a lipsurilor arătate o constitue faptul că n'am folosit toate mijloacele pentru a ne însuși bogata experiență sovietică acumulată și controlată dealungul a mai mult de trei decenii în domeniul organizării învățământului public în general și al creării de condiții prielnice predării limbii ruse în special. Dacă Ministerul Învățământului ar fi folosit la maximum experiența sovietică în activitatea de creștere a cadrelor, de ridicare a calificării lor și asigurare a schimbului de experiență, fără îndoială că problema cadrelor necesare procesului de predare a limbii ruse nu s'ar pune astăzi așa de acut.

A doua cauză care explică lipsa programelor, manualelor bine alcătuite, a literaturii metodice și extrașcolare ca și a materialului didactic, este lipsa oricărei legături între școală și Institutele științifice ale Academiei R.P.R., în cazul de față Institutele de lingvistică din București, Cluj și Iași. E de neînțeles de astfel atitudinea de absolut desinteres a Institutelor de lingvistică, deși unii membri ai acestor Institute au fost activi în trecut pe tărâmul manualelor.

Cu elaborarea de manuale pentru predarea limbii ruse s'au ocupat oameni fără pregătire științifică și experiență practică; în școli, predarea limbii ruse se efectuează fără programe; lipsește literatura metodică și materialul didactic. De toate aceste probleme de cea mai mare actualitate, Institutele de Lingvistică ale Academiei R.P.R. s'au izolat și nu simt răspunderea pentru rezolvarea lor.

Suntem astfel puși în fața unei evidente rupturi între teoria pedagogică și practica pedagogiei. Această ruptură este dintre cele mai primejdioase. În Republica noastră oamenii științei și oamenii practicii sunt interesați la o cât mai strânsă colaborare. Mulțumită acestei colaborări, oamenii de știință își însușesc experiența practicii, iar practicienii primesc prețioase îndrumări științifice. E dela sine înțeles că de această colaborare depinde în întregime progresul în orice domenii de activitate.

Documentul de bază pe care profesorul de limba rusă își organizează toată activitatea sa este programul de limba rusă. Până în momentul de față acest document lipsește în toate unitățile noastre de învățământ. Fără îndoială că până la începutul noului an școlar programul de predare a limbii ruse, atât în școala elementară și medie, cât și în școlile pedagogice superioare și Institutele de învățământ superior va fi elaborat. Institutele lingvistice ale Academiei R.P.R. vor trebui să ia parte în modul cel mai activ la or-

ganizarea colectivelor de elaborare a programelor, şi la indicarea liniei principale pe care aceste colective vor trebui să o urmeze în procesul activităţii lor. Deasemenea vor trebui să ţină cont de concluziile discuţiei lingvistice din U.R.S.S.

Înaintea şcolii stau probleme mari în direcţia realizării ideilor geniale ale tovarăşului Stalin în domeniul limbii şi al introducerii lingvisticii în practica şcolară. Realizarea cu succes a acestor idei depinde în cea mai mare măsură de alcătuirea unor noi manuale, care să corespundă în cel mai înalt grad cerinţelor ştiinţifice actuale.

Foarte important este rolul care revine lingviştilor noştri în sensul acesta. Pe baza programelor care vor trebui să fie elaborate nu mai târziu de începutul anului şcolar va trebui să păşim la alcătuirea manualelor de limba rusă. Până la această dată însă, reprezentaţi ai Institutului de lingvistică, ai Institutului Maxim Gorki şi cei mai buni profesori de limba rusă vor trebui să studieze conţinutul manualelor de limba rusă pentru şcolile neruse ale Uniunii Sovietice şi să aprofundeze studiul materialelor discuţiei lingvistice din U.R.S.S. În lumina acestor date, în manualul de clasa VII-a sau a VIII-a, elevii vor trebui să găsească material despre lexicul limbii ruse.

. . . . . .

Din învăţătura tovarăşului Stalin că „Principalul scop al lingvisticii constă în a studia legile interne de desvoltare a limbii", reiese că problema de bază a gramaticii, ca obiect ştiinţific şi de învăţământ, constă în a formula şi descrie legile limbii. Aceasta înseamnă că elevii trebue mai întâi să studieze regulile şi exemplele gramaticii ruse, pentru ca pe baza acestor reguli şi exemple să înveţe să vorbească. În acest sens, viitorul manual de clasa a IV-a trebue să dea elevilor unele cunoştinţe elementare de gramatică. Aceste cunoştinţe elevii şi le vor însuşi uşor, deoarece până în clasa a IV-a ei învaţă gramatica elementară a limbii materne. Pentru a evita nenorocita practică a disolvării gramaticii în lexicul limbii ruse, în timpul cel mai scurt trebue elaborate manuale de gramatica limbii ruse cu totul separate de manualele-crestomaţii. Aceste manuale de gramatică trebue să conţină reguli gramaticale şi un număr apreciabil de exerciţii în procesul efectuării cărora elevii să-şi însuşească în mod practic întrebuinţarea în scris a ortografiei respective. Discuţia lingvistică din U.R.S.S. a lămurit, între multe altele, şi raporturile dintre morfologie şi sintaxă. Lingviştii noştri trebue să stabilească însă etapele în care vor fi studiate aceste două părţi componente ale gramaticii limbii ruse.

În şcolile U.R.S.S., până în clasa a III-a, morfologia şi sintaxa nu se diferenţiază. Numai dela clasa a III-a în sus morfologia se studiază separat de sintaxă. Cum vom proceda noi? Vom studia numai în clasa a IV-a morfologia şi sintaxa limbii ruse în mod nediferenţiat şi, începând din clasa a V-a, vom studia morfologia, şi apoi sintaxa? Sau, ţinând seamă că elevii clasei a IV-a au noţiuni

de morfologia și sintaxa limbii materne vom notări ca chiar din clasa a IV-a elevii să facă cunoștință cu studiul diferențiat al morfologiei și sintaxei limbii ruse? La această întrebare va fi nevoie să răspundem cât mai urgent.

Discuția lingvistică din U.R.S.S. a subliniat importanța pe care o are pentru studiul limbii ruse întrebuințarea cunoștințelor gramaticale pe care elevii le au în domeniul limbii materne. În ce măsură trebue să recurgem însă la comparația fenomenelor gramaticale ale limbii ruse cu cele ale limbii române, fără a transforma studiul gramaticii limbilor române și ruse, iată o problemă importantă care își așteaptă rezolvarea. Noi credem că de un real folos pentru profesorul de limba rusă în rezolvarea acestei probleme ar fi elaborarea unui manual de gramatică comparativă a limbilor română și rusă.

N. PASCU
Proiector al Institutului „Maxim Gorki"

IMPORTANȚA FIXĂRII UNEI TERMINOLOGII TEHNICE UNITARE PENTRU RĂSPÂNDIREA CUNOȘTINȚELOR TEHNICE ÎN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

Suntem în primul an al Planului nostru cincinal. În fața noastră stau sarcini importante și trebue să căutăm să înlăturăm din drumul nostru orice poate constitui o piedică în realizarea și depășirea obiectivelor propuse. Lipsa de unitate și de precizie a terminologiei tehnice constitue o piedică prin posibilitatea de confuzii sau chiar numai prin pierderea de timp pe care o prilejuește în rezolvarea unor probleme privitoare la: planificarea economiei, — procesul de producție, — ridicarea de cadre tehnice. Vom examina pe rând importanța pe care o are pentru fiecare din aceste domenii fixarea unei terminologii tehnice unitare.

În planificarea economiei. — Greutățile pe care le provoacă lipsa de unitate și de precizie a terminologiei tehnice ating în primul rând activitatea de planificare industrială. Astfel, o condiție esențială ca munca de planificare să se desfășoare în bune condițiuni este ca normativele de planificare, date de Comisia de Stat a Planificării sau de diversele servicii de planificare ale ministerelor sau întreprinderilor, să fie înțelese fără echivoc în toate unitățile economiei noastre. Moștenirea lăsată de regimul burghezo-moșieresc constitue însă și în acest domeniu o serioasă piedică pentru desfășurarea muncii. Aceleași noțiuni sau aceleași operații au deseori denumiri diferite, în majoritatea cazurilor de origine engleză, franceză sau germană, după fabrica din străinătate de care depindea firma importatoare din țara noastră, după clientela pe care o aveau în țară diferite fabrici, sau chiar numai cu scopul de a face pe cumpărători să-și procure un anumit produs.

Pentru a evita greutățile de asemenea natură și pentru a introduce numiri tehnice cât mai unitare, Comisia de Stat a Planificării a redactat un „nomenclator minimal", indicând pentru relațiile de planificare o anumită terminologie tehnică. De aceeași greutăți s'a lovit și Comisia de Stat a Standardizării căreia îi revine sarcina elaborării normelor necesare regimentării tehnice a producției. In cursul muncii de standardizare, s'au ivit numeroase dificultăți provenind din lipsa de unitate și de precizie a terminologiei tehnice, iar soluțiile adoptate de nomenclatorul minimal nu au fost totdeauna satisfăcătoare. Deasemeni, Lexiconul tehnic a fost pus în situații foarte dificile deoarece nu totdeauna era ușor de stabilit care termen să fie înscris în Lexicon, încât Lexiconul a și fost obligat de mai multe ori să consemneze toți termenii în circulație.

. . . . . .

In producție, problema capătă un caracter de însemnătate deosebită, înțelegerea formularelor de planificare, depozit, comenzi etc. impunând mobilizarea unui personal calificat suplimentar, eventual chiar documentare suplimentară și corespondență lămuritoare, dacă terminologia nu este pe înțelesul tuturor. In plus, în industrie s'au mai moștenit și numeroși termeni dela vechile firme subordonate capitalului străin. Astfel, pentru același obiect, Steaua Română introdusese termenul *robinet* sau *robinet-vană*, Creditul Minier folosea pe *șubăr* sau *șiber-ventil*, iar în comerț se folosea termenul *șibor*.

Lipsa de precizie a terminologiei industriale se răsfrânge nu numai asupra activității de fiecare zi, impunând eforturi suplimentare de înțelegere pentru denumirile curente, dar, — prin confuziile pe care le poate produce în denumirea obiectelor sau metodelor de lucru, — poate duce la pagube materiale importante. Iată, de exemplu, că piesa care în nomenclatorul Reșiței este numită *prezon* este trecută în nomenclatorul unor fabrici din regiunea Stalin sub denumirea *gujon*; iar operația care în unele fabrici este numită *polisare fină sub presiune* este cunoscută în alte fabrici sub numele de *lapping*. Se înțelege ușor la câte neplăceri poate da loc într'un atelier confundarea sau neînțelegerea acestor termeni, din categoria cărora se mai pot da încă multe exemple.

O altă dificultate pe care o are tehnicianul sau muncitorul din industrie este aceea de care se lovește atunci când este mutat într'o uzină din altă regiune decât cea în care s'a format. Atunci el întâlnește termeni noi, nefolosiți în întreprinderea de unde a plecat. Și acest fapt constitue o piedică în muncă, mai ales în perioada de informare.

Nu numai atât; dar și schimbul de experiență suferă de pe urma neuniformității terminologiei din industrie. Intr'adevăr, schimbul de experiență este folosit din ce în ce mai mult în țara noastră, și rezultatele obținute sunt deosebit de bune. Muncitorii din București au plecat în acest scop la Reșița, cei dela Reșița s'au dus în Orașul

Stăm și așa mai departe. Este cele mai înțelese că lipsa de unitate a terminologiei tehnice dăunează desfășurării în cele mai bune condițiuni a acestor schimburi de experiență, cu atât mai mult cu cât este greu de conceput că, într'o astfel de împrejurare, participantul are la îndemână dicționare tehnice sau nomenclatoarele întreprinderilor respective. Aceste greutăți se ivesc mai ales în terminologia organelor de mașini, pentru care de cele mai multe ori nu avem încă o terminologie proprie, încât se recurge mai ales la termenii din catalogul țării de unde s'a importat mașina.

. . . . . .

Un aspect de reținut prezintă problema lingvistică și în ridicarea cadrelor tehnice, fapt care depinde în mare măsură de existența unui bogat material documentar, manuale, broșuri, radio, presă, filme etc.

În prezent, acest material folosește încă un limbaj neomogen. Studentul care își începe pregătirea ascultând cursurile unui profesor întâlnește mai târziu în traduceri altă terminologie, iar în manuale și formulare un limbaj și mai diferit pentru aceleași noțiuni. Profesorii, autorii, traducătorii sau redactorii diferitelor publicații se află într'o permanentă dificultate atunci când este vorba să aleagă un termen sau altul; pentru a nu mai vorbi de acei specialiști care aleg termenii după criterii cu totul personale. Astfel mai sunt profesori care, în loc de *lucru mecanic*, folosesc termenul *travaliu*, în loc de *forță* spun *putere*, iar în loc de *putere* spun *muncă*; tot așa în loc de *vapori* spun *vapoare*, în loc de *cai putere* spun *cai vapor* etc. Alte ori, pentru aceeași noțiune se utilizează simultan termeni diferiți: *suprafețe subțiri — autoportante — pânze subțiri — membrane; forță electromotrice — forță electromotoare — tensiune electromotoare; curenți electrici în paralel — derivație — shunt* etc.

Iată deci câte dificultăți se pot ivi în planificare, procesul de producție și pregătirea cadrelor, din cauza lipsei de precizie sau a lipsei de unitate în terminologia tehnică.

Mai mulți termeni pentru aceeași noțiune. Lipsa unei terminologii proprii pentru noțiuni tehnice uzuale. Lipsa unei terminologii proprii pentru noțiuni noi. Lipsa de termeni care să reprezinte noțiuni tehnice cunoscute. Simboluri, notații și prescurtări.

După ce am prezentat câteva din aspectele sub care se pune problema, — pentru a putea stabili criteriile de reglementare a terminologiei tehnice, — este necesar să arătăm și câteva din cauzele care au dus la această situație și care pot da naștere și de acum înainte la confuzii și dificultăți.

Una din cauzele cele mai adânci este faptul că regimurile trecute dăduseră economiei noastre un caracter mai mult agricol, astfel încât aproape tot ce ținea de domeniul tehnicii era de proveniență străină. Puținele industrii care au mai ființă au avut stăpâni străini care și-au trimis aici reprezentanții și tehnicienii ca să le

construiască și să le exploateze. Utilajul nefiind cunoscut aci nici în țară, nu existau nici denumirile proprii corespunzătoare; metodele de lucru, la rândul lor, erau deasemeni în cea mai mare parte necunoscute în țara noastră. Tehnicienii străini au introdus termenii din țara lor de origine, termeni adoptați la noi și modificați mai mult sau mai puțin.

Starea de semicolonie a țării noastre față de țările capitaliste din apus făcea din ea o țară unde se putea trimite orice, chiar și terminologie cosmopolită; iar unii tehnicieni dela noi, educați și plătiți de cele mai multe ori de firme capitaliste din țările exploatatoare, adoptau această terminologie, fără nici un discernământ și negând orice posibilitate pentru limba noastră de a-și crea termeni proprii sau chiar de a adapta în mod corespunzător termenii străini. Nu mai vorbim de cazurile când stăpânii capitaliști își impuneau pur și simplu denumirile lor, în scop de reclamă, sau considerând că nu merită să-și bată capul să găsească termeni corespunzători într'o limbă pentru care nu aveau nici o considerație.

Aceasta este și explicația faptului că în limba noastră se găsesc cuvinte cu origini atât de diferite: industria petrolului abundă în expresii de origine anglo-saxonă (*masă rotary, tubing, gaslift, cracking, reforming* etc.), metalurgia mecanica și chimia abundă în termeni de origine franceză și germană (*șasiu, marșarier, bujie, bulon, vilbrochen, mișloc, forvorm, ricștand, șmelț etc.*). Unii din termenii aceștia au intrat în limbă și au ajuns să facă parte din terminologia tehnică de bază a limbii noastre ca: *brac, valț, furnir, piacaj, șurub, gater, tolă, bobină, cofraj, sonetă, eprubetă, generator, filtru* etc. îmbogățind limba și putând să rămână foarte bine mai departe în limbă, făcându-se doar, acolo unde este cazul, unele precizări.

De altfel fenomenul acesta corespunde cu ceea ce a arătat tovarășul Stalin: desvoltarea continuă a industriei și a agriculturii, a comerțului și a transporturilor, a tehnicii și a științei cere limbii completarea vocabularului cu cuvinte și expresii noi necesare activității lor. Și limba, reflectând nemijlocit aceste nevoi, își completează vocabularul cu cuvinte noi, își perfecționează structura gramaticală.

Sunt însă și termeni care se mențin în limbă numai din cauză că nu avem încă definitivat un termen propriu, termen care, cu oarecare eforturi, s'ar putea preciza și ar fi de dorit să se precizeze cât mai curând, cum este cazul pentru: *halbobine* (jumătate lână), *grobsto* (tolă groasă), *holțșurub* (șurub pentru lemn), *izolirband* (bandă izolatoare), *vinclu* (unghi), *troley* sau *bigla* (arc de contact) etc. Observăm că multe întreprinderi se și folosesc de termenii indicați de noi pentru lămuriri.

Mai grav este cazul termenilor pur și simplu cosmopoliți; adică a acelor termeni prin care se neagă posibilitatea de a se găsi în limba noastră corespunzători, adoptându-se fără nici o justificare termenul apusean. Este cazul, de exemplu pentru: *bow-window* (în loc de *eșind* sau *balcon*), *heat-exchange* (schimb de căldură), *paru-*

frână (antigel), raboma (mașină radială de găurit) etc. Pentru aceste cazuri, nu trebue să ne ostenim prea mult ca să găsim termenii proprii, deoarece aproape totdeauna ei există; este necesar însă să lămurim pe cei care îi întrebuințează. In această categorie intră și termenul apusean. Este cazul, de exemplu, pentru *bow-window* (în loc de „lucru mecanic", *travaliu*, găsind că este mai occidental; deasemeni numirile date unor mașini după numele firmelor străine de unde se importau, de exemplu: *Demag, Deutz, Sulzer, Bolinder*, și care pot căpăta foarte bine nume corespunzătoare caracteristicilor lor, mai ales că majoritatea lor se produc astăzi în uzinele noastre.

. . . . . .

Deasemeni lipsa de unitate a terminologiei între diversele institute de învățământ superior și chiar între profesorii aceluiași institut a dat naștere unor dificultăți. Astfel, pentru aceeași noțiune, profesorii de electrotehnică suferind influența școlii franceze folosesc termenii *conectare — conexare* sau *racordare*, cei de sub influența școlii germane folosesc termenul *cuplare*, iar în producție găsim termenul simplu și bun *legare*.

Mai grav este faptul că unii specialiști pun în circulație cuvinte cu totul nejustificate ca utilizare și, când acești termeni sunt însușiți de tehnicienii întreprinderilor, capătă o răspândire nemeritată. Semnalăm cazul când pentru acea noțiune care se exprimă în mod destul de precis cu termenul *crestătură*, un specialist a folosit termenul *ancoșă*, termen care a prins, iar astăzi poate fi întâlnit în multe uzine electrice.

Un important rol în introducerea unor cuvinte noi în limbajul tehnic îl au conducătorii și instituțiile care difuzează material străin prelucrat. Preocuparea de căpetenie a acestora fiind aceea de a reda cât mai fidel în limba română noțiunea din textul original, adeseori problemele lingvistice sunt lăsate pe plan secundar. Astfel, prin traducere au ajuns în circulație expresii ca: *termoplastii, tractoare cu unelte agricole suspendate* etc. expresii pentru care, cu puțină grijă, s'ar fi putut găsi termeni mai corespunzători.

Acestea sunt cauzele mai evidente pe care le-am găsit noi și care explică lipsa de uniformitate a terminologiei noastre tehnice. Sigur însă că mai sunt și alte cauze, și rămâne cercetătorului de specialitate să le descopere și să le studieze.

Este momentul să ne ocupăm pe scurt și de ceeace s'a făcut acum, pentru remedierea acestei situații. Deoarece încercări de a rezolva problema s'au făcut adeseori și în multe locuri. Într'adevăr, direcțiile industriale, departamentele, organele de conducere și coordonare, Comisia de Stat a Planificării, Comisia de Stat a Standardizării, edituriile și institutele de documentare au fost nevoite să caute o soluționare, chiar parțială, a problemei terminologiei tehnice unitare pentru a putea merge cu munca, chiar cu unele greșeli, care ar fi urmat să fie îndreptate ulterior. Munca dusă în această

provinţă de unităţile arătate mai înainte s'a manifestat printr'un număr de acţiuni izolate (elaborare de instructaje interne, dicţionare, norme etc.), care a urmărit fiecare pe calea sa să rezolve cazurile care se prezentau. Astfel, în afară de nomenclatorul minimal despre care am vorbit la început şi de Lexiconul tehnic în curs de apariţie, putem cita instructajele interne ale Editurii tehnice şi Institutului de documentare tehnică, nomenclatoarele şi cataloagele departamentelor, Dicţionarul tehnic ruso-român al Editurii tehnice, Lexiconul C. F. R. pe care-l scoate O. P. F. D., Standardele de Stat pentru terminologie, notaţii şi simboluri etc. Adeseori s'a cheltuit energie în mai multe locuri pentru acelaşi lucru, iar alteori, lucrându-se la aceeaşi problemă, s'au adus rezultate diametral opuse.

Deasemenea, este interesant să aruncăm o privire asupra muncii diferiţilor factori interesaţi în găsirea unor soluţii pentru problema terminologiei tehnice.

Comisia de Stat a Standardizării urmăreşte o selecţionare a terminologiei tehnice printr'o cât mai largă consultare a factorilor interesaţi, folosind cu precădere părerile specialiştilor din producţie, păreri pe care caută apoi să le pună de acord cu părerile Academiei R. P. R. Astfel, terminologia, notaţiile şi simbolurile adoptate în standarde au o strânsă legătură cu producţia, deoarece standardele trebue să corespundă vieţii, să fie legate de producţie, să fie uşor de aplicat, să nu ducă la confuzii sau interpretări dăunătoare. Comisia de Stat a Standardizării a reuşit astfel să precizeze mulţi termeni, să introducă termeni noi şi adeseori să lămurească şi conţinutul unor termeni de mare circulaţie, dar bine înţeleşi numai ceea ce avea contingenţă cu standardizarea. Acest material, încă destul de redus, s'a publicat sub formă de standarde de stat.

Lexiconul Tehnic Român, în curs de apariţie, sub conducerea Asociaţiei ştiinţifice a inginerilor şi tehnicienilor (A.S.I.T.), duce o muncă serioasă, căutând să rezolve problemele de limbă care se ivesc, atât din punctul de vedere al conţinutului termenului cât şi al formei de prezentare. Lexiconul a precizat multe noţiuni şi a introdus mulţi termeni necesari terminologiei noastre tehnice. Ortografia folosită în Lexicon este aceea a Academiei R. P. R. Lexiconul posedă un bogat material adunat, peste 40.000 termeni tehnici, din care s'au şi publicat aproape jumătate. Acest material, odată cuprins în prima ediţie a Lexiconului va trebui să fie coordonat, verificat, şi îmbunătăţit în ediţiile viitoare.

Editura tehnică, purtând răspunderea marii majorităţi a publicaţiilor tehnice care apar în ţara noastră, a căutat să rezolve problema prin convocarea unor colective formate din reprezentanţii celor interesaţi, în special pentru stabilirea unui mod de scriere unic şi pentru precizarea unor probleme de morfologie. Pentru uz intern, Editura tehnică foloseşte „Instrucţiuni şi norme de redactare pentru cărţile tehnice". Criteriul după care se conduce Editura tehnică pentru adoptarea terminologiei tehnice este acela al cuvintelor celor mai des întâlnite în producţie, respectarea terminologiei standardi-

sate în anul curent. În acest mod, Editura tehnică a reușit să scoată cărțile sale cu destulă unitate lingvistică, însoțite însă și de unele scăpări regretabile.

Editura O.P.E.D. a C.F.R. a realizat deasemeni un Lexicon tehnic, în curs de publicare, care conține indicații în special asupra termenilor specifici utilajului și practicii feroviare.

I.D.T. sau celelalte institute care prelucrează material străin nu au avut nici ele totdeauna criterii precise în alegerea termenilor tehnici.

Am citat aici numai factorii mai importanți care și-au pus problema terminologiei tehnice și este clar că, fără un factor de coordonare și fără o linie sigură în aceste probleme, reușita lor nu a putut fi decât cu totul parțială.

. . . . . .

Față de cele expuse mai sus, facem următoarele propuneri:

1. Constituirea unui colectiv de specialiști, lingviști și tehnicieni, A.S.I.T. și întreprinderi, care prin anchete în întreprinderi, documentare și largă consultare, să stabilească dela caz la caz și în modul cel mai grabnic terminologia cea mai potrivită pentru noțiunile tehnice care intră în categoriile arătate mai sus.

2. Să se introducă în cât mai multe reviste tehnice rubrici permanente, în care să se desbată probleme de terminologie tehnică de actualitate și de unde să se comunice apoi Academiei R. P. R. propunerile făcute. Să se atragă în aceste discuții institutele de lingvistică A.S.I.T. și Ministerul Învățământului Public.

3. Să se difuzeze cât mai mult material sovietic, prin reviste, broșuri, cărți etc. privitor la aceste probleme, pentru a le face cât mai cunoscute și a le pune astfel în atenția tuturor.

4. Materialul strâns în Lexiconul tehnic să fie preluat de Academia R. P. R., sub a cărei îngrijire să se scoată o ediție nouă revăzută și completată, actualul Lexicon tehnic constituind pe viitor baza pentru Dicționarul tehnic al Academiei R. P. R.

5. Specialiștii Academiei R. P. R. să contribue mai activ la rezolvarea problemelor de terminologie și notații tehnice.

6. Să se întocmească cât mai curând de către Academia R.P.R. un îndreptar — chiar parțial și provizoriu — cuprinzând regulile fundamentale privitoare la problemele de lingvistică atât în domeniul unificării terminologiei tehnice cât și în general.

*

În cele de mai sus, am expus părerile și propunerile unui tehnician și ingineri dela Comisia de Stat a Standardizări, Lexiconul tehnic și Editura tehnică, care s'au izbit de dificultățile lingvistice arătate.

Credem că, examinând cu grijă fiecare caz în parte, pentru a identifica posibilitățile de soluționare, fără a cădea însă în exage-

...terminologia tehnică interesează de toți muncitorii tehnicieni de vre-un fel (purism, șovinism etc.), căutând să ne apropiem cât mai mult de tehnicienii și inginerii din R. P. R., și punând în mod serios problema de a îmbogăți limba, vom ajunge să găsim soluții bune în cele mai multe cazuri, conștienți că și în felul acesta contribuim la realizarea planului nostru cincinal și deci la opera de construire a socialismului în patria noastră, la menținerea și apărarea păcii în lume.

ING. ST. BĂLAN
Vice-președinte al A. S. I. T.

CURSURILE DE LIMBA ROMÂNĂ LA FACULTATEA DE FILOLOGIE DIN BUCUREȘTI

Criticând faptul că la cursuri studenții nu învață lucruri care le vor fi necesare în cariera de profesori în învățământul mediu, vorbitorul arată că prof. Jacques Byck...

...timp de un an de zile repetă fiecărei serii de studenți un curs cuprinzând doar o serie nesfârșită de comparații între particularitățile fonetice și morfologice ale Cazaniei lui Varlaam și ale celei dela Dealu.

Studenții sunt nevoiți să învețe „cunoștințe" de genul următor: în Cazania lui Varlaam diftongul *ea* apare transformat în *a*, în cuvântul *sară* de pildă; *e* apare trecut în *ă* în cuvântul *sămn*; *î* trecut în *i*; *sint, dins* etc., etc. Studentul își întocmește un catalog nesfârșit cu asemenea fenomene importante și plimbându-se prin cameră tocește: „Trecerea lui *î* în *ii* în forme ca: *pâine, mâine* în Cazania Mitropolitului Varlaam constitue un fenomen sporadic întâlnit și la Mitropolitul Dosoftei".

Cursurile de Istoria limbii române ținute de tov. prof. Al. Rosetti nu depășeau niciodată începutul secolului al XIX-lea.

Abia în acest an școlar, în urma unor aspre critici aduse catedrei de către Organizația de Partid și U.T.M. din Facultate, tov. Rosetti s'a hotărît să se apropie de stadiul actual al limbii noastre, făcând la sfârșitul anului al IV-lea o prezentare sumară și închegată a limbii marilor noștri scriitori din secolul al XIX-lea. Deci catedra de Limba română a pus accentul și în acest an aproape exclusiv pe analiza seacă a unor texte din secolele XVI, XVII sau XVIII.

La lucrările de seminar ținând de catedra condusă de tov. Rosetti, un student face de pildă o lucrare despre cronica călugărului Mihail Maxa. El arată că această cronică tradusă din slavonește la 1620 este o compilație a cronicii lui Manases cu niște cronografe bizantine și cronici sârbești. Că în ea găsim grafia *mențe* (pentru *minte*), *den* (pentru *din*), pe *u* final în cuvinte ca: *elu, cumu* sau articolul la genetiv sau dativ necontras. Ne întrebăm în ce măsură un asemenea mod de a privi și trata fenomenele lingvistice va face-

pe studenți să priceapă în ce fel limba este „o realitate nemijlocită a gândirii, indisolubil legată de gândire"? Tovarășul Stalin arată că limba și legile ei de desvoltare nu pot fi înțelese decât în cazul când sunt studiate în legătură indisolubilă cu istoria societății. De sigur în ce privește fonetica, această muncă este deosebit de delicată. Ea este însă, mai puțin dificilă și în același timp mai importantă, atunci când este vorba de semantică sau vocabular. Or tocmai aceste probleme și-au găsit un loc cu totul neînsemnat în cursul de istoria limbii române. Chiar dacă acest curs conține din când în când câte un capitol despre vocabular, el nu reușește să ne arate în ce fel limba noastră a înregistrat și a fixat în cuvinte și în propoziții rezultatele activității practice a omului și a gândirii sale, paralel cu desvoltarea producției, a cunoașterii, a culturii. În special este neglijată semantica, deși tovarășul Stalin arată că „laturea sensului cuvintelor și expresiilor are o serioasă însemnătate în studiul limbii".

Tov. acad. Iordan, un bun cunoscător al limbii române actuale și al stilisticii limbii noastre, în loc să predea un curs de stilistică sau de limba română actuală, predă un curs de Introducere istorică în studiul limbilor romanice. În acest curs se dau informații extrem de multe și exagerat de minuțioase în comparație cu importanța lor. Studenților li se spune de pildă care erau regulele stabilite de un filolog din secolul trecut, E. Seelmann, despre despărțirea în silabe a cuvintelor latinești, reguli față de care tov. Iordan își exprimă de altfel surprinderea, ceea ce nu-l împiedică totuși de a le preda. În acest sens s'ar putea cita pasajul dela pag. 87 din curs unde tov. Iordan vorbește despre cantitatea și calitatea vocalelor din latina populară, mergând — după părerea noastră — pe un drum cu totul inutil al discutării diferitelor opinii ale cutărui sau cutărui filolog necunoscut. Asemenea exemple se pot cita foarte multe. S'ar putea cita și importanța cu totul exagerată pe care o acordă tov. Iordan formei luată de unele vocale grecești atunci când au trecut în limba latină, precum și foarte multe alte exemple de acest fel. Dacă ținem seama de faptul că informații de felul acesta se dau studenților și la limba latină, și la istoria limbilor romanice, iar cunoștințe foarte de minuțioase li se dau studenților și la slavistică, ne putem ușor închipui ce balast de cunoștințe inutile e nevoit să memoreze un student dela filologie și cât de mult îl rupe această seacă „erudiție" de problemele concrete care stau azi în fața oamenilor de cultură din țara noastră și a limbii lor contemporane.

Catedra de Limba română cuprinde și cursuri de dialectologie în care tov. conf. I. Coteanu și B. Cazacu predau cunoștințe extrem de minuțioase despre cele mai neînsemnate fenomene fonetice și morfologice ale dialectelor limbii române. Într'o asemenea muncă au fost atrase și cadrele noastre tinere dela catedra de Limba română, cărora li s'a cerut să predea studenților lecții despre influențele italiană și sârbo-croată asupra dialectului istroromân.

Mai grav este faptul că într'o asemenea muncă au fost atrase

și cadrele noastre tinere dela catedra de istoria limbii, recrutate dintre cele mai bune elemente studențești.

* * *

Exemplele pe care le-am citat ne permit să afirmăm cu convingere că aceste cursuri constituie un exemplu de felul în care unii oameni de știință pot rămâne în urma evenimentelor, pe vechile lor poziții, departe de problemele și sarcinile construirii socialismului în țara noastră.

Să privim acum chestiunea din punctul de vedere al cadrelor de profesori pe care vrem noi să-i pregătim pentru școlile medii. Paradoxal — dar explicabil totuși — e faptul că în urma unor astfel de studii, făcute timp de 4 ani, unii dintre studenții noștri nu cunosc cele mai elementare reguli de ortografie și gramatică, nu cunosc înțelesul unor cuvinte destul de frecvente ale limbii noastre, au un vocabular extrem de sărac și fac greșeli grosolane de sintaxă. Ne punem întrebarea: ce fel de profesor de limba română va fi un asemenea student, care a învățat atât de puține lucruri folositoare în Facultatea de Filologie? Ne întrebăm dacă cu asemenea pregătire absolvenții Facultății noastre vor fi în stare să dea cunoștințe temeinice de limba română fiilor oamenilor muncii în școlile și cenaclurile literare din țara noastră unde ei vor fi trimiși după absolvirea Facultății. Ceea ce a dus la această situație a fost fuga de prezent, fuga de problemele actuale din țara noastră și chiar fuga de limba română actuală, de limba marilor noștri scriitori.

* * *

Studenților noștri nu li se predau cunoștințe despre bogăția și frumusețea limbii noastre actuale, despre prospețimea și vigoarea limbii populare, despre felul creator în care au folosit și au desvoltat marii noștri scriitori — Ion Creangă, Mihail Eminescu, Caragiale, Sadoveanu — limba poporului nostru. În schimb li se predă — așa cum am văzut — un întreg balast de cunoștințe zise teoretice despre particularitățile diferitelor dialecte și ale textelor din cazaniile nu știu cărui călugăr sau mitropolit, deși studenții în școlile și cenaclurile unde vor fi trimiși nu vor vorbi nici istro-româna, nici megleno-româna, ci li se va cere să vorbească limba noastră actuală pe care în Facultate, noi nu reușim decât într'o prea mică măsură să-i facem s'o cunoască sub toate aspectele și nuanțele ei. Studiul istoric al limbii nu trebue considerat ca având o valoare „în sine," ci ca un studiu care să ajute cunoașterea limbii actuale și sub aspectul desvoltării ei istorice.

GH. ORZEA
Decanul Facultății de Filologie din București

PENTRU O POZIȚIE AUTOCRITICĂ A LINGVIȘTILOR

Am ascultat cu mult interes comunicările tovarășilor academicieni și am desprins lapiui pozitiv că, în lumina învățăturii staliniste despre limbă, se depune stăruință pentru orientarea acestui studiu pe un făgaș nou, științific, pentru înlăturarea greșelilor care au dăinuit în acest domeniu până la apariția genialei lucrări a tovarășului Stalin „Cu privire la marxism în lingvistică".

Totuși, unii tovarăși n'au luat o poziție critică în autocritica față de anumite lucrări mai vechi ale unora dintre cei de față, lucrări care, deși au serioase greșeli, sunt încă în circulație.

În bibliotecile folosite de marele public și, în special, de studenți, există lucrări de gramatică alcătuite pe principii idealiste. Vom da ca exemplu lucrările tov. prof. academician Iorgu Iordan — Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor" — apărută în 1943 și „Introducere în studiul limbilor romanice". Ce se poate citi în lucrarea „Limba română actuală"? La pag. 12, de exemplu, se afirmă următoarele:

După concepția sociologică a lui Ferdinand de Saussure, lingvistica adevărată trebue să fie statică. „Cu alte cuvinte, lingvistica statică ne oferă posibilitatea, pe care în zadar o căutăm la lingvistica evolutivă, de a înțelege, în esența ei intimă, această facultate a spiritului uman..."

Și mai departe, la pag. 13:

„Lingvistica actuală tinde tot mai mult să devină statică, chiar când are de obiect fazele vechi ale unei limbi."

Ținând seama că tovarășul Stalin ne învață că „Limba și legile ei de desvoltare pot fi înțelese numai în cazul când sunt studiate în legătură indisolubilă cu istoria societății, cu istoria poporului căruia aparține limba studiată și care este creatorul și purtătorul acestei limbi", întrebăm pe tov. prof. Iorgu Iordan dacă mai susține și astăzi că studiul limbii nu poate fi făcut în evoluția sa istorică, ci statică?

Și la capitolul „Limbaje speciale", unele afirmațiuni ne dau serios de gândit. În legătură cu „jargonul răufăcătorilor", ni se spune:

„O categorie specială de împrumuturi o formează cuvintele țigănești. Și se înțelege de ce. Datorită vieții lor în afara societății, țiganii nu dăinuesc, sociologic și psihologic vorbind, de răufăcători și cerșetori cu care seamănă bine, pe de o parte prin „nomadism", pe de alta prin nevoia și... plăcerea de a-și câștiga existența furând. Fapt este că un important contingent de pungași se recrutează din mijlocul acestei pitorești și interesante populații, nu numai la noi, ci și în alte țări europene."

Nu crede tovarășul profesor academician că este nevoe ca de îndată să revadă această lucrare? Cred că revista „Studii și cercetări de lingvistică" și revista „Cum vorbim" ar găsi loc pentru o analiză autocritică a poziției antiștiințifice din lucrările citate ale tovarășului Iordan.

...negace privește vocabularul, în lucrarea citată se consideră că sunt o serie de neologisme cu circulație în limbă și care merită a fi studiate. Și care sunt acestea? Citez câteva din cele menționate: verbe: *adultera, angora, arhiva, avala, blufa, eboșa, ecrema, enuclea* etc..

Mai este oare și astăzi necesar să silim pe studenții noștri să-și piardă timpul ocupându-se de astfel de cuvinte care n'au circulat niciodată în limba vie a poporului nostru? N'ar fi mai just să se ocupe de acele neologisme care se integrează organic limbii noastre, care o îmbogățesc și o fac capabilă a expune lupta noastră de construire a socialismului?

Așteptam ca tov. prof. academician Iordan să ne dovedească în mod concret că și-a însușit și că știe să aplice principiul stalinist al rolului luptei de opinii în știință, că știe să folosească curajos criticile care i s'au adus. Așteptăm dovada unui înalt spirit autocritic, a dragostei față de popor, și față de limba pe care acesta a făurit-o și o vorbește.

Tovarășul decan al Facultății de Filologie a pus tovarășului Iordan o întrebare în această privință. Citez textual ceea ce a răspuns tovarășul Iorgu Iordan:

„Începând cu anul universitar viitor voi căuta să văd cum se poate da răspunsul la această întrebare".

Cred că după 7 ani dela eliberarea noastră, după un an dela apariția lucrărilor tovarășului Stalin și ținând seama de condițiile optime create de partid și guvern pentru desvoltarea științei și învățământului — condiții despre care a vorbit tovarășul Iordan ieri — răspunsul la întrebarea pusă de tovarășul decan putea să fie dat și la sesiunea de față.

În calitate de șef al Secției de învățământ, îmi dau seama de interesul tot mai mare pe care învățătorii, profesorii, întreg poporul nostru muncitor îl acordă pentru problemele limbii, pentru problemele culturii naționale.

Oamenii din popor iubesc și știu să prețuiască pe oamenii de știință care-i ajută în rezolvarea problemelor de zi cu zi. Ei știu că omul poate greși și ajută pe acei care în mod sincer caută să-și îndrepte greșelile.

Sunt convins că întorcându-mă în raionul în care conduc învățământul și povestind oamenilor cu care lucrez, despre marile frământări ce există în rândul lingviștilor pentru a sluji poporul și a valorifica limba noastră națională, creație a poporului, le-aș face o mare bucurie să le comunic că și acei puțini lingviști cărora le vine greu, din pricina educației din trecut, să-și revalorifice critic opera, fac eforturi pe acest drum.

G. CĂLIN
Șeful secției de învățământ a raionului Gh. Gheorghiu-Dej din București

PENTRU DESVOLTAREA STUDIULUI LIMBII IN ŞCOLILE ŞI UNIVERSITĂŢILE NOASTRE

Rapoartele care au fost prezentate în cadrul sesiunii lărgite a secţiei a VI-a a Academiei R. P. R., ca şi discuţiile care s'au purtat pe marginea acestor rapoarte, au dovedit deosebita importanţă a problemelor limbii noastre. Lucrările noastre au avut darul să intereseze nu numai grupul restrâns de specialişti — academicieni şi profesori universitari — care se ocupă cu aceste probleme, dar şi masa mare a învăţătorilor, a profesorilor de limba română, de limba rusă, de limbile materne ale naţionalităţilor conlocuitoare, de limbi străine. Participarea la discuţii a unora dintre aceşti învăţători şi profesori a arătat interesul lor pentru problemele predării limbilor în şcoli; a arătat, de asemeni, competenţa lor în aceste probleme. Cred că participarea lor a dat lucrărilor noastre un caracter nou şi că a întărit autoritatea acestor lucrări, atât prin spiritul critic şi autocritic pe care vorbitorii l-au adus în discuţii, ca şi prin poziţia justă ideologică pe care au ocupat-o.

Sesiunea aceasta interesează însă nu numai pe aceia despre care am pomenit; interesează întreg poporul nostru. Partidul conduce pe oamenii muncii în lupta lor pentru făurirea unei vieţi noi. Se dezlănţuie larg iniţiativa de jos. Apar metode noi de muncă, inovaţii, invenţii, descoperiri ale ştiinţei, ale tehnicii. Munca de creaţie cuprinde masele.

Este firesc ca învăţătura tovarăşului Stalin despre limbă să deştepte interesul întregului nostru popor muncitor pentru gramatica, vocabularul şi fondul principal de cuvinte ai limbii noastre. Limba este mijloc de comunicare între oameni, instrument de luptă şi desvoltare a societăţii, după cum ne învaţă tovarăşul Stalin. De aceea partidul şi guvernul ne-au dat sarcina de a organiza studiul limbii noastre pe temeiurile învăţăturii tovarăşului Stalin, pentru a valorifica tezaurul limbii naţionale, făurite de popor, şi pentru a-l narma în lupta pentru construirea socialismului.

Aproape toate rapoartele şi multe dintre intervenţiile tovarăşilor înscrişi la cuvânt s'au ocupat de problema predării limbii române în şcoli, ca şi de problemele legate de predarea celorlalte limbi. S'a vorbit şi despre îmbunătăţirile introduse în anul trecut în şcoli cu privire la predarea limbilor. Într'adevăr, în şcoala noastră s'au realizat unele succese în predarea limbilor. Mai sunt însă, în privinţa aceasta, unele lipsuri serioase. Atât în rapoarte cât şi în discuţii s'au arătat o serie întreagă din aceste lipsuri şi s'au făcut multe critici întemeiate. Ministerul îşi însuşeşte în cea mai mare parte aceste critici.

Socotesc că noi toţi, — atât Ministerul Învăţământului Public, cât şi învăţătorii şi profesorii din învăţământul elementar, mediu şi superior — trebue să înţelegem bine răspunderea ce avem: aceea de a preda elevilor şi studenţilor limba română, limba rusă,

limbii poporului, ale naționalităților conlocuitoare și limbile străine, așa cum ne învață tovarășul Stalin.

S'a vorbit aci despre limba rusă. Este fără nici un fel de îndoială că limba rusă nu poate fi considerată pentru noi, poporul român, ca o limbă străină. Limba poporului rus, poporul de frunte, care a construit socialismul și care construește comunismul, limba lui Lenin și Stalin, nu poate fi străină pentru poporul nostru. Aceasta ne arată ce importanță deosebită trebue să dăm predării limbii ruse în școli.

S'au făcut aci propuneri, dintre care cele mai multe prețioase, de care Ministerul va ține seamă în organizarea muncii în această privință. Trebue dată o deosebit de mare atenție manualelor. Slabă critică au făcut până acum acestor manuale tovarășii noștri care au avut în mână aceste manuale, care au predat după ele elevilor. În vederea elaborării manualelor noi, va trebui organizată o discuție largă, pentru ca acele colective care vor lucra la întocmirea lor să cunoască ce anume lipsuri conțin manualele de azi și să le cunoască dela cei care le-au folosit.

Odată cu acestea, trebue să dăm toată importanța cuvenită și pregătirii cadrelor noastre care predau limba română, limba rusă și celelalte limbi. Este adevărat, noi avem o mare lipsă de profesori calificați pentru predarea limbilor în clasele V—VII ale învățământului elementar. S'a dovedit că formele de calificare folosite până acum de Minister nu sunt îndestulătoare. Noi am găsit forme noi de calificare pentru profesorii de matematică și fizică. Va trebui să găsim asemenea forme și pentru profesorii care predau limbile. Va trebui să găsim și forme de perfecționare a cadrelor noastre calificate, astfel încât să le facem capabile de a preda limbile în lumina învățăturii tovarășului Stalin.

Tot atât de importantă este însă și problema pregătirii cadrelor noi. Este necesar ca școlile noastre pedagogice care pregătesc învățătorii să-și îmbunătățească munca în ce privește predarea limbilor. Trebue să ne ocupăm însă și mai mult de felul cum sunt pregătite în învățământul superior viitoarele noastre cadre de profesori.

Am ascultat cu toții cele ce ne-a spus decanul Facultății de Filologie din București, tovarășul Orzea, despre situația dela această facultate. Socotesc că cele spuse de tovarășul Orzea sunt în mare parte adevărate și că cer măsuri urgente. Dealtfel, chiar din cele ce au vorbit aci tovarășii profesori Alexandru Rosetti și Iorgu Iordan, reese că situația dela Facultatea de Filologie din București este îngrijorătoare, cu toate că la această facultate s'au realizat și lucruri pozitive.

Cred că atât tovarășul profesor Rosetti, cât și tovarășul profesor Iordan au dat explicații, dar n'au luat o poziție care să ajute la rezolvarea situației grele în care se găsește această facultate.

Cu planurile de învățământ pe care le avem pentru Facultatea de Filologie și mai ales cu programul și cursurile actuale nu putem

pregătit atît profesori buni pentru învățămîntul mediu și mai ales cadre de cercetători de care avem nevoie.

În statul nostru de democrație populară lecțiile și cursurile care se predau în toate școlile elementare, medii și superioare nu pot fi întemeiate decât pe ideologia marxist-leninistă. Prin urmare, nici în facultățile noastre de filologie nu este îngăduit să se facă abateri dela concepția marxist-leninistă, dela învățătura tovarășului Stalin. Deaceea socotim că situația actuală dela Facultatea de Filologie din București nu mai poate dura. Ministerul va lua măsuri pentru a organiza astfel munca facultăților de filologie, încât acestea să poată promova profesori pentru învățământul mediu și cercetători în domeniul lingvisticii.

S'a putut vedea și din rapoarte și din discuții că îmbunătățirea predării limbii române, a limbilor materne ale naționalităților conlocuitoare, a limbii ruse și a limbilor străine în școli și universități nu poate fi realizată fără contribuția de mare importanță, esențială, a Academiei Republicii Populare Române și, pe de altă parte, a Uniunii Scriitorilor. Aceasta a reieșit clar încă din sesiunea din martie a Academiei R. P. R. când tovarășul președinte al Academiei R. P. R. Traian Săvulescu, a subliniat însemnătatea lucrărilor tovarășului Stalin pentru știință ca și pentru învățământ.

Concepțiile nemarxiste ale unor lingviști au îngreunat desvoltarea lingvisticii în țara noastră, iar aceasta a înrâurit asupra școlii. Pe de altă parte, specialiștii nu și-au spus cuvântul asupra istoriei literaturii noastre iar scriitorii n'au dat atenția cuvenită rolului lor în elaborarea manualelor.

De aceea voiam să subliniez, alături de răspunderea Ministerului Învățământului Public, a învățătorilor și a profesorilor, răspunderea Academiei Republicii Populare Române, răspunderea Uniunii scriitorilor, răspunderea lingviștilor, a criticilor literari, a scriitorilor. Este necesar ca fiecare dintre aceste instituții și fiecare specialist să-și simtă răspunderea și să colaboreze strâns, punându-se capăt retragerii în turnul de fildeș, sub pretextul că institutele de lingvistică, de exemplu, nu se pot ocupa de problemele școlii.

Trebue să spun că n'am avut impresia că unii dintre specialiștii noștri în lingvistică au simțit răspunderea sarcinii care stă în fața noastră a tuturora. Am ascultat aci și pe tovarășul Iorgu Iordan și pe tovarășul Rosetti, ambii profesori la Facultatea de Filologie din București, membri ai Academiei. Și unul și altul au declarat că își însușesc critica adusă lucrărilor lor mai vechi. Ne pot mișca pe noi cu un pas mai departe aceste declarații pe care ne-au făcut tovarășii noștri? Se pot dobândi pe baza acestor declarații noi succese în studiul limbii noastre?

Cine vrea să cunoască problemele limbii noastre și acestia sunt tot mai mulți, găsește în circulație lucrările tovarășului Iordan și ale tovarășului Rosetti. Cui i-ar reveni rolul să lămurească pe cei care se interesează de problemele limbii asupra lucrărilor mai

vechi ale tovarăşilor Iordan şi Rosetti, dacă nu ei înşişi? Dacă aceşti tovarăşi văd într'adevăr altfel lucrurile acum decât în 1938 sau 1943, lor le revine sarcina să arate ce anume mai este sau nu mai este valabil în lucrările lor.

Tovarăşul Rosetti a spus că este dornic de certitudine în locul nesiguranţei de ieri, iar lucrările tovarăşului Stalin îi dau această certitudine. Ne-a asigurat aici că nu ezită în aceasta, dar am impresia că are totuşi unele ezitări, fiindcă de un an de zile n'a putut găsi timp să mediteze asupra lucrărilor sale mai vechi.

Dece unii tovarăşi au ridicat aici problema lucrărilor mai vechi ale celor doi academicieni? Ei au ridicat-o pentru a ajuta pe tovarăşii noştri lingvişti să vadă cum trebue să aplice în munca lor învăţătura stalinistă despre limbă, pentru a-i ajuta să poată crea, să poată publica lucrări care să valorifice limba poporului nostru, care să îmbogăţească tezaurul culturii noastre. De asemenea lucrări avem nevoie dela lingviştii noştri. Asemenea sarcini au ei din partea partidului, din partea guvernului. Asemenea lucrări aşteaptă poporul nostru dela ei. Şi atunci, mai putem vorbi despre sarcinile mărunte care ne împiedică să îmbunătăţim tezaurul culturii noastre, să ridicăm lingvistica noastră la înălţimea la care merită şi putem s'o ridicăm, pe baza lucrărilor tovarăşului Stalin?

Pentru desvoltarea studiului limbii noastre — poate că ar fi mai bine să spunem pentru începerea unui studiu temeinic al limbii noastre în lumina învăţăturii tovarăşului Stalin — este necesar ca specialiştii noştri să simtă întreaga răspundere care le revine şi să pornească la lucru cu tot interesul, pentru că niciodată limba noastră naţională n'a avut un prilej mai bun de a fi studiată ca acela oferit de lucrările tovarăşului Stalin. Deabia acum limba română va putea avea o gramatică şi un vocabular ştiinţific întocmite, o istorie legată de istoria poporului care a creat-o şi care o vorbeşte.

Plecând dela lucrarea tovarăşului Stalin cu privire la lingvistică, academicianul Vinogradov spune într'una din lucrările sale: „Înţelegerea clară a legăturii dintre limbă şi societate, reprezentarea marxistă despre uriaşa putere organizatorică a limbii în istoria omenirii, delimitarea precisă a raportului între limbă şi între toate laturile civilizaţiei şi ale vieţii, duc spre o înţelegere cu totul nouă şi mai largă a însemnătăţii limbii ca izvor istoric".

Cu drept cuvânt, se poate vorbi despre perspectivele luminoase ce se deschid lingvisticii, din „înţelegerea clară a legăturii dintre limbă şi societate, din reprezentarea marxistă despre uriaşa putere organizatorică a limbii în istoria omenirii", din valorificarea limbii noastre naţionale, a frumoasei limbi a poporului nostru, acest instrument de luptă şi de desvoltare a societăţii noastre.

N. POPESCU-DOREANU
Ministrul învăţământului Public

CUVÂNT DE ÎNCHIDERE

Sesiunea lărgită a Secției de știința limbii, literatură și arte a Academiei R.P.R., împreună cu Ministerul Învățământului Public și Uniunea Scriitorilor din R.P.R., reprezintă un eveniment cultural deosebit de important, pentru că este vorba de desbaterea unei probleme de cultură de care întreg poporul nostru este îndeaproape interesat în faza istorică în care se găsește.

Dacă limba este un produs al întregului popor, dacă limba este un mijloc de comunicare între oameni și un instrument puternic de luptă și desvoltare a societății, atunci poziția științei limbii și a slujitorilor în acest domeniu este o poziție cu totul deosebită, la un înalt nivel de interes național, la un înalt nivel patriotic, iar cei care slujesc în domeniul științei limbii, dela academician și până la învățător, sunt în slujba celor mai vitale probleme care interesează desvoltarea societății noastre.

La noi, în faza în care ne găsim, în faza de construire a socialismului, nu putem lăsa ca în domeniul acesta atât de important, care privește cultura și desvoltarea societății, care privește instrumentul de luptă al poporului nostru, domeniul studiului limbii, al predării și folosirii limbii, nu putem lăsa ca activitatea științifică pe acest tărâm să nu fie la nivelul cerințelor de astăzi.

Nu putem întârzia, nu ne este îngăduit să întârziem. Atunci când sunt șantiere unde se clădesc marile construcții socialiste, atunci când în agricultură pășim pe un temei nou, nu ne este îngăduit să întârziem sau să facem concesiuni spiritului anarhic care a dominat până acum în studiul limbii la noi și care n'a fost până în ceasul de față încă vindecat.

Academia R.P.R. nu este o instituție de consacrare, nu este o instituție în care oamenii „bine crescuți", cum se spunea altădată, se întâlnesc pentru a-și comunica impresiile, ci este o instituție de muncă, o instituție în care nu se oficiază de către sacerdoți îmbrăcați în odăjdii, ci de oameni ai muncii, legați de munca productivă, pusă în slujba poporului. Academia R.P.R., preocupată de tot ce se petrece în societatea noastră, a ținut o sesiune specială în martie-aprilie acestui an în care a desbătut principiile fezele genialelor lucrări ale tovarășului Stalin privitoare la marxism în lingvistică.

Această sesiune a interesat în mod deosebit partidul și guvernul, după cum partidul și guvernul se interesează și în momentul de față de rezultatele activității pe care o depunem aici.

S'au desbătut atunci în mod critic diferitele teme, dar nu suficient, și s'a luat hotărârea de a se convoca o sesiune lărgită a Secției noastre de știința limbii, literatură și arte, împreună cu Uniunea Scriitorilor din R.P.R., Ministerul Învățământului Public și împreună cu toți cei care lucrează cu elevii și studenții în predarea limbii materne a poporului român și cele ale naționalităților conlocuitoare. S'a hotărât să se convoace această sesiune specială lărgită care să ajungă la hotărâri practice, hotărâri care să fie transformate

mediat în directive de muncă pentru toți cei cu răspundere în acest domeniu.

Desbaterile din această sesiune au avut un înalt nivel academic și constatarea pe care trebue s'o facem cu bucurie este că nivelul participanților a fost ridicat și că ei au cerut cu nesaț să li se dea cât mai curând răspunsuri la întrebările, la nelinișiea, la grija pe care o au pentru cc. învățământul limbii și folosirea limbii să se facă cât mai bine.

O constatare pe care am putut s'o facem este că vârfurile răspunzătoare în studiul limbii la noi, dela diferitele universități, sunt așa cum condițiunile sociale din trecut le-au creat. Să nu uităm un lucru și anume că actualii oameni de știință care se ocupă cu știința limbii sunt elevi ai lui Densușianu, Philippide, Sexil Pușcariu, Procopovici. Deși trăind în acele condiții vitrege, când universitatea era otrăvită de spiritul reacționar, era otrăvită cu curentele cele mai vrăjmașe și dăunătoare poporului nostru, unii lingviști au avut totuși o poziție democrată și în anumite momente și-au arătat virtuțile lor de cetățeni progresiști.

Dacă acest lucru este adevărat — și suntem datori să o spunem — nu este mai puțin adevărat că ei nu s'au putut desbăra; nu s'au putut feri total de influențele nefaste ale mediului social în care au trăit, căzând în păcatul pe care unii mai subliniat, alții mai puțin subliniat, l-au mărturisit, în păcatul cosmopolitismului, al plecării față de occident, în păcatul idealismului, formalismului, structuralismului; iar lucrările lor din trecut, deși sunt bazate pe muncă, devin totuși vătămătoare în condițiunile vieții de astăzi când poporul construește socialismul.

Fără o revizuire — și o cât mai rapidă revizuire — a ceea ce au creat în trecut, fără înlăturarea a tot ceea ce este greșit și fals — și nu numai din operele lor — fără o reconsiderare a întregului patrimoniu din domeniul lingvisticii și al filologiei — care deasemenea trebue făcută mai repede — noi nu putem porni dela ceva sănătos.

Ce este mai grav — și ceea ce noi în Academia noastră vrem să vindecăm cât mai repede, — este tempo-ul de lucru al academicienilor noștri și al celorlalți oameni care lucrează în problemele de limbă. Un an de zile de frământări, un an de zile în care s'au publicat atât de multe opere în Uniunea Sovietică, un an de zile de când este proiectată pe firmamentul culturii sovietice lumina tovarășului Stalin în problemele de limbă — și tovarășii noștri încă n'au căzut total pe traiectoria acestei lumini, ci se mai găsesc aiături. Din cauza aceasta au avut de ascultat critici, care n'ar fi fost poate atât de subliniate, dacă în acest răstimp de un an ar fi venit cu lucrări pozitive, și ar fi exemplificat prin activitatea lor că sunt într'adevăr pe drumul cel bun în munca științifică și în metodologia predării limbii? Dacă ar fi aprofundat acest lucru, dacă ar fi aprofundat tezele staliniste, nu prin „referate", ci prin lucrări, prin desbateri care s'ar fi făcut cu participarea a cât mai mulți, cu sigu-

rantă că ei ar fi avut astăzi un bagaj bun, un bagaj pozitiv şi n-ar fi fost atât de mult descusute firele ţesăturii din trecut.

Eu nu mă împac nicidecum cu ideea acad. Iorgu Iordan că cei mai în vârstă nu pot să-şi lepede concepţiile greşite. Aceasta este o concepţie comodă şi burgheză; şi cei mai în vârstă (nu vorbesc de bătrâneţe) ca şi cei mai puţin în vârstă, pot foarte bine să spună cinstit: am greşit şi de acum voi lucra altfel: pentru că este mult mai mult de făcut de aici înainte, perspectivele care se deschid oamenilor noştri de ştiinţă sunt mult mai largi, mult mai luminoase. Ei vor ieşi din cadrul strâmt al activităţii lor de până acum şi vor păşi cu pieptul deschis, vor avea prilejul să-şi arate toate virtuţile lor şi să-şi pună în valoare toată experienţa şi toată învăţătura. Dar pentru aceasta este neapărat nevoie să se scoată ghimpele cosmopolitismului, al idealismului şi al araceevismului, care este înpiântat în lingvistica noastră.

Institutul de lingvistică nu şi-a revăzut programul. A fost preocupat de o serie de lucrări mai puţin importante; prea multă factologie şi prea puţină ideologie; iar când este vorba de ideologie, se raportează întotdeauna la ceea ce a fost şi nu toţi iau în braţe puternic, noua concepţie marxist-leninistă în ceea ce priveşte studiul limbii.

Institutul de lingvistică nu s-a ocupat de problema manualelor, deşi este obligat prin statutele Academiei şi hotărârea Prezidiului Academiei şi a planului Academiei, pe care au votat-o şi academicienii noştri lingvişti, de a alcătui manuale pentru învăţământul superior, mediu şi elementar. Nu staţi departe de şcoală: şcoala este câmpul de activitate al lingviştilor. Când vorbim de ştiinţa legată de practică, înţelege oricine ce înseamnă aceasta pentru ştiinţele agronomice, tehnice; dar trebuie să înţeleagă şi lingviştii care este legătura lor cu practica, legătura lor cu şcoala.

Consider că discuţiile care au avut loc aici vor avea un efect puternic asupra tovarăşilor noştri care se ocupă cu studiul limbii şi cu predarea ei. Această sesiune, după mine, a dat un fel de electroşoc, care se aplică în anumite momente grave, cum este şi momentul de faţă în studiul limbii şi în predarea ei, întotdeauna aceste şocuri, în organismele sănătoase sau susceptibile de a fi însănătoşite, duc la vindecare. Aceste şocuri produc ceea ce numeşte Miciurin sdruncinarea eredităţii, sdruncinarea echilibrului stabil, care este caracteristic pentru formele de viaţă în declin. Sunt adânc convins, pentrucă cunosc probitatea lingviştilor noştri, că vor răsări muguri care vor creşte puternic spre lumina soarelui. Însă nu trebuie făcută nicio concesie pe frontul ideologic, niciun colţişor să nu fie ascuns, mai ales în domeniul limbii — ca şi în cel istoric şi filozofic — pentru teorii false, pentru concepţii duşmănoase clasei muncitoare.

O constatare, care cred că ne umple tuturor inima de bucurie, este aceea de a vedea învăţători, profesori de şcoli medii, care critică pe profesorii lor. Nu sunt mai buni judecători pentru părinţi

decât copii, care le cunosc şi bunele şi relele. Nu sunt mai buni judecători ai profesorilor decât elevii lor. Tovarăşii noştri care au auzit pe elevii lor, pe Orzea, pe Călin şi pe ceilalţi aducându-le critici, nu pot decât să se bucure, pentrucă cel puţin în domeniul ideologiei i-au întrecut. Nu vor să le dea lecţii şi nu au făcut critică cu scopul de a diminua valoarea pe care o recunosc profesorilor lor, ci din grija pe care o au, din răspunderea pe care o au, alături de profesorii lor, ca odată pentru totdeauna învăţământul limbii să pornească pe un temei sănătos. Fapta şi gândul oamenilor de astăzi cer expresiuni noi, iar oamenii noştri de ştiinţă să nu şi facă cumva iluzia, în niciun domeniu, că ei sunt cei care îndrumează, ei sunt împinşi înainte de mase, dar ei trebue să fie înainte, pentrucă altminteri nimeni nu-i mai poate culege din urmă. Se potrivesc vorbele lui Goethe, pentru oamenii noştri de ştiinţă în toate domeniile: „Wir glauben, dass wir schieben, und wir sind geschoben" („Noi credem că noi împingem şi în realitate noi suntem împinşi dela spate"). Aceasta este explicaţia criticii care s'a făcut aci, iar această critică nu este numai a profesorilor de limba română, ea este a întregului popor, care, prin reprezentanţii lui, cere formă nouă pentru viaţa nouă pe care o construeşte; este voinţa poporului, care nu vrea stagnare în niciun domeniu şi mai ales în domeniul care este legat de desvoltarea lui culturală.

Un jurnalist din vest l-a întrebat pe cunoscutul regisor Alexandrov: cum vă faceţi voi filmele voastre? Alexandrov a arătat: le gândim, le proiectăm, facem textul, ne consultăm între noi, dar nu le reprezentăm până când nu ne ducem — dacă avem de pildă un film care înfăţişează viaţa minerilor — la mineri, şi acolo, după ce proiectăm filmul, minerul îi face critica cea mai bună: — Este fals ceeace reprezinţi dumneata în film. Este greşit. Noi nu vorbim aşa, noi nu mâncăm aşa, noi nu mergem aşa.

Deasemenea şi în această sesiune a noastră, lingviştii noştri au fost aduşi cu producţia lor, cu opera lor, la locul de producţie, iar oamenii care trăesc procesul desvoltării limbii şi al folosirii limbii în literatură, în critică, în predare, le-au spus: „Iată unde greşiţi". Şi această critică trebue să întărească pe lingviştii noştri. Ei se vor simţi cu siguranţă mai întăriţi în muncă decât au fost până acum, vor ieşi cu prestigiul sporit cu cât îşi vor însuşi mai repede şi mai temeinic criticile care li s'au dus aci.

O pleiadă nouă de tineret care cere forme noi, care trăieşte viaţa nouă din plin, nu ne permite să o lăsăm să se desvolte la întâmplare, focindu-şi poate talentul în frământări sterpe.

La luptă şi la muncă, cu răspundere, pe baza ştiinţei marxist-leniniste, pe baza învăţăturii tovarăşului Stalin — înlăturând toate greşelile, toate erezîile, toate devierile din trecut, la luptă pentru noi cuceriri în domeniul limbii. Limba este creaţia poporului, un instrument cu care îşi construeşte astăzi socialismul, cu care luptă pentru progres şi pentru pace.

Am trăit trei zile sub lumina învățăturilor tovarășului Stalin. Ultimul nostru cuvânt, pentrucă dela dânsul ne-a venit lumina nouă pe care am pornit: Slavă acestui mare învățător, acestui mare om de știință, acestui genial îndrumător al popoarelor! Să trăiască Iosif Vissarionovici Stalin!

TRAIAN SĂVULESCU
Președintele Academiei R.P.R.

PENTRU INFLORIREA LINGVISTICII IN ȚARA NOASTRĂ

Apariția lucrării tovarășului Stalin „Marxismul și problemele lingvisticii" a constituit cel mai important eveniment din ultimii ani în viața ideologică a Uniunii Sovietice și a întregii lumi progresiste.

Prin geniala sa lucrare, I. V. Stalin a așezat lingvistica pe baze științifice, materialiste și a îmbogățit tezaurul filozofiei marxist-leniniste.

Lucrarea lui I. V. Stalin a stârnit și în țara noastră un puternic ecou.

Reproduse de ziarele și revistele noastre și publicate în ediții de masă de către Editura P.M.R., genialele lucrări ale tovarășului Stalin despre lingvistică au făcut să crească puternic interesul maselor largi pentru problemele limbii și în general ale științei marxist-leniniste. Întreaga presă zilnică și periodică a publicat nenumărate articole cu privire la problemele tratate în lucrările tovarășului Stalin. S'a ținut un mare număr de conferințe publice. Lucrările de însemnătate istorică ale marelui Stalin au dat naștere unei frământări creatoare în rândurile intelectualilor și cercetătorilor din toate ramurile de știință și mai ales în rândurile lingviștilor și profesorilor care predau limba și literatura în școli, au dat un puternic imbold pentru desvoltarea tuturor științelor din țara noastră.

Între 21 și 26 martie 1951, Academia R.P.R. a desbătut pe larg în sesiunea sa științifică lucrările lui I. V. Stalin. Pe baza acestor lucrări s'au discutat diferite probleme ale științei, și în particular sarcinile lingviștilor din R.P.R. Lucrările sesiunii au fost publicate de Academia R.P.R. în volum.

În lumina lucrărilor tovarășului Stalin, sesiunea a hotărît, între altele, organizarea unor desbateri asupra problemelor limbii de către secția a VI-a de limbă, literatură și arte a Academiei împreună cu Ministerul Învățământului Public și Uniunea Scriitorilor, sesiune care a și avut loc de curând.

Institutul de lingvistică al Academiei R.P.R. și-a restructurat programul de activitate pe baza învățămintelor cuprinse în lucrările tovarășului Stalin. El a organizat la București, Timișoara și în mai multe alte orașe ale țării, referate asupra lucrărilor lui I. V. Stalin despre lingvistică și asupra celor mai importante studii în care lingviștii sovietici prezintă diferite probleme ale lingvisticii în lumina

învățăturilor staliniste. Institutul de istorie și filozofie al Academiei R.P.R. a organizat pentru discutarea acestor lucrări o ședință plenară. Ele au fost desbătute în adunări ale activului de partid și sunt studiate în școlile de partid de diferite grade. Catedrele de științe sociale au dat în activitatea lor o atenție deosebită tratării genialelor învățături ale tovarășului Stalin.

În domeniul învățământului public se lucrează la îmbunătățirea programelor de predare a limbii române, ruse și a limbilor naționalităților conlocuitoare, în spiritul învățăturilor staliniste.

În rândurile poeților, prozatorilor și criticilor noștri, lucrările tovarășului Stalin au determinat o nouă atitudine față de problemele limbii, care au fost și continuă să fie desbătute cu cel mai viu interes (citâm îndeosebi ședința plenară a Uniunii scriitorilor cu privire la problemele poeziei).

★

Studiul limbii poporului nostru, lupta pentru desvoltarea și îmbogățirea ei au o tradiție îndelungată, care nu a fost încă valorificată. Cei mai de seamă patrioți ai țării noastre au fost însuflețiți de respect și dragoste nemărginită față de marea creație milenară a poporului — limba sa. Au existat numeroși oameni de cultură, scriitori, istorici, lingviști patrioți, care s'au ocupat cu dragoste de problemele limbii, căutând să contribue la închegarea, la îmbogățirea ei.

În ciuda greutăților puse în trecut de regimul burghezo-moșieresc în calea desvoltării culturii, cercetători ca Al. Cihac, B. P. Hașdeu, Al. Lamprior, H. Tiktin și alții au creat lucrări ce constitue, cu toate lipsurile și greșelile lor, contribuții însemnate la studiul științific, materialist al limbii poporului nostru.

Această moștenire progresistă a trecutului a fost dinadins dată uitării sau falsificată în perioada dictaturii burghezo-moșierești, când a pătruns și s'a întins otrava cosmopolitismului.

Influența cosmopolitismului în lingvistica noastră s'a întărit după primul război mondial. În această perioadă majoritatea lingviștilor au urmat diferite teorii idealiste și metafizice reacționare și îndeosebi concepțiile antistiințifice importate din apus ale lingvistului F. de Saussure și ale urmașilor săi, structuraliștii. Acestia priveau limba în mod static, în afara timpului, în afara istoriei, ruptă de societate, de istoria poporului care a creat-o și o vorbește. Modificările de limbă erau considerate ca fiind spontane și întâmplătoare. Limba era ruptă de vorbire și mai ales de gândire. La fel era privită și lingvistica. După Saussure ea avea „drept unic și adevărat obiect limba considerată în ea însăși, pentru ea însăși" iar după „structuraliști", lingvistica era știința unor semne fără înțeles. Toate aceste teorii urmăreau, în fond, să răpească limbii caracterul ei de instrument de luptă și de desvoltare a societății. Ele sprijineau politica anticulturală, obscurantistă și antinațională a regimului burghezo-moșieresc.

Desconsiderarea limbii poporului, ideea putredă, cosmopolită, după care limba noastră nu este în stare să exprime noțiuni științifice, ajungea până acolo încât lucrări privind limba română erau scrise doar în limbi străine. Clasele exploatatoare încercau prin presa lor coruptă și prin literatura lor decadentă să impună jargonul lor în care mișunau cuvintele străine, să pocească, să degradeze astfel limba vorbită de mase. Lingviști cosmopoliți și reacționari, care se aflau în slujba burgheziei și moșierimii, ca Sextil Pușcariu, Densusianu, Candrea, Procopovici, Sever Pop și alții, foloseau limba și lingvistica pentru a susține politica șovină, reacționară, a clasei exploatatoare.

Teoriile saussuriene și structuraliste au constituit o frână în desvoltarea lingvisticii noastre; ele au împiedicat pe lingviștii noștri să înțeleagă problemele importante ale limbii, să rezolve problemele importante ale lingvisticii. Așa se explică de ce nu avem azi o gramatică științifică a limbii române, un dicționar științific, o ortografie științifică. Așa se explică de ce, în școală, limba română și limbile străine se învățau cu totul neștiințific. Elevii și studenții, ieșind din școli, vorbeau și scriau cu greșeli gramaticale și ortografice.

După eliberarea țării noastre de către Armata Sovietică, datorită îndrumării și sprijinului atent dat de partidul clasei muncitoare, oamenii de știință, inclusiv lingviștii, au căpătat posibilitatea să studieze marxism-leninismul, să-l aplice în munca de desvoltare a științei, de valorificare a minunatelor tradiții patriotice de luptă pentru desvoltarea limbii și să-l folosească în lupta împotriva idealismului și cosmopolitismului. Unii lingviști însă au continuat să rămână sub influența cosmopolitismului și concepțiilor idealiste apusene, ceea ce se vădește într'o serie de lucrări, manuale și cursuri universitare.

În 1947 a apărut la Copenhaga și București a doua ediție revăzută și adăugită a lucrării acad. Al. Rosetti „Le mot. Esquisse d'une théorie générale". (Cuvântul. Schița unei teorii generale). Autorul, puternic influențat de idealism, afirmă că „nu orice expresie lingvistică implică în mod obligatoriu existența unei forme de gândire corespunzătoare" sau că „limba nu este expresia adecvată a realității".

Teoriile vulgarizatoare ale lui N. I. Marr și-au exercitat și ele influența lor nefastă în lingvistica din țara noastră. Această influență s'a manifestat îndeosebi în revista Institutului de lingvistică din București al Academiei R.P.R., „Studii și cercetări de lingvistică", și în revista Societății de științe istorice, filologice și folclor „Cum vorbim". În revista „Cum vorbim" (redactor responsabil prof. Al. Graur) s'a vădit puternic tendința antimarxistă și vulgarizatoare, în genul tendințelor proletcultiste, de a descoperi și analiza anumite cuvinte și expresii pentru a dovedi caracterul de clasă al limbii. Discuția despre „Cum să ne salutăm" este semnificativă în acest sens. În timp ce ocolea sistematic problemele mari, principiale, ale

lingvisticii, neglijând problemele de gramatică şi lexicologie, redacţia acorda o importanţă exagerată semanticii (studiul înţelesului cuvintelor) şi oferea paginile revistei în mod liberal unor note şi articole vulgarizatoare, dăunătoare, ca cele despre „Balamuc", „Musca şi vătraiul", „Clei", „Şlagăr", „Ta! Tă!", „Expresii iteciste", „A la turca", „Hap" etc. ale căror înţeles şi origine nu erau cele mai urgente de stabilit.

★

Apariţia lucrării lui I. V. Stalin cu privire la lingvistică a dat o lovitură nimicitoare marrismului şi în general idealismului în lingvistică şi a indicat cu preciziune şi claritate drumul just al creaţiei ştiinţifice în lingvistică.

După apariţia lucrării lui I. V. Stalin, munca lingviştilor noştri s'a înviorat întrucâtva. În programul de lucru al Academiei R.P.R. au fost înscrise mai multe probleme importante privind studiul limbii, ca redactarea pe baza învăţăturilor tovarăşului Stalin, a Dicţionarului limbii române, întocmirea unui proiect de ortografie etc. Unii lingvişti au început să se orienteze după concepţia stalinistă despre limbă, încercând să se desbare de teoriile idealiste şi marriste.

Cu toate acestea situaţia din lingvistica noastră este nesatisfăcătoare faţă de cerinţele mari pe care le pune poporul în faţa filologilor. O lipsă fundamentală constă în faptul că până astăzi nu a apărut nicio lucrare de valorificare critică a operelor filologilor noştri din trecut, nicio lucrare de critică împotriva orientării idealiste şi cosmopolite de până azi — principala piedică în calea desvoltării lingvisticii din ţara noastră. Printre lingvişti şi studenţi mai circulă lucrări şi manuale cosmopolite pătrunse de idealism şi obiectivism, conţinând greşeli serioase. Astfel, în „Introducere în filologia romanică" apărută în 1932 şi în „Limba română actuală. O gramatică a „greşelilor", lucrare apărută în 1943, acad. Iorgu Iordan susţine teoria lingvisticii statice a lui Saussure. În „Gramatica limbii române" de Al. Rosetti ş. a. apărută în 1945 (ediţia II-a revăzută şi adăugită), se dau citate ample din filozofii obscurantişti reacţionari Nae Ionescu şi Lucian Blaga.

Lingviştii „consacraţi", în frunte cu autorii citaţi, n'au luat atitudine clară, precisă, faţă de aceste lucrări, nu s'au străduit să le revizuiască în lumina învăţăturii lui I. V. Stalin, deşi au avut timpul şi condiţiile necesare. Ei menţin în jurul lor o atmosferă de castă pentru a-şi acoperi greşelile şi a se justifica reciproc.

Atitudinea lipsită de spirit critic şi autocritic curajos, profund şi sincer a unor lingvişti ca Iorgu Iordan, Al. Rosetti, Al. Graur ş. a. trebue căutată în rămăşiţele vechilor idei care i-au împiedicat să înţeleagă adâncimea lucrărilor lui I. V. Stalin despre lingvistică, şi în îndepărtarea lor de viaţă, de limba vie a poporului, de necesităţile practice în privinţa limbii, cărora trebue să le dea răspuns lingvistica. Faptele dovedesc că ei au pornit în mod superficial la studierea

și aplicarea marxism-leninismului în general și a lucrării lui I. V. Stalin în special. Așa se explică de ce unii lingviști stagnează, de ce multe lucrări au o valoare științifică redusă.

Comunicarea acad. Iorgu Iordan despre „Influențe rusești asupra limbii române" este o simplă listă de cuvinte, fără interpretare, fără concluzii științifice.

Prof. Al. Rosetti și-a început anul acesta cursul de „Istoria limbii române" printr'o prelegere introductivă despre lucrarea lui I. V. Stalin. Cât de formală a fost această prelegere, se vede din faptul că prof. Al. Rosetti n'a aplicat învățăturile staliniste în lecțiile următoarea. Chiar în introducere el face o greșală gravă afirmând că „limba nu urmează mersul societății".

Cursul prof. Al. Graur „Teoria limbii" este lipsit de argumentare științifică convingătoare împotriva teoriilor cosmopolite și idealiste în lingvistică. Cu toate calificativele de „idealist", „metafizic", „reacționar", folosite la adresa lui Saussure, capitolul care tratează despre teoria acestuia, lipsit în bună măsură de puternice argumente științifice, rămâne o expunere în mare parte obiectivistă; adesea repetatele și amplele citate din Saussure — multe date dealtfel inutil — nu sunt deloc sau sunt slab combătute.

La împlinirea unui an de la apariția lucrării tovarășului Stalin, când întreaga presă a consacrat pagini întregi acestui eveniment, revista „Cum vorbim" a publicat un scurt articolaș, în loc să facă, în lumina învățăturilor staliniste, un bilanț critic al muncii de un an pe tărâmul lingvisticii noastre.

Profund dăunătoare pentru mersul înainte al lingvisticii din țara noastră este tendința așa zișilor „lingviști consacrați" în frunte cu acad. Al. Rosetti, acad. Iorgu Iordan și prof. Al. Graur de a se închide într'o cochilie de monopolizatori ai lingvisticii. Ei arată dispreț față de lingviștii noștri progresiști din trecut, nu se preocupă suficient de problemele cele mai actuale ale limbii, iar pe de altă parte nu acordă atenția cuvenită creșterii cadrelor noi de lingviști. Ei ar trebui să țină minte și să urmeze consecvent minunatele cuvinte ale tovarășului Stalin care cere oamenilor de știință să mediteze: „Pentru înflorirea științei, a acelei științe care nu permite ca bătrâni ei conducători, recunoscuți ca atare, să se închidă cu îngâmfare în cochilia lor de pontifi ai științei, de monopolizatori ai științei; care înțelege semnificația, importanța și autoputernicia unirii slujitorilor bătrâni ai științei cu cei tineri, pentru înflorirea științei care, de bună voe și cu bucurie, deschide larg porțile tinerelor forțe ale țării noastre și le permite să cucerească culmile științei, care recunosc că viitorul este al tinerilor oameni de știință".

★

„Principiul care stă la baza progresului oricărei științe este legătura ei cu practica. Terenul practicii pentru lingvistică este înainte de toate școala și literatura.

Trebue spus însă că institutele de lingvistică ale Academiei R.P.R. nu s'au apropiat încă suficient de şcoală, de problemele lingvistice ale literaturii, ca şi de toate marile probleme ale revoluţiei noastre culturale.

Se ştie că, cu toate progresele obţinute în cei 3 ani de aplicare a legii reformei învăţământului, prin eliminarea din manuale şi programe a propagandei mistice şi şovine, predarea limbii în şcoli nu s'a desbărat încă de toate neajunsurile din trecut. Aceasta se datoreşte în bună parte situaţiei nesatisfăcătoare din lingvistică. Programele şcolare şi manualele de limbă nu dau încă destulă importanţă gramaticii în predarea limbii, nu leagă temeinic studiul gramaticii de desvoltarea gândirii elevilor şi nu ţin seama suficient de evoluţia istorică a limbii. O lipsă din cele mai importante este aceea că nu se dă importanţa cuvenită bogăţiei vocabularului limbii noastre contemporane şi literaturii clasice româneşti. Majoritatea bucăţilor de lectură din manuale sunt traduceri. Puţinele fragmente din Eminescu, Caragiale şi alţi scriitori clasici nu sunt judicios alese.

In învăţământul superior nu s'a pus destulă ordine în domeniul predării limbii române, nu s'au înlăturat decât o parte din lipsurile vechiului sistem de predare. Programele de învăţământ nu sunt unitare. Se mai dă încă o amploare exagerată studiului limbii vechi, iar studiul istoriei limbii se consideră ca având valoare „în sine", şi nu ca fiind necesar cunoaşterii limbii actuale din punctul de vedere al desvoltării ei istorice. De ani de zile prof. Al. Rosetti predă un curs de „Istoria limbii române" punând accent mereu numai pe limba veche. Când, rareori, ajunge la secolul al XIX-lea — pe care în curs nu s'a depăşit încă niciodată — trata problemele în grabă şi cu superficialitate. In cursul de anul acesta se prezintă înghesuit şi trunchiat problemele a două secole (18 şi 19), cele mai importante pentru cunoaşterea limbii contemporane. Prof. Al. Rosetti se mulţumeşte să recunoască la sfârşitul cursului că nu s'a oprit mai mult asupra lui Eminescu, Caragiale, Coşbuc, adică tocmai asupra celor care au îmbogăţit limba română modernă. Despre limba scriitorilor noştri de după 23 August 1944 se vorbeşte în curs în nici mai mult nici mai puţin de 4 rânduri, deşi precum se ştie, uriaşele transformări care au avut loc la noi după 23 August au îmbogăţit viaţa, gândirea şi deci şi limba poporului nostru, au pus în faţa scriitorilor noi sarcini. Acad. Al. Rosetti ar trebui să mediteze asupra tuturor acestor probleme.

O serie de cursuri de lingvistică dela Facultatea de Filologie din Bucureşti, printre care şi „Introducere în filologia romanică" de acad. Iorgu Iordan, sunt întocmite într'o formă care dovedeşte că autorii lor nu sunt câtuşi de puţin preocupaţi de scopul practic al cursurilor, anume de a înarma pe studenţi — viitorii profesori care vor preda în învăţământul mediu limba română sau limbi străine — cu cunoştinţe de bază. Cursurile sunt inutil încărcate cu numeroase amănunte fără importanţă. Nu este de mirare că aceste cursuri în care „erudiţia" foloseşte pentru a acoperi lipsa de legătură cu rea-

viața, cu practica, contrastează puternic cu nivelul nesatisfăcător de pregătire al absolvenților pe tărâmul problemelor privitoare la gramatica limbii actuale.

O mare realizare a regimului de democrație populară este creșterea școlilor cu limba de predare maternă pentru naționalitățile conlocuitoare. Predarea limbii materne în aceste școli suferă însă în general de aceleași lipsuri ca și predarea limbii române în școlile românești. În școlile naționalităților conlocuitoare limba română, instrument important de unire a tuturor oamenilor muncii din patria noastră, se predă în mare parte fără o legătură strânsă cu limba maternă.

Un eveniment deosebit în viața culturală a poporului nostru îl constituie introducerea studiului limbii ruse în școli. Deși în predarea limbii ruse s'au obținut succese însemnate, lipsa programelor este dăunătoare. Manualele în vigoare conțin unele greșeli de ordin științific și didactic.

Tocmai pentru a scoate la iveală toate aceste lipsuri și pentru a găsi modalitatea concretă de a le înlătura, a fost convocată sesiunea secției a VI-a (Știința limbii, literatură și arte) a Academiei R.P.R. împreună cu Ministerul Învățământului Public și cu Uniunea Scriitorilor din R.P.R. Deși acad. E. Petrovici are multe merite în rezolvarea unor probleme de lingvistică, raportul său prezentat la sesiune nu a pus destul de combativ problemele desvoltării lingvisticii. Raportul nu a criticat puternic lipsurile lingviștilor „consacrați" și nu a oglindit o poziție autocritică a autorului. Sesiunea însă, în general, a decurs într'o atmosferă de combativitate, într'un puternic și sănătos spirit critic. O trăsătură caracteristică importantă a acestei sesiuni consită în larga participare la desbateri a învățătorilor și profesorilor de limba română, rusă, maghiară, etc., precum și a scriitorilor. Practicienii științei limbii, care cunosc și folosesc în munca lor de zi cu zi limba actuală vorbită de popor și care, fiind în contact nemijlocit cu masele, cunosc necesitățile lor culturale crescânde, au adus un suflu nou, un avânt înviorător la sesiune. Ei au scos cu curaj la iveală rămânerea în urmă în lingvistică, lipsurile și devierile unor lingviști.

Unii lingviști — care nu înțeleg că problemele lingvisticii interesează nu numai un grup restrâns de specialiști ci masele largi, că problemele limbii sunt probleme esențiale ale școlii, ale culturii — s'au „scandalizat" și au vorbit cu dispreț despre competența profesorilor și învățătorilor. Atitudinea aceasta este profund nejustă și cu totul nefondată întrucât lingviștii noștri au mult de învățat și de muncit pentru a face față cerințelor pe care învățătorii și profesorii le-au expus la sesiune cu multă competență.

După cum a reieșit din rapoartele, discuțiile și hotărârea sesiunii, în țara noastră există toate condițiile necesare pentru a lichida rămânerea în urmă în domeniul lingvisticii.

Lingviștilor li se cere în primul rând să părăsească cu hotărâre vechile poziții obiectiviste, idealiste, și să se situeze fără so-

...ziția pe poziții științifice marxist-leniniste de cercetare a problemelor de lingvistică, să fie adevărați oameni de știință care compară neîncetat și îmbogățesc teoria cu noile date ale practicii, care desvoltă neîncetat știința pentru a servi poporul.

Partidul cheamă pe lingviști la o intensă activitate de creație științifică, la muncă rodnică de îmbogățire a tezaurului culturii noastre naționale, pe baza genialelor învățături staliniste despre lingvistică. Valorificând în mod critic tradițiile progresiste ale lingvisticii noastre din trecut, lingviștii au datoria să restituie poporului ceea ce i-a fost ascuns sub regimul burghezo-moșieresc.

Lingviștii trebue să analizeze autocritic vechile lor lucrări, luând poziție deschisă față de orientarea lor idealistă-obiectivistă și dând o interpretare nouă științifică, marxistă, bogatului material de fapte adunat de ei în cursul anilor.

Trebue elaborate și publicate noi studii și lucrări de un înalt nivel științific ideologic asupra problemelor fundamentale ale formării și desvoltării limbii române, punându-se accent deosebit asupra limbii române contemporane și a limbii celor mai buni scriitori ai noștri. Poporul muncitor așteaptă dela lingviști o ortografie și o gramatică științifică.

Punând capăt tendinței de monopolizare a cercetărilor, lingviștii cu experiență au obligația să se preocupe permanent și stăruitor cu pregătirea și creșterea tinerelor cadre de specialiști, atrăgând totodată în activitatea lingvistică un număr cât mai mare de profesori și învățători care să-l ajute în muncă.

Legătura cu practica trebue să fie principiul călăuzitor de bază în întreaga activitate a lingviștilor. A lega teoria de practică înseamnă în lingvistică a da, înainte de toate, o atenție deosebită problemelor pe care le ridică predarea limbii în școli, înseamnă concret a ajuta Ministerul Învățământului Public la alcătuirea programelor, manualelor și metodicelor de predare a limbii în învățământul de toate gradele.

Un permanent ajutor trebue să acorde lingviștii studierii limbii ruse în țara noastră. Limba rusă este scumpă poporului nostru. Este limba primei țări socialiste din lume, a țării care ne-a salvat din ghiarele fascismului, care ne asigură prin ajutorul ei frățesc independența națională și progresul spre socialism, limba lui Lenin și Stalin, limba prin mijlocirea căreia luăm contact nemijlocit cu tezaurul celei mai înaintate culturi din lume, cultura sovietică. Institutele de lingvistică au datoria să dea sutelor de mii de oameni care învață în țara noastră limba rusă un dicționar rus-român și român-rus precum și o gramatică comparativă a limbilor română și rusă.

Dar toate aceste sarcini pot fi realizate numai prin însușirea temeinică a bazelor marxism-leninismului, a materialismului dialectic și istoric și îndeosebi a concepției staliniste despre limbă. Este necesar ca lingviștii noștri să studieze mai sistematic și mai aprofundat operele clasicilor marxism-leninismului și să cunoască mai

temeinic lucrările acad. V. V. Vinogradov, prof. A. S. Cikobava şi ale altor lingvişti sovietici, să citească revistele din U.R.S.S. pentru a fi la curent cu realizările lingvisticii sovietice care a luat avânt după apariţia lucrării tovarăşului Stalin.

Odată cu intensa muncă de însuşire şi aplicare a marxism-leninismului şi a experienţei sovietice, lingviştii noştri trebue să desfăşoare luptă activă, concretă, necruţătoare, împotriva cosmopolitismului şi a tuturor concepţiilor burgheze.

Este binecunoscut faptul că imperialiştii americano-englezi folosesc în prezent teoriile idealiste şi cosmopolite din lingvistică în planurile lor de pregătire a unui nou război, drept mijloc de slăbire a patriotismului, a rezistenţei popoarelor în faţa actelor de subjugare economico-politică şi de agresiune armată. Reprezentanţii imperialiştilor în lingvistică, „semanticii", cunoscuţi mai ales în U.S.A. au reînviat, sub o formă nouă, vechea teorie idealistă după care cuvintele sunt lipsite de un conţinut real şi în consecinţă li se poate da orice înţeles sau pot fi oricând înlocuite. Teoria aceasta urmăreşte să scoată din limba poporului acele cuvinte care trezesc ura împotriva imperialiştilor aţâţători la război şi împotriva exploatării capitaliste. Semanticii merg până acolo cu teoriile lor absurde, antiştiinţifice, încât pretind că numai cu ajutorul filologiei pot fi rezolvate problemele sociale şi politice. Ei vor să găsească un cuvânt nou pentru „capitalism", susţinând în mod stupid că prin aceasta ar fi înlăturată cea mai mare parte a contradicţiilor regimului capitalist.

Lupta contra teoriilor reacţionare, idealiste, în lingvistică este o sarcină de cinste a lingviştilor noştri. Foarte just a subliniat acad. prof. Traian Săvulescu, preşedintele Academiei R.P.R., în cuvântul de încheiere a sesiunii Secţiei a VI-a, că *„nu trebue făcută nicio concesiune pe frontul ideologic, niciun colţişor să nu fie ascuns, mai ales în domeniul limbii, ca şi în cel istoric şi filozofic, pentru teorii false, pentru concepţii duşmănoase clasei muncitoare"*.

În aceste direcţii se cer neapărat şi urgent îmbunătăţite planurile de muncă ale institutelor noastre de lingvistică. În colectivele institutelor şi colectivele de catedră trebue lichidat spiritul anarhic şi ritmul lent de muncă.

Urmând învăţătura tovarăşului Stalin: *„nicio ştiinţă nu se poate desvolta şi prospera fără luptă de opinii, fără libertatea criticii"*, lingviştii vor trebui să înrădăcineze în munca lor metoda desbaterilor creatoare bazate pe critica şi autocritica principială.

*

Sarcini mari stau în faţa Ministerului Învăţământului Public şi a tuturor profesorilor care predau în şcoli diferite limbi. Aceştia trebue să aplice mai profund în practica predării limbii învăţăturile lui I. V. Stalin despre lingvistică. Pentru a desvolta şi desăvârşi gândirea logică a elevilor prin predarea limbii, este necesar ca la baza

predării limbii în școlile de toate gradele să se pună studiul gramaticii, căci *„tocmai datorită gramaticii, limba capătă posibilitatea de a îmbrăca gândurile umane în învelișul material al limbii"* — arată I. V. Stalin.

Este necesar să se dea o atenție deosebită folosirii în predarea limbii române a celor mai bune fragmente din literatura populară, clasică și contemporană românească. Planul de învățământ și lecțiile de limbă și literatură română din facultățile de filologie trebue grabnic revizuite.

Ministerul Învățământului Public va trebui să acorde o atenție deosebită pregătirii ideologice și profesionale a profesorilor care predau limbi. Uniunea sindicatelor de învățământ are datoria să studieze și să generalizeze cele mai bune, cele mai înaintate metode de predare a limbilor. Societatea de științe istorice, filologice și folclor (îndeosebi secția filologie) trebue să popularizeze mai intens printre membrii săi și să organizeze temeinic studiul aprofundat al lucrărilor tovarășului Stalin despre lingvistică.

Legătura strânsă ce există între desvoltarea literaturii și desvoltarea limbii obligă pe poeți, prozatori și dramaturgi să acorde o atenție deosebită limbii în care scriu. Ei trebue să valorifice din plin comoara limbii poporului, urmând exemplul scriitorilor noștri clasici. Scriitorii sunt chemați să lichideze tendințele proletcultiste în folosirea limbii și să îmbogățească totodată limba cu noi cuvinte pe care le creează poporul, viața. În predarea limbii în școli, scriitorii și mai ales criticii literari pot aduce o contribuție prețioasă, dând tot ajutorul la alcătuirea manualelor de limba română și de istorie a literaturii române.

Numai urmând pas cu pas genialele învățături staliniste și marea experiență sovietică, studiul limbii române, al limbii ruse și al limbilor naționalităților conlocuitoare va putea deveni un instrument puternic de ridicare culturală a poporului muncitor, de întărire a sentimentelor sale patriotice, de educare a tinerei generații și a tuturor oamenilor muncii în spiritul dragostei de patrie și al devotamentului față de cauza nobilă a construirii socialismului în țara noastră.

Lingviștii, pedagogii, scriitorii, publiciștii, activiștii frontului ideologic sunt chemați să valorifice tot mai mult comorile nesecate ale limbii noastre în interesul poporului.

ZIARUL „SCÂNTEIA" Nr. 2[illegible]

De un an încoace, fiecare nouă sesiune a forurilor ştiinţifice, fiecare desbatere ne face să constatăm că încă nu am cuprins complet importanţa genialelor lucrări de lingvistică ale lui I. V. Stalin, că, dacă le mai adâncim, mai avem încă foarte multe de învăţat din ele. Această afirmaţie este valabilă în toate domeniile ştiinţei: filozofie, istorie, istorie literară etc. şi cu atât mai mult în lingvistică. Desbaterile recente ale secţiei a VI-a a Academiei R.P.R., lărgite prin colaborarea cu Ministerul Învăţământului Public şi cu Uniunea Scriitorilor din R.P.R., au demonstrat încă odată valabilitatea acestei afirmaţii.

Rapoartele, şi discuţiile care le-au urmat, au fost o ocazie potrivită pentru a scoate la iveală şi a desvălui complet marile greşeli săvârşite în trecut de lingviştii noştri, aproape fără excepţie. Nu toate lucrările mai vechi sunt nefolositoare, dimpotrivă, multe din ele prezintă materiale interesante de care ne mai putem servi şi azi. Este vorba, bine înţeles, de lucrările cu caracter, ca să zicem aşa, „tehnic", acelea care prezintă faptele şi chiar de unele care fac clasamente şi dau explicaţii. Dar imediat ce lingviştii noştri părăseau terenul concret al faptelor şi expuneau teorii cu caracter general, lucrările deveneau nu numai nefolositoare, ci chiar vătămătoare. După modelul ştiinţei burgheze, idealistă şi reacţionară, lucrările noastre cu caracter teoretic priveau limba ca pe un sistem de semne fără legătură cu realitatea, vedeau în limbă numai noţiuni fără termeni pozitivi şi multe din ele pretindeau că limba trebue tratată în sine şi pentru sine, iar gramatica în mod static. Lingviştii noştri, aproape fără excepţie, au căzut în păcatul cosmopolitismului, scriindu-şi lucrările numai în limbi străine, şi au fost convinşi că omul de ştiinţă nu trebue să se amestece în problemele vieţii practice şi nu are nici datoria nici dreptul de a se pronunţa asupra felului cum trebue îndrumată limba: rolul lingvistului consta, după ei, numai în a nota, a clasa şi a explica. Se nesocotea astfel una dintre cele mai geniale învăţături ale lui Marx, care ne-a arătat că dacă oamenii de ştiinţă ai trecutului se mulţumeau să înţeleagă lumea, celor de azi li se pune în faţă sarcina de a o schimba, de a o face mai bună. Urmează din cele arătate că lingviştii noştri nu şi-au făcut datoria faţă de societate, nu au dat ajutor învăţământului limbilor în şcoala medie şi elementară, şi nu au studiat deloc felul cum folosesc scriitorii limba naţională.

În facultăţi, până la reforma învăţământului, limba română se studia destul de puţin. Mulţi profesori făceau cursuri foarte amănunţite privitoare la câte o problemă care-i interesa pe ei, dar care nu privea preocupările studenţilor în vederea carierei lor. Astfel, viitorii profesori de limba română audiau cursuri despre păstoritul în ţara Bascilor, despre literatura catalană, iar despre română, ni-

fice. Chiar dela reformă încoace, cursurile de limba română nu au fost organizate cum ar fi trebuit. S'a dat o mare atenție dialectologiei și textelor vechi, iar limba contemporană a fost aproape totală neglijată. Rezultatul este că mulți dintre studenți nu știu gramatica română, fac greșeli grave de ortografie și nu sunt în stare să alcătuiască o frază corectă. Desigur, este aici și o vină gravă a învățământului mediu și elementar, dar profesorii care predau acolo s'au format toți în universități, deci până la urmă răspunderea este tot a învățământului superior. Mai trebue să adăugăm că sintaxa noastră nu a fost aproape deloc cercetată, așa încât cineva care ar vrea să o învețe temeinic nici nu ar avea după ce.

Oarecare încurcătură au mai adus la noi teoriile lui N. I. Marr, în măsura în care au fost cunoscute și însușite. Am început să amestecăm gramatica în vocabular, să nu mai despărțim morfologia de sintaxă, subordonând pe cea dintâi celei de a doua, și am găsit motive ca să neglijăm gramatica, pe care o declaram un formalism gol.

Publicarea lucrărilor de lingvistică ale lui I. V. Stalin a dat o lovitură nimicitoare atât idealismului din lingvistica occidentală cât și vulgarizării marxismului de către Marr și elevii lui. A devenit limpede importanța excepțională pe care o are limba — vorbită și scrisă — ca mijloc de comunicare între oameni și ca mijloc de educare în școală. Unii au crezut că e vorba de o simplă revenire la metodele școlii burgheze, anterioare lui Marr. Dar o lectură mai adâncită a genialei lucrări „Marxismul și problemele lingvisticii" arată oricui că lingvistica este pusă acum pe baze noi, marxiste, chiar dacă se păstrează unele materiale și metode tehnice dela școala burgheză. Pentru prima oară s'au pus în lumina justă raporturile între vocabular și gramatică, între morfologie și sintaxă; pentru prima oară s'a arătat existența fondului principal de cuvinte, mulțumită căruia vocabularul poate servi ca punct de sprijin în aplicarea metodei comparativ-istorice. Pentru prima oară s'a arătat exact ce loc ocupă limba în societate, în ce raport se află ea față de clase și clasele față de ea. Acestea și multe altele fac ca studiul limbilor pe baza învățăturii staliniste să difere radical de tot ce s'a făcut în perioada precedentă.

Lingviștii noștri au fost criticați, în rapoartele și desbaterile sesiunii, pentru că nu au făcut o cotitură radicală în activitatea lor. Ei au recunoscut cu toții, în teorie, uriașa importanță a lucrărilor de lingvistică ale lui I. V. Stalin. Dar în munca lor nu s'a simțit decât în mică măsură influența acestor lucrări. Multe studii, începute mai înainte, au continuat să fie redactate pe linia pe care porniseră. O reconsiderare critică a lucrărilor din trecut nu s'a făcut. În general, de trei ani încoace, s'a publicat foarte puțin. O apropiere a preocupărilor lingviștilor de cerințele practice ale învățământului și ale revoluției culturale în general a lipsit cu totul.

În ce privește revista noastră, ea a fost de multă ori criticată pentru lipsă de plan (s'au publicat de multe ori articolele care s'au găsit gata, fără să se pună întrebarea dacă ele se încadrează într'un ansamblu potrivit pentru scopurile urmărite), pentru lipsa preocupărilor practice (s'au considerat prea puține studii referitoare la felul cum se folosește limba în lucrările literare și în traduceri; s'a dat foarte puțină atenție gramaticii și mai ales felului cum trebue predată în școală; iar problemele de metodică n'au fost atinse deloc). Într'o formulă concentrată, s'a putut spune că revista „dă o atenție exagerată unor probleme fără mare importanță și ocolește problemele mari, principiale".

În urma sesiunii, ziarul „Scânteia", organ al Comitetului Central al P.M.R., în numărul 2100, cu data de 25 iulie 1951, a publicat un amplu folieton intitulat „Pentru înflorirea lingvisticii în țara noastră". Acest folieton conține o drastică critică a activității lingviștilor români, între altele și a revistei noastre. Am reprodus în întregime acest folieton în numărul nostru de față. Critica din ziarul „Scânteia" ne-a făcut să vedem mai clar lipsurile analizate în sesiunea secției a VI-a și să ne dăm seama mai bine de gravitatea lor.

Dela apariția ei și până astăzi, revista noastră a făcut mai multe cotituri, pentru îmbunătățirea conținutului ei. Dar nu le-a făcut când trebuia și cum trebuia. Am pornit să popularizăm știința sovietică, dar am acceptat și am difuzat și teorii greșite, vulgarizatoare ale marxismului, ale lui N. I. Marr. Am pornit cu destulă încetineală pe calea justă, arătată de I. V. Stalin, păstrând însă rămășițe dăunătoare marriste. Am înfierat vechea linie cosmopolită a lingviștilor români, dar n'am acordat atenție problemelor legate de practică, de viața poporului nostru.

Sarcinile care revin lingviștilor în general și revistei noastre în special se desprind dela sine din cele arătate mai sus. Prima și cea mai importantă este însușirea și adâncirea marxism-leninismului și în special înțelegerea și aplicarea genialelor lucrări de lingvistică ale lui I. V. Stalin, punct de plecare de necocolit pentru oricine va dori de aici înainte să lucreze științific în specialitatea noastră. Legată de această sarcină principală, și subordonată ei, este sarcina de a cerceta cu ochi critic toate publicațiile de lingvistică mai vechi, privind limba noastră sau scrise de compatrioți ai noștri, pentru a alege din ele ce e bun de ce e rău, pentru a putea pune la dispoziția tineretului o bibliografie critică. Trebue cercetate lucrările lingviștilor în viață, și pentru a-i ajuta să se desbare de greșelile trecutului, de care nu sunt totdeauna conștienți. Articole de reconsiderare a lucrărilor mai vechi vor trebui publicate atât în „Studii și cercetări lingvistice", cât și în „Cum vorbim".

Sarcina de a publica manuale pentru studiul limbii române, al limbii ruse și al altor limbi aparține Ministerului Învățământului

...dar lingviștii trebue să dea concursul la alcătuirea lor, fără a mai aștepta, ca până acuma, să fie rugați. Programele după care se predau limbile și în special limba română, în învățământul mediu și elementar, trebue imediat refăcute, pentru ca noul an școlar să înceapă pe baze noi. Pentru învățământul superior trebue deasemenea elaborate programe, care vor diferi radical de cele de până acum. Este nevoie de gramatici comparative ale limbilor care nu aparțin aceleiași familii, și desigur numai lingviștii ar putea fi în stare să le redacteze; dar noi trebue abia să învățăm cum se face o astfel de lucrare, deoarece deocamdată nu avem priceperea necesară.

Hotărîrea mai dă lingviștilor sarcina de a publica un dicționar ortoepic al limbii române și gramatica limbii române. În ce privește dicționarul, având în vedere că lucrarea a început mai de mult, ea va putea fi prezentată în termen. În ce privește gramatica, lucrare desigur extrem de urgentă, se face simțită foarte greu lipsa lucrărilor pregătitoare. Totuși colectivul Institutului de lingvistică și-a luat angajamentul de a fi gata cu gramatica la termenul fixat și acest angajament va fi ținut.

Cu Lexiconul tehnic și cu diferite alte organizații și instituții am ținut până acum numai o legătură sporadică și accidentală. Pe viitor, va trebui să se organizeze o legătură trainică și planificată, de pe urma căreia vom avea de profitat în primul rând noi.

În ce privește revista noastră în special: colectivul de redacție își ia angajamentul de a-și planifica strict activitatea, stabilind pe o perioadă de timp înainte ce articole va conține fiecare număr. În afară de articolul de fond cu conținut teoretic general, pe care îl dăm regulat la fiecare număr de un an încoace, vom căuta să mai dăm și alte studii cu caracter general: vom publica articole de reconsiderare a lucrărilor mai vechi ale lingviștilor români; ne angajăm să criticăm mai serios și mai organizat limba publicațiilor (literatură, traduceri, reviste, ziare); să facem loc în fiecare număr studiilor de gramatică și să inaugurăm în scurtă vreme o rubrică privitoare la melodica limbii române. Nu încape îndoială că în acest fel revista noastră își va îndeplini mai bine scopul pentru care a fost creată.

În sfârșit, se mai pune și problema cadrelor. Noi avem convingerea că, pe acest teren, am dus oarecare muncă; dar nevoile vieții cresc mai repede decât recolta de tineri lingviști. Privind sarcinile care ne revin în urma recentei sesiuni, nu putem să nu fim îngrijorați din acest punct de vedere. Mijloacele de lucru nu ne lipsesc. Partidul și Guvernul nu ne-au refuzat niciodată fondurile pe care le-am cerut. Depinde prin urmare numai de munca noastră ca tinerii noștri colegi să crească mai repede în știință și pricepere și ca mereu alte forțe noi să vină la aceste.

Revista noastră își exprimă convingerea că colectivul ei de redacție și lingviștii noștri în general vor ști să se ridice la înălți-

mea necesară pentru a face față grelelor sarcini pe care însăși Viața le pune înaintea lor. El trebue să se gândească necontenit că au răspundere față de compatrioții lor care așteaptă ajutor în materie de limbă; față de Partidul Muncitoresc Român care i-a sprijinit în permanență cu îndrumări și cu sfaturi; față de Iosif Vissarionovici Stalin, care, în mijlocul răspunderilor istorice, de importanță vitală pentru întreaga lume, a găsit timpul să scoată lingvistica din mlaștina idealismului și să-i arate drumul cel bun, pe care e datoria noastră acum să mergem înainte.

„CUM VORBIM"

PROIECTE DE ORTOGRAFIE

Acum doi ani și ceva, secția a VI-a a Academiei R.P.R. a întocmit un proiect de reformă a ortografiei, care a fost atunci difuzat în cercuri destul de largi. Acad. Em. Petrovici care nu a putut lua parte la desbaterea acelui proiect, a alcătuit și el, mai târziu, un proiect propriu. Cu ocazia sesiunii din 3, 3 și 4 iunie anul acesta, prof. Al. Graur, făcând un raport asupra chestiunii ortografice, a însoțit acest raport cu un proiect personal de modificare a ortografiei. Publicăm mai jos aceste două ultime proiecte, al acad. Em. Petrovici și al prof. Al. Graur, menționând că niciunul dintre ele nu este oficial. Ele pot servi numai ca bază de discuții. De altfel deosebiri mari nu sunt între aceste două proiecte, care sunt ceva mai radicale decât al secției a VI-a. În conformitate cu hotărîrea sesiunii, se va numi o comisie care va alcătui un proiect oficial al Academiei; după ce va fi dezbătut și eventual modificat în sesiunea generală a Academiei R.P.R., în luna mai a anului 1961, acest proiect va fi înaintat guvernului spre aprobare. Socotim că discuțiile în jurul celor două proiecte pe care le publicăm mai jos pot contribui la limpezirea ideilor în vederea stabilirii unei noi ortografii.

BCU IAȘI / CENTRUL DE CERCETARE

PROIECT DE ORTOGRAFIE (I)

(al acad. Emil Petrovici)

1. In loc de a se scrie odată â, altă dată î, se va scrie numai î: *în, urît, mînă, romîn, gît, a vîrî* etc.

2. La început de silabă (adică la începutul cuvântului și, în interiorul sau la sfârșitul cuvântului, după vocală), nu se va scrie odată e, altădată *ie*, ci totdeauna e (rostit *ie*): *el, este, femee, doe, spoesc, trebue, locuesc, cue, ciupee, eftin, epure, ed, eri, erarh, erarhie, Erusalim*, etc.

După consoană, diftongul *ie* se va scrie *ie*: *pierde*, dar *pere* (din pom) *miere*, dar *mere* (din pom), *miel* (din turmă), dar *mei* (o cereală), *fier, biet, dezmierd, pierd, piept, miercuri, a pietrui* etc.

3. La început de silabă, nu se va scrie când *ea*, când *ia*, ci totdeauna *ia*: *iarnă, femeia, ideia, aleia, noia, baia, aceia* (femeia aceia), *să locuiască, să spoiască, înapoiază, agreiază, perpetuiază, taia, boia* etc.

Face excepție numai pronumele personal *ea* (ca să se deosebească de verbul *ia*).

4. După consoane — afară de labiale (*p, b, m, f, v*) și de *gh, ch* — se va scrie totdeauna *ea*: *teama, deal, seară, auzea, sfîrșea, așează, reazim, deavol, geam, ceas, aceasta, zicea, plîngea* etc.

Fac excepție numai pronumele *acestia, aștia*, care sînt forme de masculin și la care particula *a* s'a adăugat la formele de plural *acești, aști*.

5. După labiale (*p, b, m, f, v,*) atunci cînd se rostește (Muntenia, Oltenia și Dobrogea) *ia* cu un *i* semivocalic perceptibil și cînd alternează de obicei cu *ie*, se va scrie *ia*: *piatră* (pietre), *biată* (biet), *abia, dezmiardă* (dezmierd), *mia* (miei), *amiază* (miez) *miazăzi, fiare* (fier), *fiară, fiarbă* (fierbe) etc.

Se va scrie și se va rosti *o biată femee*, dar *o femee beată*.

6. După *ch, gh*, nu se va scrie odată *chia, ghia*, altădată *chea, ghea*, ci totdeauna *chia, ghia*: *chiamă, chiar, chiabur, ghiață, ghiată, maghiar, ghiară, dughiană, muchia, a veghia, a priveghia, catalighiază* etc.

7. Se va scrie, numai la sfârșitul cuvântului (și în câteva cazuri între consoane), un *i*, pentru a nota un *i* nesilabic sau caracterul moale al consoanei finale: *cai, ei, revoluții, noi, cui, mai, rămîi, tai, scapi, cobori, filozofi, bolnavi, povești, părți, cazi, tovarăși, mîți, proletari, ochi, dibaci, oricît, orice, oricînd, oriunde, cîtiva, cîteștrei, cincizeci, cincisprezece, pecica, vecinic* (forma mai obișnuită e *veșnic*) etc.

8. Se va scrie numai cu un *i* (*i* plin), la sfârșitul cuvântului la forma articulată a nominativului plural al substantivelor și adjectivelor masculine, precum și a genetivului-dativului singular al substantivelor și adjectivelor feminine. Forma nearticulată are de obicei un *ĭ* final. De exemplu *pomii din grădină, caii mei, capacul lăzii, paginile cărții, (al) casei, (al) mesei, (al) ferestrei* etc. (dar *mulți pomi buni, cai, lăzi cărți*).

Substantivele terminate la nominativ singular nearticulat în *ie* formează genetiv-dativul în doi *i* silabici așa cum se pronunță: *Academii, familii, sanii*.

9. Se vor scrie doi *i* (*i* plin), nu trei, în forme ca *fiii noștri, copiii cei buni, mușterii* etc., adică la nominativul plural articulat al substantivelor și adjectivelor de tipul lui *copil, fiu, mușteriu, chirigiu, viu, argintiu* etc.

Formele nearticulate corespunzătoare au un *i* plin urmat de un *ĭ* (*i* scurt): *copiĭ, fiĭ, mușteriĭ, chirigiĭ, viĭ, argintiĭ*.

10. Se scrie un *ŭ* (*u* scurt), după *i* semivocalic (precedat de vocală sau consoanele *ci, chi, ghi*, la nominativul singular nearticulat al substantivelor și adjectivelor masculine și neutre și la persoana întîia singular a prezentului, pentru a deosebi singularul de plural sau persoana întîia singular de persoana a doua: *puiŭ* (pl. *pui*) *dibaciŭ* (pl. *dibaci*), *ochiŭ* (pl. *ochi*), eu *tăiŭ* (tu *tai*), eu *moiŭ* (tu *moi*), eu *înjunghiŭ* (tu *înjunghii*), eu *atribuiŭ* (tu *atribui*) etc.

Acest „*u* scurt" (în realitate rotunjirea buzelor care însoțește consoana precedentă) se rostește aproximativ pe jumătate a teritoriului țării.

In cazul că se pronunță *u* final, fie ca vocală, fie ca semivocală, se va

scrie — i: ziuă, serviciu, magie, comedie, fie, știință etc.

11. Se va scrie cu un i în cazuri ca *mândri, codri, membri, miniștri, negri* etc. deoarece formele articulate și nearticulate de plural ale acestor substantive și adjective sunt identice în rostire. Ele nu se vor deosebi nici în scris.

12. Se va scrie totdeauna z (niciodată s) înainte de *b, d, g, v, z, r*, deci *zb, zd, zg, zv, zz, zr*: *zbor, azbest, zdruncin, zgomot, zvon, dezzic, dezrădăcinez*.

13. Înainte de *m, n, l*, se va scrie, după cum se rostește, într'un cuvânt *z*, într'altul *s*. Exemple de *zm, sm*: *cazma, cizmă, dezmăț, dezmierd, dezmorțesc, mireazmă, zmeu* etc., dar *basma, posmag, smead, smoală* etc. Exemple de *zn, sn*: *beznă, cazna, deznod, gleznă, obraznic, razna* etc., dar *casnic, desne, snagă, snob, a trosni* etc.

Exemple pentru *zl, sl*: *dezleg, izlaz, zlătar, Zlatna, zloată, zlot* etc., dar *breaslă, corasla, coromîslă, este, mășlin, slab, slană, slav, slobod, slăvesc, slană* etc.

Se va consulta dicționarul ortografic și ortoepic.

14. Se va scrie *z* între vocale acolo unde se pronunță *z*: *analiză, curiozitate, dezamăgi, dizolva, filozof, iluzie, poezie, oază, premiză*.

15. Se va scrie *s* intervocalic acolo unde se rostește *s*: *Asia, existent, alerisa, basin, cesiune, chermesă, sesiune, sesisa* etc.

16. Se va scrie *s* sau *z* după consoană conform pronunțării: *cenzură, cenzor, recenzie, tranzit*, dar *consistent, convulsiune, impulsiv, persistă, sens, senzație, senzațional, sensibil, senzual*.

17. Se va scrie *z* la sfârșitul cuvântului în *abuz, acuz, aviz, chinez, caz, confuz, englez, francez, uz* etc. dar se va scrie *s* la sfârșitul cuvântului în *autobuz, caragios, concis, curios, precis* etc.

18. Se va scrie *cv, gv*, în *acvariu, acvatic, acvilă, consecvent, elocvent, frecvent, lingvistic, lingvistica, sangvin*, dar *cu* în *ecuație, ecuator, acuarelă*.

19. Se va întrebuința numai trăsura de unire. Apostroful se suprimă. De ex. *mi-a spus, s-a dus, mi-e sete, p-aci, d-acolo, știi ce vezi, n-am încotro, c-un cuvânt, se-nscrie, -nceputul, s-a-nscris, las-o, ș-apoi, n-are, caut-o, vino-ncoace, să ne-nțelegem, pe-ntrecute*.

Apostroful poate fi întrebuințat excepțional pentru a arăta suprimarea, în chip neobișnuit, a unui fonem oarecare: *afar'* (afară), *acas'* (acasă), odat' (odată).

Se va scrie însă fără apostrof sau liniuță *nemăritat, neînceput, neîncetat, neînțelegător, parcă*.

20. Vor fi scrise cât mai mult într'un cuvânt numeralele, pronumele, adverbele, prepozițiile, conjuncțiile compuse din mai multe cuvinte, de ex. *deasupra, întruna, întradevăr, laolaltă, pentrucă, deadreptul, deja, deodată, nemaicunoscut, înainte, totodată, deasemenea, niciun, nicio, cutoatecă, decâteori, cu deamănuntul* etc.

21. Se vor scrie cu litere mici:

a) zilele săptămânii: *luni, marți* etc.

b) numele lunilor: *ianuarie, februarie* etc.

c) punctele cardinale: *nord, sud, sud-estul* etc.

d) numele etnice: *un român, un rus, englezul, neamț*.

e) *dumneata, dumnezeu, duhul sfânt* etc.

22. Cuvintele străine întrebuințate mult în limba română, deci pe cale de a se împământeni, se vor scrie fonetic, după regulile ortografice românești, așa cum le pronunță Românii: *miting, sandviș, fotbal, șofer, [illegible], [illegible]* etc.

23. Numele de familie străine se scriu cu ortografia limbii din care provin, dacă limba respectivă se scrie cu litere latine sau grecești: *Petőfi, Tőrök, Rákosi, Čapek, [illegible], Fučík, Mickiewicz, Gide, Shakespeare, Thaelmann, Newton, Beethoven, Gide, Molière*.

24. Numele de familie și de localități rusești, ucrainene, bulgărești, sârbești se transcriu fonetic, respectând regulile ortografice românești: *Rimschi, Lisenco, Sverba, Corolenco, Cernîșevschi, Bogorodițchi, Pușchin, Cehov*

Sadoveanu, Gârleanu, Caragiale, Creangă, Coşbuc, Goga, Cazaban, Astrahan, Brazdă, Gorcinul, Ponomariov, Gribocedov, Pe-

repiţchin, Nicolaschii, Ponomarioc, Oţel, Volodea, Petea, Cernisevschi, Turgheniev, Tinicov, Timireazov etc.

TEXTE

AMINTIRI DIN COPILĂRIE

Stau cîteodată şi-mi aduc aminte ce vremi şi ce oameni mai erau în părţile noastre, pe cînd începusem şi eu, drăgăliţă-doamne a mă ridica băeţaş la casa părinţilor mei, în satul Humuleşti, din ţinut drept peste apa Neamţului, sat mare şi vesel, împărţit în trei părţi, care se ţine tot de una: Vatra Satului, Deleni şi Bejeni. (Ion Creangă)

*

Mihai mai puria haiatul albastru, înnegrit, peste cămaşă şi izmene—ca toţi flinotipiştii încălziţi peste măsură de căldura plumbului topit. Trase un gît de lapte, rupse o bucăţică de pîine. A dat s-o mestece. Se opri. Se întoarse dincolo la flinotipuri. De acolo îi se auzi vocea ţinea un discurs de îmbărbătare:

—Mă tovarăşe— zicea ca şi cum s-ar fi adresat unui singur — nu trebue să uităm cum se purtau cu noi înaintea patronii şi şefii lor de atelier şi perniţele lichiele, coşi de topor. Dacă vrem să ne întoarcem la vremurile acelea, apoi să ne încrucişăm braţele la piept. Dacă însă nu vrem, să ştim să primim lupte, să nu ne amăgim. E lupta grea. Şi cine se dă înapoi nu este numai un fricos, dar şi unul care la urmă ca să-şi vîndă copii ca robi. (Ion Călugăru)

Şi îndrugîndu-mi rămas bun dela părinţi, am purces cu bunicul spre Pipirig. Şi era un pol de ger în dimineaţa aceia, de crăpau lemnele. Şi dinsus de Vînători, cum treceam puntea pe apa Neamţului, bunicul în urmă cu cal de căpăstru şi eu înainte, am-au înecat ciubotele şi-am căzut în Ozana cît mi ţi-e băeţul. Noroc de-bunicul.

—Şi scrumbeie este a voastre în pocne, zise el, scoţîndu-mă răpede mureaş până la piele şi îngheţat hăt bine, căci năboise apa în toate părţile.

Şi iute mi-e scos ciubotele din picioare, că se făcuse bocnă.

—Opinca-i bună, săraca; îţi şede piciorul hodinit şi la ger hazureşte cu dinsa. (Ion Creangă).

*

INTERNAŢIONALA

Sculaţi, voi, oropsiţi ai vieţi,
Voi osândiţi la foame, sus!
Să tărbăcim inimi răzvrătirea,
Să-nceapă-al vechii lumi apus!
Stăruri odată cu trecutul negru,
Sculaţi popor de osîndiţi!
Azi nu sunteţi nimic în lume,
Luptaţi ca toţi voi să fiţi!

Hai la luptă cea mare,
Roşi cu roşu să ne unim,
Internaţionala
Prin noi s-o făurim!

Sculaţi! Nu-i altă mântuire
În regi, căzută stau lor lanţuri,

Unire, muncitori, unire
Şi lumea va scăpa de ei.
Prea mult ne-au despuiat tâlharii
Ceea ce-i al nostru, destrăm, să scuturăm.
Să ne unim toţi proletarii!
Să balem fierul cît e cald.

Refren

Ţăranul şi muncitorul nou sistem
Partidul mare muncitor.
Pământul este-al celor harnici
Cei leneşi piere unde vor!
Cînd vulturi lacomi, corbi de pradă,
Nori mai pluti nori negri-n vînt,
Pe cer răsăritul soare zîmbi.
Al înfrăţirii soare sfînt.

PROIECT ORTOGRAFIC II

(al prof. Al. Graur)

In scrierea limbii române se întrebuinţează următoarele 26 de litere:

7 vocale: *a, ă, e, i, î, o, u*. Se suprimă litera *ă*, inutilă, deoarece fonemul pe care-l reproduce este redat prin *î*.

Afară de aceasta, în nume proprii străine mai apar şi *á, ó, ú, y* şi diverse accente: *Thälmann, Petőfi, Dürrer, Ögron, Péri*.

18 consoane: *b, c, d, f, g, h, j, l, m, n, p, r, s, ş, t, ţ, v, z*.

1 semn special: *ţ*.

In cuvinte şi în nume proprii de origine străină, se mai întrebuinţează şi literele *x, k, w* şi grupul *qu*: *Marx, Klaus, Liebknecht, Kilowat, Quintilian*; în numele ruseşti, *ă* se transcrie prin *k* (*Gorki*), aşa cum fac Rusii ei înşişi când le transcriu în alfabetul latin.

9. Într'o parte a Munteniei, *ă* e pronunţat e după consoanele *ş* şi *ţ*. Trebue să se scrie *ă* aşa cum se pronunţă în restul ţării, pentru toţi unde această vocală este cerută de morfologie sau de formarea cuvintelor. Deci nu *frunteşe, cacheţe, chirieşe, lovareşe, păpuşe, coşe, grije, angajeri, înfricoşeţor, îngraşe, îngreşe*, ci *frunteşă, cacheţă, chirieşă, lovareşă* (ca *colnică, nepoată, păpuşă, coaja*, (articulat *păpuşe, coaja*, nu *păpuşea, coaşea*), *angajeri* (ca *chemări*), *înfricoşător* (ca *înălţători*), *îngraşă* (ca *lasă*), *îngraşe* (ca *lasă*). Bine înţeles, se scrie şi e pluralele feminine dela adjective şi substantive: *frunteşe, îngraşe*.

2. Se poate scrie şi *ţ* în e şi în *i* înaintea formei finale consacrate de scriitori cuvintelor terminate cu sufixul *eţe* sau *iţă*: *bătrineţe, bătrineţă, politeţe, politeţă*.

4. Se va scrie *î* scurt, pentru toţi acei care foloseşte silabă. Funcţiile lui *î* scurt sunt numeroase: elemenţi de diftong ascendenţi sau descendenţi: *iarnă, seară*; *noi, cai*; semn că consoana precedentă este muiată: *ghiaţă, lupi*; semn că *c* sau *g* precedent se pronunţă în oclusiv (*c, g*, nu *ţ, j*, ori *k, gh*): *ciocan, alergi*. Nu e niciun inconvenient ca toate aceste funcţii să fie marcate prin acelaşi semn, căci nu există pericol de confuzie: se va scrie deci cu *î* scurt: *albi, ascunzi, urechi, pantofi, dragi, unghi, monahi, bravi, generali, darnici, ani rupţi, rari, moşi, ostaşi, toţi, morcovi, brazi, bieţi, ahtiori, fiară, gutuiaţă, mierlă, piele, olaşă*.

5. Pronumele şi adverbele ca: *acelaş, aceeaş, însăşi, însuşi, acuş, iarăş, iarăşi*; auxiliarul *aş*, interjecţia *aş* se pronunţă cu *ş* nemuiat, deci se vor scrie fără *i*. Bine înţeles, pluralele se scriu cu *i*: *aceiaşi, aceleaşi, însăşi*.

6. Pluralul substantivelor şi adjectivelor terminate la singular în *-ie*, persoana a doua a prezenteloe verbelor terminate la persoana întâi în *-ii* se scrie cu *-ii*, adică cu *în i* silabic şi unul scurt, aşa cum se pronunţă: *fii, scatii, turnurii, otzii, anii, gerurile, străzii, oii; stii, scrii*; persoana întâia a perfectului simplu, la verbele de conjugarea a IV-a, se scrie deasemenea cu *-ii*: *găsii, sării*; *i* silabic face parte din tema verbului, iar *i* scurt este terminaţia persoanei a doua.

7. Substantivele şi adjectivele masculine care se termină la pluralul nearticulat în *-i* se vor scrie la pluralul articulat cu *-ii*: (nearl.) *pantofi* (—art.) *pantofii*; *lupi*—*lupii*; *singuri*—*singurii*. Substantivele şi adjectivele masculine care au singularul terminat în *-ie* înseamnă pluralul nearticulat cu un *i* silabic şi unul scurt, iar pluralul articulat cu doi *i* silabici: (sing.) *fie* (plur. nearl.) *fii* —(plur. art.) *fiii*; *batjocuri*—*batjocurii*. La *fel popii, popii, copii*. Substantivele şi adjectivele masculine terminate la pluralul nearticulat în *i* silabic vor păstra aceeaş formă la pluralul articulat: *codri*—*codrii*; *ministru*—*miniştri*—*miniştrii*.

8. Genetiv-dativul singular articulat al substantivelor feminine se scrie cu *-i* silabic, aşa cum se pronunţă: *(a) casei, (ai) gâştei, mesei, ferestrei*. Substantivele terminate la nominativul singular nearticulat în *-ie* formează genetiv-dativul articulat cu doi *i* silabici, aşa cum se pronunţă: *Academiei, familiei, stării*.

9. Nu se scrie cu *-e* final acele cuvinte care se pronunţă cu *-ă*: *tot, atâtia, albăstrie, alaiu*. Cuvintele ca *casei, stei, mai, luai, goroi*,

... se scrie ... se pronunță.

... persoana I sg. și a III-a pl. dela ... prezent al verbului *a fi*, ... *sunt*. Forme *sunt*, introduși de ... se justificare și s'a foire... mai mult în scris decât în vor... Se va scrie deci *sînt*.

11. Diftongii *ea* și *ia* se vor scrie așa cum se pronunță: *putea, scutea, deasă, seară, încă*; *auriană, croiască, înfoiată, statuie*; pronumele personal ... de persoana a III-a sg. este *ia*, ... Pentru a distinge diftongul *ea* ... diftongul *ia* ne putem conduce după formele înrudite cu alternanță ... ocalică: *ea* alternează cu *e*, *ia* alternează cu *ie*; deci *piatră (pietre), scoiască (scoiește), întemeiază (întemeiez), statuiaș statuie), dezmiardă (dezmierd), oblială (oblele), blată (bîele)*; *viață (vieți)*; *agreează (agreez) creează (creez), seară (seri), beată (bete)*.

După *ă, ș, ț, â, î* nu avem decât ... *ia*, nici *ea*: este vorba de o consoană mi-ocluivă sau mulată, urmată de *a*. Deaceea este normal să scriem ... ioi consoană plus *i* scurt plus *a*: *gălează, chiaz, ghi'eță, ciai, ciaș, ghiamie, gălață*. Principiul alternanței ... *e* și *ie*, căci avem alternanța: consoană mulată (sau mi-ocluivă) plus *a* ... aceeași consoană plus *e*.

12. Diftongul *ea* a fost monoftongat după *ș, ț*, devenind *e*. Se va scrie deci ... *e*: *țeșită, țarpe, șase, deșartă, șade*. Sentimentul derivării sau ... morfologice a întrodus ... diftongul în pronunțare într'o serie de cazuri unde se va scrie deci ... *ea*, așa cum se pronunță: *aranjează, mărginează, așează, desinează, îngrijează, țeseam, țeșeam, ieșeam; roșează, țeșeau, Clujean, oblăjează*. În ce privește pe ... *ează*, alături de această scriere se permite și scrierea *ază*, consacrată de scriitori.

13. *Ie* se scrie, deși nu ... se pronunță așa, deci: *ies, ieftin, iederă, ieșire, ieși, iei, iesă, ieșeam*; *ăie, ățiaie, mălieștru, cheie, mănușieșc, băieție, mănuție, droaie, oaie, o-er, Ploiești, caie, nuiele*. *I* nu se scrie după *l*, în cuvinte ca: *iește, fie, liță, lință*. Deasemenea se scrie fără *i* cuvintele vechiului care se pronunță fără *i*: *aiec, idee, sreez, con-*

ținuez, ținuație. În fine, ca ... din limba rusă unde în cuvintele vechiului se pronunță și se scrie *e* nu *ie*.

14. Cuvintele cu *ch* grecesc se scriu cu *ch* sau cu *h*, după cum se pronunță: *alchimie, chimie, dihrom, crenestră; arheologie, arhivă, ostrologie, arhitect, ierarhie, tehnic*.

15. Cuvintele cu *qu* latin sau francez se scriu cu *qu*, *cu* sau *că*, după cum se pronunță în românește: *acvatic, acvilă, consecvent, efocvent, frecvent; ecuație, ecuator, ecuație* (acesta de origine italiană); *secheștru, echer*. La fel *lingoiță, lengoiță* se scriu cum se pronunță, deci cu *go*.

16. Cuvintele împrumutate care în limba de origine au un *h* se scriu cu *h* sau fără *h*, după cum se pronunță în românește: *halucinație, hazarde, hemoptizie, hidrogen, hidrură, hipertensiune, hotel, huligan; eterogen, exametru, igienă, ipotenuză, ateroi, umanist*.

17. Cuvintele împrumutate care în limba de origine au un *s* intervocalic se vor scrie cu *s* sau cu *z*, după cum se pronunță în românește: *analiză baiză, cauză, curiozitate, floroz, fineze, poezie, sinteză; Asia, Isosel, episod, proscdie, asistent*. La ... venirea cuvintele care au un *s* după consoană sau final: *absorb, adz, cas, burghez, confuz, cenzură, cenzor, francez, consistent, consultă, persistă, universitate, sens, sensibil, caraghios, curios, precis*.

Prefixele *des- (dez), în- (în-), re- (ri-, răs-)* se scriu cu *s* sau cu *z* după cum se pronunță: *dezamăgi, dezbina, dezghioc, dezvăța; deschide, desfunda, desfrâna; înțeapă, înțelept, înnoi, încăli; răzbuna, răzgândi, răzvrăti; reîntregi, răscrede, răsturna*.

18. În loc de *g*, se va scrie logic *gz*, deci *ficsi, acsă, boxz, macsilar, sfincși rollex*, și acestă absurdă problemă scrierii pluralului: *ficși, pensioni, sfincși*, cum se pronunță. Se va scrie însă *egzamen, egzemplu, egzotic, egzistă, egzantematic*, deoarece așa se pronunță.

19. Consoane duble se scriu ... unde se pronunță: *casă, masă, rasă* se scriu cu ... singur *s*, așa cum se pronunță. ... se va scrie numai acolo unde vorbitorul obișnuit distinge ... cuvintele din prefixul *în-* și o ... începând cu *n*- deci *înnebuni, înne-*

gri, Smede, -mo), Smolea, Smeca de *înainte, înalt, înot*, deoarece nu se pronunță cuvintele *mâine, până, noia*. Se scrie cu *cc* cuvintele *ca*: *accent, succes*, dar aici de fapt cei doi *c* reprodnc două foneme diferite. Se scrie *sugestie, sugera*, deoarece așa se pronunță, nu *suggestie, suggerà*.

20. Numele de persoane urmează uneori alte reguli decât cele stabilite mai sus: *Gazdea, Kogălniceanu, Negruzzi, Roseiti*. Numele străine se reprodue așa cum apar în limba de origine, dacă aceasta folosește alfabetul latin. Dacă nu, trebue transcrise așa cum se pronunță: *Ceaikovski* (nu *Tch-* sau *Tsch-*), *Claude* (nu *Tch-* sau *Tsch-*), *Podcolin* (nu *Podcolin*). La fel pentru numele geografice: *Sanhai* (nu *Sh-*).

21. Se scriu cu inițială minusculă numele de popoare: *română, rus, sovietic, bulgar*. Deasemenea numele zilelor săptămânii și ale lunilor: *luni, marți, ianuarie, februarie* și numele punctelor cardinale. Se scriu cu majuscule cuvintele formate din rezumarea mai multor inițiale: *P.M.R.*; *U.T.M.*

C.F.R.; *C.E.C.*. Dacă nu rezumarea se face în întregime, se pune majuscula numai la primul cuvânt: *Partidul național; Întreprinderile de stat, apă, salubritate; Institutul de lingvistică*.

22. Problemele despărțirii cuvintelor și ale punctuației sunt prea mari pentru a putea fi cuprinse în acest scurt proiect provizoriu. Voi propune numai o normă generală pentru despărțirea cuvintelor. Vom despărți acele cuvinte compuse unde fiecare parte componentă își păstrează forma și sensul, și particular nu vom scrie împreună acele cuvinte compuse unde elementele componente își au schimbat forma și sensul primitiv. Deci nu un cuvânt *auzit* (ar exista singur) în două cuvinte *ce fel* într-un cuvânt numai „nerecunoscut", „doar" *(despre ei am auzit ultimul lucru)*, în două cuvinte *nu știu* „de aici înainte nu" *(nu mai înțeleg)*; într-un singur cuvânt *pare*, pentru că elementul *ști* își a modificat forma *(pare)* și sensul componentului e altul decât al celor două părți componente luate la un loc.

TEXT

Încă în 1850, cu 100 de ani în urmă, Karl Marx a arătat că electrificarea va aduce dezvoltarea forțelor de producție la un nivel atât de înalt, încât capitalismul nu va fi în stare să le stăpânească.

„Regele aburului, care în veacul trecut revoluționase lumea — spunea Marx, — și-a trăit traiul, iar locul lui va fi luat de o forță incomparabil mai revoluționară : scânteia electrică."

Mareșalul Lenin a revenit mereu la însemnătatea și îmbogățirea genială a învățăturii lui Marx. Lenin a arătat însemnătatea electrificării ca pârghie a construirii socialismului și comunismului, elaborând o întreagă concepție revoluționară asupra progresului tehnic și economiei sovietice pe baza electrificării. În decembrie 1920 în plin război împotriva intervenționiștilor, Lenin a spus:

„Comunismul este Puterea Sovietică plus electrificarea întregii țări... Numai atunci când țara va fi electrificată, când industria, agricultura și transporturile vor fi așezate pe baza tehnică a marii industrii moderne, numai atunci vom deveni definitiv..."

„Dacă Rusia se va acoperi cu o rețea deasă de uzine electrice, de instalații tehnice puternice, construcția noastră economică comunistă va deveni un model pentru viitoarea Europă a Asiei socialiste."

Cu puternic entuziasm și cu o uriașă tenacitate, Lenin și Stalin au zdrobit rezistența elementelor contrarevoluționare de teapa lui Trotki și Rikov au combătut pe cei ce pieceau și manifestau îndoială, stârnind încrederea în posibilitatea înfăptuirii a electrificării Rusiei. Lenin a întocmit lucrările savanților și inginerilor ruși pentru elaborarea planului de stat G. O. E. R. E. O. trecând în 1920 operativ la aplicarea lui în viață.

Discipolul credincios și devotat de luptă al celui mai strălucit al lui Lenin, I. V. Stalin, a dezvoltat texte eminamente asupra electrificării și a condus lucrarea uriașă de electrificare a Uniunii Sovietice.

GH. GHEORGHIU-DEJ

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE INAPOIAZĂ

★

COLABORATORII NOŞTRI SUNT RUGAŢI SĂ NE INDICE ADRESA LOR EXACTĂ

★

RUGĂM PE COLABORATORII NOŞTRI SĂ NE TRIMITĂ MANUSCRISELE, DE PREFERINŢĂ SCURTE, CU ORTOGRAFIA OFICIALĂ ŞI, PE CÂT POSIBIL, BĂTUTE LA MAŞINĂ

Manuscrisele se trimit pe adresa:

Redacţia revistei „CUM VORBIM"

la Societatea de ştiinţe istorice, filologice şi folclor,
Bucureşti — Bd. Generalissimul Stalin 1
Administraţia: — Bd. Generalissimul Stalin 1

★

Abonamentele se fac numai prin
„CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI"
Pentru Bucureşti: Str. Const. Mille Nr. 14 — Tel. 5.28.90
Pentru Provincie: La Centrele de Difuzare a Presei, din Capitalele Regionale şi Raionale

Abonamentele se pot achita şi prin mandat poştal sau prin scrisoare de virament, cont 039098 la B. R. P. R.

Pe cuponul mandatului sau pe scrisoarea de virament, se va menţiona denumirea publicaţiei pentru care se face remiterea

Tarif general Lei 240. — anual

REVISTA APARE ODATĂ PE LUNĂ

Taxa poştală plătită în numerar conf. aprob. Dir. Gen. P. T. T. 86.361/946

CENTRUL POLIGRAFIC Nr. 8
Str. Sfintilor Nr. 95—97

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

vieții

LEI 40

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR
(SECȚIA FILOLOGIE)

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

EDITURA DE STAT PENTRU IMPRIMATE ȘI PUBLICAȚII

ANUL III * SEPT.—OCT. 1951 ★ NUMĂRUL 9—10

ANUL III SEPTEMBRIE—OCTOMBRIE 1951 Nr. 9—10

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂŢII DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FOLCLOR

COMITETUL DE REDACŢIE
M. I. BARBU, I. COTEANU, AL. GRAUR (redactor responsabil), acad. IORGU IORDAN, G. ISTRATE, acad. EMIL PETROVICI, acad. AL. ROSETTI

SUMAR

	Pag.
Pentru o mai bună muncă a societăţii noastre	1
I. IORDAN: *Pentru o lingvistică marxistă în ţara noastră*	3
G. IOHANNIDIS: *Numărul nou — termen nou*	7
V. F. SARKINA: *Înţelegerea în cătră meci a expresiei „limbajului"*	10
STEFAN MUNTEANU: *Eusebiu Camilla*	14
N. I. BARBU: *Coerenţă cu sensuri multiple*	19
MARIA RADULESCU: *Telegrame Agerpres*	22
AL. BUZDUGANU: *Pentru o rubrică de metodică*	25
D. C.: *Despărţirea cuvintelor la sfârşit de rând*	26
AL. GRAUR: *Turcismul a origine greacă*	34
ANDREI AVRAM: *Despre originea numelor de plante*	35
ST. C. IOSIF: *Stema din vechiul regiment Bocsanul*	40
CRISTI A. ŢEPA: *Complement indirect sau circumstanţial?*	48
M. [illegible]: *Cum se schimbă numele*	52
S. REVEGA: *Asemănarea sunetelor caută forma corespunzătoare*	59
AL. ANDRIŢOIU şi E. PETROVICI: *Cu privire la propunerile de ortografie*	60
DR. I. FALTMAN: *Vocabular medical popular*	65
OPRICA PREDA: *Termeni de legătură cu pescuitul pe Dunăre*	73
Vocabular regional	82
Discuţii	85
Glose şi curente	90
Cronica	92
Întrebări şi răspunsuri	80
De la redacţia autorilor	92

ANUL III SEPTEMBRIE—OCTOMBRIE 1951 Nr. 9—10

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂŢII DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FOLCLOR

PENTRU O MAI BUNĂ MUNCĂ A SOCIETĂŢII NOASTRE

Sesiunea lărgită a secţiei a VI-a a Academiei R. P. R., împreună cu Ministerul Învăţământului Public şi cu Uniunea Scriitorilor din R. P. R. a avut o însemnătate deosebită pentru dezvoltarea lingvistică în ţara noastră. Nu numai specialiştii în sensul strict al cuvântului, ci şi alţi membri ai corpului didactic de toate gradele, scriitori, critici literari, participând la discuţii, au subliniat lipsurile lingviştilor noştri şi le-au arătat căile în care se pot dezbăra de aceste lipsuri. Şedinţele au prezentat un înalt nivel ştiinţific şi atmosfera în care au fost ţinute a arătat că publicul nostru se interesează de apariţia de probleme ale limbii, mai ales în urma publicării genialelor lucrări de lingvistică ale lui I. V. Stalin şi ar vrea să vadă că aceste probleme sunt tratate şi rezolvate în spiritul materialismului istoric, ceea ce nu a fost deocamdată cazul până acuma. Ziarul „Scânteia", în numărul 2100, a publicat un amplu articol, în care a sintetizat situaţia din lingvistica noastră, arătând ce se cere dela lingvişti azi şi greşelile săvârşite de aceştia în trecut şi astăzi; în trecut, principalele defecte ale lucrărilor lingviştilor români au fost cosmopolitismul şi idealismul, iar astăzi, neaprofundarea lucrărilor de lingvistică ale lui I. V. Stalin şi neanalizarea greşelilor din trecut.

Articolul din ziarul „Scânteia" a arătat şi lipsurile Societăţii de ştiinţe istorice, filologice şi folclor, iar revista „Cum vorbim", organ al societăţii noastre, a fost criticată şi în desbaterile sesiunii şi în ziarul „Scânteia". Găsim deci că prilejul este potrivit pentru a cerceta în spiritul autocriticii întreaga activitate pe teren lingvistic a societăţii noastre.

Scopul principal al societăţii noastre este acela de a difuza în rândurile corpului didactic de toate gradele cunoştinţele ştiinţifice noi şi de a antrena în munca ştiinţifică un cât mai mare număr de cadre didactice. Unele filiale au dus muncă rodnică şi au avut rezultate apreciabile, de exemplu filialele din Bucureşti, Oraşul Stalin şi Ploieşti, care au ţinut numeroase şedinţe de comunicări şi referate şi au publicat în „Cum vorbim" articole originale ale membrilor lor. În schimb au fost alte filiale, ca de exemplu Cluj, Piatra Neamţ, Braşla, care

nu au avut niciun fel sau aproape niciun fel de activitate. Consiliul de conducere al societății nu s-a interesat în deajuns de aceste filiale și nu a luat suficiente măsuri de îndreptare a lucrurilor, ceea ce e cu atât mai regretabil când e vorba de Cluj, oraș care are o facultate de filologie. Deasemenea Consiliul de conducere al societății nu a trimis filialelor bibliografii și traduceri dactilografiate după publicații sovietice, mărginindu-se să trimită tipăriturile românești, care se știe că nu au fost mulțumitoare nici în ce privește cantitatea, nici în ce privește calitatea.

Filiala București și-a constituit un colectiv de metodologie, care a lucrat un timp cu bune rezultate; dar această inițiativă nu a fost generalizată, mai mult, chiar filiala București a părăsit-o. Fără ca Consiliul de conducere să fi luat vreo măsură. Critica manualelor de limba română a fost făcută în colective ale filialelor București, Casa Școalei și alte câteva, dar observațiile s-au trimis Ministerului Învățământului Public, fără ca Consiliul să le fi grupat și sintetizat. Interesul pentru problemele de gramatică a fost în general foarte scăzut în toate filialele, ceea ce s-a manifestat și prin destul de slaba participare a profesorilor de limba română la rubrica „Gramatica în școală" a revistei „Cum vorbim".

În ce privește revista „Cum vorbim", aceasta a avut unele merite care i-au atras interesul a numeroși cititori, dar dezbaterile asupra ei și articolul din ziarul „Scânteia" au arătat marile ei lipsuri, dintre care semnalăm aici pe cele mai importante. „Cum vorbim" a fost în toți anii principalul promotor al teoriilor greșite marriste; după apariția lucrărilor de lingvistică ale lui I. V. Stalin revista nu a prelucrat în deajuns aceste lucrări și nu a încercat să dezvolte teoria și să o aplice la limba română; cu ocazia împlinirii unui an de la apariția acestor lucrări de importanță capitală, revista nu a găsit de cuviință să scrie decât câteva rânduri. În unele privințe chiar a continuat pe vechea linie marristă, publicând lucrări începute sau chiar scrise înainte de ședința din iunie 1950. Revista nu a avut un plan de activitate, ci a publicat ce s-a nimerit, ce a avut gata la îndemână, uneori articole de care redacția era conștientă că sunt slabe, sau note de interes minor, atunci când existau probleme importante care rămâneau netratate. Consiliul de conducere a Societății de științe istorice, filologice și filosofice nu a discutat decât în două rânduri activitatea revistei, fără să analizeze adânc greșelile semnalate. Biroul consiliului nu a luat niciodată în cercetare sumarul unui număr al revistei și nu i-a trasat niciodată o linie de conduită, ținând această grijă cu totul pe seama colectivului de redacție.

Angajamentele de viitor, pentru Consiliul de conducere al Societății și în special pentru Biroul consiliului, se desprind ușor din lipsurile semnalate mai sus. Biroul va urmări mai îndeaproape activitatea filialelor și va convinge să înceapă la munca și conducerea acelor filiale care au lânezit până acum. Sperăm, în această privință, să e-

...ajutor și concursul Ministerului Învățământului Public, care ne-ar putea ajuta prin coordonarea diverselor activități extra-școlare ale membrilor corpului didactic. În toate filialele se va face prelucrarea atentă și susținută a lucrărilor de lingvistică ale lui I. V. Stalin. Cercurile metodologice ale societății își vor relua munca acolo unde au funcționat și se vor înființa asemenea cercuri și în celelalte filiale. Critica manualelor și a programelor, făcută în diversele orașe, va fi centralizată și sintetizată de Consiliul de conducere și prezentată apoi Ministerului Învățământului Public. În planurile de muncă se va trece peste tot discutarea problemelor de gramatică, membrii societății fiind îndemnați să concretizeze discuțiile în articole care să fie publicate în revista societății. Biroul se angajează să analizeze conținutul revistei „Cum vorbim" cel puțin o dată la două-trei numere, trasând linia de conduită pentru comitetul de redacție și criticându-l pentru eventualele greșeli. În felul acesta Societatea își va putea îndeplini rolul important pentru care a fost creată, contribuind la dezvoltarea științei în Republica Populară Română.

Societatea de studii istorice lingvistice și folclor

PENTRU O LINGVISTICĂ MARXISTĂ ÎN ȚARA NOASTRĂ

Apariția lucrărilor lui I. V. Stalin privitoare la lingvistică a avut, între alte urmări binefăcătoare, și pe aceea de a pune într-o lumină vie greșelile, numeroase și grave, ale lingviștilor noștri (în special ale unora dintre ei). De altfel și mai înainte de producerea acestui eveniment decisiv pentru știința limbii, ei și-au dat seama, atât prin propria experiență, cât și, mai ales, după ce „Lupta de clasă" (nr. 3, ianuarie-martie 1949) a publicat cunoscutul articol „Împotriva cosmopolitismului în știință", că activitatea lor din trecut prezintă o serie de lipsuri care trebuie lichidate cât mai grabnic și mai radical cu putință.

Făcând această constatare, am înțeles că izvorul principal, dacă nu chiar exclusiv, al lipsurilor noastre este idealismul lingvistici burgheze, cu multiplele ei aspecte, pe care ni l-am însușit dela profesorii noștri, atât în țară, cât și din străinătate. Odată descoperită cauza bolii, n-a fost greu să se indice remediul: combaterea, din răsputeri, a idealismului burghez prin însușirea materialismului dialectic și istoric și aplicarea lui la studiul problemelor de limbă.

Un mijloc sigur și oarecum direct pentru atingerea acestui țel ni s-a părut cunoașterea activității lingviștilor sovietici. Am luat astfel contact, e drept că mai mult întâmplător și sporadic cu unele din lucrările lui N. I. Marr și ale elevilor lui mai cunoscuți, adoptând, datorită slabei noastre pregătiri ideologice, ceea ce era mai accesibil, dar totodată și mai fundamental greșit, în așa zisa „nouă teorie a

limbii"; că vorbirea omenească este un fenomen de suprastructură şi, drept consecinţă logică, un produs al ideologiei de clasă.

Aceste două idei, profund eronate, au străbătut, ca un adevărat fir conducător, lucrările noastre, puţine de altfel şi în general lipsite de importanţă prin însăşi problemele pe care încercau să le rezolve. Efortul aproape permanent, chiar dacă nu ieşea totdeauna întotdeauna la iveală, consta în urmărirea faptelor de limbă, de obicei mărunte, despre care eram convinşi că ilustrează în mod elocvent justeţea celor două idei fundamentale din doctrina marrismă. Numeroase articole apărute în „Cum vorbim", precum şi diverse alte contribuţii ale celor mai mulţi dintre noi constituie tot atâtea dovezi în acest sens. Ba uzoutisem să creăm chiar un adevărat „curent" printre colaboratorii efectivi sau numai virtuali ai revistei noastre, care, la fel cu noi, se sileau să descopere cât mai numeroase şi mai „convingătoare" fenomene lingvistice menite a dovedi caracterul suprastructural şi de clasă al limbii.

A venit apoi, anul trecut, discuţia liberă asupra problemelor de bază ale lingvisticii, deschisă în coloanele ziarului „Pravda", organul Comitetului Central al Partidului Comunist (b) al U.R.S.S., care a culminat cu intervenţia lui I. V. Stalin, prin cele trei articole ale sale de importanţă epocală în istoria Lingvisticii.

Lingviştii români au respirat cu atât mai uşurat la lectura repetată a acestor articole, cu cât, graţie măiestriei neîntrecute, devenită de multă vreme clasică a autorului, adevărurile cuprinse în ele sunt prezentate şi argumentate în modul cel mai accesibil cu putinţă. Studiul individual şi colectiv al lucrărilor lui I. V. Stalin a constituit timp îndelungat preocuparea noastră unică. Asemenea lor ne-a ajutat înţelegerea problemelor lingvistice oarecum izolate (raporturile dintre limbă pe de o parte şi suprastructură, bază şi producţie pe de altă parte, trăsăturile caracteristice ale limbii etc.), în schimb ne-a lipsit o clară orientare în propriile noastre forţe, atunci când intervenea aspectul practic, de aplicare la fapte concrete de limbă, a unora dintre ideile staliniste, ca studiul istoric al limbii în funcţiune de istoria societăţii, legile interne de dezvoltare ale limbii, fondul principal de cuvinte, raporturile dintre limbă şi gândire etc.

Această nesiguranţă izvora, într-o oarecare măsură din experienţa încercată cu „noua teorie a limbii" după cum am greşit atunci, puteam greşi şi acum, deşi în alt sens. (Atunci am fost împinşi, ca să zic aşa, la greşeală „doctrina" însăşi, de astăzi ne temeam că nu vom şti să mânuim just un instrument atât de perfect ca cel pus nouă la îndemână de I. V. Stalin.) Dar cauza adevărată, profundă, care rezultă, indirect, şi din cele spuse chiar acum, era alta, amintită deja, anume lipsa unei serioase pregătiri ideologice. Această gravă deficienţă se lăsa cu atât mai simţită, cu cât

unii dintre noi au avut impresia, trecătoare, e drept, că principalul dușman al concepției juste despre limbă este marrismul și că, odată eliberați de el (sarcină, de altfel, ușoară, întrucât nu mi l însușisem decât superficial), situația noastră a devenit clară. Impresia aceasta s-a putut naște și datorită faptului că I. V. Stalin, care se adresează în primul rând lingviștilor din patria socialismului victorios, nu se ocupă direct, în lucrările sale de lingvistica idealistă burgheză, cauza reală a slabei și nesatisfăcătoarei activități desfășurate de lingviștii români.

Așa se explică puținătatea și valoarea redusă a articolelor apărute în țara noastră, menite dacă nu să desvolte, eventual să aplice unele din genialele idei ale lui I. V. Stalin, dar cel puțin să le facă accesibile unui public mai larg, dornic, cum s-a putut constata cu prilejul sesiunii Secției de știința limbii, literatură și artă a Academiei R.P.R., să cunoască esența concepției dialectic-materialiste a limbii, așa cum a formulat-o cel mai autorizat dintre contemporanii noștri să se pronunțe în materie de marxism-leninism.

Pentru a pune capăt acestei situații, Academia R.P.R. a organizat mai întâi o sesiune generală lărgită a Academiei R.P.R. (21—25 martie 1951), iar apoi o sesiune specială, tot lărgită, a Secției de știința limbii literatură și artă (2—4 iulie 1951).

Dacă în cadrul sesiunii generale problemele strict lingvistice au ocupat un loc oarecum modest, pentru motivul că programul de lucru avea la bază lucrările lui I. V. Stalin privitoare la lingvistică considerate din punctul de vedere al tuturor științelor sociale, sesiunea specială a Secției de știința limbii, literatură și artă a fost consacrată în întregime problemelor de limbă.

Atât rapoartele prezentate la ambele sesiuni, cât și discuțiile în legătură cu rapoartele, la care au participat numeroși oameni, fără deosebire de specialitate propriu zisă, au arătat amănunțit, cu fapte concrete, lipsurile și greșelile, numeroase și grave ale lingviștilor noștri, înșiși nu numai în bloc, pe baza activității lor oarecum colectivo, ci și, mai ales, ale unora dintre dânșii, în frunte cu autorul acestor rânduri și cu acad. prof. Al. Rosetti care, prin situația lor de vechi profesori la catedre universitare de limba română, au avut și au responsabilități importante în formarea cadrelor științifice și a profesorilor din învățământul mediu.

Criticile aduse au fost, în general, juste chiar dacă uneori păreau exagerate, cel puțin prin tonul lor. Din ele am înțeles mai clar decât oricând ce așteaptă dela noi regimul nostru de democrație populară, adică, de fapt, oamenii muncii, indiferent de ocupații și de preocupări profesionale, care sunt în fiecare moment justețea ideii lui I. V. Stalin că limba este cel mai important mijloc de comunicare între oameni, că fără ea nu-i posibilă nici viața și activitatea în comun,

nici construirea socialismului, că limba este un instrument de unire și de dezvoltare, care trebuie cunoscut, studiat și perfecționat, și că această sarcină revine în primul rând lingviștilor.

Am mai înțeles atunci cât de înrădăcinat este sau măcar a fost în noi idealismul, cu toate aspectele lui inevitabile (cosmopolitism, obiectivism, naționalism) și cât de puțin conștienți suntem de acest lucru. Să dau un singur exemplu, care mă privește direct. Când mi s'a obiectat că, vorbind despre „minoritari" în legătură cu unele greșeli, adică inovații, din limba română actuală, m'am comportat ca un naționalist, am rămas nu numai surprins ci și... indignat. După ce am meditat însă „la rece" asupra acestei critici, am înțeles că aprecierile mele pot fi interpretate în sensul arătat, care se reduce, în fond, la ideea că străinii ne-ar strica limba!

De o însemnătate notabilă este articolul „Pentru înflorirea lingvisticii în țara noastră", apărut în „Scânteia" din 25 iunie 1961, care trebue considerat drept o sinteză critică cu multe amănunte inedite, ale discuțiilor duse în cele două sesiuni ale Academiei R.P.R. Între rezoluția sesiunii din iulie și articolul „Scânteii" există numeroase puncte comune. Faptul dovedește că organul Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român consideră justă critica făcută atunci activității noastre în general și unora dintre noi în special.

Articolul insistă cu deosebire asupra gravelor erori din lucrările noastre mai vechi și mai noui, analizând, în lumina învățăturii marxist-leniniste, cauzele profunde ale acestor erori. Totodată el arată sarcinile imediate care stau în fața lingviștilor români, printre care locul de frunte îl ocupă întocmirea unei gramatici științifice a limbii române, stabilirea ortografiei, alcătuirea de manuale pentru limba română și limbile naționalităților conlocuitoare, studiul limbii contemporane și a celor mai bun scriitori, întocmirea unui dicționar rus-român și român-rus. Toate aceste probleme au la bază principiul marxist-leninist de îmbinare a teoriei cu practica și se leagă astfel direct de construirea socialismului în patria noastră.

Altă sarcină, importantă mai ales prin faptul că pune pe lingviștii vizați în situația de a-și face un examen autocritic, constă în reconsiderarea propriilor lor lucrări de pe poziția științei marxist-leniniste, îmbogățită acum în chip esențial prin genialele idei despre limbă ale lui I. V. Stalin. Este aceasta o sarcină de onoare a cărei aducere la îndeplinire cere o muncă grea și de lungă durată.

Numărul destul de redus al celor ce lucrează în domeniul lingvisticii dovedește că specialiștii noștri continuă încă a considera această disciplină ca fiind accesibilă numai unui grup restrâns de inițiați. Este o idee profund greșită, care trebue părăsită de îndată și definitiv. „Punând capăt tendinței de monopolizare a cercetărilor, se spune în articolul din „Scânteia", lingviștii cu experiență au obligația să se preocupe permanent și stăruitor cu pregătirea și creșterea

tinerelor cadre de specialiști, atrăgând totodată în activitatea lingvistică un număr cât mai mare de profesori și învățători care să-i ajute în muncă."

Îndeplinirea acestor multiple și variate sarcini este posibilă, cu condiția ca lingviștii noștri, să părăsească, cu hotărîre, vechile poziții obiectiviste, idealiste și să se situeze fără șovăială pe poziții științifice, marxist-leniniste-staliniste", ceea ce implică „însușirea temeinică a bazelor marxism-leninismului, a materialismului dialectic și istoric și în deosebi a concepției staliniste despre limbă".

Recunoscând justețea criticilor care li s'au adus în rapoartele prezentate la cele două sesiuni academice, în discuțiile provocate de aceste rapoarte și în articolul din „Scînteia", lingviștii noștri își iau angajamentul să depună toate eforturile pentru ca în cît mai scurt timp să lichideze rămășițele vechii lor formații obiectivist-idealiste și totodată să și însușească, spre a le aplica în cercetările lor, principiile de bază ale științei marxist-leniniste și ale învățăturii staliniste despre limbă. Ei văd în criticile menționate ajutorul de care au într'adevăr nevoie și pe care l-au așteptat cu nerăbdare vreme destul de îndelungată. Datorită acestui prețios ajutor, ei speră să răspundă cum se cuvine invitației enunțate astfel în articolul din „Scînteia": „Articolul cheamă pe lingviști la o intensă activitate de creație științifică, la muncă rodnică de îmbogățire a tezaurului culturii noastre naționale, pe baza genialelor învățături staliniste despre lingvistică. Valorificînd în mod critic tradițiile progresiste ale lingvisticii noastre din trecut, lingviștii au datoria să restituie poporului ceea ce i-a fost ascuns sub regimul burghezo-moșieresc".

IORGU IORDAN

NOȚIUNI NOI — TERMENI NOI

Trăim o epocă de prefaceri revoluționare. Construirea unei noi orînduiri sociale ne pune în contact, aproape zilnic, cu noi forme de viață. Revoluționarea bazei economice, însușirea experienței sovietice, contactul asiduu cu știința și cultura sovietică deschid în fața noastră un orizont nebănuit. În fiecare domeniu de activitate din vastul front al muncii apar elemente noi, noțiuni noi, până mai ieri necunoscute. Deși nu face parte din suprastructură, limba nu rămîne de fapt insensibilă față de aceste schimbări. Căci — după cum ne învață I. V. Stalin — „limba face parte din fenomenele sociale care acționează în tot cursul existenței societății. Ea se naște și se dezvoltă odată cu nașterea și dezvoltarea societății... De aceea limba și legile ei de dezvoltare pot fi înțelese numai în cazul cînd sunt studiate în legătură indisolubilă cu istoria societății..." (*Marxismul și problemele lingvisticii*, pag. 23). Pe măsură ce, perfecționîndu-se procesul de producție, se ivesc noțiuni noi, ele sunt înregistrate în

vocabular și trebue adoptate potrivit cu legile interne de desvoltare ale limbii respective. Acest proces nu trebue însă lăsat la voia întâmplării. Este datoria specialiștilor lingviști să intervină, în asemenea cazuri, și să-și dea toate silințele pentru a găsi soluții juste. Lucrul acesta se impune cu atât mai mult, cu cât s'a ispășit, odată pentru totdeauna, cu anarhia intelectuală caracteristică regimurilor trecute, când specialistul se claustra pentru viața întreagă în „domeniul" disciplinei sale, fără să se preocupe de ajutorul pe care l-ar putea oferi sau primi din partea celor specializați în alte ramuri de activitate. Manifestările izolaționismului îngust al specialistului egoist sunt condamnabile din toate punctele de vedere. Astăzi, reprezentanții diferitelor discipline trebue să se ajute reciproc, să se consulte, să colaboreze efectiv și să-și unească sforțările pentru a contribui la desăvârșirea revoluției culturale. Luând atitudine anticritică, trebue să recunoaștem că noi, lingviștii din Republica Populară Română, n'am corespuns până acum acestei importante sarcini. „Casa" noastră a continuat să rămână ferecată și oarecum în afara ritmului vremurilor noi.

Primul care ne-a atras serios atenția asupra acestui fapt a fost tovarășul Leonte Răutu. În comunicarea prezentată la sesiunea din primăvară (21-25 Martie 1951) a Academiei R. P. R., el spunea: „noi, cei ce muncim pe tărâmul științelor sociale, cerem ajutorul lingviștilor pentru introducerea în limba română a unor termeni filozofici care n'au existat în trecut în limba noastră". (*Problemele științelor sociale în dezbaterea Academiei R. P. R.*, pag. 65.) Observația aceasta este reluată și dezvoltată la sesiunea largită a secției a VI-a a Academiei R. P. R., de către academicianul Emil Petrovici. Cititorii aduse sunt pe deplin juste. În domeniul vocabularului științific (filozofic, în cazul de față), noi n'am prea contribuit la stabilirea unei terminologii juste și unitare. În trecut, singurul criteriu în întrebuințarea termenilor filozofici era bunul plac și capriciul autorilor, care introduceau din belșug creații personale bizare destul de arbitrar, fără a ține seama de legile interne de desvoltare ale limbii române. Procedând astfel, ei nu veneau decât să stâlcească trupul nostru limbă, să se înstrăineze de aspirațiile maselor și să se piardă într-un dilentantism sterp și snob.

Astăzi, filozofii și lingviștii trebue să colaboreze pentru crearea unei terminologii filozofice adecvate, capabile să exprime — sobru și rapid — cuceririle cele mai înalte ale gândirii marxiste, adevărurile teoretice cele mai profunde. Sarcina aceasta, de o importanță covârșitoare, noi am neglijat-o aproape cu totul.

Pentru ca discuția să nu se piardă în considerații de ordin general, voi da câteva exemple concrete. Tovarășul Leonte Răutu și apoi academicianul Emil Petrovici au arătat că noi n'avem în românește un termen corespunzător germanului *Gesetzmässigkeit* (rus. *zakonomernost'*). „Lege", „legalitate", „legitimitate" nu sunt sa-

folăcătoare. Primul e prea larg, iar celelalte s'au specializat în alte forme). Într'un asemenea caz noi trebue să intervenim şi să arătăm că sînt deosebite de limbile rusă şi germană în care compunerea de cuvinte e întrebuinţată pe scară largă, limba română e refractară acestui procedeu. (Din această cauză, când, la cererea populaţiei muncitoare din fostul Braşov, s'a hotărît să se dea acestui oraş numele celui mai iubit prieten al poporului nostru, s'a recurs la formula *analitică: Oraşul Stalin.*) În cazul germ. *Gesetzmässigkeit* — rus. *zakonomernost'* (derivat cu sufixul *-keit* dela adjectivul *gesetzmässig*, compus, la rândul lui, din *Gesetz* „lege" şi *mässig* „conform" „potrivit cu", deci: „calitatea situaţia de a fi conform cu legea") — corespondentul românesc ar trebui să fie ceva în genul lui „legi-conformitate", termen, desigur, ridicol. Nu-l citez aici de cât ca să se vadă cât e de refractară limba noastră faţă de procedeul compunerii. Care este atunci soluţia? Una singură: să creăm perifraze. Criticând, într'un articol, o slabă traducere în limba engleză a primelor pagini din „Capitalul", Engels desvăluie bogăţia şi supleţea vocabularului filozofic marxist şi cere traducătorului — în afară profundei cunoaşteri a limbii în care traduce — curaj şi îndrăzneală în adaptarea termenilor filozofici la spiritul limbii respective şi în crearea de perifraze. (Vezi Marx-Engels *Über Kunst und Literatur*, Berlin, 1950, pag. 149-150.) Această muncă noi n'o putem duce la bun sfârşit singuri. Pentru ca ea să dea rod, trebue să ne unim silinţările cu colegii noştri filozofi într'o colaborare strânsă pentru care noi, trebue să recunoaştem, n'am depus toate străduinţele.

S'a pus deasemenea în discuţie (fără ca lingviştii să ia atitudinea) valabilitatea lingvistică a termenului *partinic*, cunoscut din expresii de largă circulaţie ca: *spirit partinic, atitudine partinică* etc. (vezi şi Iorgu Iordan, *Influenţe ruseşti asupra limbii române*, editura Academiei R. P. R., pag. 44-45). Termenul este împrumutat recent din limba rusă. În etapa vârstei sale fragede, el s'a şi înceţăţenit în limbă. S'au adus, dela început, obiecţii împotriva folosirii acestui termen. De ce să împrumutăm pe *partinic*, au spus unii, când noi avem în românește cuvântul *partid* dela care putem forma, fie chiar cu sufixul *-nic*, derivatul *partidnic*, fie, cu alte sufixe, derivate ca *partidie* sau *partidal*? Răspunsul este lesne de dat; în cazul împrumuturilor, existenţa unui cuvânt în limba română nu poate stăvili pătrunderea unui neologism derivat chiar dela corespondentul străin al termenului românesc respectiv. Cuvântul *ochi* nu a oprit pătrunderea neologismelor *oculist, ocular*, nici *mâine* nu a protestat împotriva imigrării neologismului *panificaţie*. La fel, neologisme ca *acvatic, piscicultură*, au pătruns, deşi *apă* şi *peşte* ar fi putut constitui baza necesară pentru formarea derivatelor respective.

Pe lângă faptul că este mai asimilabil decât *partidal, partidie* sau *partidnic*, termenul pus în discuţie prezintă încă un avantaj: el formează baza necesară pentru derivarea unui cuvânt care să co-

răspunde termenului rus *partinost'* („calitatea de a fi inzestrat cu spirit partinic, atitudine partinică") — și anume nom. *partinitate*. S'a discutat multă vreme valabilitatea acestui termen. S'a pretins de către unii că dela *partinic* derivatul respectiv trebue să fie *partinicitate*. Ar fi trebuit să ne spunem părerea și în această chestiune: preferăm pe *partinitate*. E mai simplu, cu mai puține sufixe, prinde și nu e incorect. Noi mai cunoaștem, în limba noastră, asemenea cazuri: alături de adjectivul *romanic* avem substantivul *romanitate* (nu *romanicitate*), alături de adjectivele *politic* și *tipic* verbele *politiza* (nu *politiciza*) și *tipiza* (nu *tipiciza*).

Trebue să sublinem, în mod autocritic, pasivitatea noastră și în alte domenii, față de alte inovații lexicale. Pentru a reda rus. *hozrasciot* s'a introdus termenul „gospodărie chibzuită", fără a se ține seamă de faptul că nu toate infinitivele lungi pot fi întrebuințate ca nume de acțiune. Se întrebuințează chiar ca nume de acțiune, *căsătorie*, nu *căsătorire*, *gopsodărie* nu *gospodărire*. Noi n'am zice însă nici *gospodărie chibzuită* ci am propune pe *hozrasciot* care e mai simplu și are șanse să se încetățenească ușor în limbă.

Traducerile din ruseste făcute de buni cunoscători ai limbii ruse cad însă, din păcate, nu cunosc în aceeași măsură limba română, tind să răspândească o serie de expresii pleonastice sau cu totul greșite din punctul de vedere al limbii noastre. Iată câteva dintre ele: *a dezvolta... mai departe, vocabularul limbii, știința despre limbă, știință despre literatură* etc. etc. Nici în aceste cazuri intervenția noastră nu a fost suficient de promptă și de hotărîtă. Ar fi trebuit să arătăm că aceste construcții sunt specifice limbii ruse și că, traduse în românește, ele trebue redate prin: *a dezvolta, vocabularul, știința limbii, știința literaturii* etc.

Tot atât de importantă și de urgentă este pentru noi sarcina de a colabora cu tehnicienii în vederea *unificării vocabularului tehnic*. La recenta sesiune lărgită a secției VI a Academiei R.P.R. s'a subliniat lipsa noastră de inițiativă în această privință. Ce e drept, revista „Cum vorbim" a publicat regulat câteva pagini de „vocabular tehnic", dar a greșit necolaborând, în pregătirea materialului, cu specialiștii.

Slabe încercări de dirijare a limbii pe făgașul potrivit s'au făcut numai ocazional, fără un plan prestabilit: revista a ajutat, astfel, la răspândirea formelor juste în cazul unor termeni ca *miner* (anul I nr. 3), *miner* (anul I nr. 2) etc.

Concluzia care se impune, la capătul acestei discuții, este că lingviștii trebue să părăsească izolarea lor „austeră", să ceară unor dela specialiști în alte discipline, acolo unde au nevoie, și să-i ajute pe aceștia, la rândul lor, în rezolvarea unor chestiuni de interes comun. „Sunt unele probleme" — spune tovarășul Leonte Răutu — „unde o zdravănă și strânsă colaborare între lingviști, filozofi, istorici poate aduce o valoroasă contribuție la rezolvarea unor în-

semnate probleme științifice și la desvoltarea limbii române (*Prezidiul științelor sociale în desbaterea Academiei R.P.R.*, pag. 65).

În felul acesta vom îmbina teoria cu practica și vom valorifica disciplina noastră, în felul acesta vom sluji mai bine marelele ideal sub semnul căruia trăim.

G. TOHĂNEANU

ÎNȚELEGEREA DE CĂTRE ELEVI A EXPRESIVITĂȚII LIMBAJULUI

Din volumul „Probleme de psihologia înțelegerii", redactat sub conducerea lui A. A. Smirnov și publicat de curând în traducere românească de Editura de Stat, extragem pasajul următor, din articolul redactat de V. E. Sărkina, consacrat înțelegerii științelor pedagogice. Am făcut foarte mici modificări de traducere.

În primele lui etape de desvoltare, limbajul copilului se caracterizează printr'o expresivitate bine definită, dar involuntară și inconștientă. Ea „abundă în alitarații (întăriri prin repetare), în inversiuni (nerespectarea ordinii obișnuite a cuvintelor), în expresii exclamative, în construcții discontinue, în hiperbole etc., pe scurt ea abundă în toate formele stilistice care exprimă emoționalitatea". [1] Dar copilul folosește aceste forme stilistice în mod cu totul involuntar și inconștient.

Mai tîrziu, „când expresivitatea involuntară inițială, înălțată adesea în limbajul preșcolarilor și în special în limbajul preșcolarilor din grupa mică, scade, limbajul copiilor devine de cele mai multe ori foarte expresiv. Desvoltarea unui limbaj expresiv care să întrebuințeze conștient mijloace stilistice, care să poată exprima o atitudine emoțională față de un fapt dat și exercita asupra unei alte persoane influență emoțională, pretinde o cultură serioasă. Pentru desvoltarea unui limbaj expresiv, în care emoționalitatea să nu izbucnească, ci să se exprime în conformitate cu intențiile conștiente ale celui ce vorbește sau scrie, este nevoie de o muncă îndelungată și scrupuloasă." [2].

Cum se duce această muncă? Cum se ajunge într'un mod mai reușit și mai sistematic la o corelație corectă între elementele intelectuale și cele emoționale în limbajul copilului? Cum se obține înțelegerea clară și până la cele mai mici subtilități a limbajului altuia și în special a cuvântului artistic, precum și reproducerea acestui cuvânt în limbajul propriu? Toate aceste probleme îl interesează pe bună dreptate pe profesorul de literatură. Studierea psihicului copilului în procesul educării și instruirii lui trebuie să arate profesorului legile psihologice care, după o îndelungată verificare în practică, îl vor ajuta să rezolve în mod științific aceste probleme.

1. S. L. Rubinstein, *Bazele psihologiei generale*, cap. VII, Limbajul, pag. 371.
2. Ibidem.

În psihologia generală există, cu privire la problema corelației dintre elementele emoționale și cele intelectuale în limbajul omenesc, două direcții principale. Una din ele admite că limbajul are o funcție emoțional expresivă (o funcție de expresie și de influențare). Geneza limbajului se reduce la o mișcare expresivă, instinctivă, la un gest sonor care apare ca o exprimare instinctivă a stărilor. Punctul acesta de vedere asupra activității verbale a omului a fost formulat în modul cel mai clar de Wundt. După Wundt, mulți alți cercetători, și în special reprezentanții direcției mecaniciste în psihologie, reduceau limbajul la suma mișcărilor emoțional-expresive, căutând originea în strigătul animalului.

Această este una din cele două direcții — prima, din punct de vedere istoric — în psihologia limbajului. Ea cuprinde teorii diferite, dar care toate cad de acord în a recunoaște elementele expresive și care influențează, ca geneză a activității verbale a omului. Nici nu s'ar fi putut subtimia atât de clar importanța acestor elemente și a emoționalității și a caracterului activ al limbajului omenesc, cum au făcut-o reprezentanții teoriei că „limbajul este egal cu mișcarea expresivă". Atitudinea unilaterală față de această problemă se răzbună. Această soluție nu poate satisface pe nimeni.

A doua direcție principală era reprezentată de teorii cu un conținut foarte diferit. Toate însă, arătau importanța esențială a funcțiunii semantice, intelectuale, de cunoaștere a limbajului și subapreciau aspectul lui emoțional-expresiv.

Limbajul a fost intelectualizat, a fost arătată și subliniată funcția lui de cunoaștere față de conținutul material al noțiunilor mișcate de el, dar prin aceasta s'a neglijat legătura lui cu conținutul subiectiv, exprimat cu ajutorul lui.

Noua etapă în desvoltarea psihologiei sovietice impune necesitatea unei noi formulări dialectice a problemei. „...nicium fenomen în natură nu poate fi înțeles dacă este luat izolat, nelegat de fenomenele înconjurătoare, căci orice fenomen, în orice domeniu al naturii, poate fi prefăcut în non-sens dacă-l privim nelegat de condițiile înconjurătoare, rupt de ele, și dimpotrivă, orice fenomen poate fi înțeles și explicat dacă este privit în legătura sa indisolubilă cu fenomenele înconjurătoare, dacă-l privim așa cum este condiționat de fenomenele care-l înconjoară"[3]. Pentru psihologia sovietică, surmontarea mecanică a funcțiunilor intelectuale și a celor emoționale ale limbajului este tot atât de inaplicabilă ca și subliniarea unilaterală a uneia dintre ele. Ambele funcțiuni trebue cercetate în legătura și unitatea vie în care se găsesc în realitatea limbajului. Unitatea dintre aceste funcțiuni va căpăta la rândul ei o explicație principială și științifică atunci când noi vom lega limbajul nu numai

3. *Cursul scurt de istoria a P.C.(b) al U.R.S.S.*, pag. 101, ed. rusă (trad. ed. a III-a P.M.R., 1948, pag. 147-148).

de gândire și emoții, cu și de conștiință. Limbajul și conștiința sunt unitare.

„Limba — spune Marx — este ...conștiința reală practică, existentă și pentru alți oameni și numai prin aceasta există și pentru mine". [4]. Această teză adânc filozofică a lui Marx n'a fost suficient studiată până în ultimul timp de către psihologia sovietică - întreaga atenție era absorbită de altă teză a lui Marx, privitoare la unitatea dintre limbaj și gândire: „Limba este realitatea nemijlocită a gândirii." [5]. Ambele teze exprimă idei la fel de profunde, dar diferite. Limbajul este indisolubil legat de gândire. Gândul se realizează și se formează cu ajutorul cuvântului și totuși limbajul depășește limitele coexistenței exclusive cu gândirea, incluzându-se pe plan psihologic într'o unitate mult mai largă, și anume unitatea cu conștiința în totalitatea ei. Acest punct de vedere se dovedește a fi foarte fructuos, atât în cercetarea teoretică a problemei limbajului, cât și în activitatea practică pedagogică în domeniul desvoltării limbajului la școlari.

Limbajul omenesc viu exprimă mult mai mult decât un sistem abstract de semnificații și noțiuni, mult mai mult decât sensul direct, nemijlocit, al cuvintelor care-l compun. În completarea și aprofundarea acestui sens, el reflectă atitudinea saturat-emoțională și activă a omului față de faptul pe care îl exprimă și de persoanele cu care vorbește. Noi vom denumi mai târziu reflectarea acestei atitudini în limbaj „subtext emoțional".

Noțiunea de subtext emoțional, sau, cum este denumit uneori „curentul submarin" al limbajului, este larg răspândită în literatură și teatru [6]; în psihologie însă, problema subtextului emoțional n'a fost studiată încă.

Am încercat să arătăm mai sus deosebita importanță din punct de vedere teoretic a acestei probleme.

Această problemă prezintă o importanță tot atât de mare și pentru practica pedagogică. În practica activității școlare, puțini profesori își îndreaptă atenția asupra elementelor emoționale ale limbajului. Aceasta se explică, desigur, atât prin lipsa de timp a profesorilor, cât și printr'o convenție tacită, după care ar avea importanță doar aspectul de sens al limbajului. Această exagerată intelectualitate a limbajului are drept urmare secătuirea și „brutalizarea" limbajului elevilor. Ei nu învață să simtă destul nuanțele cuvântului artistic și să folosească aceste nuanțe în limbajul lor propriu.

Definirea aspectului emoțional nu trebue să ne facă să gândim că procesul înțelegerii acestuia s'ar săvârși în vreun fel imperceptibil și misterios. Chestiunea se prezintă cu totul altfel.

---

4. Marx și Engels, *Opere*, vol. 4, pag. 20, ed. rusă.
5. Ibidem, pag. 434, ed. rusă.
6. Vezi operele lui Stanislavski, în special cartea a II-a a „Pescărușului", Ilkusstvo, 1929 și *Convorbiri creatoare cu maeștrii teatrului*, ed. V.T.O., 1938.

Pentru exprimarea unei atitudini emoționale față de acțiune — față de obiectul gândirii și față de interlocutor — limbajul omenesc stăpânește un întreg complex de „mijloace materiale", care, deși foarte fine, sunt destul de precise și pot fi supuse cercetării științifice. Aceste mijloace pot fi împărțite în două grupe mari: intonativ-mimice și stilistice. Mijloacele intonativ-mimice se referă la urcarea și coborîrea, întărirea și slăbirea vocii, ritmul, pauzele, mișcările expresive. Cele stilistice, la alegerea cuvintelor (lexicul), legarea cuvintelor și propozițiilor (frazeologia), contextul, structura limbajului (mai ales ordinea cuvintelor).

V. E. SĂRKINA

LIMBA ȘI LITERATURA

EUSEBIU CAMILAR

Prin ultimele sale romane (*„Negura"*, vol. I 1949, vol. II 1950 și *Ternelia*, 1951) Eusebiu Camilar și-a câștigat un loc de frunte în epica noastră contemporană. De aceea o cercetare a caracteristicilor limbii scriitorului înzestrat cu prețuitul pentru proză „Ion Creangă" se impune, mai cu seamă în urma discuțiilor din ultima vreme cu privire la problemele lingvistice.

Limba în care scrie E. Camilar, poartă în general, pecetea graiului popular, de altfel aceasta e o tradiție veche în opera scriitorului. La crearea tonului popular contribuie în primul rând întrebuințarea de expresii culese din gura poporului, ca de pildă: *până ochi, tarinele... Așă o fost din veac buba adesteilor, și tăț oțsau la pâinea asta, bat-o dogoarea jocului* etc., precum și folosirea unor particularități caracteristice graiului moldovenesc. Astfel prozatorul scrie *cară* (pluralul de la *car*), *mulțămit, mâne, pâne, seară (seară), țernă (țărână)* — mai puțin folosit sub forma aceasta în pronunțarea regională etc.

Pe plan morfologic, scriitorul întrebuințează unele substantive defective de număr, de preferință la numărul de care acestea sunt lipsite. Exemple: *artileriile, cavaleriile*, dar mai ales *infanteriile*. Aceste forme sugerează mai bine ideea de mulțime, iar scriitorul face apel la ele mai ales atunci când vrea să înfățișeze impresionantele tablouri ale coloanelor de ostași în marș: „În ziua a treia, cerul s'a copcit de nouri și ploile potopeau pământul. Infanteriile se târau ca niște șerpi mai trudiți, mai vineți și asemeni unor uriașe reptile..." etc. (*Negura*, I, pag. 1) [1].

Întâlnim uneori substantive cu genul schimbat de ex. *anumit*. Pentru formarea unor feminine scriitorul folosește și alt sufix decât cel obișnuit, de ex. *împărțiță*. Unele verbe sunt întărite cu prefix:

[1] Citatele din *Negura*, vol. I, sunt reproduse după ediția apărută în colecția „Romanul popular", Ed. de Stat, 1949.

duminică „azi mâncă și ani *dumineci*"). Invers, prefixul este trunchiat în unele cazuri, ca în *zbucnă* (în plâns).

Câteva imperative urmează aproape cu regularitate forma de pronunțare regională: *adă!* (*adu!*); *ferî la o parte!* (*ferește!*); *haidam!* (*haidem!*).

În „Temelia", în special, E. Camilar folosește cu precădere mai mult ca perfectul popular în locul mai mult ca perfectului literar. Exemple: „ulițele s'au fost uscat..." (*Temelia*, pag. 73); „*a fost înoptat* de trei zile a burniță" (ibid. pag. 370). Iată și un vers folosit la reflexiv, contrar uzului: „...cuibul gol... puii *s'au fost zburat*" (ibid. pag. 244). Procedeul acesta e izvorît, de bună seamă, din tendința scriitorului de a rămâne fidel graiului moldovenesc, în care timpul amintit e într'adevăr întrebuințat, poate nu chiar în măsura în care prozatorul face uz de el.

Din cele spuse mai sus putem alege câteva trăsături care caracterizează morfologia lui E. Camilar, trăsături care rămân valabile și pentru aspectul limbii sale în general. Aceasta ar fi:

1. folosirea formelor populare;
2. tendința de îmbogățire a conținutului morfologic al limbii;
3. preferința pentru formele rare, poetice.

Particularități interesante prezintă sintaxa lui E. Camilar. Despre o caracteristică dominantă a sintaxei scriitorului nu se poate vorbi. Prozatorul folosește când fraza largă, cu membrele mult desvoltate, asimetrice, când propoziții scurte, scindate. Există totuși câteva note specifice sintaxei lui Eusebiu Camilar care trebue scoase în evidență.

1. Construcțiile gerundiale. Exemple: „Privi lung peste capul bătrânului, *numărând* în gând cușmele și pălăriile negre, *socotindu-se* mai departe..." (*Neguru*, I, pag. 73); „Darie fugi în grabă, *desfăcând* dela iesle taurul, *trăgându-l* de funie...desmădăjduit, *îndemnându-și scroșnind* de spaimă" (*Neguru*, II, pag. 119). „Surdoaia... aprinse o petică *plimbând-o* pe deasupra capetelor, *lăsând-o* apoi să ardă în mijlocul bordeiului..." (*Neguru*, II, pag. 226).

După cum se poate vedea din exemplele citate, gerunziul înlocuește în propozițiile de mai sus forme predicative. Dar gerunziul nu îndeplinește de regulă, funcțiune predicativă, întrucât el abstractizează acțiunea verbului, o estompează și în consecință nu poate stabili raporturi sintactice. În orice caz, această reducere aparentă a propozițiilor face ca fraza în care gerunziul se „substituie" predicatului să apară mai puțin vie, mai săracă și mai șleampă, atât din punctul de vedere sintactic — precizarea înlănțuirii în timp a acțiunilor — cât și sub raportul stilistic în ce privește puterea de expresie.

2. Structura sintetică a limbii vorbită de personaje, diferă de a limbii din pasajele unde vorbește autorul. De obicei eroii lui Camilar vorbesc sub presiunea unei stări sufletești intense. Din această pri-

...ună frază e exclusă din propoziții scurte, despărțite prin pauze. De ex.: „...mi aduc aminte... la Cele Șapte Colțe... din câteva sute s'au mâncat șapte... opt. Am făcut un foc între hulubele căruței... le-am ars scrisorile... etc. (*Negura*, II, pag. 243). Succesiunea grăbită a ideilor, forma lor laconică de exprimare, fac să crească în chip vădit capacitatea emotivă a frazei și imprimă astfel dialogului caracter dramatic.

3. Alt procedeu sintetic folosit de scriitor e acela al propozițiilor juxtapuse, „coordonarea", făcându-se cu ajutorul unor elemente ale propozițiilor, sau cu conjuncții repetate. De ex.: „și boaboceții *gâlgâia* dulce, *gâlgâia* sprinten, *parcă* făcea un izvor gureș, *parcă* râdea un prunc" (*Negura*, II, pag. 450). Procedeul acesta e folosit pe scară întinsă, mai cu seamă în peginile unde intervine naratorul însuși. Fraza câștigă în felul acesta colorit afectiv, notă care caracterizează, de altfel, în mare măsură limba scriitorului.

Procedeele sintactice întrebuințate de scriitor se disting prin *varietate*. Se pare că prozatorul este preocupat mai întâi de crearea unei *atmosfere psihologice* în jurul mai depărtat al acțiuni și că se interesează numai după aceea de forma cea mai adecvată de exprimare a gândirii în tiparele severe ale frazei.

Lexicul personajelor indică într'o scriere literară locul geografic al acțiunii, mediul social din care sunt recrutați eroii precum și stadiul evoluției istorice și culturale în care aceștia se găsesc. Cuvintele care compun lexicul folosit de personajele lui Camilar ne arată limpede că e vorba de țărani din Moldova de Nord (regiunile Suceava, Botoșani). Elementele de vocabular regional — moldovenismele — se înfățișează din abundență în proza lui Eusebiu Camilar. Unele dintre acestea au o arie de răspândire mai largă, ori puțin în Moldova de Sus, cum ar fi: *bădăr, buboană, cusmă, laiță, lăicer, moțoșag, zămnic* apoi: *a hăcui* („a tăia, a toca"), *a se înfoca* („a se ațuna") etc. O parte din neologisme sunt întrebuințate în forma lor de pronunțare dialectală: *aduoat* (*advocat*), *front* (*front*), *ofițiri*.

Alteori întâlnim termeni cu circulație locală, cum sunt: *dărâu* („netrebnic"), *a se neme* („a se încurca, din zăpăceală"), *scrumbie* („scrumbie") a se *răzvedi* („a se arăta, a se lămuri"); „gromovnicul *răzvedește* bomba atomică" (*Tem*, pag. 195).

Influența lexicului naționalităților conlocuitoare (Germani, Ucraineni) se face deasemenea simțită în vocabularul personajelor. Exemple: *faun* („trunchi") din germ. *fein*; *pas de lutun* („pachet") din germ. *Päck*; *struiac* („saltea") din germ. *Strohsack* („saltea de paie"); *holercă* („rachiu") din rus *horelka*.

Din dorința de a îmbogăți limba literară scriitorul caută să introducă o serie de termeni rari, sau ieșiți din uz, ca: *a se izdi* („a dispărea, a pieri"); *răsmi* („soldați") adormesc lar *și răsmiile* de ciocoare în rgeau din nou singure"); *vârtuș, vrută, vrenuire* („vârtej cocoșii a *vrenuire*"). Această tendință de îmbogățire a lexicului

merge până la crearea de cuvinte noi, cum sunt: *crancinaiaș* („știu prin ce *crâncinataș* a trecut"); *frământ* (de căști, de copite); *porneală, privealâ* („a fost generalul Tragătoare în *privealâ*"); *danjonenie* etc. Procedeul formării substantivelor prin derivare cu prefixe e de asemenea frecvent: *maibinele, neomenii, străjund, subpământ*, etc.

În esență, limitele vocabularului folosit de personajele lui E. Camilar depășesc hotarele limbii vii și naturale. Numărul mare de regionalisme, apoi tendința scriitorului de a căuta termenul rar, sau de a-l crea la rigoare, introduc în text o sumă de cuvinte a căror valoare este de natură mai mult fonică. Din nefericire, bogăția lexicului, în loc să reprezinte o prodigioasă inventivitate verbală a scriitorului, apare la Eusebiu Camilar, drept consecința unei vaste *lipse de economie* în ce privește mânuirea mijloacelor de expresie pe care le oferă vocabularul.

Stilul oglindește mai limpede psihologia celui care vorbește. Epitetele, figurile stilistice, unele expresii repetate, pun în lumină trăsăturile psihice, individualitatea vorbitorului.

Nota dominantă în stilul lui Eusebiu Camilar este fuga de prozaism. Există o grijă vădită a scriitorului de a ocoli cuvântul simplu și expresia firească, proprie. Scriitorul *intervine* în limbajul personajelor, îndemnându-le să se exprime într'o limbă „cultivată", metaforică.

Mărluca *(Negura)* dorește o casă *în sprânceana satului;* într'o ședință dintr'un sat, un țăran socotește că *după adâncimea anilor* ar trebui să vorbească ei mai *(Temelia)*. Alt țăran exclamă la un moment dat: „decât așa... *mai bine să mă sărute moartea*" *(Temelia*, pag. 343). Multe figuri cuprind același termen care devine astfel un fel de numitor comun al metaforei. De exemplu: *ceas (ceasul lupului, ceas de noapte, ceasul plăților* etc.); *cumpănă* (mai des, cu sensul de nenorocire: *cumpenele sufletului, nouri negri de cumpănă, cumpănu care zărobește* etc.). Unele dintre aceste cuvinte sunt preferate pentru culoarea lor poetică de pildă: *negură (negura deodărtărilor, desnădejdii, a obuzelor); pâclă (pâcle albastre, pâclele depărtării, ale înmuierilor* etc.) Tot aici trebue notată preferința lui Eusebiu Camilar pentru epitetul *vânăt*, însușit, prin însușirea lui de a sugera *nebulosul*, cu alte cuvinte din aceeași specie: *ceață, cenușă, fum*, termeni care, alături de *negură* și *pâclă* menționați mai sus, fac parte din bagajul stilistic al scriitorului. Exemple: *cer vânăt, câmpie vânătă, înfrângerile, ploaie, zare* etc. Deasemenea frecvent întrebuințat e adjectivul *mărsav* (cu sens material de „mucegăit, mizerabil"; *mese case, cămăși mărsave).*

Un loc aparte ocupă o serie de construcții pe care am putea să le numim dative poetice: O femeie nu poate ierta că pe bărbatul ei *„au dus gloanțele" (Negura*, II, pag. 10). Compoeții se întorc aca-

să la majorul Codău răgîne *primejdiei* (pag. 451). Sau: „Bravo Cocoșane, *Lai câștigat cauzei* (Tem. pag. 330).

Asemenea dative, întrebuințate fără determinare, apar impropriu limbii române, cel puțin în proză. Că ele sunt împrumutate din stilul poetic, ne dovedește acest exemplu: *totul se așternuse somnului* (lucr. cit. pag. 366), în care analogia cu aceeași construcție din cunoscutele versuri populare: *așterne-te vântului, ca și iarba câmpului*, ne indică originea formulelor stilistice de mai sus. Din pricina acestui stil înfiorat, țărănii în opera lui Eusebiu Camilar — mă refer în deosebi la *Negura* și la *Temelia* — apar adesea artificiali, iar limba lor pare convențională. Ei apelează la limbajul ales și vorbesc o limbă nediferențiată sub aspect stilistic, astfel încât limba personajelor scriitorului nu este *caracteristică* și ca atare nu le individualizează suficient. Excesul de verbalism și de ton *cât mai* în expresie, duce la declamație, dacă nu chiar la prețiozitate și la afectare. În sfârșit, apelul des pe care îl face scriitorul la unele formule imagistice preferate face ca imaginea să-și piardă vigoarea stilistică și prin aceasta să nu-și poată îndeplini funcțiunea sugestivă de plasticizare și concretizare a realității.

Există la Eusebiu Camilar o năzuință nu către individualizare și tipizare, ci una către plasticizarea particularităților nelipsite ale vocabularului. Acest lucru se datorește pe de o parte tendinței autorului *Negurii* de a reproduce în multe cazuri decât lexemele de limbaj, fără a selecționa în deajuns materialul lingvistic brut; pe de altă parte este urmarea preferinței pe care o manifestă scriitorul pentru anumite forme gramaticale și lexicale nelipsite, de circulație restrânsă, sau chiar create deadreptul, ale căror șanse de a se generaliza în limba literară sunt îndoielnice. Aceste lapte, ca și supraîncărcarea frecventă a înjurăturilor și a cuvintelor triviale, mai cu seamă în *Negura*, atrag după ele pericolul de a cădea în naturalism lingvistic. În afară de aceasta, intervenția scriitorului în stilul personajelor și poetizarea expresiilor răpesc limbii prospețimea și farmecul ei natural, alterând în același timp fondul sufletesc al vorbitorului. Pentru că e, în adevăr, greu să recunoști în stilul folosit de țăranii lui Eusebiu Camilar adevărata limbă populară și felul natural de a vorbi și de a fi al țăranului nostru.

Fără îndoială că meritele scriitorului pe plan de expresie artistică sunt remarcabile: bogăția formelor verbale, varietatea și plasticitatea vocabularului, dialogul plin de dinamism, energia stilului alternând cu lirismul — toate aceste calități fac din E. Camilar un scriitor înzestrat cu un real talent epic.

Evitarea cuvântului simplu și a expresiei firești răsare însă limba autorului *Negurii* de ceea ce constituie una din trăsăturile de bază ale artei noi, realiste: *naturalețea*. Chiar dacă în genere limba scriitorului este de factură populară, procesul de sintetizare și de înălțare a materialului lingvistic popular la o treaptă superioară nu

este descoperirea înțelesului. Că acest proces este în curs de desăvârșire, ne-o dovedește evoluția simțitoare dela limba din *Nazuru* la cea din *Temelia*. Astfel contactul viu și permanent cu izvorul mereu proaspăt și înnoitor al limbii poporului reprezintă chezășia sigură că artistul care pășește pe această cale merge pe drumul adevăratei arte.

Alba Iulia

ȘTEFAN MUNTEANU

CONJUNCȚII CU FUNCȚII MULTIPLE

Există în limba română conjuncții a căror funcție este precisă și unică. Astfel, în fraza *nu viu la tine, fiindcă sunt ocupat*, conjuncția *fiindcă* îndeplinește funcția de arătător al raportului de cauzalitate dintre propoziția *sunt ocupat* și propoziția *nu viu* sau, cu alte cuvinte, leagă o cauzală de principala ei sau introduce în frază o cauzală. Același lucru se vede în fraza *îndată ce l-a zărit, a pornit în fugă spre el*: conjuncția sau, cu un alt termen, locuția conjuncțională *îndată ce* are întotdeauna o funcție clară și unică, aceea de a arăta că acțiunea din propoziția *a pornit* . . . s'a îndeplinit imediat după împlinirea acțiunii din propoziția *l-a zărit*, cu alte cuvinte conjuncția *îndată ce* servește să introducă în frază o temporală.

Sunt însă o serie de conjuncții care îndeplinesc mai multe funcții, exprimând raporturi sintactice deosebite. Iată câteva din aceste conjuncții cu funcțiile cele mai obișnuite pe care le îndeplinesc:

Conjuncția *că* introduce propoziții:

1) completive: *mi-a spus* că vine;

2) cauzale: *nu poate veni*, că-l ocupă;

3) consecutive: *La steaua care a răsărit, E-o cale-atât de lungă*, Că mii de ani i-au trebuit *Luminii să ne-ajungă* (Eminescu, *La steaua...*). Conjuncția *când* introduce propoziții:

1) temporale: când pleci, *treci pe la mine;*

2) cauzale: când e așa de obosit, *cum să meargă repede?*

3) condiționale: când vreți, *puteți prea bine pământul să'mpărțiți* (Eminescu, *Împărat și proletar*).

Conjuncția *de* introduce propoziții:

1) finale: *Și dzise cu rane se îu întrebe elu, de se înțeleagă...* (Codicele Voronețean) = și zise să-l întrebe torturându-l, ca să înțeleagă...

2) consecutive: *cânta* de rupea pământul (Macedonski).

3) condiționale: de-o veni apă..., *poate să ne ia...* (Sadoveanu)

4) adversative: *Calul* de e cu patru picioare, *și tot se poticnește* (Pann).

5) relative: *comedille alea de* (=pe care) le joacă Ionescu (Caragiale).

Dacă cercetăm însă fiecare raport sintactic exprimat de conjuncțiile care îndeplinesc mai multe funcții, observăm că limba dispune de o mulțime de alte conjuncții care arată în chip mai precis raportul sintactic respectiv. Astfel, în loc de *nu poate veni că... ocupat*, unde conjuncția *că* arată raportul cauzal, se poate spune foarte bine... *fiindcă e ocupat*. *Fiindcă* exprimă cu mult mai precis raportul cauzal decât *că*. Tot așa, în fraza *e-o cale atât de lungă Că mii de ani i-au trebuit, că* poate fi înlocuit prin *încât*, care arată mult mai limpede raportul consecutiv dintre cele două propoziții. În fraza *când vreți, puteți... când* poate fi înlocuit prin *dacă*, conjuncție care arată neîndoelnic raportul condițional.

Exemplele sunt îndeajuns spre a arăta că limba poate exprima același raport sintactic când printr'o conjuncție cu mai multe funcții, când printr'o conjuncție care nu are decât o singură funcție. Conjuncțiile cu funcție unică exprimă însă raportul sintactic mult mai clar și precis decât cele cu funcții multiple. Care este explicația acestei stări de lucruri? Cercetând istoric conjuncțiile care exprimă raportul cauzal, se vede că conjuncțiile cu funcție unică au apărut mai târziu decât cele cu funcții multiple. Astfel, în secolul XVI mai ales, *că* exprima raportul cauzal. *Fiindcă* a apărut cu mult mai târziu. Nici vorbă nu poate fi în secolul XVI de loc. conjuncționale *deoarece, deoarece*. Același lucru se vede cu *încât*. La început această conjuncție n'avea decât forma *cât*, iar raportul consecutiv era exprimat mai ales prin *de*. Evoluția este astfel limpede: dela conjuncții cu funcții multiple, exprimând raporturi sintactice relativ clar, la conjuncții cu funcție unică, dar cu înțeles mult mai lămurit și mai precis. Conjuncțiile s'au înmulțit și s'au specializat în decursul timpului. A fost un progres pe care l-a făcut limba în sintaxă, creând conjuncții noi spre a arăta raporturi logice prin termeni proprii.

Dar de ce limba întrebuințează și astăzi conjuncțiile cu funcții multiple, când are conjuncții cu sens precis? O cercetare a raporturilor pe care le poate exprima o conjuncție cu funcții multiple ne va duce la găsirea explicației. Din exemplele date se vede că o conjuncție cu funcții multiple nu poate exprima orice raport. *Că*, de pildă, nu poate exprima un raport adversativ, nici un raport comparativ, o conjuncție care exprimă un raport *cauzal* poate exprima în același timp, și un raport *condițional* sau *temporal*. Faptul se explică ușor: *timp, cauză, condiție* sunt categorii logice strâns unite, iar conjuncția care exprimă pe una din ele poate arăta și pe celelalte. Era, așa dar, relativ ușor pentru vorbitorul din secolul XVI să deosebească pe *când* temporal, de *când* cauzal, sau de *când* condițional. Același lucru se petrece și astăzi. Este relativ ușor să deducă adevăratul raport exprimat de *că* sau de *de* sau de

cînd. Logic ar fi însă să se întrebuinţeze conjuncţii cu funcţie precisă, spre a nu se mai lăsa loc pentru nicio confuzie şi spre a se vedea dintr'odată, fără niciun efort, legătura dintre cele două propoziţii pe care le leagă conjuncţia.

Aparent, în cazul exprimării unui raport cauzal prin *cînd*, e nevoie de un efort logic spre a vedea ce legătură este între cele două propoziţii; *fiindcă*, dimpotrivă, exprimă clar, precis şi dintr'odată raportul cauzal şi, deci, nu mai e, se pare, nevoie de niciun efort de gîndire.

În realitate, arătarea unei legături de cauză exprimate, de pildă, prin conjuncţia *cînd*, care, la propriu, exprimă un raport de timp, apropie mai mult de concret şi nesmulgit raportul, fiindcă *timpul este* o categorie logică mai aproape de vederea concretă şi mai puţin analizată a lumii materiale obiective decît cauza. Acelaşi lucru se vede în fraza *Cum i-a văzut i-a ieşit înainte*, în care *cum*, adverb interogativ-relativ — nedefinit de mod, arată sub forma categoriei modului, — categorie care prezintă raportul sub o formă mai puţin analizată, — categoria ceva mai abstractă a timpului. *Unde*, adverb de loc, se întrebuinţează, pentru acelaşi motiv, în locul lui *cînd*. Într'adevăr, *unde*, care arată *spaţiul*, prezintă şi legătura dintre fenomene sub o formă mai concretă decît *cînd*, care arată *timpul*. Nimeni nu se îndoeşte, de sigur, că spaţiul este o categorie logică mult mai aproape de intuirea concretă a lumii materiale obiective decît timpul. Aşa dar, conjuncţiile cu funcţii multiple exprimă legătura dintre două propoziţii sub o formă care aduce în minte fenomenele lumii materiale obiective mai concret decît conjuncţiile cu funcţie unică.

Astăzi, a exprima un raport sintactic printr'o conjuncţie cu funcţii multiple însemnează a întrebuinţa o expresie care redă într'un chip mai puţin analizat, mai puţin propriu, mai concret raportul decît conjuncţia cu funcţie unică respectivă. Dar a prefera „mai puţin analizatul, mai puţin propriul, mai concretul", „mai abstractul, mai propriului, mai analizatului" înseamnează a face stil.

În concluzie se poate spune că :

1. Întuind legăturile fenomenelor lumii materiale obiective, gîndirea a creat categorii logice din ce în ce mai analizate, mai proprii, mai abstracte. Unele din aceste categorii sînt strîns legate (de pildă: timpul, cauza, condiţia).

2. Limba reflectă evoluţia analizei logice a legăturilor dintre fenomenele materiale obiective. Multă vreme aceleaşi conjuncţie arăta mai multe raporturi. Aceste raporturi erau însă strîns legate. Numai aşa ele puteau fi implicit într'o conjuncţie.

3. Simţindu-se nevoia să se arate precis un raport între două fenomene, s'au creat conjuncţii cu valoare unică, prin care se arată în chip explicit, analizat, raportul dintre două fenomene (arătat prin două propoziţii).

4. Conjuncțiile cu funcții multiple se întrebuințează și astăzi, datorită aspectului relativ concret, neanalizat, implicit sub care se înfățișează raportul. Întrebuințarea lor este stilistică. Conjuncțiile cu funcții multiple apar mai ales în vorbirea populară și familiară, în poezie, unde raporturile dintre fenomenele lumii materiale obiective sunt mai mult sugerate, implicite, decât exprimate, explicite.

N. I. BARBU

PERIODICELE NOASTRE

TELEGRAME AGERPRES

Este vădit faptul că presa noastră folosește în articolele sale o exprimare tot mai clară mai corectă, mai concisă. În felul acesta își îndeplinește cu succes sarcina pe care o are, pe de o parte de agitație, de mobilizare și organizare a construirii socialismului, iar pe de altă parte de educare a tuturor muncitorilor în spiritul solidarității internaționale și al conștiinței de clasă. Este adevărat că se mai găsesc unele greșeli de limbă în coloanele unor ziare, unele înșiruiri sau expresii care oglindesc rămășițe ale cosmopolitismului, însă, în genere, limba presei s'a îmbunătățit mult. Există totuși în ziarele noastre un domeniu în care în mod consecvent se găsesc greșeli de limbă, și anume în telegramele Agerpres. În prezentul articol vom căuta să analizăm câteva din aceste greșeli întâlnite în știrile Agerpres (în marea lor majoritate, știri din străinătate).

O greșeală des întâlnită consistă în înșiruirea de fraze lungi în care se caută să se spună cât mai multe lucruri. Rezultatul este că înțelesul acestor fraze e greoi, iar, atunci când și punctuația lor e defectuoasă, cititorul nu le poate înțelege decât dacă știe despre ce este vorba. Iată două exemple:

1) „Călăuziți de dorința ca, în lucrările sale, Consiliul Miniștrilor afacerilor externe să se concentreze asupra discutării acelor probleme care sunt într'adevăr de o mare importanță pentru asigurarea păcii, și înlăturarea actualei încordări din situația internațională, guvernul sovietic a propus deasemenea includerea în ordinea de zi a Consiliului Miniștrilor afacerilor externe a chestiunilor cu privire la grăbirea încheierii tratatului de pace cu Germania și, în conformitate cu aceasta, retragerea trupelor de ocupație din Germania, precum și chestiunea cu privire la îmbunătățirea situației în Europa și trecerea imediată la reducerea forțelor armate ale celor patru puteri." Agerpres, 7 martie 1951.

2) „Comitetul Național este pe deplin convins că, prin apelul său inițiativa oamenilor muncii va asigura succesul deplin al conferinței europene a muncitorilor ce urmează să aducă o contri-

nație hotărîtoare la cauza luptei împotriva remilitarizării Germaniei Occidentale, care în momentul de față constitue cea mai gravă amenințare pentru cauza păcii". Agerpres, 7 martie.

Dacă prima frază, din care se pot face cel puțin trei, nu dă naștere la echivocuri, cea de a doua, deși mai scurtă, le îngăduie. Cine urmează să aducă o contribuție hotărîtoare la lupta împotriva remilitarizării Germaniei occidentale? Conferința europeană a muncitorilor, succesul acestei conferințe sau muncitorii? Așa cum e întocmită, fraza nu arată clar acest lucru, după cum nu reiese dacă cea mai gravă amenințare pentru pace o constitue remilitarizarea Germaniei occidentale sau Germania occidentală. Precizarea nu-i indiferentă, pentrucă într'un caz e vorba de acțiunea de remilitarizare din această parte a Germaniei, inițiată de imperialiști, iar în celălalt caz e vorba de populația acestei regiuni, care, ca și cea din Germania răsăriteană, e dornică de pace, deci nu constitue o amenințare pentru pace.

Uneori grabă și lipsă de atenție în întocmirea textului se pot vedea în fraze ca cea de mai jos:

„Se spune în continuare că după ce timp de o săptămână soției însărcinatului cu afaceri ad interim al R. P. Ungaria la Belgrad, Istvan Hnabec, i s'a refuzat viza fără nici un fel de motivare, la 6/IV ministerul afacerilor externe al Iugoslaviei a anunțat-o că o consideră ostatecă și de atunci o reține în această calitate". Agerpres, 13 aprilie.

Se neglijează faptul că cele spuse în această frază trebue să fie grupate în jurul persoanei care constitue subiectul celor întâmplate. Subiectul este soția însărcinatului cu afaceri ad interim al R.P. Ungaria la Belgrad. Prin urmare, trebue să ni se spună ce i s'a întâmplat ei. Fraza ar trebui construită după cum urmează: „După ce i s'a refuzat viza fără nici un fel de motivare, soția însărcinatului cu afaceri... a primit din partea ministerului afacerilor externe al Iugoslaviei înștiințarea că e considerată ostatecă."

Alteori se întâlnesc fraze bombastice și pline de locuri comune: „În vederea apărării independenței naționale și în scopul autoapărării, unitățile armatei populare de eliberare și ale miliției populare au contraatacat pozițiile trupelor franceze... Agerpres, 13 aprilie.

Se duce o acțiune în mare în vederea apărării independenței naționale. Dar dacă zorcăim același lucru despre fiecare mișcare în parte devenim ridicoli și minimalizăm importanța acțiunii generale.

Pe de altă parte, nu lipsesc știri în care faptele par să se contrazică deoarece nu sunt înșiruite în mod logic.

„În orașul Poona, 400 de femei aduse la disperare de foame au devastat un magazin alimentar. Devastarea a fost provocată de

noua reducere a raţiilor de alimente şi de scumpirea continuă a acestora." Agerpres, 7 martie.

Prima dată se afirmă că devastarea unui magazin a fost provocată de înfometare, care a dus la disperare 400 de femei din Poona. În fraza imediat următoare se afirmă că devastarea a fost provocată de noua reducere a raţiilor alimentare şi de scumpirea lor continuă. Care din cele două afirmaţii este justă? În realitate ambele situaţii sunt cauza devastării magazinului, însă prezentarea lor trebue făcută în înlănţuirea lor firească. Foametea le-a dus pe femei la disperare. O nouă reducere a raţiilor le-a împins la devastarea magazinului.

Destul de dese sunt şi greşelile în legătură cu folosirea prepoziţiilor:

„Să vă exprimăm recunoştinţa pentru faptul că eroii sovietici ne-au salvat de pieire..." Agerpres, 8 mai.

Construcţia corectă este: *ne-au salvat dela pieire*. Spunem: *a salva dela moarte*, nu: *a salva de moarte*.

Aceste greşeli ca şi majoritatea celor făcute privitor la folosirea prepoziţiilor se datoresc influenţei altor limbi.

Influenţe ale limbii din care s'a tradus se pot întâlni şi în domeniul vocabularului: „...Trygve Lie pretextând că este ocupat în cursul lunilor apropiate..." Agerpres, 13 aprilie, unde *apropiate* traduce exact termenul din engleză, căruia îi corespunde în românește: *care vor urma, următoare*.

Totuşi această greşală este mai puţin gravă decât traducerea nereuşită a citatului de mai jos:

„Armata noastră, credincioasă întru totul Partidului Comunist şi Guvernului Sovietic, *păzeşte cu vigilenţă* munca creatoare a oamenilor sovietici." Agerpres, 1 mai.

Ar fi mult mai corect să se folosească aici alt verb decât *păzeşte*, care nu se potriveşte pentru complementul *munca*. De altfel *păzeşte cu vigilenţă* este un pleonasm. Ideea este că armata *veghează* este tot timpul trează, ca duşmanul să nu turbure munca creatoare a oamenilor sovietici.

Ţinând seama de faptele arătate mai sus, credem că este necesar ca tovarăşii care lucrează la redactarea acestor ştiri să depună un efort şi mai mare pentru a se înlătura şi aceste lipsuri. Scrise într'o limbă în care să fie înţelese de toată lumea, corecte şi clare, aceste telegrame vor fi citite cu mai multă uşurinţă şi vă. teres. În felul acesta presa îşi va îndeplini cu mai mult succes sarcinile sale.

MARIA RĂDULESCU

PENTRU O RUBRICĂ DE METODICĂ

Între diversele ei preocupări privitoare la studiul și explicarea limbii, revista „*Cum vorbim*" a avut-o și pe aceea a predării gramaticii în școală. Mai mult: în octombrie 1949, cu prilejul unei constatări cu cititorii, redacția revistei își luase angajamentul să dea o desvoltare mai mare rubricii „Gramatica în școală", ca apoi, într'un articol publicat în numărul imediat următor să facă un călduros apel către profesorii de limba română, solicitându-le colaborarea și invitându-i să pună în discuție metodele pe care le întrebuințează la lecțiile lor de gramatică și greutățile pe care le întâmpină în predare.

Atât angajamentul redacției, cât și apelul lansat au rămas însă în faza dezideratului. Rubrica despre care este vorba, nu numai că n'a atins desvoltarea dorită de comitetul de redacție, dar a continuat să aibă o apariție sporadică și anemică.

În sesiunea din iulie 1951 a Secției de știința limbii, literatură și arte a Academiei R.P.R., sesiune lărgită prin colaborarea cu Ministerul Învățământului Public și cu Uniunea Scriitorilor din R.P.R., revista „Cum vorbim" a fost criticată, între altele, și pentru nesatisfăcătoarea atenție acordată problemelor legate de predarea limbii în școală. În adevăr, deși agitase un proiect și-și luase un angajament, revista nu reușise să asigure acestor probleme desvoltarea cuvenită. Comitetul de redacție s'a mulțumit cu apeluri lansate prin revistă și nu a trecut la măsuri concrete pentru a-și asigura colaboratori din rândurile celor care predau limba română în școală.

Nu e mai puțin adevărat, pe de-altă parte, că vina este și a noastră, a profesorilor de limba română din învățământul elementar și mediu: cu toate invitațiile care ni s'au făcut, în repetate rânduri, noi am continuat să rămânem, — cu câteva excepții doar — simpli cititori ai revistei, fără să încercăm-a intra, așa cum era de dorit, în rândul colaboratorilor ei.

Reiau o întrebare care a mai fost formulată în paginile acestei reviste: care este cauza pasivității noastre? Există, oare, un dezinteres al profesorilor de limba română pentru studiul și predarea gramaticii? Cred că este o greșală să se dea un răspuns afirmativ acestei întrebări cu caracter general. Sunt prea puțini aceia — dacă totuși presupunem că există — care mai zăbovesc încă pe drumul părăsit al unei concepții greșite aparținând trecutului, și care mai cred că profesorul de gramatică trebue privit cu indulgență și superioritate de profesorul de literatură dela clasele „mari" ale liceului. În trecut, nu arareori se puteau auzi declarații de felul următor: „Predău numai literatura, la cursul superior; fac lecții ca la Universitate. Gramatica și celelalte „mărunțișuri" mă plictisesc".

Ce depărtată de realitate și adevăr era această mentalitate prin care se ignora atât legătura dintre limbă și gândire cât și importanța gramaticii, al cărei studiu trebue să stea la baza predării limbii în școlile de toate gradele. „Tocmai datorită gramaticii", arată I. V. Stalin, „limba capătă posibilitatea de a îmbrăca gândurile umane în învelișul material al limbii". De altfel astăzi, odată cu introducerea gramaticii în programa analitică a claselor de învățământ mediu, falsa diferențiere calitativă între predarea gramaticii și a literaturii nici nu mai e posibilă.

Cadrele noastre didactice numără mulți tovarăși care au părăsit de mult această poziție retrogradă, considerând cu justiție rolul profesorului de limba română. Cu o bună pregătire științifică, dornici de a-și ridica mereu nivelul profesional, căutând permanent să-și perfecționeze mijloacele pedagogice, ei predau cu avânt cunoștințele de gramatică, reușind să transmită elevilor interesul și dragostea pentru acest important studiu. Din păcate însă numai câțiva au răspuns apelului revistei „Cum vorbim". Ceilalți, majoritatea, am continuat să tăcumim rezultatele pozitive ale muncii și experienței noastre, sau, în cel mai bun caz, să le comunicăm doar colectivelor restrânse ale cercurilor pedagogice din care facem parte.

„Cum vorbim", revista secției de filologie a Societății de științe istorice, filologice și folclor se adresează în primul rând cadrelor didactice din învățământul elementar și mediu; de aceea revista ar trebui să fie scrisă, în bună parte, de aceste cadre. Noi, profesorii de limba română și de limbi străine din învățământul elementar și mediu, nu trebue să uităm că adevărata știință pentru popor nu se poate realiza decât printr-o strânsă colaborare între cercetători și pedagogi. Acțiunea de difuzare a culturii și științei în masele largi leagă indisolubil munca omului de știință, care descoperă și formulează adevărul, de munca pedagogului care îl transformă în bun cultural al poporului. „Legătura cu practica trebue să fie principiul călăuzitor de bază în întreaga activitate a lingviștilor. A lega teoria de practică înseamnă în lingvistică a da, înainte de toate, o atenție deosebită problemelor pe care le ridică predarea limbii în școală, înseamnă cererea a ajuta Ministerul Învățământului Public la alcătuirea programelor manualelor și metodicilor de predare a limbii în învățământul de toate gradele". (*Pentru înflorirea lingvisticii în țara noastră*, „Scânteia", anul XX, nr. 2100/25 iulie 1951.)

În lumina acestui principiu, revista „Cum vorbim" ne recunoaște apelul său. Călăuzită de geniala învățătură științifică privitoare la limbă, ea așteaptă cu încredere colaborarea profesorilor de limba română și de limbi străine din învățământul elementar și mediu.

Cred că, în primul rând, colaborarea noastră la rubrica „Gramatica în școală" trebuie să aibă ca obiectiv chestiunile de metodologie: contribuții în legătură cu tehnica predării gramaticii și a studiului limbii, în general. De un deosebit folos vor fi, pentru cadrele didactice, sugestiile și discuțiile cu privire la cele mai înaintate metode de predare a fonetici, morfologiei, sintaxei, vocabularului, ortografiei și punctuației.

Cum trebuie gândită și pregătită o lecție de gramatică, de vocabular sau de ortografie? Cum trebuie întocmit și desvoltat un plan pentru astfel de lecții? Ce material intuitiv s'ar mai putea folosi în afară de textul literar ales pentru analiză? Începând cu anul acesta școlar, gramatica se va preda și la clasele ciclului mediu. E natural să ne întrebăm: cum vom face lecțiile la aceste clase? Iată numai câteva din multe întrebări care se pun profesorului de limba română. Răspunsurile așteptate de revista „Cum vorbim" vor fi de natură să aducă, prin acest larg schimb de experiență, îmbunătățiri simțitoare muncii noastre în școală și să contribue la transformarea studiului limbii — care până mai ieri, din cauza greșitelor concepții ale școlii vechi, părea greoi și arid — într'un studiu viu și interesant, menit să dea acelora care-l adâncesc satisfacția firească a oricărei munci științifice. Stăpânirea cunoștințelor despre limbă și priceperea în dezlegarea chestiunilor de analiză gramaticală vor putea oferi tânărului studios aceeași bucurie pe care i-o dă rezolvarea problemelor de matematică sau combinarea cu succes, în laborator, a diferitelor substanțe chimice.

În afară de preocupările metodologice, învățătorii noștri din învățământul elementar și mediu au și trebuie să aibă și pe acelea de ordin științific. Noi nu avem, până acum, un manual științific de gramatică. Cercetarea sistematică și adâncită a structurii gramaticale a fost neglijată de lingvistica trecutului. Multe probleme ale gramaticii limbii române sunt și astăzi nerezolvate, iar altele prea puțin adâncite.

În fața specialiștilor noștri care lucrează în cadrul Institutului de lingvistică al Academiei R. P. R. la întocmirea unui manual științific de gramatică, stă o sarcină grea. Profesorii de limba română din învățământul elementar și mediu ar putea ajuta munca grea a colectivului Institutului. În cursul predării, ei se izbesc zilnic de lipsurile și greșelile din manualele existente având prilejul să descopere aspecte gramaticale neînregistrate până acum sau definiții nestiințifice, care nu sunt în concordanță cu faptul gramatical sau nu cuprind întreaga lui realitate. Prin contactul permanent cu practica, ei sunt nu numai în măsură, dar au și datoria patriotică să semnaleze aceste lipsuri și greșeli, să le pună în discuție și să propună soluții.

Părăsind poziția de simpli spectatori ai intensei activități care

se desfăşoară astăzi pe ogorul ştiinţei noastre şi integrându-ne cu tot avântul acestei activităţi, noi vom putea aduce şi pe această cale o preţioasă contribuţie în munca pentru desvoltarea învăţământului limbii în şcolile de toate gradele.

AL. BISTRIŢEANU

DICŢIONARUL TEHNIC RUSO-ROMAN

Dicţionarul tehnic ruso-român apare într'o perioadă când industrializarea ţării, ducerea la bun sfârşit a planului cincinal şi, în genere, întreaga operă de construire a socialismului în republica noastră impun o cunoaştere cât mai temeinică şi o folosire cât mai largă a tehnicei sovietice. Întrucât numărul acelora care pot consulta publicaţiile sovietice în original mai este, deocamdată, destul de restrâns, se pune cu toată intensitatea problema traducerii în românește a unei cantităţi cât mai mari de lucrări de specialitate, pentru satisfacerea nevoilor mereu crescânde ale industriei noastre. Traduceri tehnice din rusă s'au făcut destul de multe şi până acum, iar în prezent numărul lor sporeşte neîncetat, odată cu desvoltarea şi creşterea a însăşi industriei româneşti. În ce priveşte calitatea acestor traduceri nu se poate face o apreciere generală: unele sunt mai bune, altele mai slabe, în funcţie de pregătirea traducătorilor, de noutatea materiei tratate, de existenţa în românește a terminologiei corespunzătoare. Ele au însă, mai toate, un neajuns comun, şi anume, lipsa de unitate în ce priveşte redarea diferiţilor termeni tehnici ruseşti, — mai ales a termenilor pentru care limba noastră nu are echivalente exacte. Această lipsă de unitate este explicabilă. Cauza ei trebue căutată în primul când în aceea că traducătorilor le-a lipsit până acum principalul lor instrument de muncă: dicţionarul.

În actualele împrejurări rostul unui dicţionar tehnic ruso-român este mai ales acela de a face ordine în traduceri, de a stabili o cât mai mare unitate de terminologie în diferitele domenii ale tehnicii, de a reduce la minimum sau chiar de a suprima cu desăvârşire soluţiile adoptate „pe cont propriu" de către fiecare traducător în parte. Iată de ce apariţia dicţionarului publicat de Editura Tehnică a fost întâmpinată cu multă satisfacţie de către tehnicienii români de toate specialităţile, care văd în el atât un îndreptar pentru traducători, cât şi un auxiliar preţios pentru cei ce vor să consulte publicaţiile sovietice în original.

Domeniile de activitate pe care le îmbrăţişează dicţionarul sunt destul de numeroase poate chiar prea numeroase pentru dimensiunile lui relativ mici. La o cercetare mai aprofundată ne dăm însă seama că centrul de greutate îl constitue industria, iar celelalte

domenii, ca științele naturale, agricultura, geografia, astronomia etc. sunt, în genere, destul de slab reprezentate.

După traducerea românească a fiecărui cuvânt se indică domeniul de activitate din care face parte cuvântul respectiv. Indicarea se face prin abrevieri destul de ușor inteligibile (de exemplu: *ac* — acustică, *aero* — aeronautică, *arh* — arhitectură, *petr* — petrol etc.), puse între paranteze. Întâlnim și cazuri de inconsecvență în ce privește repartizarea cuvintelor pe domenii. Astfel, *anodul* ține de electricitate, iar *catodul* de radio. Cuvântul *opanannăi* („arat de jur împrejur, brăzdat de jur împrejur") ține de botanică, iar cuvântul *oseniia* „grâu" nu e încadrat în niciun domeniu.

Este firesc însă să ne întrebăm ce caută într'un dicționar tehnic cuvinte din domeniul științelor naturale, al geografiei, al sportului (de exemplu: stadion), sau chiar al jocului de șah (*ofițer* „nebun"). Și mai ales, ce caută cuvintele care aparțin vocabularului comun (de pildă: *smetana* „smântână", *vozii* „hățuri" etc.). Prin *tehnică* în sens strict trebue să înțelegem industria și meșteșugurile, iar prin *termeni tehnici*, numai cuvintele care se referă la aceste două ramuri de activitate. Iată, prin urmare, criteriul care ar trebui să stea la baza alcătuirii unui dicționar tehnic. În cazul dicționarului de care ne ocupăm mai apare însă și un alt inconvenient: domeniile pe care încearcă să le îmbrățișeze (în tabelul cu abrevieri numărăm 56!) sunt prea numeroase pentru a fi epuizate în întregime. Este deci ușor de înțeles că toate acestie domenii nu sunt reprezentate în el decât superficial și incomplet. Astfel, găsim cuvinte ca „măr" *(iabloko)*, „garoafă" *(gvozdika)* sau „pescăruș" *(cealka)*, pe când „părul" „brandaburul", „barza" și multe altele lipsesc. De aici impresia de inconsecvență în alegerea cuvintelor, pe care o produce uneori dicționarul.

Soluția ar fi să se excludă în primul rând cuvintele care aparțin vocabularului comun, întrucât aceste cuvinte reprezintă în speță doar un balast care nu aduce servicii nimănui. Într'adevăr, îi va veni oare cuiva în minte să caute într'un dicționar tehnic cuvinte ca „măr", „cireș" sau „smântână"? Bineînțeles că nu. Prin urmare, locul lor nu este aici, ci într'un dicționar general ruso-român.

În ce privește cuvintele din diferitele domenii ale științei — ca geografia, științele naturale, astronomia, agrotehnica, silvicultura etc. — ele ar trebui, teoretic vorbind, să urmeze soarta cuvintelor din vocabularul comun, adică să fie excluse din dicționarul tehnic, urmând ca pentru fiecare domeniu în parte să se alcătuiască câte un dicționar special. Până atunci însă, soluția excluderii lor ar fi, credem, inoportună. Puține câte sunt, aceste cuvinte pot fi totuși de folos specialiștilor dintr'un întreg șir de domenii, dela astronomie până la agricultură. Se cuvine, deci, ca la viitoarele ediții ale dicționarului numărul lor să fie pe cât posibil mărit.

Principalele ramuri ale industriei, ca metalurgia, petrolul, textilele, electricitatea etc. sunt în genere destul de bine reprezentate în dicționar. Găsim cuvinte numeroase și variate, alese în așa fel ca să corespundă cât mai mult nevoilor practice. Traducerea lor este, în majoritatea cazurilor, cea justă. (Există și excepții. De pildă, cuvântul *promâsel*' pe lângă sensul de „meserie", „profesie", pe care îl dă dicționarul, mai are și sensul de „întreprindere industrială de tip extractiv"[2]).

Surprind însă neplăcut unele lipsuri esențiale. Astfel, în dicționar n'au fost trecute cuvinte ca „motor", „acumulator", „metal", „fier", „aur" („oțelul" și „argintul" sunt!), în timp ce altele ca „rață", „brânză" sau „stadion" au încăput în paginile lui.

Dicționarul conține circa 26.000 de cuvinte sau, mai exact de „articole", dintre care cele mai multe constau nu din cuvinte izolate, ci din sintagme (adică din grupuri de două, trei sau chiar mai multe cuvinte), așezate în ordine alfabetică și repetate în întregime ori de câte ori se schimbă unul din elementele componente ale sintagmei. De exemplu: *stanok burovoi* — „mașină de forat", *stanok valtsiokarnâi* — „strung pentru valțuri", *stanok dlntorezndi* — „mașină de filetat" etc.

Sistemul grupării în sintagme trebue considerat drept un merit al dicționarului. În locul lui autorii ar fi putut face doar o înșiruire de cuvinte izolate, lăsând cititorului facultatea de a le combina cum știe. Dacă n'au făcut-o, au avut probabil în vedere faptul că un asemenea sistem ar fi indus adesea în eroare pe cititori, înlesnind comiterea multor greșeli.

Punctul de plecare al celor ce au alcătuit dicționarul a fost, desigur, contactul cu realitatea, constatarea că în practică diferitele cuvinte „tehnice" (ca toate cuvintele dealtfel), apar nu izolate, ci grupate în sintagme mai mult ori mai puțin stabile. Funcțiunea acestor sintagme este, într'o anumită măsură, asemănătoare cu aceea a cuvintelor propriu zise, în sensul că și unele și altele pot desemna obiecte, însușiri sau acțiuni (dovadă e faptul că aceeași noțiune poate fi exprimată într'o limbă printr'un singur cuvânt, iar în altă limbă printr'o sintagmă sau chiar propoziție întreagă).

Scopul urmărit de autorii dicționarului a fost să prezinte cuvintele în grupe corespunzătoare realității și nevoilor practice, — scop pe care, în bună parte, l-au atins.

În ce privește structura gramaticală a acestor grupe (sau sintagme), ea variază în funcție de conținutul lor. Astfel[2] sintagmele

1. După D. N. Usakov, *Tolkovâi slovari russkogo iazâka*.

2. În aceeași categorie intră și denumirile acțiunilor, exprimate, din punct de vedere gramatical, prin substantive. Cf. în românește: *cruțare, tăiere, călire* etc.

care desemnează obiecte constau, de obicei, din substantive, adjective și participii, combinate în felul următor:

a) substantiv + adjectiv (sau participiu), de exemplu: *jelezo gubcatoe* — „fier spongios"; *stal' raskislënnaia* — „oțel desoxidat";

b) Adjectiv (sau participiu) + substantiv: *ceornaia gaika* — „șuruburi brută"; *nastroennaia* antena „antenă acordată" *etc.*

c) Substantive cu atribute în cazul genetiv: *avtomat minimal'nogo toka* „releu minimal"; *vâravnivanie napreajenia*, „compensarea tensiunii" etc.

d) Construcții prepoziționale: *ispâtanie na tvërdost'* „încercare la duritate"; *ispâtanie na ustalost' pri povtorno peremennom krucenii* „încercare la forsiune alternativă repetată".

Sintagmele care desemnează acțiuni constau, în majoritatea cazurilor, din verbe însoțite de substantive (de obicei în acuzativ) sau adverbe (adesea de proveniență substantivală). De exemplu: *nabirat' nomer* „a forma un număr (la telefon)", *nabirat' vâsotu* „a lua înălțime" (zero); *rezat' lomtsami* „a tăia în felii".

În sfârșit, însușirile sunt desemnate prin adjective și participii, fie izolate, fie însoțite de adverbe: *metalliceskii* „metalic"; *nastroennaî* „acordat"; *raskalënnaî dokrasna* „încălzit la roșu".

În cazul cuvintelor izolate se indică adesea, între paranteze, și determinativele lor mai frecvente (câteodată și sinonimele), sau, pentru adjective, substantivele pe care de obicei le determină ele. De ex. *vâpekanie (hleba)* „coacere (a pâinii)"; *anastaticeskii (sposob)* „anastatic (procedeu)".

Pe alocurea se arată și prepoziția cu ajutorul căreia un cuvânt se leagă de cuvântul următor: *ssâlat' s'a na...* „a se referi la..." *polozit' s'a na* „a fi așezat pe".

Această tendință de a prezenta cuvintele într'o formă cât mai accesibilă și cât mai corespunzătoare nevoilor practice constituie, fără îndoială, unul dintre meritele de căpetenie ale dicționarului.

Există, totuși, și cazuri criticabile. Astfel, gruparea în sintagme nu se face adesea după un criteriu determinat, ci oarecum la întâmplare. De pildă, la sintagmele compuse dintr'un substantiv și un adjectiv, în față este pus când substantivul, când adjectivul, fără nicio distincție. Găsirea sintagmelor respective devine, în felul acesta, foarte grea, întrucât cititorul nu știe la ce literă să le caute. (În rusă ordinea firească este adjectiv + substantiv, însă autorii dicționarului n'o respectă). De exemplu: pentru „oțel desoxidat" (în dicționar *stal' raskislënnaia*) trebue să căutăm la „oțel" (*stal'*) iar pentru „lemn roșu" (în dicționar *krasnoe derevo*) la „roșu" (*krasnoe*).

Adesea se întâmplă ca aceeași sintagmă să figureze în dicționar de două ori, odată la litera cu care începe substantivul și

odată la acela cu care începe adjectivul. Astfel, pentru „siderurgie" (în ruseşte „metalurgie neagră") găsim şi *ciornaia metallúrgia* şi *metallúrgia ciornaia* iar pentru „ruletă de măsurat" — *mernaia lenta* şi *lenta mernaia*.

Repetiţiile de acest fel nu constituie un aspect pozitiv al dicţionarului, ci mai curând un neajuns al lui. Prezenţa lor denotă lipsa de sistem cu care s'a lucrat şi face că numărul real al articolelor conţinute în dicţionar să fie mai mic de 26.000, întrucât acelea care apar de două ori îşi modifică numai forma, păstrându-şi conţinutul neschimbat.

Sperăm că la ediţiile viitoare acest neajuns va dispărea. Soluţii ar fi două: sau să se aşeze cuvintele în ordinea lor firească, sau să se înceapă întotdeauna cu elementul principal al sintagmei (de obicei substantivul). Ca model trebue luate dicţionarele tehnice sovietice, care de obicei adoptă soluţia a doua.

Traducerea în româneşte a cuvintelor ruseşti este, în general, destul de bine făcută. Găsim totuşi câteva definiţii neclare (de exemplu: *Anghelka (klepka)* „Anghelca", dimensiuni de doage; sau: *dabe* „soi de cartof oval de masă", precum şi unele sintagme construite greşit; de exemplu: *predel procinosti* „rezistenţă de rupere". Corect ar fi fost „rezistenţă la rupere" întrucât substantivul *rezistenţă*, ca şi verbul *a rezista*, cere de obicei prepoziţia *la*).

Când un cuvânt are două echivalente, unul popular şi altul ştiinţific, ele sunt date de obicei amândouă. De exemplu: *perl*, „perlă, mărgăritar"; *perepélka* „prepeliţă (Coturnix communis). Cazuri de inconsecvenţă întâlnim şi aici. De exemplu: *saja* „negru de fum" (nu se dă sinonimul popular *funingine*); *tabak* „tutun" (nu se dă termenul latinesc).

În ce priveşte forma gramaticală a cuvintelor ruseşti, autorii dicţionarului se arată destul de consecvenţi. Substantivele sunt la singular[1]) adjectivele la singular masculin, iar verbele la infinitiv (*Zavod* „uzină, fabrică"; *ugol'nâi* „unghiular"; *plavit'* „a topi").

În sintagme acordul şi regimul sunt, în genere, respectate. Indicarea categoriei gramaticale se face prin abreviaţii puse în dreptul fiecărui cuvânt sau al fiecărei sintagme (în acest din urmă caz se ţine seama de elementul ei principal). De exemplu: *vâsota vsâsâvania* f. „înălţime de aspiraţie" („f." însemnează substantiv feminin, în speţă substantivul *vâsota* „înălţime" care este elementul principal al sintagmei; *raskalënnaî dobela* part. „încălzit la alb" (aici elementul

---

1. Cu forma pluralului sunt date substantivele care la singular se întrebuinţează puţin sau deloc (*ogni* „cleşti"; *latâni* „ştreanguri"). În unele cazuri însă preferinţa pentru plural nu este întemeiată de ex.: *dveri* „uşe (de casă)"; *bumâgi vosvogo prosveta* „hârtie cu transparenţă uniformă" (în româneşte e la singular!).

principal este participiul *raskalënnăi*). Uneori categoria gramaticală este indicată greşit. De pildă în sintagma *ănilinovăi sinii* s. „albastru de anilină", elementul principal al sintagmei (*sinii* „*albastru*") nu e adjectiv, cum arată abrevierea *a*, ci substantiv. Cuvântul *vzaimo-prevrasceaemăi* s. „interconvertibil" nu e adjectiv, ci participiu.

Abrevierile *a* şi *ad.* — prima pentru adjective, a doua pentru adverbe — sunt, credem, nepotrivite. Atât cuvântul *adjectiv* cât şi cuvântul *adverb* încep cu silaba *ad.*, ceea ce poate da uşor naştere la confuzii, în sensul că prin abrevierea *ad* cititorul poate să înţeleagă „adjectiv" iar prin *a* — „adverb". Se impune deci adoptarea unor abrevieri care să excludă orice posibilitate de interpretare echivocă — de pildă, a abrevierilor *adj.* şi *adv.*

Un neajuns serios al dicţionarului îl constituie inconsecvenţa cu care sunt întrebuinţate semnele de punctuaţie.

Astfel, virgula serveşte atât pentru despărţirea sinonimelor cât şi pentru despărţirea cuvintelor cu înţelesuri deosebite, ceea ce poate da naştere la interpretări greşite cu consecinţe destul de grave, de exemplu: *deatel* „ciocănitoare, ghionoae" (sinonime) şi *perej* „ardei, piper" (cuvinte cu înţelesuri diferite). Este uşor de înţeles că cel ce consultă dicţionarul se poate vedea adesea în situaţia de a nu şti dacă are de-a face cu două cuvinte deosebite ca sens, sau, dimpotrivă, cu două cuvinte care înseamnă acelaşi lucru.

Pentru despărţirea cuvintelor cu înţelesuri diferite, autorii mai folosesc punctul şi virgula, ca exemplu: *Pero* — pană (de pasăre); peniţă (de scris), sau numai punctul (Guba — Estuar. Buză), lapt care îl derutează şi mai mult pe cititor, făcându-l să creadă că virgula e rezervată numai pentru sinonime. În sfârşit, denumirile latineşti ale plantelor şi animalelor sunt despărţite de sinonimele lor populare uneori prin virgule sau puncte şi virgule, alteori prin paranteze. De exemplu: *Akula* „Rechin. Carcharias glaucus". *Ej* „Arici". Erinaceus europaeus. *Vasilëk* „Albăstriţă (Centaurea Cyanus). Câteodată apare şi virgula şi paranteza: *Sliva* Prun. Prunus domestica)".

Iată, în linii mari, concluziile care se pot trage după o primă luare de contact cu dicţionarul tehnic ruso-român.

Evident, în forma lui actuală dicţionarul are destule neajunsuri, destule lacune şi greşeli care trebue înlăturate. Să nu uităm însă că neajunsurile sunt inerente oricărui început şi că părţile bune ale dicţionarului sunt, fără îndoială, mai numeroase decât cele slabe.

Strângerea, selecţionarea şi traducerea materialului n'a fost nicidecum o muncă uşoară, — mai ales că traducătorii n'au avut un model precis după care să se conducă [1]). Anevoioasă a fost, probabil, până şi faza ultimă, adică tipărirea (cu caractere ruseşti şi româneşti). De toate aceste împrejurări trebue să ţinem seama când vrem să facem o apreciere generală a lucrării.

1. Un dicţionar tehnic ruso-român nu există până acum.

Rezultatul unei asemenea aprecieri nu poate fi decât pozitiv. Autorii şi-au îndeplinit conştiincios misiunea şi, învingând greutăţile care le stăteau în cale, au izbutit să pună la dispoziţia tehnicienilor un instrument de lucru de cel mai mare preţ.

Dicţionarul tehnic ruso-român înlesneşte cunoaşterea şi punerea în practică a înaintatei tehnici sovietice, răspunzând, în felul acesta, unor nevoi vitale ale ţării noastre. Tehnicienilor români de toate specialităţile le revine sarcina să contribue, într'o măsură cât mai mare, la îmbogăţirea şi perfecţionarea ediţiilor care, desigur, vor urma.

D. C.

VITRUVIUS ŞI ORIGINEA GRAIULUI

Lingviştii burghezi nu se interesează de obicei de originea graiului, lăsând această problemă pe seama teologilor, care spun poveşti despre Adam şi Eva. Filozofii din trecut au emis teorii absurde, presupunând sau că cuvintele au fost stabilite de fiinţe supranaturale, sau că ele au fost create de un om care s'a priceput să dea un nume lucrurilor. Abia Marx şi Engels au pus cum trebue şi au rezolvat problema, arătând că oamenii au început să vorbească „numai când au simţit nevoia să-şi spună ceva unul altuia", numai din necesitatea urgentă de a comunica cu ceilalţi oameni", că limba „e produsul unei colectivităţi" şi că ea s'a născut în procesul de producţie.

E interesant de semnalat că un autor din anticitate, arhitectul roman Vitruvius, s'a apropiat de adevăr, într'un text pe care-l reproduc mai jos în traducere liberă şi pe care, după câte ştiu, nu l-a pus până acuma la contribuţie niciun lingvist:

„În vechime oamenii se născeau ca fiarele în păduri şi în peşteri şi în codri şi îşi duceau viaţa hrănindu-se cu roade sălbatice. Când-va, într'un loc oarecare, nişte copaci deşi, fiind scuturaţi de furtuni şi de vânturi şi frecându-se ramurile între ele, au stârnit foc; speriaţi rău de flăcără, cei care erau în apropiere de acel loc au fugit-o la fugă. Apoi, liniştindu-se lucrurile, s'au apropiat mai aproape şi au băgat de seamă ce plăcută este pentru corpuri căldura focului; mai punând lemne şi păstrând astfel flacăra, aduceau şi pe alţii şi le arătau prin semne ce folos aveau dela foc. În acea adunare de oameni, scoţând mesaje sunete, s'au format cu timpul cuvinte, unii, arătând obiectele de care aveau mai des nevoie, au început să vorbească şi aşa s'a născut graiul." (Vitruvius, *Tratatul de arhitectură*, II, I 3)

Se înţelege că textul este lipsit de naiv: autorul are pretenţia să stabilească exact accidentul care a dus la crearea graiului şi ne înşiră toate detaliile, ca şi cum ar fi fost chiar el de faţă. Pe lângă asta, el nu şi-a putut închipui altă nevoie care l-a făcut pe oameni să vorbească, decât ceva legat de meseria lui, anume construcţia primei vetre. Dar nu e mai puţin adevărat că şi-a dat seama că graiul a apărut în colectivitate şi din nevoia oamenilor de a colabora la muncă. Cum se face că i-a dat în gând ceea ce alţii, mai bine informaţi, n'au putut vedea?

Filologii germani îl disprețuiesc în general pe Vitruvius, unul din ei îl declară „proletar semidoct". Chiar proletar, nu era el, bine înțeles, dar era un om care muncise și care, în deosebire de alți autori antici, nu povestea ceea ce auzise dela alții sau citise în cărți, ci expunea rodul experienței lui personale în practica arhitecturii. De aici disprețul aristocratic față de el al filologilor burghezi, și de aici și posibilitatea pentru ei de a întrezări adevărul asupra unui punct atât de delicat cum e originea graiului. Pentru a pune însă problema în lumina ei adevărată și pentru a o face înțeleasă publicului, a fost nevoie de apariția proletariatului și de geniul învățătorilor clasei muncitoare, Marx și Engels.

AL. GRAUR

DESPRE ORIGINEA NUMELOR DE PLANTE

S'au scris nenumărate cărți și articole privitoare la numele de persoane sau de locuri. S'au creat chiar două ramuri ale lingvisticii care se ocupă cu aceste probleme: antroponimia studiază numele de persoane, iar toponimia se ocupă de numele de locuri.

Un capitol al lingvisticii, mai puțin important, dar totuși interesant, l-ar putea constitui studierea numelor de plante, în primul rând a originii acestor nume. Nu înțelegem prin aceasta studierea *originii cuvintelor* întrebuințate în numele de plante, ci a procedeelor mai des întrebuințate în „botezarea" plantelor, de poporul nostru și, probabil, și de alte popoare. Vom arăta, mai jos, câteva din aceste procedee care au ca trăsătură comună faptul că se pleacă dela planta însăși, dela aspectul și proprietățile ei.

Floarea fiind aceea care atrage mai întâi privirea, numele multor plante e în legătură cu forma sau culoarea florilor lor: *ciucuri, bubuce, iăcrămioară, iăcrămiță, degetar, degetarul* (degetar mai mic) *căldărușă, gheata-zănei, gușa porumbului* etc. *Cinci-degete* are o floare cu cinci foliole, iar floarea de *gura-leului* sau de *gura-lupului* se căscă într'adevăr, ca o gură. *Gălbinelele, roșa-leașa, albăstriță* etc. poartă nume date după culoarea florii.

Unele plante sunt lipsite de flori, sau mai izbitoare decât floarea e forma ciudată sau culoarea neobișnuită a frunzelor. De aceea întâlnim nume ca *limba-șarpelui, urechea-iepurelui, talpa-gâștei, sdgeata-zănei* etc. O plantă ale cărei frunze au marginile dințate se numește *dințură*. *Argintica* are frunzele albe pe una din părți.

Mai rar, întâlnim plante ale căror nume e dat după forma rădăcinii (*țâța-caprei*), a tulpinii (*iarbă-grasă*), sau a fructului (*ploșniță*).

Multe plante au fost botezate după anumite proprietăți ale lor

os, gustul, mirosul etc. *Lemnul-dulce* sau *mierea-ursului* au un gust dulce; nume ca: *iarbă amară* sau *amăreală* ne lac să ghicim gustul plantelor respective. *Usturoiţa* are miros de usturoi, iar *spănocul-puturos* sau *puturoasa* sunt plante urît mirositoare. *Floarea-soarelui*, după cum se ştie, e mereu cu faţa spre soare; *ciuboţica-cucului* e numită aşa, deoarece e veninoasă; tulpina de *laptele-câinelui* sau *laptele-cucului* lasă să curgă, atunci când e ruptă, un lichid albicios, foarte asemănător cu laptele.

Se ştie că multe plante au proprietăţi medicinale. Unora dintre ele, li s'a dat numele după boala pe care o vindecă. *Iarba-de-lungoare* se întrebuinţează de către bolnavii de lungoare, iar *măseariţa* e folosită împotriva durerilor de măsele.

Numele unor plante ne indică timpul înfloririi lor (exemplu: *floarea paştilor*) sau locul pe unde cresc în mod obişnuit: *foarfeca-bălţii*, *floare-de-lac*, *cânepa-codrului* etc. *Buruiana-surpăturii* creşte pe coline uscate şi pietroase, pe surpături.

Foarte multe plante sălbatice, unele neiolositoare sau chiar vătămătoare omului, se aseamănă la înfăţişare cu plante comestibile sau întrebuinţate în gospodărie. Pe baza asemănării, li s'a dat numele acestora din urmă, întovărăşit însă de un calificativ care arată că plantele respective sunt bune doar pentru animale. Ele se numesc *mei-păsăresc*, *salata-iepurelui*, *ceapa-ciorească*, *busuiocul-cerbilor*, *aiul-şarpelui*, *mărul-lupului*, *chiminul-porcului* etc.

Un mare număr de plante îşi datoresc numele diferitelor credinţe populare şi imaginaţiei poporului. Iată câteva: *iarba-dragostei*, *pana-sburătorului*, *iedera-zânelor*, *coada-zmeului*, *umbra-iepurelui*, *stupitul-cucului*, *muşcatul-dracului* etc.

Sute de plante cunoscute de poporul nostru şi-au primit numele şi pe alte căi decât cele arătate aici. Noi ne mulţumim cu atât, subliniind, în concluzie, constatarea că plantele nu şi-au primit numele lor la întâmplare. Cercetări mai amănunţite în această direcţie ar putea duce la rezultate interesante.

Cluj

ANDREI AVRAM

GRAIUL DIN NORDUL REGIUNII BOTOŞANI

Unele particularităţi lexicale, morfologice, fonetice, ne îndreptăţesc să vorbim despre un grai moldovenesc de sud şi unul de nord. Nordul regiunii Botoşani (e vorba de raioanele Darabani, Săveni şi părţi din Dorohoi) are însă şi unele particularităţi de grai care lipsesc chiar în restul graiului moldovenesc de nord. Dau mai jos câteva din această ultimă categorie de fapte.

Texte noastre vechi ne arată că graiul maramureşean şi ardelean din secolele al XVI-lea, al XVII-lea şi începutul secolului al

XVIII-lea au unele trăsături comune. Printre acestea este pluralul în *-i* la un cuvânt ca *țări* — articulat *țările* (de unde s'a format și genetiv-dativul *țării, țăriei*). Aceeași caracteristică și pentru aceleași secole o găsim și în textele de grai moldovenesc (*Cazania lui Varlaam* de exemplu — apărută în 1643).

Această formă de plural există și astăzi în nordul regiunii Botoșani. Astfel în Coțușca și împrejurimi, de exemplu, pluralul de la *pară* este *peri* (*două peri*) — art. *perile* — unde pronunțarea lui *i* este mult mai velară (guturală), dacă se poate spune așa, decât este cea a lui *i* din *când, mână, vânt* etc. Iată un exemplu din vorbirea de toate zilele: „Am cules tot rodul (toate *perile*) depe copacul de *peri*."

În legătură cu aceasta sunt de remarcat pentru regiunea de care mă ocup și expresiile *copac de meri, copac de nuc* etc., neobișnuite în alte părți unde se spune *măr, păr, nuc*.

Expresia *două peri* mai prezintă o particularitate a acestui grai: *două* pentru *două*. Alături de acest cuvânt trebue puse și *noauă* (numeral cardinal, adjectiv feminin sing. și pron. pers. la dativ plural), *voauă* (dativul plural dela pron. pers. *voi*), *oauă, ploauă, roauă* unde aspectul fonetic este ca și în graiul ardelenesc. Se spune astfel: „La cămin s'au prelucrat *amândoauă* broșurile"; „Am dat la Cooperativă o sută de *oauă*"; „În gospodărie colectivă au intrat încă *noauă* țărani săraci"; „Partidul clădește o viață *noauă*"; „Toamna roadele ogorului ni se dau *noauă*"; „Acest tractor vi s'a dat *voauă*" „Afară *ploauă*"; „Dimineața a căzut *roauă*".

Particularitatea de mai sus este veche în limbă. Al. Rosetti (Istoria limbii române, VI, Buc., 1946, pag. 132—134) explică forme ca *amândoao, ploao, noao* prima în Codicele Voronețean, celelalte în Psaltirea Scheiană) prin epenteza unei semi-vocale care înlătură astfel hiatul. Astfel autorul spune că în textele secolului al XVI-lea una dintre notațiile hiatului *oauă* — este: *oao, oad*. Iată și două expresii (pe care autorul le dă însă pentru a ilustra altfel de fapte) : *să dediu voao lege* (op. cit., p. 232); *că ați dat noao a ști* (op. cit. p. 226), prima din textele măhăcene, a doua dintr'un text din arhivele dela Bistrița (Transilvania).

Pentru a se arăta că o acțiune trecută s'a petrecut înaintea altei acțiuni trecute, se întrebuințează mai mult ca perfectul („Eu *plecasem* când mi-a sosit scrisoarea"). Aceasta are și o a doua formă, perifrastică *(s'a fost dus, am fost plecat, l-am fost văzut)*. Al. Philippide spune în gramatica sa că verbul *a fi* nu are un „pluscaperfect compus" (așa numea el formele ca cele de mai sus). Oricât de artificială și curioasă ni s'ar părea (și aceasta, desigur datorită repetării participiului trecut), forma există totuși în vorbirea poporului din părțile amintite și deci trebue semnalată. Nu rareori de aceea auzim fraze ca aceasta: „Când mi-ai spus tu să mă duc la miliție, *eu am fost* de-acuma".

ȘTEFAN C. GIOSU

COMPLEMENT INDIRECT SAU CIRCUMSTANȚIAL ?

La pag. 376 a manualului de limba română pentru clasa a V-a, la capitolul complementului indirect, se dau următoarele exemple: „Viitorul aparține tineretului; Ogoarele sunt arate cu tractorul; In cărțile sale Gorki vorbește despre cei asupriți; Ardealul a fost eliberat de Armata Sovietică și unități ale Armatei Române."

Dintre aceste patru exemple, doar întâiul și al treilea sunt corecte. In exemplul al doilea, complementul este circumstanțial: cu ce sunt arate ogoarele? cu tractorul. Acest complement circumstanțial se numește instrumental. Al patrulea este și el circumstanțial și arată pe autorul acțiunii verbului pasiv: de cine a fost eliberat Ardealul? de Armata Sovietică.

Este prin urmare greșită și definiția complementului indirect dată de același manual: „complementul care răspunde la întrebarea *cui?* și stă în cazul dativ, sau la întrebarea *cu cine? cu ce? despre cine? despre ce? de cine? de ce?* și stă în cazul acuzativ se numește complement indirect". Mai trebue semnalat că dativul poate fi înlocuit și prin acuzativul cu prepoziția *la, pentru* etc.

CRISTU A. GAIA

Constanța

NUME PROPRII

CUM SE SCHIMBĂ NUMELE

Spre deosebire de numele care ies din circulație odată cu lucrurile pe care le desemnează sunt nume care se retrag, fără ca lucrurile de care sunt legate să dispară.

După cum se știe, cătunele nu formează unități administrative. Numele lor circulă numai în rândul localnicilor, fără a figura în administrație. De aceea ele se schimbă relativ repede.

Comuna Penteți din Raionul Siatina e formată din mai multe sate. Unul din ele e satul Mierlești de sus. Acesta e împărțit de către locuitori în două cătune: *Găbunești* și *Ulmeni*. Numele lor vin dela două familii: familia Găbunea și a cui Ulmeanu. Ele s'au impus prin faptul că familiile care aveau același nume, Găbunea sau Ulmeanu, erau cele mai numeroase. „Unde aveți horă?" „In Ulmeni". „De unde e fata asta?" „De la noi din Ulmeni."

In timpul din urmă, numele Ulmeni se aude tot mai rar. Mai mult bătrânii îl folosesc. In locul lui devine din ce în ce mai frecvent numele *Ghimișești*. Explicația este următoarea: Familiile Ulmeanu s'au împuținat foarte mult. Locul lor, pe plan numeric, a fost luat de alte familii care poartă numele *Ghimiș*. Deaceea sătezi aproape toți, dar mai ales tinerii, spun: *Ghimișești*.

M. NITA

NEOLOGISME CARE ȘI CAUTĂ ÎNCĂ FORMA ROMÂNEASCĂ

Există neologisme care nu și-au găsit încă forma românească. E cazul termenului franțuzesc *portefeuille* sau italienesc *portafoglio*, care în limba de origine desemnează trei noțiuni diferite: la propriu, înseamnă geanta de buzunar în care se țin bancnote și acte; iar la figurat: a) efecte de comerț, b) funcția de ministru (sub regimul guvernelor burgheze).

În românește, cuvântul a dat două forme: *portofel* și *portofoliu*. *Portofoliu* a rămas cu cele două sensuri figurate din limba de origină iar *portofel* s'a specializat în înțelesul de „pungă, pentru bani". Pentru geanta de buzunar însă în care păstrează acte, hârtii, ducem lipsă de un termen potrivit. De aceea asistăm de câtva timp la o întoarcere la forma originară franceză *portefeuille*, care de dată aceasta, în special în limbajul funcționarului din comerț, a dat naștere la *portfel*. Noul născut are însă o viață precară înțeleasă, pentru o ureche românească, el apare ca un plural. I s'a inventat atunci singularul: *portfeu*, prin analogie cu: *ieu-ie*, *derbedeu-derbedei*. Intrați în oricare magazin de marochinerie și vi se va oferi un *portfeu* sau *porfeu*. Formele acestea sunt firești, inadmisibile.

La unii scriitori am găsit termenul *port-bilet* care are însă cusurul că lasă la singular al doilea component: *bilet* (ca și în franțuzește, de altfel: *portefeuille*). S'ar putea propune *portfoi*, în care al doilea component *foi* fiind la plural, exprimă mai complet noțiunea de purtător de hârtii, de *foi*.

Un alt cuvânt nou-nouț care-și dibuește încă forma românească este *cracaua*. E vorba de salamul acela pe care-l cunoaștem cu toții și căruia Nemții îi spun *Krakauer*, adică „din Cracovia, cracovian". În românește nu avem însă substantive cu terminația *-aua* la singularul nearticulat. Avem termeni rămași din limba turcă cu *a* accentuat la singularul nearticulat și cu terminația *-aua* la singularul articulat: *para-parale*, *saca-sacale* etc. Nu ar fi deci surprinzător dacă forma *cracaua* ar fi eliminată și înlocuită cu o formă în *a* accentuat. De ne scum se spune: *dă-mi o felie din cracaua de colo*". Din momentul ce *cracaua* a devenit forma articulată, — prin analogie cu *bisa-bisale* se va ajunge să se spună: *o cracă-două cracale*, formă care se întâlnește în graiul viu, dar care față de termenul original *Krakauer* apare barbară. Ar trebui păstrat cuvântul *Krakauer* sau înlocuit cu *cracovian*.

S. RIVAIS

CRITICA PROIECTELOR DE ORTOGRAFIE

Am publicat în ultimul nostru număr cele două proiecte de ortografie, depuse la sesiunea Secției a VI-a a Academiei de acad. Emil Petrovici și prof. Al. Graur. Menționăm că, deși ambii autori fac parte din comitetul de redacție al revistei noastre, toate proiectele nu angajează în nici un fel revista, ceea ce reiese de altfel și din faptul că doi membri ai comitetului au depus în același timp două proiecte diferite. Publicăm în acest număr critica pe care fiecare din cei doi autori o face proiectului celuilalt; se înțelege că nici această critică nu angajează decât pe autorul respectiv, celalalți membri ai colectivului revistei rămânând liberi să-și expună punctul de vedere personal. Rugăm și pe ceilalți noștri să se pronunțe în scris asupra celor două proiecte, eventual să ne trimită proiectul propriu, pe care îl vom publica sau îl vom înainta în manuscris comisiei pe care Academia R. P. R. o va numi pentru a alcătui proiectul definitiv.

ASUPRA PROIECTULUI DE ORTOGRAFIE AL ACAD. EM. PETROVICI

Între acest proiect și cel pe care l-am depus eu, diferențele nu sunt mari. Cu excepția unui singur punct, observațiile mele sunt mai mult de aplicare decât de principiu. Socotesc că ambele proiecte admit ca bază două reguli următoare: trebuie să notăm toate diferențele de pronunțare din limba literară, dacă acestea servesc pentru a diferenția sensurile cuvintelor. Pornind deci acest principiu, am de făcut câteva observații:

La punctul 2. De ce să scriem uneori *le*; alteori *e*, acolo unde cu toții pronunțăm *le*? pronunțăm *iepure, ieri*, deci e natural să scriem așa.

La punctul 3. Propunerea de *e* se scrie *ea*, deși pronunțăm *e*, pentru a diferenția în scris pronumele *ea* de verbul *e*, este neprincipială. Tot ce rămâne nedeosebit în pronunțare poate rămâne nedeosebit și în scris. De câteori pe an s'ar putea ivi o confuzie de sens pentrucă cineva ar crede că are deslușire cu un verb, când în realitate s'ar vorbi de un pronume? În realitate, scrierea *ea* în loc de *e* este un rest de latinism.

La punctul 4. Propunerea de *a* se scrie *deasupl* în loc de *dinsupl* este în legătură cu o teorie fonologică publicată de acad. Em. Petrovici, în ultimul număr al revistei „Studii și cercetări lingvistice". Părerile specialiștilor, încă nu sunt bine fixate asupra ideilor cuprinse în acest articol.

La punctul 7. Dacă introducem pe *î* scurt, de ce să nu-l folosim peste tot unde avem altceva decât un *î* plin?

La punctul 10, singura problemă mai amplă. Nu sunt de acord cu reintroducerea lui *u* scurt. Mi s'a obiectat că aș fi neconsecvent, deoarece pledez pentru *î* scurt și mă opun lui *u* scurt. Dar între cele două semne nu e nicio legătură. *Î* scurt e necesar pentrucă marea diferențiere pe care o cunoaște întreaga populație a țării și care la rândul lor prezintă diferențieri fonologice; *î* scurt e necesar ca să nu citim *Peș* ca în loc de *Pe'cica*, *Iași* ca în loc de *Ia'șcioo*, *Barașa'nău* în loc de *Barabanc'a*, *Oerș* în loc de *Oe'riu* și ca să nu confundăm pe *o'chi* cu *ochi*, pe *ma'nă* cu *mai nă* etc. *U* scurt nu servește la nimic în limba literară. Acest *u* scurt „se rostește aproximativ pe jumătatea a teritoriului țării". Da, dar tocmai pe această jumătate nu se vorbește literar. Menținerea lui *u* scurt este și ea o urmă de latinism; noi ne înțelegem perfect în vorbire fără a-l pronunța, și de asemenea ne înțelegem perfect în scris fără el, deoarece în practică *u* scurt a și fost suprimat. Iată încă pagubă pentru omenire. Mai adăug că dacă scriem *unghie*, folosim de fapt patru semne (*ghiu*) pentru un singur sunet (*g* moale), ceea ce trebuie să recunoaștem că e cam mult.

Alte diferențe între cele două proiecte rezultă de-a le mai fi scris aici

S.I. CHIȚIMIA

CATEVA OBSERVAȚII LA PROIECTUL ORTOGRAFIC AL PROFESORULUI AL. GRAUR

O reformă a ortografiei, pentru a-și atinge scopul, nu trebue să fie una radicală, care să schimbe din temelii vechea ortografie. Deprinderile grafice bine înrădăcinate ale unei comunități, care nu dau prilej la îndoieli și greșeli, trebue respectate de noua ortografie. Nu se vor introduce reforme numai de dragul unui principiu, ci pentru a face noua ortografie mai simplă, mai rațională, mai consecventă.

Proiectul tovarășului Al. Graur nu este prea radical și nu propune să se aplice cu o consecvență riguroasă un singur principiu, cel fonetic sau cel fonematic, în ortografie. Totuși, în ce privește scrierea lui *i* scurt, proiectul propune întrebuințarea lui și acolo unde nu este necesară.

Consider necesară reforma în acele cazuri, când cei ce scriu fac numeroase „greșeli" datorite unor lipsuri ale ortografiei însăși. În proiectul meu de reformă am plecat dela aceste „greșeli". În ce privește însă scrierea unor cuvinte ca *iarnă, ghiață, ciorap, mierlă, piele, fiară, ciur* etc., nu se fac greșeli, pentru ca să fie nevoie de a nota pe *i* cu un *i* scurt. Alta e situația când e vorba de a scrie pe *i* silabic și nesilabic final. Aici se fac multe greșeli. De aceea propun să se scrie *i* scurt numai în poziția finală, acolo unde nu formează silabă. Punctele 6 și 7 din reforma tovarășului Graur înseamnă o reală simplificare a ortografiei noastre.

De asemenea se fac multe „greșeli" în scrierea lui *ie* la început de silabă. Se scrie *voie, spoiește, trebuie, creiez, Ploiești, măiestru*, dar și *voe, spoește, treboe, creez, Ploești, măestru*. E bine să alegem una dintre aceste grafii, ori *ie*, ori *e*. Proiectul tovarășului Graur nu aduce o adevărată îndreptare în haosul de până acuma (punctul 13 al proiectului). (Notez că *femeie, întemeiez, Mitiuie* se rostesc exact ca *idee, creez, contribue*, cu un *i* semivocalic foarte slab între vocale. Cei cărora li se pare că în cuvintele recente *aiee, creez, contribue* lipsește în mai mare măsură *i* semivocalic decât în *cheie, trebuie* se lasă influențați de forma scrisă a cuvintelor franceze corespunzătoare).

Prin punctele 4, 5, 6, 7, 8, 13 ale proiectului său, tovarășul Al. Graur introduce în scrierea românească o mulțime de *i* scurți, care urîțesc aspectul unui text românesc. Probă poate să facă oricine.

Dacă ne-am hotărî să scriem totdeauna, fără nicio excepție, *e*, la început de silabă, am realiza o simplificare a ortografiei, o economie de timp și de hârtie și am reveni la o tradiție a scrierii românești, care datează din veacul XVI, când au început Românii să scrie (nume românești de locuri și de persoane în texte slavonești), și care a durat până în pragul veacului al XX-lea, când, prin ortografia Academiei Române din 1904, s'a aplicat parțial principiul ioneic.

(E adevărat că unii pronunță pe-l'resc *a creu, creez, creînd*, fără *i* semivocalic între vocale. Majoritatea rostește *a creia, creiez*. Semivocala *i* face ca *i* al sufixului gerunziului să devină *i creînd*, iar *a* al infinitivului lung *a: crearea* în loc de *crearea*). De altfel aproape toate aceste probleme nu sunt probleme de ortografie, ci de ortoepie și gramatică. Gramatica normativă trebue de pildă, să stabilească dacă neologismul *a crea* se conjugă după modelul lui *a desfăța (desfățare, desfățez, desfățăm, desfățînd)* sau după modelul lui *a întemeia (întemeiere, întemeiez, întemeiem, întemeiînd)*. După observațiile pe care le-am făcut, marea majoritate îl conjugă pe *a crea* după modelul din urmă: *a creia, creiere, creiez, creiem, creînd*, nu *a crea, crearе, creez, creem, creînd*). În aceeași situație este și verbul **dezagrea**.

În ce privește scrierea cu *e* sau cu *ie*, situația nu e la fel în limba română și rusă (punctul 13 al proiectului Graur). În rusă nu se scrie niciodată *ie*, ci numai *e* (cu valoare de *ie*), așa cum s'a scris vreo cinci secole și la noi (uneltul de piecare stă pentru grafica noastră cât și pentru cea rusă, este scrierea slavonă care nota pe *ie* prin *e*). Într'un cuvânt foarte frecvent rusesc, anume *etot*, *e* inițial nu se rostește *ie*. Și *e* fără nici cea mai mică urmă de semivocală, de *i*, înaintea lui. Pentru acest *e* neotacizat, a fost creată o literă

specială la începutul veacului XVIII, așă numitul *e* întors. Cu însă *e* întors, inițial se notează și acel *e* inițial neotacizat al termenilor internaționali ca „eră", „epocă", „excursie" etc. În limba română nu avem un *e* care să fie atât de complet lipsit de orice urmă de iotacizare ca *e* întors rusesc. Moldovenii nici nu pot rosti un astfel de *e* fără a-l face să fie precedat de un *iot*.

Scrierea diftongilor *ea* și *ia* sunt, de asemenea, un prilej de multe „greșeli". Tovarășul Graur recomandă (punctul 11 al proiectului) să se scrie așa cum se pronunță, *ea* sau *ia*. Dar pronunțarea corectă n'a fost până acum modificată la noi. Unii pronunță *seară*, alții *sară*, unii — nefiresc — *agreează*, alții *agreiază*, unii — corect *piatră*, cu un *i* semivocalic bine distinct, puternic între *p* și *a*, alții — greșit — *peatră* etc. Sunt de părere că, atunci când se stabilește o nouă ortografie, să se înfocenească și o bravilă a bunei rostiri românești.

Întrucât mi-am putut eu da seama, nu se deosebește rostirea diftongului *ea* de aceea a lui *ia* în cuvinte ca *ideea, aceea, aceea, creează* și *femeia, aceia, întemeiază*. Din motivul acesta am propus să se scrie la început de silabă, numai *ia* (cu excepția pronumelui personal *ea*).

Nu se face greșeală în scrierea lui *x*, deci poate fi păstrat fără inconveniente. Se va sfârși însă elevilor atenția asupra regulei ortoepice conform căreia, în cuvintele *examen, exemplu, axiomă, axiomatic*, *x* se rostește *gz* (nu ca în *lux, axă* etc.).

Un ortograf va stabilește dacă genitiv-dativul articulat al substantivelor feminine terminate la nominativul singular nearticulat în *-ie* este *-iei* (*Academiei, familiei*) sau în *-ii* (*Academii, familii*). De asemenea nimi dacă genitiv-dativul singular articulat al substantivelor feminine se termină în *-i* silabic sau în *-ei*, ai *oiței* sau al *oaei*, ai *mesei* sau ai *mesi*). Acestea le va codifica gramatica normativă a limbii române (punctul 8 al proiectului; observația e valabilă și pentru punctul 8 al proiectului meu).

Recomandarea de a scrie la singular *acela*, *lasa*, iar la plural *aceia*, *ingisi* (punctul 5 al proiectului) nu se bazează pe nicio realitate fonetică. După regiuni, consoana *s* a acestor pronume se rostește atât la singular cât și la plural fie *-s*, fie *-ș*: *acelaș, acestș* sau *aceiaș, aceaș*. *i* final al acestor pronume nu e un semn al pluralului, ci face parte din particula *și* adăugată fie la forma de singular *(acela)*, fie la forma de plural *(acela)*. Deosebesc în București, în Muntenia, sudul Ardealului și Dobrogea se rostește *aceiași, lasăși, iarăși, totuși* etc., cred că trebuie menținută scrierea particulei *și* cu *i* final.

E adevărat că *-a* final nu se pronunță în cuvintele *scaună, pasă, sfoară, genunchia, dibacia, sunt, atribuia* etc.) (punctul 9 al proiectului). Dar *-ia* final nu se rostește în cuvinte ca *sofii lovarași, ostași, viteji* etc. pe întinderi foarte mari ale teritoriului limbii române. (Forma *sofi* cu *i* final se aude numai în centrul și estul Munteniei și în Dobrogea). Pentru majoritatea Românilor, *-i* după *s, ș, z, ț* nu e decât un simplu semn grafic al pluralului sau al persoanei a doua singular fără nicio valoare fonetică. Dar a scrie cu *i* final, al singularului corespunde unei realități fonetice pentru aproape jumătate din grafiile românești.

Rușii când își transcriu numele de familie în alfabetul latin, aplică deplin deciziile grafice ale limbii străine în care scriu. Nu e exact că pentru *k* rusesc introduce numai *k* (punctul 1 al proiectului). Urmați de alți poeți, *Necrasov* care n'au aflat la noi nici scrie numele cu *k*. De asemenea familii de origine rusă își scriu numele *Tihonescu, Nonicov, Colecovicov* etc.

A. PETROVICI

VOCABULAR MEDICAL POPULAR

Alcoolist s. m. = alcoolic.
Bărnă s. f. = orice formație de consistență dură, de formă lungulață, în cavitatea abdominală, constatată prin palpație.
Bomb s. m. = tabletă, comprimat, dragee, pastilă. Sin.: *nasture, năsturaș*.
Calea sufletului s. f. = respirație. „Durerea mi-a luat *calea sufletului*."
Cap s. n. = capul pieptului, epigastru.
Chipăt adj. = bolnav de tuberculoză pulmonară. „Are plămânul *chipăt* mai rău!"
Coadă s. f. = coabea spatelui, noadă, coccixul.
Colț s. m. = rest de rădăcină dentară.
Copitură s. f. = expectorație. „Scuipă *copitură*."
Coțofelniță s. f. = troană, guturai, gripă.
Culme s. f. = bărnă (v. mai sus). „Am o *culme* în pântece."
Dop s. n. = scibale. „A ieșit cu *dopuri*."
Fâlfâi v. = a palpita. „Îmi *fâlfâie* inima!"
Glonț s. n. = scibale. „A ieșit cu *gloanțe*."
Gogoane pl. f. = cocoașe, umflături tari în piele.
Grad s. n. = termometru. „A pus *gradu*."
Hârdăi v. = a scoate flegmă.
Muc s. n. = sfârcul sânului.
Nasture sau *năsturaș* s. m. = tabletă, comprimat, dragee, bomb.
Prostie s. f. = evoluție. „Boala nu trece până ce nu-și face *prostia*."
Rărunchi s. f. = stomac.
Spurcăciune s. f. = pete pe corp, eczemă.
Sucală adj. = junghi. „Stă numai în *sucală*."
Surpat adj. = lăsat în jos. „Am stomacul *surpat*."
Țepușe s. n. = sugosități.
Tâlturi s. f. = junghi.
Tinal s. n. = junghi. „Am un *tinal* în spate."
Tuse în gol s. f. = tuse cu flegmă.
Tuse în sec s. f. = tuse uscată, fără flegmă, tuse în gol.
Tuse înțepătă s. f. = tuse ascuțită.
Vizită de mână s. f. = examen medical fără raze X.

R. Săret

Dr. JACQUES KAUFMAN

TERMENI IN LEGĂTURĂ CU PESCUITUL PE DUNĂRE

Chitruc = partea din urmă a unei bărci.
Cocârlele = pescari începători.
Crevace = întăriturile laterale ale unei bărci.
Lup = parâmaic de pește.
Saică = barcă turcească (țesită din nuiele).
Samonaură = mămăligă pusă în plasă, ca nadă pentru pești.
Trapezan = băț de care se prinde vâsla bărcii.
Uțișă = nuieluță care face legătura între lopată și barcă.

Călărași

OPRIȚĂ TREDA

REGIUNEA BÂRLAD
Raionul Vaslui

Buşal s. n. = trântă, cădere, isbitură. „Ai să iei un *buşal* de pământ".
Jăfar s. sing. = stuf tânăr. „Vitele se umflă, dacă pasc *jăfar*".

URSU NECULAI

REGIUNEA BIHOR
Raionul Beiuş
Valea Crişului Negru

Aorăşteu s. n. = înjurătură.
Bănui v. refl. = a-i părea rău, a-i fi milă. „Tare îmi *bănesc* de el, dar l-aş lovi".
Băcănd s. n. = stână de oi.
Bocătăriu s. f. = palită. „Ioan e dus la *bocătărie*."
Bogoiu s. sing. = impas. „Bagă *bogoiu*, că-l prinserăm azi-noapte!" Mai înseamnă şi „rămăşiţă dela tutunul din pipă".
Chichiţeie s. pl. = cianjă.
Chităi s. n. = topor pentru lemne mai groase.
Chiuz s. n. = ic (pană) mic.
Chiopăci v. refl. = a se buimăci.
Dozbă s. f. = tabachere.
Dudan adj. = prost. „Mai da *dudan* mai eşti!"
Fizeie s. pl. = şireturi pentru pantofi.
Fohoi s. pl. = scorţişoare.
Fotag sau *fotog* s. n. = furtună. „Vine ca *fotagu*!"
Hoteu s. n. = vapor.
Hujdulă s. f. = casă dărăpănată şi mică. „Are o *hujdulă* de casă, că mă mir cum poate sta în ea!"
Galişcă s. f. = colivie.
Ghiuză s. f. = jemn la mână.
Laşti s. pl. = dreşte în formă pătrată.
Mâncăpriţă s. f. = diaree.
Meja s. f. = dig mic făcut pentru a stăvili apele.
Moţo adj. = smiorcăit.
Nopă s. f. = hartă.
Niundă s. f. = maşină de scris.
Paiamanture s. pl. = vorbe goale.
Păsuşi s. n. = bilet pentru vite.
Plencaci s. n. = secure pentru ciopliţ.
Porţie s. f. = impozit la stat.
Purâni v. = a trata rău pe cineva.

MARIUS SALA
student

REGIUNEA CLUJ
Raionul Turda

Aiudăi s. sing. = pastă fabricată din spuză şi din făină de grâu. Serveşte ca medicament pentru abcese. „Mi-o copt un deget dar am pus aiudăiu şi mi-o spart!"
Arieş s. m. = peşte din râul Arieş. „Am fost la pescuit şi am prins trei *arieşi*!"
Boc s. n. = capră de tăiat lemne.
Boc s. m. = bucată de lemn, de grosimea degetului, lungă de vreo 20 cm, întrebuinţată în jocul „de-a bocii" (toca). „Mi-am făcut doi *boci* din lemn de acăt."
Bondroii v. = a încotoşmăna. „Te-ai *bondroit*, de gândeşti că ai fi în la maciu!"
Coinici v. = a şterpeli. „Mi se pare că şi tu mi-ai *coinicit* nucile din cămară".
Continti s. n. = păşune. „O fost secetă, de n'o mai rămas an fir de iarbă pe *continti*".
Diug s. n. = om leneş. „Voi, amândoi, staţi toată ziua ca nişte *diugi*!" (Magh. *dög*).
Fijog s. n. = ladă.
Gombot s. sing. = găluşcă cu prune. (Magh. *gombóc*).
Goanţă s. f. = lopată de dus gunoiul.
Hichiuan adj. = slab, debil. „Se vede c'ai fost bolnav, că eşti tare *hichiuan*".
Măndrămărie s. f. sing. = albastru, vopsea care se pune în var.
Migmaş s. n. = vicleşug, învârteală. „Nu-mi zmbia mie cu *migmaşuri*!"
Poimon s. sing. = soclu, resturi de 50 cm. — 1 m. la casele ţărăneşti, construită din pietre şi lut. „Hai să şedem pe *poimon*!"
Prosponi adj. = afânat, pemoesat. „Nu îndesa maţiriul! Dacă îl aşi aşa *prosponi*, arată cosarca mai pilnă!"
Şcuti v. = a da învăţături. „Ştie ei ce trebue să facă: i-am *şcuitt* eu!"
Sopocă s. f. = un fel de tineret primitiv, format dintr'o bucată de za-

... ...ă pastilă sau luat un ...: „Toată ziua-i cu ...oace în gură (*Alaun, zaponă*).

Trancoș adv. = băștinaș. „Eu n'am venit de cine știe unde, sunt *trancoș* de-aici!"

Vrăjbă s. f. pl. = revoluție (în special când e vorba de cea dela 1848). „În *vrăjbă* moșu era de 10 ani."

ANDREI AVRAM

REGIUNEA DOLJ

Căruni adj. = ușor de frânt (când e vorba de lemne). Pomi „căruniți" sunt: părul, plopul, teiul.

Ceaur adj. = nebun aproape sărit din minți.

Că adj. = în doi peri: un fir alb și unul negru; se aplică oamenilor care au început să albească.

Corconi v. = a se înnora de ploaie și a se desnora. „Se tot *corconește* și nu plouă"; verbul acesta desemnează și acțiunea de mișcare pe care o face cloșca când e pusă pe ouă. „Se tot *corconește* și când îi vine bine se așază!"

Șonon adj. = cam într'o parte, strâmb la minte.

N. I. DUMITRAȘCU

Raionul Bals
Comuna Pârșcoveni

Chergu s. m. = lemn ascuțit la un cap, cu care se sădesc zarzavaturile.

Cipăi v. = a scălda copilul până în un an. „Ai să *cipăim* pe Neli, că mâine împlinește anul!"

Cilov adj. = prost, nătâng. „Degeaba era învățat (umblat prin școli) Nini Negri, că era *cilov*!"

Cocori s. m. pl. = ramurile care pornesc dintr'un fir de porumb și care au la capete câte un știulete. „Covrig cu *cocori*."

Coșcomete s. m. = bucată mare de pâine sau mămăligă. „Dă-mi un *coșcomete* de mămăligă că tare mi-e foame!"

Găleușă s. f. = o pereche de știuleți de porumb aleși pentru sămânță.

Ghiorăș s. n. = vestă, flanelă de bumbac care nu are mâneci.

Jugui v. = a se potrivi, a se obișnui cu o meserie, cu o unealtă. „Acum s'a *jugui* cu tâmplăria."

Pitroci v. = a periora „Ai *pitrocit* gâtelele ca să le pun vârzob (șnur)?"

Pudoinică s. f. = oaie tătată care n'are miei. „Am o *pudoinică*!"

Răcuină s. f. = pânză de sac, rară, din care se fac saltelele.

Roiță s. f. = pălărie mare de floarea soarelui.

Stoflogi s. m. = încălțăminte făcută din stofă, lână, cânepă.

Vână adv. = foarte ține, sănătos.

Zadă s. f. = tulpina porumbului când este uscată.

STELIAN D. POPESCU

REGIUNEA GORJ
Raionul T. Severin

Bălcon s. n. = piatră mare. „Au dat cu *bălcoane* după ei!"

Bighizdani s. m. pl. = flăcăi care umblă, strigând și cântând, până noaptea târziu prin sat. „Am stat cu *bighizdanii* până la cântatul cocoșilor."

Buroi s. m. = izvor cu apă multă și foarte rece în timpul verii. „Ce bună și rece e apa la *buroi*!"

Cotovaie s. f. = coaja dovleacului rămasă după coacerea și scoaterea miezului. „Adu-mi o *cotovaie* de fiiș".

P. GRIGORESCU
Mehedinți

Comuna Ergheviță
Satul Bistrița

Azdvoadă s. f. = adăpost situat după un obstacol (casă, deal, copac etc.). „Aci-i mai *azdvoadă* în bătaia vântului!"

Buiug adv. = grămadă. „Iar când se încălzește cânii, fetele deteră *buiug* peste noi în casă, mai, mai să ne strivească!"

Căerinț adj. = ametit de băutură. „Iar veniși *cheriu* și nu-ți tace gura niciodecum!"

Doască s. f. = leagăn, postavă pentru legănatul copiilor. „Pune copilu în *doască* și dă-i cu picioru, s'adoarmă mai curând."

Dăimăraș adv. = mișelește. „Nu-l vezi, Ioană, ce *dăimăraș* mai e Gogu lui Ciotăriță?"

GR. N. DUMITRESCU

Boacă s. f. = Pâine coaptă și necrescută bine, din cauza lipsei de drojdie. „Am făcut acolo niște *boacă* să avem ce lua dimineața la gură!"

Buntuiaș v. = a se mânia, a se porni împotriva cuiva. „Nu te mai duce și dumneata acum la dânsul, ce mi-a *buntuiat*!"

Buntuială s. sing. = învălmășeală, încrâncădeală făcută între vite, cu scopul de a prinde una din ele.

Boască s. f. = Măsură de rachiu. „Am dat pe la crâșmă și i-am tras o *boască* de rachiu". Se spune *boască* și unei sticle pântecoase, cam de mărimea a 2 litri.

Coasta oaii s. sing. = sistem de împletitură a cosarelor, pătulelor, sășăiacurilor, care samănă cu coasta bovinelor. „Mi-am făcut un coșer *coasta oaii* de are să nu-l ie mult timp!"

Corfoi v. = a lenevi, a murdări (se referă la haine). „Cum *ai* să mai *ai* haine bune, dacă pe toate le *corfoiești*?"

Crăpăt s. sing. = mâncare în general. „Dacă mă lași la treabă din dimineață, cine să-ți facă *crăpăt*?"

Crohni v. = a zăcea, a fi bolnav. „Ce tot *crohnești*? Nici nu mori, nici nu te scoli!" Este sinonim cu *giugi*.

Goldi v. = a cânta pe afară. „Tu *goldeai* prin grădină!"

Goigâță s. f. = gunoaie ca păsăi de mazăriche, bețe de plante rupte la ciocănit, pleavă etc., amestecate în cereale. „Am spălat grâul ista că are o mulțime de *goigâți* și nu-i primește nici la moară!"

Herbaiu s. n. = vreasc, creangă uscată, surcele și scurtă, culeasă din pădure. „Am fost la pădure, dar nu găsești deloc *herbeiuri*".

Ibănci v. = a arunca încurcile clae peste *grămadă*. „Nu mai intra, cumătră, în casă că așa-e de *ibăncite* de mi-i și rușine!"

Ibăncală s. f. = neorânduială care se face în casă cu prilejul curățitului.

Ieșorniță s. f. = femeie sau fată slută în gene, zdravănă, grasă. „Ce *ieșorniță* s-a mai făcut Maria lui Costache!" Nu înseamnă femeie care face mulți copii cum a scris un alt colaborator într-unul din numerele revistei.

Mihal s. m. = om care se lasă greu pe altă persoană. „Te-ai lăsat *mihalie* pe mine, de ești să nu mai pui!"

Mâțui v. = a fa mațele afară din vânat, imediat după împușcare, ca să nu se strice carnea. „*Ia mâțuiește* iepurii ăia până pe-am odihni, că până diseară mai este și au să se împuțească!"

Nihotesă s. f. = râs pe înfundate.

Ninoli v. = a cădea pe înserate. De obicei copiii, după ce se vâră în așternut până s'adoarmă, se hârjonesc „nihotesc". „Ce tot *vă nihotiți* atâta, că *amuș* o înșiți!".

Nucioale s. f. = nuia groasă pentru împletitul gardurilor și pentru pânzăria de case. „Nucioalele" nu pot fi împletite cu mâna. Ele se frag la oi cu boii, când e vorba de gard. „Mi-am făcut un gard de *nucioale*, să mă ție ani și trăi!".

Osienitori s. m. pl. = oameni care au dat ajutor la înmormântare săpând groapa mortului. „Acuma pune să mănânce și *osienitorii*!"

Parângă adv. = modalitate de a duce o greutate mare. Se pune greutatea pe un băț de care țin două persoane. În orice caz, prăjina cu se cheamă „parângă". „Ia hai să ducem în *parângă* ca să ne fie mai ușor!"

Pleașcă s. f. = bucată de cârpă udată cu apă sau cu alceva, cu care se leagă rana. „I-am o *pleașcă*, pe mâine, până le duci la doftori".

Pleșturoaică s. f. = oacă în care au fost folosite, cândva grele... I-am tras o *pleșturoaică*, de are să mă ție minte!"

Poșoacă s. f. = oricc vechi, rupt, în care multe petice. „Mie nu mi-e rușine că am o *poșoacă* pe dedesupt!"

Poșcar s. m. = cel care face oricce.

Șcheauncă s. f. = femeie rea de gură. „*Ce șcheauncă* mai *ești* gura!"

Spărieni v. = a fugi cu sănătate de seamă. „Când am băgat de seamă, el o *spărienit-o*!"

Torcoaia s. f. = mâncare, făcută de burlaci sau de femei necăsătorite, care nu se poate ști cum se cheamă, fiindcă nu e nici zeamă nici friptură, ci

... joc, femeie ce ține o horoc...

Zaghirit v. = a ți pedumerit, a-și pierde firea. „Ce te-ai *zaghirit* așa de tare? N-ai mai văzut oameni?"

Zăhărseală s. f. = mâncare rău preparată (v. *horcoală*). Tot astfel se zice (mitfel adică perului de oale cu ceva în un loc. „Ce-ai mai mâncat azi? Ia uite ce *zăhărseală*".

Zăhărsit adj. = rupt de oboseală se folosește când e vorba despre oameni. „Mă duc așa nemâncată, că-s *zăhărsită*!"

DUMITRU ANTTEI

REGIUNEA PRAHOVA

Pește s. f. = pisică. Iată întrebarea de copii în jocurile lor: unul o ascunde cât mai departe, iar altul încearcă să o descopere.

Păsări s. m. pl. = aluneci foarte gustoși care cresc pe buturugi de stejar și se fac mari cât o farfurie.

Poiată s. f. = adăpost pentru oameni format din patru stâlpi pe care se află acoperișul.

Sorete s. m. = pește de 7—8 cm. cu solzi albăstrui pe pântece.

Tău s. m. = cupă făcută din lemn de tei. Cu ea se ea apă la fântână.

Tătuț dim. = cel mai mult vârf al unui deal.

Trânt s. n. = pisică iută, care se târâmă ușor, întâlnită des în pădure.

BĂLU ION
elev

REGIUNEA SEVERIN
Raionul Orșova
Comuna Eșelnița

Buduroni s. n. = penaj de șoșoi.
Cinerie s. n. = fringhie.
Crump s. n. = hârleț.
Picmez s. sing. = magiun, marmeladă.
Rămită s. f. = sanie.
Trușie s. sing. = magiun.

COPĂCEANU GHEORGHE
elev

REGIUNEA VÂLCEA
Raionul Băbești
Comunele Băbeni-Oltețul și Râureni

Banchet s. n. = cărămidă arsă așezată frumos pentru-a se usca.

Cuclă s. f. = cinci sau șase cărămizi arse așezate în dungă, una peste alta, pentru a se usca. „Am așezat cărămizile *cucle-cucle* pentru a se usca".

Dendlat adj. = desordonat, jerpelit „Umblă tot timpul *dendlat*, căci nu-și îngrijește hainele deloc!"

Drodeon s. sing. = drojdie de bere pentru dospit pâinea.

Feteleu s. sing. = om care îmbătrânește nebăgat de seamă. „A rămas *feteleu* satului, nu se mai uită nicio fată la el!"

Igiș s. n. = desiș, leasă. „Vulpea sta ascunsă în *igiș*!"

Jir s. n. = groapă care ține loc de coșină în jocul „de-a purceaua".

Plesne s. = mătreață.

Puțoi s. sing. = ardei iute.

Răp s. sing. = boală la porci; se manifestă prin crăparea pielei.

Răpa v. = a crăpa pielea, din cauză murdăriei.

Trupină s. f. = partea din pământ a unui arbore.

Țău s. sing. = joc de copii care se practică după ploaie, când pământul se poate săpa cu ciomegiile.

Zbaie s. = șiroale „îi curgeau pe față zbaie de nădușeală!"

AUREL ȘT. BĂBEANU
student

REGIUNEA TIMIȘOARA
Raionul Timișoara
Comuna Ianova

Boc s. n. = piedestal. „Vreau să-mi fac un *boc* de cărnat"

Derebel s. n. = bucățică. „Dă-mi un *derebel* de pită!"

Ienieu s. m. = capac de scoperit

Sarpancă s. f. = crătiță de fier.

Timeni s. n. = cană. „Dă-mi un *timeni* cu apă!"

Tiner s. n. = castron.

ANA CIUCA
studentă

TIMIȘ

Arbaniță s. f. = crătiță, oală.
Bahlă s. = moașă.
Chișcanță s. f. = cană de apă.
Pomotită s. f. = prăjitură.
Sentecă s. = prăjitură rotundă.

ZOREL NICULESCU

ÎN LOC SĂ MUȘTE

În „Cum vorbim" (III/1, pag. 33), se ajunge la concluzia că propoziția *în loc să muște* din fraza *Mofoc îi sărută mâna asemenea câinelui care, în loc să muște, linge mâna care-i bate* „trebue socotită... propoziție adversativă".

Fraza noastră este alcătuită din următoarele patru propoziții: *1) Mofoc îi sărută mâna asemenea câinelui*, care este propoziție principală; 2. *care-i linge mâna*, care este propoziție secundară, atributivă și subordinată față de substantivul *câinelui* din propoziția principală, 3. *care-i bate*, care este tot propoziție secundară, atributivă subordinată față de substantivul *mâna* din propoziția *care linge mâna* și 4. *în loc să muște*, care este propoziție secundară, circumstanțială de mod, subordinată față de propoziția *care linge mâna*. Această a patra propoziție este subordinată modală, fiindcă exprimă lipsa împrejurării accesorii, așteptată, care să însoțească lucrarea exprimată prin propoziția *care linge mâna*. În același timp în *loc să muște* exprimă contrastul dintre așteptare și realitate. În adevăr, din partea unui câine bătut așteptăm ca el *să muște mâna care-i bate*, în loc de astă el linge acea mână.

Dacă autorul frazei în discuție, C. Negruzzi, ar fi vrut să exprime numai lipsa circumstanței accesorii, *în loc să muște* ar fi apărut sub forma *fără să muște*... *asemenea câinelui care fără să muște linge mâna*. S'ar fi putut ca autorul să aibă intenția de a indica, pur și simplu împrejurarea accesorie, spre a întregi mai lămurit afirmația *care linge mâna*. În acest caz ar fi scris: ...*care, în timp ce nu mușcă, linge mâna*. *În timp ce nu mușcă* ar fi fost subordinată circumstanțială modală, cu nuanță temporală. Această propoziție ar fi arătat, în același timp, raportul dintre *care linge mâna* și *în timp ce nu mușcă*.

Propozițiile *fără să muște* și *în timp ce nu mușcă* sunt, e drept, ca și *în loc să muște*, subordinate față de propoziția *care linge mâna*. Niciuna din **ele nu exprimă** însă tot ce exprimă *în loc să muște*. *Fără să muște* și *în timp ce nu mușcă* exprimă ca și *în loc să muște* lipsa circumstanței accesorii. Ultima, *în timp ce nu mușcă*, are forma secundarelor circumstanțiale temporale, care exprimă o acțiune, care se petrece în același timp ca acțiunea exprimată prin supraordonata lor, în cazul nostru, *care linge mâna*.

Presupunând că propoziția *în loc să muște* poate fi înlocuită prin *fără să muște* sau *în timp ce nu mușcă*, facem aceeași greșală pe care a făcut-o autorul articolului din „Cum vorbim" (III/1, pag. 33), când, rupând forma frazei de fondul ei ajunge la încheerea nejustă, că fraza „mai simplă" *câinele în loc să muște, linge*, „este perfect echivalentă cu *câinele nu mușcă, (ci) linge*. Fraza „mai simplă" *câinele nu mușcă (ci) linge*, nu este și nu poate fi echivalentă cu fraza lui C. Negruzzi: *câinele, în loc să muște, linge*. Prima este alcătuită din două propoziții principale coordinate: *câinele nu mușcă* exprimă o acțiune care trebue negată, fiindcă această acțiune este înlăturată prin lucrarea exprimată de propoziția următoare, *(ci) linge*. Propozițiile sunt coordinate adversative. A doua frază este alcătuită tot din două propoziții: *câinele linge*, principală, și *în loc să muște*, secundară, subordinată față de *câinele linge*. Propoziția *în loc să muște* indică, cum am mai spus, lipsa împrejurării accesorii, așteptată, care să însoțească lucrarea exprimată de propoziția *câinele linge* și în același timp, contrastul dintre așteptare și realitate.

Contrastul acesta a determinat probabil pe autorul articolului din „Cum vorbim" (III/1, pag. 33) să afirme, că *în loc să muște* „trebue socotită... propoziție adversativă".

În ipoteza că *în loc să muște* este propoziție adversativă, ar trebui să avem: *care linge mâna, dar să mușc*ă sau: *care linge mâna, însă nu mușcă* sau: *care linge mâna, totuși nu mușcă* etc. Ar trebui, deci, ca *în loc să muște* să însoțească cu o con-

conjuncție coordonatoare adversativă se scrie în regim de coordinare, ar propoziția *care linge mâna*.

Niciuna din propozițiile *fără să muște, în loc să nu muște* și *dar (însă, totuși) nu mușcă* nu este echivalentă cu *în loc să muște*. (Nici *ar fără să muște* al cărui predicat stă la conjunctiv ca predicatul propoziției *în loc să muște*). Fiecăruia îi lipsește și fiecare are în plus ceva și e necesar pentruca niciuna să nu poată fi și exprima ce este și ce exprimă în frază, ca fond și ca formă, *în loc să muște*.

Cantacuzino Mușcel.

SERBAN ȚICĂLOIU

Socotim că discuția în jurul propoziției în loc să muște *nu este încheiată, de aceea publicăm articolul de mai sus, fără să fim de acord cu autorul. Dacă* în loc să muște *ar fi propoziție modală, ar trebui să ne arate cum linge câinele mâna, dar în loc să muște nu ne arată acest lucru. Noi nu am susținut că între* în loc să muște linge și nu mușcă, ci *linge* semnalarea este completă; *dar ideea pe care o exprimă este în general aceasta: nu mușcă (așa cum ne-am aștepta), ci linge, sau în loc să muște* (așa cum ne-am aștepta), *linge. Credem deci că analiza făcută se noi rămâne în picioare.*

A TREBUI

În „Cum vorbim", III, 6, pag. 18, se arată că formele acordate ale verbului *a trebui*, ca *nu am trebuit să fac, noi vom trebui să facem* sunt greșite și se propune să se păstreze formele tradiționale, ca verbul impersonal neacordat, *eu a trebuit să fac, noi a trebuit să facem*; apoi se mai arată că și *eu trebuiu să fac, eu am trebuit să fac* sunt greșite. Deși toată lumea spune așa, se propune deci să se revină la formula mai veche, fără acord, *eu trebuia să fac, eu a trebuit să fac*. Eu găsesc că această propunere este justă, deși mă aștept să ridice multe proteste din partea celor care cred că lingviștii n'au voie să se amestece în regulile gramaticii și să caute să le îndrepte acolo unde se produc greșeli. Dar motivul pentru care scriu aceste rânduri este că flagrația diverselor formule nu mi s'a părut destul de clar expusă în articolul citat. Înțeleg că verbul impersonal a început să fie acordat cu subiectul la persoana a treia plural, din teama de a nu face greșeala binecunoscută într'o parte a Munteniei (*oamenii merge* etc.). Prin urmare s'a zis mai departe *noi trebuia să facem, tu trebuia să faci* etc., numai *ei trebuia să facă* s'a schimbat în *ei trebuiau să facă*. Într'adevăr, locmai la persoana a III-a a pluralului acordul este aștăzi general. Dar după modelul acestei persoane, prin analogie, a început să se facă acordul, sporadic, și la alte persoane: *eu am trebuit să fac*, alături de *eu a trebuit să fac* etc. În sfârșit, au rămas forme care nu circulă decât fără acord: nimeni nu zice *noi trebuiți să faceți*, ci *și trebuesc să facă*. O asemenea situație este evident nesănătoasă, gramaticul trebue să intervină pentru a restabili ordinea. El ar putea înțelege sau în direcția transformării totale a lui *a trebui* în verb personal, așa încât să se zică și *tu trebuești să faci*, și *ei trebuesc să facă* etc., sau în direcția revenirii la formele neacordate peste tot. Această a doua soluție mi se pare și mai logică (*fa trebui* e normal să fie impersonal, iar apariția formelor acordate se explică numai printr'o confuzie), și mai simplă (formele acordate sunt mult mai puține la număr decât cele neacordate).

V. GÂRBOVEANU

CIFRE GRAITOARE

Atunci când adăugăm un adjectiv ne lângă un neologism-substantiv, trebuie să fim atenți ca între adjectiv și substantiv să nu existe nepotrivire. De exemplu ce bine se potrivește neologismul *amor* cu cadrul în care-l pune Eminescu:

„Lucește-n cer amor nespus
Dureros să-mi ajungă
Dar se înalță tot mai sus
Ca să nu-l pot ajunge" (Luceafărul)

Nu același lucru se petrece însă în zilele noastre cu unele împerecheri între substantive și adjective, împerecheri întâlnite mai ales în presa zilelor. Nu rareori ne-a dat să auzim de *succesele grăitoare* ale oamenilor muncii sau de *cifrele grăitoare* ale *realizărilor pentru îndeplinirea planului pe primul trimestru.*

Între substantivul neologism *cifră* cu *succes* și adjectivul *grăitor* există o categorică disonanță, fiindcă neologismul, în cazul acesta, nu e luat asimilat iar *grăitor* este un cuvânt vechi cu rezonanțe poetice. Cu mult mai bine ar fi dacă celor două neologisme li s-ar alătura adjectivul neologism *elocvent*. Expresia *cifre* sau *succese elocvente* este ireproșabilă.

DAN GRIGORESCU

A REVENDICA

Verbul *a revendica* „a cere ceva", „a pretinde" și adjectivul *sindicalist* „răzbunător" sunt împrumutate la origine, dar au căpătat forma și înțeles diferit. Se face totuși adesea confuzie între ele. Putem auzi astfel oameni care vorbesc despre cei ce își *revendică drepturile* sau despre *medicamentele sindicaliste*. Avem deafaceîn cazul de mai sus cu două feluri de greșeli. În cazul lui *revendica*, apropierea de verbul *a sindeca* duce numai la o modificare greșită a formei cuvântului, pe când *sindicalist* capătă un sens greșit, apărând ca un derivat a verbului *a sindeca*.

DATORITĂ

Cuvântul *datorită* cere după sine un complement indirect în dativ: *datorită neprimirilor* sale *unori pentru om, aria lui Mateiu Caragiale fie pe pâtra* [nedeneuca] *bucăți de amărăciune.*

Adesea însă, când după *datorită* urmează două complemente în dativ, din cauza asemănării desinențelor cazurile ale genetivului și dativului, se folosește construcția greșită: *datorită* cuiva (cui? — dativ) *și a* ceva (ce? — genetiv)... În locul expresiei corecte *datorită* cuiva *și* ceva, greșita se explică și prin analogia cu alte construcții oarecum asemănătoare. În care un substantiv e urmat de două genitive posesive, al doilea fiind precedat de particula *a*: *Poezia naturii și a orașului.* În această construcție cele două substantive (*natură* și *oraș*) sunt stabilite în complemente indirecte, ca aceleași pentru că cere construcția cu *datorită*.

EM. VASILIU

APORTUL ADUS

Aport este un cuvânt împrumutat din limba franceză și însemnă „parte adusă" (în legătură cu verbul *apporter* „a aduce"). Cuvântul este destul de rar întrebuințat în expresia pleonastică *aportul adus*. De pildă: *Aportul adus de N. Bălcescu în revoluția din 1848 a fost însemnat.* Explicația acestei greșeli e simplă. Neologismele sunt folosite adesea în expresii pleonastice care sensul lor fie e destul de clar în limba noastră, ori deoarece sunt combinate cu cuvinte menite să aducă o „precizare". Pentru a înlătura pleonasmul trebuie să înlocuim neologismul *aport* cu cuvintele care în limba noastră au înțelesul de „contribuție", „participare", „întrajutorare comună". *Contribuția adusă* este o construcție corectă.

Bineînțeles că și *aportul* poate fi întrebuințat uneori, însă nu înțeles ca *adus*. Se poate spune de pildă:

Opera lui I. V. Stalin în problemele limbilor este de zi cu zi mai mare însemnătate pentru dezvoltarea viitoare a științei.

A COMEMORA

Nu de mult un afiș al A.R.L.U.S. anunța o conferință despre însemnătatea biochimiei ruse, N. A. Bacu, cu ocazia *comemorării* a 5 ani de la moartea lui". De asemeni la radiojurnal în seara de 28.III. am auzit vorbindu-se despre „*comemorarea* cei 15 ani de la moartea lui I. P. Pavlov". Deși greșită, această formulă se întâlnește destul de des în limba scriitorilor și ziariștilor și socotim necesar să ne oprim puțin asupra ei. Verbul a *comemora* înseamnă „a aminti", „a aduce aminte". Așa dar, când comemorăm pe oameni, amintim pe cei care a murit, viața și operele lui, nicidecum anii care s-au scurs de la moartea sa. În cazul nostru cei 5 ani împliniți de la moartea lui N. K. Bach sau cei 15 ani de la moartea lui Pavlov nu sunt decât un prilej de a aminti personalitatea și opera acestor savanți. Astfel, acest număr de ani nici nu ne-ar interesa.

FLORIN CHIRITESCU

OPTIM

Optim „cel mai bun" e un cuvânt luat din limba latină în care servea ca superlativ al adjectivului *bonus* „bun". Datorită faptului că a pătruns în limbă pe cale savantă, sensul acestui cuvânt nu a dispărut cu prescurtarea și a sinților ca adjectiv în gradul pozitiv, fiind folosit în expresii ca: *oamenii muncii din R.P.R. au la îndemână cele mai optime condiții de dezvoltare; muncitorii au realizat în lupta pentru îndeplinirea planului cele mai optime rezultate*. Dar aceste expresii sunt pleonastice. E mai bine să nu folosim de loc pe *optim* întrebuințând superlativul normal al lui *bun*: *cel mai bun; oamenii muncii din R.P.R. au la îndemână cele mai bune condiții de dezvoltare. Muncitorii au realizat în lupta pentru îndeplinirea planului cele mai bune rezultate.*

CONTINGENT

Cuvintele *contingent, contingență* sunt în mod obișnuit pronunțate greșit, adică *contigență, contigent* sau *chiar cotigent*. Această greșeală, adică dispariția lui *n*, e provocată de mai multe cauze.: 1) Sub influența lui *n* din prima silabă, al doilea *n* unde să dispară, pentru a ușura pronunțarea (vezi *deânceput, devenit detinent*). 2) Verbitoul surprins pe al doilea *n* din *contingență* și *contingent* considerând că aceste forme sunt greșite căci știe că forme ca *întinerat, bolintin*, în care *n* nu este etimologic, nu sunt corecte. E de recomandat însă să se țină seama de etimologia acestor cuvinte și ele să fie folosite în forma lor corectă.

LAURA ȘTOCA

ȚINE ȘI APARȚINE

1. Uzina Flacăra Roșie *ține* de ministerul cuiva. 2. Casa din Str. X No. 80 *aparține* lui Ionescu. Două expresii cu sensuri diferite: în prima, *ține* de înseamnă „depinde de"; în a doua, *aparține* lui Ionescu înseamnă „este proprietatea lui Ionescu". *Ține* se construește cu o prepoziție, *aparține* cu un dativ. Din încrucișarea greșită a acestor două expresii s-a născut expresia greșită *aparține de*, întâlnită abundent în comunicatele autorităților: „cetățenii se vor prezenta la sediul raionului *de care aparțin*". Confuzia se datorează de sigur asemănării între *ține* și partea finală a lui *aparține*. Explicația nu este însă suficientă. Mai este și tendința unora de a întrebuința un neologism care li se pare mai distins, chiar și unde nu se potrivește.

S. RIVAIN

PERCHIZIȚIE

Românescul *perchiziție* vine din latinește, fiind încrucișat cu vechiul *achiziție, încheiziție* etc. Cuvântul a însă aproape totdeauna întrebuințat sub forma greșită *percheziție*. Faptul se explică prin asimilarea vocalei *a* din *ie* de către vocala finală. Nici *rechiziție* nu scapă de influența asimilării căci și forma lui e schimbată greșit în *rechesiție*, și uneori, mai rar în scrierile, de așa ceva i influențându-l pe e.

M. NEAGOE

A. S. CIKOBAVA: *Etapa staliniștă în dezvoltarea lingvisticii și problema istorismului. Izvestia Academii Nauk S.S.S.R. IX (fasc. 5).*

Figura lui A. S. Cikobava, autorul articolului pe care îl prezentăm aci, este cunoscută publicului nostru. Profesor la Universitatea din Tbilisi, autor al unui tratat de lingvistică generală, el are meritul de a fi făcut cel dintâi, un examen critic destul de serios al unora dintre teoriile lui N. I. Marr. Fără să întrezărească eroarea fundamentală a lui Marr — considerarea limbii ca o categorie suprastructurală — prof. Cikobava a pus la îndoială temeinicia teoriei ambilor de clasă și a arătat absurditatea analizei pe baza celor patru elemente.

În articolul de care ne ocupăm aci autorul — după ce arată importanța lucrărilor de lingvistică ale lui I. V. Stalin atât pentru disciplina noastră cât și pentru știință în general — enumeră sarcinile trasate, cu această ocazie, lingviștilor de către corifeul științei marxiste. Lichidarea regimului kraceevist și renunțarea la greșelile lui Marr — spune cu dreptate Ac. S. Cikobava — constituie condițiile esențiale pentru îndeplinirea celei mai importante dintre aceste sarcini: aplicarea marxismului în lingvistică. Asupra acestei probleme stăruie în deosebi prof. Cikobava. Fără să aibă pretenția de a epuiza un subiect atât de dificil, autorul dă câteva sugestii utile tuturor celor care muncesc în câmpul lingvisticii.

Studierea atentă și minuțioasă a textelor clasicilor marxism-leninismului despre limbă, indispensabilă pentru orientarea științifică a disciplinei noastre, trebue să se împletească — arată autorul — cu critica hotărâtă și principială a idealismului și a manifestărilor lui în lingvistica burgheză. Printre aceste manifestări, care trebue combătute cu fermitate, se numără și *antiistorismul*, adică neglijarea punctului de vedere istoric în studiul limbii. Prof. Cikobava arată că lingvistica nu s'a putut înfiripa și desvolta ca știință decât după ce s'au pus bazele gramaticii istorice. Vechile gramatici — cele „filologice" din antichitate sau cele raționaliste „cum ar fi, de pildă, gramatica dela Port Royal (1660), alcătuită în spirit cartezian — nu se interesau decât de aspectul scris al limbii, considerând-o ca o categorie fixă și de sine stătătoare, fără nicio legătură cu istoria. De aceea ele n'au putut deveni temelia necesară apariției și desvoltării științei limbii. Lingvistica nu s'a putut constitui ca știință decât în secolul al XIX-lea, în urma aplicării punctului de vedere istoric la studiul limbii. Pentru aceasta a fost nevoie de crearea gramaticii istorice propriu-zise și a metodei comparative, comparația constituind, pînă atunci, doar un auxiliar — de o deosebită prețioasă practică — al istoriei. Toate realizările lingvisticei burgheze în perioada de ascensiune a burgheziei sunt legate de studiul istoric-comparativ al diverselor limbi și familii de limbi. Într-o fază ulterioară însă, odată cu subțierea, datorită unor contradicții de neînlăturat, a temeliilor capitalismului intrat în stadiul imperialist, istoria devine dușmanul lui de moarte. Spectrul istoriei gonaza prietenii de trecerea necruțătoare a timpului, perspectiva iminentei prăbușiri a putredei lor orânduiri — toate acestea determină pe capitaliști să ridiculizeze oriunde și de câte ori pot, importanța factorului istoric.

În lingvistică, antiistorismul se manifestă puternic în opera lui Saussure, care neglijează aspectul diacronic, evolutiv, punând tot accentul pe analiza statică, sincronică a limbii. Mai mult chiar, el nu se sfiește să afirme, în repetate rânduri, că lingvistica ar fi acordat un loc prea mare istoriei și că ea trebue să revină la punctul de vedere static al gramaticii tradiționale.

Același antiistorism este impus în ultimele concepții de structuralism. Adepții noii școli despart cu totul limbile de istorie și de societate, ei fac din ea o categorie ideală, ei caută factori „universal omenești", „germanici" și „identici" se la rădăcina ei să-i descopere. Structuraliștii vorbesc despre un punct de vedere pur

...ție și atenție în studiul limbii, atunci când limba mai presus de orice și în afara timpului, așa cum în afara istoriei.

Una dintre cele mai excentrice absurdități la care duce abandonarea istorismului în studiul limbii este teoria rasistă lansată de *Günes Dil*. După această teorie, legile fonetice ar fi panchronice și universale, deci oricând și oriunde aplicabile, fără a ține seama de vreun factor istoric sau social. În felul acesta devine posibilă compararea arbitrară a cuvintelor tuturor limbilor lumii. Pe baza acestor concepții, teoria Güneș Dil ajunge la aiurelile dintre cele mai bizare: în origine ar fi existat un singur cuvânt-rădăcină, cuvântul turcesc care desemnează noțiunea de „alb". Desvoltarea dinamică a acestui element primar poate fi urmărită în toate limbile cu ajutorul legilor panchronice. „Concluzia" la care au ajuns, pe baza acestor inepții, rasiștii turci a fost că, de vreme ce toate limbile pământului se reduc, în ultimă analiză, la un cuvânt turcesc, vie se trag, toate, din... limba turcă!

Iată la ce duce nerespectarea punctului de vedere istoric în studiul limbii, iată cum antiistorismul suprimă însăși temelia lingvisticii ca știință.

De aceea, încheie A. S. Cikobava, istoria specialiștilor sovietici și a succeselor celor care, călăuziți de învățătura stalinistă, luptă pentru o lingvistică marxistă, este de a studiat cu căldură *istorismul*, adică de a privi limba ca o categorie istorică și de a o studia în legătură cu istoria societății. Este o sarcină de onoare pentru slujitorii disciplinei noastre, în actuala ei etapă de desvoltare, etapă legată pentru totdeauna de numele lui Iosif Vissarionovici Stalin.

GH. ȚOHĂNEANU

G. D. SANJEEV, *Unele probleme privitoare la studiul desvoltării limbilor în lucrările Academ. Mark. S.S.S.R.*, Secția de literatură și limbă, tom. X, fasc. 1, (1951).

Autorul încearcă să lămurească câteva dintre chestiunile fundamentale ale lingvisticii, oprindu-se asupra problemei originii graiului, a diferențelor dintre procesul de închegare și cel de contopire a limbilor și a deosebirii dintre dialecte și graiuri. Obiectul propriu zis al articolului îl formează însă studiul limbilor gentilice și de trib.

G. D. Sanjeev enumeră greutățile pe care le întâmpină lingvistul care vrea să studieze limbile gentilice. Unicul material concret de care se poate servi este cel oferit de limbile unor triburi care nu de mult se aflau încă pe treptele sălbăticiei. Folosindu-se de acest material și de prețioasele lucrări ale lui I. V. Stalin, cu privire la lingvistică, autorul ajunge la concluzia că: „din punct de vedere structural, limbile gentilice nu se deosebesc de limbile triburilor; limbile triburilor nu se deosebesc de cele ale popoarelor, iar acestea din urmă de cele naționale".

Analiza diferitelor structuri ale celor mai variate limbi de pe suprafața globului arată că aceste structuri nu depind nici de desvoltarea etnică — adică desvoltarea dela gintă, la trib, popor, și națiune — nici de condițiile social-economice ale comunității lingvistice respective. Fondul principal de cuvinte al limbilor gentilice era foarte sărac, iar structura lor gramaticală foarte primitivă. De aceea între aceste limbi, situate în aceleași zone, probabil că nu existau granițe lingvistice bine conturate. Această „continuitate" lingvistică a contribuit mai târziu la apropierea și contopirea limbilor gentilice, în limbi de trib. Savantul sovietic crede că în momentul în care va fi lămurită problema „continuității" lingvistice primitive, lingvistica va ieși din dramatoarea creată între Scylla „limbii primordiale" și Caribda lui Marr, care vorbește despre un număr infinit de limbi primordiale.

Teoria aceasta din urmă, G. V. Sanjeev o combate cu mai multe argumente de ordin etnologic: a) nu putem concepe ginți complet separatiste de altele, deoarece, pe o anumită treaptă a desvoltării lor, gințile sunt exogame, deci legate între ele prin legături de căsătorie; b) între diferitele comunități gentilice existau și legături de schimb, chiar dacă acestea nu erau stabile și permanente; c) numărul total al oamenilor în cele mai vechi timpuri era foarte mic.

În genul celor expuse cu privire la perioada limbilor gentilice, autorul articolului trage concluzia că din cauza nivelului foarte scăzut al producției numărul total al populației era foarte mic și deci numărul total al comunităților gentilice nu poate fi conceput în cifre astronomice.

De aceea este foarte puțin probabil că limbile gentilice să fi fost mai numeroase decât limbile de azi. Este de presupus că limbile gentilice, care se formau în anumite zone aici fiind o continuitate lingvistică primitivă, au fost vorbite de mai multe ginți, care erau legate între ele teritorial sau prin înrudire.

Menționând că aceste concluzii nu sunt decât provizorii și insuficiente din cauza lipsei de material, G. D. Sanjeev trece la cel de al doilea punct esențial al articolului său. Studiul legilor de formare și de dezvoltare a limbilor de tip. Materialul cel mai bun pentru studierea limbilor de tip este cel oferit de limbile triburilor din America, care nu numai că s'au dezvoltat în condițiile societății fără clase, dar nici nu au suferit influența unor limbi evoluate.

Sprijinindu-se pe afirmațiile lui Engels *(Originea familiei, a proprietății private și a statului)* savantul sovietic comite cu tărie teoria greșită a lui Marr, conform căreia procesul de dezvoltare a limbilor a avut loc în felul a mai multe infinități de limbi sore unitare. Un argument puternic pe care îl aduce autorul împotriva acestei teorii este asemănarea terminologiei vieții primitive de vânătoare și deosebirile vădite în vocabularul vieții sedentare păstorești și agricole, la diversele triburi. Dimpotrivă, continuă G. D. Sanjeev, legea fundamentală a formării și a dezvoltării limbilor vorbite de triburi, o constituie procesul destacerii și desmembrării lor treptate în limbi și dialecte. De sigur, subliniază însă autorul, că nu poate fi vorba de un proces mecanic, care nu cunoaște nici fenomenul contrar, al contopirii și influențării reciproce a limbilor de trib.

Și în problema limbilor gentilice savantul sovietic, din cauza lipsei de material, nu trage concluzii definitive. De altfel nici nu se știe măcar cum și când s'a produs procesul inițial al transformării gintilor în triburi. Triburile s'au putut forma prin creșterea populației în interiorul unei ginți sau prin concentrarea gintilor înrudite într'un singur grup unitar din punct de vedere economic și teritorial.

G. D. Sanjeev socotește că încrucișarea limbilor a jucat un rol neînsemnat în această perioadă, deoarece nu existau încă condițiile economice necesare pentru unirea a două sau mai multe triburi înrudite și a limbilor lor. Nu trebue să confundăm „încrucișarea" a două sau mai multe ginți, triburi sau *neamuri neînrudite*, și a limbilor lor cu „contopirea" a două sau mai multe ginți, triburi și neamuri *înrudite* și a limbilor lor. Încrucișarea apare întotdeauna mult mai târziu și e mult mai rară decât contopirea. În timp ce în procesul încrucișării limbile și dialectele învinse dispar în procesul contopirii, limbile și dialectele nu dispar ci se contopesc.

După cum ne explică I. V. Stalin, în cazul încrucișării unor limbi neînrudite nu poate fi vorba de apariția unei limbi noi (amestec) deoarece fiecare din limbile încrucișate. Altfel se petrec lucrurile în procesul de contopire a limbilor și dialectelor înrudite. În acest caz una din cele două limbi contopite pierde parțial sau în total numai acele trăsături care o deosebesc de limba învingătoare și păstrează tot ceea ce o apropie de aceasta din urmă.

În continuare, savantul sovietic încearcă să precizeze noțiunea de dialect, care până în momentul de față nu are o definiție unanim acceptată. G. D. Sanjeev definește dialectul în felul următor: „Dialectul este o varietate locală a limbii unui popor întreg, care deservește masele populare — pe o parte anumită a teritoriului comun al întregului popor. Dialectul are structura sa gramaticală și fondul său principal de cuvinte specifice". În dezvoltarea sa istorică el se supune legilor interne ale acestei dezvoltări, limbii întregului popor, care îi formă interioară subordonată față de una superioară. „De aceea", limbile sunt ca niște fluvii independente, iar dialectele sunt numai niște afluenți, care se deosebesc de fluvii în prima fază a existenței lor, dar care sfârșesc să ele nu se varsă în mare.

... de analiză grupurile care se ... unită de stilele cu prin... gramaticală și lexical prin... ... particularități...

În încheierea articolului său, G. D. ... arată, în primul rând, contribuția care a ... în teoria lui Marr ... despărțire și contopire; în al ... rând cât de nejustă e schema ... a desvoltării limbilor dela o ... la unitate. Oamenii nu au ... limba sonoră independent unii ... alții după ce s'au răspândit pe întreg globul pământesc. În momentul când s'au împrăștiat în diferite părți, ... posedau deja limbajul sonor. G. D. ... contestă multitudinea ... gentilice și triburile, ci susține doar că această multitudine nu poate fi inițială. Inițial toate limbile erau ... genetic între ele, fiind rezultatul procesului de desmembrare a ... Se înțelege, încheie savantul sovietic că nu poate fi vorba nici de o limbă comună primară, deoarece pentru limbile gentilice, cele mai vechi pe cât se știe, caracteristica ... doar în cadrul unor zone ... determinate.

MARIA TEODOR

E. M. GALKINA-FEDORUK: *Problemele fundamentale ale lingvisticii în lucrările lui V. I. Lenin în limba rusă*, în „Limbă și literatură", an. I, 1956, pag. 3-12.

Autoarea precizează că în acest articol urmărește un scop dublu: pe de o parte, să prezinte unele probleme de limbă din lucrările filozofice și istorice ale lui V. I. Lenin care să ne ofere noi obiecții ale unor cercetări ulterioare, iar pe de altă să atragă atenția lingviștilor asupra acestor probleme importante pentru știința limbii.

E. M. Galkina-Fedoruk se oprește în primul rând asupra problemei limbii și gândirii privită în lumina teoriei leniniste a reflectării.

Teoria leninistă a reflectării, expusă în lucrarea „Materialism și empiriocriticism", dovedește — spune autoarea articolului — legătura organică și corespondența dintre categoriile gândirii și categoriile realității exterioare și în același timp deosebirea dintre ele și deosebirea unității dintre limbă și gândire. Prin urmare, studiind limba, cunoscând-o, trebuie să ținem seama de raportul de corespondență care există între categoriile limbii și categoriile logicii, considerate categorii aparte.

Pentru înțelegerea unității dintre limbă și gândire este necesar să înțelegem fiecare din părțile ei componente. Teoria marxist leninistă stabilește că lumea este materială. Lumea materială a existat înaintea conștiinței. „Materialismul", scrie Lenin, „consideră natura drept factor prim, iar spiritul drept factor secund, pe primul loc situează existența, pe al doilea — gândirea". „Senzație, gândire, conștiință reprezintă un produs superior al materiei organizate într'un anumit fel". (V. I. Lenin, *Opere*, ediția IV, vol. 14, pag. 87, 43).

Organul gândirii este creierul. Gândirea este un proces prin care lumea obiectivă se reflectă în conștiința noastră. Reflectarea constituie tocmai cunoașterea lumii obiective. Gândirea are un caracter istoric, deoarece la naștere într'un anumit stadiu de desvoltare a materiei; procesul de naștere și de desvoltare al gândirii se desfășoară odată cu cel al limbii. După cum arată și I. V. Stalin, nu există gânduri nude, libere de material lingvistic.

Prima treaptă de cunoaștere, după teoria leninistă a cunoașterii, este senzația. Senzația este rezultatul acțiunii materiei asupra organelor noastre de simț. Însă senzațiile transmit doar lucruri izolate, particulare, proprietățile lor izolate, iar conștiința este aceea care le organizează, dându-le forma de reprezentări și noțiuni. V. I. Lenin arată că categoriile logicii decurg din activitatea practică a omului: „a fost nevoie ca activitatea practică a omului să constrângă de milioane de ori gândirea omului la repetarea diferitelor figuri logice, pentru ca acestei figuri să poată căpăta valoarea de axiome." (Lenin, *Caiete filozofice*, 1938, pag. 189-184.)

O formă elementară de generalizare a datelor simțurilor o constituie reprezentările, rezultatul reproducerii în conștiință a ceea ce a fost perceput mai înainte prin simțuri. Reprezenta-

rea este imaginea obiectului, întipărită în conștiința noastră. Dar, după cum spune Lenin, „reprezentarea nu poate cuprinde mișcarea în întregul ei, de ex., nu cuprinde mișcarea (rotației) cu viteza de 300.000 km. pe secundă, pe când gândirea o cuprinde și trebuie s-o cuprindă" (Lenin. *Caiete filozofice*, 1938, pag. 218). Numai noțiunile ca o categorie logică sunt apte pentru generalizare. De aceea afirmă V. I. Lenin, „noțiunile sunt produsul suprem al creierului — supremul produs al materiei". Noțiunea este reflectarea generalizată a realității, este gândul despre obiect. Plenitudinea și conținutul noțiunii se desvăluie în judecăți. Judecata este o formă a gândirii care reflectă raporturile și legătura obiectivă dintre lucruri și procese. Nu există judecată fără noțiune, nu există nici noțiune fără judecată. Gândirea începe odată cu noțiunea. Desvăluirea însușirilor esențiale ale noțiunii o transformă în judecată. Cuvântul *copac* este o noțiune; *copacul este o plantă* este judecată. Noțiunea și judecata sunt momente succesive ale procesului de gândire. Senzații, reprezentări, noțiuni, judecăți, raționamente sunt forme de cunoaștere, forme de reflectare a realității.

Limba, fiind într-o legătură organică, indiscutabilă cu gândirea, reflectă fenomenele realității prin intermediul conștiinței, deoarece limba — conștiința practică reală — determină și exprimă în cuvinte obiectele și fenomenele cunoscute cu ajutorul gândirii.

Limba, după Lenin, „este aparatul gândirii, cheia gândirii, forma de existență a gândirii. „Simțurile", spune Lenin, „dau realitatea, gândirea și cuvântul — generalul. Orice cuvânt generalizează... și, firește, orice cuvânt generalizat... e gândit, exprimă numai generalul". (V. I. Lenin. *Caiete filozofice*, 1938, pag. 281, 285).

Cuvântul conține în sine ceea ce este materie, și ceea ce este ideal. Partea materială din cuvânt o constituie sunetele, iar cea ideală — semnificația cuvântului, noțiunea care reflectă fenomenele din realitatea obiectivă. Pe de o parte, cuvântul este manifestarea, reflectarea realității, care se exprimă în forma sonoră, iar, pe de altă formațiunea sonoră a reprezentării și a noțiunii. Cuvântul este noțiunea exteriorizată, concretizată care este în legătură cu principiile lingvistici ideale.

Bogăția gândirii este determinată de bogăția noțiunilor. Bogăția lexicului indică o bogăție de noțiuni. Cu cât e mai sărac lexicul unei limbi, cu atât e mai săracă rezerva de noțiuni. Orice noțiune este o generalizare. Procesul de generalizare se produce în cuvânt. Cuvântul este învelișul pe care limba îl dă noțiunii. Cuvântul dă un înveliș sonor noțiunii.

Dar nu orice cuvânt exprimă o noțiune logică. Astfel, de exemplu, un om, văzând ceva neplăcut spune: *fe*. Este acest *fe* un cuvânt? Desigur că este, deoarece oamenii înțeleg înțelesul exprimat prin acest *fe*. Dar acest cuvânt nu exprimă o noțiune logică, așa cum se întâmplă cu alte cuvinte, în care „noțiunea" și „semnificația" coincid. Prin urmare, cuvintele exprimă nu numai conținutul formei de gândire (noțiuni), dar și alte sfere ale psihicului uman, emoțiile, voința.

După părerea acad. Vinogradov, în lingvistică nu există o distincție clară între termenii „noțiune" și cel de „semn lexic". Explicarea logico-semantică a cuvântului nu contribuie la înțelegerea cuvântului. Din acest punct de vedere cuvântul este determinat de cele mai multe ori ca expresie lingvistică doar a noțiunii" (V. V. Vinogradov. *Despre formele cuvântului*). Pentru cuvintele din vocabularul intelectual se desprinde concluzia că „noțiunea" dintr-un cuvânt este însăși „semnificația" lui, dar pentru cele care exprimă emoții și stări afective ale voinței nu se poate susține același lucru.

Fără să reconducă întreg raționamentul lui V. I. Lenin, în legătură cu proprietățile unui obiect dat (de ex.: ale „paharului") din punctul de vedere al logicii dialectice, asupra articolului menționează doar următoarele: că „paharul" în este un instrument de băut, sau din diferite de sticlă, având pe lângă aceste două proprietăți, o sumă de alte însușiri posibile. Din acest cap, continuă Clarența Federik, se poate concepe ca corespondență dintre cuvânt și noțiune, corespondența dintre noțiune și obiect și, în acest timp

... deosebirea dintre noțiune și obiect, ... deosebirea dintre obiect și noțiune. Cuvântul și noțiunea constituie o unitate, deoarece noțiunea se formează numai cu ajutorul cuvântului iar fără noțiune nu este posibilă gândirea. Dar noțiunea și cuvântul nu se pot identifica, după cum nu se pot nici separa.

În articolul său „În legătură cu dialectica", V. I. Lenin, a dat o bază solidă principiului corespondenței, dintre judecată și propoziție. Judecata este o artă a gândirii care afirmă sau neagă un fenomen dat. În limbă judecata are forma lingvistică a propoziției. Propoziția, ca unitate de limbă, este înțeleasă de lingviști și judecății. Judecata constituie „celula" de bază a gândirii, iar propoziția este „celula" de bază a limbii. Ele se găsesc într-un raport de corespondență, dar nu de identitate. Unitatea lor și deosebirea dintre ele sunt analizate de V. I. Lenin în articolul „În legătură cu dialectica", unde el explică dialectica judecății și a propoziției, de-a lungul cu caracterizarea raporturilor reciproce dintre unitatea limbii, — propoziția — și unitatea gândirii, — judecata.

Prin urmare, limba și gândirea fiind o unitate, fiecare dintre ele își păstrează totuși natura și specificul dezvoltării ei. Propoziția este forma existenței și exprimării judecății, dar nu orice propoziție exprimă o judecată. Multe cazuri pot determina o îndepărtare a structurii propoziției de structura judecății. Limba exprimă nu numai fapte ale conștiinței, dar și manifestări ale voinței și emoției. Dar mijloacele și caracterele caracteristice ale lor în categoriile limbii sunt încă puțin studiate; nu este stabilit încă raportul dintre elementul emoțional și cel rațional în limbă.

Pe lângă aceasta, limba și gândirea, constituind o unitate a contrariilor, au fiecare particularități specifice în desvoltarea lor, deoarece fiecare fenomen se desvoltă după legile lui interne. Dar în ce fel se desvoltă semnificația în cuvinte, de ce semnificația și noțiunea nu corespund, cum au putut căpăta cuvintele semnificații multiple, despre aceasta, spune autoarea articolului, lingviștii n-au scris pe puțin, urmând ca în prezent să ...ie aceste probleme.

O altă problemă care urmează să fie studiată în lumina expunerilor lui V. I. Lenin, este problema formei și conținutului în limbă, — dificilă și puțin studiată. În partea finală a articolului, autoarea semnalează problemele referitoare la ceea ce este subiectiv în limbă, la corespondența și deosebirea dintre elementul emoțional și cel rațional, probleme care n-au fost încă studiate de lingviștii sovietici, dar care au un fundament filozofic în lucrările lui V. I. Lenin și I. V Stalin. O adâncă studiere a lucrărilor celor doi gânditori va ușura rezolvarea problemelor importante care stau în fața lingviștilor.

IRINA GANȘ

N. ȘKLOVSKI: Despre limba literară. Literaturnaia Gazeta, nr. 48, pag. 4.

În acest articol autorul pune câteva probleme în legătură cu limba literară. Limba fiecărui scriitor e o limbă creată în mod conștient; ea se deosebește de limba vorbită; etapele de desvoltare ale stilului literar nu se suprapun în mod exact cu acelea ale limbii vorbite.

Scriitorii se folosesc, atunci când scriu, de elemente din vocabularul general și limbii și de structura ei gramaticală. Uneori însă ei apelează la elemente ale fondului lexical și la fenomene gramaticale care nu se întrebuințează în limba vorbită. Rolul scriitorilor în evoluția limbii e însemnat. Scriitorii împreună cu poporul schimbă sensul unor cuvinte și ajută la perfecționarea structurii gramaticale a limbii.

Stilul fiecărui scriitor, deși are la bază limba întregului popor, e variat; această varietate are un caracter progresist, dacă se întâmplă fără a distruge bazele limbii literare comune. Autorul arată apoi că, de exemplu, în limba lui Puskin, există atât elemente arhaice, cât și din limba vorbită. Puskin, studiind limba vie a lui, limba populară, a scris într-o limbă bogată și variată, reușind să mânuiască posibilitățile de expresie ale limbii literare ruse.

În general, un scriitor poate utiliza expresii aparținând dialectelor sau din limba diferitelor profesiuni, însă libertatea expresiei, individualitatea stilului unui scriitor e realizată nu prin schimbarea normelor limbii literare, ci prin faptul că folosește, în limba literară, elementele lexicale ori construcții dintre care unele nu existau încă în limba literară, iar altele aveau o circulație restrânsă.

În acest sens, autorul ilustrează cu câteva citate din poeziile lui Mayakovski modul cum marele poet revoluționar întrebuințând din când în când arhaisme a reușit să înnoiască limba poeziei.

În continuare autorul insistă asupra faptului că limba literară reprezintă, în esență ei, o selecțiune a ceea ce este mai ales în limba poporului. Poporul creând limba sa literară, o perfecționează pe căi diferite și ajunge la aceleași rezultate, fie că e vorba de literatura populară, fie de cea cultă, realizând astfel limba națiunii. E adevărat că poporul vorbește în mod diferit dar — și aici V. Șklovski amintește o însemnare a lui Ostrovski — „trebue să scrii pentru popor, nu în limba pe care o vorbește ci în aceea în care ar dori (să vorbească)".

Autorul indică arătând că limba literară rusă contemporană, stilul scriitorilor sovietici folosește toate resursele limbii ruse. Scopul scriitorului sovietic, în munca de prelucrare a limbii, trebue să consiste nu în reînnoirea mijloacelor limbii, ci în sporirea calităților limbii, ei în curățirea limbii literare de tot ce poate stingheri gândirea și înțelegerea acesteia.

ILEANA ZAMFIRESCU

INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ

În ședința din 28 aprilie, tov. Aurel Nicolescu a prezentat comunicarea „Cuvinte noi în cartea lui Dinicu Golescu" „Însemnare a călătoriei mele făcute în anul 1824, 1825, 1826".

În timpul călătoriilor sale, Dinicu Golescu, a venit în contact cu realități noi, realități care au stârnit în mintea lui, în dorința de a-și comunica impresiile din călătorie, Dinicu Golescu se vede pus în situația de a nu găsi în limba maternă termenii corespunzători realităților noi întâlnite afară. Dinicu Golescu trebuia să găsească în propria lui limbă un cuvânt sau mai multe, prin care să exprime noțiunea nouă, ori să înlocuiască un cuvânt străin. El folosește cele două procedee fără să fie călăuzit încă de o normă literară.

Dintre cuvintele folosite de el și rămase în limbă, importante sunt cele legate de viața economică a epocii, cele care reflectă stadiul de dezvoltare a industriei și transporturilor din secolul al XIX-lea, în fața lui, de hârtoape: *vapor*, *mecanoă*, *drum de fier*, *fabrică*, *uzină*. O altă categorie lexicală o formează cuvintele care arată părerea lui Dinicu: *ființă*, „din gură", *nobrav*, „din de prima calitate", *sastrie*, „bun" (în general).

Procedeele folosite de Dinicu Golescu în împrumutarea cuvintelor sunt destul de variate: uneori dă o notă explicativă pentru cuvântul necunoscut, alteori îl explică în paranteză, citează un echivalent onomastic din limba română sau îl traduce.

Oprindu-se de aspectul cuvintelor întrebuințate de scriitor, vorbitorul observă că Golescu încearcă să afle de la scriitorii contemporani cu el, grafiatea de a găsi forma cea mai nimerită pentru cuvântul nou introdus în limba română, o formă care să poată fi ușor asimilată de limbă.

Forma sub care se introduc noile cuvinte are un dublu aspect: unele reproduc forma scrisă a cuvântului străin, altele reproduc aspectul lui fonetic.

Lucrarea scrisă lui Dinicu Golescu e o probă vădită a preocupărilor scriitorilor din acea epocă de a îmbogăți limba cu cuvinte noi, cuvinte ce le-ar fi putut ușor înțelege cei din jurul lor, cuvinte ce corespundeau direct legăturilor economice și sociale din vremea aceluia.

Cercetarea vocabularului lui Dinicu

studiată în lumina învățăturii staliniste despre limbă duce la o mai bună cunoaștere a limbii folosite în Principate, în secolul al XIX-lea.

T. T.

La 28 mai 1951 a avut loc comunicarea tovarășei E. Slave „Evoluția semantică a cuvântului «natio»". Cunoaștem astfel bine conținutul cuvântului «națiune», prin definiția pe care a dat-o I. V. Stalin. Tovarășul Stalin ne învață că națiunea e produsul capitalismului în ascensiune. Totuși, termenul națiune e adesea aplicat în mod cu totul greșit atât pentru popoarele din antichitate cât și pentru cele din evul-mediu. Analiza evoluției semantice a cuvântului natio ne ajută să ne dăm încă odată seama de justețea definiției staliniste.

Cuvântul natio e derivat din supinul verbului nascor („a naște"). La început cuvântul a însemnat „naștere", iar cu sens concret s'a aplicat prima oară animalelor însemnând „generație, rasă, specie". Dela animale, sensul s'a extins la oameni, denumind un grup de oameni născuți în același loc. Autorii latini întrebuințează uneori cuvântul natio pentru a denumi un popor străin, dar nu-l aplică niciodată poporului roman. Explicația e simplă: fiind întrebuințat la început pentru animale, cuvântul avea un conținut peiorativ — deci Romanii nu-l puteau aplica poporului lor. Autorii latini se slujesc de acest cuvânt numai în chip metaforic pentru „ceată, mulțime, sleahtă". În evul mediu, cuvântul nu e niciodată folosit cu sensul de „neam", — de cele mai multe ori înseamnă „familie".

Dintre limbile moderne, limba franceză e cea dintâi care folosește termenul națiune (nation), împrumutându-l din limba latină. Într'adevăr în secolul al XVI-lea Franța, datorită condițiilor economice favorabile, pășește spre capitalism. Francezii dau cuvântului națiune sensul potrivit cu noua situație. Astfel, s'a răspândit apoi ca neologism și în alte limbi.

Cele patru trăsături ale definiției staliniste nu se întâlnesc la popoarele din antichitate și evul mediu — deci acestea nu trebuiesc numite în chip greșit — națiuni.

S. E.

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

Filiala Botoșani

Activitatea pe primul și al doilea trimestru 1951.

În această perioadă s'au ținut următoarele referate și comunicări:

16 ianuarie: *Lenin despre limbă* — prof. Dimitriu Janeta.

25 ianuarie: *Un dicționar de neologisme român din anul 1862* — prof. Stilicinescu Carmen.

10 februarie: *Etimologie multiplă* prof. Șerban Angela.

7 aprilie: *Însemnătatea lucrării lui I. V. Stalin cu privire la știința limbii. Sarcinile profesorilor de română*, — prof. Andrieș Nicolae.

12 iunie: *Prelucrarea metodicelor pentru predarea limbii și literaturii române* (etapa de repetare a materiei și de organizare a examenelor) — prof. El. Darie.

Au participat numeroși membri ai societății. Ședințele au fost urmate de discuții și de concluzii cu aplicații practice pentru profesori.

Filiala Galați

La 21 aprilie a vorbit prof. Gh. Grigoraș despre *Lenin și problemele de limbă și literatură*. Conferința a fost urmată de ample discuții.

Filiala Craiova

La 18 aprilie, în ședința secției de filologie și folclor s'a discutat cuprinsul revistei „Cum vorbim" din ianuarie 1951, în legătură cu studiile despre limbă, apărute în urma genialelor lucrări ale lui I. V. Stalin.

La 17 iunie prof. Preda Luca a ținut conferința publică *Marxismul în lingvistică, cu aplicații la studiul limbii române*.

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

GAVRILĂ GHEORGHE, București. — Care este deosebirea de înțeles între adjectivele *român* și *românesc*?

Socotind aceste două forme adjectivale ca fiind corespunzătoare adjectivelor *orășean, orășenesc; muntean, muntenesc* etc., înțelegem că *român* indică originea, iar *românesc* atribuie unui obiect calitatea de a fi propriu, specific Românului: *muncitorul român, poporul român*, dar *cultură românească, sentiment românesc*.

Există însă în limba noastră o serie de adjective formate tot dela nume de popoare ca și *român*, care au o singură formă pentru a exprima ambele însușiri amintite: *maghiar, francez, german* etc. Zicem *țăranul maghiar*, adică țăranul cetățean al R. P. Ungare și *muzica maghiară*, muzica proprie, specifică poporului maghiar.

Datorită faptului că noțiunile de „origine" și „apartenență" sînt foarte rudite, cât și aceluia că pentru a le reda se folosește la adjectivele de mai sus, o formă unică, simțim ca destul de neîncăpătoare de sens forma *român* și *românesc* (care ni se pare și învechit) și folosim mereu mai mult forma *român* pentru cazuri: *literatură română, limbă română* etc.

Acolo unde imperecherile de cuvinte nu sînt atât de semnificative pentru limba ca aceste două, și vine să folosim și adjectivul *românesc*, devenind-se limba ne oferă posibilitatea de a exprima în mod diferit două noțiuni. Să nu zicem deci *expresie română*, ci *expresie românească*.

VICTOR PANOIU, București. — 1. De ce *limbă* și nu *limbe*? 2. *A bate la mașină* sau *a scrie la mașină*?

1. Substantivele feminine fac genetivul și dativul singular articulat în *-ii* (*limbii, marginii*), iar în *-ei* (*case*). Pentru a avea forma corectă de genetiv singular articulat a substantivelor feminine se pornește de la forma nearticulată a acestor cazuri, la care se adaugă *-i*: *(unei) limbi* — *limbii*; *(unei) case* — *casei*. Dacă substantivul are pe *-ă* la forma nearticulată a genetivului-dativului se înlocuește și aceea *ă* cu *-ei*: *(unei) academii-academiei*.

2. Ambele forme sînt corecte.

KUSC EMANOIL, București. — Care e înțelesul termenilor din prospectele de petrol: *batal, chironom, inginer de sondaj* și *turist*?

Batal se numește groapa săpată în pământ care servește la depozitarea țițeiului și apelului de sapă sau a diverselor resturi de fabricație.

Chironomul este maestrul sondor sef, colaboratorul inginerului de foraj sau de prospecțiuni, însă explicate principalele sarcini în articolul respectiv.

Lingura de sondaj este o tevalie cu ajutorul căreia se extrage țițeiul din sondele eruptive.

Turlist se numește lucrătorul care instalează turla sondei.

PAVEL BARBONTA, Cluj. — 1. Numele lunilor se scrie cu inițială mică? 2. *Partid* se scrie cu *p* majuscul? Cum se scrie *non* la *ohm*?

1. De sigur ați aflat de sesiunea lărgită a secției a VI-a a Academiei R. P. R. în al cărei program s-a trecut și problema ortografiei. Astăzi nici nu avem o ortografie oficială.

Revista noastră a scăpat în multe rînduri de ce credeți că numele lunilor trebue scrise cu inițială majusculă (vezi de exemplu „Cum scriem" nr. 3, pag. 29).

2. Substantivul *partid*, ca orice nume comun, se scrie cu inițială minusculă. Când intră în literatura oficială a unei organizații politice, se scrie, bine

...ginea cu majusculă: *P. M. R.* sau *Partidul Muncitoresc Român*. Când e vorba de forța conducătoare în Țara Socialismului sau într-o democrație populară, scrie-se cele din urmă cu *P.* chiar dacă nu se reproduce titulatura întreagă, de exemplu: *oamenii muncii din țara noastră, îndrumați de Partid, obțin succese tot mai mari în lupta lor pentru o viață mai bună.*

3. Se scrie, așa cum se pronunță, *noi*.

1. SÂRBU, Cluj. — 1. Care este sensul exact, originea și grafia corectă a cuvântului *eseu*? 2. Care este originea, sensul și grafia cuvântului *potpuriu*. 3. Care este forma corectă a adverbelor de felul lui: *de-a-dura, de-a-lungul, de-a-latul, de-a-dreptelea* etc.? 4. Care este pluralul substantivelor *școală, coală, soală* etc.?

1. Cuvântul e de origine franceză (*essai* = „încercare"), dar semnificația literară de azi i-au dat-o scriitorii englezi din sec. XVII și XVIII. Ca gen literar, eseul servește care a desemna o lucrare de proporții reduse, care atinge probleme de critică, morală, artă sau știință. Eseistul expune aci punctul de vedere personal, fără însă a avea pretenția de a epuiza materia subiectului. Grafia corectă e *eseu* (cu pl. *eseuri*) deși, fiind că ortografia română nu cunoaște ii nu are nevoie de dublu *s*.

2. În limba muzicală cuvântul e un împrumut francez (*pot pourri* = „oala putredă"). În limba franceză ai e traducerea exactă (calc lingvistic) a expresiei spaniole *olla podrida*, termen culinar care desemnează un fel de mâncare preparat cu diferite soiuri de carne și ingrediente. Sensul muzical al cuvântului *potpuriu* datează abia de la începutul secolului trecut: o bucată muzicală alcătuită din diverse teme, reunite în mod arbitrar, aparținând unei aceleași opere, unui ansamblu compozițiilor sau unui gen muzical identic. Grafia corectă e *potpuriu*.

3. Ortografia din 1932, actualmente încă în vigoare, a fostei Academii, nu are criterii unitare în privința acestor cuvinte. Așadar, se scrie: *de-a-dura, de-a-lungul, de-a-latul, de-a-dreptelea*, dar: *deasupra, deajuns*.

4. Este corect și plurarul de tipul *școale* și cel de tipul *școli*, însă cel din urmă, fiind azi mult mai răspândit și impunându-se treptat în dauna primului.

P. GURAN, București. — 1. Verbul *a condamna* mai are și alt înțeles decât acela de „a osândi pe cineva la închisoare, amendă, moarte etc."? 2. Care dintre scrierile pronumelui *celălalt* este corectă: *celalt, celălalt* sau *celali*? 3. Cum este corect să se spună: *mă tușește* sau *mă tușește*? 4. Deci se spune *analiză sintactică* și nu *sintactică*?

1. Verbul *a condamna* nu are numai accepțiunea juridică și pe aceea de „a osândi", „a condamna la închisoare prin orice judecată a unei greșeli". Deseori nu este absolut necesar ca obiectul de care îl atingi, *arestul nedreptățit..., ivoa este condamnat să trăiască afundat*. În afară de acești înțeles mai există și cele figurate: „a desaprova" (*condamnăm cu tonul aspremo faptele criminale ale plăpândilor la un atac răsărit*); „a considera ca pornire nevinovată, pierdut" (*nu-ți voi-o condamna*); „a zădărnici o ușă sau o ferească".

2. Scrierea corectă este *celălalt*, formele *celalt* și *celali* fiind regionale.

3. Verbul *a tăi* este cel întrebuințat și numai în grai popular. Deși are o formație independentă de la pronumele *tu*, pe când *a tăia* provine din limba franceză (*tuer*).

4. Căutați răspunsul în revista noastră anul II, nr. 2 (februarie 1950).

V. HOR, Vaslui, ne dă o lecție severă de critică și autocritică, din care nu lipsesc citatele din clasici marxism-leninismului. Noi nu ne-am lăudat niciodată că folosim perfect critica și autocritica, dar nu dăm cetățenilor cu folosim cât mai des. Mărturie de aceasta sunt dărîmările articole în care încercăm să îndreptăm greșelile făcute în numere anterioare, și avem chiar și o rubrică specială „Descuiți", în care publicăm bucuros criticile trimise de cititori. Totuși cititorul nostru din Vaslui nu este mulțumit de noi, pentru că răspundem cu întârziere. Ca exemplu ni se dă o cronică publicată în „Cum vorbim", III, 2, pag. 40, unde am scris despre revista noastră. „Cât privește greșelile din articolul pus în cauză, ni se pare prea simplu să le puneți în seama autorei. Revista are un colectiv de redacție, care citește articolele trimise de a fi publicate și care își răspundere pentru publicarea lor. Mai mult decât atât, fiind vorba de un articol de fond, el reflectă însăși de a gândi de atunci al conducerii. Prin urmare pentru greșelile descoperite în el trebuie să răspundă în primul rând comitetul de redacție". Noi avem impresia că scrie oarecum atent și avem obiceiul de a recunoaște greșelile noastre și de a ne lua răspunderea pentru ele.

Este totuși ceva fost cu critica dumneavoastră și în afară pe care le am făcut: cîteva citate nu sînt date exact pe [illegible] și de multe ori au fost superficiale. Ne lipsește [illegible] a [illegible] dar [illegible] această [illegible].

Dar cititorul nostru din Vaslui ne reproșează ceva mai grav. Ni s-a semnalat că articolul *A și da urama* pe *jață* al lui Mitu Grosu („Cum vorbim", II, 1, pag. 18) este plagiat, iar noi am răspuns arătînd că materialul de care s-a servit autorul provine din *Dicționarul Academiei*. V. Hor, care adaugă că și articolul *Mecu cuțitu pala în ață* de același autor („Cum vorbim", I, 8, pag. 19), și-a luat materialul din aceiași dicționar, fără să-l citeze, și că și în alte cazuri același dicționar a fost folosit de noi fără să se știe, e bine să amintească pentru că nu-și mai [illegible] să arătăm originea materialului, „colosînd" astfel greșala. De fapt, dicționarele nu se citează de cele ori și pînă acum ar însemna ca o revistă ca a noastră să citeze un dicționar curent de 5 ori în [illegible] numere. Nu numai cerința noastră, dar nici revistele de nivel mai ridicat nu o fac. Faptul că un pasaj dintr-un autor a fost preluat ca exemplu într-un dicționar nu dă acestui dicționar dreptul de autor asupra pasajului.

Dar pentru că a venit să ne critice autocritic, mai adăugăm că noi găsim un cusur celor două articole ale lui Mitu Grosu: acela că nu spun nimic nou. Și atunci scopul lor apare destul de vag. Ne-am întrebat care-i rostul articolului *A și da urama pe jață* și nu am găsit nici un răspuns. Și tot așa cu *Mecu cuțitu pala în ață*. Recunoaștem că articolele de acest fel nu sînt cele mai bune dintre cele publicate de noi" („Cum vorbim", II, 1, pag. 40). Și totuși așa că, pentru a ne păstra cu această [illegible], cititorii noștri nu [illegible] să citească un articol apărut în [illegible] 1960 și altul în noiembrie 1965, deoarece de atunci [illegible] nu am mai publicat [illegible] de [illegible]. Vom [illegible] deci și de aici înainte să folosim *Dicționarul Academiei* și alte dicționare și nu le vom citi decât atunci cînd vom avea [illegible] de spus [illegible] dar vom căuta să ne publicăm articole care nu aducă [illegible] originală asupra problemelor tratate. Și așteptăm cu încredere și de aici înainte critica cititorilor.

A. CIOLOVIC, Bucureșci. Cititorul crede că Mihai Beniuc a cunoscut o greșeală de limbă în versurile:

S'a ordbuit pentr' trecut cu gîndul
Ce mîntuiește și fărîma și zerbă

din poema *Greșeala*.

După părerea sa propriu-zis *mîntuiește* și *fărîma* și *zerbă* n'ar putea fi subsemnatul trebuie să prin urmare versurile ar fi trebuit scrise altfel.

a... [illegible] în forma „orecliază" de [illegible]

...ț prăbușit un zid peste trecătoi... [illegible] ...ătoarea și țărna și cerul.

...ă, realizare, poezia trebuie [illegible] ...ătitei. Propunîndu-și descoperi în...ețirea unui altul, scriitorul pe ...ează sunetelor și zid. Sensul ...ea primordial: trecătoi, care simbo...ează pe clasele exploatatoare, e a...ruinării și nu zid. După acest zid ...rănuiește poporul apărat de ...ătorimi. Pentru aceștia sînt înțe...ătoare și țărna și cerul, în prăbușiri...ile lui n'a adus nimic nimănui, ci a ...ăcopăit și pe boier și jupînarul ...ui cu tot, în cimitirul. Alina Bellu a scris foarte bine.

...ă, EMILIU ROTH, București, se ...ează să traducă o „Istorie a oratori...ei" din care propunîndu-vă cîteva ...ăcute să puteți vedea frumusețile. Re...ăsa noastră nu putea îndeplini ...ătoare de acest fel.

N. P. GRIGORAȘU, Iași. Ne co...unicați forma de plural a unor nume din comuna Bar. Regiunea Hunedoara. Sînteți că, pentru: vacă și două ...ăci, nu numai noi ființ «două vaci» ...ă în altăparte și, a. îl aș ...ă-vieți. Limba are și multumesc, cît...ă pentru noștri.

Tot d-ta ne propuneți să aprecie...ăm ...ăma pe țară pentru a întocmi Dicționarul Limbii Române. Dicțio...arul Limbii Române a început toate cercetările de acest fel, în stadiul actual al lucrării nu-și își poate începe o nouă anchetă pe teren. În edițiile viitoare Dicționarul va ...ăna de sigur seama de toate înregistrările ca ale dvs. Vă rugăm să ne ...ăsați limbă pe țară.

CONSTANTINESCU ALEXANDRINA, ...ă. Articolul ev. *Contribuția scriitorilor la desvoltarea limbii literare (1800—1840)* suprinde cuprinsul pro...ăsat. În perioada de care vă ocupați ...ăma literară e o preocupare generală. Chiar scriitorii de care vă ocupați aveau păreriile lor despre ...ăba literară.

Într'un studiu privitor la desvol...ărea limbii literare nu se poate ...ăce cu vederea acest lucru, iar limba literară a scriitorilor de care vă ocupați trebue pusă în legătură cu ...ăsa și cu limba vorbită a vremii. Fiind vorba de un domeniu foarte puțin studiat, vă propunem să vă limitați cercetarea la unul sau doi scriitori și analizîndu-i mai a...ănt din punct de vedere lingvistic, să încercați a limita sfera studiului ...ăs., ceea ce v'ar da posibilitatea să pătrundeți în miezul problemelor. Abia după aceea s'ar putea face un studiu sintetic, cum ați încercat în arti...olul trimis. Ați putea eventual păstra planul din acest articol, care nu e lipsit de merite.

FAVRI, HARRONTA, Cluj. Despre ...ăsuri de acord să publicăm ...ăcuvintele regionale din Bihor dacă nu sînt culese din dicțio...ăre, dacă Dvoastră diferențe de forme ori de sens față de cele ce dău dicționarele, sau în sfîrșit, dacă dicționarele le cunosc numai din alte regiuni.

ION CONSTANTINESCU, Cluj. Referindu-se la afirmația făcută de „Cum vorbim", II, 1, pag. 37 că între imperfectu, verbelor coase și cos nu este nici o diferență ortografică, cîțiva o califică „afirmație greșită", fiindcă imperfectul în coase ar fi după părerea sa, co...ăsea, nu cosăm. În adevăr, în unele regiuni ale țării se întîlnește forma arhaică și populară cosăm sau cosem. Dar acesta nu este un motiv să declarăm greșită forma co...ăm, singura literară.

Prof. STELIAN D. POPESCU, Păscoveni-Romanați. — I. Cuvintele pe care ni le-ați trimis nu sînt specifice numai regiunii Romanați, după cum amănunțit dvs. Ele sînt cunoscute și în multe alte părți.

2. Acțiunea în care explicați scrierea cu apostrof a pe *s* nu se poate publica, deoarece aceasta problemă a fost lămurită în „Cum vorbim", I, 1, pag. 33.

Le întrebarea ce ce se știe despre *Societatea Română Academică Regională Populară Științifică* am răspuns în „Cum vorbim” I, 5, pag. 3e

I. DUNAJECZ, Timișoara. Ne scrieți câteva cuvinte despre în vară-ră cu unda. E. observă că dacă spunem că plesa Cer ți bate ceasul este scris să fraiți Tur și semn nu înțelegem exact ceie sunt acestea. Ei sunt *Semn* și *fraiți Tur*. Ar trebui deci se scrie astfel. Autorii sovietici scriu *fraiți Tur* și *Semn* e noi nu le putem modifica semnificația.

Pentru a evita confuzia, cititorul ne propune să îl numi sice Ion Luca Caragiale, și Luca Ion Caragiale.

Așa ceva nu se poate, pentru că numele de botez al lui Caragiale este Ion, nu Luca.

Ar fi bine — scrie cititorul nostru — să nu generalizăm cu orice preț, la plural forma care a pronumelui relativ, ci să păstrăm și pe cea, ca să se poată da varietate stilului. Stilul n'ar câștiga însă nimic prin această diferențiere iar Limba voastră nu cunoaște pluralul cea.

Altă sugestie este menținerea formei *noaș* (cu *a*) a numelui adjectivului *noa*, formă pe care noi o socotim greșită. Despre acest punct ne și despre pleonasmul *deasupra munte* care sunt foarte cunoscute, am mai scris în revista noastră. Și forma greșită *buletin* din rezolvarea Timișoarei este de asemenea foarte cunoscută.

Pentru evitarea greșelilor de limbă, cititorii propun combaterea lor prin *gesuri*, prin *presă* și prin *conferințe lingvistice*. Acestea se și fac astăzi pe scară întinsă.

VICTOR S. CONSTANTINESCU, Bucureșt. Observă într-un scurt articol, intitulat *Cosmopolitism în nomenclatura străzilor* că unele nume de străzi din Capitală, cum ar fi, *Paris* sau *Londra* dau dovadă de atitudinea de pleoștire a burgheziei și nesocotință față de cei care i-au dat. Această numire nu este decât de mirare burgheziei, deoarece numele orașelor amintite se păstrează în nomenclatura noastră, indiferent dacă le folosim și de acolo de unde ne vin. De altfel, Statul Popular al Cehiei a început acțiunea de schimbare a unor nume de străzi respective.

Ilie EUGEN POPESCU — Craiova. Termenii de argou pe care ni-i dați printre alții sunt: 1. Fum foarte cunoscut și în sens figurat; 2. Nu înțelegem ce căutați aceste cuvinte aici, printre cele burgheze.

MARIUS MIRCEA — Explicațiile cu privire la obiectul lucrării de a scrie cu *â* sau *î* sunt clare, chiar dacă vorbesc de un eveniment care se petrece peste câțiva ani: conferința cu acest tâlc (sau tîlc) a mai avut loc. Nu se pot face și o dezbatere mai largă. Dar cititorul nostru ne mai scrie și câteva cuvinte scrise pentru ca noi să înțelegem, în mai 1.c. în cazul acesta grecul e evreiță, deoarece nu se poate ca un grec să scrie în bel curent.

E. RIVALS, București. Acordul greșit în exemple ca: *o* cu *cărțile* grise a fost discutat și explicat în revista noastră (an. III, nr. 2 pag. 37) și nu este cazul să revenim asupra lui.

În alt articol pledați pentru menținerea semnului *hache* în pronumele a II-e (*dumitale*) și verbului *a fi*, *e* etc. Nu am auzit pe nimeni să observe ar vrea să exprime pe cât dintre ele, de aceea nu ni se pare că este necesar să le mai aparăm. Mai există și alte *i* forme (*cei-ceia*), care de asemenea nu aduc nici un folos, ci numai încurcă. Un cuvânt de o întrebuințare atât de restrânsă cum e cel amintit în două rânduri de dvs. (*hache*) nu merită cu siguranță osteneala și durata diferitelor (și inconsistente). Astfel dacă vreți să propuneți ceva, să fie ceva de bază pentru ei, nu pot să-i disprețuiți; ei, și numai ei, o ortografie care corespunde pe de-a-ntregul pentru ca să o vorbească. Ce pot să-i spui pe cei care trăiesc în Bihor așa e numai ea e *pămînt*. Dar, deocamdată de când de vină de vorbă dv., pe ei și ei pierde în înțelegerea, apoi toate formele de mențiile.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE INAPOIAZĂ

★

COLABORATORII NOŞTRI SUNT RUGAŢI SĂ NE INDICE ADRESA LOR EXACTĂ

★

RUGĂM PE COLABORATORII NOŞTRI SĂ NE TRIMITĂ MANUSCRISELE, DE PREFERINŢĂ SCURTE, CU ORTOGRAFIA OFICIALĂ ŞI, PE CÂT POSIBIL, BĂTUTE LA MAŞINĂ

Manuscrisele se trimit pe adresa:

Redacţia revistei „CUM VORBIM"

la Societatea de ştiinţe istorice, filologice şi folclor

Bucureşti — Bd. Generalissimul Stalin 1

Administraţia: — Bd. Generalissimul Stalin 1

★

Abonamentele se fac numai prin „CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI"

Pentru Bucureşti: Str. Const. Mille Nr. 14 — Tel. 5.28.90

Pentru Provincie: La Centrele de Difuzare a Presei din Capitalele Regionale şi Raionale

Abonamentele se pot achita şi prin mandat poştal sau prin scrisoare de virament, cont 039068 la S. R. P. R.

Pe cuponul mandatului sau pe scrisoarea de virament, se va menţiona denumirea publicaţiei pentru care se face remiterea

Tarif general Lei 240.— anual

REVISTA APARE ODATĂ PE LUNĂ

Taxa poştală plătită în numerar conf. aprob. Dir. Gen. P. T. T. 85.807/949

CENTRUL POLIGRAFIC Nr. 9
Str. Frezorilor Nr. 23—25

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

LEI 40.-

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR
(SECȚIA FILOLOGIE)

Bib. Centrala
A.universitatii

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

BCU IAȘI / CENTRAL

EDITURA DE STAT PENTRU IMPRIMATE ȘI PUBLICAȚII

ANUL III ★ NOEMBRIE 1951 ★ NUMĂRUL 11

ANUL II. NOIEMBRIE 1951 Nr. 1

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂŢII DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FOLCLOR
COMITETUL DE REDACŢIE
ACAD. M. SADOVEANU, I. COTEANU, ACAD. IORGU IORDAN (redactor responsabil), ACAD. ALEXIE PHILIPPIDE,
G. IVĂNESCU, ACAD. TRAIAN PUSCARIU, ACAD. AL. ROSETTI

SUMAR

Pag.

Sarcinile ştiinţei lingvistice în faţa Şcolii de Consiliul Ştiinţific al Institutului de Lingvistică şi Academiei de Ştiinţe din U.R.S.S. 1

M. SADOVEANU: *O mărturie* 5

AL. ROSETTI: *Impresii din călătoriile în străinătate* 6

I. COTEANU: *Noui căi de studiere a limbii vorbite în lumina învăţăturii noastre de ştiinţă* 8

IORGU IORDAN: *Etimologie şi morfologie* 15

V. V. VAHROŞEEV: *Judecăţile aparţinând conţinutului în limbajul judecăţii de cercetare* 19

ION BULGĂR: *Despre corectitudine şi expresivitate* 29

A. GAFTONESCU: *Pionieri* 37

PH. PECSNIESCU: *Alcătuiţi cuvinte noi cu sufixe productive* 41

ION REVICA: *Particularităţi* 51

V. Z. MOLEA: *Mijloace lexicale* 52

Neologisme recomandate 56

Dialectul 58

Dragul meu prieten 58

Ortoepia 60

Întrebări şi răspunsuri 62

De vorbă cu cititorii 64

ANUL III NOIEMBRIE 1951 Nr. 11

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂŢII DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FOLCLOR

SCRISOARE ADRESATĂ TOVARĂŞULUI STALIN

adoptată în şedinţa lărgită a Consiliului Ştiinţific al Institutului de lingvistică al Academiei de Ştiinţe din U. R. S. S. în legătură cu aniversarea unui an de la apariţia lucrării „Marxismul şi problemele lingvisticii"

Aniversarea intervenţiei Dumneavoastră în problemele de lingvistică şi apariţia lucrării Dumneavoastră „Marxismul şi problemele lingvisticii" sunt considerate de lingviştii sovietici ca o mare sărbătoare a ştiinţei sovietice a limbii, ca un eveniment de o excepţională însemnătate şi valoare. Istoria lingvisticii nu cunoaşte lucrări care să fi influenţat atât de hotărâtor, de profund şi de rodnic orientarea şi caracterul desvoltării ştiinţei, care să fi putut asigura ştiinţei căi noi, noi forţe creatoare.

Anul care a trecut a fost un an de muncă încordată a lingviştilor sovietici, pe care ei au îndeplinit-o cu o mare însufleţire şi avânt, căutând să desvolte ştiinţa limbii pe baza tezelor geniale ale învăţăturii Dumneavoastră.

Cea mai mare parte a cercetărilor lingvistice din acest an au fost consacrate unui studiu structurii gramaticale şi al condiţiilor principale de apariţie şi dispariţie a diferitelor limbi, mai ales ale Patriei noastre multinaţionale. Multe din aceste lucrări au fost pregătite pentru tipar, iar unele dintre ele au şi apărut.

Printre lucrările acestea sunt culegerile „Problemele lingvisticii în lumina lucrărilor lui I. V. Stalin", „Problemele sintaxei limbii ruse contemporane", primul volum, gata de tipar, al „Gramaticii limbii ruse literare contemporane", „Regulile ortografiei şi punctuaţiei ruseşti", primul volum, aproape terminat, din „Dicţionarul limbii ruse literare", „Studii asupra dialectologiei ruse", „Fonetica limbilor iranice vii", „Gramatica caracalpacă", „Gramatica comparativă a limbilor turce", „Atlasul graiurilor populare din vecinătatea de Moscova", aproape terminat, dicţionare în două limbi şi explicative.

A apărut culegerea „Împotriva vulgarizării şi deformării marxismului în lingvistică" (volumul II), consacrat analizei criticii scrierilor pseudoştiinţifice ale reprezentanţilor aşa numitei „noi teorii a limbii" cu privire la diferitele probleme de lingvistică. Amplu ana-

baza critică a lucrărilor metodologice ale acad. Marr și ale „școlii" sale a fost condiția indispensabilă reorganizării lingvisticii sovietice. Caracterul antimarxist al lucrărilor adepților lui N. I. Marr disprețul față de munca adevărată a cercetării științifice a materialului, confuzia din concepțiile teoretice ale acestuia au avut o influență dăunătoare asupra științei noastre, asupra pregătirii de cadre lingvistice și asupra predării disciplinelor lingvistice în școala superioară și medie.

În anul care a trecut, Institutul de lingvistică a lucrat în strânsă colaborare cu lingviștii din toată Uniunea Sovietică. Atenția lingviștilor din toate republicile surori a fost atrasă de problemele centrale ridicate în lucrările Dumneavoastră despre problemele de lingvistică. În Institutele de lingvistică din Ucraina, Belorusia, Georgia, Armenia, Letonia, Lituania și din alte republici s-au redactat lucrări de gramatică și lexicografie, a căror elaborare era împiedecată de adepții „noii teorii a limbii". În lucrările acestor limbile popoarelor din Uniunea Sovietică își găsesc în toată bogăția specificului lor național, cu toate particularitățile caracteristice ale desvoltării lor istorice originale.

Se desfășoară discuții creatoare în jurul problemei legăturii dintre limbă și gândire, a legilor interne ale desvoltării limbii, a raportului reciproc dintre limba literară și dialectele teritoriale, a noțiunii de limbă a poporului.

Au fost începute multe lucrări și cu privire la alte probleme ridicate de Dumneavoastră. Atenția lingviștilor este atrasă de problema perfecționării și desvoltării metodei comparativ-istorice. Trebuie să se ajungă la cea mai strânsă unitate între studiile comparativ-istorice ale limbilor și studiul istoriei popoarelor — purtătorii acestor limbi. Este indispensabil ca prin eforturile unite ale Institutelor de lingvistică ale Academiei de Științe din U.R.S.S. ale Academiei de Științe din R.S.S. Ucraineană și ale Institutului de Slavistică al Academiei de Științe din U.R.S.S. să se creeze o gramatică comparativ-istorică a limbilor slave.

În lumina lucrărilor Dumneavoastră s-a pus într-un nou mod în fața lingviștilor sovietici problema limbii și a stilului. Pe baza soluționării acestor probleme trebue să se desvolte noile cercetări ale limbii și stilului literaturii artistice sovietice.

Studiul planificat al diferitelor limbi în Uniunea Sovietică multinațională este în majoritatea cazurilor legat indisolubil de soluționarea problemelor formării limbilor literare, organizării scrierii, introducerii normalizării gramaticale. Această mare lucrare este una din cele mai importante sarcini ale lingvisticii sovietice.

Toate sarcinile sunt pentru noi, lingviștii sovietici, un plan grandios de lucrări pentru anii următori, plan pe care noi îl considerăm planul stalinist de desvoltare a lingvisticii sovietice și pe care îl putem îndeplini numai însușindu-ne profund marxismul creator, ridicându-ne neîncetat nivelul educației marxist-leniniste.

Lucrarea Dumneavoastră „Marxismul și problemele lingvisticii"

este pentru noi un exemplu strălucit al nemuritoarei forțe creatoare a marxismului, care se dezvoltă și se perfecționează fără încetare. Marxismul creator este baza oricărei științe vii.

Lingviștii sovietici știu că, în anul care s'a scurs, ei, în munca lor, nu au folosit nici pe departe toate posibilitățile deschise în fața lor de genialele Dumneavoastră lucrări. Dar ei sunt încredințați că lingvistica sovietică, eliberată din stagnare, rutină și dogmatism de geniul Dumneavoastră și care a început să trăiască o nouă viață creatoare, va obține în anii care vin rezultate și mai importante și va ocupa primul loc în lingvistica mondială.

Lingviștii sovietici vă sunt adânc recunoscători pentru neostenita Dumneavoastră grijă părintească, pentru contribuția creatoare de o valoare neîntrecută, adusă de Dumneavoastră în știința limbii.

Vă jăgăduim, scumpe Iosif Vissarionovici, să luptăm cu energie și mai mare pentru introducerea marxismului în lingvistică, să perfecționăm metodele de cercetare științifică, să studiem profund limbile Patriei noastre multinaționale, să ducem o luptă neîmpăcată împotriva rămășițelor marrismului și împotriva tuturor felurilor de manifestări ale ideologiei burgheze; vă promitem să ne consacrăm toate forțele și cunoștințele pentru dezvoltarea și înflorirea mai departe a științei sovietice — cea mai înaintată știință din lume.

(Din „Izvestia Ak. N. SSSR", X, 4)

7 NOIEMBRIE

S'au împlinit 34 de ani de când stăpânirea burgheziei imperialiste s'a prăbușit într'una din verigile mai slabe ale capitalismului mondial. În Octombrie 1917, masele muncitoare din Rusia țaristă au zorobit cu armă în mână domnia putredă a capitalului, inaugurând, cu prețul prooriului sânge, epoca revoluțiilor proletare. Pentru prima oară în istoria omenirii, o revoluție n'a mai înlocuit o exploatare prin alta, ci a înlăturat pentru totdeauna silnicia stăpânilor, zguduind până în adâncuri așezările sistemului capitalist. Proletariatul rus a dăt cu țărănimea muncitoare și cu ajutorul de partidul său a sfărâmat definitiv lanțurile exploatării și a descătușat în același timp toate popoarele înrobite de cnutul țarilor. În numele internaționalismului, al colaborării și al înțelegerii între muncitorii națiunilor asuprite, au pătruns în închisorile popoarelor" zorile libertății, deschizând epoca revoluțiilor proletare și coloniale. Masele exploatate de pretutindeni, înbărbătate de succesul păturilor și clasei muncitoare din Rusia, și-au sporit avântul revoluționar și voința de luptă.

Revoluția nu s'a terminat însă odată cu doborîrea tiraniei. A urmat a încent. După cucerirea puterii, proletariatul organizat a pornit la construirea orânduirii noi, socialiste. Dacă privim sirul înfăptuirilor mărețe săvârșite de-a lungul celor 34 de ani și ne întrebăm care este secretul acestor realizări, răspunsul nici de istoria marxistă nemijlocită a faptelor: lumea nouă s'a clădit prin luptă necruțătoare împotriva vrăjmașilor dinafară și dinăuntru, prin dragostea nemărgi-

mia pentru omul liber și prin săvârșirile unite în munca deveniță acum o cinstire de onoare. Marele Război de Apărare a Patriei a dovedit puterea de luptă a poporului, soliditatea lui moral și vitalitatea regimului sovietic care, în condiții deosebit de grele, a izbutit să refacă economia distrusă și să asigure o viață fericită unei națiuni eroice ai socialismului. Dela planul de electrificare al lui Lenin, până la construirea hidrocentralelor din zilele noastre și până la planul stalinist de transformare a naturii, oamenii sovietici au străbătut un drum pe care erau numai lor îngăduit cu slavă bărbăției.

Toate acestea n'ar fi fost posibile fără revoluția care s'a înfăptuit în domeniul relațiilor economice și politico-sociale. După cum ne învață I. V. Stalin, revoluția în economie înseamnă și o revoluție în mintea în ideologia clasei muncitoare. Izbutind cu concepția științifică despre viață a materialismului dialectic și istoric, oamenii sovietici au învățat să înfrângă cărbicia naturii, înfrângerea dușmanilor și stăpânitorilor proprii. Unele din oamenii politici și economici s'a răsitat și pe terenul ideologic. Și aici s'au înfățișat tendințe reacționare conștiente, sau cazuri de ale unor oameni lipsiți de bună credință. Obiectivismul burghez și cosmopolitismul, decadentismul și formalismul s'au strecurat pe rând în știință, în artă, în literatură. Vigilența de clasă a Partidului Bolșevic, a Comitetului său Central și chiar intervenția personală a tovarășului Stalin au demascat aceste tendințe, inițiind dezbateri publice în urma cărora s'au luat hotărâri însemnate pentru desvoltarea ulterioară a culturii. De fiecare dată s'au produs schimbări revoluționare care au dus la progresul științei și artei sovietice. Acest lucru s'a putut realiza prin folosirea criticii și autocriticii, armă de căpetenie a societății noastre. Printre cele mai recente dezbateri, critica făcută de A. A. Jdanov revistelor Zvezda și Leningrad în 1946, munca plină de avânt pe frontul filozofic după dezbaterile provocate de cuvântarea tovarășului Alexandrov în 1947, sau combaterea concepțiilor denaturate din biologie în 1948.

În această lumină se situează și discuția asupra lucrării *Despre* [illegible] a lui Stalin. Problemele lingvistice, de o importanță deosebită prin consecințele pe care le au avut, prin ocazionarea unui val revoluționar de care au profitat, au fost arătate de I. V. Stalin cu acest prilej. Depășind cadrul limitat și specializat pentru care au fost scrise, ele aduc o contribuție covârșitoare la desvoltarea marxism-leninismului, a științelor sociale și a științei în general. Lucrarea pune bazele a numeroase discipline noi, precizează raporturile reciproce dintre ele este folosită astăzi pentru soluționarea justă a problemelor din toate ramurile de activitate. În Uniunea Sovietică s'a dus cu repeziciune la [illegible] de ani de [illegible] care înainte de revoluție aveau 68 de alfabete, gramatici și dicționare pentru numai câteva limbi.

...ținută teoria lui Marr, mobilizează într-o bună măsură pe care l-a vulgarizat, a paralizat în cea din urmă cercetările. Desvăluind adevărata față a concepțiilor marriste, I. V. Stalin a fixat baza și a stabilit principiile juste de dezvoltare a lingvisticii, trasând un program genial pe care savanții au început să-l aplice. Institutul de lingvistică al Academiei de Științe a U.R.S.S., organizat îndată după apariția articolelor, a pornit la lucru, desfășurându-și activitatea pe trei direcții:

a) Pe linie organizatorică s-au revizuit vechile planuri de activitate, trasându-se sarcini noi și stabilindu-se un plan concret de lucru pe anul 1950/51.

b) Lucrările științifice se pot grupa în două categorii: unele care combat teoriile lui Marr și ale discreditaților săi, altele tratează pe baza materialului lingvistic concret problemele ridicate de I. V. Stalin. Două culegeri conținând astfel de articole au și apărut, alte probleme sunt în curs de cercetare.

c) Activitatea lingviștilor sovietici nu se îndreaptă însă numai în spre studierea aspectului teoretic al problemelor. Noua orientare a științei limbii, unele seamă de nevoile vieții, de legătura cu practica, cu școala. Hotărârea ședințelor unite a Secției de literatură și limbă a Academiei de Științe a U.R.S.S. și a Academiei de Științe pedagogice a U.R.S.S., cu privire la problemele predării limbilor în școală, se ocupă în deaproape de chestiunile de metodică. Pe baza acestei hotărâri, ministerele de resort au întocmit programele analitice și manualele. Activitatea cadrelor științifice se unește astfel cu o sferă a cadrelor didactice și contribuie împreună la aplicarea creatoare a învățăturilor lui I. V. Stalin despre limbă.

Realizările remarcabile obținute de lingviștii sovietici în cursul unui singur an dovedesc justețea liniei stabilite și îmbogățirea prețioasă adusă în știința noastră. Aceste realizări fac parte din bunurile pe care știința era mai înaintată din lume, creată de Revoluția din Octombrie, le pune la îndemâna întregii omeniri înaintate și progresiste.

Țara noastră, după eliberarea ei de către Armata Sovietică, a cunoscut posibilitatea de a-și însuși în chip neîngrădit experiența sovietelor în toate domeniile de activitate și de a atinge astfel mai ușor, fără greșeli, la înălțimile măreței ale socialismului. Dacă am rămas urmași în urmă, cum e cazul cu situația actuală din lingvistica noastră, faptul se datorește, de sigur, influențelor exercitate de elemente dușmănoase ale burgheziei, și lipsei de cunoaștere profundă și aplicare justă a principiilor marxism-leninismului. Sesiunea lărgită a secției a V-a a Academiei R.P.R. are tocmai în această privință.

Astăzi, privind succesele uriașe înfăptuite cu pas sigur de țara noastră veche și prietenă, încrezători de valoarea creațiilor științei sovietice, să muncim plini de viață și să știm să îndeplinim lipsurile noastre.

Ziua de a 34-a aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Oc...

limbii e un prilej de însușire a îndrăgirea limbii, de a o îmbogăți. Limba creată prin strădania mai multor generații, păstrătoare a tezaurului cultural făurit de străbunii noștri progresați, să fie studiată în lumina genialelor învățături științifice, punându-i-se în valoare specificul, frumusețea și bogăția.

M. SOMESCU

ÎMPOTRIVA IDEALISMULUI ÎN LINGVISTICĂ

Hotărîrea Sesiunii lărgite a Secției a VI-a a Academiei R.P.R. a trasat lingviștilor români o serie de sarcini, și în primul rînd pe aceea de a-și însuși și de a aplica învățătura genială a lui I. V. Stalin despre limbă. În lucrările sale asupra marxismului în lingvistică, I. V. Stalin a dat un exemplu strălucit de marxism creator. Unele aspecte ale lucrărilor lui I. V. Stalin ne dau seama de ceea ce se poate reține din moștenirea trecutului și care sînt pozițiile câștigate în lingvistică în cursul ei de mai bine de un secol.

În hotărîrea amintită a Sesiunii lărgite a Secției a VI-a a Academiei R.P.R., se cere lingviștilor români să valorifice vestirea trecutului, pronunțîndu-se asupra lucrărilor sau părților din lucrările lingviștilor români de ieri și de astăzi care sînt valabile și constituie un bun pentru noile generații, și criticînd lucrările sau părțile din lucrări care nu mai sînt valabile astăzi. Operația aceasta de revizuire și de revalorificare se poate face astăzi, prin aplicarea învățăturilor cuprinse în lucrările geniale ale lui I. V. Stalin despre marxism în lingvistică.

I. V. Stalin a arătat cu deosebită tărie că nu există gîndire fără vorbire; „orice gînduri ar fi ele născute în capul omului, ele pot să se nască și să existe numai pe baza materialului limbii, pe baza termenilor și frazelor limbii. Gînduri nude, libere de materialul limbii, libere de „materia neroasă" a limbii nu există. „Limba este realitatea nemijlocită a gîndirii" (Marx). Realitatea gîndirii se manifestă în limbă. Numai idealiștii pot vorbi despre o gîndire ce ar fi legată de „materia naturală" a limbii, despre gîndire fără limbă" (*Marxismul și problemele lingvisticii*, Ed. P.M.R., 1951, pag. 42) [1].

Această teză marxistă a raporturilor dintre limbă și gîndire elimină teza idealistă a lingviștilor burghezi, pe care mi-am însușit-o și eu într-o lucrare mai veche (1943) și în versiunea ei rocăneasă (*Filosofia cuvîntului*, București, 1946), în care, după cum adăugasem că mi se pare dovedită în mod precis arbitrarietatea gîndirii asupra vorbirii sau a vorbirii asupra gîndirii (pag. 93), arătam că „legătura dintre semnul lingvistic și lucrul sau ființa desemnată de semn... este arbitrară" (pag. 17).

În urma apariției lucrărilor lui I. V. Stalin asupra marxismului în lingvistică, am reexaminat problema semnului lingvistic în ca-

1. Vezi și „Cum vorbim", II, 8—10, pag. 26.

studiu recent (*Despre natura semnului lingvistic*, în numărul viitor din *Studii și cercetări lingvistice*). Eroarea concepției idealiste este de a reduce existența la idee. Dimpotrivă, materialismul filozofic pornește dela materialitatea lumii: legile mișcării materiei constituie legile de cunoaștere a lumii.

Pornind deci dela concepția materialismului filozofic marxist, în lămurirea raportului dintre nume și lucrul desemnat de nume (de ex. cuvintele *piatră* și „piatră", obiectul real), am sustinut în studiul amintit mai sus, că e necesar, în primul rând, să ne dăm seama în ce măsură numele unui lucru este determinat de natura lucrului real. Relația dintre obiect și nume se face prin intermediul noțiunii, noțiunea și sunetele formând împreună semnul lingvistic. Raportul dintre noțiune și sunete este obligator, noțiunea și sunetele fiind inseparabile. Raportul acesta este de origine socială. Limba este formă de activitate a gândirii, și gândirea nu se poate realiza fără cuvinte. După cum a arătat Lenin în lucrarea sa „Materialism și empiriocriticism", fenomenele realității exterioare, care se oglindesc în conștiința noastră, sunt imagini și nu simboluri. Noțiunea și sunetele s'au format în același timp, în condițiile societății primitive, în timpul executării muncii manuale. Așa dar, la origine, semnul lingvistic nu e arbitrar.

Definiția fonemului („idee pe care ne-o facem despre un sunet") pe care am propus-o în 1934 și în 1939 (în *Bulletin linguistique*, II și VII), în care primează considerațiile psihologice, are desavantajul că rupe legătura între sunet și fonem și poate da naștere la părerea greșită că fonemele nu există în afara noastră („fonemul este... un fenomen ideal, o entitate abstractă care rezultă din analiza făcută de vorbitor", *Bulletin linguistique*, VII, pag. 103). Sunetul este un fapt material, este cauzat de mișcarea straturilor de aer și poate fi produs de vorbitori exteriori mie și, fără nicio intervenție din partea mea. Numim foneme numai acele varietăți de sunete care sunt folosite pentru a diferenția cuvintele: *r* gras(at și *l* rulat nu sunt două foneme diferite, deoarece diferența dintre ele nu ne ajută să exprimăm sensuri diferite (*măr* cu *r* gras(at și *măr* cu *r* rulat au același sens); *r* și *l* sunt două foneme diferite, căci grație diferenței dintre ele distingem sensuri diferite (*rumă-lumă, rață-lață, roată-loată, roză-lază, moare-moale* etc.). Dar aceasta nu înseamnă că fonemele sunt „entități abstracte"; ele au o realitate în vorbire. *r* rulat este și el în mod indiscutabil legat de sunet și ca atare este de domeniul material.

Am reluat problema fonemului într'un studiu recent (în *Studii și cercetări lingvistice*, numărul viitor), pornind de astă dată dela critica materialistă. În acest studiu am reexaminat și discutat distincția făcută de F. de Saussure între noțiunile de „limbă" și de „vorbire individuală". Distincția aceasta nu poate fi menținută, pentru că nu se poate spune că vorbirea individuală cuprinde numai sunete, iar „limba" numai foneme. De fapt, fiecare subiect vorbitor operează cu sunete și sunete-foneme; varietățile multiple ale sunetelor trec

neobservate de noi, iar sunetele limbii constituie o medie între variațiile individuale ale sunetelor vorbite și servesc pentru a înțelegerea cuvintelor între ele.

Astfel, aplicând metoda marxist-leninist-stalinistă faptelor de limbă și recunoscând în lumina acestei metode propriile noastre lucrări, ni se deschide calea justă în interpretarea faptelor de limbă, și abandonăm în definită cunoștință de cauză, explicațiile bazate pe metoda idealistă a lingviștilor burghezi. I. V. Stalin ne arată drumul de urmat pentru construirea unei lingvistici marxiste, legate de realitate și de specificul fiecărei limbi.

AL. ROSETTI

NOUL PLAN DE PREDARE A LIMBII ROMÂNE ÎN FACULTĂȚILE NOASTRE DE FILOLOGIE

Până la reforma învățământului din anul 1948, nu exista nici un plan de predare a limbii române în învățământul superior. În teorie, profesorii universitari de limba română erau liberi să parcurgă în timpul celor patru ani de școlaritate toată istoria limbii române, repetând și cursurile de patru ani odată. Regulamentul care obliga pe profesori să repete materia după patru ani n'a fost însă niciodată aplicat. Studenții audiau toți la anul I acest curs — deci cei din anul întâi până la cei din anul al patrulea inclusiv — indiferent de gradul lor de pregătire. La cursurile de filologie, care făceau parte de atunci din facultățile de litere a Școalelor, se instaurase de multă vreme un fel de obicei ca fiecare profesor să predea fiecare profesor cel place (au studenții să primească — de asemenea — fiecare ce vrea. Aceștia alegeau, în general, după exigențe. Ele mergeau să fie ascultate lințeș ne ajută să înțelegem cât de mult s'a transformat învățământul superior în țara noastră. Mai întâi — școlarii profesori calificați ai regimului burghezo-moșieresc — studiu universitar o cu acest preț. Facultatea nu are obligația să învețe pe studenți disciplinele predate în întregime, ci numai să discute câteva probleme care preocupă pe profesorii universitari, și folosindu-se studenților de tot felul material necesar. Și în al doilea rând, universitatea, adică în aceste condiții statul burghezo-moșieresc, nu se străduiește să asigure legătura dintre învățământ și viața socială. La un examen de capacitate, examenul de calificare pentru ridicare la profesor, asistă un comitet de învățământ, președintele comisiei de examinare, ministrul instrucțiunii publice, în persoană, împreună cu alți înalți funcționari ai statului burghezo-moșieresc, al cărui rol pe care îl aveau cuvântul: „Domnilor, fiți atenți că aceștia n'au nevoie de secrete de dumneavoastră".

Caracterul de clasă al concepției care stăpânea în țara noastră învățământul superior din trecut este evident dintr'o analiză cât de sumară. În adevăr, cui putea să folosească felul de pregătire a specialiștilor din facultățile de filologie și în special a limbii române?

Biblioteca Universității

avea interes ca studenții să devină bucățiați în limba română, petrecînd decît un curs de limba basca, unul despre păstoritul la Romîni, altul de istoria artelor s.a.m.d.? Acesta era interesul statului burghezo-moșieresc care n'avea nevoie de specialiști în limba română fiindcă n'avea nevoie în general de cultură. Cultura ar fi primejduit exploatarea exercitată de burghezi și moșieri asupra poporului. De aceea un licențiat al facultății de litere din trecut trebuia, la ieșirea din facultate, să învețe din nou limba română ca să poată spera să devină profesor. El aștepta ani în șir, uneodată între patru și opt ani, examenul de capacitate, la care era supus cum am arătat mai sus. Pierderea aceasta de vreme era însă necesară guvernelor burghezo-moșierești, care nu numai că nu aveau nevoie de profesori tineri, dar asvârleau pe drumuri și pe cei bătrâni, îngreunînd școlii și stăvilind accesul la cultură.

Organizarea învățământului superior din trecut era, așa dar, expresia intereselor reacționare ale burghezo-moșierimii. Anarhia din facultățile de filologie, anarhia în predarea limbii române serveau aceste interese. Din cauza ei, regimul de democrație populară a moștenit o situație grea în domeniul cadrelor necesare învățământului mediu, ca și în domeniul celor științifice.

Reforma din anul 1948 a înființat în locul Facultății de litere și filozofie, patru facultăți separate: Facultatea de filozofie, Facultatea de istorie, Facultatea de pedagogie și Facultatea de filologie, însărcinându-le să dea țării cadrele de care avea nevoie învățământul mediu și să asigure totodată și pregătirea cadrelor științifice. În vederea atingerii acestor scopuri, facultatea de filologie a fost împărțită în secții. Fiecărei secții i s'a stabilit un plan de predare. În facultate s'a introdus disciplina. Reforma a desființat bunul plan și a înlăturat pe cei care-l cultivau.

Dar spiritul reformei n'a fost înțeles, cel puțin la Facultatea de filologie din București. Planul de învățământ a fost interpretat de pe poziții asemănătoare celor care avuseseră curs în învățământul universitar burghezo-moșieresc. Cadrele didactice dela catedra de limba română, de pildă, deși au admis în principiu că reforma creează condiții noi de muncă, legând mai strâns decât înainte învățământul superior de cel mediu, au continuat totuși să creadă că pregătirea cadrelor pentru învățământul mediu este o sarcină secundară și că toată atenția și toate eforturile lor trebue să se îndrepte spre selectarea câtorva studenți care să fie îndrumați spre munca științifică. Din această pricină reforma n'a adus cu sine înnoirea necesară în predarea limbii române. Nu numai că, la fel ca și înainte, în centrul învățării limbii române a fost pusă și pe mai departe istoria limbii române care era, în bună parte, o gramatică istorică dar, și aceasta e mai grav, s'au extins studiile cu caracter special ca dialectologia, care au devenit în mare măsură obiecte de învățământ în sine și pentru sine. Dialectologia nu mai păstra decât vagi legături cu istoria limbii române. Organizând în acest fel predarea limbii române în facultate, catedra de limba română

nu și-a îndeplinit sarcina de bază, aceea de a pregăti cadrele de care avea nevoie învățământul mediu. Ministerul Învățământului Public n'a ajutat această catedră așa cum s'ar fi cuvenit. El nu i-a pus la îndemână materialul documentar necesar și nici nu i-a controlat activitatea până la 2 iulie cr., când s'a deschis sesiunea lărgită a secției a VI-a a Academiei R.P.R. Din aceste motive, atât secția a VI-a a Academiei R.P.R. cât și M.I.P. n'au putut decât să constate cu ocazia sesiunii lărgite (a secției a VI-a) că lucrările n'au mers bine la catedra de limbă română a Facultății de filologie din București.

Dar între reforma din 1948 și sesiunea lărgită a secției a VI-a din acest an s'a produs un eveniment de importanță mondială pentru desvoltarea lingvisticii: a apărut lucrarea lui I. V. Stalin „Marxismul și problemele lingvisticii". Ea a fost urmată în U.R.S.S. de discuții privind toate științele sociale, iar secția de limbă și literatură a Academiei de Științe a U.R.S.S. în colaborare cu Academia de Științe Pedagogice din R.S.F.S.R. a elaborat principii noi metodice de predare a limbilor.

Catedra de limbă română a Facultății de filologie n'a analizat însă lucrările Secției de limbă și literatură a Academiei de Științe a U.R.S.S. și a Academiei de Științe Pedagogice a R.S.F.S.R., continuând să lucreze cu aceleași principii învechite.

Fără îndoială că la baza tuturor acestor fapte se află unele concepții științifice greșite, provenind în ultimă analiză dela școlile burgheze idealiste care au avut mare răspândire printre lingviștii noștri. De aceea, fără o profundă restructurare a acestor concepții științifice, nu se putea transforma nici planul de predare a limbii române în facultățile de filologie. Lingviștii noștri au prelucrat studiile lui I. V. Stalin asupra marxismului în lingvistică în numeroase ședințe. Ei au văzut însă în studiile lui I. V. Stalin mai ales ce voiau ei să vadă, căutând de fapt justificări ale pozițiilor lor științifice dinainte de adoptarea teoriei lui N. I. Marr adică, de fapt, ale vechilor lor poziții întemeiate pe teoriile lingvistice burgheze. Așa, de pildă, din faptul că I. V. Stalin spune că „limba și legile ei de desvoltare pot fi înțelese numai în cazul când sunt studiate în legătură indisolubilă cu istoria societății, cu istoria poporului căruia îi aparține limba studiată și care este creatorul și purtătorul acelei limbi", catedra de limbă română a tras concluzia că aceasta înseamnă a pune și în centrul studiilor de română... istoria limbii. Bine înțeles că astfel pierdea din vedere caracterul fundamental al limbii, acela că limba este „un instrument cu ajutorul căruia oamenii comunică între ei, fac schimb de idei și se înțeleg reciproc", uita că „structura gramaticală a limbii și fondul ei principal de cuvinte alcătuesc temelia limbii, esența specificului ei" și că această structură gramaticală și fond principal de cuvinte există în momentul de față ca un rezultat al desvoltării istorice și, în consecință, trebue studiate ca rezultat al acestei evoluții. Între altele,

această este și cauza pentru care și după apariția articolelor lui I. V. Stalin, predarea limbii române n'a cuprins și limba de azi, limba vorbită și scrisă, cu structura ei gramaticală și fondul ei principal de cuvinte specific, formate în decursul a mai multor epoci istorice.

În astfel de condiții, nici pregătirea de cadre științifice nu putea să dea rezultate bune, căci cum s'ar fi putut forma cadre științifice în adevăratul înțeles al cuvântului, dacă însiși cei care voiau să le formeze nu-și modificaseră radical vechile lor poziții științifice? Știința este în parte ideologie. Ea are în parte caracter de clasă. Nu poți să servești clasa muncitoare de pe poziții moștenite dela știința burgheză. Dacă vrei să ridici cadre, păstrând, în mod conștient sau nu, poziții vechi, nu reușești, pur și simplu. E drept că unele norme de cercetare tehnică pot fi învățate de viitorii cercetători, dar este o iluzie a crede că numai cu aceste norme cineva a și devenit om de știință. În mare măsură cadrele didactice ale catedrei de limba română au trăit cu această iluzie, părându-li-se că își fac datoria în problema ridicării cadrelor științifice. Dar cadre științifice, neînsuflețite de ideologia marxist-leninistă, nestiind cum să se folosească de ea în cercetarea și mai ales în interpretarea științifică, nu sunt cadre științifice.

Iată de ce critica adusă în sesiunea lărgită a secției a VI-a a Academiei R.P.R. și desvoltată de „Scânteia" în numărul 2100 din 25 iulie trebuia să fie fructificată prin organizarea unui plan nou de predare a limbei române în facultățile de filologie.

Punctul central al criticii formulate de „Scânteia" scoate în evidență toate aceste greșeli, demonstrând rămânerea în urmă a lingviștilor dela noi. Explicația acestei rămâneri în urmă, de care unii lingviști nu și-au dat seama câtva timp, chiar după apariția articolului *Pentru înflorirea lingvisticii în țara noastră* din „Scânteia", trebue căutată în neînțelegerea aplicării creatoare a marxismului în lingvistică, în neapprofundarea lucrării lui I. V. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*.

În urma discuțiilor care au avut loc în Uniunea Sovietică după apariția studiilor lui I. V. Stalin asupra marxismului în lingvistică, Ministerul Învățământului Superior al U.R.S.S. și Ministerul Învățământului Public din R.F.S.S.R., în colaborare cu un grup de lingviști dela Institutul de lingvistică, au pregătit sub conducerea academicianului V. V. Vinogradov programe analitice noi pentru învățământul superior. După întocmirea lor, ele au fost prezentate conferinței unionale a profesorilor de discipline lingvistice în august 1950 și, apoi aplicate. Astfel, prin colaborarea tuturor specialiștilor, ministerele de resort din Uniunea Sovietică au putut pune la dispoziția învățământului planuri și programe alcătuite pe baza unor largi discuții creatoare.

Concepția care stă la baza planului sovietic de învățământ se întemeiază pe ideea academicianului V. V. Vinogradov că în centrul predării limbii trebue să stea limba de azi a poporului. „Obiectul central al ciclului lingvistic de limba rusă — spune docenta

K. V. Gorșkova în comunicarea pe care a făcut-o la sesiunea lărgită a secției a VI-a a Academiei R.P.R. din iulie, reproducând ideea academicianul sovietic V. V. Vinogradov — îl constituie cursul de predare a limbii contemporane. Numai acesta poate oferi un tablou complet al sistemului limbii. Dela acest curs trebue să radieze în toate părțile, ca dela un soare al sistemului de formare lingvistică, cercetările spre limba slavă veche și spre gramatica istorică a limbii ruse, spre dialectologie și istoria limbii literare ruse (vezi „Cum vorbim" III, 7—8, pag. 22). Se pleacă, așa dar, dela convingerea că, în conformitate cu învățătura lui I. V. Stalin despre limbă, trebue mai întâi să li se prezinte studenților structura gramaticală și tabloul vocabularului limbii pe care o învață și numai după aceea, să li se explice cum s'a ajuns la această structură gramaticală și la acest vocabular, în cadrul altei discipline lingvistice, a gramaticii istorice. Avantajul acestui fel de predare a unei limbi este că pune pe student dela început pe terenul solid al înțelegerii științifice a faptelor de limbă. Totodată el vede clar că studiile de limbă îl ajută în practică și astfel capătă interes și curiozitate pentru ele.

Punerea acestui curs în centrul predării limbii are și rostul pedagogic de a organiza în mod natural suma de cunoștințe câștigate de student mai înainte. Când baza de cunoștințe științifice a devenit destul de largă, cursul de limbă contemporană este însoțit de un curs de dialectologie și apoi de un curs de gramatică istorică. Crescând în mod organic, cunoștințele asupra limbii studiate se concretizează după audierea acestor cursuri în perfectă stăpânire a limbii naționale. Drumul științific pe care studentul l-a parcurs prin însușirea celor trei discipline de bază: limba națională contemporană, dialectologia — necesară stabilirii raporturilor dintre limba națională unică și graiuri sau dialecte — și gramatica istorică este încununat de un curs de istorie a limbii literare. Rolul acestuia din urmă este de a prezenta procedeele generale lingvistice pe care le folosește limba literară, procesul de evoluție a limbii literare, procesul de perfecționare a acestei limbi. Istoria limbii literare nu urmărește stilurile personale ale scriitorilor. Ea recurge și la analiza operei marilor scriitori, dar numai în măsura în care aceștia au îmbogățit și perfecționat limba literară.

Încercarea de anul trecut făcută de colectivul catedrei de limbă română dela Facultatea de filologie din București de a întocmi un curs de istorie a limbii române literare a pecat și ea dela un punct de vedere greșit, căci cursul respectiv a devenit o înșiruire de stiluri, studiate cu o metodă nepotrivită. Se arăta la fiecare scriitor în parte fonetica, morfologia, sintaxa și vocabularul lui, fără a se urmări perspectiva istorică a faptelor analizate.

Planul sovietic de învățământ a fost pentru cadrele didactice dela catedra de limba română a Facultății de filologie din București o adevărată revelație. Am înțeles din analiza lui de ce încercarea noastră de a întocmi un plan de predare a limbii române, punând în centrul lui ca disciplină centrală istoria limbii române nu ne-ar fi dus la rezultate bune. Legând principiile acestui plan de

criticile aduse de „Scânteia" felului nostru de a concepe predarea limbii române, am înțeles mai bine justețea acestor critici. Citind programele analitice și expunerea de motive a academicianului V. V. Vinogradov, am pătruns în esența greșitei noastre concepții și am putut s'o înlăturăm în deplină cunoștință de cauză. Nu e vorba, am constatat noi, de o prelungire a istoriei limbii până azi — așa ceva nu numai că n'ar fi folosit la mare lucru, dar nici nu s'ar fi putut realiza cu metodele de studiere a istoriei limbii — ci de o restructurare fundamentală a întregului proces de predare a limbii române.

Principiile planului sovietic de învățământ au fost adoptate și de noul plan de învățământ al facultăților noastre de filologie. Astfel a apărut în facultățile noastre de filologie o organizare analitică a procesului de învățare a limbii române, stabilindu-se pentru întâia oară în mod științific ce raport trebue să fie între diferitele discipline care se predau sub numele de limba română.

După un an de lucrări practice de gramatică, destinat controlului și fixării cunoștințelor de bază ale gramaticii limbii române, studenții trec la desvoltarea lor în anii următori, sub două forme principale: limba română contemporană și gramatica istorică a limbii române, iar la sfârșitul studiilor audiază un curs de istorie a limbii române literare. Aceasta este prima mare inovație în predarea limbii române.

A doua mare inovație introdusă în procesul de predare a limbii române, după modelul planului sovietic de învățământ, constă în organizarea de seminare speciale. Mai cu seamă pentru cursul de istorie a limbii literare, curs în care se concretizează cerințele noi ale cadrelor didactice în direcția limbii literare, este nevoie de o pregătire deosebită. Ea se face în seminarele speciale, în care se pun în discuția studenților teme legate de cursul de istorie a limbii române literare, dându-li-se prilejul de a aduce propriul lor aport științific în rezolvarea nenumăratelor probleme puse de această disciplină. Astfel, tema muncii lor științifice poate să fie studierea stilului marilor noștri clasici, studierea unor probleme de vocabular al limbii literare sau de sintaxă și stilistică literară.

În sfârșit, planul prevede cursuri speciale de limbă, cursuri în care profesorii aduc la cunoștința studenților rezultatele muncii lor științifice în diversele domenii de cercetare a limbii. Cursul special are și el, ca și seminarul special, o temă fundamentală.

Noul plan de predare a limbii române îmbină în chip minunat teoreticul cu practicul, ridică nivelul general al învățăturii limbii române și rezolvă în chip fericit problema cadrelor necesare învățământului mediu ca și problema cadrelor științifice. Cursurile speciale, seminarele speciale în cadrul cărora studenții înșiși duc muncă științifică sunt mijloacele principale de descoperire și îndrumare a viitoarelor cadre științifice. Sistemul de predare, în ansamblul lui, dă viitorilor absolvenți ai facultăților de filologie pregătirea de care au nevoie în învățământul mediu.

Aplicarea noului plan va duce în scurt timp la ridicarea nivelului general de cunoaștere științifică a limbii române. Școala, presa, literatura, critica literară, stilul științific, vorbirea însăși vor profita de pe urma acestei noi metode de predare a limbii naționale. Se vor lărgi cu un cuvânt bazele desvoltării culturii naționale, căci, după cum se știe, limba este o formă a culturii naționale. Noul plan ridică și problema organizării muncii științifice a viitoarelor cadre de lingviști, după terminarea facultății. Studenții cu aptitudini științifice nu trebue pierduți din vedere. Institutul de lingvistică al Academiei R.P.R. are datoria să-și facă un plan de pregătire științifică a cadrelor tinere, creând secții asemănătoare Institutului de lingvistică al Academiei de Științe a U.R.S.S., în care există trei secții numai pentru studierea limbii ruse, și anume: secția de limbă literară rusă, secție de istorie a limbii ruse și de dialectologie, secția de studiere a vocabularului limbii ruse.

Prin alcătuirea și aplicarea noului plan de învățământ, care dă atenție specială limbii române, Partidul și Guvernul au deschis un orizont nou cercetării științifice a limbii române, au integrat organic munca didactică și științifică din facultățile de filologie în planul general de construire a socialismului în Republica Populară Română, fiindcă prin acest plan au creat în facultățile de filologie condiții cum n'au mai fost până acum de pregătire a cadrelor, de desvoltare a lingvisticii românești.

Din noul plan decurg sarcini de onoare pentru cadrele didactice care lucrează în domeniul predării limbii române în universitate. Cea dintâi este revizuirea concepțiilor lor științifice și eliminarea tuturor rămășițelor idealiste din modul lor de a privi problemele de limbă. Trebue să supunem unei critici severe, pe baza marxism-leninismului, vechile noastre păreri științifice și să desvoltăm cercetarea științifică în spiritul învățăturii staliniste despre limbă.

În practica didactică va fi nevoie să depunem un efort asidu pentru a da studenților posibilitatea de a profita de toate avantajele pe care le aduce cu sine noul plan.

Intr-un cuvânt ni se cere să fim mai buni constructori ai socialismului decât am fost până acum.

Trebue să înțelegem că noul plan este un instrument de luptă nou pe care Partidul și Guvernul ni-l pun în mâini și să-l folosim pentru pace, pentru socialism.

I. COTEANU
Conferențiar de limba română
la Facultatea de filologie

Că felul de a scrie cuvintele unei limbi poate influenţa asupra pronunţării şi, drept urmare, poate provoca schimbări în aspectul vorbirii al limbii este un fapt nu numai cunoscut, ci şi relevat în discuţiile privitoare la ortografie. Pe această influenţă a scrierii asupra vorbirii se întemeiau mai ales latiniştii noştri din secolul trecut, când decretau, de pildă, semnele diacritice, absolut necesare în redarea scrisă cu alfabetul latin a unei limbi ca a noastră, ăsa de bogată în sunete necunoscute limbii latine, dar curente în limbile slave. Scriind *cane, casiu, concordantia, dicere, erba, fenu* etc. în loc de *câne, caş, concordanţă, dicere* (= *zicere*), *érbă* (= *iarbă*), *jén* (= *jân*) etc., ei credeau nu numai că vor convinge pe oricine despre originea „pură" latină a limbii române, ci şi că vor impune pronunţarea corespunzătoare, ceea ce, în intenţia lor, echivala cu modificarea esenţială a sistemului fonologic românesc, adică, de fapt, cu schimbarea limbii însăşi.

Mult mai puţin, ca să nu spun deloc, s'au ocupat lingviştii de influenţa pe care ortografia o poate avea asupra morfologiei. Este vorba, bine înţeles, de ortografia care corespunde unei pronunţări reale şi relativ răspândite. Când ea aparţine, cum se întâmplă adesea în cazul limbii noastre, provinciei unde se află centrul politic şi cultural al ţării, această pronunţare, graţie tiparului şi imitării felului de a vorbi al centrului, tinde să se generalizeze şi să influenţeze astfel morfologia întregii limbi, nu numai pe aceea a vorbirii din provincia respectivă.

În cele ce urmează voi enumera şi discuta o serie de fapte menite să ilustreze afirmaţia că ortografia duce sau poate duce şi la modificări de natură morfologică.

O particularitate a graiurilor muntenești centrale şi vestice o constitue pronunţarea „moale" a lui *ş* şi *j*. Consecinţa acestui fel de a rosti consoanele citate este transformarea în *e* a lui *ă* imediat următor: *faşe, uriaşe, plaje, schije* etc., pentru *faşă, uriaşă, plajă, schijă* etc. Deşi mult mai rar decât altădată, aceste aspecte apar şi în scris, de unde se răspândesc la numeroşi oameni care se lasă influenţaţi de aspectul tipărit al cuvântului, considerat de ei drept „literă de evanghelie".

Urmarea, din punct de vedere morfologic, este pe de o parte contopirea dintre plural şi singular (căci substantivele şi adjectivele de felul celor amintite iau obişnuit pluralul în *-e*), iar pe de altă parte, schimbarea declinării, cel puţin aparent (substantivele în *-e* fac de declinarea a III-a, pe când cele în *-ă* aparţin declinării I-a). Raportul dintre forma pluralului şi aceea a singularului creează, adesea, la astfel de substantive, o situaţie complicată. Dacă cele două numere sunt identice (sing. *avalanşe*, pl. *avalanşe*), la naştere o categorie flexionară nouă (substantive feminine terminate în *-e* stât la singular, cât şi la plural, şi limba română cunoaşte deocamdată numai substantive neutre de acest fel: *un nume — două nume*), iar dacă vorbitorii respectă normele morfologice consacrate (sing.

-e, cf. -ă), se poate ajunge la o formă nouă de plural (în -i), care, uneori, se confundă cu pluralul substantivului masculin aparținând aceleiași familii de cuvinte. Este cazul lui *cireașă*, care, pronunțat *cireaș*, face la plural *cireși*, întocmai ca masc. *cireș*. Pentru foarte mulți Români formula *un chilogram de cireși*, curentă în vorbirea dela București și din alte părți ale Munteniei, sună curios, fiindcă *cireși* le trezește în minte noțiunea pomului care produce fructul respectiv. (După modelul lui *cireși*, pluralul lui *cireașă*, s'au născut *căpșuni* și *vișini*: cine spune *un chilogram de cireși* spune și *un chilogram de căpșuni, un chilogram de vișini*.)

Nu numai flexiunea nominală poate suferi modificări din cauza pronunțării „mutate" a lui *ș* și *j*. Aceste consoane apar și în partea finală a temei multor verbe, de unde urmează că transformarea în *e* a lui *ă* sub influența lui *ș* sau *j* precedent poate provoca modificări și în flexiunea verbală. Așa și este.

Un verb ca *degaja*, care, potrivit schemei conjugării I, se termină la pers. III sing. (și pl.) a indicativului prezent în *ă* (*el, ei degajă*), iar la aceeași persoană a conjunctivului prezent în *e* (*să el, ei să degaje*), are o formă identică la ambele aceste moduri în vorbirea celor ce pronunță „mutat" pe *j*: *(el, ei) degaje — (el, ei) să degaje*. La fel se petrec lucrurile cu verbele, mult mai numeroase, a căror temă se sfârșește în *ș*: *îngrășa, îngroșa* etc.: *(el, ei) îngrașe, îngroașe — (el, ei) să îngrașe, să îngroașe*.

Cu unele verbe ca acestea se mai întâmplă ceva, care le schimbă aparent conjugarea (cf. cele spuse mai sus despre substantive). Pronunțarea „mutată" a lui *j* și *ș* modifică finala infinitivului, care sună *ez* în loc de *a*: *degajez, îngrășez, îngroșez* etc. Și dacă astfel de forme nu prea apar în scris, în schimb *degajem, îngrășem, îngroșem* ne întâmpină destul de des, dând impresia că avem de a face cu verbe de conjug. II.

Situația se prezintă, în cazul verbelor, mai puțin ciudat decât la substantive, pentru motivul că există numeroase verbe de conjugarea I care de multă vreme și în toate graiurile limbii noastre și-au modificat aspectul unor forme flexionare în modul arătat aici și tot ca urmare a unor fenomene fonetice asemănătoare. Este, de pildă, cazul lui *apropia, deochia, înjunghia* etc., care au la pers. III indicativ și conjunctiv aceeași desinență (*apropie, deoache, înjunghie*), se termină la pers. I pl. în *-em* (în loc de *-am*), ca și cum ar fi de conjug. II, iar la participiul prezent au finala *ind*, întocmai ca verbele conjugării a IV-a.

Dacă fapte de felul celor înregistrate până aici aparțin vorbirii unor anumite ținuturi ale țării și de aceea apar sau pot apărea numai în scrisul oamenilor orginari din acele ținuturi, întâlnim altele care sunt oarecum generale, întrucât au la bază fenomene fonetice existente, real sau virtual, în vorbirea tuturor Românilor.

Se știe că *e* neaccentuat are tendința de a se preface în *i*, și aceasta pe tot teritoriul limbii noastre (cu deosebiri mai mult can-

trative dela o regiune la alta). Când *e* este final, ne aşteptăm ca prefacerea lui în *i* să provoace, măcar aparent, modificări în aspectul flexionar al cuvintelor. Căci *e* şi *i* finali constituie particularităţi ale flexiunii nominale: *e* este, de pildă, dezinenţa pluralului substantivelor feminine, pe când *i* reprezintă, între altele, semnul distinctiv al pluralului adjectivelor de toate genurile, al căror singular se termină în *e* (*mare, tare* etc.).

În scris, confundarea lui *e* cu *i* nu apare (mă refer la oamenii cu destulă ştiinţă de carte) niciodată în poziţie strict finală. Astfel nu întâlnim forme ca *lilieri, buni* etc. (în loc de *litere, bune* etc.), în schimb *literile, bunile* etc. abundau până nu de mult în publicaţiile noastre şi n'au dispărut cu desăvârşire nici astăzi, când se scrie, sub toate raporturile, infinit mai bine decât înainte. Acest fapt este atribuit, în general, disimilaţiei: prefacerea în *i* a lui *e* neaccentuat se produce mai uşor când silaba următoare (eventual cea precedentă) conţine ca însăşi un *e*. Eu sunt dispus să cred că apariţia în scris a lui *i* pentru *e* numai la formele articulate se datoreşte deprinderii (căpătată în şcoală şi prin exerciţiu „voit" după aceea) de a scrie pe *e* final oridecâteori îi cere regula morfologică: „teama" de a se confunda în scris pluralul femininului (*-e*) cu al masculinului (*-i*) este cu atât mai mare, cu cât *i* final are, în ortografia actuală, aproape totdeauna valoarea unui *i* „scurt", adică nesilabic (fac excepţie cuvintele cu *-i* precedat de consoană plus *r* sau *i*). În acest sens vorbeşte, cred, faptul că se scrie des *i* pentru *e* şi înaintea unui *-i* nesilabic (*casii, bunii*, în loc de *casei, bunei*, gen.-dativ sing.), unde nu mai poate fi vorba de disimilaţie.

Transformarea în *i* a lui *e* neaccentuat este simţită de vorbitori ca un fenomen dialectal, deci neconform cu rostirea „corectă", fixată prin tradiţia scrisă a limbii noastre. De aici, tendinţa, în cazuri nesigure (lipsa de siguranţă se datoreşte necunoaşterii gramaticii), de a scrie (şi adesea de a pronunţa) *e* acolo unde trebue *i*. Oamenii care săvârşesc astfel de greşeli „preferă" să greşească în sensul opus: li se pare că e mai gravă greşala curentă, provocată de prefacerea, în vorbirea dialectală şi familiară, a lui *e* neaccentuat în *i* decât întrebuinţarea (fie şi greşită!) a lui *e* în locul lui *i*. Avem a face cu un fel de stângism lingvistic sau ortografic, căruia specialiştii îi spun hipercurbanism (sau hipercorectitudine). Aşa se explică grafii ca *limbei, scării, marei* (gen.-dativ fem. sing. dela *mare*) etc. în loc de *limbii, scării, marii* etc., la care trebue adăugate altele (similare în ce priveşte cauza), de felul lui *originele, marelor* etc., menite, ca să zic aşa, a contrabalansa pe *literile, bunile* etc.

Urmarea, din punct de vedere morfologic, a unor astfel de fapte este, sau poate fi, confuzia declinării femininelor în *-ă* cu a celor în *-e*. Se ştie că primele fac, de obicei, gen.-dativul singular şi pluralul în *-e*: *literă — litere, bună — bune*, pe când celelalte se termină, la aceleaşi forme, în *-i*: *carte — cărţi, mare — mari*. De asemenea se pot confunda între ele cele două categorii de feminine ale declinării I: *literă — litere, bună — bune* şi *limbă — limbi*,

mică — mici. Aceasta, în cazul când astfel de cuvinte se întrebuinţează sub forma lor articulată, fiindcă numai atunci dezinenţa propriu zisă (*e*, respectiv *i* nesilabic) poate fi simţită ca identică la ambele declinări (sau categorii ale declinării I), datorită faptului că *i* nesilabic al formei nearticulate devine silabic înaintea articolului (*cărţi, limbi, mari, mici — cărţii, limbii, marii, micii* şi *cărţile, limbile, marile, micile*).

Evitarea unor astfel de confuzii este foarte uşoară, dacă pornim dela formele nearticulate ale cuvintelor în discuţie, care nu se pot confunda dela o declinare la alta (sau dela o categorie la alta), pentru motivul că aceste forme se termină respectiv în *e* şi în *i* nesilabic, două sunete perfect distincte unul de altul. Pentru a obţine forma articulată se adaugă celei nearticulate *i* la gen.-dativ singular (*cărţi — cărţii, mari — mării* etc.) şi *le* la plural (*cărţi — cărţile, mari — marile* etc.).

În ce priveşte confuziile provocate de pronunţarea „moale" a lui *s, ţ* (vezi mai sus), evitarea lor este mai puţin uşoară, din cauză că au la bază un fenomen fonetic de natură pur fiziologică. Cine scrie *avalanşe, plaje, uriaşe* (pentru *uriaşă*) se conduce după rostirea reală a acestor cuvinte în vorbirea lui însuşi şi a unui mare număr de compatrioţi ai săi. Ştim însă că ortografia nu este şi nici nu poate fi fonetică, ci numai fonologică — trebue să scriem, în cazuri de felul celor aici în discuţie, nu cum pronunţă de fapt un grup mai mare sau mai mic de oameni, ci cum cer corespondenţele şi opoziţiile dintre foneme (aceleaşi pentru toţi vorbitorii), nu dintre sunete (variabile dela un vorbitor la altul şi, mai ales, dela un grup de vorbitori la altul). Sistemul fonologic este produsul unor legi interne de desvoltare ale limbii, despre care vorbeşte I. V. Stalin.

Şi, după cum un Moldovean nu scrie, nu se poate să scrie *ş, ţăc, jăli* etc., deşi pronunţă aşa aceste cuvinte, la fel trebue să evite scrieri ca *avalanşe, plaje* etc. acei Români în vorbirea cărora *ă* devine *e* sub influenţa pronunţării „moi" a lui *ş, j*. De altminteri evitarea unor asemenea scrieri nu este deloc grea, cum dovedeşte faptul că aceeaş oameni care scriu *avalanşe, plaje* etc. elimină pe *e* la forma articulată a acestor cuvinte (*avalanşa, plaja*), deşi îl pronunţă (aceştia spun *avalanşea, plajea*).

S'ar putea invoca şi alte fapte, pentru a ilustra strânsa legătură dintre ortografie şi morfologie, în sensul arătat mai sus. Intenţia mea însă n'a fost să epuizez problema, ci numai s'o pun şi să încerc o rezolvare a unora dintre aspectele ei. Concluzia firească este aceea asupra căreia s'a insistat atât de mult, şi pe bună dreptate, în discuţiile sesiunii lărgite a Secţiei de ştiinţa limbii, literatură şi artă dela 2 - 4 iulie a Academiei R. P. R.: să studiem mereu gramatica, să ne însuşim în mod desăvârşit structura gramaticală a limbii, care alcătueşte, împreună cu fondul principal de cuvinte, „temelia limbii, esenţa specifică a ei" şi datorită căreia „limba capătă posibilitatea de a înbrăca gândurile umane în învelişul material al limbii" (I. V. Stalin).

IOSIF C. CHIŢIMIA

INDICIILE APARTENENȚEI CUVINTELOR LA FONDUL PRINCIPAL DE CUVINTE[1])

Reproducem din revista „Inostrannăe iazăki v škole", 1951, nr. 4, pag. 7 și urm., interesantul articol al lui V. V. Vahmistrov, asupra semnelor după care se poate cunoaște dacă un cuvânt aparține sau nu fondului principal. Această problemă este încă foarte dezbătută și ea interesează de aproape pe profesorii de limba română (și de celelalte limbi) care, studiind cu elevii lor vocabularul, trebuie să dea o atenție deosebită fondului principal de cuvinte. Am suprimat din articolul lui V. V. Vahmistrov câteva scurte pasaje, însemnate prin rândul de puncte.

Indicațiile tovarășului Stalin cu privire la trăsăturile caracteristice ale limbii, dintre care fac parte structura gramaticală a limbii și fondul ei lexical, sunt deosebit de prețioase pentru filologi, pentru profesorii de limbi străine și pentru metodicieni.

Extrăgând din vocabular fondul principal de cuvinte, tovarășul Stalin nu numai că ne dă cheia pentru rezolvarea unei serii întregi de probleme teoretice esențiale ale lingvisticii, ci ne și înarmează cu prețioasele teoretice necesare soluționării problemelor legate de chestiunea alegerii raționale a cuvintelor cutărei sau cutărei limbi străine.

Ce alte cuvinte pentru a rezolva problema: care cuvinte și cu ce sens să fie incluse în dicționarul minimal, este indispensabil să cercetăm dacă cuvintele alese aparțin fondului principal de cuvinte sau vocabularului general.

Tovarășul Stalin scrie: „După cum se știe, toate cuvintele cuprinse într-o limbă formează laolaltă așa numitul vocabular. Esențialul în vocabular este fondul principal de cuvinte, în care intră ca nucleu toate rădăcinile. El este cu mult mai puțin cuprinzător decât vocabularul, dar trăiește multă vreme de-a-lungul veacurilor, și dă limbii o bază pentru formarea de noi cuvinte."[2])

Pornind dela această indicație, putem trage concluzia că fondul principal de cuvinte, care este temelia vocabularului, cuprinde în el toate cuvintele radicale, însă cuvintele radicale formează numai nucleul fondului principal de cuvinte, în care intră și un număr de alte cuvinte, care pot să nu fie radicale.

Deoarece fondul principal de cuvinte „dă limbii o bază pentru formarea de noi cuvinte", el este strâns legat de vocabularul general, completându-l cu noi și noi cuvinte. Dar, după cât se pare, o serie de cuvinte derivate rămân în fondul principal de cuvinte, dezvoltându-și, prin aceasta, de vreme ce rădăcinile constituie numai nucleul lui. Rezolvarea acestei chestiuni este pentru noi extrem de importantă, fiindcă ea ne va ajuta să stabilim ce cuvinte și după ce indicii pot și trebuie să fie incluse în dicționarul minimal.

Și însfârșit, întrucât fondul principal de cuvinte „trăiește multă vreme de-a-lungul veacurilor", cuvintele care fac parte din el se

1. În legătură cu alcătuirea dicționarelor minimale.

2. I. V. Stalin *Marxismul și problemele lingvisticii*, Gospolitizdat, 1950 pag. 28 (ed. P.M.R., pag. 24; vezi și „Cum vorbim", II, 8—10, pag. 11).

pastrează în limba independent de schimbările care se produc în societate, independent de schimbarea bazelor și a suprastructurilor corespunzătoare lor. Aceste cuvinte formează, firește, temelia limbii, indispensabilă tuturor claselor societății spre a comunica între ele, adică sunt cuvinte ale întregului popor, cuvintele cele mai stabile, „acumulate în decursul secolelor".

Existența în limbă a unor cuvinte care exprimă un mare număr de noțiuni legate între ele și capacitatea cuvintelor de a reda aceste noțiuni se leagă direct de problema apartenenței cuvintelor de acest fel la fondul principal de cuvinte al limbii.

Indiciile propuse mai jos pentru a stabili apartenența cuvintelor la fondul principal trebue considerate doar ca niște observații preliminare, care necesită cercetări ulterioare. Indicațiile tovarășului Stalin în problema fondului principal de cuvinte și a vocabularului general ne-au permis să distingem următoarele cinci indicii ale apartenenței cuvintelor la fondul principal de cuvinte.

Primul și cel mai important indiciu al apartenenței unui cuvânt la fondul principal este *utilizarea de întregul popor*, deoarece numai cuvintele utilizate cu adevărat de întregul popor sunt și cele mai stabile cuvinte din limbă. Independent de schimbările care au loc în societate, independent de desvoltarea culturii, științei și tehnicii, cuvintele folosite de întregul popor continuă să rămână foarte multă vreme și cuvintele cele mai utilizate din limbă, deopotrivă indispensabile tuturor claselor societății.

Dintre cuvintele întregului popor fac parte cuvintele folosite cu sensul lor fundamental adică cuvintele care nu numai că corespund noțiunilor concrete ale realității înconjurătoare și ale activității productive a societății omenești, legate de realitate, ci sunt deopotrivă de necesare tuturor claselor societății. Asemenea cuvinte-noțiuni trăesc secole de-a-rândul și se transmit din generație în generație.

Utilizarea de întregul popor ne îngăduie să numărăm printre cuvintele aparținând fondului principal cuvintele ca „față", „cap", „masă", „surd", dar nu în înțelesurile lor secundare ci în înțelesul lor fundamental.

Tovarășul Stalin spune: „...clasele influențează limba, introduc în limbă cuvintele și expresiile lor specifice și uneori înțeleg în mod diferit unele și aceleași cuvinte și expresii."[9] Dar asemenea cuvinte și expresii sunt atât de puține în limbă, încât ele nu împiedecă de loc limba de a fi folosită de întregul popor. Chiar dacă unor cuvinte li se dă un sens nou, corespunzând intereselor cutărei sau cutărei clase, s e n s u l f u n d a m e n t a l al cuvântului rămâne în limbă și continuă să existe comun întregului popor, în timp ce noul sens are o sferă mai restrânsă de circulație și există pe baza sensului fundamental comun întregului popor.

Să luăm, de pildă, cuvântul rusesc *belâi* „alb". Dacă sensul

9) I. V. Stalin, lucr. cit., pag. 40, ed. P.M.R., pag. 42; vezi și „Cum vorbim", II, 8—10, pag. 21.

lui fundamental — culoarea — este un cuvânt din fondul principal al limbii ruse, al doilea sens al lui „contrarevoluționar" — care a jucat un mare rol politic în perioada războiului civil și a fost foarte uzitat pe atunci, — nu poate fi atribuit fondului principal de cuvinte.

Utilizarea de întregul popor este un indiciu atât de esențial, încât prezența celorlalte indicii nu exclude, ci dimpotrivă, presupune cercetarea cuvântului din punctul de vedere al folosirii lui de către întregul popor.

A l d o i l e a indiciu al apartenenței cuvântului la fondul principal este, după noi, *stabilitatea lui*, care e legată de perioada de existență a cuvântului în vocabular.

Folosirea cuvântului de întregul popor și stabilitatea lui în limbă sunt indicii atât de esențiale încât prezența acestor două indicii este o condiție indispensabilă pentru apartenența cuvântului la fondul principal. Dar aceste indicii, deși fundamentale, nu sunt suficiente pentru ca un cuvânt să fie atribuit fondului principal; el trebue să mai satisfacă exigențele a cel puțin unela din celelalte trei trăsături care reflectă „productivitatea" cuvântului.

Cu toate acestea, în ce privește perioada minimală de existență a unui cuvânt în limbă, ar fi greu să stabilim limita care să ne permită a atribui cuvântul fondului principal. În unele cazuri cuvinte relativ „tinere" au intrat atât de mult în limbă, au devenit atât de general întrebuințate și de stabile, încât putem să le atribuim fondului principal, cu condiția, bine înțeles, ca ele să prezinte măcar unul din celelalte indicii. Așa, de pildă, un cuvânt ca *radio* a intrat în fondul principal al limbii ruse, de vreme ce astăzi *radio*-ul este atât de răspândit, a intrat așa de mult în viața de toate zilele, încât el este utilizat de întregul popor ca și cuvântul-noțiune care îi corespunde.

A l t r e i l e a indiciu al apartenenței cuvântului la fondul principal este *capacitatea cuvântului de a exprima nu o singură noțiune, ci mai multe noțiuni*, adică posibilitatea folosirii lui pentru a exprima diferite noțiuni concrete legate de noțiunea inițială printr'o serie de trăsături, calități sau însușiri, comune pentru noțiunea inițială și pentru noțiunea derivată.

Potrivit acestui indiciu, pe care îl putem numi „polisemantismul" cuvântului, exemplele analizate mai sus ne permit să încadrăm cuvintele-noțiuni inițiale în fondul principal de cuvinte, întrucât numai cuvintele care trăesc de mult în limbă pot corespunde nu uneia, ci mai multor noțiuni care reflectă realitatea materială înconjurătoare.

A l p a t r u l e a indiciu al apartenenței cuvântului la fondul principal este capacitatea cuvântului de a exprima nu numai câteva noțiuni dar și de a servi de bază *pentru formarea de cuvinte derivate*, legate semantic de cuvântul-noțiune inițial. Acest indiciu îl putem numi *capacitatea cuvântului de a forma alte cuvinte* și el trebue să servească drept criteriu la determinarea apartenenței cuvântului la fondul principal, deoarece numai cuvintele care au intrat

de mod în limbă și au devenit temelia vocabularului pot reda sute de noțiuni diferite, folosind elementele formării cuvintelor.

Al cincilea indiciu al apartenenței cuvântului la fondul principal este capacitatea cuvântului de a intra ca element de bază în combinațiile de cuvinte și în expresiile uzuale. Acest indiciu îl putem numi *capacitatea cuvântului de a forma îmbinări frazeologice*.

. . . . . .

Să luăm... cuvântul *radio*. Deși acest cuvânt este relativ „tânăr", el a intrat de mult în limba rusă, așa încât acum este folosit în 58 de combinații de cuvinte diferite.

. . . . . .

Fără îndoială că acest cuvânt este astăzi de mult folosit de întregul popor, și a intrat atât de mult în viața de toate zilele, încât merită pe drept cuvânt să fie trecut în fondul principal al limbii ruse.

. . . . . .

Desigur, indicile propuse de noi pentru a determina apartenența cuvintelor la fondul principal nu epuizează subiectul, dar ele ne ajută în bună măsură să stabilim care cuvinte și după ce considerații trebuie să fie incluse în dicționarul minimal. Studiind această problemă, trebuie să ne gândim în permanență și să ne călăuzim după teza tovarășului Stalin că „Vocabularul nu se schimbă în același fel ca suprastructura, nu se schimbă prin anularea vechiului și construirea noului, ci pe calea completării vocabularului existent cu cuvinte noi, apărute în legătură cu schimbările orânduirii sociale, cu dezvoltarea producției, cu dezvoltarea culturii, a științei etc. Deși din vocabular dispare de obicei un anumit număr de cuvinte învechite, i se adaugă un număr mult mai mare de cuvinte noi. Dar în ceea ce privește fondul principal de cuvinte, el se păstrează în tot ce are esențial și este folosit ca temelie a vocabularului."[1])

De aici putem trage concluzia că singurul mod just de a aborda problema alcătuirii vocabularului minimal va fi alegerea cuvintelor din fondul principal, care constituie temelia vocabularului și a cărui cunoaștere este indispensabilă pentru însușirea rapidă a limbii.

Dar ar fi greșit să limităm dicționarul minimal numai la cuvintele din fondul principal, deoarece vocabularul cuprinde mai multe cuvinte care au apărut în limbă în urma diverselor evenimente istorice. Aceste cuvinte sunt astăzi în întrebuințarea generală și lipsa lor din dicționarul minimal ar micșora valoarea acestuia.

V. V. VINOGRADOV

---

1) I. V. Stalin, lucr. cit. pag. 25 ed. P.M.R. pag. 25, 26, 27 și „Cum vechim" Nr. 8—10, pag. 12.

DESPRE COORDONATELE DISJUNCTIVE

Cititorii noștri știu desigur că Institutul de lingvistică al Academiei R.P.R. are în plan să dea o „Gramatică a limbii române", a cărei elaborare se va termina abia în viitor. Articolul pe care-l publicăm aici este primul dintr-o serie de lucrări născute din prelucrarea materialelor adunate în vederea întocmirii „Gramaticii"...

Fără îndoială că problemele de gramatică, mai ales cele privitoare la sintaxă, sunt mult mai complexe decât le găsim tratate în manualele de gramatică existente. Într-adevăr în sintaxă sunt capitole tratate sumar și incomplet și ele conțin uneori afirmații și chiar definiții discutabile.

Coordonarea este un astfel de capitol peste care se trece ușor, pentrucă se consideră că definiția, exemplele și conjuncțiile sunt simple, clare și ușor de înțeles. Dar lectura atentă a unei bucăți literare poate sugera întrebarea și îndoiala dacă putem accepta orice definiție a propozițiilor coordonate.

Manualul de cl. VII de limba română ne spune despre disjunctive că „arată acțiuni opuse care se înlătură una pe alta; dacă se înfăptuește una din acțiuni nu mai e posibilă cealaltă" (pag. 488).

Definiția este justă în unele cazuri, ca în exemplul:

Apoi de acum *ori* să spun *ori* să nu spun că toi una mi-e. (Creangă, *Capra...*)

Există și altfel de propoziții legate prin conjuncțiile disjunctive *sau, ori*.

- Alină — a mea durere
De ceie peste fire
Ori voie dă-mi să *sau*.

(Alexandrescu.)

Între *și* și *sau* că nu putuse să încheie socoteli bune... *sau* că îar i se făcuse poftă de nagealac, a pus într-o șalcă să treacă la Năcopoi (Ghica).

Și în jur parcă-mi colindă mereu și mândre primăveri,
Sau văd norii ce-nalină de asupră-mi oceanele de stele...

(Eminescu, *Epigonii.*)

Să nu mai privesc vânoasa scorbură de primăvară
Ori să-mi răcoresc viața la un amurgit de seară...

(Vlahuță.)

Din aceste exemple se poate vedea că opoziția între idei este uneori redusă sau chiar inexistentă și că mai degrabă e vorba de o alternativă sau de o succesiune de idei cu un conținut diferit, decât de contradicție categorică. Așa cum arată titlul lor (*disjungo* „separ", „despart") disjunctivele exprimă despărțirea, împărțirea, diferențierea, opoziția ideilor în frază. Nu putem afirma însă că eliminând o idee trebuie să o acceptăm pe cealaltă, pentru că realitatea faptelor de limbă e alta, iar scriitorii noștri cei mai de seamă ne oferă exemple care nu pot intra în definiția de mai sus deși ele reprezintă ca formă și ca înțeles o disjunctivă.

Deci pe lângă alternativa clasică din disjunctive, există și suc-

cesiunea, împărțirea, separarea, opoziția ideilor care poate merge treptat dela sensul apropiat de cel copulativ până la contradicția desăvârșită. Am putea deci spune în definiție că propozițiile disjunctive exprimă o alternativă fie între două idei de obicei opuse, fie între idei alăturate, care pot uneori coexista, deși înțelesul lor e diferit. Această variație și gradare a sensului disjunctiv porneșie dela înțelesul conjuncțiilor proprii, care pe de o parte pot exprima sens copulativ, iar în alte cazuri, dimpotrivă, o contradicție.

Conjuncțiile obișnuite *sau* și *ori*, deși cu înțeles identic sau foarte apropiat, se întrebuințează cu o anumită valoare sintactică și stilistică diferită.

Sau exprimă mai riguros opoziția într-o formulare căutată; îl întâlnim des în stilul prozei științifice, filozofice, critice, rar în epica scriitorilor moldoveni sau în poezia lui Coșbuc și în cea populară. Accentul cade pe conjuncție:

S'au cuibărit în stoguri mioale de zăn, său dorm pe trepteie unuĭ a peronului. (Călugăru, *Otel și pâine.*)

Ori apare mai familiar, mai popular și îl simțim ca pe un fel de repetiție a unor disjunctive eliptice când subiectului i se atribue unul dintre mai multe predicate variate sau contrarii. Găsim des pe *ori* la scriitori inspirați din viața, tradiția și literatura populară: Creangă, Coșbuc, Slavici, Caragiale, Sadoveanu, Gaiacion.

Nu știu părerea m'a amăgit ori am auzit mai multe glasuri. (Creangă, *Capra...*)

Mai bine așĭ fi rămas în nefință, ori mai bine așĭ fi murit. (Sadoveanu, *Creanga de aur.*)

Există însă și alte conjuncții sau particule care leagă disjunctivele între ele. *Fie* este adesea întărit de *că* și exprimă nu numai alternativa sau opoziția, ci și o nuanță de condiție sau de concesie.

Fie că n semn ori pouri va sta soarele ori luna,
Fie că va da zăpada ori că iarba va'nverzi...
(Vlahuță, *Din prag.*)

Caracteristic pentru această conjuncție este faptul că apare obligator în aceeași propoziție și că nu poate fi înlocuită prin altă conjuncție similară, ca în cazul lui *ori* și *sau*, fără să alterăm sensul pregnant de opoziție între idei.

Dimpotrivă *ba* poate fi ușor înlocuit prin altă conjuncție sau chiar suprimat, fără ca înțelesul frazei să sufere mult. Adesea *ba* este o întărire sau un fel de copulă întonată cu efect stilistic. Contrar lui *fie că*, nu vom găsi pe *ba că* la început de frază; funcțiunea lui adesea se apropie de aceea a lui *și* repetat.

Cum se luăcea hora, ba o strângea pe lelă de mână, ba o cătra pe picior, ba... cum e treaba flăcăilor... (Creangă.)

Că e foarte apropiat ca sens de *ba* și servește uneori ca întărire a lui *fie*, și *ba... că* disjunctiv nu se folosește decât pereche, poate sta la începutul unei fraze și poate alterna cu *sau, ori*.

Că-ţi dă ori (sau or) nu-ţi dă cartea, noi ne vom întâlni deseară la cai.

De cu funcţiune disjunctivă poate exprima şi o ipoteză sau condiţie:

De te'ndeamnă, *de* te chiamă,
Tu rămâi la toate rece.
(Eminescu, *Glosse.*)

De lucram, *de* nu lucram,
Mamei tot drag îi eram (Alecsandri, *Poezii populare*).

După cum se poate vedea din citatele date, disjunctivele pot fi legate între ele prin una, două sau, rar, prin mai multe conjuncţii. Când avem în frază numai o conjuncţie, se insistă mai mult asupra alternativei a doua, menită să înlocuiască sau să reducă înţelesul primei propoziţii.

Încă odată vă întreb, vă rugaţi *ori* nu? (C. Negruzzi.)
Mai dulce să fie (iubiţa) *ori* mai iute? (Sadoveanu.)
Se despărţiră *sau* întâmnă (Călugăru.)

Perechea de conjuncţii subliniază mai ales alternativa sau opoziţia ideilor. Conţinutul ambelor propoziţii are aceiaşi valoare şi ideile sunt puse pe acelaş plan.

Ori am înnebunit eu, *ori* au coborît de sus paraşutişti. (Camilar.)
Ori te poartă cum îţi vorbi, *ori* vorbeşte cum îţi porţi.

Rar avem în frază mai mult de două conjuncţii disjunctive. În acest caz nu mai e vorba decât de o opoziţie redusă, o alăturare de idei, un schimb de posibilităţi.

Doar hârtia s'a scumpit
Ori pe mine m'a urît,
Sau negreaţa s'a găsit
Ori pe mine m'a uitat.
(Iarnik-Bârseanu, *Doine.*)

În asemenea cazuri, fiind vorba de repetiţii, elipsa verbului este frecventă în succesiunea de disjunctive:

Moş Dănilă era pe prispă *ori* în casă; vechea mulsul caprelor *ori* omătul care se lopăta pe cuiuri, vorbea cu ciobanii *ori* cu ceaslovul bisericesc.
(Galaction.)

În frază disjunctivele pot sta în legătură cu alte propoziţii. Exprimarea alternativei întăreşte adesea vigoarea stilistică a unei interogative retorice.

S'ajungă vagabond *ori* mângâi, *ori* să se prăpădească pe drumuri?
(Caragiale.)

Gura nu-ţi mai tace!
Ori iarna nu-ţi place
Ori eşti bolnăvioară
Drăguliă mioară. (*Mioriţa.*)

În perioadele ipotetice, condiţionale, disjunctivele exprimă varietatea posibilităţilor.

Dacă vii *ori* îmi scrii, aș putea să-ți dau cartea *sau* să-ți arăt locul și unde o poți cumpăra.

Pot exista și subordonate disjunctive.

Mai întâi, te rog spune-mi, dacă știi *sau* nu știi, ce soi de sbanătoare este grangurul. (Odobescu, *Pseud.*, I.7.)

Lipsa conjuncțiilor duce la o exprimare paratactică a disjunctivelor. Sensul disjunctiv poate fi ușor sesizat într'o parataxă ca:

Năluci să fii, om să fii, drăcul să fii, dar nici lucru curat nu ești.
(Creangă, *Stan Pățitul.*)

Disjunctivele pot exprima alternativa în perioade largi de gândire. Raportul de alternare angajează fraze bogate, nu o simplă propoziție disjunctivă. Succesiunea de argumente alternative reprezintă totuși unități de expunere închegate organic. Iată fragmente din pasajul despre Alecsandri în *Epigonii* lui Eminescu:

...Acum răsai printre lacrimi când o cântă pe Dridri,
Sau visând o umbră dulce cu de-argint aripe albe

...O așează'n tron de aur...
Sau visând cu doina tristă a voinicului de munte

El revoacă'n duhci icoane a istoriei minune...

Sau alt exemplu din Sadoveanu:

Unde să-l găsească ea pe Mitrea? *Ori* poate l-a răzut prin ceva știre că Mitrea s'a prăpădit. (*Mitrea Cocor*, 146.)

Disjunctivă poate fi deci o frază într'o perioadă mai largă sau fi unități semnificative de gândire. În acest caz fraza începe chiar cu conjuncția *ori, sau* și normal ar fi ca în fața ei să se afle nu un punct ci numai punct virgulă (;). Pe aceeași pagină din *Mitrea Cocor* (146) există 3 exemple de acest fel. Folosirea acestor perioade disjunctive urmărește efecte stilistice: se accentuează ipoteza, întrebarea retorică, sau varietatea acțiunii.

Confuzia de înțeles între disjunctive și adversative e rară. Câteodată însă *ori* e folosit greșit în locul lui *or* (conjuncție adversativă luată din limba franceză) cu înțelesul de *iar, dar*, cu care stă la început de frază. Confuzia se face din pricina asemănării de formă, dar ținând seama de înțelesul lor cu totul diferit, nu e greu să se elimine această confuzie.[1]

În general, disjunctivele introduc în desfășurarea ideilor viziune și dau energie stilului, tocmai prin exprimarea alternativei sau a opoziției între idei. Ele se întâlnesc rar în textele literare, întrebuințarea lor de cele mai multe ori caută să atragă atenția ascultătorului asupra unui moment caracteristic al expunerii.

GH. BULGĂR

1) Vezi și *Cum vorbim*, III, 3—4, pag. 50.

PIONIERUL

În vremea din urmă am avut prilejul să urmăresc mai multe numere din ziarul „Pionierul", foaia școlărimii noastre.

Considerând că ziarul este citit de copii, care sunt pe cale de a-și forma stilul și limba, fiecare rând, fiecare cuvânt, fiecare virgulă trebue bine chibzuite și cântărite, ca să fie un model și un îndreptar pentru viitorii mânuitori ai condeiului. De aceea semnalăm cu părere de rău unele abateri în această privință, care n'ar fi trebuit să se producă.

Astfel, de ce să scriem pretențios (nr. din 14 iunie): „se toarnă un strat subțire de 2 cm. de nisip pentru împiedecarea loviri în cazul unei căsături"? (= pentru ca cei care ar cădea să nu se lovească). În *același* număr se spune: *să vizionezi un film*. Toată lumea zice: *să vezi un film*. E simplu, clar și ușor de pronunțat.

Toată lumea spune: „note căpătate *la* lucrările scrise". De ce întâlnim în „Pionierul" (nr. din 14 iunie) „note căpătate *în* lucrările scrise"? Și nu este singura întrebuințare greșită de prepoziții. În același număr citim: „copiii râd *în* hohote". Toată lumea spune: *cu* hohote. Ei râd pentrucă privesc sau se uită *la* scena de teatru și nu *în* (cum scrie „Pionierul") — ceea ce ar fi cam altceva. Mingea de basket se aruncă *la* coș. *La* coș (cum spune „Pionierul" din 7 iunie) înseamnă altceva.

Multe reportaje sunt scrise de copii, care nu stăpânesc meșteșugul scrisului. Dar nu e un motiv ca să li se lase greșelile, ci să li se corecteze și să li se arate cum trebue să scrie. Astfel un elev din clasa VI., vorbind despre planul de electrificare (nr. din 7 iunie), spune: „planul de electrificare *ai* țării". Elevului poate că îi e permisă această greșală de gramatică, dar revista trebuia să îndrepte și să scrie corect: *a* țării. Tot o greșală de acord întâlnim și în nr. din 14 iunie: „Pionierii unității No. 17 s'au gândit să ia sub grija lor grădinița de copii din comună. Ei au și lucrat până acum pentru *acestia* (care: *acestor*) îi păpuși."

În fine altă greșală de acord (în nr. din 13 septembrie, pag. 1): „Învățătoarea m'a făcut pe mine și pe alți copii... să cucerim știința cu toate greutățile pe care le *punem* în calea noastră regimul burghezo-moșieresc." O cât de puțină atenție ar fi restabilit acordul între subiect și predicat.

Adesea „Pionierul" întrebuințează construcții gramaticale greșite sau chiar bizare. Astfel, în nr. din 13 septembrie citim (pag. 4): „Dacă veți citi grupurile... din fiecare căsuță... veți afla ce se *străduesc* pionierii din figură." Oare verbul *a se sfătui* se construește cu complement direct? Se zice: *ne sfătuim ceva*? Sau: *ne sfătuim despre ceva*?

Tot bizară este și construcția: „Așa ne vom prezenta de-acum

înaintea oricărui examen." Noi știm că copilul se prezintă *la* examen (și *înaintea* examinatorului). (Mai menționăm și virgula pusă după *de-acum*, care este inutilă.)

Se știe că în limba noastră nu se prea întrebuințează adjectivul posesiv. El se subînțelege sau se exprimă printr'un pronume personal la forma scurtă. Totuși găsim (la pag. 3) ambele pronume combinate în aceeași frază: „Unde-*ți* sunt cărțile *tale*, Florea?" întreabă cineva.

De asemenea limba noastră nu simte nevoia lui *un* alături de *alt*. De ce să zicem (ca la pag. 2): „Și noi am avut un conducător cam ca el; vorbi *un* alt pionier." E clar că autorul reportajului n'a auzit cu adevărat pe băieți vorbind — după cum pretinde — căci de bună seamă că nici unul din ei n'ar fi spus: *un alt pionier*.

În aceeași ordine de idei ar fi de semnalat și fraza (dela pag. 3): „Ți-e mai mare dragul să înveți într'așa o școală." *Așa o* este o construcție greșită. Corect și literar se zice: *o astfel de (o asemenea) școală*, iar familiar: *într'o școală ca asta*.

Niciun adevărat pionier (adevărat, adică nu închipuit în redacția revistei) n'ar spune o frază ca aceea dela pag. 4, unde cineva povestește cum a visat că băieții se scăldau în găleata cu vopsea: „Și *fiecare* era de nerecunoscut când ieșea afară." Iar puțin mai jos: „*Fiecare* ne gândeam că ar fi bine dacă o găleată cu vopsea ar putea face astfel de minuni." Întrebuințarea lui *fiecare* este nefirească în aceste fraze. Oricare băiat ar fi spus: *toți* erau de nerecunoscut; *toți* ne gândeam că... (Sau, mai familiar și mai expresiv: *care cum ieșea* sau *care mai de care*.)

Să dăm atenție și valorii cuvintelor. Astfel, în numărul din 7 iunie, citim: „Aceste metode fac cu putință cultivarea grâului în regiuni nordice, așa cum fac cu putință *culegerea* de fructe nemaivăzute". Metodele lui Mičurin fac cu putință *cultivarea* unor fructe nemaivăzute. *Culegerea* lor nu prezintă nimic excepțional.

În numărul din 28 iunie citim: „Oamenii fericiți, în partea de pământ pe care dăinuie societatea socialistă." *A dăinui* înseamnă: „a dura încă, a mai exista, a persista", și credem că nu asta a vrut să spună autorul articolului.

Înainte de a încheia, am vrea să mai spunem câteva cuvinte și despre greșita întrebuințare a virgulelor. Iată câteva exemple în plus: *Așa vor pluti, în vacanță pe apele Oceanului Pacific și pionerii unității noastre* (nr. din 14 iunie). Sau: „*Cupa Gazetei Pionierul*", *va fi acordată raionului cu cel mai mare număr de participanți* (nr. din 28 iunie). În același număr: *Știu ce este Partidul Comunist. Este pământ, pentru țărani, este viața mea cea nouă*. În altă parte, același număr: *Campionatul, va cuprinde întreceri individuale*. Sau: *Participarea la probe și clasificarea, se va face separat*. Și în fine: *Tăi mai mulți începători, pot participa*.

Iată și exemple de virgule în minus: *Muncitorii și pionierii își strâng mâna frățește, căci* (căci = pentrucă) *rodul muncii lor s'o*

arnat. Utemiștii și pionierii privesc oțelul topit care curge în forme (nr. din 10 mai). *Și iată acum în cinstea aniversării Partidului s-o lansat șarja* (îb.). *Tinerii oțelari au fețele asudate dar ochii le rad bucuroși* (nr. din 10 mai).

Și o observație de fond: „Pionierii, ajutând la culegerea bumbacului, au adunat în câteva ore *peste 49 de kg.*"... Să fi fost în adevăr *peste 49*? Nu cumva or fi fost *aproape 50*?

★

Dând mai multă atenție formei, revista și-ar împlini mai bine scopul, care este de a contribui la educarea sub toate aspectele a copiilor.

ANA CANARACHE

ATRIBUT, COMPLEMENT SAU NUME PREDICATIV?

Probleme de sintaxă incomplet sau nesatisfăcător lămurite sunt numeroase și lucrul este cu atât mai supărător — cel puțin din punctul de vedere al profesorului de gramatică — cu cât ele nu se limitează numai la ceea ce este rar sau neobișnuit în limbă. În interpretarea pe care gramaticile o dau unora dintre cele mai banale cazuri de limbă intervin aproape întotdeauna punctul de plecare într'un aspect al chestiunii rămas confuz.

Iată de pildă cum se prezintă în manualul unic de limba română de clasa a VI-a problema funcției sintactice a adjectivului. La capitolul despre adjectiv se spune: *când în propoziție însoțește un substantiv, adjectivul are rol de atribut, când stă separat este nume predicativ*. La capitolul despre complementul circumstanțial se spune însă: *circumstanțialul de mod poate fi exprimat printr'un adverb, printr'un adjectiv, gerunziu sau substantiv cu prepoziție*, ceea ce la prima vedere s'ar părea că este o completare ulterioară a unei lacune întâmplător strecurată în capitolul anterior. Analizând lucrurile constatăm că ne găsim în fața unui aspect al problemei pe care prima asertiune nu numai că-l omite, dar îl exclude cu desăvârșire. În adevăr exemplul prin care este ilustrat rolul de circumstanțial al adjectivului este următorul: *Ei priveau mulțumiți la gazeta de perete*. Raportată la afirmația făcută în capitolul „adjectiv" înseamnă că această propoziție reprezintă de fapt următoarea gândire: *În timp ce priveau la gazeta de perete, ei erau mulțumiți* sau: *Ei priveau la gazeta de perete și erau mulțumiți*, în care în adevăr *mulțumiți* este nume predicativ, așa cum s'a susținut că este întotdeauna situația adjectivului care „stă separat" (înțeleg: care nu însoțește un substantiv).

În cazul acesta este limpede însă că în exemplul citat avem de a face cu un circumstanțial de mod și că ceea ce s'a susținut asupra rolului de circumstanțial al adjectivului este fals.

Avem oare dreptul să generalizăm acest raționament? Ce ne

oprește atunci s'o facem și pentru adjectivul atribut și să considerăm o propoziție ca: *muncitorul harnic întrece norma* ca o exprimare eliptică a gândirii: *muncitorul care este harnic întrece norma?* Din punctul de vedere al înțelesului cele două fraze sunt identice, dar cu aceasta am redus funcția sintactică a adjectivului numai la aceea de atribut sau eventual de nume predicativ, după cum considerăm orice predicat nominal un atribut sau orice atribut un predicat nominal, și ca atare, măcar într'un anumit fel, nici prima afirmație nu mai rămâne valabilă. Ajuns la acest punct al analizei noastre, ar fi firesc poate să ne întrebăm: care este rolul sintactic al adjectivului? Pentru discuția noastră însă această întrebare are mai mică importanță decât faptul de a înțelege exact unde începe și cum se explică șovăirea în prezentarea care ni s'a făcut.

Cred că ne aflăm în fața unei greșeli metodologice care vine să complice o situație care în adevăr poate comporta discuție, anume aceea a adjectivului în rol de circumstanțial de mod.

Greșala la care mă refer este aceea că se leagă funcția sintactică a unui cuvânt de poziția pe care o are în frază. În adevăr, nimeni nu spune că un cuvânt este subiect fiindcă însoțește sau stă izolat de un verb, ci fiindcă el arată, ca să folosim definiția pe care o dă același manual, *despre cine sau despre ce se vorbește în propoziție*. De ce să procedăm altfel cu adjectivul și să determinăm funcția lui sintactică după faptul că însoțește sau este separat de un substantiv? Dacă ne hotărîm să spunem că adjectivul este atribut când determină în frază un substantiv, nume predicativ când intră în compunerea unui predicat nominal și complement circumstanțial când determină un verb (acestea sunt lucruri atât de simple ca și pentru orice altă parte de vorbire), rămâne numai întrebarea dacă în adevăr adjectivul — ca atare, fără a-și schimba valoarea gramaticală — este vreodată în situația de a determina un verb, o acțiune.

Să comparăm între ele propozițiile: *Se strânge tăcută în colțul ei* (Sadoveanu, *Op. II*, 117), *Ioana tăcută se strânge în colțul ei* și *se strânge tăcut* (sau *în tăcere*) *în colțul ei*. Atât în prima cât și în cea de a doua propoziție însușirea de a fi tăcută este atribuită subiectului — ființei — și nu lucrării săvârșite de dânsul. (Este vorba de altfel și de o însușire pe care în mod logic nu o pot avea decât oamenii, și vedem că atunci când am voit să determinăm acțiunea am avut nevoie de o locuțiune adverbială.) Deosebirea între cele două propoziții constă numai în faptul că în timp ce cea de a doua sugerează această însușire ca durabilă și caracteristică subiectului, prima o arată ca trecătoare și neesențială lui, legată numai de momentul înfăptuirii acțiunii. Prin această legătură cu acțiunea exprimată de verb, adjectivul se apropie ca funcție de circumstanțiale, fără a-și schimba — cred eu — funcția de atribut adjectival, așa cum îl simte de altfel și vorbitorul care îl acordă cu subiectul.

Lucrul apare și mai limpede atunci când în frază sunt exprimate și subiectul și predicatul. *Tuci, femeia, vorbi ostenit lor* (Sadoveanu), poate fi echivalent, schimbând subiectul, cu următoarele

trage: *Taci, femeie, vorbi ostenit fata*, sau cu: *Taci, femeie vorbi ostenită fata*. In primul caz *ostenit* arată o modalitate a acțiunii și și-a schimbat nu numai forma, ci și valoarea gramaticală devenind adverb, în al doilea caz o însușire, o stare a subiectului care se răsfrânge și asupra verbului.

Cum ne hotărîm să considerăm adjectivul care se află în această situație, sau altfel pusă întrebarea — cum o să-l numim? *Anii curg grei, dureroși, plini de chinuri.* (Sadoveanu, Op., II, 256) înseamnă oarecum: *Curg anii grei, dureroși, plini de chinuri* sau *Anii curg și sunt grei, dureroși, plini de chinuri* și nu înseamnă decât mult mai puțin. *Anii curg greu, dureros, chinuitor.* Vreau să spun că greșim mai puțin considerându-l atribut și că greșim mai mult considerându-l circumstanțial. De fapt greșim și într'un caz și în altul. Limba și-a creat prin acest mod de folosire a adjectivului un nou mijloc de expresie, și gramatica trebue să țină seamă de el înregistrându-l într'o categorie aparte.

Indiferent cum ne vom hotărî să-l numim — atribut circumstanțial, de pildă sau altfel, o punere la punct a problemei este necesară pentru a evita șovăiri, ca cele pe care le-am arătat.

FL. FICȘINESCU

PARTICIPAREA

Capitaliștii se pricep, cu ajutorul așa numitei metode a „participării", să pună stăpânire, cu capital relativ mic, pe întreprinderi mari. Un individ care dispune de 30-40 la sută din acțiunile unei întreprinderi capătă foarte ușor majoritatea voturilor în adunarea generală, deoarece micii acționari, care dispun împreună de 30-40 la sută din acțiuni, nu participă la adunare; și chiar dacă ar participa, nefiind organizați, voturile lor se împart și astfel își pierd valoarea. Dacă acum întreprinderea, pe care o botezăm, pentru comoditatea expunerii, Banca din New-York, cumpără 40 la sută din acțiunile altei întreprinderi să zicem ale Băncii din Paris, atunci Banca din New-York, pentru aceleași motive ca mai sus, va pune completă stăpânire pe Banca din Paris. Cât la sută din capitalul Băncii din Paris aparține persoanei individuului de care am vorbit mai sus? 40 la sută din 40 la sută, adică 16 la sută, deoarece din capitalul Băncii din New-York investit în acțiuni ale Băncii din Paris, numai 40 la sută sunt bani lui personali, iar dacă Banca din Paris, la rândul ei, va reuși să cumpere 40 la sută din acțiunile, să zicem ale Băncii din Bruxelles, atunci individul dela început va pune stăpânire și pe această bancă, din al cărei capital numai 40 la sută din 16 la sută (adică de fapt, 6,4 la sută) va fi averea lui proprie, restul aparținând unor micî acționari care nu au cuvânt la adunarea generală. Investirea în altă întreprindere a unei părți din capitalul unei întreprinderi poartă, în jurnalul capitalului financiar, numele de *participare*.

Ce au însă toate acestea de face cu lingvistica? Vom vedea că

lingviștii care stau la ordinele capitaliștilor apuseni au învățat dela aceștia metoda participării și încearcă să o aplice în problemele de lingvistică. Pledând pentru transformarea limbii engleze în limbă universală, obligatorie pentru toată lumea, ei aduc între alte argumente și pe acela că și până acuma limba engleză este limba majorității populației de pe întreg pământul (vezi studiul lingvistei sovietice V. N. Iarțeva, reprodus în traducere în „Cum vorbim", II, 5, pag. 14). Cum ajung ei la această afirmație? Folosind metoda participării, insulele britanice, ni se spune, au aproximativ 47 de milioane de locuitori. Ce e drept, printre ei se găsesc câteva milioane care vorbesc altă limbă națională (irlandeza, galeza etc.), dar pe aceștia îi ștergem cu buretele, ei fiind în minoritate. Sprijinindu-se pe populația din metropolă, capitaliștii englezi au subjugat numeroase popoare coloniale, pe care, folosind metoda participării, lingviștii imperialiști le trec în patrimoniul limbii engleze. Astfel numai India singură are aproape 400 de milioane de locuitori. Adunând toate populațiile din colonii (care de fapt vorbesc cu totul alte limbi decât engleza), cu populația Angliei și a Statelor Unite, ajungem la cifra de vreo 700 de milioane. Aplicând mai departe metoda participării, lingviștii financiari spun: deoarece limba engleză stăpânește pe 700 de milioane de oameni, de ce n-ar pune mâna pe tot pământul?

Prin urmare, așa cum capitalistul folosește capitalurile micilor acționari pentru a lua în stăpânire mereu alte întreprinderi, și lingviștii care stau în slujba lui vor să folosească pe oamenii care vorbesc indiana, epigeana sau spaniola, pentru ca, grație lor, să impună limba engleză pe tot globul. Dar popoarele nu sunt acțiuni de bursă, ele au învățat să lupte pentru independența lor și de pe acuma exploatatorii englezi sunt zvârliți afară dintr-o serie de regiuni pe care puseseră mâna. Într-un viitor nu prea îndepărtat, metoda participării va fi numai o amintire, în finanțe ca și în lingvistică.

GH. REVICA

MIC DICȚIONAR TEHNIC

Din îndemnul Partidului Muncitoresc Român și având ca bază experiența din U.R.S.S., unde au apărut numeroase dicționare, lexicoane și enciclopedii tehnice, Asociația Științifică a Tehnicienilor din R.P.R. a început să lucreze, din anul 1947, la întocmirea unui Lexicon Tehnic Român, din care au apărut trei volume (A-C, D-H și I-M).

Înțelegând că știința și tehnica interesează astăzi cercuri foarte largi de oameni ai muncii și simțind lipsa unei lucrări de explicare și popularizare a terminologiei științifice, *Lexiconul Tehnic Român* se adresează unor cadre ridicate ale tehnicienilor și e conceput ca o enciclopedie tehnică. „Editura tehnică" a tipărit, în anul 1950,

Mic Dicționar Tehnic. Apariția acestui dicționar în care „sunt explicați peste 10 000 de termeni din toate domeniile științei și tehnicii, precum și o serie de termeni economici și agricoli" (prefața) arată atenția pe care o acordă această editură răspândirii cunoștințelor tehnice în țara noastră și formării de noi cadre, condiții hotărîtoare pentru construirea socialismului.

Valoarea științifică a acestei lucrări este de netăgăduit. Meritul este cu atît mai mare, cu cît *Micul Dicționar Tehnic* constituie prima încercare în domeniul terminologiei științifice și tehnice. Analizarea unora dintre lipsurile *Micului Dicționar Tehnic* este utilă pentru edițiile care vor urma și pentru alte lucrări similare.

Principala lipsă, care se leagă de însăși concepția colectivului de redactare, este transformarea acestui dicționar în enciclopedie. Cei mai mulți termeni din *Micul Dicționar Tehnic* primesc explicații foarte bogate (vezi *ămp electric, eroare, efect, gaz, grad* etc.), iar unele articole ca: *ecuație, fontă, linie, land, lunetă, masă, oțel, piatră, pilă, prăjină, rază, ungere* depășesc limitele unui dicționar în care se explică termenii tehnici „pentru cadrele în formare și pentru ceilalți oameni ai muncii care se întîlnesc în munca lor cu limbajul științific și tehnic" (prefața). Colaboratorii *Micului Dicționar Tehnic* n'ar fi trebuit să piardă din vedere că dicționarele nu pot înlocui niciodată manualele de specialitate. Ele ne familiarizează cu termenii de specialitate, dar, singure, nu pot să ne învețe știința și tehnica.

Dacă autorii ar fi reflectat mai mult asupra planului și scopului Micului Dicționar Tehnic, ar fi fost înlăturați o serie de termeni mai puțin tehnici și ar fi fost introduși alții mai tehnici. Cu aceasta trecem la semnalarea altei lipse de ordin general.

Într'un dicționar tehnic se cuvine să existe un articol despre *tehnică*. Un astfel de articol lipsește din *Micul Dicționar Tehnic*. De asemeni, nici în prefață nu se dau lămuriri asupra „tehnicii" și nici asupra criteriilor potrivit cărora au fost adunate cuvintele existente în dicționar.

E greu de dovedit, de pildă, tehnicitatea cuvintelor *admite, ansamblu, aparent, atenua, efectua, imun, lin, penetrant, posterior, precizie, protecție, util* prezente în *Micul Dicționar Tehnic*, față de o serie întreagă de termeni tehnici absenți.

În legătură cu aceasta se impune o altă observație și anume că nu s'a dat destulă atenție muncii de adunare a materialului. Nu putem ști care lucrări au fost consultate, dar bănuim că n'a fost cercetat cu grijă „Lexiconul Tehnic Român", unde există: *bardă, bârnă, bâtă, betelig, bicicletă, cormană* și alți termeni care ar fi trebuit explicați și în *Micul Dicționar Tehnic*.

Tot astfel n'ar fi fost articole despre *aerostat, brici, brighidău, balat, caleidoscop, dreznă, foric, mușteu, oberlihț, ochian, tirbușon*, dacă ar fi fost consultate dicționarele curente.

Nu a fost despuiată revista „Cum vorbim", care are o rubrică și vocabular tehnic, unde au apărut termeni ca: *bizef, ceaun, fiec, hon, gât, locoală, opan, preducea, stram* (abataj) etc. și nici revistele de specialitate și lucrările apărute în „Editura tehnică", în care întâlnim termenii: *banieg, bomfaier, cargoboi, container, funicular, furnir, glăspapir, glăscând, solbanc, tumbărău* și alții.

Răsfoind *Micul Dicționar Tehnic* se poate ajunge cu ușurință la concluzia că autorii lucrării n'au acordat aceeași atenție tuturor disciplinelor reprezentate. Astfel există numeroase articole care tratează diferitele împărțiri și subîmpărțiri ale erelor geologice (*eocen, ladinian, ledian, levantin, liasic, londinian, ludian, lutețian, malm, oxfordian*), dar nu există nici o indicație referitoare la termeni de medicină cum sunt: *afazie, afion, anchiloză, anestezie, apoplexie, bisturiu, clistir, formol, forceps, irigator, seringă*. De asemeni nu sunt înregistrați numeroși termeni populari cu caracter tehnic. Citățm la întâmplare: *baros, bricsag, căuțătură, cărămo, ciopilitor, ciubucar, drișcă, oplean, orcic, potricală, satâr, surupetnițâ, șaișele, topor, trupiță*.

Dacă autorii *Micului Dicționar Tehnic* ar fi acordat atenția cuvenită problemei adunării termenilor tehnici, consultând mai multe lucrări de specialitate și recurgând la ajutorul unor colective de muncitori, lipsurile în această direcție, s'ar fi redus simțitor. În felul acesta ar fi fost înregistrați și termenii: *discuitor, excavator, furfural, granic, parc de mașini, plivit, polenizare, poiat, tubing* pe care îi întâlnim în ziarele noastre de mare tiraj, în articolele unde se vorbește de munca și angajamentele muncitorilor pentru realizarea Planului Cincinal și a Planului de Electrificare a țării, sau în operele literare în care este oglindită viața muncitorimii.

Tot aici semnalăm tratarea incompletă a unor articole. Așa, de pildă, termenul *combină* este definit: „Mașină agricolă care execută simultan pe câmpul cu recoltă, atât lucrările de secerat cât și cele de treierat", ca și cum redactorul n'ar fi auzit de *combină miniere*!

Altă problemă importantă este felul în care sunt explicate cuvintele. Este foarte greu de găsit în lucrările tehnice un stil corespunzător nivelului celor cărora li se adresează cartea și o terminologie potrivită spiritului limbii, din pricină că, pentru lămurirea problemelor tehnice, se întrebuințează cuvinte tehnice care nu sunt cunoscute de cititorul mijlociu. Autorii *Micului Dicționar Tehnic* au 'căutat să înlăture, în mare măsură, această greutate, folosind o terminologie simplă. Nu lipsesc totuși exemple de exprimări greoaie, datorită folosirii unor cuvinte care se puteau evita. De pildă: *bicat* este definit „apă *stagnantă* cuprinzând o suprafață mare", *arin decatare* se înțelege, între altele „Deplasarea relativă între două corpuri *asamblate*", iar la *macadam* se vorbește de „*sortul* de piatră...".

În munca de redactare a unui dicționar trebuie să se dea întotdeauna cea mai mare atenție aspectului grafic și execuției tehnice, pentru ca lucrarea să poată fi consultată cu ușurință de cititori. *Micul Dicționar Tehnic* are, în această privință, lipsuri însemnate. Ordinea alfabetică a cuvintelor nu este întotdeauna respectată cu strictețe. Astfel *gaier* și *gâtuitor* vin în ordine după *gaură de aer* și *gauss*, iar *joraș* urmează după *foituitor* și precede termenul *jon*.

În numeroase cazuri ordinea alfabetică nu poate fi respectată din pricină că redactorii *Micului Dicționar Tehnic* nu folosesc, cum se obișnuește, o singură formă în titlul articolelor, și anume forma nearticulată a singularului substantivelor. Citățm, pentru exemplificare, următoarele titluri de articole: *apă, aparent, apatit, ape; rază, răzoi, raze*.

Urmează un exemplu de altă natură. În articolul *abataj*, cifrele 1 și 2, puse înaintea cuvintelor din paranteză *Mine* și *Industria lemnului*, indică disciplinele care folosesc termenul respectiv. Cu 1, 2, 3 sunt însemnate sensurile deosebite ale „abatajului" în *Mine*. Privind schema articolului, apare următoarea înșirare de numere: 1, 1, 2, 3, 2, fiindcă distincția între 1, care se referă la disciplină, și 1, care se referă la sens, nu o putem face nici măcar cu ajutorul liniuțelor, puse la întâmplare. Dacă ar fi fost folosite și cifrele romane, schema de numere de mai sus ar fi apărut: I 1, 2, 3, II și cititorul n'ar fi avut decât de câștigat.

În *Micul Dicționar Tehnic* nu este rezolvată nici problema sinonimelor. La articolul *coițar*, dintre cele câteva sinonime existente (*cornier, drențar, ghiunie, uncău*), este semnalat numai *cornier* (titlul articolului este *cornieră*). Evident, redactorii cunosc și celelalte sinonime, fiindcă la *ghiunie* se indică *coițar* și *drențar*, dar ele nu sunt înregistrate acolo unde trebuie.

La cuvintele *Wat, joule, coulomb* etc. era necesară indicarea pronunțării lor, cum s'a procedat în alte cazuri (vezi *ferri-boat, geiser, pechsilein*).

Observațiile de mai sus nu duc la concluzia că *Micul Dicționar Tehnic* este o lucrare lipsită de importanță. Am semnalat lipsurile inerente unei prime lucrări lexicografice tehnico-științifice, cu intenția de a îndrepta munca întreprinsă de colaboratorii și redactorii dicționarului pe un drum și mai bun.

Micul Dicționar Tehnic, tipărit în condiții tehnice care ar trebui să fie pilduitoare și altor tipografii, de muncitorii de la tipografia „Tiparul Roșu" din Sibiu, redactat conștiincios și într'o limbă care face lucrarea accesibilă unei largi categorii de cititori, este o lucrare extrem de utilă în această epocă în care se duce o muncă uriașă pentru ridicarea și calificarea cadrelor tehnice, pentru popularizarea cunoștințelor de știință și tehnică.

ION I. MARIN

REGIUNEA ARGEȘ.
Raionul Costești
Comuna Mozăceni

Amerîtă și *meritat* adv. = încet și chibzuit. „Ești bolnav de calci așa *(a)meritat?*"

Balam adv. = greu. „S'a lăsat *balam* pă bicicleță și mi-a rupt-o".

Berătaiă s. f. = ceartă, pricinuire. Sinonim cu *cărăiaiă*. „Ce mai stătu *berătaiă* pentru nimica toată?"

Beșic s. n. = 1. bilă metalică care, legată printr'un cui de partea de sus a unui clopot, oscilează, lovește marginile clopotului și provoacă sunetul. „Acușia ăla are un *beșic* mare și dă sună greu." 2. o piatră mai mare și mai frumoasă care se aruncă în sus la joc: „de-a pietricelele". „Acu dau eu că l-a căzut *beșicu!*"

Bihos s. n. = plânset. „Nu mplinește și bine, începă zdus trage la *bihosuri (behose)*."

Bobîrci s. p. = fire de cânepă de vară care se culeg după ce se adună cânepa de toamnă. Din „bobîrci" se fac fire pentru țesături mai groase: cergi, saci. „Am făcut ceva: 100 dă (numeri) dă gârlez dă vară, 100 dă toamnă și 30 dă mănuși dă bobîrci."

Brei *breață* și *brăiaș* = vezi *îmbrei* și *îmbrețișa*.

Buduși v. = a fura. „I-a *buduși* dă nu i-a mai rămas nimic!"

Caldaeu s. n. = mahala, parte din sătuc. „Ne-am strâns 5-6 din *caldaeu* nostru s'am făcut plugușorîș."

Arăbăni v. = a se așeza jos, a se întinde. „M'am *cărăbănit* pă iarbă, așa nădușit com eram că nu mai puteam dă obosită."

Cărăi s. m. pl. = o subțirime geloasă care, se scurge în anumite perioade, pe părțile genitale la oi. „Nu pot să mai răsufla pă nici-unu-l din mândrele dă *cărăi*." Se spune și copiilor: „Mai sui-l și pă nesu c'a făcut *cărăi*."

Cărăiaiă adj. = nădușit, prost.

Cărăiaiă s. f. = neînțelegere, neînțelegere. „Cât cu-tinerii a făcut atîta *cărăiaiă* pă capu meu: mi s'a dus un vițel."

Chiombălău adj. = prost, care nu vede bine. „Nu e nimic, nimic să *chiombălău* ăla dă Gheorghiță" (compus din *chiomb-oalbă*).

Chiloncăi v. = 1. a închide (stânjeni de ochi) cu mișcări 2. a închide ochii din prisma bolii. „Jac a venit boala'n gâtu, c-am văzut îi'o dau *chiloncăiat* pin cărți."

Ciolă s. f. = ciocîrlă (fără gust) preparată din carne de vită bătrână, în special de oaie. „A avut și ei o nuntă, știți *ciolă* dă oaie și nu i'am băgat lingura'n ea!"

Cîrnui v. = a însemna oile, atunci când se amestecă în cârd cu vopsea roșie, cu produceanu, pentru a le cunoaște. „Am *cîrnuit* toate oile amestecate cu vopsea roșie."

Ciucur adv. = bine închegat, cu lână multă (se folosește când e vorba de oi). „Nu știu zău, ce-or face oile mele iarna asta, că toate sânt slabe și fără lână, numai una e mai *ciucur*."

Corcomeni v. = a răsări, a crește peste măsură. „Tu l *corcomenești* bostu zău și, mâine-poimâine, o să-ți dea'n cap, cum mi-a făcut și mie."

Cortă s. n. = veșită lungă de cauciuc cu fluturi și mărgele. Vezi și *marel*.

Cocoman s. m. = bucată mare de pâine, mămăligă sau turtă. „Îmi bucu *dinț'un cocoman* dă mămăligă, de parcă nu mai văzusă ochi."

Coțe, mai ales pl. *otoci* s. m. = 1. mușchiuri de lemn de care sânt prinse nădușa pieptul de pământ. 2. boi mici și slabi. „Păi or mai crește, ei trăiesc și ei că *coțeni* ăștia."

Cârpan adj. = gârbovit de ți prevenită din bătrânețe. „Nu sânt încă *cârpan*, îi mai (încă) în stare *cârpănie*."

Cumătă s. f. = vrăjitoare care pe la făcut descântece, farmece vătrăi. „Dă la mnoata ăia să nu mai latre dăgeaba?".

Cumă v. = a binecuvânta, a se prosti. „E musai să *cum* eu, săracu, că tare sărac a rămâne nu să mai fie!"

Chiabei (în) adv. = pe jos, pe

în zăpadă. „I-am făcut drăgălaș, dar mai pașă, a început să mă sâ'o *(h)abel*, alături cu drumul."

(H)agi s. n. = pădure deasă și înaltă de 3-4 metri. „Dacă intri'n *(h)agiu* ăsta, te mănâncă lupii!"

(H)amalâc s. n. = gloabă, desordine. „Mare *(h)amalâc* mai e și la treieraș!"

(H)oiări v. = a nu se lega, a se dezlemni. „Dacă pui apă'n mămăligă, după ce a fiert-o, să *(h)oiarească*."

(Im)brei și *(Im)breală* s. sing. = 1. gardul de mărăcini făcut pentru a-i ține vorții unde se mulg oile. „Tin'te la ele să nu mai sară peste *(im)breală*, că tăriște mărăcinii după ele." 2. cusătură meșteșită, decorată cu un ac mare sau mărunt și cu ață groasă, împrejurul unei rupturi.

(Im)breiat v. = 1. a face un lucru cu caracter provizoriu. „N'a avut cu ce să repare căruța, a *(im)breiat*-o și el să țină până acasă." 2. a repara de mântuială. „Nu mi-ai cusut de ăicio lângă cămașa, mi-ai *(im)breiat*-o că la mort!"

(Im)brejuială s. f. = reparație în grabă, rezolvată. „Până s'a rupt, i-acum scoasca o *(im)brejuială* și mai merge."

Jâlă s. f. = iubită mare, intimă. „La început era o bășică, da apoi s'a făcut o *jâlă* cât palma!"

Jârâu s. n. = șanț, vâlcea cu iarbă. „La secetă să mai face iarbă pă *jârâie*."

Ju(r)mui v. = a se scărpina cu insistență. „A avut niște râie și s'a *ju(r)muit* de i-a făcut numai sânge peste toată pielea!"

Jmecheri v. = a trăi. „E'n ăsta mai *jmecherește* că nu le-am mai văzut de doi ani p'acolea!"

Marcod adj. = subred, sprinceană. „Să pă cinstea o zămn cam *marcodă*, ia'mprumută-ne la vară." (i.t. *marțăbăș*, *-oană*, = șiret).

Mișpăr s. sing. = 1. pește mărunt. „Ce'ai la *mișpărișteaua* aceasta cât dădea?" 2. zgârcit mărunt. „Mai strânge și tu mizgăul ăsta de pin curte!"

Murăi s. n. = 1. o flanelă scurtă și lată cât pieptul cu care se înarmează femeile. „O să mai fac un *murai* și umblu cu ei pă sa'n joc." 2. vestă scurtă de catifea neagră, cu fluturi și mărgele, care se îmbracă pes e ie, atunci când femeile își pun costumul național. „Să ăste și *murăie* sânt tot una dă fluturi!"

Naiantâi adj. = prost, nepriceput. „Ce *naiantâia* ăia să mă'nsor eu?"

Ojdie s. f. = bucată care se taie din instrumentele de scărpinat (amnar sau secere) fabricate din oțel prost. „Dem cu secerea'n cremene să scapăr și rămâne *ojdii* de fier pă cremene."

Oleajă s. f. = lucru mult scos din circulație. „O să rezor *oleaja* ăsta dă cărută, că altfel n'am cu ce cără porumbu țâ pă câmp."

Onândâ v. = a vorbi pe nas. „Ni-i bun de cântat, *onândâ*!"

Orjoeni v. = 1. a se scărpina (formație onomatopeică deia *org*). „Toată noaptea s'a *orjoenit* din pricina țândărilor dă iemn." 2. a lega prost, a repara de mântuială. „I-am pus să bată și ei ulucii a'ăi căzute, dă el le-a *orjoenit* cu niște cuiele dă n'au ținut nici două zile!"

Ostiște s. f. = 1. copii mici, nedezvoltați. „Ce să mai crească c'au rămas niște *ostiști* că nodul", v. persoană pe care nu te poți bizui. „Cu cine să faci treabă, cu *ostița* ăia dă lângă?"

Ouă s. n. = un baț, cu fier lat și ascuțit, la un capăt cu care se taie pălămida din grâu. „Nu mai faci dăloc *ouăli* astea și la Nigrișoare se face pălamidă multă."

Pentu adj. și adv. = bolnav, rareori parte. „Are picioarăli *pelii*, nu'i zdravăn." „E mai frecvent în expresia „a se ține pelii" care înseamnă „a se ține într-o parte."

Părlănie adv. = numaidecât. „Ăsta-i-ajs sonc că i-a murit vaceli a rămas *părlănie*, n'a mai zis nimic!"

Părpor adj. = prăpădit. „E mai *părpor*, nu știeri ceam la frig."

Pasmă s. f. = halmaș. „Nu-i nimic de ospătat, ăia dă Ion!"

Pasmăngi v. = a mir, greu, a se tindi. „Ce s'a mai *pășmăngit* cu bătaia până i-a fiert omu!"

Ciuciu s. f. — ciomag mare. „I-a dat o *ciuciu* în cap și l-a dat jos."

Păter adj. — capiu, nebun. „Mai are Dumitru un copil *păter*, umblă de colo până colo." Există și porecla *Gheorghe Păteru*.

Pearcă s. f. — pălărie, purtată mult timp. „Mai dă *pearcă* ăia jos din cap, măcar la masă!"

Racilă s. f. — bubă adâncă. „Ce bubă, că are o *racilă* că! ai bage două degete!"

Scaiot s. m. — copil neastâmpărat. „Mai stați și voi, măi, *scaioților*, la un loc!"

Scoană s. f. — om mândru, care se auto-apreciază.

Sconos adj. — lăudăros, încrezut. „Ar fi, ce-ar fi, dar prea e *sconos*."

Scrinz adj. — răsfățat. „Numai mă-sa, Ioana, l-a învățat așa *scrinz*, că înainte nu ascultă!"

Smiorcăi v. — a plânge. „Îl doare și pe el ceva, că toată ziua *smiorcăie*."

I. Z. MARIN

DISCUȚII

DEFECȚIUNE

În „Cum vorbim" III, 6 pag. 31, se discută folosirea greșită a cuvântului *defecțiune*, care înseamnă „părăsire, trădare", dar este întrebuințat în unii cu sensul de „defect, deficiență". Faptele sunt arătate just, dar nu se explică de unde provine greșala. Voi încerca să o fac eu.

Substantivele terminate în *-ție*, *-țiune* sînt în general paralele cu infinitivele lungi folosite ca substantive verbale. Astfel, alături de *administrare* există *administrație*, alături de *concepere*, *concepție*. Adesea, între infinitivul lung și substantivul în *-ție* există mici diferențe de sens, care s'ar putea prea în mai multe categorii. Una dintre cele mai obișnuite este următoarea: substantivul lung arată acțiunea în desfășurarea ei, iar cel în *-ție*, *-țiune* — rezultatul acestei acțiuni. De exemplu *dezinfectare* este ceea ce se produce prin *dezinfectare*, *situație* este urmarea unei *situări*, *corupție* este rezultatul *corupерii* etc. Mai trebue să adaug că substantivele în *-ție*, *-țiune* se formează deja verbe românești, ci mai ales deja verbe împrumutate recent.

Să luăm acum la exemple concrete. Un concurent ciclist i s'a stricat bicicleta. Reporterul care face darea de seamă a cursei nu poate întrebuința cuvântul *stricare*, care arată acțiunea și nu rezultatul ei, nu poate forma cuvântul *stricație*, deoarece verbul *a strica* este din fondul vechi al limbii noastre, substantivul care arată rezultatul, în acest caz, este *stricățiune*, dar el a căpătat alt sens decât cel dorit, înseamnă sau „daună, pagubă", sau „corupție". Reporterul recurge atunci la alt verb, frecvent, pare-se, în Ardeal în limbajul sportiv, apoi și în al celor care se servesc de alte vehicule decât trenul: *a defecta* (între noi fie zis, aș remunta cu mare plăcere la răspândirea acestui cuvânt). Dar nici dela *defecta* nu poate fi folosit infinitivul, căci *defectare* nu arată rezultatul. Ar trebui un substantiv în *-ție*, pentru exprimarea gândului celui care scrie. Acest substantiv, dacă ar exista, ar trebui să fie *defecțiune*, dar nu există. Există însă *defectiune*, care se potrivește în aparență destul de bine (*defecta: defectiune* ca *perfecta: perfectiune*). Evident, omul nostru nu are de unde să știe încă că *defectiune* înseamnă altceva, și dorința ei el nu vine dela *a defecta*, după cum nici *perfectiune* nu vine dela *a perfecta*, ci ambele vin gata făcute, din latinește, după regulile particulare limbii latine. Și așa se face că citim în „Scânteia" din 8 iulie (pag. 1, col. 5) că „majoritatea concurenților au suferit în această etapă numeroase *defectiuni* la biciclete".

Dar dacă *defectiune* nu e bine întrebuințat aici, cum să se zică? Cred că cel mai bun lucru ar fi să-i dăm lui *stricățiune* înțelesul pe care ar trebui să-l aibă în mod normal. Folosind astfel corect un cuvânt românesc, *concurenții au suferit stricățiuni la biciclete*. Aș fi curios să știu ce gândesc și alții despre această propunere.

GR. E.

A APROPRIA

Verbul de origine franceză *a approfondir* „a-și însuși” poate fi deseori auzit sub forma greșită *a aproria*. Faptul se datorește în primul rând unei *false* asimilări (*s-a în propriat* devenit *propietar*). Forma dicționiară se păstrează categoric verbului *a aproria* cu care se identifică ca formă, fără a-și schimba sensul. Astfel spunându-se, *X și-a aproriat terenul de casă*, ceea ce dă loc la confuzii de sens.

EM. VASILIU

GENETIVUL

În limba noastră genetivul care stă în general pe lângă un substantiv sau un rol de atribut și arată posesiunea: *cetățile muncitorilor; bogățiile țării*. Genetivul este uneori precedat de *a, ai, ai, ale* ca *cel al meu; erau toate cărți ale prietenei mele*. Când substantivul în cazul genetiv, cu rol de atribut, se găsește în imediata apropiere a unui substantiv articulat pe care-l determină, particula *a, ai* nu se întrebuințează: *visurile tinerei republici; imperialiștii au ales calea distrugerii*. Dar pe lângă un substantiv pot sta două sau mai multe genetive posesive. În acest caz pentru a se deosebi și a înțelege substantivul însoțit de particulele *ai, ale*: *Uniunea Sovietică este bastionul păcii și al socialismului; și merem pe calea muncii constructive și a învățăturii*. Uneori însă întâlnim construcții greșite ca de exemplu: *calea distrugerii și pierzării; apărător păcii și socialismului*. În aceste construcții greșite se confundă formele genetivului și dativului.

ANCA UDIȘTEANU

CULTURII

Pe strada Gheorghe Chițu nr. 5 se află, după cum arată o frumoasă placă roșie scrisă cu litere aurii, *Societatea pentru răspândirea Științei și Culturei, Filiala București*. Oricine citește cele câteva cuvinte capătă o informație prețioasă: acolo se găsește sediul unei societăți unde doritorul poate veni să ceară sprijinul în vederea ridicării nivelului cultural, al său și al tovarășilor cu care lucrează. Mai capătă însă și o convingere falsă, aceea că genetivul singular articulat al substantivului feminin *cultură* e *culturei*. În limba română genetivul singular nearticulat sau articulat cu articol hotărât al substantivelor feminine e identic cu nominativul plural nearticulat. Astfel substantivul *casă* face la nominativ plural *case* iar la genetiv singular *(unei) case; lună*, are nominativul plural *luni*, iar genetivul singular *(unei) luni*; în fel, *cultură — culturi — (unei) culturi*. Genetivul articulat se obține pieptănd de la forma nearticulată, la care se adaugă articolul enclitic de genetiv *i: casei, lunii, culturii*. Există însă o condiție în întrebuințarea formelor de genetiv și anume: destul de des: *mamei, fetei*, sau *Bulevardul Republicei, filmele săptămânei pe librăriile Uniunei Sovietice* în loc de: *mamei, fetei, mesei, Republicii, săptămânii, Uniunii*.

Explicația stă în faptul că pe de-parte în pronunțare se tinde spre generalizarea formei în *-ei* (*ceii mamei, fetei*, cu sensul unei realități lingvistice), iar pe de alta se întâmpină și greutăți chiar acolo unde nu trebuie, tocmai din frica de a evita pretinsa contrarie, recunoscută drept greșită în unele cazuri.

VIOLETA LEMOVICI

METODA STUDIERII LIMBILOR MODERNE

În *Izvestia Academiei Nauk S.S.S.R.* seria literatură și limbă, Vol. X, nr. 2 (martie-aprilie) a apărut un articol semnat de A. I. Smirnițki, și purtând titlul: *Cercetări în scopul redactării vocabularelor și sistemului gramatical al limbilor germanice*. Autorul dezbate aci metoda cea mai potrivită în studierea limbilor moderne și face totodată și o aplicare demonstrativă a ei, limpezind o problemă de fonetică istorică a patru limbi germanice (două de vest: engleza și germana, și două de nord: islandeza și suedeza) privită în legătură cu anumite aspecte morfologice din aceleași limbi.

Pornind dela ideea lui Engels, formulată în Anti-Dühring, care sublinia faptul că în studiul limbii „nu trebue căutat să vedem pe fenomenele moarte ale limbii pe care o studiem și mai ales — fenomenele similare din limbile înrudite vii", A. I. Smirnițki acordă o interpretare practică a tezei lui I. V. Stalin din *Cu privire la marxism în lingvistică*: „limba și legile ei de desvoltare pot fi înțelese numai în cazul când sunt studiate în legătură indisolubilă cu istoria societății, cu istoria poporului căruia îi aparține limba studiată și care este creatorul și purtătorul acestei limbi".

În trecut studierea limbii se făcea cu ajutorul gramaticii comparate pentru acele vechi ale limbilor și prin metoda gramaticii istorice, pentru epocile mai noi. Gramatica comparată a limbilor înrudite tinde să reconstituie desvoltarea fonetică și gramaticală a limbilor unei anumite familii sau grupe, din epoca anterioară apariției scrisului, să stabilească raporturile reciproce pe care le concretizează în clasificarea lor și să explice fenomenele fonetice, gramaticale și — în funcție de acestea — a celor lexicale din limbile vechi și anume din epoca primelor documente scrise.

Desvoltarea ulterioară a fiecărei limbi, în parte din familia sau grupa respectivă, se studia de obicei apoi, trecându-se deja odinioară la gramatici comparate, la școala de gramatici istorice — în înțelesul restrâns al cuvântului.

A. I. Smirnițki arată că ar trebui să se dea mai multă atenție stadiului comparativ al limbilor unei grupe sau familii și în etapele istorice mai noi ale desvoltării lor. Istoria unei limbi începe din perioada primelor documente scrise, iar desvoltarea ei istorică ulterioară nu poate fi înțeleasă just și pe deplin, dacă nu interpretăm faptele în lumina comparării comune cu alte limbi apropiate, din epoci corespunzătoare cu cele ale limbii pe care o studiem. În felul acesta se pot pune în evidență nu numai particularitățile fiecărei limbi în parte, deosebite deci de aparițiile primelor monumente scrise, ci și trăsăturile comune ale câtorva limbi înrudite, trăsături lesne de înțeles într-o perioadă mai târzie a scrisului, când vechile legături dintre limbi fuseseră rupte și când fiecare limbă se desvolta într-o bună măsură independent de celelalte. Numai așa se pot determina și înțelege științific legile interne de desvoltare ale limbii studiate, acel element comun tuturor limbilor din grupa sau familia respectivă care s-a format în anumite condiții de desvoltare ale acestor limbi, cum și particularitățile ulterioare ale fiecărei limbi în parte care reflectă îndeosebi pe acestea condițiile istorice concrete de formare a fiecăreia din ele, ci și legile interne de desvoltare moștenite din epoca anterioară apariției documentelor scrise.

Pentru ilustrarea acestei metode, autorul analizează câteva trăsături principale ale sistemului consonantic al rumeilor din limbile amintite mai sus raportându-le la fenomenul fonetic al reducerii vocalelor slabe neaccentuate din aceleași limbi. În

A. NICOLESCU

CONSPATULOSA CU CUTTORII

M. MORARU

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

I. SARBU-LUGOJEANU, Cluj. — 1. Cum se scrie și se pronunță: combina sau combaina? 2. Originea și sensul cuvintelor scuar și embargou. 3. Sensul corect și exact al cuvântului business. 4. Care este originea și înțelesul expresiei chipurile?

1. În limba de origine (engleză), cuvântul se scrie combine și se pronunță combain; combine. Fiindcă însă cuvântul aparține familiei verbului a combina, în sensul de o mașină agricolă care execută în mod combinat două operații, noi scriem și pronunțăm cuvântul după forma scrisă, combină.

2. Scuar e de origine engleză (square „pătrat", „piață publică") și l-am luat prin intermediul francezei, unde square înseamnă ca în românește „mică grădină publică".

Embargoul (de origine spaniolă) este interzicerea de către stat, pe un timp limitat, a ieșirii unui vas din portul în care se află. Prin extensiune cuvântul se aplică interzicerii circulației unei anumite mărfi.

3. Business (din cuvântul englez business „ocupație", „afacere") se pronunță biznis, înseamnă și în românește „afacere" dubioasă, necinstită, afacere chiar din care ies bani: *Imperialiștii consideră un nou război ca pe un business.*

4. Chipurile înseamnă „vezi bine", „așa cum se pare, dar nu e în realitate": *Războiul, chipurile, e o scăpare pentru imperialiști* (realitatea e însă că imperialismul va pieri în mod inevitabil și dacă izbutește să dezlănțuie războiul și deci nu aduce scăpare decât în aparență). Originea expresiei este necunoscută.

VICTOR PANCIU, București. — 1. *Întreg colectivul artistic* sau *întregul colectiv artistic*? 2. *Drogherie* sau *droghierie*?

1. Când adjectivul e articulat substantivul de lângă el nu se mai articulează și viceversa. Ambele forme sunt deci corecte.

2. Cuvântul e împrumutat din limba franceză, unde se scrie droguerie. Noi recomandăm în conformitate scrierea drogherie, corespunzătoare pronunțării românești a cuvântului. Vedeți și revista noastră, Nr. 7-8, pag. 30.

G. POPESCU, Brăila. — Cum se spune: *Săptămâna tineretului mondial* sau *Săptămâna mondială a tineretului*?

Forma curentă este a doua, deoarece trebuie să se atragă atenția deosebită asupra faptului că acțiunile consacrate tineretului au caracter mondial, în această săptămână special rezervată, pe câtă vreme tineretul are în permanență un caracter mondial.

G. BERNARDO, București. — Care este originea și semnificația exactă a cuvintelor *candid, cretin, ignorant* și *orgolios*?

Candid este un neologism provenind din latinescul *candidus* „alb". Având însă originea... sensul prin s-a abstractizat treptat, adjectivul „fără vină" luat din latinește înțeles figurate. Sensul românesc de „nevinovat, pur, naiv" s-a luat, împreună cu cuvântul, din limba franceză.

Cretin, luat în sens propriu, se aplică unui bolnav de cretinism (boală caracterizată printre altele de insuficiență mintală). În vorbirea obișnuită, termenul se întrebuințează pentru a desemna un om stupid în ultimul grad. Și cretin fiindcă e de origine franceză: și acest cuvânt este un împrumut francez.

Ignorant în sens strict înseamnă „cel care nu știe"; această semnificație generală s-a păstrat și în limba noastră, dar înseamnă mai des „om fără știință, fără cultură, depreciere în semnificația sa". Este un neologism de origine latină (*ignorans*, participiul prezent al verbului *ignorare* „a nu ști").

Orgolios calificăm pe un om cu o părere prea bună despre sine, mândru, necunoscând nici critică, nici îndoire a personalității sale. În limba română provine din franțuzește (*orgueilleux*).

DE VORBA CU CITITORII

[illegible]

[illegible]

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPOIAZĂ

★

COLABORATORII NOȘTRI SUNT RUGAȚI SĂ NE INDICE ADRESA LOR EXACTĂ

★

RUGĂM PE COLABORATORII NOȘTRI SĂ NE TRIMITĂ MANUSCRISELE DE PREFERINȚĂ SCURTE, CU ORTOGRAFIA OFICIALĂ ȘI PE CÂT POSIBIL BĂTUTE LA MAȘINĂ

Manuscrisele se trimit pe adresa:

Redacția revistei „CUM VORBIM"

la Societatea de științe istorice, filologice și folclor.
București — Bd. Generalissimul Stalin 1
Administrația — Bd. Generalissimul Stalin 1

★

Abonamentele se fac numai prin
„CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI"
Pentru București: Str. Const. Miile Nr. 14 — Tel. 5.29.80
Pentru Provincie: La Centrele de Difuzare a Presei, în Capitalele Regiunilor și Raioane
Abonamentele se pot achita și prin mandat poștal sau prin scrisoare de virament, fond 09088 la B. R. P. S.
Pe cuponul mandatului sau pe scrisoarea de virament, se va menționa denumirea publicației pentru care se face remiterea
Tarif general Lei 240.— anual

NEVISTA APARE ODATĂ PE LUNĂ

Tiparul poștal plătit în numerar prin Oficiul Poștal P. T. T. 96.207/949

CENTRUL POLIGRAFIC Nr. 2
Str. Brezoianu Nr. 23—25

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

LEI 20.

SOCIETATEA DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FOLCLOR
(SECŢIA FILOLOGIE)

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

EDITURA DE STAT PENTRU IMPRIMATE ŞI PUBLICAŢII

ANUL III ★ DECEMBRIE 1951 ★ NUMĂRUL 12

ANUL III DECEMBRIE 1951 NR. 1

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂŢII DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FOLCLOR

COMITETUL DE REDACŢIE
N. I. BARBU, I. COTEANU, AL. GRAUR (redactor responsabil), Acad. IORGU IORDAN,
G. ISTRATE, Acad. EMIL PETROVICI, Acad. AL. ROSETTI

SUMAR:

	Pag.
FINIŢA LEIBOVICI: *Contradicţiile în limbă*	1
D. A. BRADU: *Circuitul Muncă-Limbă-Gândire*	2
AL. GRAUR: *Despre fondul principal lexical*	5
TOMA VASILESCU: *Lingvistica şi critica literară*	15
N. I. BARBU: *Analiză literară şi analiză stilistică*	16
I. NEGOESCU: *Din metodologia limbii române*	21
IORGU IORDAN: *Câteva observaţii asupra limbii unor opere literare*	23
LUIZA SECHE: *Babeşiana. Consideraţii asupra stilului de azi*	28
ANA CANARACHE: *Întrebuinţarea mai-mai-co-perfectului*	30
FLORICA DUMITRESCU: *Sportul Popular*	31
C. W.: *În legătură cu propunerile de ortografie publicate de revista „Cum Vorbim"*	34
Vocabular regional	37
Cronica	38
Întrebări şi răspunsuri	47
De vorbă cu cititorii	48

ANUL III DECEMBRIE 1961 Nr. 5

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ŞI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂŢII DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOLOGICE ŞI FOLCLOR

CONTRADICŢIILE ÎN LIMBĂ

Una din cele mai generale legi ale naturii, ale societăţii şi ale gândirii e veşnica mişcare şi schimbare. Dacă la prima vedere poate să pară că unele obiecte şi fenomene rămân identice, împietrite pentru totdeauna, la o cercetare mai amănunţită se desvăluie caracterul de permanentă desvoltare a tot ce există.

Este evident pentru oricine că nici limba nu se sustrage acestei legi. Dialectica marxistă stabileşte izvorul mişcării în unitatea şi lupta contrariilor. Trebue să cercetăm, prin urmare, contradicţiile interne ale limbii, pentru a cunoaşte pe deplin evoluţia ei. În limbă, ca în orice fenomen, se constată dedublarea unicului în laturi contradictorii. „Dedublarea unicului şi cunoaşterea părţilor lui contrarii... este esenţa... dialecticii" ne învaţă V.I. Lenin (*Marx, Engels, Marxism*, Ed. P.M.R., pag 299) Este cunoscut exemplul celor două forţe contradictorii, existente în orice limbă: unificarea şi diversificarea, adică tendinţa generalizării unor forme gramaticale şi lexicale pe un teritoriu cât mai întins, şi tendinţa împărţirii limbii în dialecte teritoriale, jargoane, argouri, datorită unor particularităţi locale, mentalităţii de clasă sau dorinţei de singularizare. Lupta dintre aceste tendinţe contrarii ale limbii, al cărei rezultat e strâns legat de istoria societăţii, constituie unul din izvoarele mişcării ei. Uneori chiar cuvântul e o unitate de înţelesuri contrarii. *A împrumuta* înseamnă „a da cu împrumut" şi „a lua cu împrumut"; *a învăţa* are pe lângă sensul de „a dobândi cunoştinţe, a studia", şi pe acela de „a da cunoştinţe, a instrui". Un factor de progres în desvoltarea limbii literare e rezolvarea contradicţiei care există între necesitatea redării exacte a gândului din regiunea în care se desfăşoară activitatea şi nevoia folosirii limbii comune perfect înţeleasă de orice cititor.

Principala forţă motoare a desvoltării progresive este însă lupta dintre ceea ce e vechi şi ceea ce e nou „...lupta între ceea ce este vechi şi ceea ce este nou, între ceea ce moare treptat şi ceea ce se naşte, între ceea ce dispare şi ceea ce se desvoltă constituie conţinutul intern al procesului de evoluţie, conţinutul intern al transformării schimbărilor cantitative în schimbări calitative" I. V. Stalin, *Despre materialismul dialectic şi mate-*

raționalismul istoric, ed. a III-a, pag. 18). În articolul *Despre și cum se schimbă limba*, publicat în revista „Studii" (III, 1948), Prof. Al. Graur pornind de la citatul de mai sus și analizând contradicțiile dintre două limbi care vin în contact, dintre două dialecte și din viața internă a sistemului oricărei limbi, ajunge la concluzia greșită că rezolvarea tuturor contradicțiilor se produce în mod violent. Aceeași idee falsă se desprinde și din lecția despre *Metoda dialectică*, ținută de Prof. Al. Graur (în cadrul cursului de Teoria limbii) la Facultatea de Filologie în anii 1949-1950 și 1950-1951. Dar contradicția dintre vechi și nou nu are caracter antagonist în limbă (antagonismul e specific contradicțiilor din natură și din unele fenomene sociale); apariția elementului nou nu necesită dispariția elementului vechi, între vechi și nou nu există ostilitate radicală. Planta neagă sămânța; frunza neagă mugurele; construirea socialismului înseamnă distrugerea capitalismului. În limbă însă, nou coexistă alături de vechi și numai treptat îl înlocuiește pe acesta. Datorită caracterului neantagonist al contradicției, lupta dintre vechi și nou nu se rezolvă în limbă în mod violent prin explozie, ci treptat. I. V. Stalin, în genialа sa lucrare *Marxismul și problemele lingvisticii*, a spulberat teoria vulgarizatoare a lui N. I. Marr despre existența unor explozii bruște în limbă. Iată câteva exemple care probează existența nouălui alături de vechi în limbă. În textele românești din secolul al XVI-lea, pluralul substantivelor neutre apare cu terminația *-ure* (ex.: *ceasure, graure, lucrure*); găsim însă mai rar și forma nouă în *-uri* (ex.: *glasuri, daruri*) care s'a generalizat treptat și s'a rămas singură astăzi. Pe lângă *feace, faice* (forme de perfect simplu ale verbului *a face*), apar, rareori *făcuși* și *făcu*, forme care au intrat și s'au impus în limbă. De asemenea, în vocabular, cuvintele noi se alătură celor vechi fără să le înlăture definitiv pe acestea. Astăzi vorbim de *miliție, sfat popular, impozit*, dar nimic nu ne împiedică, dacă avem nevoie (vorbind despre trecut sau despre țările capitaliste), să folosim: *poliție, primar, prefect*, sau chiar: *dijmă, fumărit, vădărit* etc.

Un aspect deosebit al contradicției este acela dintre forma și conținutul lucrurilor. În limbă, contradicția dintre formă și conținut este contradicția dintre complexul de sunete și sens, adică dintre limba și gândirea. „Forma, oricare ar fi ea, din cauză că rămâne în urma conținutului său, nu corespunde niciodată pe deplin acestui conținut", spune I. V. Stalin (*Opere*, vol. I, Ed. P.M.R., pag. 323). De aci contradicția, lupta dintre fond și formă. Cineva își poate pune următoarea întrebare: în cazul raportului dintre limba și gândire rămâne vreodată forma, adică limba, în urma conținutului, adică în urma gândirii? Sau altfel spus: o noțiune nouă poate fi concretizată printr'un cuvânt vechi? Răspunsul la această întrebare e afirmativ. Există cuvinte care acumulează treptat foarte multe sensuri. În astfel de cazuri, forma veche devenind strâmtă, neîncăpătoare, nu mai corespunde conținutului și e distrusă, cuvântul dispare, fiind înlo-

sunt cu altele noi, corespunzătoare diverselor sensuri. Așa, de exemplu, *tipar* (cuvânt adesea folosit în limba noastră mai veche) a fost înlocuit cu: *manuscris, schiță, plan, mostră, probă, copie, model, exemplar, tip, invenium, listă, tabelă, registru, catalog*.

Dacă, din diverse motive, două cuvinte diferite ajung să aibă aceeași formă, se creează o contradicție care se rezolvă, de cele mai multe ori, prin înlocuirea unuia dintre cele două omonime. Conjuncția *e*, urmașă a latinescului *et*, des întâlnită în scrierile secolului al XVI-lea, a fost înlocuită cu *iar* sau cu *și* din cauza confuziei cu *e*, prezentul verbului *a fi*. În limba română, substantivul latin *carrus-i* „car" și adjectivul *carus-a-um* „drag" au devenit *car*. Înlocuirea adjectivului *car* cu slavul *drag* se explică, probabil, prin nevoia de a înlătura omonimia creată. Rezolvarea tuturor acestor contradicții determină, după cum am arătat dela început, mișcarea limbii, progresul ei, adică îmbogățirea cu elemente noi, perfecționarea în domeniul clarității, preciziunii. În nici un caz, nu poate fi vorba de explozii, pentru că toate transformările amintite apar și se răspândesc în limbă în decursul unei perioade îndelungate de vreme.

O nepotrivire între formă și conținut există și la substantivele masculine cu terminație feminină ca: *tată, papă* etc., care se declină după declinarea I caracteristică femininelor, și la substantivele: *gazdă, vidă*, care sunt feminine ca formă, dar feminine și masculine ca înțeles.

După cum cuvântul e forma concretă a noțiunii, așa și propoziția e învelișul material al judecății. Nici propoziția și judecata nu se pot găsi într'un raport de identitate, în primul rând pentrucă fiecare dintre ele se desvoltă după legi proprii. Se poate întâmpla ca o înșiruire de mai multe cuvinte să constitue o propoziție perfectă, dar o judecată cu totul absurdă. De exemplu: *am întâlnit pe prietenul meu mort în război*, sau *domnul se plimbă cu mâinile la spate, ajutând un țăran*. Există și cealaltă posibilitate. Într'o propoziție ca: *un grup de tovarăși m'au vizitat ieri*, predicatul e la plural iar subiectul la singular, ceea ce e în contradicție cu sensul (substantivul *grup* arată că e vorba de mai multe persoane), dar nu satisface forma.

Articolul de față n'a făcut decât să schițeze câteva dintre aspectele cele mai importante ale problemei. Considerăm ca o sarcină a noastră relevarea și aprofundarea acestui studiu.

FINUȚA IEDOVICI

Cercului : MUNCA — LIMBA — GANDIRE

Articolele tovarășului Stalin, privitoare la marxism în lingvistică, deschizătoare de drumuri noi, rămân încă pentru multă vreme, izvor de inspirație, îndemn la cercetare și acțiune.

Cu puterea lui genială de a exprima adevărurile cele mai mari, de a trata problemele cele mai complexe cu cea mai mare simpli-

clare și în modul cel mai concret, I. V. Stalin deschide astfel problemelor limbii orizonturi vaste și le face accesibile și celor neinițiați, interesând în tratarea lor nu numai pe câțiva specialiști, ci și mase mari de oameni, mai puțin deprinși cu problemele lingvistice.

Astfel este problema raportului dintre muncă, limbă și gândire.

Tovarășul Stalin combate, în chip concret și luminos, eroarea inexplicabilă altfel decât prin alunecarea pe terenul abstract al idealismului comisă de N. I. Marr, care afirmă că, pentru gândire „...limba și-a trăit traiul și este cu putință să te lipsești de ea". Dar cum spune atât de limpede tovarășul Stalin: „...orice gânduri ar lua naștere în capul omului, ele pot să se nască și să existe numai pe baza materialului limbii, pe baza termenilor și frazelor limbii. Gânduri nude, libere de materialul limbii, libere de „materia naturală" a limbii, nu există". Deci nu numai că gândirea n'ar putea fi exteriorizată, dar nici n'ar putea lua naștere, căci pentru a forma cea mai elementară gândire, o propoziție exprimând un raport simplu între două noțiuni, este nevoie de cuvinte, fără cuvinte noțiunile nu pot exista. Numai vorbirea, alcătuită din cuvinte care sunt tot atâtea noțiuni, deci tot atâtea generalizări, este capabilă să generalizeze, să se ridice dela senzații la noțiuni, la judecăți și raționamente. Numai ea este în stare să fundamenteze gândirea. În afară de limba sonoră, care desigur se poate exprima și în semne scrise, nu există generalizare, nu există gândire. Deci existența gândirii fără limbă ca suport este o absurditate.

Ce s'ar întâmpla bunăoară dacă am presupune că, prin imposibil, o întreagă generație din omenire ar fi lovită de afazie (pierderea vorbirii sonore)? Această generație n'ar putea preda generației următoare nimic din comorile acumulate de omenire în cărți, tot ce este tipărit ar rămâne literă moartă, semne lipsite de orice semnificație. Ea ar putea arăta doar mânuirea obiectelor și a mașinilor individuale; n'ar exista putința stabilirii de raporturi între particular și general; progresul ar fi net oprit. Foarte curând, însuși procesul de producție modernă ar înceta. Generațiile următoare ar trebui s'o ia dela capăt, refăcând în chip penibil, tot drumul parcurs timp de nenumărate veacuri, de când omul și-a alcătuit treptat un grai articulat și o gândire. Doar că viteza refacerii ar fi mai mare, dată fiind desvoltarea gradată a scoarței cenușii la om. Deci s'ar întâmpla așa? — Pentrucă o singură generație pe gloabă n'a mai putut mânui gândirea, lipsindu-i baza ei indispensabilă: graiul articulat.

Continuând și completându-l pe Engels, tovarășul Stalin precizează că „limba sonoră este una din forțele care au ajutat pe oameni să se desprindă din lumea animală, să se unească în societăți, să-și desvolte gândirea." („Marxismul și problemele lingvisticii" ed. P.M.R., pag. 47 și urm.; vezi și „Cum vorbim", II, 6—10, pag. 24): „...limba este legată nemijlocit de activitatea de producție

a omului" (loc. cit. pag. 25; vezi și „Cum vorbim", II, 6—10, pag. 12).

Engels, în „Dialectica naturii", capitolul „Rolul muncii în procesul de transformare a maimuței în om", se ocupă de nașterea limbajului la om: „oamenii formați au ajuns la o stare când simțeau necesitatea de a spune ceva unul altuia. Această necesitate a creat organul respectiv...".

Organele gurii au învățat, treptat, să pronunțe un sunet articulat după celălalt. Că numai această explicație a nașterii limbii, din procesul muncii și împreună cu munca, este justă, o dovedește comparația cu animalele. Iar mai jos: „...La început munca, iar apoi vorbirea articulată împreună cu munca, au fost cele mai importante stimulente, sub influența cărora creeru maimuței s'a transformat, încetul cu încetul, într'un creer omenesc" („Rolul muncii..." în P.C.R., pag. 7—8).

Cum a ajuns omul dela țipetele nearmonioase, instinctive ale maimuței, la graiul articulat, adică la izolarea sunetelor și la împreunarea lor ordonată în silabe și cuvinte? A fost desigur un proces extrem de anevoios și de lung, de sute, poate mii de veacuri. Dar numai omul, din toate viețuitoarele, a izbutit să-l realizeze.

La început, n'a putut fi decât o strictă imitare a sunetului produs de obiecte și fenomene și neprovocat de om: așa zisele onomatopee sau expresii de armonie imitativă. Nu există încă în aceste onomatopee urmă de gândire, dar există preludiul ei. Tocmai prin acumularea acestor expresii de armonie imitativă, care au venit mult după ce „...mâna devenise liberă", cum spune Engels; mult după ce, în poziție verticală, privirea omului a îmbrățișat orizonturi mult mai vaste ca acelea ale animalului, omul începe să se deosebească și mai net de animale. Acestea, ca și păsările, ca și unele insecte, scot sunete instinctive, care rezidă în structura lor organică, fără a le aduce vreo modificare esențială timp de secole, milenii, epoci întregi. Niciuna din aceste ființe nu imită întru nimic natura, cum nu îe imită vântul, valul, pe ele. Toate scot sunete (și aceasta le deosebește de val, de vânt), care interpretează starea lor organică, de satisfacție, de durere, de plăcere; sau exprimă, tot instinctiv, o replică, cu nuanțe diferite de sunete, la fenomene diferite din natură (replicile viețuitoarelor de sex diferit la chemarea celui de sex opus, strigătele victimei la zăcnetele fiarelor carnivore etc.). Dar ele nu-și modifică *în mod esențial* sunetele. Privighetoarea cântă desigur la fel pe vremea lui pithecanthropus erectus, ca și azi, și la fel unda lunul, țârâia greierul. Numai omul, impresionat de neînțelesurile cauzate sau agonotelor din natură, le-a imitat, adaptând rezervele sale primitive de exprimare la sunetele de afară și dând acestora o haină personală. O, desigur, extrem de imperfect, având în vedere structura rudimentară, nediferențiată, a organelor sale vocale. *Acesta însă este începutul graiului articulat. Aici stă unul din punctele nodale, un salt calitativ, dela starea de animal la cea de om.*

La început, imitarea este foarte departe de original, aproape instinctivă, produsă de o necesitate internă de a exterioriza impresia covârșitoare a unui fenomen sonor și, desigur, repetată apoi pentru plăcerea care întovărășea imitarea. Dar repetând de nenumărate ori sunetul, omul s'a deprins să asocieze obiectul cu sunetul. Astfel sunetul a ajuns să denumească obiectul.

Era timpul vieții primitive, când începea să se înjghebeze o viață de societate, când oamenii, slabi față de forțele fizice mult mai mari ale animalelor și de zgârcenia încăpățânată a naturii, erau nevoiți să se alăture unii altora, să-și caute hrana și să-și organizeze apărarea în comun. *Începuse procesul muncii.*

În această fază, era o necesitate de viață ca oamenii să comunice între ei. În afară de mimică, al cărei câmp era foarte limitat, *onomatopeele au servit ca prime mijloace sonore de legătură între oameni.* Prin ele, ei puteau denumi și ceva care nu era de față, deci să exprime o imagine, o reprezentare. Primii oameni au fost vânători; vânatul animalelor constituia izvorul lor de viață. Ei auziseră răcnetele animalelor și le imitau. Mimica nu izbutea îndeajuns să reproducă imaginea animalelor. Dar când un vânător voia să comunice altuia că, în pădurea vecină, erau lupi sau, printr-un tigri, el imita urletul, răcnetul caracteristic și, împreună, luau măsuri de apărare și de atac.

Și tot așa se foloseau de foșnetul frunzelor, de șuieratul vântului, de *răpăitul ploii*, de *cântecul cocoșului*... Mai mult, cu timpul și cu desvoltarea treptată a materiei cenușii din creer, animalul, pasărea sau insecta, denumite după strigăt, cântec, zumzet sau țârâit, au început să fie deosebite și după zgomotul făcut de mișcare și omul a asociat bunăoară, nechezatul calului de trapul lui; *gâgâitul* gâștelor, de *sfârr...* sforul lor, făcând primele propoziții simple, prin alăturarea a două noțiuni legate printr'o acțiune comună.

Pentru ca însă să fie bine înțeles despre ce anume obiect sau acțiune e vorba, omul se silea să imite cât mai exact, cât mai clar sunetul emis de obiect, sau de acțiunea, de mișcarea lui; apoi variațiile de sunete emise de diferitele obiecte ale aceluiași tip.

Procesul muncii a silit astfel pe om să folosească sunetele naturii, făcând din ele instrumente mijlocitoare între el și ceilalți oameni. *Iată originea socială a vorbirii. Iată vorbirea, fenomen social.*

Mai mult, omul silindu-se să exprime cât mai precis și mai limpede mișcările sunetelor din natură, această silință a modificat treptat organele sale vocale, care au căpătat din ce în ce mai mare putere de exprimare a nuanțelor, mai mare putere de articulare.

Graiul articulat, cea mai radicală deosebire între lumea animală și om, era în curs de făurire.

Dobândirea putinței de articulare, pentru a exprima obiectele sau fenomenele prin sunetul pe care-l produceau, este una din treptele radicale ale trecerii definitive dela maimuță la om, deci dela lumea zoologică negrăitoare la om.

Prin câte modificări, la sute, la mii de generații, se va fi ajuns aici, nimeni nu poate spune — deocamdată. Este însă treapta de pe care omul-social va porni să-și construiască limbajul, acest „mijloc de desvoltare și de luptă" (Stalin, *Opere*, I, pag. 43). Mijloc de desvoltare, pentrucă de aici încolo omul se desvoltă, spre treapta de om conștient, începutul acelui șir lung, uriaș de cuceriri, care l-au ridicat mereu mai sus și l-au distanțat de animalele din care se desprinsese; mijloc de luptă, căci numai sforțările ulterioare, lupta cu piedicile de fiecare clipă, pe care le punea natura și apoi diferențierile de clasă, în cadrul desvoltării sale, au făcut din el un om de gândire, un om de acțiune.

Așa dar, la începutul existenței omului social a stat munca, prima necesitate a existenței; munca a creat vorbirea; iar aceasta a dat elementele care stau la baza gândirii.

Aceste trei activități și legătura intimă dintre ele numai la om se găsesc. Animalele domestice muncesc și ele, ca și păsările, când își *construiesc* cuibul; dar *conștient* numai omul muncește. Numai la el, cele trei activități amintite se împletesc, se întrepătrund și se condiționează una pe alta. Deaceea progresul numai la om a posibil și pentru el, omul duce lupta aprigă cu toate forțele primitive care tind zadarnic să-l ție în loc sau să-l întoarcă la punctul de pornire.

În procesul muncii creatoare, omul își perfecționează necontenit vorbirea, făcând din ea un instrument din ce în ce mai fin, din ce în ce mai puternic, pentru a ajuta desvoltarea gândirii spre culmi tot mai înalte. Iar în același timp, se produce procesul invers, de înrâurire dela gândire spre limbă și muncă, în așa fel încât între ele este o curgere continuă de forță și dinamizare, care le face ca, în indisolubilă colaborare, să ducă omenirea mereu mai sus, pe căile luminoase ale eliberării definitive, la lumea aceea în care, cum spune Marx, „se va trece din domeniul necesității în cel al libertății".

De aici, se impune neapărat, între altele, o concluzie practică pentru educatori. Dacă limba fundamentează gândirea, dacă dar nu se poate concepe procesul gândirii, dela formularea unei propoziții simple până la raționamentele cele mai complicate, fără armătura solidă a limbii, atunci școala trebue să acorde cultivării limbii o atenție sporită. Aceasta trebue să fie datoria în primul rând a profesorilor de limba română. În cursurile lor, ei trebue să urmărească formarea la elevi a unei limbi clare, precise, cu conținut concret, sensibil, pentru fiecare noțiune. În acest fel, elevii vor ajunge să simtă în interiorul cuvintelor, reci la suprafață, și al grupelor de cuvinte, pulsând viața plină și caldă, în necontenită zvâcnire, a lupteî spre mai bine. Și nu numai profesorii de limba română, ci toți educatorii, toți aceia care conduc oameni, vor trebui să fie atenți la vorbirea lor; să facă necontenit să simtă legătura indisolubilă dintre limbă și baza ei, munca. Dela această din urmă, limba își va trage mereu sevă nouă și va fi ferită de uscăciune. „Limba este legată nemijlocit de activitatea de producție a omului și nu numai

de activitatea de producție, ci și de oricare altă activitate a omului în toate sferele muncii sale, dela producție la bază, dela bază la suprastructură. Deaceea, limba reflectă schimbările din producție mediat și nemijlocit, fără să aștepte schimbările în bază. Deaceea, sfera de acțiune a limbii... este... aproape nelimitată... limba, mai exact vocabularul, se află într'o schimbare aproape neîntreruptă. Desvoltarea continuă a industriei și a agriculturii, a comerțului și a transporturilor, a tehnicei și a științei cere limbii completarea vocabularului cu cuvinte și expresii noi, necesare activității lor. Și limba, reflectând nemijlocit aceste nevoi, își completează vocabularul cu cuvinte noi, își perfecționează structura ei gramaticală". (Stalin, „Marxismul și problemele lingvisticii" pag. 11 și urm.; vezi și „Cum vorbim", II. 6—10, pag. 4 și urm.).

Limba va lua din muncă neîncetat forțe noi, tinere și va fi în necurmată transformare spre forme tot mai viguroase, mai calde și mai vii.

Cu o astfel de limbă, gândirea va fi ferită de obscurități, de echivocuri, de toate artificiile de care se folosesc, spre zăpăcirea maselor, demagogii și falșii profeți.

Nu mai puțină grijă trebue să aibă educatorii de articularea precisă, de emiterea sonoră a elementelor limbii, la toți, nu numai la cei mai înzestrați. Cu cât articularea sunetelor se va face mai limpede și mai precis, cu cât armonia cuvintelor și a frazelor va fi mai îngrijită, cu atât înțelegerea și deci apropierea între oameni va fi mai ușoară și se va adăuga încă o verigă la lanțul străduințelor uriașe pe care le depun oamenii muncii pentru o lume mai bună și mai dreaptă, pentru gustarea de către toți cei ce muncesc, ajunși la un înalt nivel de cultură și conștiință, a tuturor bunătăților și frumuseților vieții.

D. A. BRADU

DESPRE FONDUL PRINCIPAL LEXICAL

Până în 1950, cuvintele din întregul vocabular au fost întotdeauna tratate pe același plan, fiind socotite de egală importanță pentru lingvistică. Și fiindcă se știe că lexicul se îmbogățește ușor, se afirma întotdeauna că elementele vocabularului nu pot servi de bază pentru a studia înrudirea între limbi: singure apropierile de structură gramaticală în special de morfologie, sunt concludente pentru aceasta. Desigur, se produceau dificultăți serioase când se cercetau limbile monosilabice, a căror morfologie este foarte redusă, dar la vocabular nu se putea în nicio caz face apel pentru a stabili familiile acestor limbi.

Situația s'a schimbat radical odată cu publicarea genialei lucrări a lui I. V. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*. Una din marile descoperiri pe care le aduce această lucrare lingviștilor este

existența fondului principal lexical, pe care I. V. Stalin îl definește astfel: „Esențialul în vocabular este fondul principal de cuvinte, în care intră ca nucleu toate rădăcinile. El este cu mult mai puțin cuprinzător decât vocabularul, dar trăiește multă vreme, dealungul veacurilor, și dă limbii o bază pentru formarea de noi cuvinte." (Lucr. cit., ed. P. M. R., pag. 24[2]) Exemple de cuvinte care aparțin fondului principal găsim la pag 10[3]: *apă, pământ, munte, pădure, peşte, om, a merge, a face* și altele. Tovarășul Stalin revine în mai multe locuri asupra acestei importante probleme, subliniind faptul că fondul principal lexical și structura gramaticală formează temelia limbii (pag. 6, 27 și 29[4]), că fondul principal lexical se păstrează vreme îndelungată și „este folosit ca temelie a vocabularului (pag. 26; vezi și pag. 27, 29 și 31) [5]) și că structura gramaticală și fondul principal lexical sunt „produsul unui șir de epoci" (pag. 27) [6]).

Lingviștii au văzut imediat marea importanță a acestei descoperiri. Vocabularul nu va mai fi tratat de aici înainte ca o masă amorfă, ca o îngrămădire de cuvinte de aceeași însemnătate, ci, printre ele, va trebui făcută o ierarhie, dându-se mai mare atenție cuvintelor care fac parte din fondul principal. Aceste cuvinte trebuie să ocupe un spațiu mai mare în dicționare și mai ales trebuie să preocupe mai mult pe autorii studiilor lexicale, va trebui urmărită în primul rând etimologia, evoluția formei și a sensului cuvintelor principale și numai în al doilea rând a celor dela periferia vocabularului. Iar când se studiază familiile de limbi, alături de structura gramaticală se va putea invoca și argumentul existenței sau neexistenței unui paralelism în componența fondului principal lexical. Constatând, de exemplu, că Aromânii au aceleași cuvinte ca și noi pentru noțiunile cele mai uzuale (numele de rudenie, ale multor animale domestice, ale multor instrumente elementare, numeralele, pronumele, acțiunile cele mai obișnuite) vom putea să ne folosim de această observație pentru a susține că felul lor de a vorbi este deaproape înrudit cu al nostru. Cu atât mai mult se va folosi compararea fondului principal lexical pentru a stabili legăturile de rudenie între limbile care au o structură gramaticală mult mai simplă.

Despre fondul principal lexical, lingviștii sovietici au scris destul de mult de un an încoace. De exemplu V. V. Vinogradov, *Despre fondul principal de cuvinte și rolul lui... în istoria limbii*, („Izvestia Ak. N. SSSR", X); A. P. Grigoreva, *Învățătura tovarășului Stalin despre fondul principal de cuvinte...* („Russkii iazăk v școle" 1951, fasc. 2); P. I. Ciornăh, *Învățătura lui I. V. Stalin despre vocabular și fondul principal lexical* („Izvestia Ak. Nauk SSSR", X); V. V. Vahmistrov (articol reprodus în ultimul număr al revistei

1. Vezi și „Cum vorbim", II, 6—10, pag. 11.
2. „Cum vorbim", II, 6—10, pag. 4.
3. „Cum vorbim", II, 6—10, pag. 2, 13 și 14.
4. „Cum vorbim", II, 6—10, pag. 12, 13 și 15.
5. „Cum vorbim", II, 6—10, pag. 13.

noastre). S'au pus deasemenea în studiu probleme concrete, urmând să apară lucrări privitoare la fondul principal lexical al mai multor limbi, printre care și limba română.

La noi, activitatea a început și în această privință. Cu excepția unui articol publicat în revista noastră (II, 11-12, pag. 1 și urm.), nu s'a mai scris nimic. Faptul este cu atât mai grav, cu cât fondul principal al limbii noastre (și al altor limbi) este obiect de studiu, nu numai în facultățile de filologie, ci și în școlile medii, și trebue ținut în seamă la predare chiar și în școlile elementare. Prin urmare lacuna trebue astupată fără întârziere. Avem actualmente în pregătire un articol pentru „Cum vorbim" și știm că se pregătește, în jurul aceleiași probleme, o comunicare la Academia R.P.R. Este puțin lucru.

Nu se poate totuși spune că lingviștii noștri nu au fost preocupați de problema pe care o discutăm. La facultățile de filologie s'au ținut cursuri asupra ei, iar despre lingviștii din București știm că au inițiat mai multe colective de lucru care și-au luat ca temă fondul principal al limbii române (și al altora). Dacă aceste colective au început, faptul se datorește în primul rând încetinelii de orientare și de acțiune care a fost caracteristică pentru întreaga noastră muncă din ultimul timp; dar se mai adaugă și altă cauză, anume neclămurirea asupra criteriilor după care se poate judeca dacă un cuvânt intră sau nu intră în fondul principal. Asupra acestei chestiuni s'au dus îndelungate discuții. Pentru a contribui la lămurirea ei, am reprodus în numărul nostru trecut articolul lui V. V. Vanmistrov și revenim cu rândurile de față.

Trebue să pornim, firește, dela definiția dată de I. V. Stalin, pe care am reprodus-o mai sus. După această definiție, în fondul principal „intră ca nucleu toate rădăcinile", el trăește multă vreme și folosește ca bază pentru formarea de cuvinte noi. Din aceste trăsături ale definiției și din exemplele citate de I. V. Stalin, s'a dedus că un cuvânt trebue să îndeplinească mai multe condiții pentru ca să poată fi atribuit fondului principal: 1. să exprime o noțiune importantă; 2. să fie mult întrebuințat; 3. să aibă familie (adică să fi dat naștere la derivate); 4. să fie vechi. Să trecem în revistă toate aceste puncte.

Deoarece noi studiem problema nu din punctul de vedere al activității omenești ci din punctul de vedere al reflectării ei în limbă, socotesc că nu trebue să punem problema importanței noțiunii, ci problema importanței cuvântului. Este evident că între ele este o strânsă legătură și că, cu rare excepții, cuvintele care desemnează noțiuni importante sunt și ele importante. Dar tocmai de aceea nu este cazul să adăugăm importanța cuvântului la importanța noțiunii, ci ajunge să prelindem una din ele, care va fi, evident, importanța cuvântului. Or, pe această cred că am încius-o atunci când am cerut ca cuvântul să fie mult întrebuințat. Din punctul de vedere lingvistic, tocmai prin aceasta se poate traduce importanța unui cuvânt prin întrebuințarea lui frecventă în vorbire și scriere. Urmează de aici

că prima și cea de a doua condiție se pot concepe, păstrându-se formularea celei de a doua. Trebue însă adăugat aici, după V. V. Vahmistrov, că nu poate fi considerat ca făcând parte din fondul principal un cuvânt care nu e folosit de toate straturile populației. V. V. Vahmistrov mai arată că elementele din fondul principal, fiind întrebuințate multă vreme și de multă lume, au în general numeroase sensuri derivate (figurate etc.).

Următoarea condiție este ca elementul discutat să aibă familie, adică să fi dat naștere la mai multe cuvinte derivate. De exemplu, în rușește *hodit'* „a merge", are următoarele compuse: *uĥodit'* „a ieși", *dohodit'* „a ajunge", *zahodit'* „a intra", *nahodit'* „a găsi", *obhodit'* „a înconjura", *podhodit'* „a se apropia", *dohodit'* „a se asemăna", *perehodit'* „a se muta", *prihodit'* „a sosi", *prohodit'* „a străbate", *shodit'* „a se scufunda", *uhodit'* „a pleca" și altele. Evident, verbul *hodit'* face parte din fondul principal al limbii ruse. Exemple asemănătoare se pot găsi ușor în limba germană și în limba latină. În românește însă, dacă am porni dela *a cede* și am constata că are compușii *conceda, deceda, preceda, proceda, succeda*, ne-am înșela, căci niciunul din aceste cuvinte nu este format în românește, ci toate sunt împrumutate. Limba română nu are facultatea de a crea compuși cu prefixe, afară de rare excepții (*în-, ne-* etc. și unele prefixe recente). Prin urmare nu ar avea niciun rost, atunci când e vorba de fondul principal al limbii noastre, să pretindem cuvintelor să servească de bază pentru compunerea cu prefixe.

Există însă posibilitatea derivării cu sufixe și pe această, limba noastră, deși în mai mică măsură decât limba rusă, o are. De exemplu dela *piatră* se formează *pietricică, pietroi, pietros, pietriș, împietri, pietrar, pietrărie* (limba franceză nu formează decât rare derivate, iar chineza de loc, deoarece nu are decât cuvinte monosilabice). Este însă posibil să găsim cuvinte de mare importanță în limbă și care totuși nu au dat nici un derivat sau numai foarte puține și neînsemnate din punctul de vedere al formației. Astfel deși *mamă* nu avem decât diminutive (*mămică* etc.); dela *pâine* nu avem niciunul cu adevărat întrebuințat. Tovarășii dela colectivul de limba română al Facultății de filologie din București, izbindu-se de această dificultate, au găsit, încă de anul trecut, o soluție: au socotit că sirurile de derivate și compuse trebue să punem la socoteală și locuțiunile, grupurile care, fără a da naștere unui adevărat compus, creează totuși cuvintelor asociate o situație specială. Astfel cuvântul *gură* are surprinzător de puține derivate, cuvinte nu prea întrebuințate. În schimb intră în tot felul de expresii ca *a face gură, a da gură, gura pânzei, în gura mare, mură'n gură, gură rea* etc., dintre care unele se pot traduce în limbi străine prin cuvinte compuse. Ideia aceasta pare justă, căci ea a fost exprimată și de V. V. Vahmistrov, în articolul citat.

Ajungem la ultimul punct, acela al vechimii. Se cere unui cu-

vani, ca să-l putem clasa în fondul principal: să fie vechi. Nu se poate totuși tăgădui că în fondul principal intră și cuvinte relativ noi. De exemplu, în limba noastră, cuvântul *voie*, de origine slavă, intră fără nicio îndoială, dacă nu pentru el însuși, apoi pentru multele și importantele derivate și compuse ale lui (*nevoie*, *învoi*, *bunăvoi*, *fără-voie* etc.). El nu este totuși din fondul străvechi al limbii. Dar și cuvinte mai noi, împrumutate de o sută sau două de ani, trebuie puse la socoteală, de exemplu *comun*, important atât prin el însuși, cât și prin numeroșii derivați: *comună (comunal)*, *comunism (comunist)*, *comunica (comunicat, comunicație, comunicativ)*, *comunitate*, *comuniune* etc. Este sigur că unele dintre cuvintele intrate azi în limbă vor pătrunde în fondul principal într'un răstimp încă și mai scurt. De aiurea ideea că fondul principal se îmbogățește mereu se găsește chiar în *Marxismul și problemele lingvisticii*, unde ni se spune că fondul principal lexical „se păstrează în tot ce are esențial" (pag. 26) [6], deci nu neschimbat, și că limba primitivă „avea un fond de cuvinte foarte sărac" (pag. 27) [7], care nu s'a putut îmbogăți fără să primească elemente noi.

S'ar putea susține că vocabularul se îmbogățește prin introducerea de cuvinte noi la periferia lui și numai după ce aceste cuvinte fac un stagiu îndelungat în limbă unele dintre ele ajung să pătrundă în fondul principal. Desigur că în multe cazuri această afirmație se verifică. Nu însă în toate, așa cum cred că am dovedit cu exemplele de mai sus. Mi se pare că se interpretează greșit cuvintele lui I. V. Stalin atunci când se face din vechime o condiție: tovarășul Stalin spune, în pasajele pe care le-am citat, că fondul principal „trăiește multă vreme", că „se păstrează", nu că toate elementele lui datează de mult. Deci nu trebue să cerem neapărat unui cuvânt din fondul principal să dateze de mult, dar trebue să ne așteptăm să dureze mult. Dacă, de exemplu, studiem limba latină, sau slava comună primară, trebue să ne așteptăm ca elementele de vocabular pe care le atribuim fondului lor primitiv să subsiste și azi în limbile romanice și în limbile slave. Dar dacă studiem fondul principal actual al limbii române sau al limbii ruse, nu trebue să pretindem neapărat ca elementele pe care le atribuim acestui fond să fi existat deja în latină, respectiv în slava comună. Având în vedere că fondul principal lexical evoluează încet, e de așteptat ca marea majoritate a elementelor lui să fie vechi, dar nu putem face din aceasta un criteriu absolut pentru recunoașterea lor.

Astfel, în ce privește limba noastră, cred că trebue să ne oprim la următoarele criterii: aparțin fondului principal acele cuvinte care sunt întrebuințate de toate straturile societății, au sensuri bogate, au dar derivate multe și importante sau sunt folosite în numeroase expresiuni; cele mai multe dintre ele sunt vechi și foarte vechi în limbă.

AL. GRAUR

6. „Cum vorbim", II, 6—10, pag. 12.
7. „Cum vorbim" II, 6—10 pag. 13

În nr. 6-7 al Almanahului literar, revistă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., filiala Cluj, D.M. critică pe Gh. Bulgăr pentru motivul că în revista „Cum vorbim", ocupându-se de limba scriitorului M. Sadoveanu şi a poetului D. Th. Neculuţă, nu merge niciodată dincolo de constatare, nu analizează mai adânc aceste procedee stilistice, nu le explică prin ideile, emoţiile şi sentimentele a căror expresie sunt". „Nu ne spune, de exemplu, de ce foloseşte Neculuţă neologisme, de ce zice *zee* şi nu *zeiţă*".

Şi D. M. vrea să dea o pildă de cum să se procedeze de azi înainte, scrlind: „ Gh. Bulgăr porneşte pe un drum bun când explică utilizarea conjuncţiei *şi* împreună cu acumularea de verbe prin tendinţa poetului de a crea impresia de continuitate, de durată fără pauză de timp". Criticul nu-i mulţumit cu atât, ci adaugă: (Neculuţă) „redă totodată imaginea mişcării, a unei desfăşurări mărete"...

Ceea ce ni se spune în plus aici este însă de aceeaşi natură cu şi explicarea tovarăşului Bulgăr. Nu se aduce altceva, nu se schimbă poziţia. Când analizezi în calitate de critic literar, cum vrea să facă D. M. limba unui scriitor, trebue să mergi mai adânc, aşa cum teoretic pretinde tovarăşul, dar cum în practică nu o face. Spune că folosirea cuvintelor *codrului, drăguiule* aduce o notă de familiaritate intimă, şi numai atât, a adăuga că folosind conjuncţia *şi* poetul a intenţionat să redea impresia de „mişcare" şi „desfăşurare" şi numai atât, nu e deajuns, dat fiind că poetul n'a făcut aceasta „de dragul" familiarităţii cu codrul sau de dragul mişcării.

D. M. a analizat întocmai ca Gh. Bulgăr, ca lingvist a arătat cum printr'o succesiune de cuvinte etc. se redă la început impresia de mişcare, de linie abia perceptibilă, care în strofa a doua creşte gradat pentru ca în a treia poetul să exclame:

Ce inimi de viaţă 'n slavă se avîntă!

şi a rămas aci cu analiza. Astfel de analiză literară a limbii, fără legătură cu conţinutul ideologic (crede cineva că „familiaritatea cu codrul", „continuitatea", şi „mişcarea" constitue fondul poeziei?) o făceau altă dată unii profesori dela Universitate şi unii critici literari, dar nu-şi mai are loc în R.P.R. Baza teoretică a acestei analize se găseşte în „artă pură" D. M. gândeşte că Neculuţă ar fi vrut pur şi simplu să facă în poezie tabloul deşteptării oraşului. Cum, aşa? n'are poezia temă socială? N'are idee? Pe coperta volumului doar stă scris *„Spre ţărmul dreptăţii"!*

D. M. a înlocuit cuvântul „continuitate" din analiza tov. Bulgăr prin cuvântul „mişcare"; amândoi sunt pe aceeaşi poziţie. Cearta e doar asupra chestiunii dacă în expresia lui Neculuţă e continuitate sau şi mişcare; D. M. n'a păşit nici măcar cu un deget mai departe spre conţinutul ideologic al poeziei.

Citind critica autorului dela Cluj, ne punem însă o problemă mai generală, de principiu: poate un lingvist să se ocupe de limbă fără a arăta fondul operei?

În ce privește pe criticul literar, „spunem dela început și dacă el greșește serios dacă nu studiază limba unui autor pe baza principiului că limba este un mijloc de artă și servește ca atare scriitorului pentru exprimarea conținutului. Dar lingvistul nu se poate ocupa de limbă fără a analiza gândirea ideologică exprimată într'un text."

Noi credem că da. Lingvistica este o știință — tânără, ce-i drept — dar autonomă, mai ales după ce I. V. Stalin a scos-o din impasul în care ajunsese. Ea cercetează fenomenele de limbă, din limba maternă și din altele, ca să poată găsi legile interne de desvoltare și să poată fi normativă, pentru a ajuta la exprimarea cât mai clară și precisă a gândirii.

Evident că fenomenele de limbă, ca orice fenomene naturale și sociale, nu sunt izolate, au contingențe între ele și cu altele, au cauze, efecte etc., dar așa cum fizica cercetează aparte fenomenele fizice, chimia, pe cele chimice, formând științe autonome, tot așa și lingvistica poate cerceta aparte fenomenele de limbă, și constitue astfel o știință de sine stătătoare cum spune I. V. Stalin: „limba are particularitățile ei specifice care o disting de celelalte fenomene sociale... Aceste particularități sunt proprii numai limbii; și tocmai pentrucă sunt proprii numai limbii, studiul limbii formează obiectul unei științe de sine stătătoare, — lingvistica. Fără aceste particularități ale limbii, lingvistica și-ar pierde dreptul la o existență de sine stătătoare". (I. V. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*, Ed P.M.R. pag. 38) [2])

Așa dar studiile de limbă (lingvistica) nu sunt un aspect al criticii literare. Criticul literar, vorbind de limbă, trebue să arate cum mijloacele lingvistice exprimă artistic conținutul ideologic. Lingvistul constată că în limba respectivă au fost posibile cutare construcții sintactice sau de vocabular și că structura gramaticală a limbii le-a permis: el le înregistrează și le folosește, când îi trebue, la formarea vreunor reguli de sintaxă sau la explicarea vreunui fenomen fonetic etc., fără a fi obligat să țină seamă de fondul operei unde au fost folosite ca expresii.

„Structura gramaticală este baza limbii." Trăsătura caracteristică a gramaticii constă în aceea că ea stabilește regulile modificării cuvintelor, având în vedere nu cuvinte concrete ci în general cuvinte fără caracter concret; ea stabilește reguli pentru compunerea propozițiilor, având în vedere nu propoziții concrete ci în general orice fel de propoziții, independent de forma concretă a cutărei sau cutărei propoziții. Prin urmare, făcând abstracție de particular și concret, atât în cuvinte cât și în propoziții, gramatica ia acel element comun care stă la baza modificărilor cuvintelor și a îmbinărilor lor în propoziții și construește din acel element comun reguli gramaticale, legi gramaticale." (I. V. Stalin, lucrarea citată, pag. 24 și urm.) [3]. Baza cercetărilor lingvistice o formează acest element comun.

1. Vezi și „Cum vorbim", fl. 6–10, pag. 18
2. „Cum vorbim", fl. 6–10, pag. 22

Este de trebuință a studia vocabularul limbii române, și în primul rând fondul principal de cuvinte; să știm ce loc ocupă, de exemplu, elementul slav. Pentru aceasta lingvistul nu are nevoie să-sesiseze „impresia de continuitate" și „de mișcare" pe care o anume împerechere de cuvinte o poate da uneori. Acestea sunt cazurile concrete și particulare în care se folosesc cuvintele de care se ocupă criticul literar.

Limba, ne învață I. V. Stalin, este indiferentă față de clasele sociale. „Ea servește în egală măsură toate clasele societății și manifestă din acest punct de vedere un fel de indiferență". Ea trebue cercetată și *în-această* poziție. Nu criticul literar o face, ci lingvistul. Criticul literar analizează limba în situația cealaltă, pe care o precizează tot I. V. Stalin, când zice „oamenii, diferitele grupuri sociale, clasele sunt departe de a fi indiferente față de limbă. Ele se străduesc să folosească limba în interesul lor".

Deci vorbirea poate fi studiată din două puncte de vedere: cum o folosesc oamenii, scriitorii, poeții dar și ca fenomen social comun pentru toți ca mijloc care dă oamenilor posibilitatea de a se înțelege unul cu altul, de a organiza producția și viața în comun.

S'ar putea naște întrebarea: nu-i atunci lingvistul un formalist ? (Deși D. M. n'o spune, în fond de acest lucru îl învinuește pe Gh. Bulgăr.) Noi credem că nu, întrucât lingvistul marxist nu trebue să despartă limba de gândire și nu poate studia limba indiferent față de istoria societății care o vorbește. El trebue să studieze limba ca „realitate nemijlocită a gândirii" (Marx). Aci nu-i însă vorba de gândirea politică, filozofică, juridică ci de „gândirea ca formă de mișcare a materiei superior organizată" (Lenin) care nu-i un fenomen de suprastructură (v. L. Răutu, *Problemele științelor sociale în desbaterea Academiei R. P. R.* (21-25 martie 1951), pag. 57).

Lingvistul care n'ar fi în stare să privească fenomenele de limbă în existența lor, indiferentă față de clase, rămâne pe jumătate mă-car, pe poziția lui Marr. Legile interne ale limbii sunt valabile pentru toate clasele. Munca lingvistului are scopul să le afle. Ele nu pot fi modificate în interesul de clasă. În cadrul legilor limbii însă, scriitorii pot folosi limba în interes de clasă pentru a exprima ideile lor, gândirea lor ideologică, pentru a o folosi ca mijloc de luptă de clasă. Când criticul literar analizează o operă literară, el e dator să se preocupe de limbă din acel punct de vedere, din care lingvistul o privește numai în măsura în care, eventual, l-ar servi la explicarea vreunei modificări.

Lingvistul rămâne indiferent față de poziția partinică? „În afară de conținutul său specific, orice știință cuprinde de asemenea și elemente care țin de concepția despre lume" (M. B. Mitin, *Problemele științelor sociale în desbaterea Ac. R. P. R.*, pag. 42). Lingvistul nu face studii de limbă de dragul studiilor. Limba trebue îndrumată, și tocmai de aceea el trebue să aibă poziție partinică și anume pe cea

justă. „Orice știință are nevoie de o teorie de ansamblu; așa Ideologia clasei dominante are o înrâurire puternică asupra științei (I. Răutu, lucrarea citată, pag. 71).

Lingvistul deci are a studia limba de pe poziția și în lumina concepției despre lume a clasei muncitoare, în lumina materialismului dialectic precizat, în ceea ce privește limba, atât de clar și răspicat de I. V. Stalin. Numai astfel savantul va putea afla legile adevărate și va putea îndruma justa desvoltare a limbii „pe făgașul (cum spune tovarășul Răutu), apropierii ei cât mai mari de limba vorbită de popor".

În concluzie: au datoria să analizele limba și criticul literar și lingvistul. Criticul o privește ca mijloc de exprimare artistică a conținutului ideologic al unei opere literare, lingvistul ca mijloc de comunicare *comun* tuturor oamenilor care o vorbesc.

Cercetările amândurora trebue făcute de pe poziția partinică a clasei muncitoare pentru ca astfel munca lor să dea rezultate valabile și folositoare poporului.

TOMA VASILESCU

ANALIZA LITERARĂ ȘI ANALIZA STILISTICĂ

Prin stilul unui autor, stil scris sau vorbit, se înțelege chipul particular în care folosește limba un scriitor sau un vorbitor — scriitorul într'o operă scrisă, iar vorbitorul în diferite ocazii. Dacă pentru exprimarea unei idei scriitorii sau vorbitorii ar avea la îndemână o singură formă, atunci toată lumea ar exprima fiecare idee în același fel, neavând nicio posibilitate de alegere. Lucrurile nu stau însă așa, ci, dimpotrivă, pentru exprimarea aceleiași idei un scriitor sau vorbitor poate uneori întrebuința zece și, nu rare ori, chiar mai multe forme. Astfel, eu pot spune: 1) mă bucur că ai venit; 2) ai venit, mă bucur; 3) ce bine-mi pare că ai venit; 4) abia ai venit; 5) venirea ta mi-a produs o adevărată bucurie; 6) ce bucurie ai venit etc. Așa dar același conținut logic se poate exprima în mai multe feluri și, în fiecare expresie, se schimbă fie vocabularul, fie modul de îmbinare a cuvintelor în propoziții și fraze, adică sintaxa. Vorbitorul sau scriitorul alegând una din aceste expresii pentru a arăta conținutul logic pe care l-ar fi putut arăta fiecare dintre ele, folosește într'un chip particular limba, și acest mod particular constitue „stilul" său propriu.

În minte răsar îndată, în chip firesc, întrebările: 1) care-i cauza care a adus la multiplicitatea de expresii putând reda același conținut logic și; 2) care sunt motivele care determină pe un vorbitor sau scriitor să aleagă o anumită expresie din mai multe pe care le oferă limba. Cauzele care au dus la crearea mai multor expresii pentru aceeași idee nu se confundă întotdeauna cu motivele care determină pe autor să aleagă între mai multe posibilități de exprimare. Pe noi ne interesează însă, în articolul de față, numai pri-

pansul la a doua întrebare, prin care, adesea, vom da răspuns şi la chestiunile conexe primei întrebări. Să încercăm deci să vedem ce motive determină alegerea unei expresii.

Este un lucru prea cunoscut că în vorbire nu există forme fără fond, expresii fără conţinut, cuvinte fără înţeles. Aceasta nu înseamnă însă că există o unitate mecanică între fond şi formă, între conţinut şi expresie, între sens şi cuvânt, între idee şi propoziţie sau frază. În fiecare cuvânt, propoziţie, frază există un conţinut logic, dar acelaşi conţinut nu aduce pe buzele vorbitorului sau sub pana scriitorului în chip mecanic aceeaşi expresie, ci acelaşi conţinut poate aduce, în diferite situaţii, pe buzele sau sub pana diferiţilor vorbitori sau scriitori, altă expresie. Care sunt motivele acestei variaţii? S'ar putea presupune că natura ideilor, calitatea imaginilor specificul logic al conţinutului aduc, în chip necesar, o anumită expresie şi nu alta. Această presupunere este cu desăvârşire greşită. Să luăm un exemplu cât se poate de banal. Se ştie că răsăritul lunii a impresionat simţirea multor poeţi. Dacă doi poeţi descriu, într'o bucată, răsăritul lunii, înseamnă că, din punctul de vedere al conţinutului logic, al naturii fenomenului descris, al esenţei ideilor, nu există nicio deosebire între ei. Dacă, în mod automat, acelaşi conţinut ar aduce aceeaşi expresie, ei ar trebui să nu se deosebească absolut deloc nici în stil. Iată câteva versuri care ne dovedesc contrariul:

Luna, luna ies'întreagă, se înalţă aşa bălae
Şi din ţărm în ţărm durează o cărare de văpae
Ce pe-o repede'nmiire de mici unde o aşterne
Ea copilia cea de aur, visul negurei eterne.

(Eminescu)

Coşbuc zice:

Iat-o! Plină despre munte
Iese luna din brădet
Şi se înalţă 'ncet-încet
Gânditoare ca o frunte
De poet.

În esenţă, conţinutul este acelaşi: tabloul răsăritului lunii. Deosebiri de detaliu sunt în cele două tablouri: la Eminescu, luna răsare peste mare, la Coşbuc despre munte. S'ar putea deci spune că deosebirile de stil se datoresc diferenţelor de detaliu ale celor două tablouri. Iată însă două versuri din *Călin*, unde tabloul este cât se poate de asemănător cu cel din Coşbuc:

De un deal răsare luna ca o vatră de jăratic
Rumenind străvechii codri şi castelul singuratic.

Comparând versurile din *Călin* (Eminescu) cu cele din Coşbuc, se vede că la Eminescu este o singură propoziţie, cu complementul de loc înaintea predicatului, cu predicatul înaintea subiectului, cu comparaţie după subiect şi cu un participiu (gerunziu) însoţit de complemente drepte. La Coşbuc, dimpotrivă, fraza începe cu un

imperativ-interjecție însoțit de un complement drept. Vine apoi o propoziție care începe cu atributul adjectival al subiectului, urmat de complementul circumstanțial de loc, de predicat, de subiect, de un nou circumstanțial de loc. Urmează o copulativă, ale cărei părți sunt în ordinea următoare: 1) predicat; 2) complement de mod-adv.; 3) complement de mod-adjectiv; 4) expresie conținând o comparație. Vocabular: la Eminescu *luna răsare*, la Coșbuc *iese luna*; la Coșbuc este vorba de *brădet*, la Eminescu de *străvechii codri*; la Eminescu *luna este o vatră de jăratic*, la Coșbuc *o frunte de poet*. Ce să mai zicem de deosebirile de expresii dintre primele versuri citate din Eminescu și versurile aceluiași poet și cele ale lui Coșbuc. Se constată deosebiri de expresie nu numai între Eminescu și Coșbuc, ci între Eminescu și Eminescu. Se vede deci, lămurit, că, deși esența conținutului logic este aceeași, totuși expresiile diferă nu numai dela un autor la altul, ci la același autor. S'ar putea însă obiecta că la Coșbuc *despre munte iese luna din brădet*, pe când la Eminescu *pe un deal răsare luna* și că deci faptul că la un autor este vorba despre un deal și la altul despre munte a adus deosebirea de expresie. La această obiecție răspundem: 1) că înlocuirea termenului *munte* cu *deal* la Coșbuc n'ar fi schimbat detaliul tabloului, căci poetul are posibilitatea să facă multe inversiuni; 2) există o deosebire esențială de conținut între cele două comparații: la Eminescu, *luna* este ca *o vatră de jăratic*, la Coșbuc, dimpotrivă, ca o *frunte de poet*; *frunte de poet* și *vatră de jăratic* nu-i tot una și, totuși, expresia lingvistică este absolut identică: ca o + *substantiv* (frunte, vatră), de + *substantiv* (poet, jăratic).

Este deci limpede că natura detaliilor unui tablou, într'o descriere, natura argumentelor într'un discurs sau într'o expunere filozofică, calitatea unei demonstrații unei teoreme geometrice etc. nu aduce în mod automat o anumită sau anumite expresii. În acest fel, se poate face o analiză literară a unui text, cercetându-se calitatea imaginilor, gradul în care ne impresionează, dacă corespund realității, întrucât realitatea este transfigurată prin ele, valoarea lor artistică, originalitatea autorului în făurirea lor etc., dar nu se va putea găsi niciodată o corespondență automată între natura fondului și expresia lingvistică, fiindcă: 1) conținuturi diferite pot fi redate prin aceeași expresie (vezi comparația); 2) același conținut logic poate fi redat prin expresii diferite.

Există totuși o deosebire stilistică între diferitele expresii ale aceleiași idei și există un motiv care determină pe un autor să aleagă o anumită expresie între mai multe pe care i le oferă limba. Aceste deosebiri izvorăsc însă din condițiile mecanismelor logico-afective în care se făuresc diferitele expresii. Se poate spune: 1) stăi, mașina; 2) oprește-te, că vine mașina; 3) fiindcă vine mașina e bine să te oprești, ca să nu te calce. Există, firește, o deosebire între cele trei expresii, care au același conținut logic, dar deosebirile nu se datoresc naturii conținutului logic, ci condițiilor lexico-afective în care s'a făurit expresia. În primul caz, ie-

peziciunea surprizei nu mi-a îngăduit decât făurirea unei fraze alcătuite din două propoziții juxtapuse, dintre care a doua n'are decât subiectul, iar prima numai predicatul. În cazul al doilea surpriza n'a fost atât de mare, iar în cazul al treilea se pare că eram destul de puțin îngrijorat. Așa dar diferitele expresii, având același conținut, arată gradul intensității participării creerului și inimii la conținutul exprimat. Se poate ca întâmplările unui basm să fie redate numai prin propoziții juxtapuse sau numai prin coordonate sau subordonate, dar prin aceasta esența conținutului nu se va schimba ci se va schimba numai gradul de intensitate și raportul de coeficiență al mecanismelor logico-afective în făurirea diferitelor expresii. Psihologia vorbește de noțiune, de reprezentare, de judecată, de silogism, de sentiment, de pasiune, de emoție etc. Toate acestea sunt diferite *forme* de manifestare ale psihicului omenesc. Când vorbește însă de *reprezentare*, psihologia nu se gândește la conținutul unei anumite reprezentări în special, cum ar fi de pildă reprezentarea unei case sau a unui pom sau a unui pelsaj din natură, ci la mecanismul prin care pot fi readuse înaintea diferitelor experiențe psihice, idei, sensații etc., la modul petrecerii acestui act psihic. Totuși reprezentarea sau emoția sau sentimentul au anumite caracteristici, anumite dimensiuni de care se ocupă psihologia, cum sunt: durata, intensitatea, claritatea etc., însușiri comune tuturor manifestărilor de același gen, indiferent de conținutul, de natura, de esența lor specifică. Psihologia se poate ocupa firește de un anumit afect în special, de durere de pildă, dar atunci îi va descrie esența, specificul, adică tocmai însușirile care nu sunt comune cu afecte de aceeași specie.

Și pentru descrierea unui afect, în special, psihologia recurge adesea la literatură. Cam în același raport se găsește și stilistica față de literatură. Studiul literaturii are de obiect conținutul specific, esența logică a unei bucăți literare, pe când analiza stilistică are în vedere dimensiunile clarității, intensității, rarității, noutății, vechimii, răspândirii sau singularității unei expresii față de altele cu același conținut deci de același gen. În comparațiile *ca o frunte de poet* și *ca o vatră de jăratic* analiza literară caută specificul fiecăreia, raportul ei cu realitatea, potrivirea sau nepotrivirea, justețea, domeniul din care este luată etc. Analiza stilistică nu are în vedere decât intensitatea, claritatea etc. conținutului conferită de expresie. Într'adevăr, în loc de luna *ca o vatră de jăratic*, poetul ar fi putut spune: *vatra de jăratic a lunii*. Conținutul nu s'a schimbat. Pentru analiza literară deci însușirile sunt aceleași. Pentru stil însă s'a schimbat multe: intensitatea comparației s'a mărit în cazul al doilea, când nu s'a mai arătat formal că este vorba de o comparație. Așa dar în critica stilistică interesează dimensiunile logico-psihologice pe care le conferă aceluiași conținut logic diferitele expresii prin care poate fi redat, pe când în critica literară interesează tocmai conținutul logic, specific, esența, natura cuprinsului psihic al unei producții literare, chiar dacă i se schimbă forma, nu fondul.

Așa dar, nu se poate afirma că diminutivele *drăgușele* și *codrușele* au venit sub pana lui D. Th. Neculuța aduse de „un sentiment de jale și singurătate", având rostul „de a da expresiei o notă de familiaritate intimă, tălmăcind suspinul lăuntric", — așa cum face *Almanahul literar*, 6—7, pag. 181-4, — fiindcă tristețea și suspinul lăuntric nu sunt redate întotdeauna în mod automat prin diminutive și prin alte expresii, iar nota de familiaritate intimă a unui conținut nu este conferită numai tristeții și suspinului lăuntric, ci și altor afecte. Autorul analizând versurile:

Palate, templе, domuri sfidătoare
Din brațul nopții prind a se desface,
Și'n șirai roz-alb începe să se îmbrace
În fața dimineții zâmbitoare...
Ce imn de viață'n slavă se aruncă.

găsește că, ideea mișcării exprimate în strofă a adus verbe din ce în ce mai dinamice: „învie", „se preface", „se mișcă" pentru ca verbul „a se arunca", la indicativ să sugereze (împreună cu celelalte cuvinte) imaginea falnică a unei zile de muncă: „Ce imn de viață'n slavă se aruncă!" Autorul confundă conținutul logic, fondul, ideea cu dimensiunile pe care i le conferă forma, expresia, stilul. Într'adevăr, verbele *învie*, se *preface*, *se mișcă*, *se aruncă* sunt dinamice nu prin faptul că sunt la indicativ și că sunt în parte juxtapuse, căci și o stingere treptată poate fi redată prin aceeași formă (de ex. lumina s'a micșorat, a pălit, a pălăit slab, s'a stins); ci dinamismul se datorește conținutului lor, esenței, țesutului, miezului, sâmburelui lor logic. Este foarte just că succesiunea în parataxă a verbelor mărește intensitatea și dă o notă de grabă faptelor care se succed, dar imaginea falnică a unei zile de muncă o trezește în mintea noastră fondul, esența logică, pe când stilul nu face decât să-i dea tărie, vioiciune, ritm scandat, caracteristici pe care le pot avea mai multe conținuturi logice și nu numai cel în care le întâlnim.

Înseamnă atunci că la analiza stilului unui autor să se insiste numai diferitele expresii caracteristice, fără să se arate valoarea lor? Hotărît, nu. Cum să se facă atunci analiza stilului unui autor, ai lui Neculuță de pildă, dacă obiectul ei este deosebit de obiectul criticii literare? Problema aceasta nu se poate rezolva decât dând răspuns primei întrebări formulate la început: cum s'a ajuns la pluralitate de expresii pentru redarea aceluiași conținut. Această chestiune vom încerca să o discutăm, în curând, cu altă ocazie.

Am vorbit până acum de o analiză stilistică, presupunând că un autor n'are altceva de făcut decât să aleagă între două sau mai

multe expresii ale aceleiași idei, fără să contribue cu nimic la îmbogățirea limbii.

Există însă numeroase cazuri în care un scriitor sau vorbitor nu numai că face o alegere personală între diferitele forme gramaticale și de vocabular prin care poate exprima o idee, ci creează cuvinte și expresii noi, nemaiauzite și nemaiîntrebuințate până la el. În acest fel, el este un creator de limbă. Astfel că, la un moment dat, se poate face o analiză a limbii (înțelegând prin limbă și stilul, dar și studiul evolutiv al limbii) unui scriitor numai din punct de vedere al gradului în care el este un creator în acest domeniu. Și în acest caz, firește, se va vorbi de valoarea stilistică a noilor expresii, dar simpla constatare a creațiilor de limbă ale unui scriitor constituie o cercetare în sine destul de însemnată și de meritorie. Dar nici motivul apariției noilor fapte de limbă la un scriitor nu va fi căutat în esența logică, în conținutul afectiv sau emotiv al unei mișcări psihice, fiindcă conținut literar și formă lingvistică sunt obiectele de cercetare ale unor puncte de vedere diferite.

N. I. BARBU

DIN METODOLOGIA LIMBII ROMÂNE

În genialele sale lucrări despre lingvistică, I. V. Stalin a demonstrat în chip clar și convingător care sunt problemele de bază ale limbii, arătând raportul limbii față de bază și suprastructură, raportul ei față de producție și gândire, stabilitatea fondului principal de cuvinte și a structurii gramaticale a unei limbi, schimbările neîncetate intervenite în compoziția vocabularului mai ales.

Definind noțiunea de limbă I. V. Stalin spune: „Fiind nemijlocit legată de gândire limba înregistrează și fixează în cuvinte și în combinații de cuvinte în propoziții rezultatele activității gândirii, succesele omului în munca lui de cunoaștere și face posibil în acest fel schimbul de idei în societatea omenească".

Temelia limbii în învățătura stalinistă stă în structura gramaticală a limbii și în fondul ei principal de cuvinte. „Gramatica stabilește regulile de modificare a cuvintelor, regulile de combinare a cuvintelor în propoziții" iar în fondul principal de cuvinte, „intră ca nucleu toate rădăcinile" și el „trăește multă vreme de-a lungul veacurilor și dă limbii o bază pentru formarea de noi cuvinte".

Urmând teoriile staliniste despre limbă care au îmbogățit marxismul și au scos lingvistica sovietică din stagnarea în care se găsea, și metodele de predare a limbii în învățământ au căpătat un nou impuls iar interesul pentru aceste probleme a crescut în ultimul timp.

Hotărîrile sesiunii unite a Secției de literatură și artă a Academiei de Științe a U.R.S.S. și a Academiei de Științe pedagogice a R.S.F.S.R. cu privire la problemele predării limbilor în școală precum și Hotărîrea sesiunii lărgite a Secției a VI-a (Știința limbii

literatură și artă) a Academiei R.P.R. în 1951, au deschis larg perspective studiilor de metodologie a limbii și literaturii.

Problemele de bază care se pun în predarea limbii în școală sunt:

a) însușirea de către elevi a unui vocabular cât mai bogat; b) cunoașterea sensului cuvintelor și expresiilor caracteristice limbii; c) însușirea legilor gramaticale — fonetice, morfologice, sintactice — d) cunoașterea și aplicarea corectă a regulelor ortoepice și ortografice; e) realizarea principiului istoric în studiul limbii; f) desvoltarea gândirii și vorbirii elevilor.

În însușirea acestor cunoștințe trebue să se realizeze însă o strânsă corelație. Activitatea de însușire a vocabularului nu trebue ruptă de studiul gramaticii, vocabularul fiind materialul de construcție al limbii, pe baza regulilor gramaticale. Nu se învață cuvinte pentru cuvinte în sine și nici nu se memorizează reguli gramaticale pentru ele însile, ci toate acestea urmăresc să deprindă pe elev cu o exprimare corectă și frumoasă a gândirii lor.

Deasemenea în studiul gramaticii legătura dintre morfologie și sintaxă trebue strâns păstrată. Deși morfologia și sintaxa sunt două părți egale ale gramaticii, ele stau într'o strânsă interdependență.

„La studierea morfologiei în clasele V—VI trebue să se arate elevilor că schimbările cuvintelor sunt determinate de îmbinarea cuvintelor în propoziții. În același timp elevii trebue să capete noțiuni precise și asupra sistemului formelor de flexiuni, proprii părților de cuvânt. Pentru aceasta este necesar să se concentreze atenția elevilor asupra formelor însăși, luate în afara propoziției, folosindu-se în special tabele de declinare și de conjugare. În studierea morfologiei trebue să se acorde o atenție specială analizei morfologice, iar analiza sintactică în raport cu aceasta trebue să aibă un rol subordonat. În studierea sintaxei situația se inversează („Hotărîrea Sesiunii unite" reprodusă în „Cum vorbim", III, 1, pag. 2).

O atenție suficientă trebue dată și fonetici a cărei cunoaștere ajută pe elevi în studierea morfologiei, în pronunțarea exactă, și mai ales în scrierea corectă.

Vom pleca deci dela aceste considerații și în predarea unui capitol de morfologie, de exemplu, vom urmări aplicarea lor pe cât este cu putință.

Astfel în predarea noțiunii de substantiv, care este cuvântul prin care numim tot ce există — ființe și lucruri — concrete și abstracte, vom căuta în prima lecție să îmbogățim și să organizăm vocabularul elevilor și să precizăm conținutul noțiunii de substantiv. Vom arăta că prin ființă se înțelege viețuitoarele de orice fel, — tot ce este însuflețit — iar prin lucruri, obiectele concrete neînsuflețite și construcțiunile minții noastre.

Lămurind noțiunea de substantiv concret îi vom face pe elevi să observe că numele acesta se dă ființelor sau lucrurilor care au un corespondent de sine stătător, în realitatea concretă, pe când sub-

stantivele abstracte sunt numele date unor idei care nu au existență de sine decât în gândirea noastră.

În această parte a lecției este foarte important de controlat felul în care elevii știu să aleagă cuvintele după semnificația lor și cât de bogat sau de redus este bagajul de cuvinte pe care-l posedă. Pentru a face acest control se prezintă la tablă un tablou în care sunt trasate rubrici pentru fiecare categorie de substantive și se trec în ele câteva exemple. Tabloul este copiat de elevi în caietele lor.

Nume de oameni	Nume de animale	Nume de păsări	Nume de pomi	Nume de obiecte	Nume de materii	Nume de acțiuni	Nume de însușiri	Nume de fenomene	Noțiuni științifice
copil femeie aviator	cal lup țap	cocoș cuc vultur	nuc prun șiejar	creion plug secere	lapte fier sare	luptă întrecere scriere	blândețe cinste vitejie	căldură frig secetă	istorie fonetică epocă

După aceasta se cere elevilor să completeze pe loc și cu alte cuvinte fiecare rubrică. Se cercetează apoi câteva tabele și se fac observațiile necesare.

Pentru activitatea individuală a elevilor li se dă să întocmească un astfel de tablou acasă. Tabloul poate fi completat cu alte rubrici, pentru noi categorii de nume, care n'au fost cuprinse în tabloul prezentat în clasă și pe care ei le pot sesiza în vocabularul limbii noastre. Astfel sunt categoriile de nume de oameni după profesiuni, grad de rudenie, apartenență politică, nume de insecte, de pești, nume de plante, de flori, de cantități etc.

După această primă lecție se trece la studierea substantivelor comune și proprii și apoi la studiul formelor de flexiuni ale substantivului — proprii morfologiei — urmărindu-se schimbarea formei substantivelor după gen, număr și caz.

I. NEGOESCU

CÂTEVA OBSERVAȚII ASUPRA LIMBII UNOR OPERE LITERARE

Deși destul de lung, titlul acestui articol are nevoie de lămuriri, în sensul că conținutul lui este mult mai modest decât pare. Nu mă gândesc deloc să studiez, fie și din fugă, limba operelor în discuție, ci vreau numai să relevez anumite greșeli, în speranța că observațiile mele vor fi de folos atât autorilor vizați, cât și acelora care eventual vor lua cunoștință de ele. Totodată trebue să mai precizez că nu mă voi opri decât asupra unor fapte de limbă veche și de vorbire dialectală.

În „Contemporanul" cu data de 3 august 1951 a apărut un frag-

ment din evocarea dramatică în trei acte „Ion Vodă cel Cumplit" de Laurențiu Fulga. Autorul se silește să pună personajele acestei piese de teatru să vorbească, aproximativ, cum se vorbea, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, la Iași și prin alte părți ale Moldovei. Intenție foarte lăudabilă, căci pornește dela ideea justă că între modul de a vorbi al personajelor unei opere literare și condițiile de viață socială în care trăiesc ele există o strânsă legătură, pe care a constatat-o, într'un anumit fel, și spiritul de observație al poporului, cum arată zicala „ori te poartă cum îți-i vorba ori vorbește cum îți-i portul". Din păcate, intenția autorului s'a realizat, judecând după fragmentul amintit, numai într'o foarte slabă măsură.

Iată câteva greșeli și inadvertențe. Moldovenii (neinfluențați de vorbirea muntenească) n'au spus și nu spun *ăsta* (lipărit *ista*, ceea ce pare a fi o simplă eroare tipografică, la fel cu *jăcui* pentru *jăcui*), ci *ista* (cf. și *aista*, căruia îi corespunde lem. *ajasta*, des folosit în fragmentul citat). Tot așa sunt necunoscute graiurilor moldovenești forme de viitor ca *ne-o întreba, ne-o trage* sau infinitivul *(mi-ar) place*. Cine a citit pe Creangă (și nu numai orice scriitor, ci și orice cetitean din patria noastră, cunoscător al limbii române, trebue să-i oricească, dacă nu l-a citit încă) știe că acest mare povestitor moldovean scrie regulat *ne-a întreba, ne-a trage* (cf. *Poate mai de-apoi a veni cineva și-a zice: Ce-a fi aceea, ducă-se pe pustii!* etc.). Cât despre *mi-ar place*, nici măcar toți Muntenii de astăzi nu vorbesc așa, căci forma *place* (pentru *plăcea*) este o apariție recentă. Aș pune împreună cu aceste presupuse moldovenisme și pe *(eu) auz, (eu) crez*, deși situația se prezintă întrucâtva diferit, prin faptul că formele cu *z* au circulat și, sporadic, mai circulă în unele graiuri moldovenești. Dacă le amintesc totuși, mă întemeiez pe constatarea, la îndemâna oricui, că vorbirea actuală moldovenească se deosebește izbitor de cea muntenească, între altele, tocmai prin absența acestor forme verbale așa zise iotacizate. De aceea folosirea lor de către Ion Vodă sau Goia va trezi, cu siguranță, nedumerirea spectatorilor (și a cititorilor) mai mult ori mai puțin atenți la felul de a vorbi al compatrioților noștri.

Autorul dă impresia că ține cu tot dinadinsul să facă din personajele sale reprezentanți autentici ai limbii noastre de acum patru veacuri. Altfel nu-mi pot explica de ce spune *ceusta* (lipărit greșit cu *s*, cf., o singură dată, *Petru Schiopul*, unde va fi intervenit însă pronunțarea regională muntenească *schiop* pentru *șchiop*) în loc de mult mai răspânditul (și singurul înțeles de toată lumea) *paharnic*, *Berheci* (și nu *Berheci*, cum trebue să se fi spus și pe vremea aceea) sau, mai ales, *boieria ta*, creație proprie și, deci, artificială (după modelul lui *măria ta*) în construcții ca (Homocul Joldea va însoți alaiul până la Agapia) *iar boieria ta, ia întoarce, să dai ochi* (sic!) *cu mine*. Tot aici aparține *întru aceea* (de câteva ori), cu sensul necunoscut limbii vechi (și nici celei contemporane), de *pentru aceea*

(de pildă: Aista nu ni-e domn, logofete, ci calău. *Intru aceea le poftirăm mai la o parte*, ca să le întrebăm: ce-i de făcut?). Această locuțiune adverbială este înregistrată de Dicționarul Academiei sub forma *într'aceea* (numai așa!) și explicată prin „în timpul acela".

— Tot un fel de hiperarhaisme sunt *voroavă* pentru *vorbă* (=cuvânt), în construcția *îndrăznesc a spune și eu o voroavă*, și *cuget* pentru *gând* (=idee) în formula (cam stângace chiar din punct de vedere sintactic) *ai vreun cuget nou?* Se poate adăuga *iaste* (=este), nu pentru că n'ar fi autentic, ci pentru că stă absolut izolat. Dacă acceptăm pronunțarea cu diftong la acest cuvânt, trebue să fim consecvenți și să scriem (adică să punem personajele piesei să spună) vreame, datoreaște etc. etc., ceea ce, evident, nu pretinde nimeni și nici nu poate pretinde nimeni. *Voinicos* este modern, judecând după citatele din Dicționarul lui Tiktin, dar merge totuși, datorită sensului glumeț, pe care-l are obișnuit acest cuvânt (întrebuințat de Ion Vodă la adresa copilului său care deabia știe să umble).

Se impune ca autorul să revadă, la răgoare cu ajutorul unui specialist, întregul text al piesei sale și să-i „corecteze" limba, înainte de reprezentare și de publicarea ei în volum.

Nu numai limba veche, ci și graiurile regionale apar la unii dintre scriitorii noștri sub un aspect neconform cu realitatea. În cazul vorbirii populare, greșelile sunt și mai izbitoare, pentru motivul că avem a face cu fapte de limbă actuale, pe care, parțial și aproximativ, le cunosc numeroși „nespecialiști", datorită contactului lor cu viața satelor noastre, ceea ce îi pune în situația de a constata, fără dificultate, eventualele abateri dela realitatea lingvistică.

Iată o serie de fapte culese din povestirea „Noaptea dela Ipotești" a lui Ben. Corlaciu (publicată în „Viața Românească", decembrie 1949). Autorul prezintă întâmplări și impresii dintr'o vizită la Ipotești, unde a avut prilejul să stea de vorbă cu oameni simpli și să afle dela ei lucruri în legătură cu marele nostru poet Eminescu. Din motive absolut de neînțeles autorul a crezut necesar să pună pe țărani să vorbească așa zicând moldovenește, mai ales din punctul de vedere al pronunțării.

O particularitate fonetică a graiurilor moldovenești (dar nu numai a lor!) este închiderea vocalelor neaccentuate *ă* și *e*, care devin respectiv *â* și *i*. Redarea în scris a acestui fenomen (ca și a multor altora similare) este indiferent de intențiile autorului, absolut de prisos, pentru motivul că nu poate contribui cu nimic la caracterizarea vorbirii și, deci, a psihologiei personajelor. Totuși Ben. Corlaciu a crezut altfel și, lucru grav, l-a înregistrat numai pentru unele cuvinte, fără alegere, ci pur și simplu la întâmplare. Astfel alături de *mini, mâlț bâtrâneâți* etc., apar *vaie, scoaie, âume* etc. Mai mult decât atât, același cuvânt este scris când cu *e*, când cu *i*, de ex. *de* și *di*, *pe* și *ci* etc. Tot așa *să* alături de *sâ* chiar în același grup sintactic: *să sâ rădici*.

Aceeași situație, când e vorba de alte particularități fonetice, de pildă *â* pentru *i* (după *s, ș, ț* etc.): *sângur, să, bătrânețâli, ță-i* (=*ți-i*), alături de *așizare* (=*așezare*, care, în treacăt spus, nu prefăce pe *e* în *i*, ci în *ă*: *așăzări*), *noptâi* etc., sau palatalizarea labialelor: *chieptâ* (sic!), *tzghi, (să) hie* etc., alături de *meu, mi, visat* ș. a. (care ar fi trebuit să apară ca *n'eu, n'i, g'isat*, cum sună ele în graiul din partea locului). Pronunțarea moldovenească a lui *c* (în grupurile fonetice *ce, ci*) este redată, ca de obicei (în scrierile literare care vor să reproducă vorbirea moldovenească), dar nu mai puțin greșit, prin *și*: *așeia, șele, aișt*, și tot inconsecvent, căci pe *ce, ficior* etc. îi găsim scriși totdeauna cu *c*.

Inconsecvențe întâlnim și în cazul formelor auxiliarului la perfectul compus: *o trimis* (ar trebui *trimes*, cum spun Moldovenii), *ne-o bătut* etc., alături de *a cumpărat, ne-a culcat, mi-au luat* ș. a.

În schimb, particularități curente în vorbirea oricui (nu numai a Moldovenilor), dar caracteristice mai ales pentru oamenii fără instrucție, sunt neglijate de autorul nostru, care pune în gura țăranilor forme ca acestea: *căminarul, cuconul Mihăiță, ol lui* (în loc de *căminaru, cuconu..., o lui*).

Mai grav se prezintă lucrurile când fonetisme și forme gramaticale aparținând altor graiuri românești sunt presărate în vorbirea țăranilor moldoveni: *iram* (pentru *ieram*), *șade* și *șadi* (pentru *ședi*), *strein* și *înstreinat* (pentru *străin* și *înstrăinat*); *coconi* (pentru *cuconi*), *mumă* (pentru *mamă*); *săi, măi* (pentru *sai, măi*), *o hi* (pentru *a hi=va fi*), *or prins, or tăiet* (pentru *o prins, o tăiet—au prins, au tăiat*), *ai mere* (=*ai merge*), *aste meleoguri* (pentru *aieste...*), *inima aia* (pentru *inima ceia* sau *aceia*) etc.

Culmea stâlcirii graiului popular moldovenesc o reprezintă două „ultrapermoldovenisme", care n'au existat și nu există nici în Moldova, nici în vreo altă provincie a patriei noastre: *hiei* (=*fel*) și *suflet* (=*suflet*). Se știe că *f* devine *h* (tot așa alte labiale ca *p, b* etc. devin respectiv *k; g'* etc.) numai înaintea unui *i* primar (care a fost, adică, dela început *i*), niciodată înaintea unui *e*, păstrat ca atare sau transformat în *i* (*fele, ficior*), și cu atât mai puțin înaintea unei consoane.

La toate acestea se pot adăuga unele construcții pur și simplu ceromânești: — *Da' de s'a ntors!* (= *dar dacă s'a întors!*), *ți-i răci* (=*te vei răci*) în loc de *îi* (sau *îi*) *răci* (fără pronume, care schimbă cu totul sensul verbului: *se răcește mâncarea*, iar *omul răcește*), *o scoală pintre copchii tăi omului*, sau artificiale și (după... gustul meu) dulcege chiar în gura unui literat: (Eminescu) *îndrăgea coarnii* (*adică îi era dragă pădurea*, cum spune toată lumea, când nu vrea cu orice preț să vorbească „poetic"). Mai puțin opri și la felul de a se exprima în general al țăranilor lui Ben Corlaciu, la stilul lor. Dau numai o mostră, tipică pentru modul cum autorul împrumută țăranului propriul său stil: *Di ce crezi c'o dă la pământ?!* (E vorba de casa

părintească a lui Eminescu, pe care proprietara actuală vroia s'o dărâme). *Unde ni vede pi noi, toată zâua, cum ni batem amarul şi ni-l golim în cânticul lui...!*

Din păcate, tovarăşii L. Fulga şi Ben. Corlaciu nu sunt singurii scriitori actuali care, în ciuda bunăvoinţei lor evidente, nu izbutesc să redea, fie şi aproximativ, felul de a vorbi al oamenilor de odinioară sau al celor de astăzi (când aceştia aparţin unor categorii sociale fără sau cu prea puţină instrucţiune). Mai mult întâmplarea a făcut să mă ocup de dânşii, şi de aceea concluzia care se impune în urma constatărilor mele o consider valabilă şi pentru alţii.

Trebue evitate, prin toate mijloacele, fapte de felul celor relevate mai sus. Un mijloc sigur este cunoaşterea limbii vechi şi a vorbirii populare, cu ajutorul textelor, destul de numeroase şi de exacte în ce priveşte redarea particularităţilor caracteristice, şi (în cazul vorbirii ţăranilor, muncitorilor etc.) cu ajutorul propriei experienţe, prin observarea şi mărirea pe ieren a graiului „popular". La rigoare, când există îndoieli şi nedumeriri, se poate cere concursul unui specialist.

Alt mijloc, pe care-l recomand de astădată direct (mai sus l-am atins numai din fugă), este să se renunţe, în general, la redarea particularităţilor dialectale. Deşi lingvist, eu nu văd, din punct de vedere artistic, necesitatea ca personajele luate din lumea satelor noastre să vorbească (fie şi aproximativ, sub raportul cantităţii) în dialect. Evident că deosebirea, realmente existentă, între felul lor de a vorbi şi acela al oamenilor instruiţi trebue să apară în opera literară, dar se impune păstrarea unei anumite măsuri, pentrucă altminteri schiţa sau nuvela se transformă într'o colecţie de fapte lingvistice dialectale.

În această privinţă, ca şi în atâtea altele, poate şi trebue să servească drept model marele nostru prozator Mihail Sadoveanu, al cărui ţărani, extrem de numeroşi şi recrutaţi din toate ţinuturile patriei noastre, nu vorbesc în dialect şi totuşi fac impresia unor ţărani autentici nu numai prin psihologie, ci şi prin limbă. Particularităţile vorbirii lor sunt, în mare majoritate, „populare", deci comune oamenilor simpli şi fără instrucţiune, de pretutindeni, nu numai dintr'o anumită provincie sau regiune. Ele sunt, mai totdeauna, fapte de sintaxă: predominarea propoziţiilor independente, juxtapunerea, deasa întrebuinţare a lui *şi*, fraze nedesvoltate (adică mai mult aparente) etc. Şi pe drept cuvânt (fiindcă deosebirea cea mai izbitoare dintre vorbirea unui om cu instrucţiune şi a unuia neinstruit este de natură sintactică şi are la bază deosebirea dintre felul lor de a gândi, de a stabili raporturi între noţiuni.

Apar la ţăranii lui Sadoveanu şi particularităţi lexicale (foarte numeroase, când e vorba de Moldoveni), ceea ce iarăşi corespunde realităţii lingvistice, nu atât ca o caracteristică a limbii „populare" (în opoziţie cu limba „cultă"), cât mai ales ca un semn distinctiv dela o provincie sau regiune la alta. Cât despre particularităţile fonetice, ele sunt aproape inexistente în opera marelui nostru scriitor, şi a-

ceasta, nu pentru că n'ar exista deosebiri de pronunțare în vorbirea așa zisă populară a diverselor provincii românești (dimpotrivă, oricine știe că aceste deosebiri sunt și foarte multe și foarte mari), ci pentrucă a le utiliza în scris însemnează a face operă de lingvist, nu de artist, și mai însemnează a te îndepărta dela limba întregului popor, care trebue să stea la baza oricărei opere literare, indiferent de mediu și de originea socială a personajelor.

Aceeași măestrie artistică, vrednică de imitat, dovedește Sadoveanu și în folosirea așa ziselor arhaisme, când compune povestiri istorice. Deși nu există scriitor român care să cunoască așa de bine ca el limba veche, marele nostru povestitor nu face ca să zic așa, paradă de cunoștințele sale, din contra se arată foarte sobru, aproape avar, fiindcă își dă seama că nu multimea arhaismelor de limbă, ci tonul general al vorbirii personajelor, adică stilul propriu zis, dă impresia că avem a face cu oameni de altădată.

ZORGU IORDAN

Traduceri

S. Babaevski: CAVALERUL STELEI DE AUR

Despre limba traducerilor noastre din literatura sovietică s'a mai scris și cu alte ocazii, atât în revista „Cum vorbim" cât și în revistele literare.

Intr'adevăr, problema traducerilor este foarte importantă, deoarece și succesul cărții respective în rândurile publicului cititor depinde de calitatea traducerii. Sunt multe traduceri bune, unele chiar foarte bune, unde traducătorul a dat o versiune pe cât de fidelă, pe atât de armoasă. Insă și în domeniul traducerilor se observă, insuri, avem traduceri unde limba lasă mult de dorit, greșelile de logică, de gramatică sau de stil deformează conținutul lucrării.

Un astfel de exemplu ni-l oferă romanul „Cavalerul Stelei de Aur" al cunoscutului scriitor sovietic S. Babaevski, carte distinsă cu Premiul Stalin. Meritele acestui roman, în care autorul zugrăvește cu multă putere, căldură și dragoste realitatea adâncă a vieții colhoznice și a omului sovietic, sunt umbrite din cauza traducerii defectuoase.

Greșala generală a traducerii este folosirea nejustă a imaginilor artistice. Această lipsă de grijă față de întrebuințarea imaginii artistice duce la un stil umflat, lipsit de contingență cu realitatea și la efecte ridicole. Câteva exemple vor putea să ilustreze mai bine cele spuse: „...răul Cuban sirăiuci la soare ca o sabie despicând în două o pădurice *cârlionțată*..." (I. 44). In afară de faptul că toată imaginea este exagerată, folosirea acelui *cârlionțată* referitor la *pădurice* provoacă râsul.

O personificare exagerată produce aceleași efecte:

„Ploaia se apropiase acum, gata să înceapă a răpăi. Serghei sorbea pe ocară *respirația ei umedă* (I, 47). Lipsa virgulei și construcția inversată și umflată schimbă sensul textului original: „...un catarct — într'un timp — *intrase glonț în goana calului*, strigând..." (I, 80).

Găsim apoi expresii sau cuvinte nepotrivite așezate în frază: „El își începea de obicei discursul plecând de departe, pentru ca apoi *făcându-și vânt cum trebuie* să atace miezul problemei".

„Acolo sub un gard de nuiele se încălzeau la soare niște găini mari cât curcile: unele se cuibăreau în praf bătând din aripi, iar altele *moțăiau dulce*" (II, 8).

Greșeli de sintaxă, care dovedesc slaba cunoaștere a gramaticii limbii române, apar de asemenea des în traducere: „Coșurile caselor fumegau și liniștea era atât de mare, *încât fumul se ridica spre cerul întunecat, în coloane groase și sburlite* (?!)" (II, 24).

Reiese din frază că ridicarea fumului spre cerul întunecat „în coloane groase și sburlite" este o consecință a liniștii... Construcții de asemenea forțate sau neromânești, apar în fraze ca: „Închise ochii ca să-și poată închipui mai bine *acest marș fără egal*".

sau:

„grămăjoare negre de pământ proaspăt se înșirau într'o linie minuat de dreaptă" (II, 260).

Încă o frază prost tradusă, care dă o imagine confuză, neverosimilă, întâlnim în volumul I, pag. 43:

„Ca o panglică fără sfârșit, drumul ieșea înaintea mașinei în plină viteză".

Cum poate drumul să iasă înaintea mașinii? Și cine era în plină viteză: drumul sau mașina?

„Începu să bată vântul, se ridică praful pe drumuri, se rostogoli un tunet neliniștit și surd peste sanuri" (II, 272).

Rostogolirea, mai ales când se referă la un tunet neliniștit nu poate fi surdă și sgomotoasă.

Cele două volume ale romanului „Cavalerul Stelei de Aur" oferă multe exemple de astfel de greșeli. Le-am ales pe cele mai semnificative, ca să ilustrez rezultatele la care duc imaginile artistice rău întrebuințate.

Evident că ar fi mai interesant dacă am putea urmări această deformare a conținutului, având în față originalul. Dar chiar rezumându-ne numai la cele spuse mai sus, situația este destul de supărătoare. O carte care cuprinde o temă atât de importantă: reconstrucția satului colhoznic în urma urgiei lăsate de un război nejust să fie atât de schimbată din cauza ușurinței și lipsei de grijă a traducătorului? Lipsa aceasta trebue înlăturată printr'o mai mare atenție acordată traducerilor și printr'o mai mare grijă și dragoste pentru bogata și instructiva literatură sovietică. Trebue dusă numai decât o campanie pentru îmbunătățirea traducerilor, pentru o îndrumare justă a traducătorilor și stilizatorilor. Numai așa operele literare

sovietice vor putea avea succesul pe care îl merită între cititorii noștri, numai așa literatura sovietică va putea fi cunoscută și apreciată la justa ei valoare de către publicul cititor.

LUIZA SECHE

Colaboratoarea noastră a examinat lucrarea discutată în special din punctul de vedere al stilului. Socotim că o asemenea cercetare este justificată. Dacă cartea merită să fie privită și sub aspectul limbii române: sau traducătorul nu o cunoaște, sau a transpus pur și simplu, cuvânt cu cuvânt, după original, fără să adapteze textul la regulile limbii noastre. Vom da numai câteva mostre, din volumul întâi lăsând la o parte sute de alte exemple la fel de grave:

acest cazac îmbracă pantaloni bufanți (35) *dușumele de lemn, pentru ca ființe să-și facă treburile într'un ținut curat* (37); (e vorba, desigur despre mănăstire); *caii... zboară ca niște păsări adevărate* (39); *când se terminase războiul tatii, eram și eu ca tine* (42) *o.. văzu cum sărise... în casă, drept prin geam* (57); *uită-te numai ce iute își alesese ei un ajutor* (60); *haide să bei niște lapte* (68); *puria încă cismele pline de noroi* (73); *o trăsură și un acar, fiecare trase de niște cai* (78); *caii erau înhămați... după ce le aruncase iarbă...* (95); *întâmplătorul lui tovarăș* (121)...

Oprim această înșiruire, căci ne-ar trebui multe pagini ca să dăm tot ce am notat.

Gramatică.

ÎNTREBUINȚAREA MAI-MULT-CA-PERFECTULUI

Mai mult ca perfectul arată, în general, că o lucrare a fost săvârșită în trecut și anume înaintea altcia, efectuată tot în trecut. De exemplu: *Pius Antonius* [1]) *acordă învățătorilor care predaseră gramatica, retorica și filozofia, unele privilegii* (din *Istoria Pedagogiei*, Ed. de stat, 1949, pag. 46; toate exemplele următoare sunt luate din aceeași lucrare). Asta înseamnă că acești oameni întâi au predat gramatica, iar mai târziu au obținut privilegii. Sau: *În perioada istorică de dezvoltare a orânduirii sclavagiste grecești și corespunzător diferitelor forme pe care această orânduire le îmbrăcase în diversele orașe-state*, s'au dezvoltat... *diferite feluri de educație* (pag. 21). Trebue să înțelegem că întâi au fost diferite forme de orânduire sclavagistă și apoi s'au dezvoltat diferitele educații. *Societatea sclavagistă... ajunsese la un grad de dezvoltare care îi* permitea *și* impunea... *transmiterea acestor cunoștințe* (pag. 20). Va să zică întâi s'a ajuns la un grad de dezvoltare și apoi s'a organizat învățământul.

În general însă, limba română nu este prea riguroasă cu această concordanță a timpurilor, ci permite sau chiar impune o construcție mai elastică. Acolo unde, după sens, ar trebui, poate, mai-mult-ca-perfectul, merge mai bine perfectul compus. Mai-mult-ca-perfectul sună chiar disonant, strident.

De pildă: *Ca toate că a trăit* (cu) *o sută de ani înaintea lui Campanella*, (Morus) avusese (=a avut) *o serie de idei originale progresiste* (pag. 94). Sau: *În perioada de mai târziu, când rândurile creștinilor s'au umplut cu reprezentanții clasei stăpânitoare, educați în*

1. Este vorba, bine înțeles, de împăratul *Antoninus Pius*.

spiritul culturii clasice, biserica începuse (= a început) *să adopte arta antică* (pag. 58). În altă parte: *Imediat după instaurarea republicii sclavagiste și după ce patricienii, gonind pe regele etrusc de pe tron...* luaseră (= au luat) *puterea de stat în mână, s'a întărit lupta între patricieni și plebei* (pag. 43). De asemeni la pag. 96: *După ce marea burghezie* pusese (= a pus) *mâna pe putere... ea a trecut* (corect, la perf. comp.) *la înțelegere cu nobilimea* (pag. 96). Sau: *John Locke... provine dintr'o familie care* luase (= a luat) *parte activă la revoluția din 1649* (pag. 97).

Iată și un exemplu unde mai mult ca perfectul este întrebuințat, pe nedrept, cu perfectul compus: *Pe la mijlocul secolului XVIII-lea dezvoltarea forțelor de producție ale Franței* a ajuns (= ajunsese, căci lucrarea se delimităvase în momentul când se produce ceeace urmează în relatarea noastră) *într'o contrazicere profundă cu relațiile feudale* (pag. 106).

Alteori găsim întrebuințat mai mult ca perfectul în loc de imperfect, adică pentru o lucrare de durată, ceeace este contrar definiției mai mult ca perfectului. Astfel (pag. 16): *Până atunci... oamenii nu* știuseră *ce să facă cu prizonierii de război:* îi omoriseră *sau, în timpurile mai vechi,* îi mâncaseră (= nu știau, îi omorau, îi mâncau).

Următorul exemplu dela pag. 382 arată și mai bine greșita înțelegere a mai-mult-ca-perfectului: *Aceleași drepturi au fost acordate bisericilor protestante asupra școlilor protestante. În felul acesta caracterul confesional al școlii* fusese *într-cătva slăbit* (trebue să înțelegem oare că întâi a fost slăbit — fiind la mai mult ca perfect — și apoi s'au acordat acele drepturi? Este evident că autorul a vrut să spună tocmai contrarul). La fel și în exemplul dela pag. 58: *În perioada de mai târziu, când rândurile creștinilor s'au umplut cu reprezentanții clasei stăpânitoare,... biserica* începuse *să adopte arta antică* (ar trebui să înțelegem că întâi biserica a început să adopte arta antică și apoi rândurile creștinilor s'au umplut etc., ceeace, evident, n'ar corespunde gândirii autorului).

Se vede de aici cum, nerespectând valoarea timpurilor, un autor își poate deforma el însuși ideile iar cititorul, pentru a le restabili înțelesul exact, trebue să facă un efort suplimentar, de care o limbă corect mânuită l-ar fi scutit.

ANA CANARACHE

Periodicele noastre.

SPORTUL POPULAR

„Sportul popular", ziarul menit să răspândească dragostea pentru sport în masele largi ale poporului nostru, trebue să-și îndeplinească această misiune folosind o limbă cât mai înțeleasă de toți. Constatăm însă că limba folosită de „Sportul popular" este departe de a fi pe înțelesul tuturor și că are multe laturi de asemănare cu un jargon.

Care sunt elementele de jargon pe care le întâlnim în paginile „Sportului popular"? În primul rând trebuie să observăm că limba întrebuințată de Sportul Popular „are o sferă de circulație îngustă". Printr-o astfel de limbă poporul muncitor este ținut departe de cultura fizică și de sport. Nu rareori iubitorii de sport vor fi derutați din cauza ortografiei străine a neologismelor folosite din abundență. Întâlnim în paginile „Sportului Popular" o mare cantitate de cuvinte specifice împrumutate din alte limbi, în special din franceză și din engleză. Pentru a se diferenția cât mai mult de limbajul celorlalți oameni constatăm în acest jargon sportiv nu numai că se folosesc termeni străini dar că acestora li se păstrează cu mai multă sau mai puțină consecvență ortografia străină.

Iată o serie de astfel de cuvinte specifice: *offside, recul, swing, goal, breack, fault, penalty, dribling, feinte.* Câți dintre noi știu nu sensul dar măcar cum trebue să citească aceste cuvinte.

O altă caracteristică a jargonului pe care o regăsim în limba „Sportului popular" este existența „unui anumit număr de expresii și întorsături de frază care se deosebesc prin preciozitate și galanterie și sunt libere de expresiile „grosolane" și de întorsăturile limbii naționale" (I. V. Stalin, *Cu privire la marxism în lingvistică*, pag. 14).

Iată o serie de astfel de expresii una mai „neobișnuită" decât alta: „Știința" își revine și *construește* câteva acțiuni frumoase dar Ciobanu și Copil nu *fructifică* (5 nov.); Barta înscrie *„punctul victoriei"* (29 oct., 5 nov.); *În revenire de formă*, boxând mai clar (?) Șerban Neacșu a învins înaintea de limită pe tânărul C. Simionescu (3 nov.), Campionatul de cros *a răscolit* masele angrenându-le în întrecere (1 nov.), jocul austriac, care *prefațează* programul, începe cu suma de lei 5.000 (30 oct.).

De lângă aceste expresii prețioase cu care însă ne-am putea întâlni și în alte feluri de publicații găsim altele specifice jargonului sportiv: Alergarea a *revenit lui Hans* care în finalul cupei a *dispus de Voiaut* (23 iulie). (apa Dunărea) și-a surclasat adversarii *câștigând* ușor *asupra* lui Zămbet (8 oct.); La această probă *au luat startul* câte șase concurenți (5 nov.); În atac jucătoarele au învățat *să tragă cu detenta pe două picioare (?)* (3 nov.); În prima repriză bucureștenii *au fost mereu peste adversari* (fr. *sur l'adversaire*) (9 nov.); La volei (*băieți*). Locomotiva București a trebuit *să se întrebuințeze* serios pentru a întrece cu 3:1 (fr. *s'employer*) (9 nov.).

Nu putem fi de acord cu astfel de expresii care nu fac altceva decât să ne arate intenția celor care le folosesc de a se deosebi de toți ceilalți care au o limbă „prea comună, vulgară". „Distincția", după aceștia, nu constă în a scrie în limba simplă a poporului ci într-un limbaj presărat cu expresii calchiate după cele franceze sau cu altele create tocmai în scopul de a fi cât mai departe de limba comună.

Altă caracteristică a jargonului este folosirea „unui număr oarecare de cuvinte străine" (I. V. Stalin, lucr. cit., pag. 14).

Numărul neologismelor este deosebit de mare, aceasta vădind o serioasă rămânere în urmă a celor care scriu în coloanele ziarului. Neologisme ca: *epuizant, vulnerabil, a regla, deficiență* (pl.) *abandonuri, a se cantona, alură, performanță, a facilita, a surveni, a surclasa, spectaculos* etc., etc. sunt cu totul de prisos în coloanele unui ziar adresat maselor largi. Acești termeni nu au nici măcar scuza pe care o au cele enumerate mai sus că sunt specifice sportului. Termeni ca cei înșirați aici apar în limba celor care, și azi încă, consideră că se înjosesc dacă folosesc pentru o anumită noțiune cuvântul obișnuit. Credem că „Sportul popular" nu ține cu tot dinadinsul la astfel de cuvinte care oglindesc o mentalitate cosmopolită și că va încerca să le înlocuiască de grabă prin corespondentele lor românești.

Vorbind despre jargoane I. V. Stalin ne arată că „esențialul, adică majoritatea covârșitoare a cuvintelor și structura gramaticală este luat din limba națională" (loc. cit.). Dacă însă cei care scriu cunosc insuficient gramatica limbii respective, „esențialul" limbii devine de nerecunoscut uneori. Este cazul redactorilor dela „Sportul popular" care construesc fraze fără nici un sens ca: *Jocul austriac s'a ridicat la suma de lei 136946 și a fost câștigat de un buletin în valoare de lei 216. Îi revine lei 95862* (8 oct.). Cui îi revine această sumă? Dacă fraza ar fi fost construită în felul următor:... *a fost câștigat de un buletin în valoare de lei 216* căruia îi revin (pl. din cauză pl. lei 95862) *lei 95862* sensul ar fi fost evident; *Jucătoarele au devenit nervoase ducând până la neînțelegeri între ele.* (11 sept.) Cine: *ducând?* trebuia *mergând, ajungând.*

Graba în care se scrie face ca uneori fraze întregi să nu conțină obiectul direct atât de necesar pentru înțelegerea situației: *Filoti trimite lui Bertha* (ce?), *acesta prelungește lui Crișan* (?) *care dintr'un unghiu dificil înscrie* (?). *În minutul 29 Ozon ratează iar în minutul 84 egalează: Teodorescu trimite* (?) *lui Ozon care trăce de Macri și trage plasat dela 16 m.* (29 oct.).

În paginile „Sportului popular" întâlnim des anumite greșeli comune. Astfel, regulat se scrie despre *echipa feminină* (corect *e feminină*) despre *timpul lunei de repaus* (în loc de *lunii*), despre o *ringie* (pentru *minge*). Tot printre greșelile curente pot fi puse pleonasmele: *Atacanții... concentrează prea mult jocul pe centru* (9 nov.); *Un prețios aport la buna pregătire a concurenților îl aduc maeștrii sportului V. Teodosiu și D. Chiose* (1 nov.). Aceste pleonasme sunt cauzate de folosirea unor termeni străini (*a concentra, aport*) cărora nu li se cunoaște precis sensul.

O altă lipsă care se manifestă destul de des în paginile „Sportului popular" este tendința către bombastic: *Ion Ioniță și Fedin se rup din pluton mergând într'o alură extraordinară* (5 nov.) sau *În cel de al doilea set atacurile sale fulgerătoare sunt din ce în ce mai sigure și-și adjudecă* (!) *detașat victoria în set cu 21—13. În vervă extraordinară... reprezentanta noastră Angelica Rozeanu își depășește adversara* (3 oct.).

În sfârșit, nu suntem de acord cu anumite platitudini din „Sportul popular". Nivelul intelectual al cititorilor nu se poate ridica cu imagini banale și stereotipe ca: *Mania înserării a acoperit clădirea cantonamentului. Pe bolta cerului sunt mii de stele argintii* (24 iulie); *Pulberea purpurie a ultimelor raze de soare* (17 iulie) sau *Soarele strălucitor scânteia deasupra munților înzăpeziți* (1 nov.). Asemenea banalități nu au ce căuta într'un ziar ca „Sportul popular".

Toate aceste fapte de limbă pe care le-am întâlnit în „Sportul popular" ne dau de gândit pentru că ne reîntorc cu mintea către publicațiile sportive de pe vremuri în care abundau expresiile, termenii și întorsăturile de frază cosmopolite, pe gustul cititorilor și cunoscătorilor de sport de pe atunci. Astăzi însă cei care citesc ziarele de sport sunt alții, sunt oamenii muncii; aceștia au dreptul să ceară să se scrie într'o limbă înțeleasă de toți.

Tendința de îmbunătățire a limbii există în „Sportul popular". De ex. încercarea cronicarilor sporturilor nautice de a explica anumiți termeni necunoscuți și, în felul acesta, de a ușura înțelegerea conținutului articolelor de către masele largi: *Un concurs ținut pe un vânt tare cere concurenților atenție la manevre, efectuarea de volte (întoarceri) pe diferite vânturi* (21 iulie); *Velatura are o suprafață de 25 m. p. fiind împărțită în două vele: o randă Marconi* (pânza mare) *și un foc (pânza mică)* (17 iulie). Uneori încearcă să se înlocuiască cuvintele străine prin termeni mai apropiați de structura limbii noastre. De ex. pentru *penalty* apare în nr. din 17 oct. *penalizare*, derivat mai cunoscut din cauza adj. *penal*.

Sperăm că „Sportul popular" va duce mai departe aceste tendințe sporadice și că în numerele viitoare vom putea constata o îmbunătățire simțitoare în domeniul limbii.

Scopul nostru este de a ajuta la îmbunătățirea calității limbii acestui ziar de o mare răspândire. Pentru a-și atinge scopul educativ este de dorit ca „Sportul popular" să caute să evite în special cosmopolitismul manifestat în deosebi în vocabular și să înlăture erorile cauzate de o insuficientă cunoaștere a sintaxei, ortografiei și punctuației limbii române.

FLORICA DUMITRESCU

În legătură cu proiectele de ortografie publicate de revista „Cum vorbim"

1) Ambele proiecte introduc semnul *i scurt*. Proiectul acad. Petrovici prevede însă întrebuințarea lui *i* scurt numai la sfârșitul cuvintelor (și rar între consoane), stabilind ca regulă generală scrierea cu *e* a grupului fonetic *ie* dela începutul unei silabe; *es'e, spure, ea*. Deasemenea, proiectul prevede scrierea cu *i* și nu cu *i* scurt a grupului fonetic *ia*. Care este justificarea acestor abateri dela principiul fonetic?

2) Dacă pentru *i* semivocalic stabilim semnul *i* scurt, pentru *u* semivocalic ar trebui să punem *u* scurt. Dar proiectul I prevede, ca *u* semivocalic să se scrie cu *u* plin *(fiu, luciu ecuator)*, iar semnul *u* scurt îl folosește în alte cazuri. Care este justificarea?

3) Chiar revista „Cum vorbim" a arătat odată — în legătură cu o propunere de a se scrie „cassă (de bani)," pentru a se deosebi de „casă (de locuit)" — că nu are rost să scriem diferit două omonime, numai pentru a le putea distinge mai ușor, căci ele se disting și așa după context. Dece totuși, proiectul acad. Petrovici prevede să se scrie *sa* (pronume) „ca să se deosebească de verbul *ia*"? Același proiect mai spune apoi să se scrie un *u* scurt la sfârșitul unor substantive și adjective la singular și a unor verbe la persoana 1-a numai pentru a deosebi aceste forme de cele corespunzătoare de plural, respectiv de persoana a II-a. Care este rostul?

4) Proiectul prof. Graur stabilește că pronumele personal de persoana a III-a singular, la feminin, se va scrie, *ia*, iar persoana a III-a sing. a prezentului verbului *a lua* se va scrie *ieа*. — ambele reguli fiind bazate pe principiul fonetic. Se pare totuși că, în mod obișnuit, se spune *isa* pentru pronume și *ia* pentru verb.

5) Ambele proiecte simplifică ortografia pluralului numelor masculine și a genetiv-dativului celor feminine. Dar simplificarea pare uneori prea departe dusă. Oare la genetiv-dativul lui *casă* se aude într'adevăr numai un simplu *i*? nu se spune *cărții, case* (sau *casii*) *familiei* (sau *familiii*, toate cu *i final* scurt)?

6) La stabilirea cuvintelor străine care se vor scrie cu *z* (respectiv cu *s*) intervocalic, cred că nu s'a respectat întocmai pronunțarea: se spune deobicei *bazin, chermeză, senzație, a ateriza, autobuz, epizod,* — cuvinte date ca exemplu pentru a fi scrise cu *s*.

7) Între exemplele date în proiectul acad.Petrovici pentru scrierea cuvintelor străine sunt și cuvintele *fodbal* și *faşism*. Se pun aici două întrebări: 1. dece să scriem *faşism* și nu *fascizm*. 2. dece să adoptăm pentru *fodbal* forma larg întrebuințată dar necorespunzătoare originalului nici grafic nici fonic, iar pentru *faşism* forma apropiată de original dar neîntrebuințată în mod curent (în general se spune *fascizm*)?

8) În proiectul prof. Graur sunt date ca exemple: *Kilowat* și *Quintilian*. Dacă păstrăm pe *k, w, qu,* — dece nu păstrăm și pe *tt* din *kilowatt*, precum și forma originală a numelui latin: *Quintilianus?* De altfel, această modificare a numelor latine și grecești, această tratare a lor ca și cum ar fi nume comune care pot fi „traduse" și nu nume proprii (deci aparținând exclusiv limbii din care provin și ca atare invariabile, în orice limbă ar fi contextul lor), — această modificare este în contradicție și cu regula stabilită pentru numele străine: să se scrie neschimbate. Dacă scriem și pronunțăm numele lui Shakespea-

pe așa cum îl scriu și pronunță englezii, decît nu procedăm la fel și cu numele lui Vergilius sau al lui Demokritos? Se invocă uneori argumentul obișnuit de a pronunța numele din antichitatea greco-romană fără terminație. Dar această obișnuință s'a desvoltat tot prin scris — mai ales prin manualele școlare — și, dat fiind că uzul acestor nume e încă destul de restrâns, s'ar putea schimba pe aceeași cale, odată cu introducerea noii ortografii. Nu se poate invoca nici vreo lege fonetică (chiar dacă ea există la cuvintele comune), care ar cere eliminarea lui *s* sau *m* final; oare a simțit cineva nevoia de a pronunța fără terminație numele lui Zahariadis?

9) In ce privește întrebuințarea literelor mari, ambele proiecte dau numai reguli negative, stabilind diferite categorii de cuvinte care *nu* se vor scrie cu literă mare. Ar trebui stabilit totuși un criteriu precis, pe baza căruia să știm care cuvinte *se scriu* cu literă mare.

10) Dece să se scrie fără apostrof sau liniuță cuvinte compuse, ca *neînțelegător* sau *nemărcat*, la care caracterul de cuvînt compus se distinge încă de vorbitori?

11) Niciunul din cele două proiecte nu dă o regulă într'o problemă foarte importantă a ortografiei: aceea a întrebuințării semnelor de punctuație. Oare se va lăsa să domnească în punctuație haosul de până acum?

C. W.

Cluj

Revista noastră publică părerile cititorilor cu privire la cele două proiecte de ortografie reproduse în numărul nostru pe lunile iulie-august. Publicăm deci și părerile colaboratorului nostru clujean C. W., la care avem însă de făcut două observații.

La punctul al patrulea al articolului de mai sus: proiectul al II-lea propune scrierea *ia* atît pentru pronumele scris astăzi *ea*, cît pentru verbul *ia*. Intre aceste două forme nu este nicio deosebire în pronunțare. In proiect s'a apărut însă, prin exemplele de cuvinte scrise cu *ie*, și *ieu*, care se datorește unei greșeli de tipar (trebuia *ied*; din păcate sunt multe greșeli de tipar în ambele proiecte).

La punctul al optulea: numele de persoană latinești se împart în două categorii: unele care s'au menținut permanent în vorbirea oamenilor (cel puțin a unei părți a populației și într'o parte a țărilor), și acestea au suferit schimbările fonetice obișnuite numelor comune; altele care s'au pierdut din uzajul normal și au fost scoase din nou la iveală când oamenii de știință au început să studieze cu atenție trecutul. Acestea s'au introdus în pronunțare sub forma în care au fost găsite în textele vechi. Așa se face că Francezii zic și scriu *Suétone* (cu accent pe a), *Horace, Jules-César* pentru *Suetonius, Horatius, Iulius Caesar*, dar *Pelagonius* (fără accent), *Amatius, Ennius* urmând aici exact scrierea romană. La fel Germanii: *Sueton, Horaz* dar *Pelagonius, Ennius*; această tradiție o urmăm în mare parte și noi. Cât despre numele grecești, cu excepția Grecilor înșiși, nu le scrie și nu le pronunță sub forma lor autentică (ar trebui să întrebuințăm caractere grecești?) ci toate popoarele le folosesc în forma în care au fost transcrise de Romani, cu eventualele transformări ulterioare suferite de cele care s'au menținut constant în limbă. Astfel nu spunem, *Alkaios, Loukianos, Harakleitos*, ci *Alceu, Lucian, Heraclit*, chiar dacă pe alocurea prin contactul nostru (direct sau mijlocit de Slavi) cu greaca medievală și modernă, am introdus unele modificări (de exemplu zicem *Eshil*, nu *Eschil*). Este limpede însă că problema privește mai mult pronunțarea decât scrierea: dacă am scrie *Oidipous* ar trebui să și pronunțăm așa, nu *Edip*. Aceste transformări ar însemna o mică revoluție în limbă. Și, cui ar folosi aceasta, de vreme ce cu scrierea actuală ne înțelegem foarte bine?

REGIUNEA BOTOȘANI.

Raionul Darabani.

Agâlezo v. = a construi, a clădi ceva cu grijă deosebită. „Vezi pacie astea? Mănânc și pe urmă îți *agâlezăz* un siog...!"

Coloroi s. n. = mâncare care se face, mai ales vara, din legume, crupe și ulei. „Vara e mai ușor cu mâncarea: mai e păstară, mai un *coloroi*..."

Focaroș s. n. = instalație pentru făcut mâncare afară, vara. I «e mai spune *hornoiez* sau *cuptioraș*. „Chibriturile sunt pe prichici, la *focaroș*."

Sugî v. = a întinde aluatul pentru a face plăcinte. „Dă-mi păpușoi să *sugesc* o bucată de aluat."

ȘTEFAN C. GIOSU

REGIUNEA DOLJ.

Raionul Băilești.

Orașul Băilești.

Abțigui v. = a înșela, a face ceva cu șiretenie și îndemânare. „Mi-a făcut socoteala și mi-a *abțiguit* patru poli dintr'un condei."

Armăsar s. m. sing. = băutură tare, comisă din fructe. „Bun o fi el *armăsaru*, da să bei un ciocănel, două, nu o mie...!"

Banită s. f. = pâine crescută, groasă, cu brânză la mijloc.

Ciuciuveie s. f. pl. = vasele care se folosesc pentru strângerea apei de ploaie. „Cine poftește să se spele pe cap să facă bine să pună *ciuciuveiele* la picătură când o ploua, că n'o să mă luot eu cu toate."

Coadsi v. = a se prăcopsi, a face treabă bună. „Dacă nu te lași de matrapazlâcuri, n'o să te mai *coadsești*, mă băiete căi de tu!"

Marfoto adv. = fără ordine, alandala. „Blestematii de copii au umblat *marfoto* prin iadă s'acum nu mai știu de rostul ghemelor!"

Spărnău s. n. = lumânare cenușă rezultată din arderea paielor sau uscăturilor cu care se încinge testul de copt pâine. „Umblă, fă mai ușor cu focu ăla, că ardici *spărnău* până sus."

Țiligoș s. m. sing. = joc de copii, în care un copil — țiligoșul — luptă să prindă pe aceia care nu stau ciuciți sau pe o piatră, atunci când și-au schimbat locurile. Toți, în afară de „țiligoș", cântă: „Face mama mămăligă, pentru domnu *țiligoș!*" sau strigă: „*Țiligoș* cu ochii scoși!"

Zătări v. = a distruge, a prăpădi, a desființa. „Am băut o cinzăcuță de rachiu și m'a *zătărit*."

FLORIN CIBOTESCU

Raionul Boiș.

Comuna Pârșcoveni.

Brăgău s. n. = pat improvizat din scânduri. „La Marin Andreiță am dormit pe un *brăgău*!"

Crant adj. = fără rost. „Lina Beaca toată ziua umblă *crantă*."

Gibletic adj. = anemic. „Azica lui Goniță toată viața a fost o *gibletică*."

Giblețe s. f. = anemie.

Ligări s. pl. = părțile mai slabe ale corpului, în special la încheieturile mâinilor și picioarelor.

Martalog s. m. = copil hoinar care se ține după toată lumea.

Năoiți v. = a se îngrămădi. „S'a *năoiți* lumea la băiet."

Păpac s. n. = bucată de lemn sau de fier, care se adaugă unei grinzi ca umplutură, dacă e strâmbă, sau ca întăritură, dacă e slabă.

Pițroc s. = țăietură în formă de potcoavă, făcută în urechile oilor pentru a li recunoaște.

Țupcă s. f. = mănunchi de păr de bou sau de cal, întrebuințată la jocul „de-a purceaua."

Utrube s. pl. = toate lucrurile din casă. „Scoate toate *utrubele* afară ca să văruim."

Vârzob s. = sfoară cu ajutorul căreia se leagă snopii de grâu.

Zuflină s. sing. = mulțime de animale sau de păsări. „Are *zuflină* mare de porci chiaburul Nicoiu."

ȘTEFAN D. POPESCU

Prof. S. D. NIKIFOROV, *Despre istorism în predarea limbii ruse în școală*. Russkii iazâk v škole, nr. 4, 1951, p. 28–37.

Articolul începe cu constatarea că astăzi, în lumina lucrărilor despre limbă ale lui I. V. Stalin, trebue revăzută metodica predării limbii ruse pe baza unei strânse îmbinări a ştiinţei cu practica. După părerea prof. S. D. Nikiforov istorismul trebue să ocupe aici un loc de frunte.

Obiectul studiului în şcoală este limba rusă contemporană, dar, pornind dela principiul stalinist că „limba este produsul unei serii întregi de epoci, în decursul cărora ea capătă forma şi se îmbogăţeşte, se desvoltă şi se perfecţionează", studiul ei se cuvine să fie făcut din punct de vedere istoric. Trebuie distinse în limba rusă contemporană: a) elementele vii în epoca noastră şi cele care apar acum faţă de b) elementele arhaice, care au dispărut sau sunt pe cale de dispariţie, chiar dacă se mai întâlnesc relativ destul de des.

Prin studierea vocabularului, elevii trebue să capete o imagine cât mai completă despre bogăţia lexicală a limbii ruse, despre desvoltarea sensurilor şi a nuanţelor semantice ale cuvintelor, despre sursele de completare a componenţei limbii. O mare atenţie trebue acordată îmbogăţirii vocabularului pe care-l posedă elevii şi asimilării diferitelor straturi lexicale din componenţa limbii ruse contemporane.

Prof. Nikiforov arată că elevii vin în contact cu elementele arhaice din texte parcurgând autori clasici. În operele literare din sec. al XIX-lea, elevii întâlnesc unele obiecte ieşite azi din uz şi, în consecinţă, de neînţeles pentru ei (de pildă, termeni care denumesc mijloace învechite de circulaţie); profesorul trebue să dea în asemenea caz explicaţii istorice, bazate pe istoria poporului. Tot o explicaţie istorică necesită şi coexistenţa în aceeaşi epocă, în vorbirea poetică a unor sinonime ca *celo şi lob* „frunte", *oci şi glaza* „ochi" (nl.) aici trebue arătat că în vorbirea poetică s-au păstrat cuvintele vechi *celo* şi *oci* pe când în limba vie se folosesc sinonimele *lob* şi *glaza*, singurele rămase astăzi în limbă. De asemenea coexistenţa a două variante fonetice ale unui cuvânt, la acelaşi autor (de pildă forma rusă *gorod*, alături de forma veche slavă *grad* „oraş") nu se poate explica decât prin caracterul specific al procesului de formare a limbii ruse literare şi trebue scos în evidenţă faptul că varianta veche se întrebuinţează mai ales în construcţii cu caracter livresc, pe când cealaltă apare în vorbirea obişnuită.

Cuvintele vechi dispar în dependenţă de desvoltarea socială, de transformarea economică a bazei şi a orânduirii politice; în locul lor se creează cuvinte noi. Numeroase cuvinte noi create în epoca sovietică — *sovet* „soviet", *bolşevik* „bolşevic", *stahanovec* „stahanovist", *sotsializm* „realism socialist" nu numai au îmbogăţit limba rusă şi limbile popoarelor sovietice, ci au devenit şi internaţionale.

Strâns legată de vocabular este problema mijloacelor de formare a cuvintelor, care variază şi ele în decursul secolelor pentru formarea unui şi aceluiaş grup semantic de cuvinte, în cadrul aceleiaşi părţi de vorbire, se folosesc într-o epocă unele afixe, iar în alta altele. De aceea în limba contemporană coexistă mijloace vii, productive, de formare a cuvintelor şi altele neproductive, deşi cuvintele formate cu aceste mijloace se pot întâlni într-un număr important în limba actuală, ca rămăşiţe ale vechilor formaţii. Prof. Nikiforov dă mai multe exemple din care se vede deosebirea de productivitate între sufixele şi prefixele aflate astăzi în limba rusă; de pildă sufixul adjectival neproductiv *-ičen* — faţă de *-tlo* — sau prefixul *s-* faţă de *so-* mult mai des folosit.

Cu toate aceste transformări istorice, elevii trebue să-şi dea seama că limba este în întregul ei stabilă. O mare stabilitate are înaintea de orice fondul principal de cuvinte dar şi mijloacele fundamentale de formare a cuvintelor. Un sufix adjectival ca *-sk-*, mult folosit în limba veche

este încă și de productiv și în limba rusă contemporană. Alte sufixe nu numai că-și conțin existența, dar își și lărgesc sfera de întrebuințare: cazul sufixului substantival *-ost'*. Prezența unui sufix stabil cu un anumit sens poate să nu împiedice apariția unui nou sufix cu un sens analog: alături de sufixul *-nie-* folosit pentru formarea de substantive care denumesc acțiunea verbelor terminate în *-it' -opt-ienie* „înrăutățire" — a apărut în secolul al XX-lea sufixul *-izație*, folosit cu același sens pentru postverbale dela noile verbe terminate în *-izirovat'* ca *voenizatia* „militarizare".

Prof. Nikiforov susține că apropierile istorice joacă un mare rol și la studierea structurii fonetice a limbii ruse, care, deși este stabilă în totalitatea ei a suferit unele modificări de sunete. Una din aceste transformări este alternarea consoanelor sub influența vocalelor următoare, fenomen care a încetat dela o vreme, dar ale cărei urme se găsesc într'o serie de cuvinte ale limbii ruse contemporane. Astfel, încă din epoca anterioară primelor texte vechi rusești, consoanele *g, k, h, d-e, t* s'au schimbat în *ž, ci, s': drug-druzi'* „prieten — a împrieteni", *peku-peceos'* „coc — coci" *suhoi-sušit'* „uscat — a usca" în limba vie de astăzi acest fenomen a încetat însă să se mai producă și în vorbirea elevilor se întâlnesc forme ca *peceos'* pentru *peceos'*. Profesorul are datoria să-i deprindă pe elevi de aceste încălcări ale normelor limbii literare, explicându-le regula unei asemenea alternanțe și obligativitatea ei în formele verbale și derivate. Predarea metodică, cu explicații științifice, îi convinge pe elevi că fenomenele lingvistice și normele ortografice nu sunt arbitrare.

În predarea limbii ruse în școală atenția principală se dă gramaticii care este și o bază pentru deprinderile ortografice. Se impune ca însușirea normelor gramaticale să fie conștientă; elevii trebuie învățați să confrunte faptele de limbă, să stabilească legături între ele, să facă generalizări.

Și în structura gramaticală a limbii ruse contemporane ca „produs al unei întregi serii de epoci" se găsesc, în afară de elementele vii astăzi, elemente dispărute sau „pe cale de dispariție, răspândite însă într'o serie de cazuri. Autorul demonstrează cu exemple concrete că aceste fenomene gramaticale, care se separă net de normele fundamentale contemporane și în aceștia sunt se întâlnesc destul de des, necesită informații istorice.

De pildă, pluralele neutre *plecy* „umeri", și „urechi", *oci* „ochi" cu desinența *-i* în loc de *-a* caracteristică neutrului, par curioase fără referire la epocile trecute, când ele reprezentau formele dualului care au fost apoi încadrate la plural. În afară de acestea, prof. Nikiforov dă o întreagă serie de exemple morfologice referitoare la flexiunea substantivului, compararea adjectivelor, originea numeralelor, aspectele verbale, verbele reflexive, valoarea și forma gerunziului.

Dintre fenomenele sintactice, autorul se oprește la pronumele relativ care, cu toate că determină un cuvânt din altă propoziție (din principală), stă la un caz dependent de predicatul propoziției lui (subordonate). Această situație nu se poate explica decât prin istoria limbii, care arată că, până la începutul sec. al XVIII-lea, pronumele relativ determina un substantiv repetat în propoziția subordonată și abia mai târziu acest substantiv a încetat să mai fie folosit a doua oară. Ex.: *...do toge goroda v kotorôi goroc* „până în acel oraș, în care oraș". Complementul numeralului constituie și el un fapt sintactic care are nevoie de explicații istorice. Numerele *doi, trei* și *patru*, se construesc în limba rusă contemporană cu genetivul singular (*dva celoveka* „doi oameni"), dar acest genetiv este de fapt forma de dual a substantivului a cărei întrebuințare a fost extinsă dela numeralul *doi* la celelalte două. Dela *cinci* în sus numeralele cer după ele genetivul plural (*pjat' stolov* „cinci mese"), deoarece în limba veche aceste numerale erau substantive colective. Un

ale exemplu din domeniul gramaticii privește forma scurtă a adjectivelor care astăzi se întrebuințează numai cu funcția de nume predicativ, pe când mai demult această apărea și în funcție determinativă.

Din toată expunerea reiese că profesorul trebuie să dea numai acele informații istorice care-i ajută pe elevi să înțeleagă faptele din limba rusă contemporană și să le folosească în practică în mod corect și conștient.

MIOARA GRIGORESCU

STUDII ȘI CERCETĂRI LINGVISTICE

A apărut cu mare întârziere fascicola 2 din anul I (1950) a revistei Institutului de lingvistică al Academiei Republicii Populare Române. Întârzierea a fost discutată în ședința lărgită a secției a VI-a a Academiei R.P.R., care a dat ca sarcină Institutelor de lingvistică să asigure apariția regulată a revistei, de acum încolo.

Revista — în general — este scrisă într-un stil simplu fără să se fi făcut însă tot ce se poate în această direcție. Revista trebuie să folosească un stil cât mai simplu pentru a fi ușor de înțeles de marea masă a cititorilor care se interesează de problemele privitoare la limba română. Articolele sunt însoțite de un rezumat în limba rusă și în limba franceză pentru a putea fi folosite și de lingviști străini. Fascicola conține și un indice de materii, autori și cuvinte, care constituie un ajutor prețios pentru cititorul și cercetătorul articolelor din cele două fascicole apărute până acum. Valoarea indicelui este cu atât mai mare, cu cât el se referă și la articolele lui I. V. Stalin, îndreptarul de fiecare zi în munca lingviștilor noștri. Sumarul acestui număr cuprinde însă prea multe articole privitoare la lexic lăsându-se deoparte probleme de limbă importante. Fascicolele viitoare trebuie să aducă contribuții mai legate de marile probleme lingvistice pe care le-a pus în adevăratele lor lumină ajutorul prețios dat lingviștilor de I. V. Stalin. În felul acesta revista va transforma „într-o tribună de propagare a principiilor lingvisticii marxiste", cum cere Hotărârea ședinței lărgite a secției a VI-a a Academiei R.P.R.

Numerele viitoare trebuie să aducă deasemeni consolidarea colectivului științific tânăr, care se ridică în Republica Populară Română prin grija partidului și guvernului nostru.

La loc de cinste sunt publicate sfaturile lui I. V. Stalin *Marxismul și problemele lingvisticii*. Cunoașterea și aplicarea noilor învățături despre limbă este singura poziționare a unei juste orientări în domeniul lingvisticii. „Lingviștii români — scrie redacția — mergând pe calea luminoasă trasată de I. V. Stalin își vor face datoria de cercetători conștienți, prin aplicarea principiilor științei celei mai înaintate științe marxist-leniniste-staliniste."

Profesorul Emil Petrovici semnează articolul despre *Corelația de timbru a consoanelor dure și moi în limba română*. În articol se demonstrează existența unei corelații în limba română între consoanele dure și moi dela sfârșitul cuvintelor, cum era admis până acum, și în interiorul cuvintelor. Prin corelația de timbru se înțelege legătura reciprocă dintre consoanele dure și cele moi, fiecare consoană dură corespunzându-i o consoană moale. Raportul care leagă consoanele nu exclude însă existența unei opoziții între consoanele de timbru diferit. Opoziția dintre consoanele dure și moi servește pentru a sfârșita deosebirea dintre cuvinte și dintre diferite forme gramaticale. Opoziția dintre consoanele dure și consoanele moi deosebește cuvinte ca: *cad-* (*acel „leagă"*, *bat-* *b'at* „bea" în limba română are 18 perechi de consoane corelative dure și moi în afară de *ț*, *g* și semivocala *i*, care sunt totdeauna moi și de semivocala *i*, care este totdeauna dură. În stadiul actual al limbii române vocalele influențează consoanele vecine și, în primul rând, consoanele precedente, ceeace dovedește că în limba noastră de azi consoanele „joacă un rol important". Importanța consoanelor în sistemul

român a numărul în-
tre rar de vocale (40 de consoane
— dure și moi — față de 8 vocale) și
se ține că ascăr consoanele sunt
cele care condiționează vocalele. Ii
determină pe aceștia să crească limba
română în cadrul limbilor de tip con-
sonantic. Constituirea sistemului co-
relației consoanelor dure și moi, ca și
obiceiul de a rosti mulat consoanele
urmate de vocală anterioară se dato-
rește influenței slave și în special
celei bulgare. Apariția corelației de
timbru a consoanelor în limba roma-
nă presupune o strânsă convietuire cu
slavii, care adoptând limba romană
au păstrat în felul lor de a vorbi obi-
ceiul slav de a muia consoanele ur-
mate de vocale anterioare. Pronunța-
rea aceasta s'a generalizat apoi în
limba română, consoanele mulate a-
vând rol fonologic. Caracteristic limbii
române este rolul morfologic impor-
tant pe care-l are întreruperea ei
frecventă. Articolul se termină cu
propunerea ca aceste constatări să fie
puse în practică în ortografie, așa
încât să existe o diferență în scris
între consoanele dure și cele moi,
ceeace — după părerea autorului
ar ușura scrisul și cititul.

Problema *neutrului în limba română* este reluată de Prof. Al. Rosetti, care arată că genul neutru nu este numai o categorie gramaticală deosebită de masculin și feminin ci și o categorie de care se menține și se dezvoltă contribuind la îmbogățirea limbii.

Supraviețuirea acestui gen care nu se mai găsește în nici una din celelalte limbi romanice este explicată prin legăturile cu slavii meridionali. Limba română însă, spre deosebire de bulgară, a păstrat valoarea de neutrului și a neutrului.

Alexandru Graur semnează un articol *Influența latinei medievale în română*. În analiza pe care o face cuvintelor *celare, curte, domn, iarnă* urmărește posibilitatea unei evoluții asemănătoare în latina medievală, latina bisericii, a literaturii și a cancelariei ca și posibilitatea existenței unui cât slav. Cărți slave explică anumitele de sens ale cuvintelor de care se ocupă autorul și pe influențarea latinei medievale, feudale și limba română".

În articolul *Cuvinte care dispar* G. Scopan se ocupă de cuvintele care cedează locul lui *prieten*, mult mai popular și mult mai cuprinzător pentru noțiunea respectivă.

E. Cazacu în articolul *Despre întrebuințarea unor verbe tranzitive* se ocupă de verbe care exprimă percepere printr'un anumit simț. Acestea verbe în limba română și în alte limbi, ajung să denumească o percepere printr'un alt simț datorită unei restrângeri sau lărgiri de sens.

Note semnează: Al. Graur *Prezentul verbului lat. „ferō"*? Iorgu Iordan, *Note sintactice*; E. Cazacu și O. Isbrăilă, *Note de lexicologie română* și Vladimir Drimba, *Note de lexicologie aromână*.

Cronica se ocupă de principalele aspecte ale activității lingvistice din țara noastră din aprilie 1949, când a apărut în *Limba de ieșit* articolul „Împotriva cosmopolitismului în știință (Despre Bulletin Linguistique)" și până la 20 iunie 1950 când au apărut lucrările speciale ale lui I. V. Stalin.

Recenziile revistei se ocupă de: Dicționarul rus de cuvinte străine al lui I. V. Lălin și P. N. Petrov (o vorbă de ediția desvoltată) volumul 9 din Studies al revistei cercului din Copenhaga. *Recherches structurales* și *Limba română actuală* de Iorgu Iordan.

A. N.

GRAMATICA LIMBII ROMÂNE

manual unic pentru clasele medii VIII—XI

A apărut de curând în Editura de Stat, cartea cu titlul de mai sus menită să îmbunătățească concepția actuală de predare a gramaticii limbii române în școlile noastre medii și să ridice nivelul științific al studiului de limbă până la înălțimea cerută de genialele învățături ale lui I. V. Stalin în privire la lingvistică. De stat mai lăudabilă este această inițiativă, cu cât până astăzi lipsea cu desăvârșire manualele de gramatică destinate elevilor din învățământul mediu. În prezent, gramatica nu

ora alocată de un singur autor la toate manualele de limba română pentru cursul inferior și liceul. În cursul superior, când precizările lingvistice ale elevilor erau îndreptate către studiul limbilor străine, pentru gramatica românească nu mai rămânea loc. Această situație a dăinuit mult timp în școlile noastre. Ea a început să fie lichidată abia odată cu reforma din 3 august 1948 care, schimbând întregul orientările de bază ale învățământului în școlile de toate gradele, a dat importanța cuvenită studiului limbii române. Studiile de gramatică au căpătat însă un nou și puternic impuls prin apariția lucrărilor lui I. V. Stalin „Cu privire la marxism în lingvistică", „Cu privire la unele probleme de lingvistică" și „Răspuns unor tovarăși". În aceste remarcabile lucrări este dată pentru prima oară o definiție cu adevărat științifică a gramaticii prin cuvintele: „gramatica (morfologia și sintaxa) este un ansamblu de reguli privitoare la modificarea cuvintelor și îmbinarea lor în propoziții" (I. V. Stalin „Marxismul și problemele lingvisticii", Ed. P.M.R. 1950, p. 24) și „gramatica este rezultatul unei îndelungate munci de abstractizare a gândirii umane, un rodnic și prețuit succes al acesteia" (Ibid., p. 25).

Colectivul care a redactat această *Gramatică a limbii române, manual unic pentru clasele medii VIII—XI*, apărută la mai bine de un an de la intervenția hotărâtoare a tovarășului Stalin, a avut cu prisosință prilejul să profite de roadele dezbaterilor care au avut loc în acest timp și care au culminat în sesiunea generală științifică din martie 1951 a Academiei Republicii Populare Române și mai ales în sesiunea științifică a secției a VI-a a Academiei (3—4 iulie 1951) la care au participat și delegați ai Ministerului Învățământului Public. Discuțiile care s-au purtat în colectivul de alcătuire a gramaticii limbii române de pe lângă Institutul de lingvistică au constituit desemenea un prilej pentru ridicarea nivelului științific al studiului gramaticii.

Manualul de care ne ocupăm a avut de rezolvat o serie de probleme de natură pedagogică. Adresându-se elevilor din clasele VIII—XI, el a trebuit să găsească diverse procedee prin care să fie accesibil unor elevi de vârste și mentalități felurite. Nu este desigur lucru ușor a expune pe înțelesul elevilor noțiuni noi gramaticale: în aceste condiții, autorilor le este cu mult mai greu să poată satisface nivelul științific necesar unei bune predări a gramaticii limbii române. Autorii trebuia să se ferească de a cădea în greșeala de a fi „simplificatori și vulgarizatori" ai primelor noțiuni de gramatică. Acest lucru se vede mai ales în domeniul fonetici. Autorii menționează încă la pag. 8, că „sunetele... sunt produse de un „aparat acustic" propriu organismului nostru", dar „aparatul acustic" ese cu totul ceva: el servește la ascultat, noțiunile produse de alții și nicidecum la producerea sunetelor. „Să nu confundăm simțul auzului cu ființa" ne avertizează manualul, dar la pag. 13 ne explică că diftongul este alcătuit din „două vocale alăturate care fac parte din aceeași silabă". Dar vocalele *o* și *a* în diftongul *oa* sunt „alăturate" numai din punct de vedere grafic pentrucă diftongul este rezultatul unei vocale și a unei semivocale (or un singur sunet vocalic mai larg, adică din punct de vedere fonetic o emisie vocalică, conform în care impulsul și elanul se articulează în mod diferit, pe două părți ale sale, e constituită de trecerea de la o articulație la alta aceeași. Semivocala se comportă ca o consoană. Același lucru se poate spune și despre triftong care nu este cum sunt definiți, compus din trei vocale distincte. Așa dar trebuia făcută deosebire între două sau trei vocale care urmează una după alta și un diftong sau triftong în acest capitol unde se vorbește despre vocale semivocale) și vocale pure, trebuia să se menționeze că diftongii de felul lui *oa*, *ea*, *ia* și *ua* sunt diftongi care încep cu o semivocală, în timp ce *au*, *eu* și *ou* încep cu o vocală întreagă și sfârșesc cu o semivocală. Pentru a evita elevilor

a scrie gramatici nu este aceea de a studia sunetele în mod izolat, autorii recurg la următoarea explicație (pag. 9): „când vorbim sunetele nu sunt articulate în mod izolat; ele se întovărășesc între ele, formând niște grupuri somere numite silabe". Mai târziu ei precizează că este vorba de „grupa (!) de sunete care se poate rosti cu o singură deschidere de gură". Nu este acesta un exemplu doveditor că autorii manualului au căutat să vulgarizeze, să simplifice și să coboare nivelul științific de predare a gramaticii limbii române? Autorii tratează problemele cele mai importante în chip simplist, prezentând de pildă delicata chestiune a limbii vorbite în raport cu limba scrisă drept o problemă care se pune numai între... sunete și litere, ignorând faptul că unitatea dintre limba vorbită și limba scrisă este o problemă care are în vedere înainte de toate vocabularul, sintaxa și morfologia. O altă dovadă că autorii au căutat să simplifice, vulgarizând, o serie de noțiuni gramaticale ne-o oferă definiția lor despre „schimbarea formei unui cuvânt prin adăugirea unei terminații" (pag. 17). Această definiție, bineînțeles, nu este completă. Funcția și forma cuvintelor se schimbă și altfel. Oare nu au auzit autorii manualului despre „flexiunea internă" în limba română: *poartă-porți, geană-gene?* Un cuvânt flexibil își schimbă forma gramaticală și prin rezonanța corpului fonetic: *femeie-femei, geană-gene*, sau chiar prin mutarea accentului: *cânt-cântă*. Reiese de aici că definiția din manual este incompletă, depășită de faptele din limba română. Definind (pag. 104) formele perifrastice ale verbului ca „grupuri verbale alcătuite din două sau mai multe cuvinte", autorii dovedesc că din dorința de a se face înțeleși și coborât nivelul științific de predare. Oricine știe că nu e suficient ca o formă verbală să fie compusă din două cuvinte sau a se numi perifrastică. În acest caz conjunctivul prezent *să lucrez*, compus din *să* și *lucrez*, ar urma să fie o formă perifrastică. Deducem că numele perifrastică forma verbală compusă din alte două sau mai multe forme verbale simple: *eu să mănânc*. Nu am înțeles însă de ce este trecut printre formele perifrastice mai mult ca perfectul indicativului despre care se spune cu câteva pagini înainte că „este un timp simplu" (pag. 90).

Întâlnim și câteva definiții incomplete: la pag. 4 se spune că „morfologia... studiază cuvintele și diferitele lor forme", ceeace nu este în întregime adevărat, deoarece morfologia nu se ocupă niciodată cu studiul cuvintelor, care în genere nici nu intră în gramatică. În aceeași pagină, în continuare, din definiția sintaxei reiese că acest capitol al gramaticii nu se ocupă decât cu propozițiile și cu frazele. În altă parte (pag. 173) se spune că o perioadă e alcătuită din cel puțin trei propoziții, deși, în genere, caracteristice perioadei nu e formarea numărul propozițiilor care o compun.

Acestă neglijare și impreciziuni duc la o serie de adevărate greșeli, care nu pot fi tolerate într-un manual științific de gramatică română. La pag. 24, unde se vorbește despre declinarea substantivelor masculine cu articol nehotărât, se arată că genitivul *codre* are pentru vocativ această formă ca la nominativ, fiind pus în aceeași categorie cu substantivul *munte*. Lăsând la parte faptul că *munte* are această formă pentru nominativ și vocativ din cauza terminației *-e*, nu putem crede că autorii manualului nu cunosc cântecele și poeziile populare, care încep cu: *codre, codre, frate*. La pag. 94 se spune că modul imperativ nu are persoana întâia. Dar noi știm că în limba română imperativul nu are nici persoana a treia și că împrumută de la conjunctiv persoanele care lipsesc. Așadar numai întrucât este imperativ, *rugăme (ei)* este de la *să rugăm*, adică persoana a treia a conjunctivului întrebuințat cu valoare imperativă.

Această schimbă de folosire a conjunctivului cu valoare imperativă se face simțită și la persoana întâia, mai ales la plural a conjunctivului *să cântăm*, unele părți învecinate

Acesta nu ne împiedică însă să discutăm formele de conjunctiv întrebuințate cu funcție de imperativ drept forma de imperativ și să le studiem la morfologie alături de forma de persoana a doua singular, care are o justificare istorică. La pag. 116 sub „modul imperativ" sunt înșirate pe lângă formele proprii ale imperativului *scrie! scrieți!* și formele conjunctivului *să scrii! să scrie! să scriți!* Autorii nu confuză asadar între imperativ și conjunctivul cu funcția sintactică a imperativului.

Autorii manualului omit de multe ori să ia în discuție probleme importante, sau uită să specifice amănuntele necesare expunerii complete a unor chestiuni. În legătură cu substantivele feminine și neutre (pag. 19) ei nu amintesc de loc că există o serie de substantive care numai aparent au formă feminină, dar care sunt neutre: *bivol-bivoliță, mătase-mătăsoară*. Această categorie de substantive, odată studiată, ar pune în altă lumină chestiunea neutrului, arătând că neutrele pot fi în aparență și feminine și singular, nu numai masculine, cum susțin cei care numesc substantivele neutre „ambigene" pentrucă au la singular forma masculină și la plural forma feminină. Tot aici ar trebui specificat că problema neutrului nu este numai o chestiune de terminologie cum s'ar părea la prima vedere. Trebue de exemplu spus că în genul neutru nu intră nume de ființe: „animal" nu este nume de ființă, ci numele unei categorii abstracte care definește caracteristicile unei serii de ființe. În această categorie intră *animale, păsărogoi, dobitoc*, etc. etc. Ca și acestea din „popor" nu facem parte ființe, ci este tot o categorie colectivă în care pot intra multe ființe. Parcurgând pasiile care tratează problema genului, ne întrebăm deci autorii nu au vrut să ia atitudine precisă în chestiunea neutrului; nu este oare aceasta o tentativă de a scăpa lăturalnic de problema și o dovadă de colectivism?

La pag. 19 ni se vorbește și despre substantivele masculine terminate în *-i* semiaton: *ciocoi, vecini, ochi, pici*. În legătură cu adjectivul (pag. 41) se vorbește despre „grade de comparare": pozitiv, comparativ, superlativ. Dar pozitivul nu e un grad de comparație! Când se vorbește de felul în care se formează comparativul de egalitate, se spune că el poate fi format cu ajutorul locuțiunii adverbiale „tot așa", amintindu-se însă expresiile, poate și mai mult întrebuințate, „tot atât, la fel (de)". Și fiindcă aminim tot la comparația adjectivului, ne întrebăm deoce nicăieri, nici la adjectiv (morfologie) nici la complementul adjectivului (sintaxă), nu se amintește complementul comparativului și al superlativului, unde s'ar fi putut arăta de pildă deosebirile dintre *din, între, dintre* (la superlativ)? Rezultă din aceste exemple că atitudinea autorilor este, oare-cum, prea categorică, prea dogmatică. Acest lucru se vede și din observarea pe care o face manualul cu privire la întrebuințarea adjectivelor posesive *său* și *lui*: la persoana III-a singular, când posesorul este subiectul propoziției se întrebuințează după numele obiectului posedat adjectivul *al său, a sa*... Când posesorul nu este subiectul propoziției se întrebuințează după numele obiectului posedat pronumele personal *(a) lui, (a) ei*.

Afirmațiile sunt prea categorice atunci când știm că limba nu și-a stabilit încă o regulă pentru întrebuințarea lui *său* și *ei*. Trebuia specificat că este vorba de o tendință, recomandabilă cu atât mai mult cu cât este conformă cu normele interne de desvoltare ale limbii noastre. Tot în conformitate cu legile interne ale limbii noastre este apariția unor adjective posesive în rima substantivelor neutre care atârnă în urmă rostirii cum se spune în aromână pag. 57: *sorã-mea, în general, pentru sorã-mea, sãndrea-mi*, ci și apariția de ființe apropiate: *(vorba-mea)*.

În domeniul verbului, când este vorba de perfectul simplu al verbului *a fi* (pag. 84) ar trebui arătate în

...formele *fuseram, fuserăm, fuserăți* etc. nu sunt mai răspândite decât formele *fusem, fuseți, fuseră*, cu atât mai mult cu cât *fuseram, fuserăți* etc. nu sunt sortimente de forme de perfect simplu ale verbului ajutător *a avea*: *avuseram, avuserăți*. La pag. 124, vorbindu-se despre sufixele verbale, nu se spune nimic despre sufixe *-ui* și *-ți*, care formează verbe mai ales din onomatopee: *chiăi, lipăi, pârâi, plescăi, ronțăi* etc. Din enumerarea felurilor propozițiilor „după natura și înțelesul lor" (pasaj propozițiile dubitative de tipul: *Să fi spus eu acest lucru ? Poate că îi l-ai spus cine știe când... Mă tem că nu i-am spus niciodată.*

O serie de probleme tratate în acest manual pot fi discutate din punct de vedere stilistic. Autorii manualului păcătuiesc și aici prin felul definitiv și aproape dogmatic în care au rezolvat aceste probleme, a căror discuție pe bază științifică este încă în curs în sânul colectivului de alcătuire a gramaticii limbii române de pe lângă Institutul de lingvistică. Noi eram obișnuiți să nu considerăm elipticе fraze ca: *porbă proastă sărăcie'n punga*, în care lipsește verbul auxiliar copulativ *e(ste)*. Este de asemenea o tendință de a simplifica problema elipsei atunci când se spune că în *aici în car, aici în cămașă, aici în țelegață* este vorba de o elipsă a predicatului verbal *au este*! Iată cum exprimă autorii manualului de care ne ocupăm problema unei propoziții eliptice: *Mama noastră a strigat [oaie! oaie! oaie!] — și 'ăla, pace*. În propoziția *'ăla pace!* adverbul (III) *PACE* înseamnă *atunci* și avem elipsa predicatului verbal *au ere*". Se poate spune, în fața acestor exemple că elipsa a fost tratată de autorii manualelor de gramatică limbii române într-un mod cu totul eliptic de preocupările stilistice. Este clar însă că în asemenea condiții de predare a gramaticii elevii nu au ce câștiga.

Expunerea materialului este de multe ori incaietă, nepedagogică. Ce poate spune un elev care citește la pagina 23 că „formele pe care le iau cuvintele flexibile... pentru a exprima raportul lor cu celelalte cuvinte din propoziție se numesc cazuri"; care citește la pag. 23 că sunt cele cinci cazuri în limba română: nominativul, genetivul, dativul, acuzativul și vocativul și care află înșirate la aceeași pagină 23, că „vocativul nu arată nicîun raport cu celelalte cuvinte din propoziție". Cu toții știm că discuții în jurul problemei vocativului, dacă vocativul este sau nu un caz, pot să existe. Felul în care este însă prezentată chestiunea aceasta în manualul de gramatică este cu totul departe de blocajele care se cere unei prezentări științifice și pedagogice. Modul în care este tratată „declinarea numeralului *un* și schimbările funcțiilor sale gramaticale" (pag. 66) lasă de dorit: numeralul cardinal este prezentat când ca substantiv și atunci e... pronume, când ca adjectiv și atunci este... articol nehotărît. Hotărît că elevii nu vor putea înțelege prea mare lucru! Trebuie să amintim seria de scăpări din vedere regretabile care dovedesc că autorii s-au grăbit și nu au revizuit textul înainte de a-l publica. La pag. 21, printre substantivele cu pluralul din bâtrân, alături de *bucăți* și *bucate* (pluralul dela *bucată*), *rapoarte* și *rapoturi* (dela *raport*), sunt menționate și cuvintele *câmpi* și *câmpuri* cu scopul probabil de a demonstra că amândouă formele sunt pluralul unui singur cuvânt. Își poate da oricine seama că autorii au greșit și că primul cuvânt e pluralul neologismului *câmpie*, iar celălalt al substantivului neutru *câmp*, mai degrabă ar fi trebuit dat pluralului masculin al lui *câmp*: *câmpi*. La pag. 31 și pag. 184 autorii recomandă elevilor să alcătuiască cu ajutorul unor cuvinte scurte... gândiri; bineînțeles că este vorba de alcătuirea unor propoziții. Autorii complică inutil în acest fel problema raporturilor între limbă și gândire, când ea constă existența unor gândiri mai scurte față de altele mai lungi.

In urma lecturii *Manualului* unei gramatici a limbii române dificultă rămâne cu impresia că autorul său grăbit și că acesteă grabă a dus la neajunsuri unele foarte grave, nepermise într-o carte destinată maselor de elevi ai cursului mediu. Autorii au tratat în chip nepedagogic anumite probleme delicate, care cereau mai multă răbdare în analiza lor. Această a adus de multe ori la vulgarizarea și simplificarea prezentării științifice a unor probleme de gramatică.

Reiasă din toate aceste considerații că o a doua ediție, mult revizuită, se impune cu mare urgență. Trebue să recunoaștem însă că manualul unic de gramatică a limbii române are și părți valoroase, că autorii și-au dat o sarcină grea și că au reușit să dea cu multă aproximație un tablou complet al structurii gramaticale a limbii noastre. Le rămâne de acum încolo sarcina să facă la fiecare ediție inițiativa lăudabilă, concretizând munca lor printr-o ediție definitivă, a doua, pe care o putem recomanda așa cum așteptăm nerăbdători, cu multă căldură.

T. COSTA
AL. NICULESCU

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

FILIALA ALBA IULIA

La 27 mai, în cadrul ședinței de constituire a filialei, prof. Gh. Tohăneanu, delegatul societății, a prezentat *Cântecul Călcâiului din problemele sinaxei limbii române*.

Au urmat discuții, la care au participat profesorii de limbă română.

FILIALA BRAȘOV

La 20 iunie, tov. Elisabeta Georgescu a prezentat o comunicare despre *Limba lui Eminescu*.

FILIALA IAȘI

La 25 mai tov. Al. Andreescu a ținut conferința *Limba lui Petru Dumitriu*.

La 2 iunie, tov. C. Turcu a prezentat comunicarea *Din viața cuvintelor. Noțiuni elementare de istorie lingvistică*.

FILIALA PLOEȘTI

În cadrul subfilialei Câmpina, în ședința de referate din 17 mai, s-a ținut referatul prof. M. Marinescu *Studiile marxiste și lingvistica*.

FILIALA TÂRGOVIȘTE

La 9 sept., subfiliala Târgoviște a fost transformată în filială.

La 26 oct. 1950 data înființării subfilialei și până la 9 sept. 1951, activitatea în legătură cu lingvistica a constat din comunicarea prof. Toma Pătru *Toponimia raionului Târgoviște* și din două comunicări făcute de prof. Constantin Radu în legătură cu lucrarea tovarășului Stalin: *„Cu privire la marxism în lingvistică"*.

Comunicările au fost urmate de discuții legate de necesitățile învățământului și, în special, de problema manualelor.

FILIALA SIBIU

La 18 mai, prof. Vasilia Aurel a vorbit despre *Părerile lui Eminescu asupra limbii în lumina concepției filologice a tovarășului Stalin*.

La 17 iunie, tot prof. Aurel Vasilia a făcut o comunicare despre *Mihai Eminescu și problemele limbii române*.

La 24 iunie, prof. Aurora Dumitrescu, cu ocazia unui an de la apariția lucrărilor tovarășului Stalin, a vorbit despre *Marxism în lingvistică*.

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

SAȘA PANĂ, București. — 1. Deoce nu se folosește la vocativ forma *oveziilor* și *ioanesșilor* după cum, în trecut, se folosea *domnilor* și *doamnelor*? 2. Termenul *împăciuitorist* nu este de prisos? Cuvântul *împăciuitor* nu poate îndeplini funcțiile? 3. De ce se scrie destul de des *în curând* va apare nou *banul...*, când verbul acesta ar trebui să urmeze conjugarea lui *a părea*?

1. Forma articulată a vocativului nu se mai folosește în limba actuală, decât la cuvintele unde este mai de mult încetățenit: *fraților, domnule* etc. Această formă a căpătat o coloratură familiară: *șefule*, sau chiar peiorativă: *birjarule* (față de *birjar*, cu care strigăm în vorbire pe conducătorul birjei). Nu este de mirare așa dar, ca în formele noi, să nu se mai folosească acest fel de vocativ.

2. Cuvântul *împăciuitorist* este necesar limbii noastre și nu poate fi înlocuit cu *împăciuitor*; *împăciuitor* arată calitatea momentană a unei acțiuni sau a unei persoane de a împăciui, pe când *împăciuitorist* califică o acțiune sau o persoană permanent și conștient împăciuitoare când e vorba de lupta de clasă, *împăciuitorismul* fiind tendința de a stinge lupta de clasă. Sufixul *-ist* nu se referă numai la apartenența la un curent literar, cum spuneți dv., ci la orice mișcare organizată, la orice acțiune sistematică. Nuanța peiorativă pe care o are în cuvântul discutat se poate observa și în raporturile dintre *oportun, și oportunist, obiectiv, și obiectivist.*

3. Tendința de schimbare a conjugărilor este destul de obișnuită în română și se observă mai des la verbele de conjugare a II-a și a III-a, în același fel trec la conjugarea a III-a verbele *a ținea, a rămânea*, care apar și sub formele *a ține* (mai ales în compuși: *a menține, susține, obține*) *a rămâne*. Forma *a apare* nu s'a extins mult până în prezent, așa că nu poate fi vorba de un dublet; vom folosi așa dar numai forma *a apărea*.

P. TRIHUB, Iași. 1. Care e forma corectă: *Comitetul de partid orășenesc* sau *Comitetul orășenesc de partid*? 2. Nu se obișnuește mai mult un text scris cu apostrof acolo unde e cerut de pronunțare ca de pildă: *Din vorbă'n vorbă* față de *din vorbă în vorbă*? 3. Cum se explică expresia *din cale afară de...*

1. Prima formă e neprecisă. S'ar putea înțelege, greșit, că atributul *orășenesc* se referă la *partid*. Cea de a doua, în care *orășenesc* stă alături de substantivul *comitetul* pe care-l determină, este deplină precizării ei, forma corectă.

2. În vorbire se face întotdeauna elizione (suprimarea unei vocale pentru evitarea întâlnirii a două vocale în șir) există tendința de a vedea cuvintele cât mai clar, în forma lor completă. De aceea apare și forma a doua, inexistentă în vorbirea curată.

3. Expresia *„din cale afară de"* se folosește la formarea superlativului, pentru a arăta că o calitate e posedată de un obiect sau o ființă într'o măsură nepotrivită, de mare sau de mică. Dacă există o cale comună pe care o împreună lucrurile înzestrate cu o calitate în grad normal, dela această cale considerăm vorbitorul că se abat cele ce posedă calitatea respectivă sub sau peste limită normalului.

Expresia își are originea în vorbirea agricultorilor unde este normal să se considere că o carută care umblă alături de drum este un fel de abătându-se dela normal.

T. CRUTACU, Dorohoi. — Care este originea și semnificația cuvântului *traumatism*?

Traumatism este un cuvânt împrumutat din limba franceză și înseamnă: „urmările pricinuite de o rană sau de o lovitură puternică". În mod figurat poate fi folosit cu sensul de tulburări, zguduiri puternice, provocate cu atenție de o rană sau de o lovitură, ori chiar de o nenorocire.

În limba franceză cuvântul este împrumutat din greceșie (*traumatismos* „acțiune de a răni" derivat dela *trauma* „rană").

M. NITA, elev, Ocnița. În articol în care încearcă să explice numele de loc *Perieți* (raionul Sîngerei): tema ar fi *peri*, pluralul numelui de pom *păr*, iar *eți*, numele de persoană *Eți*. Pe vremuri a trăit, spune cronica, un haiduc *Eți* care s-a instalat într-un luminiș din pădurea străjuită de peri pădureți. Oamenii au botezat locul la *perii lui Eți* și, prin eliminarea articolului, s-a ajuns la *Perieți*. Această explicație nu poate fi primită, pentrucă pe deoparte astfel de formații sunt inexistente în limba noastră, iar pe de altă toponimia românească mai cunoaște un *Perieți* (reg. Ialoniței). Este imposibil de admis că în această zonă un anumit (fie și... ne-haiduc), care să se fi numit *Eți*, să-și fi stabilit sediul într-o pădure, cu peri pădureți etc. *Perieți* este pluralul lui *Periște* (nume de loc în regiunea Ialoniței) și amîndouă trebuie considerate, credem, ca derivate cu sufixul *-ește* (plur. *-eți*, ca la *Hîncu-Hîncești*, dela *peri*, pluralul numelui de pom *păr*, având înțelesul „loc acoperit cu peri” (asa dar sinonim cu *Pereni* și *Perești*). Țara noastră are și alte toponime formate cu *-eți* dela nume de *plante*: *Brusturata* (reg. Bacău), *Obîrșeni* (șase locuri în Muntenia și Oltenia), *Pălmăreți* (reg. Bacău etc.).

IOSIF E. NAGHIU, Iași. În articolul dvs., *Cuvinte cooperatiste* lipsit posibilitatea imputării cuvintelor *just, nejust, sărăcuș, zăpăcuș* etc., imposibilitatea expresiilor *a fi pe loc, a fi pe teritoriu, elemente necinstite, sau gros* și *riscul circulației* să fie sărăcit. Imposibilitatea desacordului din propoziția *sînt multe*. Ocupându-vă de atîtea lucruri ați trecut, de fapt, problemele care ne mai ar interesa cu titlul articolului. Nici *just, nejust*, nici *a fi pe loc* și *a fi pe teritoriu*, nici *sînt multe* nu sînt lipsite specifice din broșura cooperatistă. Cuvintele *sărăcuș* și *zăpăcuș* nu sînt sinonime cu care le întrebuințează dv. *sărăcuț* și *zăpăcuț*, cum greșit ați dv.

În schimb, *nechibzuiți* ca și *exploatatori* nu sînt cuvinte corecte și, în consecință, propoziția *cooperatorii sînt nexploatatori* e lipsită de sens. Nu poate fi întrebuințată nici propoziția propusă de dv.: *cooperatorii nu sînt patronatori, fiindcă patronatorii, exploatatorii, fărșii, șeracii* și *fărșii mijlocași* nu fii și ei cooperatori. Dacă prin muncitori înțelegeți „oricine care muncește”, atunci nu mai sînt incluși pensionarii. Despre *negustori*, cuvînt pe care-l comparați cu *nexploatatori*, am scris în „Cum vorbim”, răsfoindu-vă dv. însă.

Din toate cuvintele și expresiile de care vorbiți în articolul dv., refuzăm pe *mic-gros* și *riscul circulației*. *Mic-gros* este o expresie absurdă, într-adevăr negustorii, așa cum spuneți și dv., nu *vînd* și *cumpără* simultan, ci *vînd* sau *cumpără*. *Riscul circulației* este într-adevăr un pleonasm.

H. POPA-CONSTANȚA, București. Articolul ei, *dănsu* și *dănsa* scris pentru revista noastră, vrea să rezolve într-un mod just originea pronumelui *dănsu, dănsa*, și să stabilească raportul acestui pronume cu *el* și *dumnealui*. În articolul *Despre cîteva pronume personale din limba română*, publicat în „Cum vorbim”, III, nr. 6 s-a arătat că raportul este între *dănsul, el* și *dumnealui*. Am propus atunci cititorilor noștri să se pronunțe asupra deosebirilor de sens și nuanță gramaticală dintre aceste trei pronume. Cititorii noștri au revenit însă pentru a discuta originea pronumelui *dănsul*. Ei-și exprimă că *dănsul*, care a dat *dănsa* nu *dănsu*, ar fi fost substantiv la origine. Lucrurile nu stau însă așa. Pronumele *dănsul* nu este decît ca pronume în cele trei cazuri (este românesc, în rest e cu mult mai nou. În concluzie, pronumele a devenit substantiv și nu invers.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPOIAZĂ

★

COLABORATORII NOŞTRI SUNT RUGAŢI SĂ NE INDICE ADRESA LOR EXACTĂ

★

RUGĂM PE COLABORATORII NOŞTRI SĂ NE TRIMITĂ MANUSCRISELE, DE PREFERINŢĂ SCURTE, CU ORTOGRAFIA OFICIALĂ ŞI, PE CÂT POSIBIL, BĂTUTE LA MAŞINĂ

Manuscrisele se trimit pe adresa:

Redacţia revistei „CUM VORBIM"

la Societatea de ştiinţe istorice, filologice şi folclor,
Bucureşti — Bd. Generalissimul Stalin 1
Administraţia: — Bd. Generalissimul Stalin 1

★

Abonamentele se fac numai prin „CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI"
Pentru Bucureşti: Str. Const. Mille Nr. 14 — Tel. 5.28.90
Pentru Provincie: La Centrele de Difuzare a Presei, din Capitalele Regionale şi Raionale

Abonamentele se pot achita şi prin mandat poştal sau prin scrisoare de virament, cont 039068 la B. R. P. R.

Pe coponul mandatului sau pe scrisoarea de virament, se va menţiona denumirea publicaţiei pentru care se face remiterea

Tarif general 1 lei 240 — anual

REVISTA APARE ODATĂ PE LUNĂ

Taxa poştală plătită în numerar conf. aprob. Dir. Gen. P. T. T. [illegible]

CENTRUL POLIGRAFIC Nr. 2
Str. Brezoianu Nr. 23—25

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

LEI 20.—

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY